

Управління освіти, науки та молоді Волинської обласної державної адміністрації
Луцький педагогічний коледж
Рада молодих науковців
Кафедра педагогіки, психології та окремих методик

ВОЛИНСЬКА ВЕСНА : ПЕРШІ ПАРОСТКИ НАУКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
*IV Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції
(4 березня 2020 року)*

місто Луцьк
2020 рік

УДК 372.48
ББК 74.058.545
В 67

*Рекомендовано до друку Вченою радою Луцького педагогічного коледжу
(протокол № 5 від 17 січня 2020 року)*

Редакційна колегія:

ПЕТРО БОЙЧУК – директор Луцького педагогічного коледжу, заслужений працівник освіти України, доцент, кандидат педагогічних наук

НАТАЛІЯ БОРБИЧ – заступник директора з навчальної роботи, старший викладач кафедри педагогіки, психології та окремих методик Луцького педагогічного коледжу, кандидат педагогічних наук

СЕРГІЙ МАРЧУК – завідувач кафедри педагогіки, психології та окремих методик, викладач-методист, голова Ради молодих науковців Луцького педагогічного коледжу, кандидат педагогічних наук

ВОЛИНСЬКА ВЕСНА : ПЕРШІ ПАРОСТКИ НАУКИ: Збірник матеріалів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (4 березня 2020 року). Луцьк: Волиньполіграф, 2020. 308 с.

У збірнику вміщено понад 200 тез доповідей учасників IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Волинська весна : перші паростки науки» (м. Луцьк, Луцький педагогічний коледж, 4 березня 2020 року).

Матеріали подано за загальною редакцією наукових керівників.

Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: соціально-педагогічні проблеми сучасної початкової школи та сімейної педагогіки; актуальні проблеми і перспективи розвитку професійної, дошкільної та інклюзивної освіти; історико-педагогічні питання в контексті сьогодення; формування здоров'язберезувальної компетенції особистості; сучасні технології навчання та виховання школярів; психологічний вимір особистості; актуальні проблеми початкової освіти в контексті сучасних реформ та в умовах Нової української школи.

Автори несуть відповідальність за зміст і достовірність поданої інформації.

Рецензенти: **АНАТОЛІЙ ЦЬОСЬ** – ректор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, професор, доктор наук із фізичного виховання і спорту

ІРИНА КОВАЛЬЧУК – завідувач навчального-методичного кабінету Луцького педагогічного коледжу, доцент, кандидат філософських наук

УДК 372.48
ББК 74.058.545

© Луцький педагогічний коледж, 2020

ЗМІСТ

АНДРІЄВСЬКА Ірина	Українська народна казка як засіб гуманістичного виховання молодших школярів (наук. керівник <i>О. В. Мельничук</i>).....	11
АНДРУЩАКЕВИЧ Ірина	Практичні методи навчання як основа розумової діяльності молодшого школяра під час вивчення природничої освітньої галузі у початковій школі (наук. керівник <i>Л. Б. Колток</i>)	12
АНТОНЮК Наталія	Естетичне виховання у поглядах педагогів-класиків (наук. керівник <i>Н. А. Антонюк</i>).....	14
АНТОНЮК Наталія	Марія Король: педагог, громадський діяч, хранителька національної пам'яті (наук. керівник <i>Л. В. Семенюк</i>).....	15
АРЧИБАСОВА Вікторія	Проблеми початкової освіти в контексті завдань нової української школи (наук. керівник <i>С. С. Марчук</i>).....	17
БІГУНЯК Вікторія	Значення народних ігор у фізичному вдосконаленні молодших школярів (наук. керівник <i>О. В. Смалько</i>).....	18
БАЙДЮК Діана	Розвиток критичного мислення молодших школярів на уроках інформатики (наук. керівник <i>Т. Г. Четверикова</i>).....	20
БАТКО Анастасія	Ідеї фізичного виховання П. Лесгафта (наук. керівник <i>С. С. Марчук</i>).....	21
БАЦМАН Анна	Особливості гендерного виховання в умовах педагогічного партнерства (наук. керівник <i>С. П. Бахомент</i>).....	22
БАЩУК Назар	Етновиховний потенціал засобів розумового виховання школярів (наук. керівник <i>С. С. Марчук</i>).....	24
БІДЗЮРА Іванна	Роль музичних ігор у розвитку особистості дітей старшого дошкільного віку (наук. керівник <i>Т. В. Горобець</i>)	25
БЛЯК Анна	Формування особистості засобами образотворчого мистецтва (наук. керівник <i>В. А. Левицька</i>)	27
БІЛЬСЬКА Тетяна	Рухова активність як складова гармонійного розвитку дитини молодшого шкільного віку в освітньому процесі (наук. керівник <i>Г. М. Давидюк</i>)	29
БОЖКО Анна	Проблемна ситуація як провідний метод формування творчого мислення (наук. керівник <i>П. М. Бойчук</i>).....	30
БОЙКО Ольга	Особливості початкової освіти в Німеччині (наук. керівник <i>С. П. Денисова</i>)	31
БОЙКО Софія	Проблема сімейного виховання у поглядах С. Ф. Русової (наук. керівник <i>М. Р. Верхоляк</i>)	33
БРОДОВСЬКА Ірина	Професійна підготовка сучасного вчителя: проблеми та орієнтири (наук. керівник <i>І. А. Ніколаєва</i>).....	35
БРОДОСЮК Анастасія	Роль спорту у нашому житті (наук. керівник <i>Н. В. Табак</i>).....	36
БРУЦЬКА Світлана	Формування первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності (наук. керівник <i>А. О. Бубін</i>).....	38
БУГАЙЧУК Вікторія	Вплив сучасних продуктів на здоров'я студентів (наук. керівник <i>Г. М. Давидюк</i>).....	39
БУГАЙЧУК Вікторія	Корекційно-виховна робота на уроках образотворчого мистецтва (інклюзивне навчання) (наук. керівник <i>В. К. Ричко</i>)....	41
БУЛАК Богдана	Виховання толерантності як здатності до взаємодії на засадах міжнаціонального порозуміння в учнів Нової української школи (наук. керівник <i>Н. М. Муляр</i>).....	42
БУЛЬЧИК Тамара	Метод ізотерапії у роботі практичного психолога з адитивною поведінкою дітей (наук. керівник <i>Л. І. Магдисюк</i>).....	43
ВАВРЕНЮК Анастасія	Заняття-прогулянка з ознайомлення дітей з природою в старшій групі на тему: «На гостини до їжачка» (наук. керівник <i>М. І. Замелюк</i>).....	45
ВАШИСТЮК Ангеліна	Формування позитивної мотивації учнів початкових класів (наук. керівник <i>П. М. Бойчук</i>).....	46
ВЕРЕЩИНСЬКА Ольга	Дидактична гра як метод навчання природничої освітньої галузі у Новій українській школі (наук. керівник <i>Л. Б. Колток</i>).....	48
ВІТЮК Аліна	Скетчноутинг: фіксуємо ідеї швидко та яскраво (наук. керівник	

	<i>О. В. Гнепа</i>).....	49
ВЛАСЮК Анастасія	Заняття-прогулянка з ознайомлення дітей з природою в старшій групі на тему: «Осіньна прогулянка» (<i>наук. керівник М. І. Замелюк</i>).....	51
ВОЙТОВИЧ Вікторія	Причини й шляхи подолання агресивної поведінки дітей молодшого шкільного віку (<i>наук. керівник О. В. Смалько</i>).....	52
ВОЙЦЕХОВСЬКИЙ Віталій	Ідеї козацької педагогіки (<i>наук. керівник С. С. Марчук</i>).....	53
ВОРОБЙОВА Тетяна	Виховання учнів засобами арт-терапії (<i>наук. керівник І. І. Садова</i>).....	54
ВОРОН Анастасія	Казкотерапія як засіб психокорекції емоційної сфери дітей дошкільного віку (<i>наук. керівник Н. П. Яроцук</i>).....	56
ГАКІВНИК Наталія	Слухання музики як засіб естетичного виховання учнів молодших класів закладу загальної середньої освіти (<i>наук. керівник С. М. Ткачук</i>).....	58
ГЕРГЕЛЬ Наталія	Історико-дослідницький опис діяльності Києво-Могилянської академії (<i>наук. керівник Н. А. Антонюк</i>)	59
ГЕРГЕЛЬ Юлія	Особливості адаптації першокласників в умовах Нової української школи (<i>наук. керівник Н. П. Яроцук</i>).....	61
ГЕРГОЛА Іванна	Педагогічні ідеї К. Ушинського в сучасному вимірі освіти (<i>наук. керівник С. С. Марчук</i>).....	63
ГЕРУК Ольга	Вплив музично-ритмічних рухів на загальний розвиток дітей дошкільного віку (<i>наук. керівник Т. М. Царик</i>).....	64
ГЕТЬМАНЧУК Юлія	Особливості формування художньо-образного мислення дітей молодшого шкільного віку на уроках музичного мистецтва (<i>наук. керівник Є. Б. Жорняк</i>).....	66
ГОЛУБОВИЧ Маргарита	Особливості адаптації дітей з вадами слуху до умов інклюзивної освіти (<i>наук. керівник О. В. Мельничук</i>).....	67
ГОРКАВЧУК Світлана	Формування моральних якостей учнів в процесі позакласної роботи (<i>наук. керівник С. В. Савчук</i>).....	69
ГОРЯЙНОВА Ольга	Формування музичного сприймання дітей молодшого шкільного віку засобами слухання музики (<i>наук. керівник Т. В. Горобець</i>).....	70
ГРИНЧИШИН Зоряна	Організація дозвілля молодших школярів (<i>наук. керівник Н. І. Калита</i>).....	72
ГУРИН Юлія	Формування здорового способу життя в школярів початкової школи (<i>наук. керівник Н. А. Антонюк</i>).....	73
ГУРСЬКА Ганна	Виховний потенціал арт-педагогіки в освітньому процесі початкової школи (<i>наук. керівник О. В. Гнепа</i>).....	75
ГУЧЕНКО Анна	Педагогічні умови розвитку емоційної сфери у дітей старшого дошкільного віку засобами музичного мистецтва (<i>наук. керівник Є. Б. Жорняк</i>).....	77
ДАНИЛЮК Зоряна	Добові біоритми та їх вплив на працездатність людини (<i>наук. керівник Г. М. Давидюк</i>).....	78
ДЕЙНЕКА Вікторія	Формування здоров'язбережувальної компетентності в умовах НУШ (<i>наук. керівник Н. В. Табак</i>).....	80
ДЕМАРЧУК Наталія	Заняття з ознайомлення дітей з природою в старшій групі на тему: «Насіння. Висаджування насіння» (<i>наук. керівник М. І. Замелюк</i>).....	81
ДЗІНДЗЮРА Марія-Марта	Сімейне виховання учнів початкової школи (<i>наук. керівник І. І. Садова</i>).....	82
ДОМАЛЬЧУК Олександр	Народний досвід піклування про здоров'я і зміцнення фізичного розвитку української дитини (<i>наук. керівник С. С. Марчук</i>).....	84
ДУБАНСЬКА Яна	Формування уяви у період дошкільного дитинства (<i>наук. керівник Н. П. Яроцук</i>).....	85
ЄМЕЛЬЯНОВА Анастасія	Фізичні якості як компонент відбору та об'єкт педагогічного впливу у процесі спортивної діяльності (<i>наук. керівник Ю. М. Андрійчук</i>).....	87
ЖАНЖИК Юлія	Естетичне виховання молоді засобами дизайну (<i>наук. керівник В. А. Левицька</i>).....	87
ЖОВНІРУК	Психофізичний вплив настільного тенісу на спортсмена	

Максим ЗАЛЕВСЬКА Анастасія	(наук. керівник А. В. Аханова).....	89
ІВАНУХА Марія	Формування художнього смаку за допомогою нетрадиційних технік на гурткових заняттях образотворчого мистецтва (наук. керівник В. А. Левицька).....	90
ІВАНЮК Софія	Гра як засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів (наук. керівник О. П. Шевчук).....	92
ІВЧУК Олена	Особливості формування пізнавального інтересу до навчання в учнів початкової школи (наук. керівник С. Д. Ілляш).....	93
КАДИРА Євгеній	Педагогічні ідеї С. Русової (наук. керівник С. С. Марчук).....	95
КОРЕЦЬ Ярослав	Думки К. Ушинського про фізичне виховання школярів (наук. керівник С. С. Марчук).....	97
КАЛЬНА Анастасія	Проектна діяльність під час навчання студентів у коледжах (наук. керівник І. В. Гудкова)	98
КАМЕНЧУК Тамара	Рухливі ігри як традиційний засіб розвитку координаційних здібностей у дітей і підлітків (наук. керівник Ю. М. Андрійчук).....	101
КАРАЦУК Мирослава	Педагогічна майстерність у творчій спадщині В. О. Сухомлинського (наук. керівник С. П. Бахомент).....	101
КАШИНСЬКА Юлія		
КАРПУК Ірина	Теоретичні основи дослідження музичних здібностей учнів молодшого шкільного віку (наук. керівник Є. Б. Жорняк).....	103
КАТАНА Катерина	Школи при лікарнях: з вірою у майбутнє (наук. керівник О. В. Гнепа).....	104
КВ'ЯТКОВСЬКА Наталія	Екологічна стежка як засіб формування ключової компетентності «екологічна грамотність і здорове життя» (наук. керівник Н. А. Поліщук).....	106
КИЦЬ Анна	Специфіка роботи вчителя-логопеда в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти (наук. керівник Д. О. Стасюк).....	108
КОБ Андрій	Фізичний і моральний розвиток дітей в календарній та сімейній обрядовості українців (наук. керівник С. С. Марчук).....	109
КОВАЛОК Валентина	Педагогічні умови ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з природою Всесвіту (наук. керівник М. І. Замелюк).....	110
КОВАЛЬСЬКА Вікторія	Аналіз досвіду вчителів щодо впровадження нестандартних уроків у практику сучасної початкової школи (наук. керівник О. В. Смалько).....	112
КОВАЛЬЧУК Анастасія	Образотворче мистецтво як рушійна сила естетичного виховання особистості (наук. керівник В. А. Левицька).....	114
КОВАЛЬЧУК Іван	Формування навичок здорового способу життя у молодших школярів на уроці фізичної культури (наук. керівник Ю. М. Андрійчук).....	115
КОВАЛЬЧУК Лілія	Розвивальне освітнє середовище та його компоненти (наук. керівник Н. А. Антонюк).....	116
КОВАЛЬЧУК Людмила	Психологічні особливості формування внутрішньосімейних відносин між представниками різних поколінь (наук. керівник Л. І. Магдисюк).....	117
КОВЧ Антоніна	Плутарх про спартанське виховання (наук. керівник С. С. Марчук).....	119
КОЗЛЮК Анна	Вплив засобів масової інформації на естетичне виховання молодших школярів (наук. керівник Н. В. Борбич)	120
КОКОРА Катерина	Педагогічні умови розвитку діалогічного мовлення дітей середнього дошкільного віку засобами гри-драматизації (наук. керівник С. І. Боярчук).....	121
КОЛОДИНСЬКИЙ Микола	Аналіз методичних підходів при навчанні стрибкам у довжину з розбігу учнів середніх класів (наук. керівник Т. І. Суворова)	123
КОНДРАТЮК Ірина	Використання комп'ютера у навчанні учнів молодших класів (наук. керівник Н. В. Борбич).....	124
КОНДРАТЮК Ірина	Вивчення мистецької спадщини засобами ікт у початковій школі (наук. керівник С. П. Бахомент).....	126
РЕГЕЛЬ Тетяна		
КОРЕЦЬ Катерина	Адаптація першокурників до навчання у закладах вищої освіти (наук. керівник І. Л. Ковальчук).....	126

КОТЕЛЬЧУК Надія	Інтерактивні методи навчання на уроках української мови в початковій школі (наук. керівник <i>О. В. Смалько</i>).....	128
КОТЮГА Ольга	Сленг і молодець: тотожність понять у ХХІ столітті (наук. керівник <i>А. С. Фарина</i>).....	129
КОЦЮБА Катерина	Малі активні форми рухової активності на заняттях Луцького педагогічного коледжу (наук. керівник <i>Г. М. Давидюк</i>).....	131
КОЦЮБА Катерина	Форми роботи на уроках образотворчого мистецтва (наук. керівник <i>В. К. Ричко</i>).....	132
КОШЕЛЬ Ірина	Формування естетичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку засобами музичного мистецтва (наук. керівник <i>Т. В. Горобець</i>).....	133
КРУГЛІЙ Марія	Фінська школа – освіта ХХІ століття (наук. керівник <i>О. В. Гнепа</i>).....	135
КУДЕНЧУК Дарина	Спостереження як елемент дослідження у методиці вивчення природи в початковій школі (наук. керівник <i>О. І. Левицький</i>)	136
КУЛИК Лідія	Використання ігрових технологій на уроках в початковій школі (наук. керівник <i>Т. Ю. Бортнюк</i>).....	138
КУЛЬЧИЦЬКА Мирослава	Внутрішньоособистісний конфлікт: умови, шляхи і способи подолання (наук. керівник <i>В. М. Бойчук</i>).....	139
КУПРИЧ Оксана	Особливості корекції дисграфії в учнів початкової школи (наук. керівник <i>І. І. Садова</i>).....	141
КУХАРИК Юлія	Сучасні підходи до формування рухової активності учнів (наук. керівник <i>Г. М. Давидюк</i>).....	143
ЛЕВЧУК Каріна	Педагогіка партнерства – ключовий вектор Нової української школи (наук. керівник <i>Н. С. Пушкар</i>).....	144
ЛЕВЧУК Неля	Особливості морального виховання молодших школярів (наук. керівник <i>С. В. Савчук</i>).....	145
ЛІТВІНЧУК Наталія	Формування пізнавального інтересу до народних звичаїв та традицій у художній діяльності молодших школярів (наук. керівник <i>В. А. Левицька</i>).....	146
ЛУКАШУК Віталій	Вдосконалення фізичного потенціалу старших школярів засобами легкоатлетичних вправ (наук. керівник <i>Т. І. Суворова</i>)..	148
ЛЯХОВИЧ Іванна	Формування компетентності батьків у галузі здоров'язбереження дітей з ООП (наук. керівник <i>І. І. Садова</i>).....	149
МАКАРЧУК Тетяна	Малі фольклорні жанри як засіб збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку (наук. керівник <i>Н. В. Іванова</i>)	151
МАКСИМЧУК Аліна	Шкільний стрес причини появи і способи його уникнення (наук. керівник <i>Г. М. Давидюк</i>).....	152
МАЛЕТА Мирослава	Виховний потенціал музичного мистецтва як носія духовних цінностей (наук. керівник <i>О. М. Юрчук</i>).....	153
МАЛЬОНА Марта	Гра як провідна роль навчання в образотворчому мистецтві в НУШ (наук. керівник <i>В. К. Ричко</i>).....	155
МАЛЬОНА Марта	Харчування молодших школярів за новою системою (наук. керівник <i>Г. М. Давидюк</i>).....	156
МАРКО Ангеліна	Теоретичні основи просвітницької і творчої діяльності Януша Корчака (наук. керівник <i>Т. М. Листопад</i>).....	157
МАРКУСЬ Людмила	Роль інтегративних технологій у процесі музичного виховання дітей старшого шкільного віку (наук. керівник <i>Т. В. Горобець</i>).....	159
МАРЧУК Катерина	Формування музичного смаку в учнів 5 класу засобами музикотерапевтичних методів та прийомів (наук. керівник <i>С. Б. Жорняк</i>).....	160
МАЦЮК Іванна	Особливості формування етикету спілкування в учнів початкової школи на уроках української мови (наук. керівник <i>О. О. Стрельбицька</i>).....	162
МЕЛЬНИК Юлія	Формування творчих здібностей дітей дошкільного віку за допомогою музично-ритмічних і танцювальних рухів (наук. керівник <i>Т. М. Царик</i>).....	164
МЕЛЬНИЧУК Ірина	Сутність і значущі змістові характеристики музичного мистецтва як джерела виховання (наук. керівник <i>О. М. Юрчук</i>)...	165
МИЗОВЕЦЬ Вікторія	Результати системи освітньої роботи з використання творів народної пластики в роботі з дітьми старшого дошкільного віку (наук. керівник <i>Д. О. Стасюк</i>).....	167

МИКИТЮК Іванна	Чинники виникнення педагогічних конфліктів у початковій школі (наук. керівник І. І. Садова).....	168
МИКИТЮК Тетяна	Проблеми формування здорового способу життя як ключової компетентності учнів в умовах НУШ (наук. керівник С. С. Марчук).....	170
МЩИНСЬКИЙ Антон	Арт-терапія як сучасний метод інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у суспільство (наук. керівник О. В. Гнепа)...	171
МОСІЙЧУК Анна	Використання ігрового методу на уроках ритміки з дітьми молодшого шкільного віку (наук. керівник Т. М. Царик).....	172
МОТИЛЬ Ірина	Формування здоров'язберезувальної компетентності молодших школярів (наук. керівник Н. І. Калита).....	174
МУЖИЧОК Юрій	Інтерактивні методи та прийоми навчання на уроках музичного мистецтва (наук. керівник І. В. Кузьміна).....	176
МУХА Юлія	Проблема розвитку та оптимізації фізичних якостей хлопців-підлітків (наук. керівник Ю. М. Андрійчук).....	177
НАЗАРЧУК Марта	Роль сім'ї у фізичному вихованні дітей (наук. керівник О. В. Мельничук).....	178
НАКРИЙКО Мар'яна	Духовний розвиток особистості засобами образотворчого мистецтва (наук. керівник В. А. Левицька).....	179
НЕЙМАН Нікіта	Сучасні педагогічні технології в навчанні іноземної мови молодших школярів (наук. керівник М. В. Лук'ячук).....	181
НИЧИПОРУК Дмитро	Формування здорового способу життя студентської молоді засобами фізичної культури (наук. керівник Л. Я. Кузьмук).....	182
ОГРОДНІЧИЙ Сергій	Митрополит Андрій Шептицький як духовний будівничий української нації, культури та мови (наук. керівник О. М. Кузьмук).....	183
ОНИСЬКО Евеліна	Гендерне виховання учнів як психолого-педагогічна проблема (наук. керівник Н. І. Калита).....	185
ОНИЩУК Світлана	Окремі аспекти специфіки симфонічної музики як виду музичного мистецтва (наук. керівник О. М. Юрчук).....	186
ОСПЮК Дарина	Формування музично-естетичних смаків у художньо-творчій діяльності молодших школярів (наук. керівник Т. В. Горобець)....	188
ПАВЛОВА Богдана	Селфі» як засіб самопрезентації образу «я» у віртуальному просторі сучасних підлітків (наук. керівник Л. І. Магдисюк).....	190
ПАВЛЮК Інна	Сучасні методологічні підходи до проблеми формування особистості дошкільника засобами музичного мистецтва (наук. керівник С. Б. Жорняк).....	191
ПАТИЦЬКА Оксана	Психолого-педагогічні проблеми розвитку обдарованості учнів початкової школи (наук. керівник С. Д. Ілляш).....	193
ПЕКЛИЧ Тетяна	Народна казка як засіб морального виховання дітей старшого дошкільного віку (наук. керівник А. О. Бубін).....	194
ПИКАЛЮК Тетяна	Вплив ритмічної гімнастики на фізичний розвиток дітей молодшого шкільного віку (наук. керівники Н. Г. Денисенко, Ю. М. Андрійчук).....	196
ПИЛИПЧАК Марія	Формування основ екологічної культури як однієї із важливих рис молодшого школяра (наук. керівник Н. М. Муляр).....	197
ПИЛИПЧУК Ярослава	Національно-патріотичне виховання в освітньому процесі початкової школи (наук. керівник С. В. Савчук).....	198
ПИЛЮК Ольга	Організація дидактичних ігор у навчанні іноземної мови залежно від типу сприйняття дитини (наук. керівник А. В. Бляшевська).....	199
ПОЙДА Ірина	Психологічні особливості пам'яті дітей молодшого шкільного віку (наук. керівник П. М. Бойчук).....	201
ПОРТЯНКО Анастасія	Формування співацьких навичок підлітків у процесі вокально-хорової діяльності (наук. керівник Т. В. Горобець).....	203
ПРОХНІЦЬКА Діана	Розвиток вольових якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами рухливих ігор (наук. керівник А. М. Циплюк).....	204
ПРОХОРУК Діана	Нестандартні форми навчання образотворчого мистецтва у початкових класах (наук. керівник В. К. Ричко).....	206
ПРОХОРУК Діана	Принципи здорового харчування студентів Луцького педагогічного коледжу (наук. керівник Г. М. Давидюк).....	207
РАДЕВИЧ Оксана	Особливості формування екологічної культури учнів	

	початкової школи засобами народних звичаїв і традицій (<i>наук. керівник С. Д. Ілляш</i>).....	208
РЕБРИНА Ольга	Дидактичні основи використання інтерактивної технології МАС (метод асоціативних символів) у процесі навчання англійської мови молодших школярів (<i>наук. керівник М. А. Федорець</i>).....	209
РОМАНЮК Христина	Вплив народного танцю на фізичний розвиток дітей молодшого шкільного віку (<i>наук. керівник Т. М. Царик</i>).....	211
РОМАНЮК Юлія	Покращення фізичного стану дівчат старшого шкільного віку засобами оздоровчої аеробіки (<i>наук. керівник Ю. М. Андрійчук</i>)....	213
РОСОЛОВСЬКА Аліна	«Допоможи мені це зробити самому» – основна концепція педагогічних ідей М. Монтесорі (<i>наук. керівник Т. М. Листопад</i>)	213
РУБАХА Василина	Булінг і толеранство (<i>наук. керівник Г. М. Давидюк</i>).....	215
РУБАХА Василина	Естетичне виховання засобами мистецтва в НУШ (<i>наук. керівник В. К. Ричко</i>).....	216
РЯБОВА Ольга	Використання інтерактивних методів навчання на уроках образотворчого мистецтва в НУШ (<i>наук. керівник В. К. Ричко</i>)....	218
РЯБОВА Ольга	Пальчикова гімнастика (<i>наук. керівник Г. М. Давидюк</i>)	219
САВЕНКО Іванна	Психічне здоров'я учнів початкової школи та умови його збереження під час освітнього процесу (<i>наук. керівник Г. М. Давидюк</i>).....	221
САВЕНКО Іванна	Розвиток критичного мислення молодших школярів в умовах домашньої освіти (<i>наук. керівник С. С. Марчук</i>).....	222
САВЕНКО Іванна	Роль хореографії у творчому розвитку учнів школи мистецтв на уроках ритміки (<i>наук. керівник Т. М. Царик</i>).....	224
САК Анастасія	Значення дидактичної гри для адаптації дітей з вадами слуху (<i>наук. керівник О. В. Мельничук</i>).....	225
САМЕЦЬ Інна	Особливості розвитку координаційних здібностей у дітей молодшого шкільного віку засобами рухливих ігор (<i>наук. керівник Ю. М. Андрійчук</i>).....	227
САМОРИГА Мирослава	Формування вокальної культури учнів старших класів засобами національних співацьких традицій (<i>наук. керівник Т. В. Горобець</i>).....	228
САХАРЧУК Дарина	Особливості мотивації учіння молодших школярів (<i>наук. керівник Н. В. Борбич</i>).....	229
СВИРИДЮК Наталія	Покращення фізичної підготовки дітей молодшого шкільного віку засобами ігрової діяльності (<i>наук. керівник Ю. М. Андрійчук</i>).....	231
СИНЯ Олена	Особливості застосування ІКТ на уроках мовно-літературної галузі початкової школи (<i>наук. керівник О. О. Стрельбіцька</i>).....	232
СИТОВСЬКА Вікторія	Педагогічні ідеї Дж. Локка (<i>наук. керівник С. С. Марчук</i>).....	233
СКЛЕЗЬ Ірина	Спрямування педагогіки партнерства на результат освіти першокласників (<i>наук. керівник Н. С. Пушкар</i>).....	235
СЛІСАРЧУК Віталій	Розвиток творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку засобами української естрадної музики (<i>наук. керівник Т. В. Горобець</i>).....	236
СМІТЮХ Софія	Екологічне виховання здобувачів початкової освіти в світлі сучасних проблем (<i>наук. керівник Н. С. Пушкар</i>).....	238
СМОЛЕНСЬКА Юлія	Вірус телефонної залежності в Луцькому педагогічному коледжі (<i>наук. керівник Г. М. Давидюк</i>).....	239
СМОЛЕНСЬКА Юлія	Патріотичне виховання засобами образотворчого мистецтва (<i>наук. керівник В. К. Ричко</i>)	241
СМОЛЕНСЬКА Юлія	Розвиток критичного мислення молодших школярів на заняттях в НУШ (<i>наук. керівник А. П. Хомярчук</i>).....	242
СОБОР Олена	Заняття з ознайомлення дітей з природою в старшій групі на тему: «життя диких тварин навесні. Читання оповідання Г. Скребницького та І. Чапліної «Хто як весну зустрічає» (<i>наук. керівник М. І. Замелюк</i>).....	243
СОЛТИС Василь	Нова українська школа: реалії та перспективи (<i>наук. керівник О. В. Гнепа</i>)	245
СОЛТИС Василь	Особливості статевої ідентифікації у підлітків:	

	теоретичний аспект (наук. керівник Б. С. Шахраюк).....	246
СТАСЮК Богдана	Роль музично-дидактичних ігор у розвитку дітей дошкільного віку (наук. керівник Т. М. Царик).....	248
СТЕЛЬМАЩУК Ольга	Ілюстративне малювання – засіб збагачення художньої виразності малюнків дітей старшого дошкільного віку (наук. керівник С. І. Боярчук).....	249
СТРІЛЬЧУК Мирослава	Особливості формування адекватної самооцінки дітей підліткового віку (наук. керівник Б. С. Шахраюк).....	251
СУЦІНЧАК Неля	Роль самостійної роботи як основи саморозвитку учнів в системі сучасної початкової освіти (наук. керівник Л. Й. Скалич).....	252
СУХАЦЬКИЙ Артур	Діяльність Луцької братської школи на території Волині на початку XVII століття (наук. керівник Н. А. Антонюк).....	254
ТАБАК Іванна	Інклюзивний підхід до навчання дітей з вадами слуху (наук. керівник О. В. Мельничук).....	255
ТАРАСЮК Вікторія	Використання інтеграційних технологій в навчанні дітей початкової школи (наук. керівник В. К. Ричко).....	257
ТАРАСЮК Діана	Заняття з ознайомлення дітей з природою в старшій групі на тему: «Я краплинка» (наук. керівник М. І. Замелюк).....	258
ТИМИРГАЛЄВА Юлія	Музика для дітей у творчості Михайла Чембержі (наук. керівник І. В. Регуліч).....	259
ТИМЧУК Наталія	Реалізація завдань національно-патріотичного виховання у закладах освіти (наук. керівник Т. М. Листопад).....	261
ТИНЧУК Катерина	Чинники впливу на формування навичок здорового способу життя у молодших школярів (наук. керівник С. В. Савчук).....	263
ТИЩУК Аліна	Формування досвіду музично-виконавської діяльності у дітей старшого дошкільного віку (наук. керівник Т. В. Горобець).....	264
ТОРОКАНЕЦЬ Анастасія	Нові погляди на роль вчителя 21 століття (наук. керівник В. А. Триндюк).....	265
ТУСИН Галина	Реалізація системи розвивального навчання в освітньому процесі сучасної початкової школи (наук. керівник С. Д. Ілляш)...	267
ФЕДОНЮК Іванна	Врахування валеологічних особливостей при складанні добового та тижневого режиму дня молодших школярів (наук. керівник Г. М. Давидюк).....	269
ФЕДОРЕЦЬ Володимир	Твори В. Сухомлинського як засіб морального виховання молодших школярів у процесі опанування курсу літературного читання (наук. керівник Н. С. Дмитренко).....	270
ФРОНЧКО Катерина	Роль інтерактивного навчання в освітньому процесі початкової школи (наук. керівник Н. А. Антонюк).....	272
ХОМИЧ Анастасія	Тьюторський супровід як ефективна технологія розвитку інклюзії (наук. керівник Д. О. Стасюк).....	274
ХОМ'ЯК Ольга	Формування самооцінки у дітей молодшого шкільного віку (наук. керівник П. М. Бойчук).....	275
ХОРУЖА Віталія	Розвиток пізнавальної активності учнів молодшого шкільного віку у НУШ (наук. керівник Т. М. Листопад).....	277
ЦИМБАЛЮК Анна	Психологічна адаптація дітей з особливими освітніми потребами до умов закладу загальної середньої освіти (наук. керівник Н. П. Ярошук).....	279
ЦІКО Марія	Національно-патріотичне виховання в умовах Нової української школи (наук. керівник С. П. Бахомент).....	280
МОТРУНЧИК Жанна	Ідеї формування особистості в педагогічній спадщині Г. Сковороди та їх використання в Новій українській школі (наук. керівник М. О. Здинюк).....	281
ЧУБ Іванна	Вплив гри на виховання учнів початкової школи (наук. керівник С. В. Савчук).....	283
ШЕВЧИК Яна	Психолого-педагогічний потенціал кольоротерапії (наук. керівник О. В. Гнепа).....	284
ШЕВЧУК Анастасія	Сім'я як соціальний інститут (наук. керівник О. В. Мельничук).....	286
ШИЯН Ірина	Роль авторитету батьків у вихованні молодших школярів (наук. керівник О. В. Мельничук).....	287
ШМИГЕЛЬСЬКА	Видатні педагоги про моральне виховання дітей	

Наталія ШНАЙДЕР Тетяна	<i>(наук. керівник С. С. Марчук)</i>	289
	Педагогічна культура спілкування вчителя <i>(наук. керівник О. В. Мельничук)</i>	290
ШПАК (НОВОСАД)	Заняття-прогулянка з ознайомлення дітей з природою в старшій групі на тему: «Зимові явища в природі» <i>(наук. керівник М. І. Замелюк)</i>	292
Галина ШТАНГРЕТ Ольга	Волонтерська діяльність молодших школярів як засіб формування громадянських та соціальних компетентностей <i>(наук. керівник Н. І. Калита)</i>	294
ШУБІЧ Маргарита	Особливості та методи навчання в США <i>(наук. керівник О. В. Кузьмич)</i>	295
ШУБІЧ Маргарита	Психологічні особливості характеру дітей підліткового віку <i>(наук. керівник А. В. Аханова)</i>	296
ШУЛЯК Валентина	Григорій Сковорода про особистість вчителя <i>(наук. керівник С. С. Марчук)</i>	298
ЮЗЕФКО Софія	Українська народна музична творчість – складова морального становлення школярів <i>(наук. керівник З. П. Богдан)</i>	299
ЮРІЙЧУК Христина	Моральне виховання учнів початкової школи <i>(наук. керівник Н. І. Калита)</i>	301
ЮХИМЕЦЬ Діана	Форми і методи формування мистецьких компетентностей у процесі навчання молодших школярів інтегрованого курсу «Мистецтво» <i>(наук. керівник І. В. Чемерис)</i>	302
ЮЩУК Іванна	Педагогічні погляди В. Сухомлинського на навчання образотворчого мистецтва в початковій школі <i>(наук. керівник В. А. Левицька)</i>	304
ЯКИМЧУК Анна	Формування знань і умінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності і моделювання <i>(наук. керівник С. В. Савчук)</i>	305
ЯКИМЧУК Олексій	Вивчення ідей здорового харчування в уявленні сучасних педагогів <i>(наук. керівник С. С. Марчук)</i>	307

УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Андрієвська Ірина

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач О. В. Мельничук

Проаналізовано проблему гуманістичного виховання дітей молодшого шкільного віку через українську народну казку як дієвого засобу всебічного розвитку особистості молодшого школяра.

Сьогодні від народження дитина потрапляє в світ, насичений інформацією, світ електронних та інтерактивних іграшок. Сучасні діти розвиваються під впливом ЗМІ, комп'ютерних технологій, Інтернету. Саме тому, відчувається обмеженість спілкування дитини з однолітками та батьками. Педагогіка у пошуках методів виховання сучасних дітей постійно звертається до тисячолітнього досвіду народу. Який свідчить про те, що виховання дитини починається з казки. Яка здатна виховувати і навчати, об'єднувати дітей та батьків, спонукає до формування рефлексивно – гуманістичної моделі виховання у родині.

Казка як своєрідний жанр народної та літературної творчості посідає значне місце у фольклорі всіх країн світу. Багато сучасних письменників і педагогів (Ш. Амонашвілі, В. Анікін, Д. Кленовський-Дубовис, Л. Бочкарьова, Е. Водовозова, Н. Карпінська, Т. Комарова, Дж. Родарі та ін.) вказували на ту велику роль, яку відіграє казка у формуванні особистості молодшого школяра. На думку науковців, все найцінніше, відшліфоване протягом багатьох століть, може і повинно бути використано в роботі закладу освіти.

Гуманістичне виховання має своєю метою гармонійний розвиток особистості і передбачає гуманний характер відносин між учасниками педагогічного процесу [3]. Загальноприйнятою метою у світовій теорії і практиці гуманістичного виховання був і залишається ідеал особистості всебічно і гармонійно розвиненої. Ця метадає статичну характеристику особистості. Динамічна ж її характеристика пов'язана з поняттями саморозвитку і самореалізації. Тому саме ці процеси визначають специфіку мети гуманістичного виховання: створення умов для саморозвитку і самореалізації особистості у гармонії із собою і суспільством [3].

Гуманізація освітнього процесу через казку – це можливість особистості до радісного, щасливого, повноцінного пізнання, дослідження навколишнього світу – розмаїття предметів побуту, явищ природи, морально-етичних норм людського співжиття, себе і своїх можливостей. Звідси випливає, що кожна дитина сама виступає творцем власної картини світу, тобто суб'єктом освітнього процесу. В процесі гуманістичного виховання особливу роль відіграє народна казка. За твердженнями низки дослідників, етнодосвід має свої особливості та специфічні риси у різних видах казок. Предметом оповіді в казці є дивовижні та незвичайні події, які мають пригодницький характер. А важливою рисою казкових героїв є їх традиційність як втілення етичного та соціального досвіду народу. На думку В. Сухомлинського, казка – активне естетичне мистецтво, яке захоплює усі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю. Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі. Вона володіє почуттями дітей, тому що через казку діти пізнають світ не тільки розумом, але й серцем. «Діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена у яскравих образах. А казка – благородне і ніким незамінне джерело виховання любові до Вітчизни». На думку педагога, музика, уява, казка, мистецтво допомагають дитині розвинути свої духовні сили [6, с. 117].

Сучасними дослідниками ведеться пошук шляхів і засобів гуманістичного виховання. С. Литвиненко розкриває ефективність гуманістичного впливу засобом казки через цілеспрямованість, систематичність [7, с. 23]. Як вважають багато педагогів світу, чим раніше й міцніше сформується у дітей уявлення про дружбу, повагу, відданість, самопожертву і, тим менш демонстративно-негативними будуть їхні вчинки у майбутньому. Саме через визначення казкового твору як засобу гуманістичного виховання в різних і доступних формах передається дітям народна мудрість, розширюється їх кругозір, поліпшується спілкування [4, с. 8].

Освітній процес диктує свої умови використання казкового матеріалу як засобу гуманістичного виховання. Адже за браком навчального часу у вчителів не завжди є можливість впроваджувати казки у практику. Нами на основі аналізу наукової літератури було виділено основні критерії щодо реалізації даного процесу. На наш погляд, головними з них є:

- оптимальна кількість творів, яка не повинна заважати природному перебігу навчально-виховного процесу;
- художньо-виховна, емоційно-почуттєва доцільність та значущість кожного окремого твору;
- доступність та відповідність викладу матеріалу віку, особливостям і творчим можливостям молодших школярів;
- вимога не видозмінювати першооснову фольклорного матеріалу;
- перспектива колективного прилюдного виступу з приводу прочитаного.

Що стосується жанру українських народних казок, то перевагу слід надавати казкам про тварин, які є

найбільш близькими для дітей досліджуваного віку. Не випадково В. Анікін називав казки про тварин дитячими, адже молодші школярі дуже люблять тварин. У цих тварин присутні рух, енергія, гумор. Почуття та емоції, викликані цими казками, яскраві [2, с.77].

У чарівних казках основою конфлікту є протиставлення представників різних морально-естетичних переконань, персонажі казки розподіляються як носії добра і зла, естетичним вираженням їх є прекрасне та огидне, причому, перемагає завжди добро. Соціально-побутові казки серед дітей менш популярні, ніж казки про тварин та чарівні. Проте, притаманний їм реалізм допомагає критично осмислити зображувані явища соціальної дійсності та сприяє формуванню морально-естетичних почуттів.

Неважко помітити, що найпопулярніші серед дітей українські народні казки зосереджені на кардинальних виховних ситуаціях, образному обігруванні визначальних для нашого соціуму моральних і поведінкових норм шляхом моделювання картин казкової та реальної дійсності, де вони втілюються у близьких і зрозумілих дітям з психологічного боку діях та вчинках.

Саме ці характеристики українських народних казок є важливим підґрунтям у гуманістичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. Адже цей вік є прийнятним для усвідомлення казкового матеріалу.

Висновки. Казка – це природний простір для величезного дитячого потенціалу, середовище, де компенсується нестача дії у реальному житті. Казка відіграє важливу роль у житті дитини молодшого шкільного віку. Вона виховує, розвиває і навіть лікує. Не варто нехтувати її педагогічним та психотерапевтичним потенціалом. Використовуючи ресурси казки педагоги зможуть позитивно впливати на формування всебічно і гармонійно сформованої особистості, що є основою гуманістичного виховання.

Література:

1. Гавриш Н. Як навчити серце добра і любові? Джміль. 2012. №3. С. 8 – 10.
2. Гордіюк Н. Особливості сприймання художніх текстів молодшими школярами. Мандрівець. 2000. №3-4. С. 75-78.
3. Гуманістична концепція виховання.
URL:https://studme.com.ua/149807275493/psihologiya/suschnost_lichnosti_gumanisticheskoy_kontseptsii_vospitaniva.htm (дата звернення 30.01.2020 р.)
4. Калуська Л. Василь Сухомлинський – гуманістична педагогіка. Дитячий садок. 2007.34 (418) вересень. С. 32–33.
5. Лановик М., Лановик З. Українська народна словесність. Львів, 2000. 664 с.
6. Литвиненко С. О. Виховання гуманних понять молодших школярів засобами української народної казки. Одеса, 1994. 183 с.

ПРАКТИЧНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Андрущакевич Ірина

студентка першого курсу другого (магістерського) рівня
вищої освіти факультету початкової та мистецької освіти
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – доцент, к. пед. наук Л. Б. Колток

Проаналізовано сутність практичних методів навчання природничої ОГ та розкрито значення і методику використання практичних методів навчання у процесі інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Останнім часом підноситься пріоритетна роль природничих наук у шкільному навчанні. Нині перед початковою школою стоїть завдання не лише домогтися, щоб учні засвоїли природничі знання, а й могли вільно оперувати ними, застосовувати ці знання для розв'язання навчальних і життєвих ситуацій та проблем, для розширення й поглиблення свого пізнавального досвіду. Для цього потрібно ефективно працювати з учнями, використовуючи різноманітні наочні посібники, удосконалювати форми роботи з ними, добирати новітні методи, засоби і технології.

Теоретичні основи використання практичних методів навчання у процесі реалізації природничої ОГ в початковій школі розглянуті у працях класиків педагогічної науки (Я. Коменський, К. Ушинський, Я. Чепіга та ін.). Психологічні властивості практичних методів навчання відображені в науковому доробку Є. Глушака, Л. Виготського, Г. Донського, К. Костюка, О. Леонтєва, і А. Петровського. Ідеї сучасної гуманістичної педагогіки і теорії розвивального навчання в початковій школі розглядаються у працях В. Бейлінсона, Д. Зуєва, В.Цетліна, Р. Радовановича та ін., у досвіді вчителів-методистів. Праці названих педагогів роблять великий внесок у вирішення проблеми глибокого і свідомого засвоєння учнями молодших класів понять про природу.

Практичні методи навчання використовуються для безпосереднього пізнання дійсності, поглиблення знань, формування вмій і навичок. До них належать: робота з підручником, вправи, дидактичні ігри, моделювання, проектування, спостереження, дослід та практична робота.

Підручник як засіб навчання має велике значення в організації навчально процесу в школі. За

допомогою підручника учні отримують визначений програмою об'єм знань, знання подаються дітям у певній системі, за допомогою підручника учні навчаються самостійно працювати з книгою, мають змогу конкретизувати і уточнювати отримані знання малюнками, фотографіями, схемами, таблицями, картами. Відомий методист професор В. Буданов писав: «Без підручника викладання втрачає точність і визначеність. Підручник забезпечує певний рівень знань».

Робота з підручником природознавства повинна бути поєднана з іншими видами самостійної роботи. Самостійному вивченню підлягає такий матеріал, до засвоєння якого учні теоретично підготовлені [2, с.63].

Вправи передбачають багаторазове повторення певних дій та спрямовані на відпрацювання предметних та інтелектуальних умінь. Вправи можуть бути конструктивними, аналітичними та творчими.

Конструктивні вправи – це самостійні вправи дітей з різним матеріалом, які діти виконують після пояснення вчителя (робота з приладами, глобусом, орієнтування за картою).

Аналітичні вправи – вправи на відпрацювання інтелектуальних умінь (аналіз, порівняння, на встановлення причинно-наслідкових зв'язків).

Творчі вправи – виконання учнями самостійних дій на основі набутих раніше способів діяльності («перетвори», «домалюй», «склади», «придумай»).

Робота з картографічними посібниками та глобусом належить до методу вправ. Цей вид роботи є найбільш складним для молодших школярів. У початковій школі використовують такі види мап, адаптованих для дітей молодшого шкільного віку: «Фізична карта півкуль», «Фізична карта України», «Фізична карта області».

У початковій школі використовуються настінні карти, карти у підручниках та атласах. За програмою робота із картографічними посібниками впроваджується у 4 класі, хоча пропедевтично діти знайомляться з картою та глобусом раніше: при вивченні тем «Водойми України», «Пори року», «День і ніч».

Дидактична гра природничого змісту спрямована на організацію засвоєння чи закріплення природничих знань та вмінь у процесі ігрової діяльності. Структура дидактичної гри передбачає наявність таких елементів: дидактичні та ігрові завдання, ігровий задум, правила, ігрові дії, навчальне виконання задачі, результат.

Навчальний дослід – це елементарний навчальний експеримент. Він, як і спостереження, є одним із важливих методів пізнання природи, накопичення чуттєвого досвіду. Інформація, здобута таким шляхом, є основою певних теоретичних висновків, узагальнень, встановлення закономірностей або підтвердження вже засвоєних [1, с.97].

Практична робота – це навчально-пізнавальна діяльність, у процесі якої учні виконують практичні дії з об'єктами в матеріальній або матеріалізованій формі. При цьому предмети і явища або умови їх існування в природі не змінюються.

У ході виконання практичних робіт учні оволодівають практичними вміннями. Отже, їх основною метою є формування практичних умінь і навичок. Крім того, внаслідок виконання дій з об'єктами в одних випадках здобуваються факти, є основою формування нових уявлень, понять і встановлення зв'язків, а в інших – засвоєні знання виступають засобом здійснення практичної діяльності, тобто знання засвоюються на новому рівні – рівні застосування за зразком і в новій ситуації.

Модельовання – система дій з побудови, перетворення та використання моделі, елементи і відношення якої подібні до елементів і відношень реального об'єкта. Моделі можуть бути матеріальними (з використанням предметів-замінників: модель екосистеми «ліс», пустелі, легенів людини), та ідеальними – побудованими за допомогою схем, графіків, формул, символів: модель кругообігу води в природі, ланцюги живлення, руху повітря).

Проектування передбачає створення учнями навчальних проектів, під якими ми розуміємо особистий чи колективний продукт спеціально організованої дослідно-творчої діяльності, в основі якої лежить суб'єкт – суб'єктна взаємодія учасників педагогічного процесу. Ознаками проекту є: наявність проблеми, ключового питання; наявність дослідно-творчої діяльності; отримання творчого продукту; кінцева презентація творчого продукту. Проекти можуть здійснюватись учнями як протягом одного уроку (мікропроекти), так і протягом тижня, семестру, навчального року (макропроекти).

Застосування того чи іншого методу залежить від змісту навчального матеріалу, виховних завдань і вікових особливостей школярів. До словесних методів належать бесіда та розповідь; до наочних – демонстрування натуральних об'єктів, дослідів і зображувальних наочних засобів (кіно, таблиць, схем); до практичних – практичні роботи учнів на навчально-дослідній ділянці, у кутку живої природи тощо, розпізнавання об'єктів, спостереження під час дослідів, які проводяться самостійно, та проведення експерименту [4, с.134].

Література:

1. Байбара Т. М. *Методика викладання природознавства у початкових класах*. Київ: Освіта, 2001. 424 с.
2. Ільченко В. Р. *Система підручників природничо-математичного циклу. Педагогіка і психологія*. 1996. № 4. С. 63-72.
3. Нарочна Л. К., Ковальчук Г. В., Гончарова К. Д. *Методика викладання природознавства*. Київ: Факт, 1990. 184 с.
4. Савченко Р. В. *Сучасний урок у початкових класах*. Київ: Воля. 2003. 260 с.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ПОГЛЯДАХ ПЕДАГОГІВ-КЛАСИКІВ

Антонюк Наталія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. пед. н., викладач педагогіки Н. А. Антонюк

Висвітлено погляди різних педагогів на проблему формування естетичного виховання молодших школярів.

Обґрунтовуючи найважливіші питання, пов'язані із вихованням особистості, класики педагогіки надавали великого значення естетичному розвитку людини. І це не випадково, оскільки естетичне виховання є важливим компонентом виховної системи. Неможливо виростити повноцінну особистість без виховання в неї почуття прекрасного. Розвиток у підростаючого покоління цього почуття є головним із найважливіших завдань педагогіки, адже кожна людина за своєю природою – художник або музикант, поет або прозаїк, композитор або гармонійно вихована людина, яка точно розуміє красу природи й людського співіснування.

У «Короткому словнику з естетики» поняття «естетичне виховання» розкривається як цілеспрямована система дієвого формування людини, здатної сприймати, оцінювати, усвідомлювати естетичне у житті, природі, мистецтві, жити і перетворювати світ, творити за законами краси.

Поняття «естетичне виховання» у педагогічній літературі розкладається як невід'ємна складова ідейного, трудового, морального, фізичного виховання, як систематичне, науково умотивоване звертання до людських емоцій, які розвивають у людини такі здібності, що сприяють не тільки естетичному сприйняттю прекрасного у житті і мистецтві, а й роблять її творцем естетичних цінностей.

Дослідження наукової літератури з естетичного виховання дає можливість дійти висновку про те, що існують різні підходи щодо визначення поняття «естетичне виховання». Численні тлумачення цих понять зумовлені багатогранністю цього процесу.

Так, Валентина Миколаївна Шацька, розглядає естетичне виховання як сукупність послідовних, взаємозв'язаних впливів на учнів під керівництвом викладача як засобами мистецтва так і самого життя, спрямованих на всебічний естетичний розвиток учнів, який сприяє формуванню естетичних почуттів, художніх смаків і поглядів відповідно до завдань виховання. За В. Шацькою, до процесу естетичного виховання належать не тільки поступовий розвиток здібностей та естетичного сприйняття, а й володіння вмінням активно творчо проявляти себе у тому чи іншому виді мистецтва, у обсязі, що відповідає певному ступеню навчання [8, с. 3-4].

Василь Олександрович Сухомлинський – видатний український педагог, основою естетичного виховання вважав красу. «Краса – це глибоко людське! Краса існує незалежно від нашої свідомості й волі, але вона відкривається людиною і осягається нею, живе в її душі, – не було б нашої свідомості – не було б і краси. Краса – це радість нашого життя» [6, с. 409].

В. Сухомлинський не лише теоретично узагальнив, але й практично довів нерозривну єдність естетичних почуттів людини з її світоглядними, моральними переконаннями. У переконанні людини воєдино злиті інтелект і почуття. Естетичне виховання якраз і зводиться до формування світу людських почуттів, які виявляються у прекрасному і потворному, у піднесеному і низькому, у трагічному і комічному. У зв'язку з тим, що навчально-виховний процес базується на позитивних естетичних почуттях, естетичне виховання учня надає йому «певної спрямованості» в пізнавальній і творчій діяльності, в задоволенні його духовних запитів, воно «охоплює всі сфери духовного життя особистості, що формується» [6, с. 374].

Антон Семенович Макаренко, розкриваючи суть естетичного виховання, також вважав, що надзвичайно важливо внести художній елемент у процес дитячого життя. Як відомо, в цьому контексті особливо виокремлював засоби музично-естетичного мистецтва (музика, спів, танець, хор, оркестр, театр, художня самодіяльність), що розглядаються разом з усіма іншими аспектами процесу формування всебічно розвиненої особистості. Він неодноразово вказував на те, що «прагнення до краси міцно закладено природою в кожній людині, є найкращим важелем, яким можна повернути людину до культури. Краса – найпотужніший магніт, і приваблює не тільки гарне обличчя або постать людини, але й гарний вчинок, гарна вистава, гарний концерт, вишивка. Цього не слід забувати, краще поставити один гарний концерт, ніж вісімнадцять таких, що відштовхують» [3, с.145].

На думку психолога, педагога Павла Блонського, естетичне виховання передбачає або формування творчості, або розвиток художнього смаку та сприйняття. Але художній смак сприйняття можуть бути сформовані тільки у процесі художньої творчості; вони тісно пов'язані з активним життям дитини: кожна дитина потенційно є творцем різних, зокрема і естетичних, цінностей: споруджуючи будиночок, вона проявляє свою архітектурну творчість, ліплячи і малюючи, виявляє свої здібності скульптора і живописця, нарешті, дитина прагне до танців, драматизації [1, с. 98].

На думку педагога-музиканта Дмитра Кабалецького, естетичне виховання слід формувати в молодшому шкільному віці засобами літературного, образотворчого та музичного мистецтва. Адже діти сприймають мистецтво як щось органічно притаманне самому життю разом із сонячним світлом, блакиттю

неба, співом пташок. Саме в пору дитинства, як правило, проявляється їх активне прагнення не лише «втішатися красою», а й самим творити її: малювати, складати вірші, писати власні пісні. Виховати справжню любов до мистецтва і його розуміння в дитинстві значно легше, ніж у зрілому віці [3, с. 8].

З огляду на педагогічну спрямованість, заслуговує на увагу визначення естетичного виховання, яке подає О. Буров: «цілеспрямований, організований процес формування у школярів естетичного ставлення, естетичної потреби до творчої естетичної діяльності» [2, с. 30].

Борис Лихачов та Євгеній Квятковський трактують естетичне виховання як цілеспрямований процес формування творчої особистості, котра здатна сприймати і оцінювати прекрасне, довершене, гармонійне у житті, природі, мистецтві, жити і творити «за законами краси», а також розглядають і розкривають зміст основних компонентів структури естетичного виховання [7, с. 10].

Отже, естетичне виховання у широкому філософському значенні передбачає якісні зміни рівня естетичної культури об'єкта виховання, яким може бути як окрема особистість, соціальна група, так і суспільство в цілому. Це безперервний процес, що триває впродовж життя людини, оптимальна форма оволодіння навичками творення та сприйняття краси, передачі естетичного досвіду індивіда шляхом цілеспрямованої діяльності.

Слід відзначити, що у більшості концепцій особливу увагу приділяють цілеспрямованості процесу естетичного виховання і, як його результат, передбачають формування здатності сприймати, розуміти, оцінювати, зберігати, переживати і творити красу в повсякденному житті, в праці, в людських стосунках, мистецтві. Складність цього процесу полягає в тому, що необхідно знайти дієві засоби реалізації гармонійної єдності соціального і індивідуального, впливу багатства художньої культури та всіх благ соціального процесу на формування людської особистості.

Таким чином, більшість дослідників вважають, що система естетичного виховання пов'язана із формуванням естетичних і духовних потреб та інтересів особистості, що розвивається. Соціум, природа, література, образотворче мистецтво, музика, кіномистецтво, театр активно впливають на формування особистості молодших школярів.

На основі аналізу різних тлумачень поняття «естетичне виховання» ми дійшли висновку, що це поняття можна трактувати як педагогічний процес, спрямований на формування і розвиток естетичних почуттів, потреб сприймати, оцінювати прекрасне та творчо діяти у всіх сферах життя, зокрема й у мистецтві.

Література:

1. Блонский П.П. Курс педагогике. Москва: Радуга, 1918. 202 с.
2. Буров А.И. Предмет и содержание эстетического воспитания, его соотношение с другими видами воспитания. Москва: Просвещение, 1971. 134 с.
3. Кабалевский Д.Б. Эстетична культура і школа. Вітчизняна педагогіка. 1970. № 1. С. 24-25.
4. Макаренко А.С. Методика виховної роботи. Київ: Знання, 1990. 353с.
5. Сухомлинский В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Київ: Радянська школа, 1977.
6. Эстетическое воспитание школьной молодежи / под ред. Б.Т. Лихачова. Москва: Высшая школа, 1981. 178 с.
7. Эстетическое воспитание в начальной школе / под ред В.Н. Шацкой. Москва: Издательство АПН РСФСР, 1959. 246 с.

МАРІЯ КОРОЛЬ: ПЕДАГОГ, ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ, ХРАНИТЕЛЬКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

Антонюк Наталія

студентка 3 курсу спеціальності «Лікувальна справа»

Луцький базовий медичний коледж

Науковий керівник – викладач першої категорії Л. В. Семенюк

Подано коротку біографію та опис громадської діяльності Марії Петрівни Король як організатора Юнацької Січі куреня імені Петра Сагайдачного, а також як прикладу істинного служіння українському народу у відновленні його історичної пам'яті.

Багатогранна особистість Марії Петрівни Король є прикладом істинного служіння своїй Батьківщині.

Завдяки активній громадянській позиції пані Марії відбулося відродження патріотичного духу серед населення села Волиця, Сокальського району, Львівської області. Її палке слово та титанічний труд сприяли відновленню історичної пам'яті у свідомості людей.

Марія Петрівна Король (Шевчук) народилася 22 березня 1930 року в с. Переспа Сокальського повіту, Львівської області. Батьки Марії Петрівни Король: мати – Теодозія Шевчук, батько – Петро Шевчук. Сестри та брати: Катерина, Стефанія, Богдан і Микола. До 1949 року навчалася у Тартаківській середній школі. Пізніше вступила до Львівського учительського інституту на спеціальність «Французька мова». Щоб скласти іспити, щоразу доводилося їхати до Одеси. Після закінчення Львівського учительського інституту працювала у Волицькій восьмирічній школі. Має тридцять вісім років педагогічного стажу. Марію Петрівну Шевчук

пам'ятають завжди привітною, милою і доброю вчителькою, яку дуже любили діти.

У 1951 р. Марія Петрівна вийшла заміж за Богдана Короля. Палке кохання поєднало молоденьку, завжди усміхнену вчительку французької мови та серйозного учителя історії.

Марія Шевчук сприяла тому, щоб у її школі відбувалися цікаві та пам'ятні зустрічі. Незабутньою для школярів та односельців була зустріч із гостями з Молдови. Хліб, сіль, вишиті рушники та палке поетичне слово – усе це по-справжньому вказало на готовність українських селян до тісних міжнародних контактів. Особливо цінними для гостей із Молдови стали подаровані їм рушники та народні обереги.

У шлюбі Марії та Богдана Король народилося двоє синів – Олег та Роман. Обое закінчили Львівський Політехнічний інститут, до сьогодні проживають у місті Львів.

Старший син Олег працював літературним редактором у газеті «Експрес». Знає дванадцять мов, має хист до перекладацької роботи (перекладає з восьми мов), пише вірші. Син Роман – відомий на Львівщині інженер.

Довгий час, починаючи з 1990 р., Марія Петрівна була головою осередку «Просвіта» сіл Волиця та Комарів Сокальського району. Марія Король була організатором, керівником та ідейним натхненником сільського народного хору. З 1992 року публікує статті патріотичного змісту у газетах «Голос з-над Буга» і «Сокальщина». Марія Петрівна у 1993 р. заснувала громадську організацію «Юнацька Січ» (Юн-Січ) курінь імені Петра Сагайдачного. У ній навчала молодь бути не тільки міцними, витривалими та загартованими фізично, а й прищеплювала любов до свої Батьківщини, особистим прикладом показувала, яким має бути справжній патріот.

Починаючи із 1993 року, у селі Волиця Марія Король разом із Юнацькою Січчю ініціювала освячення пам'ятних знаків – хрестів, встановлених жертвам комуністичного терору. Юн-Січовики щорічно вшановують пам'ять визначних людей, а також виступають ініціаторами у відкритті монументів національної пам'яті.

У вересні 1994 року Юн-Січовиків запросили у село Спасів на освячення пам'ятника командирові УПА-Захід Василеві Сидору (Шелесту). Січовики несли почесну варту, виголошували слова шани.

13 грудня 1994 р. Юн-Січ відвідала село Розжалів Радехівського району Львівської обл., котре спалили погранвійська НКВС далекого 1944-го. На той час воно фактично було повстанською столицею північної Львівщини. За сприяння Юн-Січовиків відзначили 50-ліття від дня трагедії, виголосили слова присяги та виступили перед могилою командира сотні «Пролом» хорунжого «Черемоша».

24 серпня 1995 року в м.Сокаль Юн-Січ на чолі з Марією Король виступила на освяченні пам'ятника Тарасові Шевченку.

Щороку, починаючи з 1 листопада 1995 р., на святі ЗУНР у Львові біля могил загиблим воїнам УПА нові члени Юн-Січі висловлюють клятву на вірність Україні.

У грудні 1996 р. Юн-Січ відвідала Городиловичі – колишнє село Сокальського району, Львівської обл., яке було знищене у 1946 році під час збройної боротьби між поляками та українцями, а також могилу керівника штабу УПА-Південь Василя Процюка («Кропиви»).

Юн-Січовики брали участь у похоронній церемонії В'ячеслава Чорновола, у почестях супроводжуючи тіло небіжчика до могили. Вони згадують патріота у кожную річницю його смерті. Юн-Січ брала активну участь в освяченні пам'ятника президенту ЗУНР, Євгенові Петрушевичу, в м. Сокаль. Юн-Січовики надають допомогу Національній гвардії України: збирають та відправляють на Схід одяг, постіль, продукти харчування тощо.

Односельці називають Марію Петрівну Король «Залізна леді», дивуючись, як у такому тендітному тілі може уміститися стільки духовних сил, завзяття та наполегливості. Пані Марія у надзвичайній пошані в односельців. До неї вони приходять за порадою та допомогою.

По-особливому Марія Петрівна ставиться до молоді. Будь-хто із молодих людей (та й не тільки) може без запрошення завітати до пані Король. Марія Король докладає багато зусиль, щоб навчити молодь та підлітків патріотичних пісень, акомпанує їм на гітарі. Жінка понад усе любить розповідати справжню історію України, активною учасницею якої їй довелося бути самій.

Шевченківські вечори, фестини, вечори пам'яті визначних людей та національних героїв – усе це її ініціатива. Про усі заходи, що відбуваються у селі, пані Марія веде записи – «щоб не забулось». Усе для історії села.

Марія Петрівна Король є автором книги про села Волиця і Комарів – «легка дорога до волі». У ній авторка розповідає історію сіл від перших згадок і до сьогоднішнього дня. Пані Марія – автор гімну села Волиця – «Село наше рідне, дитинства колиско...».

Марію Петрівну нагороджено 2 медалями й 12 грамотами від Сокальської районної ради Львівської області, Сокальської районної організації Союзу Українок, Сокальської районної організації політичної партії «За Україну», Сокальської районної організації Народного руху України, Голови Старобільської районної громадської організації Луганської обл. та ін. Завдяки активній громадянській позиції пані Марії відбулося відновлення історичної пам'яті. Багатогранна особистість Марії Король для багатьох стала прикладом непосильної праці, зважаючи на вік жінки, щирого натхнення та істинної любові до батьківщини.

Література:

1. Король М. Український народ. *Голос з-над Буга*. 1992. 12 грудня. С.1.

ПРОБЛЕМИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Арчибасова Вікторія

студентка 2 курсу факультету дошкільної освіти та музичного виховання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

У статті розкрито основні проблеми початкової освіти НУШ.

НУШ – ключова форма Міністерства освіти і науки, головною метою якої – створити школу, у якій діти навчатимуться із задоволенням, а набуті знання та вміння використовуватимуть у подальшому житті. Концепція «Нової української школи» передбачає зміну змісту освіти та підходу вчителів до навчання учнів. Формула НУШ: формування компетентностей; умотивований учитель; ціннісне виховання; автономія для шкіл; трикутник партнерства учень-вчитель-батьки; дитиноцентризм; нова структура школи; справедливий розподіл публічних коштів; сучасне освітнє середовище.

Основні компетентності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартом освіти.

Окрім основних компетентностей виділяють: читання з усвідомленням прочитаного, вміння висловлювати власну думку, здатність до критичного мислення, прояв творчості та ініціативності, вміння керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, співпрацювати з оточуючими.

Однією із проблем є взаємодія між вчителями, батьками та учнями. Батьки повинні бути залученими до навчання дітей, співпрацювати з вчителем на засадах взаємоповаги, довіри та доброзичливості. У класі має бути створено 8 навчальних осередків: навчально-пізнавальної діяльності (з партами/столами); змінні тематичні осередки (дошки, стенди для діаграм з ключовими ідеями); для гри (інвентар для настільних та рухливих ігор); художньо-творчої діяльності; куточок живої природи для проведення дослідів; відпочинку (з килимом для сидіння та гри, пуфами, подушками); дитяча класна бібліотека; осередок вчителя.

Початкова школа триває 4 роки і поділяється на 2 цикли: адаптаційно-ігровий (1-2 класи); основний (3-4 класи). Міністерство розробило нову модель оцінювання учнів. Замість табелів учні 1 класів отримують Свідоцтво досягнень, яке характеризує успішність учня словесно, а не у статичному вигляді з оцінками. Дана модель допомагає батькам, вчителям та здобувачам освіти краще зрозуміти, яким предметам слід приділити більше уваги для вивчення та опанування знаннями.

«Я досліджую світ» – нове у шкільній програмі. Інтегрований курс знімає проблему перенавантаження школярів, охоплюючи зміст предметів «Природознавство», «Основи здоров'я» та «Я у світі».

У процесі навчання переважають групові форми роботи. Значне місце посідає роль вчителя музичного мистецтва. Музичні заняття прискорюють розвиток дитини, тому що аналізуючи музичні твори, виконуючи поставлені завдання, слухова система розвивається значно швидше, ніж під час занять іншими видами діяльності. В основі музики – ритмічна структура. В організмі людини є чимало ритмічних систем (серце, дихальні та мозкові хвилі).

Спів – потужний інструмент. Він об'єднує людей. Наприклад, під час хорового співу коливання мозку хористів синхронізуються, що призводить до підсвідомої взаємодії та розуміння один одного. Різні жанри музики по-різному впливають на мозок людини. Кожному подобається певний стиль. За жанровими вподобаннями можна визначити характер людини. Любителі року та важкого металу в більшості випадків інтроверти. Популярній музиці надають перевагу екстраверти. Прихильники репу незалежні, комунікабельні, стійко відстоюють власну точку зору. Класику люблять витончені естетичні натури. Джаз, блюз та соул подобається впевненим людям з нестандартним творчим мисленням, які стійко відстоюють свою точку зору. Це говіркі, легкі на підйом, невимушені люди.

Дітей у школі потрібно знайомити зі всіма жанрами. Вчитель повинен бути цікавим, заохочувати до навчання. Для проведення уроків у молодших класах можна застосовувати орф-педагогіку. Це педагогічна система виховання дітей, яку розробив Карл Орф, німецький композитор, відомий кантатою «Carmina Burana» (1937). Він ввів термін «елементарне музикування» – процес, що складається з декількох елементів: спів, імпровізація, рухи та гра на інструментах. Завдання орф-уроків – навчити дітей співу, грі, розумінню закономірностей у музиці, тренуванню концентрації уваги, розвитку пам'яті, вивчати культури різних народів світу через музику. Дані аспекти дають змогу відчувати себе на рівні з дорослими, проявивши індивідуальність.

Віккі Сарі Мухонен – фінська вчителька музики, присвятила свою докторську роботу важливості даного виду мистецтва у навчанні. «Через музику ми вчимося пізнавати світ, стаємо цілісними. Також музика

може об'єднувати людей. У спільній роботі важливо бачити, чути та відчувати тих, хто поряд. А ще музика здатна залишати спогади на все життя. Важливо творити, чути, відчувати, робити, грати на інструментах, співати, складати музику, аранжувати, висловлювати думки, танцювати, рухатись, а також знати... Але в центрі уваги – співпрацювати та переживати життя через музику. Кожен може творити ритми, звуки, мелодії, пісні, музичні твори," – стверджує викладач.

Для існування НУШ потрібен кваліфікований фахівець, який не боїться змін та завжди прагне до пізнання нової інформації та методів викладання. Той, хто володіє інформацією, володіє світом.

Найголовніша риса вчителя – любов до дітей та професії. Місія сучасного педагога – навчити дітей легко адаптуватись до змін.

Отже, під час реформ постає чимало проблем, які потрібно негайно вирішувати. Надзвичайно важливою частиною змін є вчитель, який повинен бути справжнім професіоналом своєї справи, мати здатність швидко адаптуватись до змін в освітньому процесі, любити свою професію та дітей, тому що без сучасного креативного вчителя існування НУШ неможливе.

Література:

1. Гармонійний і дисгармонійний розвиток особистості: <http://www.info.library.com.ua/books/text4965.html>.
2. Розвиток особистості через рольовий конфлікт : <http://www.osvita.ua/vnz/reports/psychology/9790/>.
3. Ретовський О. Я. Методика викладання музики в основній школі : навч. метод. пос. Тернопіль : Богдан, 2001. 272 с.
4. Бех І., Вербицький В. Оновлення освіти: фокус на ранній вік. *Освіта*. 2017. № 50-51. С. 5.
5. Василенко Н. В. Особливості управління опорною школою: кардинальні реформи в освіті *Управління школою*. 2017. № 22 24. С. 6-17.

ЗНАЧЕННЯ НАРОДНИХ ІГОР У ФІЗИЧНОМУ ВДОСКОНАЛЕННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бігуняк Вікторія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. О. В. Смалько

Розкрито роль і значення використання народних ігор у позаурочній діяльності задля фізичного вдосконалення молодших школярів

Державна політика в сфері фізичної культури і спорту проголошується в Законі України «Про фізичну культуру і спорт» і полягає у визнанні фізичної культури як пріоритетного напрямку гуманітаризації освіти [1]. Загальнодержавною програмою «Здоров'я 2020: український вимір» [2] передбачено створення державної системи безперервного навчання та виховання, яка забезпечується фізичним вихованням, охороною здоров'я та сферою загальної та професійної освіти; впровадженням у закладах освіти стратегії «Здоров'я через освіту».

У Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» підкреслюється необхідність здійснення в закладах освіти модернізації системи фізичного виховання з метою активізації рухової активності людини [3].

Процес становлення освіти й виховання в Україні створює умови збереження та розвитку національної культури, зокрема, впровадження і застосування українських народних ігор у системі фізичного виховання молодших школярів у позаурочний час. Одним із засобів фізичного розвитку та вдосконалення дітей є українські народні ігри. Будучи важливим засобом надбання і передачі соціального досвіду, народні ігри сьогодні мають увійти вусі сфери виховної роботи, емоційно збагачуючи особистість, викликаючи потребу до творчої діяльності та підвищення фізичної працездатності. Гра – це важливий засіб виховання, доступний кожному, граючись, дитина пізнає світ, навчається поводитись в колективі, спілкуватись з іншими, виконує різні дії, фантазує.

Сьогодні гра заповнила телеекран розважальними шоу-програмами, стала необхідним атрибутом свят і обрядів, проникає у солідні установи у вигляді ділових, рольових і комунікативних ігор. Безперечно, гра стала одним із найпопулярніших видів людської діяльності. Грають діти, школярі, студенти, дипломовані спеціалісти.

Міркування щодо сутності та значення гри можна віднайти у працях філософів, педагогів, а також в літературних творах. З їх твердження випливають найважливіші характеристики гри: вона мимовільна, часто без відкритої зовнішньої мети, стимульована внутрішніми потребами, інтересами, емоціями задоволення і радості, прагненнями до активної діяльності. Залучення українських народних рухливих ігор до програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти спрямоване не лише на фізичний розвиток дитини, але й на ознайомлення дітей з українським фольклором, освоєння культурної спадщини українського народу, вихованню учнів у національно-патріотичному дусі.

Про значення народних ігор у фізичному вихованні дітей писали П. Блонський, В. Богуш, М. Борейко,

Л. Виготський, С. Гончаренко, Д. Ельконін, В. Лях, І. Масляк, Л. Масол, В. Рибалка, К. Ушинський, Т. Чирва, А. Цьось, І. Якиманська та ін.

Українські народні рухливі ігри є найважливішим засобом розвитку фізичної активності школярів. В їх основі лежать фізичні вправи, в ході виконання яких учасники долають низку перешкод, прагнуть досягти певної, заздалегідь поставленої мети. Завдяки великій різноманітності змісту ігрової діяльності вони всебічно впливають на організм і особистість, сприяючи вирішенню найважливіших спеціальних завдань фізичного виховання. Доцільність застосування народних рухливих ігор полягає в тому, що заняття ними сприяють зміцненню здоров'я, підвищенню фізичної підготовленості та формуванню рухового досвіду, здоров'язбереження, зняття психологічної напруги після розумової роботи на уроках.

В іграх учні вправляються в ходьбі, стрибках, метанні і непомітно для самих себе опановують навичками основних рухів; поліпшується загальна координація рухів, розвивається здатність цілеспрямовано володіти своїм тілом відповідно до завдань і правил гри. Набутий руховий досвід і гарна загальна фізична підготовка створюють необхідні передумови для подальшої спортивної діяльності молодших школярів. Цінність рухливих ігор у тому, що набуті дітьми вміння, якості та навички в подальшому повторюються і удосконалюються.

Метою використання українських народних рухливих ігор в позаурочний час є сприяння всебічному розвитку особистості дитини на основі її фізичного розвитку, зміцнення здоров'я, оволодіння культурною спадщиною українського народу.

Застосування народних ігор в позаурочній діяльності спрямоване на реалізацію таких функцій:

- освітніх: формування знань і уявлень про здоровий спосіб життя, правил поведінки в процесі колективних дій; інтересу до української народної творчості;
- розвиваючих: розвиток пізнавального інтересу до українських народних звичаїв, обрядів, народних ігор; включення їх в пізнавальну діяльність дітей; розвиток їх активності, самостійності, відповідальності; розвиток статистичної і динамічної рівноваги, окоміру і почуття відстані; розвиток уважності, як риси характеру, властивості особистості, розширення світогляду школярів;
- виховних: виховання почуття колективізму, установки на здоровий спосіб життя, дбайливого ставлення до навколишнього середовища, до українських народних традицій та обрядів;
- оздоровчих: сприяння гармонійному росту організму дитини, формування правильної постави, загартування організму, підвищення працездатності, зміцнення здоров'я.

У процесі позаурочної роботи важливо враховувати класифікацію народних рухливих ігор, які за формою фізичного навантаження на організм дитини поділяються на:

ігри з елементами загально розвиваючих вправ («Диби-диби», «Дрова», «Розбите яєчко», «Ой вийтеся, огірочки», «Боротьба кажана з вітром», «Кіт потягується», «Гуси на воді», «Пташка», «Мокрий кіт», «Боцюн і криниця»);

ігри з текстом («Перепілка», «Мак», «Пузир», «Два морози»);

ігри з бігом, ходьбою, вправами на рівновагу («Чабан», «Бузьки», «Регіт», «Дуб», «Навивпередки», «Горшки»);

ігри із стрибками («Шагавай», «Переправа через річку», «Струмок», «Гречка», «У річку гоп», «Спутані коні», «Жаби і чапля», «Вудочка»);

ігри з метанням і ловлею («Квочка», «Гуси», «Шкандибки», «Панас, Панас, не лови нас!», «Камінці», «У котика» і мишки», «Підповзень», «Перевозити бабу»);

ігри на шиккування і перешикування («Довга лоза», «Знайди свою пару», «Швидко в коло», «Хто перший?»);

ігри з елементами акробатики («Краб», «Каракатиця», «Перекоти-поле», «Розпечене колесо», «Павук», «Жабка», «Качалка», «Дзвін») [4, с. 234].

Таким чином, для ефективного використання народних ігор в позаурочний час важливим є підтримка ігрової атмосфери, взаємозв'язок ігрової та неігрової діяльності, відсутність примусу при залученні дітей у гру.

Література:

1. Закон України про фізичну культуру і спорт. Дата оновлення: 03.07.2018. Відомості Верховної Ради України(ВВР), 1994, № 14. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>

2. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір». URL:<https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/244717787>

3. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». URL:<https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/42/2016/print1465286153060829>

4. Руснак І.Є. Український фольклор: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 304 с.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Байдюк Діана

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач інформатики Т. Г. Четверикова

Проаналізовано поняття критичного мислення, необхідність його формування у молодших школярів. Досліджено окремі методи розвитку критичного мислення під час уроків інформатики у початковій школі.

XXI століття – період необмеженого доступу до інформації. Сучасній людині необхідно вміти не тільки опанувати інформацію, але й критично її оцінювати, осмислювати, застосовувати, самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися в стрімкому потоці даних. Саме тому критичне мислення зараз є трендом у шкільній освіті, на його розвиток звертається особлива увага в Концепції НУШ.

Критичне мислення – здатність людини оцінювати різні судження та робити висновки на основі отриманої інформації [1]. Це передбачає вміння учня оцінювати джерела інформації; виділяти важливу інформацію та аналізувати її; ставити запитання, щоб отримати відповідь; розглядати проблему з різних сторін; висловлювати власне судження; приймати виважені рішення.

Інформатика в школі – це предмет, який має лягти в основу формування інтелектуального потенціалу школяра, розуміння ним інформаційних процесів та вміння працювати з інформацією. Умовно навички критичного мислення учнів можна розділити на наступні групи: інформатичні компетентності; рефлексивні компетентності; дослідницькі компетентності. До інформативних компетентностей належать вміння працювати з даними для розв'язання поставлених задач у повсякденному житті, побуті і професійній сфері. До дослідницьких компетентностей належать такі якості: здатність до аналізу, синтезу, узагальнення, формалізації; здатність до прогнозування, моделювання ситуації й діяльності, експерименту [2, с. 8].

Урок інформатики для розвитку критичного мислення складається з трьох етапів (стадій): стадії виклику, смислової стадії і стадії рефлексії. Кожна стадія має свої цілі і завдання, а також набір характерних прийомів, спрямованих спочатку на активізацію дослідницької, творчої діяльності, а потім на осмислення й узагальнення здобутих знань [3].

Вчитель повинен продумати, як реалізувати кожний етап уроку. Наприклад, на етапі виклику: як організувати пригадування і відтворення матеріалу; як залучити учнів до формування цілей навчання і очікуваного результату; як стимулювати пізнавальну активність; які стратегії розвитку критичного мислення використати? Учнів потрібно зацікавити, тому доцільно тут використовувати такі методи формування розвитку критичного мислення: мозкова атака, асоціативний куц, передбачення за малюнком та ін.

Наприклад, під час виконання вправи (метод «асоціативний куц») учням пропонується записати на дошці в центрі ключове слово, до нього стрілками з'єднувати слова чи фрази, які спадають на думку:

Рис. 1. Приклад використання методу «асоціативний куц»

На етапі усвідомлення змісту вчитель обговорює навчальний матеріал з учнями; стимулює допитливість, пізнавальну активність. Саме тут учні знайомляться з новою інформацією, співвідносять її з вже існуючою, конструюють власне знання. При цьому можна використовувати методи:

Акваріум. Це тип групового обговорення, який використовується, коли є дві різні точки зору, аргументи на одне й те саме питання. Поки група, яка відстоює одну позицію, обговорює її у колі, решта класу виступає у ролі слухачів та спостерігачів. Такий підхід має на меті зробити все, аби групи послухали одна одну та сформулювали питання, які їх цікавлять у позиції опонентів.

Логічний ланцюжок. Якщо передбачена командна робота, то дітей об'єднуємо у групи. Далі робота може здійснюватися у коопераційній чи у змагальній формі, залежно від того, що, на думку вчителя, є метою: дослідження як командний процес або як пошук кращого результату серед учнів [4].

Розумний куб. Виготовляється один куб для індивідуального чи фронтального опитування, на кожній з граней якого написано одне з питань, за яким можна дати характеристику чого-небудь, провести аналіз, порівняти тощо. Учень кидає куб і відповідає на питання, яке йому випало на певній грані.

Обери позицію. Суть методу полягає в тому, що учням пропонується проблемна ситуація та шкала, на якій

вони можуть позначити свою позицію. Цей метод застосовується, коли виникають дискусійні моменти. Наприклад, вивчаючи тему «Інтернет», учні намагаються відповісти на питання: «Інтернет: допомога чи шкода навчанню?». Результатом цього обговорення може стати проект чи презентація.

Розглянемо особливості формування критичного мислення молодших школярів під час виконання практичної роботи за комп'ютером. При вивченні теми «Електронні презентації» створюють власну презентацію з обраної теми. Вони самостійно підбирають інформацію, обробляють її, додають ілюстрації та за допомогою редактора презентацій створюють власний продукт. Після закінчення роботи кожен учень захищає свою роботу перед класом і відповідає на поставлені запитання [5].

Для розвитку критичного мислення можна використовувати онлайн-сервіс LearningApps, за допомогою якого можна створювати різноманітні інтерактивні вправи. Наприклад: вправа «Валіза» допоможе учням з'ясувати, які є типи повідомлень за способом подання.

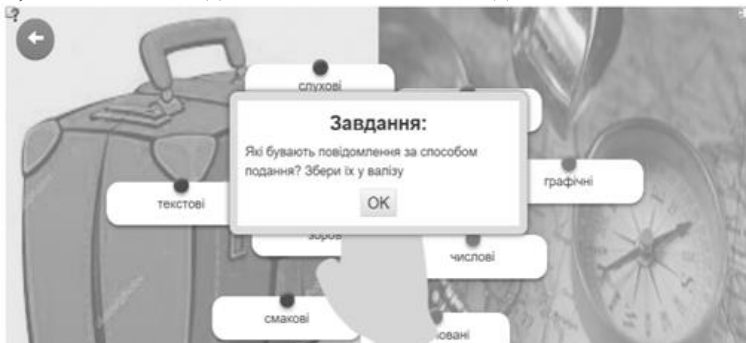

Рис. 2. Приклад використання вправи LearningApps

На етапі рефлексії вчитель спонукає учнів співвідносити нову і попередню інформацію, колективне обговорення та висловлення власної думки сприяє самоаналізу, підвищенню самооцінки учнів. Тут доцільно використовувати такі прийоми: сенкан, дискусійний метод, діаграма Вена, самооцінка [3].

Отже, в контексті реформування початкової освіти в Україні новий зміст навчання вимагає від учителя творчої підготовки до уроків, яка забезпечувала б не тільки повідомлення учням все зростаючого обсягу знань, а ще й більш швидкі темпи сприйняття, переробки і засвоєння наукової інформації, вироблення вміння критично осмислювати її.

Література:

1. Розвиток критичного мислення у школярів. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7qx6QdSWxMU> (дата звернення: 15.01.2020).
2. Шолом Г. І. Особливості уроку інформатики з розвитку критичного мислення. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2013. №5. С. 8-10.
3. Структура уроку критичного мислення. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Z_XOBOqr4XM (дата звернення: 17.01.2020).
4. Кривенко Л. Б. Методи та прийоми для розвитку критичного мислення. URL: <https://vseosvita.ua/library/metodi-ta-prijomi-dla-rozvitku-kriticnogo-mislenna-10398.html> (дата звернення: 17.01.2020).
5. Безкороваєва Н. В. Розвиток критичного мислення учнів на уроках інформатики. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kriticnogo-mislenna-ucniv-na-urokah-informatiki-11983.html> (дата звернення: 25.01.2020).
6. Як розвивати критичне мислення в учнів. URL: <https://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/> (дата звернення: 27.01.2020).

ІДЕЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ П. ЛЕСГАФТА

Батко Анастасія

студентка 4 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Розглянуто педагогічні ідеї П. Лесгафта, зокрема, його думки на фізичне виховання особистості.

Петро Лесгафт (1837-1909) – видатний вчений у сфері анатомії і фізіології, лікар, основоположник системи фізичного виховання у Росії.

Закінчив 1861 року Медико-хірургічну академію у Петербурзі. У 1893 р. на кошти свого учня Лесгафт відкрив біологічну лабораторію з музеєм і друкованим органом «Известия» (у 1918 р. ця лабораторія була реорганізована в Природничо-науковий інститут ім. П. Лесгафта). При лабораторії у 1896 р. ним були відкриті Вищі курси вихователок і керівників фізичного виховання,

перетворені у 1905 рр. у Вищу Вільну школу. На базі цього закладу у радянський період було створено Ленінградський інститут фізичної освіти (тепер інститут фізкультури і спорту ім. П. Ф. Лесгафта).

Лесгафт приймав активну участь у відкритті в центральних і провінційних містах дитячих майданчиків, зимових і літніх колоній для дітей дошкільного віку, у створенні спортивних залів і кімнат гімнастики в учбових закладах.

Серед багатьох наукових праць Лесгафта частина присвячена педагогічним проблемам: «Керівництво з фізичної освіти дітей шкільного віку», «Про ігри та фізичне виховання в школах», «Сімейне виховання дітей і його значення» та ін. [2]. На думку Лесгафта, виховання разом з соціальним середовищем відіграє вирішальну роль у формуванні дитини. Виступав проти теорій спадковості.

Мета освіти і виховання, за Лесгафтом, повинна полягати у забезпеченні гармонійного розвитку людини (фізичне, розумове, моральне, естетичне і трудове виховання). Лесгафт критикував стару школу і виступав за створення нової, яка дає наукову, пов'язану з життям освіту. Завдання загальноосвітньої школи, як він вказував, – сприяти розвитку мислячих і свідомо діючих людей.

Особливо цінною є розроблена ним система фізичного виховання. Фізичне виховання дітей і молоді розумів досить широко – як фізичну освіту і культуру. У ньому Лесгафт бачив невід'ємну складову всебічного розвитку людини, що знаходиться у тісному зв'язку з розумовим і моральним розвитком.

Система фізичних вправ має бути природною і охоплювати всі групи суглобів і м'язів. Він вимагав враховувати у процесі фізичного виховання анатомо-фізіологічні і психологічні особливості дітей. Багато зробив для розробки теоретичних питань анатомії і фізіології людини і застосування їх у фізичному вихованні (архітектоніка кісток і їх взаємозв'язок, розвиток суглобів, значення нервової системи тощо).

Лесгафт приділяв значну увагу проблемам сімейного виховання дітей. У сім'ї, на його думку, слід з повагою ставитись до особистості дитини, визнавати за нею право на вільну розумну діяльність. Він вказав на основні принципи сімейного виховання: дотримання дітьми правил гігієни, поєднання слова й діла у поведінці дітей і дорослих, розумна організація дитячих ігор, правильні взаємовідносини між батьком і матір'ю, між батьками і дітьми та ін.

Великого значення Лесгафт надавав розвитку жіночої освіти. Він вимагав широкої наукової освіти для жінок, їх всебічного розвитку. Вказував, що це потрібне, насамперед, жінці-матері [2]. Важливого значення у формуванні гармонійно розвинутої особистості П. Лесгафт надавав урокам фізичної освіти у школі. У 1888 році у своїй праці «Відношення анатомії до фізичного виховання і головні завдання фізичної освіти в школі» він визначив зміст та побудову уроку фізичної освіти для різних груп шкільного віку:

1. Для молодшого віку (7-12 років): 1/4 уроку – елементарні і складні вправи; 1/4 уроку – ходьба, біг та метання; 1/4 уроку – ігри, головним чином «одиначні».

2. Для середнього віку (12-15 років): 1/3 уроку – елементарні і складні вправи з бігом; 1/3 уроку – стрибки, метання із збільшенням навантаження та боротьби; 1/3 уроку – ігри, головним чином «одиначні».

3. Для старшого віку (15-18 років): 1/2 уроку – вправи з постійним збільшенням навантаження (стрибки, метання, боротьба); 1/4 уроку – вільні вправи з обтяжуванням; 1/4 уроку – ігри і ремесла [3].

Однак, педагогічні погляди П. Лесгафта з повним правом необхідно розглядати, як важливий фрагмент основ, на яких побудована концепція непрофесійної фізкультурної освіти. Важливо, що ідеї Петра Францовича ґрунтувалися на культурних уявленнях автора про сутність освіти, ролі людського розуміння, наукових понять і знань у процесі формування фізкультурно-діяльної особистості, місці педагогічної антропології у вирішенні задач самовизначення людини до свідомого застосування засобів фізичної культури [3].

Література:

1. Комаєв В. П. Теоретичні аспекти системи фізичного виховання школярів П. Ф. Лесгафта (1837-1909).

https://library.udpu.edu.ua/library/files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/11/visnuk_38.pdf (дата звернення: 29.11.2019).

2. Педагогічні погляди П. Лесгафта. <https://studopedia.org/2-83145.html>

3. Суть і значення «фізичної освіти» П. Ф. Лесгафта. <https://studfile.net/preview/5082709/page:14/>

ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

Бацман Анна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист С. П. Бахомент

З'ясовано важливі завдання гендерного виховання на сучасному етапі.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбуваються зміни у змісті теоретико-методологічних і практичних підходів в освітній галузі, зокрема по-новому визначається мета навчання і

виховання дітей з урахуванням соціокультурних особливостей статі. Гендерна проблематика в останні десятиліття постійно перебуває у центрі уваги Європейського співтовариства, яке формує гендерно-правовий простір, враховуючи гендерний аспект країн, що приєднуються до нього (Hnybidenka 2006) [2].

Глобальними завданнями гендерного виховання на сучасному етапі є: формування правильного розуміння ролі чоловіка й ролі жінки в суспільстві та моделі правильної поведінки певної статі; прищеплення культури взаємовідносин статей та ін. А конкретизація завдань, які мають вирішувати педагоги шкільного навчального закладу в процесі гендерного виховання дітей шкільного віку визначається нами таким чином: виховувати у дітей стійкий інтерес і позитивне ставлення до себе як об'єкта пізнання, до рідних, близьких людей, бажання бути присмним партнером у спілкуванні з ними; поглиблювати знання про розподіл усіх людей на чоловіків і жінок, про зміст понять «хлопчик», «дівчинка», сприяти статевої ідентифікації; формувати здорове ставлення дітей до статевих відмінностей, до народження дитини; вчити реагувати на прояви сексуального розвитку дітей різних статей правильно і компетентно; підтримувати фізичне і психічне здоров'я дітей, радість світосприйняття, оптимістичне ставлення до навколишнього світу; розвивати уявлення про себе та інших людей як про осіб фізичних і соціальних – зі своїми недоліками, типовими й індивідуальними особливостями; створювати умови для набуття досвіду відносин з навколишнім світом у цілому і світом людей зокрема; стимулювати самостійність, уміння здійснювати мотивований вибір, віддавати комусь/чомусь перевагу; розвивати емпатію як якість особистості – вміння відчувати і розпізнавати стан і настрої людей, поводитися відповідно до них, керувати своїми емоціями і поведінкою; збагачувати свої знання про свою сім'ю, рід, сімейні реліквії, традиції; ознайомлювати з основними функціями сім'ї як психологічної групи і соціального інституту, з розмаїттям соціальних ролей, їх особливостями тощо; закладати основи виконання відповідних своїй статі соціальних ролей (Somina 2011) [1].

Конкретизовані завдання дозволили нам визначити контекст експериментальної роботи, зміст якої у свою чергу, сприяв вибору адекватних методів та форм організації дослідження. На думку А. Макаренка, «...серед цих загальних методів виховання є такі, що до статевого виховання більше стосуються, є такі, що тасуються менше, але всі вони, разом узяті, великою мірою визначають наш успіх у вихованні майбутнього сім'янина, майбутнього чоловіка або майбутньої жінки» (Макаев 1999) [4].

Загальновідомо, що середовище, зокрема ігрове є одним з основних засобів розвитку особистості дитини, джерелом знань і соціального досвіду. У нашому дослідженні, гендерний підхід передбачав відповідність методів керівництва іграми їх змісту і специфіці 127 ігрової діяльності дітей різної статі, що є надзвичайно важливим для досягнення поставленої мети експерименту. Важливо задовольняти потребу хлопчиків у змаганнях і перемозі. «Перемогла дружба» – це не для них. Хлопчики молодшого шкільного віку потребують ігор, які сприяють становленню мужності, а дівчаток цікавлять ігри з меншою кількістю учасників, невисоким рівнем підпорядкування спільній меті. Лідерство дівчатка здобувають у перемовинах, а не силою.

Гендерний підхід до керівництва ігровою діяльністю, на нашу думку, збагачує зміст ігор, у яких діти відпрацьовують модель поведінки, що відповідає їхній статі. У таких іграх дітлахи ідентифікують себе з дорослими. Проте існує певна складність у тому, що вихователям – жінкам ближчі ігри сімейно-побутової тематики, у яких роль батька явно недостатня, а у хлопчачих іграх (у «індіанців», у «війну» тощо) жінки бачать причину безглуздої біготні, агресивності і ставляться до них негативно. Потрібно намагатися уникати специфічного ставлення до ігор хлопчиків. Необхідно розповідати і хлопчикам, і дівчаткам про суспільні та виробничі сфери зайнятості чоловіків, допомогти усвідомити їх значимість у сім'ї. Вихователю, на нашу думку, не варто усуватися від керівництва військовими іграми. Він має розширювати тематику ігор героїчного змісту – «Ковбої», «Космонавти», «Богатирі», «Козаки», «Пожежники», «Рятівники» та інші. Саме під час таких ігор хлопчики вчать бути сміливими, безстрашними, долати труднощі, наполегливості у досягненні мети. Роз'яснюючи дітям хід військових і героїчних ігор, ми робили акцент на тому, що персонажі допомагають тим, хто потребує допомоги, рятують у важкі моменти життя, захищають Батьківщину.

Питомої ваги в дослідженні набув процес педагогічної взаємодії вихователів і батьків вихованців. Саме тому перед колективом шкільного навчального закладу постало питання модернізації підходів у роботі з батьками, спрямованих на формування гендерних уявлень у дітей молодшого шкільного віку. Для нас було важливо знати справжню картину кожної сім'ї, наявний стан психолого-педагогічної підготовки батьків до досліджуваного процесу. Спілкуючись з родинами, ознайомлюючись з умовами життя окремих сімей, проводячи анкетування, бліц-опитування ми визначили, що 40 % батьків користуються спеціальною літературою, у всіх досліджуваних сім'ях існує розподіл обов'язків з урахуванням статево-рольової позиції, у 47 % сімей у вихованні беруть участь обидва батьки та 15 % опитаних дорослих беруть до уваги поради засобів масової інформації. У зв'язку з цим, що сім'я є «фільтром» на шляху входження дитини в гендерну культуру, виникає гостра необхідність у педагогізації батьків з питань гендерного виховання дітей шкільного віку. Розвиток педагогічної свідомості припускає створення умов для реалізації людиною своїх природних педагогічних можливостей, надання педагогічної підтримки вже наявних у людини педагогічних знань, умінь і навичок та переходу їх в новий якісний рівень.

Педагогізацію свідомості батьків ми здійснювали за таким алгоритмом:

1. Робота щодо пробудження інтересу до себе як педагогів-вихователів.
2. Робота по збагаченню досвіду батьків педагогічними, психологічними та іншими знаннями.
3. Включення батьків у активну педагогічну діяльність.

4. Залучення батьків до діяльності шкільного навчального закладу.

На нашу думку, в організації роботи щодо гендерного виховання дітей шкільного віку, педагогу і батькам необхідно: доповнювати зону саморегуляції дітей (наприклад, заохочення дівчаток до занять спортом, а хлопчиків – до самообслуговування); організувати досліди рівноправності співпраці хлопчиків і дівчаток у спільній діяльності; усувати традиційні культурні заборони на емоційне самовираження хлопчиків, заохочення їх до виявлення почуттів; створювати умови для тренування міжстатевої чутливості (наприклад, через театралізовану діяльність, тренінги).

Період молодшого шкільного дитинства – це саме той період, під час якого усі учасники педагогічного процесу мають зрозуміти дитину і допомогти їй розкрити унікальні можливості, надані їй статтю. Для того, щоб виховати справжніх чоловіків і жінок, необхідно надзвичайно уважно ставитися до питань гендерного виховання дітей, зокрема шкільного віку.

В системі освіти проблема гендерного виховання дітей шкільного віку набуває державної ваги, створюються реальні передумови для повноцінного розвитку дівчаток і хлопчиків відповідно до їхніх статевовікових та індивідуальних гендерних особливостей, які сприяють самореалізації жіночої / чоловічої індивідуальності, вихованню культури гендерних взаємовідносин тощо.

Література:

1. Луценко О. А. Гендерна абетка для педагогів (методичні рекомендації для вчителів щодо реалізації гендерної складової в навчально-виховному процесі початкової школи). Суми. 2010. 52 с.
2. Макаєв В. В. Поликультурное образование – актуальная проблема современной школы. Педагогика. 1999. № 4. С. 6- 399.
3. Соціальна безпека: теорія та українська практика: Монографія / за ред. І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, В. В. Рогового. Київ КНЕУ, 2006. 292 с.
4. Сьоміна А. Особливості гендерного виховання дошкільників різного віку. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2011. № 5. С. 40-52.

ЕТНОВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАСОБІВ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Башук Назар

студент 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Розглянуто засоби розумового виховання дітей та молоді в українській народній педагогіці. Вивчено фольклорну скарбницю українців.

Українська народна педагогіка зуміла створити на основі багатомісячного досвіду свою систему розумового виховання, використовуючи самі різноманітні засоби його реалізації. Засобами розумового виховання в етнопедагогіці виступає фольклор (рис. 1). Фольклор кожного народу своєрідний і унікальний. Його походження, форма, зміст, мова, художні засоби мають свою національну своєрідність, свою неповторну специфіку. Фольклор – усна народна творчість, що розвивається за своїми законами. За багато років фольклорна скарбниця наповнилась безцінними скарбами. Сьогодні історичні пісні, прислів'я, приказки, легенди, колядки, думи, виховують та навчають нас. Завдяки використанню фольклору, учень пізнає світ не тільки розумом, а і серцем. Жива мова давала дитині перші поняття про навколишній світ. «Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не самі тільки слова, їх комбінації та видозміни, але безліч понять, поглядів на речі, велику кількість думок, почуттів, художніх образів, логіку та філософію мови», – писав К. Ушинський [3, с. 214].

Рис. 1. Засоби розумового виховання в українській народній педагогіці

Крім живого спілкування з дітьми в практиці розумового виховання велике значення має використання фольклору, тобто такі засоби розумового виховання як потішки, пестушки, пісні, загадки, легенди, думи, байки, частівки, прислів'я, приказки.

Є. Сявавко вказує на те, що застосовуючи сучасну термінологію, можна сказати, що у вихованні молоді за допомогою загадки народна педагогіка послідовно вела дитину від більш знайомого до менш знайомого, по-своєму застосовуючи принцип послідовності і, що найбільш характерно, принцип наочності [2].

За допомогою загадки, говорячи словами К. Ушинського, навчання будується не на абстрактних уявленнях і словах, а на конкретних образах, які безпосередньо сприйняті людиною. К. Ушинський вважав, що наочність відповідає психологічним особливостям дітей, які мислять формами, звуками, відчуттями [3]. Загадка вимагає саме такого попереднього ознайомлення з предметом. В умінні відгадувати загадки з давніх часів надається велике значення. Вони є мірилом мудрості і розуму народу. В Україні здавна існував звичай загадувати загадки під час масових ігор та розваг, особливо перед широким колом слухачів. Це обов'язковий складовий елемент на вечорницях, досвітках тощо.

Найголовнішим фактором засвоєння української мови є українська народна казка, яка відкриває двері у навколишній світ своєю образною мовою, високим емоційним зарядом приваблює і зацікавлює дітей. Казка, гра, фантазія, – пише В. Сухомлинський, – животворче джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень. Під впливом почуттів, що пробуджуються казковими образами, дитина вчиться мислити словами» [1, с. 214]. Вдумливого, дбайливого ставлення до мови, оволодіння словом вимагають українські народні прислів'я: «Слово може врятувати людину, слово може і вбити».

Залучення дитини до світу мови відбувається і через пісні, насамперед, колискові. У пісні поєднано напругу думки і настрою, виражено в слові і мелодії. Взагалі для українських народних пісень характерні висока художня досконалість, влучність епітетів і метафор, милозвучність, вони закладають надійний фундамент для вироблення мовного слуху дитини; тонко розкривають поняття про явища навколишнього світу, всіляко заохочують її до самостійної розумової діяльності.

Загалом народна педагогіка головне призначення народного виховання вбачає у розвитку цікавості в дитини, допитливості і формуванні на їх основі пізнавальних інтересів. Розвиток основних розумових якостей відбувається по-різному в кожному конкретному випадку, та слід відзначити, що з усіх засобів, які використовуються в процесі виховання, чи не найперше місце посідає спілкування з людьми. Адже і крилаті вислови, і фольклорна спадщина, колискові та народні пісні, ігри та іграшки, народні звичаї та обряди, усі сягають своїм початком людини, спілкування між людьми. Пізнання навколишнього починається з відчуттів, сприймання. Тому головне завдання розумового виховання на першому році життя дитини зводиться до піклування про нормальний розвиток відчуттів і сприймань дитини – зору, слуху, смаку, нюху й дотику.

Чільне місце в розумовому вихованні посідає казка, яка широко відкриває двері в навколишній світ, примушуючи нуртувати мислення дитини. Казка вчить логічно послідовно викладати думки («Гарна пісня ладом, а казка – складом», «Казка від початку починається, до кінця читається, в середині не перебивається»). Казки цікаві за змістом, привабливі своєю образною мовою, високим емоційним зарядом.

Дійовим засобом навчання у народній педагогіці виступають народні прислів'я. Прислів'я і приказки діти чують від дорослих і легко їх запам'ятовують. Народні афоризми випромінюють світлий розум і життєвий досвід трудящих, високий злет людської думки. Безпосереднє засвоєння прислів'їв і приказок має велике виховне значення, бо допомагає дитині подивитися на предмети зіркими очима народу та висловити своїм влучним словом, вірним духу народної мови. Звичайно, не всі прислів'я і приказки зрозумілі дітям. Та головне щоб золота перлина народної думки міцно закарбувалась у дитячій голівці, а повне її розуміння неодмінно прийде трохи пізніше. «Прислів'я тим саме й добре, резюмує К. Ушинський, – що в ньому майже завжди, незважаючи на те, що воно «коротше від пташиного носа», є дещо, що дитині слід зрозуміти, являє собою маленьку розумову задачу, яка цілком дитині під силу» [3, с. 87].

Таким чином, головне призначення засобів розумового виховання народна педагогіка вбачає в тому, щоб розвивати в дітей цікавість, допитливість розуму й формувати на їх основі пізнавальні інтереси.

Література:

1. Сухомлинський В. О. *Духовний світ школяра. Вибрані твори: в 5-ти томах. Т.1.* Київ: Рад. школа, 1976. С. 209–400.
2. Сявавко Є. І. *Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку.* Київ: Наукова думка, 1974. 161 с.
3. Ушинський К. Д. *Вибрані педагогічні твори в 2-х т. Київ: Рад. школа, 1983. Т. 1. 488 с.*

РОЛЬ МУЗИЧНИХ ІГОР У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Бідзюра Іванна

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. Т. В. Горобець

Подано поняття дитяча гра, розглянуто дидактичну гру як форму навчання та висвітлено її головні елементи, визначено ігрові дії та ігрову мету даного виду навчальної діяльності, окреслено головне завдання музичної гри.

Музичне мистецтво надає безперечну дію на особу дитини вже в дошкільному віці. Науковці багато уваги приділяють проблемі використання гри в навчально-виховному процесі. Ними розроблено теоретичні засади історичного походження гри, її сутності, психологічного механізму (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Запорожець, О. Леонтєв, С. Русова, Б. Теплов та ін.). А. Макаренко, К. Ушинський досліджували гру як метод навчання й виховання дітей дошкільного віку. Педагоги наполягали на винятковій цінності гри для дитини та необхідності її цілеспрямованого використання у процесі розвитку дошкільнят. Застосування гри в навчальному процесі та позакласній роботі присвятили свої праці П. Баєв, Л. Годзик, О. Дейч, А. Єрохіна, І. Зеленецька, О. Карпова, Г. Ляпіна, І. Марченко, Е. Печерська, П. Протас, О. Савченко, Г. Тарасова, А. Усова та ін.

Останнім часом у педагогічній практиці почали постійно застосовувати саме музичні ігри, які, впливаючи на дитину комплексно, викликають у неї зорову, слухову і рухову активність, тим самим, розширюючи музичне сприйняття в цілому. Починаючи з дошкільних навчальних закладів дітей залучають до найцікавішої форми виховної та розвивальної діяльності – гри. До вступу дитини до школи провідною діяльністю є гра. Саме вона виступає сполучним елементом, який забезпечує успішне виконання та засвоєння знань, умінь і навичок. Методичний інструментарій музичної ігрової діяльності, імпровізація та самостійна творчість дітей під час гри висвітлено у напрацюваннях І. Агапової; В. Верховинця; Н. Ветлугіної; М. Давидова; Е. Жак-Далькроза; Т. Жданової; З. Кодая; М. Лисенка; М. Михайлова; К. Орфа, В. Подвали; О. Юдіної та Б. Яворського.

У світі вищевказаних завдань освіти обрана нами тема є актуальною. Дитяча гра – джерело і засіб розвитку, метод музично-естетичного виховання старших дошкільнят. В умовах гри діти краще засвоюють, легше запам'ятовують навчальний матеріал.

Головним завданням музичної гри являється концентрація дитячої уваги саме на музику, що гармонічно пов'язана зі змістом та запланованими рухами. Музична гра має певний сюжет, правила, музично-навчальні завдання і втілена в цікавій формі. У грі людина з величезним бажанням, без усяких застережень та сумнівів йде назустріч новому, спираючись на віру в свої сили [2, с. 60].

У навчально-виховному процесі використання ігор веде до підвищення творчого потенціалу дошкільнят, до більш глибокого, осмисленого та швидкого засвоєння дисципліни, що вивчається. Адже виконуючи яку-небудь роль у грі, вона перевтілюється, стає активною, зацікавленою, набуває позитивних якостей. О. Усова вважала музичні ігри провідним засобом музичного виховання, що сприяє формуванню навичок щодо визначення характеру музики та її жанрів; ладового сприйняття; почуття ритму, тембру, динамічного розвитку.

Дидактична гра як форма навчання, складається з двох головних елементів: дидактичний – точно встановлює мету використання гри (навчити дітей чогось) та ігрове завдання – визначає дії дошкільнят, спрямовані на реалізацію дидактичного елемента на основі набутих знань, їх закріплення, або набуття у процесі гри. Ігрові дії є основою проведення гри і потребують дохідливого пояснення. Ігрові дії – це результат розумової діяльності на основі процесів мислення (цілеспрямоване сприйняття, порівняння, спостереження, пригадування) у взаємозв'язку з практичною дією. Гра не може існувати без правил. Правила гри організують пізнавальну діяльність дітей, несуть дидактичну, виховну, дисциплінарну, організаційну функції. На основі правил гри педагог керує грою, процесами пізнавальної діяльності, поведінкою дошкільнят. Ігрова мета – бажання виграти, швидко застосувавши необхідні знання, навички, вміння. Вищезазначене активізує роботу, спонукає до швидкої реакції, мислення, зосередженості. Результат гри завжди важливий і для педагога, і для дітей. На думку Н. Ветлугіної існує декілька видів ігор. Образно-рольові ігри стають джерелом діяльнісного процесу, які досягають своєї найбільш розвинутої форми в старшому дошкільному віці. Перевага надається іграм за правилами. Виникнення нових видів ігор не відмінняє значення попередніх, уже освоєних, – всі вони зберігаються у творчому досвіді особистості.

У сюжетно-рольових іграх старші дошкільнята відтворюють безпосередньо людські ролі і взаємини. Граючись один з одним або з лялькою, як ідеальним партнером, який теж наділяється своєю роллю, діти чітко дотримуються правил гри, зазвичай тут виникає мотив змагання. Особливий груповий або особистий виграш передбачається у більшості рухливих, спортивних ігор [1, с. 60]. У музичних іграх важливим є темп їх проведення. Він залежить від розуміння і рівня засвоєння ігрових дій, правил гри; розумової активності учнів; емоційного їх стану; зацікавленості даною грою; набутих знань, умінь, необхідних для проведення конкретної гри. Темп проведення гри встановлює вчитель, виходячи з підготовки дітей і їх практичних можливостей [3, с. 71]. Найголовнішим при використанні музичних ігор є розвиток творчого потенціалу дошкільнят.

Н. Ветлугіна вважає, що розвиток процесу творчості залежить від: появи та становлення форми діяльності (збагачення життєвими враженнями, сам акт творчості, застосування його продукції вжитті); шляхів утворення художнього образу у дошкільнят (задум – пошук – втілення); послідовно змінюваних стосунків між педагогами та дітьми (демонстрація процесу творчості – часткова участь у ньому – самостійна творча праця дошкільнят) [1, с. 181]. Прояв творчої гри дозволяє дитині глибше зрозуміти навколишній світ, дає їй деякий

життєвий досвід, викликає потребу виразити себе у діяльності. Науковець розглядає творчість як результат поглиблення знань на основі розширення навчального матеріалу, звертає увагу на необхідність висловлювання дітей своїх міркувань у процесі творчої діяльності. Творча гра має свою структуру, де сюжетом стає сфера дійсності, яка відбивається у творчій інтерпретації граючих.

Розвиток особистості дітей даної вікової групи у великій мірі залежить від формування їх музичних здібностей. А музичні здібності продуктивно розвиваються тільки під час активної музичної діяльності.

Зазвичай перехід від гри до навчання є серйозною подією в житті старших дошкільників, пов'язаною з появою нових мотивів. Однак це не означає, що гра має бути виключена з діяльності дітей. У навчанні старших дошкільників певною мірою інтенсивно використовуються ігрові дії на заняттях з музики. Для дітей даної категорії характерні: емоційність, рухова та пізнавальна активність, бажання фантазувати, прагнення перевірити свою силу та спритність. Ігрова діяльність підвищує емоційний настрій кожної дитини. У грі всі її учасники постійно взаємодіють, спілкуються між собою, що потребує дотримання певних правил і норм. Отже, гра – одна з найважливіших сфер життєдіяльності дитини. Зливаючись із працею, навчанням, мистецтвом, спортом, вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного, гармонійного розвитку особистості. В руках педагога вона стає інструментом виховання, що дає змогу повніше враховувати вікові особливості дітей, розвивати ініціативу і самодіяльність, створювати атмосферу свободи, творчого розкріпачення в колективі та умови для саморозвитку.

Література:

1. Ветлугіна Н. *Музичний розвиток дитини*. Київ: Музична Україна, 1978. 256 с.
2. Поніманська Т. *Дошкільна педагогіка»: навч. посіб.* Київ: Академвидав, 2012. 456 с.
3. Протас П. *Використання музично-дидактичних ігор на уроках музики в початкових класах*. Глухів, 2004. 130 с.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Біляк Анна

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. А. Левицька

Розглянуто проблему формування особистісного культурного розвитку особистості, розкривається зміст, визначається естетична сутність та конкретизуються основні характеристики образотворчого мистецтва.

З давніх-давен, коли тільки виникло мистецтво, люди намагалися знайти глибокий сенс життя, який вкладали митці у свої твори. Пояснити художній образ – це ніби зробити для себе відкриття. Взаємодія видів мистецтв полегшується тим, що види основних мистецтв мають цілий ряд спільних дотичних точок. Дизайн та образотворче мистецтво мають спільні засоби виразності: ритм, композиція, статика, динаміка, настрої, образ, колорит. Маючи спільне походження і цілий ряд спільних засобів виразності, основні види мистецтва вступають у взаємодію [2, с. 182].

Щодо вагомості мистецтва як форми суспільної свідомості висловлювалися видатні мислителі та просвітителі різних часів розвитку українського суспільства Г. Сковорода, Т. Шевченко, І. Франко, М. Лисенко та інші. Аналіз наукових праць з проблеми формування естетичної та духовної культури майбутніх педагогів засвідчує, що мистецтво є способом передачі культурних, моральних, етичних цінностей, духовного становлення особистості.

За визначенням І. Бега: «Мистецтво формує художньо-естетичну складову особистості, спонукає до активної участі у різних проявах культурного життя». Заняття творчістю сприяють вихованню справжньої духовності, плекання творчої особистості, виховання людини, що характеризується високою емоційно-естетичною культурою [4]. Відомий педагог В. Сухомлинський заклав підвалини сучасного принципу гуманізації освіти, за яким долучення до художньо-естетичних цінностей формує в особистості переважно позитивне світосприйняття, зазначав, що мистецькі дисципліни покликані через сприйняття дитиною гармонії в природі і суспільстві впливати на її внутрішній світ [5].

Педагогічні проблеми виховання високої духовної культури підлітків є закономірним відтворенням протиріч між вимогами суспільства й реальним станом культурного рівня людини. Одним з дійових засобів гармонійного розвитку людини є мистецтво. Воно може розповісти людині про минуле, сучасне і майбутнє, про людське співжиття, культуру та при цьому виховує її, як особистість. Так, М. Каган зазначив, що «мистецтво розвиває духовність людини різносторонньо та цілісно – в єдності думок, почуттів, волі, уяви, смаків, в єдності її естетичного, морального, громадянсько-політичного ставлення до світу, в єдності її свідомості та самосвідомості» [6, с. 21].

Відображаючи цілісність буття стає відомо, що образотворчість – це джерело естетичної насолоди. Воно виконує дві функції: передбачає сприйняття форми, а також вимагає художнього бачення, актуалізації

духовних і практичних здібностей особистості, її життєвого досвіду. Мистецтво як форма суспільної свідомості являє собою художньо-образне відображення життя. Сучасна дійсність зумовлює високі вимоги до рівня інтелектуальної і творчої розвиненості людини, до технічної та культурної освіченості і, відповідно, до рівня підготовленості молоді до професійної діяльності.

У низці педагогічних джерел доводиться, що результатом впливу мистецтва на особистість стає особисте бажання, особисте відношення до всіх явищ світу, критерії підсвідомості та власних вчинків, емоційні переваги. Завдяки цьому ми вчимося естетично сприймати дійсність, образно мислити і оцінювати різні ситуації. Емоції, думки, фантазії, породжені мистецтвом, формують характер, волю, світогляд особистості [3].

Сучасні дослідження в галузі художньо-педагогічної освіти підтверджують, що мистецтво на сучасному етапі йде в ногу з часом і набуває особливі риси, які раніше були менш яскраво виражені: велику символічність, багатозначність образів і дуже часто глибокий філософський підтекст твору. Однак більшість навіть освічених людей орієнтовані досі на сприйняття твору образотворчого мистецтва. У сучасному світі з його шаленим темпом життя це стає непотрібним. Естетичний розвиток і художня культура є невід'ємною частиною загальної культури особистості в процесі її розвитку.

На підставі даних психолого-педагогічної науки ми можемо зробити висновок про те, що спроможність образотворчого мистецтва не тільки відобразити прекрасне і стверджувати його, але й досліджувати потворне в усіх його проявах з метою заперечення останнього, викоринювати його соціальні джерела, прокладає шлях від прекрасного в дійсності до прекрасного в мистецтві, де прекрасне представляє собою життєву правду, передову ідею, гуманізм, виражений у високохудожніх образах і формах. Використовуючи мистецтво як основний чинник естетичного виховання, педагоги зазначають, що «енергійний, сміливий мазок, щільний густий живопис і взагалі різноманітна живописна поверхня полотна створюють додаткове відчуття краси та складності форми і матеріальності речей» [4, с. 41]. Художньо-естетична освіта допомагає розвивати загальне бачення світу, енергійна, стрімка техніка живопису відтворює динамічне сприйняття та вираження зображуваного, «гладка» ж техніка передає врівноваження, спокій, статичність. Не менш важливою є композиція, тобто сюжетне вирішення картини, її єдиний цілісний образ. Керуючись відчуттям ритму, гармонії, рівноваги, динаміки чи статичності, художник передає побачене або уявне так, щоб було не лише зрозуміло зображене, а й виникало почуття єдності та цілісності елементів і цілого, визначає головне і підпорядковує окремі деталі загальному живописно-пластичному вирішенню картини.

Важко назвати ту сферу суспільного чи індивідуального життя людини, до якої прямо або опосередковано не було б причетним мистецтво, зокрема образотворче мистецтво та дизайн [4, с.112]. Виховний потенціал курсів «Образотворче мистецтво» та «Дизайн» реалізується через художньо-тематичний зміст, високохудожні твори українського і зарубіжного мистецтва, використання яких у навчальному процесі сприяє розв'язанню завдань національно-патріотичного, громадянського, морально-естетичного та духовного виховання. Виховна сила мистецтва полягає в тому, що воно не тільки дає можливість засвоєння унікальних надбань людства, цінностей багатьох поколінь, а й, щонайперше, сприяє створенню власного духовного світу. Педагогічна практика як зв'язуюча ланка між змістом теоретичного навчання студентів та їхньої практичної діяльності забезпечує реальну основу для творчої реалізації набутого студентами естетичного досвіду. У ході яких акцентується увага на естетичній спрямованості педагогічної діяльності майбутніх педагогів образотворчого мистецтва, а саме: естетична спрямованість спілкування; естетична спрямованість взаємодії з вихованцями; естетична спрямованість педагогічних дій, а також на умінні емоційно-образно викласти навчальний матеріал; створити художній образ педагогічної дії та умінні здійснювати самооцінку власних педагогічних дій.

Навколишній світ, різноманітні образотворчі форми, художня спадщина не тільки інформують, а й є одночасно потужним засобом формування певних соціально-естетичних уподобань, смаків, моральних орієнтирів. Сучасне образотворче мистецтво значно розширило свої межі: фотографія, комп'ютерний дизайн і анімація, відео та багато іншого активно увійшли в наше життя. Поняття синтезу культури означає сьогодні таку роботу уяви, яка об'єднує в собі творче мислення і знання на якісно новому рівні.

Отже, розвиток художньо-естетичної культури особистості сприяє її загальному духовно-моральному самовдосконаленню і формуванню світогляду в цілому. Мистецтво забезпечує гармонію інтелектуального та естетичного розвитку особистості, сприяє збагаченню емоційно-почуттєвої сфери, розкриває її творчу активність, естетичні потреби і смаки, сприяє та допомагає майбутнім фахівцям включитися в процес художньо-естетичної культури своєї нації.

Література:

1. Андрущенко Т. Виховна функція мистецтва в освітньому процесі. Рідна школа. 2011. № 1/2 . С. 8-12.
2. Буценко А. Образотворче мистецтво в трудовій школі. Київ: Школа, 2001. С. 200.
3. В. В. Колокольников. Викладання образотворчого мистецтва в I-VI класах загальноосвітньої школи за новою програмою. Київ: Школа, 2001. С. 51.
4. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навчальна книга. Тернопіль: Богдан, 2005. 360 с.
5. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека. Київ: Рад. шк., 1975. 235 с.
6. Г. П. Шевченко, О. С.Белих, Є. А. Зеленов. Формування духовної культури учнівської молоді засобами мистецтва. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006.
6. Чубарева О.О. Естетичне в житті сучасного суспільства і людини. Гуманітарний вісник. ЗДІА. 2016. № 65. С. 67-75.

РУХОВА АКТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Більська Тетяна

студентка 3 курсу спеціальність «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Звертається увага на рівень рухової активності дітей молодшого шкільного віку. Розкривається проблема ролі гри на розвиток рухової активності.

Загальновідомо, що пріоритетом у розвинутих країнах світу є гармонійний розвиток дитини, що передбачає її фізичне, психічне, соціальне, духовне здоров'я, інтелектуальну достатність та морально-етичну досконалість. У сучасних наукових дослідженнях розкриваються анатомо-фізіологічні, гігієнічні, психолого-педагогічні та соціальні основи всебічного розвитку різних вікових категорій, в тому числі й молодших школярів.

Молодший шкільний вік – відповідальний етап у системі безперервного виховання, у надбанні та передачі життєвого досвіду, у формуванні гармонійно розвинутої особистості, у забезпеченні належного рівня фізичного та психічного здоров'я, у усвідомленні потреби здорового способу життя та рухової активності для всебічного та повноцінного розвитку дитини. Потреба у руховій активності є найбільш важливою біологічною особливістю дитячого організму молодшого шкільного віку.

Проблему рухової активності молодших школярів вивчали вчені різних галузей, вчителі-практики, вчені-гігієністи (Н. Денисенко, Н. Кот, Р. Поташнюк), педагоги (В. Гориневський, П. Лесгафт, А. Макаренко, А. Онопрієнко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, А. Огністий) [5].

Відомо, що однією з причин відхилення у стані здоров'я дітей є недостатня рухова активність, що призводить до розвитку функціональних порушень з боку внутрішніх органів та систем, виникнення різних захворювань та нервово-психічного перевантаження. Все це обумовлює актуальність дослідження, потребує подальшої розробки та уточнення.

Метою статті є проаналізувати вплив рухової активності на гармонійний розвиток дитини молодшого шкільного віку в навчально-виховному процесі.

Рухова активність – одна з невідмінних умов життя і нормального функціонування організму людини. Фізична активність – це біологічно необхідний компонент життєдіяльності, що стимулює розвиток дитини, розширює та підтримує на оптимальному рівні функціональні можливості дорослої людини, гальмує інволюційні процеси, підвищує соціальну значущість особистості [4]. Як відомо здоров'я людини формується в дитячому віці на основі генетичних факторів, способу життя та екологічних умов. Зміцнення та збереження здоров'я дітей, підвищення рівня їх фізичної підготовленості є найактуальнішими з головних завдань, які стоять перед українським суспільством.

Основною тенденцією досліджень останніх років є акцент на поєднанні необхідності зміцнення здоров'я дітей, їх фізичного розвитку та формування гармонійно розвинутої особистості на уроках фізичної культури учнів початкових класів засобами рухливих ігор (О. Кругляк, Н. Кругляк, А. Цьось) та запровадженням інноваційних технологій на сучасному етапі (О. Дубогай, Р. Поташнюк) [2].

Педагогічні завдання (виховні, оздоровчі та освітні), які вирішуються під час проведення рухливих ігор, визначаються вимогами щодо подальшого підвищення рівня фізичної підготовленості дітей молодшого шкільного віку і функціональних можливостей їх організму. Це досягається цілеспрямованим добром рухливих ігор. Особливе місце у цьому аспекті займають рухливі ігри, передбаченні шкільною програмою навчання у школі, зокрема, в початкових класах, які використовують на уроках та в позаурочний час. Це сприяє розширенню рухової активності школярів, підвищенню рівня їхньої фізичної підготовки, розвитку організму в цілому. Регулярні заняття та уроки з застосуванням різноманітних ігор готують дітей до посилення розумових та моральних навантажень. Тому, слід уважно підходити до підбору ігор та місця застосування в навчально-виховному процесі [3].

Слід зазначити, що максимальний вплив рухливих ігор як засобу гармонійного розвитку особистості в початковій загальноосвітній школі залежить від оптимально створених педагогічних умов їх організації, серед яких можна визначити такі, як

- систематичність проведення ігор упродовж дня;
- забезпечення взаємодії навчальної та позанавчальної діяльності з фізичного виховання;
- оптимальне поєднання прийомів і методів педагогічного керівництва грою у її підготовчій, основній і заключній частинах;
- використання педагогічних методів, адекватних значенню кожного з етапів керівництва грою для гармонійного розвитку особистості школяра [1].

Отже, кожна гра повинна обов'язково відрізнятися відомою цікавістю, що змусить дітей займатися з бажанням та захопленням. Нецікава гра викликає у дітей лише незадоволення, апатію, неуважність та млявість

рухів, що, в свою чергу, не призводить до очікуваної користі. При виборі гри необхідно враховувати не тільки вік дітей, але й ступінь розумового розвитку дітей.

Досвід роботи педагогів школи показав, що учні віддають пріоритет саме тим іграм, які відповідають їхнім психофізичним потребам. На основі вищезазначеного, слід зробити висновок, що рухова активність дитини є природною біологічною необхідністю, ступінь задоволення якої багато в чому визначає структурний та функціональний розвиток організму дітей.

Отже, правильно організована рухова активність в дитинстві створює передумови для всебічного гармонійного розвитку особистості та нормальної життєдіяльності організму людини в дорослому віці.[6]

Література:

1. Борисенко А. Ф. *Руховий режим учнів початкових класів: навч. посіб.* Київ: Радянська школа, 1989. 190 с.
2. Кругляк О. Я., Кругляк Н. П. *Від гри до здоров'я нації. Рухливі ігри, естафети на уроках фізичної культури. Методичний посібник.* Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. 80 с.
3. Огнистий А. В. *Теоретико-методичні основи фізичного виховання учнів молодшого шкільного віку (опорні конспекти лекцій)* Тернопіль: ТДПУ, 2011. 60 с.
4. *Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» 2010-2015 рр.* Київ, 2014. 41 с.
5. Цьось А. В. *Українські народні ігри та забави.* Луцьк: Надстир'я, 2014.
6. <http://eprints.zu.edu.ua/10171/1/Untitled.FR10.pdf>

ПРОБЛЕМНА СИТУАЦІЯ ЯК ПРОВІДНИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ

Божко Анна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – доцент, к. пед. н. П. М. Бойчук

Розглянуто процес формування творчого мислення молодших школярів. Визначено використання у навчанні проблемних ситуацій одним із провідних методів розвитку творчості учнів.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [2]. Розвиток творчого мислення є одним із провідних завдань початкової школи, оскільки це вміння є спільною складовою усіх ключових компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти[2]. Творча людина – людина відкрита новому досвіду, здатний швидко вчитися, здатна створювати щось нове, генерувати оригінальні ідеї на основі певних знань та досвіду, розв'язувати проблемні теоретичні та практичні ситуації.

Розвиток творчості учнів відбувається на всіх етапах шкільного навчання. Молодшим школярам властиві такі риси, як: відкритість до всього нового, допитливість, емоційність, цілісність сприйняття, яскрава уява, образність мислення, активне ставлення до навколишньої дійсності. Саме в цей період активно розвиваються уява, здатність фантазувати, творчо мислити, помітно проявляється допитливість, формується вміння спостерігати, порівнювати, критично оцінювати діяльність [1].

Формування творчого мислення учнів початкової школи відбувається за допомогою вдало підібраних технологій навчання. Технологія навчання – це шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах предмета, теми, питання. Провідними у розвитку творчості є навчальні технології проблемного навчання. Проблемне навчання – один із типів розвиваючого навчання, суть якого полягає у формулюванні проблемних завдань, проблемному викладі й поясненні знань учителем, у різноманітній самостійній роботі учнів. Проблемне навчання орієнтоване на формування творчої діяльності [4].

Важливим компонентом проблемного навчання є проблемна ситуація – ситуація, для розв'язання якої учень або колектив мають знайти й застосувати нові для себе знання, способи дій. Проблемна ситуація – це ускладнення або задача, яка може вивести учня на формулювання проблеми. Вдало створена проблемна ситуація є важливою ланкою наступного засвоєння учнями знань проблемним шляхом, що складається з таких етапів:

1) створення проблемної ситуації. Створивши проблемну ситуацію, вчитель повідомляє готові висновки науки, не розкриваючи шляхів розв'язання проблеми. Активність учнів стимулюється створенням проблемних ситуацій. Виявляють вони і самостійні дії щодо пошуку шляхів вирішення поставленої проблеми. Однак ця активність не передбачає самостійної діяльності;

2) аналіз інформування проблеми. Цей вид проблемного викладу є досить ефективним, оскільки, створюючи проблемну ситуацію, вчитель дає учням фактичний матеріал для аналізу, порівняння, зіставлення, розкриває логіку вирішення проблеми в історії науки;

3) висунення гіпотез. Завдяки цьому стимулюється розвиток пізнавальної активності та самостійності учнів, адже формулювання проблемних питань, пізнавальних завдань передбачає створення учням умов для

самостійного осмислення проблеми [4].

Проблемне навчання є важливим інструментом розвитку творчості, самостійності та активності школярів. До проблемного навчання входять такі напрями як дослідження випадків, рольові ігри (п'єси, інсценізації та інше) та симуляції (імітації певних процесів та явищ).

Основні вимоги до підбору проблемних ситуацій:

а) Проблема повинна стимулювати учнів шукати глибшого розуміння концепцій чи теорій.

б) Проблема повинна вимагати, щоб учні приймали обґрунтовані рішення та захищали їх.

в) Проблема повинна містити такі завдання, щоб для їх вирішення учням необхідно було пов'язати її з попередніми курсами / знаннями.

г) Якщо проблему вирішують у групах, вона має бути такого рівня складності, щоб стимулювати учнів об'єднатися задля досягнення мети.

д) Якщо проблема передбачає багатоетапність вирішення, то початкові кроки мають бути цікавими та відкритими, щоб мотивувати учнів до дослідження [3].

Існують різні підходи до застосування даного методу на уроках:

1. Учитель сам створює проблемну ситуацію, формулює проблему, показує дітям приклад розв'язання.

2. Учитель створює проблемну ситуацію, сам формулює проблему та залучає школярів до її розв'язання.

3. Учитель створює проблемну ситуацію, формулює проблему, а учні розв'язують її самостійно.

4. Учні самі визначають проблему, формулюють і вирішують її [4].

Перелічені методи можна застосовувати як окремі види діяльності, проте краще поступово впроваджувати їх у комплексі: спочатку вчитель дає зразок виконання завдання, далі працює над виконанням аналогічного спільно із дітьми, згодом впроваджує елементи самостійної діяльності і лише тоді дає змогу учням створювати та розв'язувати проблему самостійно. Під час роботи над проблемною ситуацією учні, базуючись на попередньо отриманих знання та/або досвіді, формують та висловлюють власні ідеї розв'язання проблеми, перевіряють їх доцільність та можливість втілення. Такі види діяльності здебільшого проходять повністю під керівництвом вчителя (фронтально). Якщо учні достатньо знайомі з темою навчального матеріалу, робота може відбуватися у групах або індивідуально. У такому випадку після виконання завдання учні озвучують результати для перевірки вчителем можливості вирішення проблеми за допомогою генерованих школярами міркувань. За потреби судження дітей варто обговорити.

Проблемні ситуації як складові технології проблемного навчання є одними з провідних методів розвитку творчого мислення молодших школярів, оскільки під час роботи над завданнями такого виду учні самостійно генерують ідеї розв'язання ситуації, намагаються підійти до пошуку рішення нестандартно, дібрати такі способи виконання, які б найкраще вирішували проблему, а здатність створювати нові гіпотези є однією із ключових ознак творчо розвиненої особистості.

Література:

1. Бабій М.Ф. *Розвиток та прояви творчості у сучасній школі Практична психологія та соціальна робота.* 2011. – №11.

2. *Державний стандарт початкової освіти* :<http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>

3. Дьоміна І. *Як і коли застосовувати проблемне навчання (Problem-Based Learning):*<https://nus.org.ua/view/yak-i-koly-zastosovuvaty-problemne-navchannya-problem-based-learning/>.

4. Фіцула М. М. *Педагогіка: Навчальний посібник.* Київ, 2002. 528с.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

Бойко Ольга

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач С. П. Денисова

Подано основні характеристики та складові початкової освіти в Німеччині. Розглянуто певні освітні особливості вивчення та оцінювання початкового курсу навчання початкової школи.

Всім завжди було відомо, що Німеччина має дуже високий рівень освіти та хорошу репутацію країни. Доказом цього можуть бути відомі німецькі вчені, серед них усім нам відомий – Альберт Ейнштейн. Вони мали і досі мають величезний вплив на наше життя, як і рівень розвитку Німеччини на сучасній науковій арені. Та й кількість людей, які хочуть отримати освіту в Німеччині говорить сама за себе. Сюди прагне потрапити не одне покоління молоді. Кожен громадянин Німеччини має право на отримання загальної, вищої і професійної освіти відповідно до своїх уподобань та здібностей. Щодо питань системи освіти, то їх регулює держава. Але, вдаючись в деталі, варто зауважити, що деякі з них можуть вирішуватися на рівні 16-ти політико-

адміністративних територій – федеральних земель. Вони мають законне право вносити власні окремі корективи. Проте, це призводить до відмінностей та розбіжностей систем освіти в 16-ти землях.

Шкільна освіта в Німеччині є обов'язковою та безкоштовною з першого по десятий класи. Види і назви шкіл, а також критерії для вступу різняться від однієї федеральної землі до іншої.

Німеччина має чотириступеневу систему освіти: початкова двоступенева середня освіта та вища освіта. Повна середня освіта включає в себе 4 основних типи: початкова школа (Grundschule); основна школа (Hauptschule); реальна школа (Realschule)

Початкова школа (Grundschule) є аналогом української початкової школи. У шестирічному віці діти йдуть у перший клас, причому в різних землях вік першокласників трохи розрізняється. У деяких землях дитині повинно виповнитися шість років до 30 червня поточного року, в інших – до 30 вересня або навіть до 31 грудня.

На відміну від шкільної системи України, в Німеччині відсутні, так звані, «шкільні округи». Це означає, що батьки можуть вільно обирати, в яку школу відправити своїх дітей. Прихильники такої системи вважають, що можливість вибору початкової школи, незважаючи на «місцеву відповідальність», сприятиме просуванню та розвитку процесу соціального відбору. Також існувала модель конфесійних шкіл. Важливою була релігія, яка була основним фактором відбору учнів до класу. Деяким дітям, наприклад, дітям-мусульманам ускладнювався доступ до певних шкіл.

Зростає також існування приватних початкових шкіл. Щоб створити приватну школу потрібно проявити великий освітянський інтерес для громадськості. З 1990 року кількість приватних шкіл зростає, особливо на Сході Німеччини.

Навчання у початковій школі триває 4 роки, в деяких федеральних землях, наприклад, у Берліні – 6 років. На навчання виділяється по 20-30 годин щотижня. Тобто, в середньому, навчальний день триває 5 годин (з 8:00 до 13:00). Деякі з шкіл передбачають, так звані, додаткові курси. Тобто, час догляду за дітьми після навчального дня. Години по догляду за дітьми не контролюються вчителями, а педагогічними працівниками, які приймаються на роботу в школу з умовою погодинної бюджетної плати.

Як правило, у кожному шкільному класі є класний керівник (у Німеччині діє «принцип класного керівника»), який супроводжує клас протягом усього періоду навчання початкової школи. Він викладає більшість предметів, оскільки особливо важливим є те, щоб діти молодшого шкільного віку мали постійного вихователя. Між навчальними методами викладача та навчальними успіхами учнів існує міцний зв'язок. Той факт, що в основу протягом усього навчання в початковій школі вчить один учитель, може мати значні негативні наслідки для учнів у випадку вчителя, який не вчить добре, або якщо у вчителя та учня виникають особисті труднощі з адаптацією.

Під час навчального року німецькі школярі відпочивають на зимових, весняних, літніх, осінніх і різдвяних канікулах. З особливим нетерпінням учні очікують літніх канікул, які тривають шість тижнів.

Початковий курс навчання передбачає отримання основних знань з математики та німецької мови, а також з таких предметних дисциплін: читання та письмо, розбірливе писання, орфографія, арифметичні операції, основи геометрії.

Цікавим є той факт, що діти знайомляться з фізичними, хімічними та біологічними основами. Усе це орієнтується на повсякденне життя. Діти розглядають та розуміють такі питання: «Чому яблуко падає на землю, коли я його відпускаю?», «Чому свічка згасає без потрапляння повітря у простір?», «Чому після травм буває кровоточення?» тощо.

Початковий курс також передбачає дорожню освіту. В 1 класі діти отримують диплом пішохода, а в 3-4 класах складають тест «Їзда велосипеді». Учні отримують елементарні знання політичної освіти, початки філософських бесід, демократичні та соціальні навички. Основні принципи демократії засвоюються дітьми практично, наприклад: вибір представника класу, голосування за певну спільну діяльність, врегулювання суперечок, вирішення різних конфліктів тощо.

Іншими предметами, які лише частково викладаються вчителями-предметниками, це: музика (голос, інструменти), мистецтво (основи малювання), спорт. У школах частково запроваджена медіаосвіта. Перші кроки робляться з 2 класу. Вона передбачає самостійну роботу за комп'ютером, користування апаратним та програмним забезпеченням, текстова обробка, графічні додатки, робота в Інтернеті.

У Німеччині учні початкової школи отримують «Свідоцтво успішності». Вони відрізняються в першому, другому, третьому та четвертому класах. Досягнення дитини заповнюються після першого семестру та наприкінці навчального року. Протягом року відбуваються спостереження за дитиною, її поведінкою. Батьки за даними «Свідоцтва успішності» можуть порівнювати прогрес навчання.

У першому-другому класах свідоцтво складається з розділу «Рівень навчання, старанності та соціальної поведінки». У свою чергу, даний розділ складається з двох частин: «Навчання і робота на уроці», «Соціальна поведінка». У першій частині оцінюється активність, самостійність, успішність вирішення завдань, проблем дитини тощо. Друга частина стосується вмінь вирішення конфліктів та налагодження контактів з іншими людьми.

Для оцінювання використовується чотирирівнева система «зроблені значні успіхи», «досягнуто значного поступу вперед», «є покращення з допомогою вчителя» і «учень потребує допомоги». Так би мовити, учнів оцінюють словесно. Такий підхід пояснюється бажанням не перевантажувати дитячу психіку, оскільки в

пізнішому перебігу освіти дітей чекають серйозні навантаження.

У третіх-четвертих класах свідоцтво містить такі частини: «робоча поведінка» і «соціальна поведінка», а для основних предметів з'являються бальні оцінки. Цікаво, що оцінки в школах Німеччини мають зворотну залежність: 1 – це «відмінно», 6 – «незадовільно». Батькам видається два екземпляри свідоцтва. Один залишається вдома, інший з підписом батьків повертається в школу і зберігається в особовій справі. Після закінчення початкової школи дирекція надає учням рекомендації щодо подальшого навчання до однієї з трьох видів учбових закладів: основної школи, реальної або до гімназії.

Література:

1. Jürgen Reyer «Einführung in die Geschichte des Kindergartens und der Grundschule» Klinkhardt, Bad Heilbrunn: 2006.
2. Astrid Kaiser, Silke Pfeiffer «Grundschulpädagogik in Modulen» Schneider Verlag, Baltmannsweiler: 2007.
- Günther Schorch «Studienbuch Grundschulpädagogik» Klinkhardt, Bad Heilbrunn: 2007.
3. Rainer Geißler «Die Sozialstruktur Deutschlands. Die gesellschaftliche Entwicklung vor und nach der Vereinigung, 3» Aufl. Wiesbaden: 2002, С. 333-364

ПРОБЛЕМА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У ПОГЛЯДАХ С. Ф. РУСОВОЇ

Бойко Софія

студентка 2 курсу спеціальності «Соціальна робота»

Педагогічний коледж Львівського національного університету імені Івана Франка

Науковий керівник – викладач-методист М. Р. Верхоляк

Розкрито актуальні питання виховання дітей у сім'ї за теоретичними положеннями С. Ф. Русової. Визначено, що виховання дітей здійснюється на всіх вікових етапах сім'єю, дитячим садком, школою, позашкільними установами та соціальним оточенням у якому вона перебуває.

У сучасному суспільстві йде постійний процес переосмислення загальнолюдської культури, освіти, традицій, надбань. Особливу актуальність викликають питання наукових досліджень культурно-історичних і духовно-національних сімейних традицій народу, що були в Україні фундаментом сімейного виховання. С. Ф. Русова звертається до історичного минулого та дає змогу більш глибоко обґрунтувати становлення системи виховання дітей в українській родині на різних історичних етапах нашої країни.

Особливий інтерес для нашого дослідження становить період України кінця XIX – початку XX ст., який був представлений досить широким колом науковців, просвітників, педагогів, громадських діячів: О. Барвінський, А. Волошин, І. Огієнко, С. Сірополк, І. Стешенко, С. Русова та ін.

Важливе місце в розробці теоретичних основ виховання дітей у сім'ї в Україні цього періоду посідають праці Софії Русової (1856-1940) – відомого громадського діяча, педагога світового рівня, соціального педагога активної учасниці українського жіночого руху, життя якої було і залишається прикладом відстоювання інтересів українського народу, його незалежності.

Наукові підходи до стану сімейно-родинного виховання в сучасних умовах розроблені в дослідженнях М. Стельмаховича, В. Постового, Т. Кравченко, М. Міщенко та інших вчених.

Мета нашого дослідження – розкрити актуальність проблем виховання дітей в сім'ї, висвітлених в творчості відомого педагога XX ст. С. Ф. Русової.

Основу виховання, за С. Ф. Русовою, становить ідея щодо формування у дітей національної свідомості, самоповаги, честі, гідності, історичної пам'яті та самосвідомості. Надаючи цьому питанню надзвичайно велику увагу в педагогічних працях, культурно-просвітницькій і громадській діяльності, вчений-педагог С. Ф. Русова безпосередньо поєднувала важливість цієї роботи всіма інституціями, що займаються виховною роботою: сім'я – дитячий садок – школа. Вона доводила, що в них має бути створено таке освітньо-виховне середовище, яке буде сприяти формуванню у дітей та молоді національних почуттів, громадянської позиції, становленню системи громадянських цінностей. У зв'язку з цим значну роль відводить просвітниця сім'ї, сімейним національно-патріотичним традиціям. Сім'я, на думку С. Ф. Русової, закладає основи розвитку дитячого мовлення. Вибудовуючи свою теорію і практику на психологічних засадах, С. Ф. Русова надавала виняткового значення ролі матері, яку називає природною вихователкою своїх дітей, і вважала, що мати досить тонкий психолог своїх дітей, що мати «... інший раз і без наукової підготовки, інстинктом вмів читати в дитячій душі й розуміти її» [3].

Слід зазначити, що провідну роль у моральному становленні дитини вона відводила трудовому вихованню, праці. При цьому зазначала, що основи виховання в праці, виховання працею закладає сім'я. Як взірць, С. Ф. Русова показувала селянську родину, в якій батьки в силу сімейних обставин змалку залучають дитину до праці. Ці положення ґрунтовно були нею викладені в статті «Націоналізація дошкільного виховання», що була надрукована в 1913 році. Насамперед, учений-педагог С. Ф. Русова обґрунтувала необхідність повернення до трудових традицій сім'ї, до того, щоб «в родинному житті українськими засобами» реалізувати «найкращі сучасні педагогічні ідеали для виховання розумної, працьовитої дитини, не одірвану від

свого рідного народу, а навпаки зв'язану з ним пошаною до усього свого, знанням усього того, серед чого вона виростає. З таких дітей Україна мала б справді рідних синів – щирих робітників на ниві народній, творців її майбутньої долі» [3].

До значення сім'ї у житті дитини, до переваг сімейного виховання над соціальним звертається С. Ф. Русова у праці «Соціальне виховання, його значення у громадському житті» через аналіз праць «талановитих педагогів: Рума, Дюркгейма, Скотта, Сміта, Бергсона». Підводячи підсумок, С. Ф. Русова переконує читачів у тому, що школа «...держава, церква, клуби, кіно, театр та інші соціальні організації теж мають соціальний вплив на виховання дітей». Вплив цих інститутів важливий, досліджувався багатьма вченими, вчителями, психологами. Але на думку С. Ф. Русової, великий вплив на виховання має сім'я, тому навіть діти, які навчаються у звичайних школах, об'єднуються в різні угруповання, будуть відрізнятися від тих, хто виховується в дитячих притулках. «Якщо порівняти дітей, які виховуються з материнською любов'ю і ласкою, з тими, що в дитячих притулках, то останні ніколи не будуть такі веселі, урівноважені, як перші» [1, с.180].

Через аналіз праць учених, власний досвід С. Ф. Русова, обґрунтовуючи «групи соціально-виховного осередку» першою визнає родину, хоча і звертає увагу на те, що «сучасна родина не може виконати все необхідне для охорони малих, для їх виховання». В статті «Соціальне виховання, його значення у громадському житті» С. Ф. Русова показує, як за сім'єю – провідним соціальним інститутом виховання – виникли інші органи, ... «ясла, їх спочатку обслуговували родини робітників, з демократизацією життя – артистичні, економічні, наукові громадські». Також визначає період початку існуючої на той час системи соціального виховання, яке «розпочинається з 4-5 років – дитсадки, школи, ігрові майданчики». Першою соціальною формою виховання дітей є гра. На гру, як провідну форму виховання дітей у сім'ї, звертає увагу батьків С. Ф. Русова, підтримуючи позицію вчених, які «ставлять гру як одне з найзначніших соціальних угруповань родини». Батьки й педагоги мають надавати великого значення дитячим іграм, адже в іграх «...розвивається дитяча думка шляхом переймання, уява, творчість, спритність, самопорозуміння». С. Ф. Русова підкреслювала також, що гра «...дає радість, розвиває творчість», а тому батькам і педагогам «ніколи не треба забувати про ігри і якнайбільше їх використовувати».

До проблем сім'ї, питань виховання дітей у сім'ї С. Ф. Русова звертається в більшості своїх праць, розглядаючи це питання під різним кутом зору. Так у вступі до праці «Історія педагогіки» С. Ф. Русова наголошує на тому, що історико-педагогічні дослідження пройшли довготривалий час, і одним із актуальних завдань педагогіки є вивчення людини з різних точок зору: як біологічної істоти; як майбутньої людини, зв'язаної з минулим своїх предків і з своїм безпосереднім оточенням – родиною, товаришами, громадою; як окремих психологічно-індивідуальний тип; як громадянина.

У своїй праці С. Ф. Русова чітко доводить, що на виховання дитини впливає спадковість, фізичне і соціальне оточення, економічні умови життя сім'ї. Однією з важливих умов виховання дітей у сім'ї вчений-педагог визнає підтримку в дитині, її бажання знайти відповіді на цікаві для неї речі, явища, ситуації, порушує таке важливе питання в моральному вихованні як «соціальний інстинкт» і визначає місце родини, матері у його формуванні. Просвітниця розглядає декілька шляхів такого впливу на дитину, звертаючи особливу увагу на соціальне оточення, на сім'ю, на соціальне об'єднання. І таким чином визначає такий вагомий чинник, який дуже сильно впливає на дитину.

Велику увагу в праці «Теорія і практика дошкільного виховання» присвятила С. Ф. Русова такій складній проблемі, як «розвиток в дитини релігійного почуття», виокремила шляхи його розвитку батьками. Релігійному вихованню велику увагу приділяли педагоги зі світовим ім'ям: Я. А. Коменський, Й. Г. Песталоцці, Ф. Фребель. і визнавали його за головне джерело морального виховання. С. Ф. Русова наголошує на необхідності розвитку цього почуття у дітей, при цьому звертає увагу «коли батьки самі не мають релігійного почуття, краще нехай вони не втручаються в цю святая святих дитячої душі» [3, с.40]. Також просвітниця звертає увагу на таку складову «соціального розуміння релігії: як участь в релігійних святах, що є цікавими й близькими до душі дитини». Особливими для дітей, переконана авторка, є Святвечір, Великдень, Купала, Зелені Свята, Маковея, Спаса: «Щасливі ті родини, що можуть проводити ці свята за архаїчно-народними звичаями: вони дають своїм дітям глибоке, прекрасне переживання, яке залишає на все життя етичне та естетичне враження і зв'язує дитину з тим народом, що в своїй могутній творчості утворив цей культ. Взагалі ті свята, що зв'язані з давніми, народними релігійними віруваннями і овіяні національною поезією – багато говорить дитячій уяві».

Отже, проаналізувавши творчість Софії Русової щодо сімейного виховання, можна зробити висновок, що проблема родинного виховання проходить лейтмотивом майже у всіх творах вченої. Зазначимо, що сьогодні, в умовах незалежної України, окремі положення соціально-педагогічних ідей Софії Русової не втрачають своєї значущості і особливо це стосується сфери сімейного виховання.

Література:

1. Поліщук В. А., Янкович О. І. *Історія соціальної педагогіки та соціальної роботи*. Тернопіль: ТДПУ, 2009. 256 с.
2. *Педагогічна спадщина Софії Русової та існуюча освіта: Науково-методичний посібник / за ред. В. Г. Слюсаренка, О. В. Проскура*. Київ, 1998. 194 с.
3. Русова С. Ф. *Вибрані педагогічні твори / упор. О. В. Проскура*. Київ : Освіта, 1996. 304 с.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ОРІЄНТИРИ

Бродовська Ірина

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач І. А. Ніколаєва

Вивчено орієнтири професійної підготовки педагогів в сучасних умовах.

У світовому просторі учительська професія належить до найбільш відповідальних. А тому, кожна країна зацікавлена в тому, щоб підготувати когорту таких учителів, які б не лише забезпечували кількісну реалізацію завдань обов'язкового навчання, а й підносили на значно вищий рівень освіченість і культуру її громадян. Здійснити професійну підготовку такого фахівця надзвичайно складно.

Розпочнемо з того, що учительська професія є однією з наймасовіших. Лише в загальноосвітніх школах України працює понад півмільйона педагогів. Дійти до кожного майбутнього педагога, розпізнати його здібності чи слабкі сторони, знайти підходи для розвитку і підтримки, навчити необхідним знанням та умінням – складне завдання, яке постає перед кожним навчальним закладом, що здійснює підготовку педагогічних працівників. І для цього необхідне поєднання зусиль обох сторін.

Хто ж приходять здобувати учительську професію? Давайте скажемо відверто і прямо, що це надзвичайно різні за своїм інтелектуальним і педагогічним потенціалом студенти. Поряд з тими, хто прагне якомога скоріше розпочати роботу з дітьми, нерідко трапляються і такі, що недостатньо мотивовані на подальшу педагогічну діяльність. Зумовлена така не зовсім втішна ситуація падінням престижу учительської професії. Нині висока планка знань перестає бути гарантованим показником авторитетності педагога. Інформаційні засоби здатні у короткий термін задовольнити будь-які пізнавальні запити. Але, за будь-яких обставин, здійснивши набір студентів на учительські спеціальності, вищий навчальний заклад покликаний докласти максимум зусиль, щоб перетворити кожного з них на професійного педагога. І на цьому шляху навчальний заклад очікує низку проблем і перепон.

Перш за все труднощі розпочинаються із чітких уявлень про те, яким має бути учитель-професіонал, якими якостями і компетентностями володіти. Держава, яка зацікавлена у суспільному прогресі постійно ставила і продовжує ставити доволі високі вимоги як загалом до загальноосвітньої школи, так і до представників педагогічних професій, вважаючи їх еталоном знань, моральних чеснот, зразком громадянської зрілості та поведінки. Все це накладає відбиток на стандартах і змісті педагогічної підготовки. Вони є широкомасштабними, методологічно і теоретично перевантаженими.

Орієнтири ж громадськості, батьків і учнів спрямовані не лише на обізнаність, а на подолання упередженого ставлення учителів до учнів, несправедливого оцінювання їхніх знань, психологічного приниження школярів, неефективної взаємодії учителів з батьками, браку порозуміння між ними. Комунікативна культура і компетентність, емпатія, толерантність є тими характеристиками, які потрібні кожному учителю, щоб оптимально організувати власну професійну діяльність в середовищі школи та громади.

Сучасний учитель має свідомо йти на пріоритетність дотримання і захисту прав дитини. У цьому проявляється його гуманність, а гуманний педагог, прилучаючи дітей до знань, одночасно передає їм свій характер, постає перед ними як зразок людяності. Вироблення переконань, що жоден із учнів, незалежно від походження чи успішності, не може бути ущемлений у своїх правах, розпочинається в період професійної підготовки. Лише таке ставлення до школяра здатне перетворити його в людину сповнену гідності. Найголовніше розгледіти в учневі людину, яка з віком постійно змінюється, має власні особливості, специфіку розвитку і до того ж здатна швидко віддзеркалювати зміни в суспільстві. Саме задля пізнання школяра в усіх його можливих характеристиках і аспектах поведінки під час професійної підготовки учителя має бути максимально представлена її психолого-педагогічна складова. Така психолого-педагогічна компетентність здатна виступити стрижневою основою, яка поєднує між собою інші необхідні педагогові компетентності і якості.

Педагог має орієнтуватись в конкретній навчальній і виховній ситуації, враховувати особливості розвитку школяра, дитячої і підліткової субкультури тощо. Все це накладає відбиток на вимоги до інформаційної та адаптивної компетентності педагога, умінь використання новітніх інформаційних технологій. Минув час домінування вербальних методів навчання. Проста словесна передача початкової інформації не здатна зацікавити сучасного школяра. Учитель, який приходять у школу після закінчення вищого навчального закладу, повинен досконало володіти інноваційними технологіями на основі електронних ресурсів, інтерактивними способами навчання, ситуативними та проєктивними методиками. Власне інформаційна компетентність учителя, володіння сучасною комп'ютерною технікою дає можливість учителю компенсувати важливу нещодавно функцію прямої передачі готових знань.

Допомогти у виробленні умінь здобувати знання повинна належним чином організована самостійна

навчальна робота студентів. На заваді цьому часто стають перевантаження студентів обов'язковими навчальними заняттями, а також відсутність електронних засобів, підручників та навчальних посібників, якісних інструктивно-методичних матеріалів. Власне з підготовки учителя потрібно розпочати у вітчизняних вищих навчальних закладах запровадження індивідуальної системи навчання, яка практикується у світовому і європейському освітньому просторі. Випробування такого способу навчання, коли студент фактично перетворюється у активного суб'єкта організації власного навчання, дає йому можливість набути необхідних навичок організатора процесу учіння школярів.

Безумовно, що усі необхідні сучасному учителеві компетентності мають доповнюватись високим рівнем креативності. Компетентності і якості майбутнього учителя не здатні формуватись поза міжособистісних контактів з учнями та поза шкільним середовищем. Тривалість практичної підготовки безпосередньо впливає на психолого-педагогічну та методичну обізнаність, комунікативні якості студента. Під час практики він переконується у власних можливостях і компетентностях, отримує задоволення від перших успіхів і починає аналізувати невдачі. Очевидним є і той факт, що практики активізують до навчальної роботи навіть тих студентів, які не особливо прагнуть в подальшому працювати учителями. У ході практики студенти переконуються в тому, що робота з дітьми це запит повсякденного життя. Уміння контактувати з дітьми можуть знадобитись у власній сім'ї, в оточуючому середовищі.

Авторитет сучасного учителя значною мірою залежить не від суми знань, якою він опанував, а які пріоритети визначив в своїй діяльності. Підготовка учителів має орієнтуватись на діяльнісні та інноваційні методи роботи в школі, на часткову чи повну відмову від старих методів, на заміну їх активними методами навчання. Стимулювати під час навчання у вищих навчальних закладах уміння і бажання майбутніх учителів застосовувати всі новітні засоби трансляції інформації. Необхідно глибоко осучаснити курси психології та педагогіки на основі використання наукових досягнень. Усе вищесказане свідчить про проблеми з якими стикається кожен вищий навчальний заклад, який здійснює підготовку педагогічних працівників та шукає орієнтири оновлення такої підготовки. Саме тому відбулося створення Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи. Мета і завдання, яких прагне досягти ця поважна організація переконують у важливих перспективах розвитку педагогічної освіти.

Особливе місце в діяльності Асоціації ректорів посідає розробка «Педагогічної Конституції Європи». Вперше підготовлений спільно вченими України, Литви і Німеччини документ стосується важливої проблеми пошуку єдиної ціннісної та методологічної платформи підготовки нового учителя для об'єднаної Європи XXI ст.

Література

1. <https://eenu.edu.ua/uk/articles/profesiyna-pidgotovka-suchasnogo-uchitelya-problemi-i-orientiri>
2. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/11514>
3. <http://journals.uran.ua/index.php/2307-4914/article/view/163728>

РОЛЬ СПОРТУ У НАШОМУ ЖИТТІ

Бродосюк Анастасія

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Н. В. Табак

На сучасному етапі розвитку суспільства фізична культура – це самостійна і особлива галузь загальної культури, яка спрямована, головним чином, на зміцнення здоров'я людини, продовження її творчої активності та життя.

Фізкультура і спорт – невід'ємна частина життя людини. Але як показує час, з розвитком науково-технічного прогресу, людство стає фізично менш активним. Основну роботу за людину робить «машина», «робот». Зараз, як у літніх, так і у молодих людей спостерігається недолік рухових і фізичних навантажень, що призводить до уповільнення обміну речовин і зниження активності клітин людського організму. У результаті – у людей слабка фізична витривалість і зайва вага. Вирішити ці проблеми можна за допомогою фізкультури і спорту.

Головними чинниками всебічного розвитку, перш за все, є розвиток усіх видів діяльності людини та вміння використовувати їх у повсякденному житті. Ступінь їх вираженості визначається багатьма чинниками, головними з яких є прояв різноманітності змісту, форм, методів і засобів діяльності людини та їх оптимальне поєднання. У своїй основі фізична культура, як і кожна з видів культури, має духовну і матеріальну форми вираження, її духовна сторона проявляється у зростанні загального інтелекту людини, у зміні її психоемоційного стану, розумових здібностей, у надбанні науково-теоретичних знань з галузі фізичної культури та спорту, інших гуманітарних та біологічних наук (психології, педагогіки, соціології, анатомії, фізіології, гігієни,) та їх раціональне використання в житті.

Одним із основних показників всебічно гармонійного розвитку людини є її здоров'я. Його збереження і зміцнення, підвищення рівня фізичної підготовленості і працездатності, продовження творчої активності – соціальні завдання нашої країни в галузі фізичної культури і спорту.

Фізичний розвиток людини – це керований процес. За допомогою спеціально організованих спортивних заходів та занять фізичними вправами, раціонального харчування, режиму праці та відпочинку, інших факторів, можна, значною мірою, змінювати показники рухової активності (силу, швидкість, витривалість, гнучкість, спритність тощо), будову тіла, фізичну функціональну підготовленість, цілеспрямовано удосконалювати регуляторні функції нервової системи, збільшувати структурні параметри і покращувати функціональні можливості всіх систем і органів людського організму, особливо дихальної і серцево-судинної. Показником фізичного розвитку людини вважають тілобудову та розвиток її рухових якостей [1].

Виховна сторона всебічногармонійногорозвиткузабезпечуєсоціальнеформуванняособистостівідповідно до соціального стану суспільства. Сюди відносяться патріотичне, морально-вольове, естетичне виховання.

Часто людина згадує про спорт, коли хоче щось змінити у своїй зовнішності чи здоров'ї: схуднути, підкачати м'язи, покращити обмін речовин, стати більш витривалим. Це важливий мотиватор, особливо, якщо можеш уявити собі фінальний результат – і вперто долаєш перешкоди на шляху до нього.

До найважливіших факторів формування здорового способу життя належать фізична активність і загартування організму. Режим руху, усвідомлення потреби в активній діяльності, ритми активності, відпочинку і сну є обов'язковими компонентами здорового способу життя, мають біологічну, а не тільки соціальну природу і відпрацьовувалися в процесі адаптації, еволюції і природного добору протягом мільйонів років..

Японські дослідники розрахували, що для нормального активного стану організму і підтримки здоров'я, людина повинна робити щодоби до 10000 кроків тобто при середній ширині кроку 70-80 см проходити за день 7-8 км [3]. Як зазначають психологи, у людей зі зниженою рухливістю, серед нервових процесів має місце скутість, незграбність, сповільненість сприйняття. Вони мляво на все реагують. Усвідомлюючи це, вони нерідко страждають, а головне, недооцінюють, а значить, знижують свої можливості. Нерішучість – їх типова риса. Для них характерні труднощі спілкування, сором'язливість, скутість. Забезпечення гармонійного фізичного і психічного розвитку кожної людини має розпочатися з дитячих років, основні умови повинні бути спрямовані на первинну профілактику, створення оптимальних для здоров'я дітей умов життя, як вдома, так і в навчальних установах, формування у них установок на зміцнення і збереження здоров'я. Кращі ліки проти гіподинамії – фізкультура і спорт. Мінімум щоденного фізичного навантаження, необхідного кожній людині, включає в себе неодмінну ранкову зарядку і рухливі ігри. У процесі занять фізкультурою і спортом виховується воля, наполегливість, сміливість, витривалість, дисципліна, колективізм. Регулярні заняття фізичними вправами у поєднанні з чітким дотриманням режиму дня є надійним профілактичним засобом проти травм і багатьох захворювань. Рухова активність – дієвий засіб попередження порушення постави, таких як сутулість і сколіоз.

В результаті рухової активності, у дитини підвищується працездатність і імунітет організму до захворювань, поліпшується робота органів дихання, зміцнюється серцевий м'яз і нормалізується обмін речовин. «Пізнай самого себе, – говорили древні. – Пізнай свій внутрішній, духовний і цілком відчутний, тілесний і фізичний світ». Мудра природа дала людині високу надійність і міцність всіх органів і систем. Однак реалізувати цю програму не так просто. Переважна більшість людей в силу різних причин, вільно або мимоволі, порушуючи правила природи, вкорочують своє життя. Ми зобов'язані допомогти своїм близьким і рідним реалізувати можливості, закладені природою в організмі людини. Корисність, необхідність фізичних вправ – всім відома істина. Тому є вкрай важливим завдання укріплення здоров'я через фізичні вправи, заняття спортом та гартування організму. З давніх-давен фізичні вправи використовуються не тільки для розвитку рухових якостей людини, тренування сили, швидкості та витривалості [2].

Фізична культура здобула визнання як незамінний засіб розширення й розвитку функціональних можливостей організму людей різного віку, профілактики й лікування захворювань, досягнення довголіття. Фізичні вправи впливають не тільки на той чи інший орган, а й на весь організм у цілому через основний пусковий механізм – нервову систему.

Ось чому навіть при невеликих фізичних навантаженнях (ходіння, присідання тощо) ми одразу ж об'єктивно відмічаємо зміни функцій майже всіх органів та систем організму. Так, поглиблюється й прискорюється дихання, прискорюється пульс, змінюється артеріальний тиск, активізується функція шлунково-кишкового тракту, печінки та нирок. Можна зробити висновок, що заняття спортом, є важливою складовою життєдіяльності кожної людини.

Література:

1. *Значення фізкультури і спорту в житті учня:* <https://works.doklad.ru/view/rZUJcr66i6o.html>
2. *Спорт і здоров'я:* <https://narodna-osvita.com.ua/referaty/index.php?referat=33727&pg=2>
3. *Формування мотивації до занять фізичною культурою та спортом*
: https://knowledge.allbest.ru/sport/3c0a65625b3bd69b5d53b88421316d37_0.html

ФОРМУВАННЯ ПЕРВИННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДОСВІДУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Бруцька Світлана

студентка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – канд. пед. н. А. О. Бубін

Розкрито особливості формування первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Особливості життя в сучасному соціумі вимагають зниження вікових меж для початку економічного виховання дітей як фундаментальної бази подальшої економічної освіти, що є невід'ємною умовою соціалізації.

Процес економічного виховання підростаючого покоління в різних аспектах досліджували О. Козлова, Л. Пономарьов, В. Попов, І. Прокопенко, І. Сасова, М. Стельмашук. Зокрема, досліджувались загальнопсихологічні закономірності входження особистості в соціальне життя (І. Бех, Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн); зміст і методи економічного виховання дітей (Н. Грама, В. Кондратьєв, Н. Кулакова, Т. Любимова, І. Мельничук, Л. Пономарьов, І. Прокопенко); формуванню економічної грамотності в дітей дошкільного віку (Р. Жадан, Г. Григоренко) [3, с. 5].

У своїх дослідженнях Р. Жуковська акцентувала увагу на пошук способів, прийомів формування ошадливості як однієї з важливих сторін виховання дитини. Вона зазначала, що виховання дбайливого ставлення до речей можливе лише в поєднанні з трудовим вихованням, приученням до порядку, вихованням відповідальності за збереженість речей як результату праці. Н. Кривошия вивчала способи формування в дітей звички дбайливого ставлення до предметів навчальної діяльності. Дослідники Т. Богдан, Н. Найд'юн наголошувала на важливості формування в дітей дошкільного віку елементарного економічного досвіду, який стане базою для подальшої успішної соціалізації та економічного виховання особистості [2, с. 296].

Сучасну дитину вже з перших років життя оточує економічне середовище, наповнене різноманітними економічними поняттями й процесами, тому важливо почати формувати елементарний економічний досвід у дошкільному віці. Так, у Базовому компоненті дошкільної освіти передбачено розуміння дітьми старшого дошкільного віку елементарних економічних понять; вміння ошадливо ставитися до речей, грошових коштів [1, с. 14].

У дослідженні ми розглядаємо економічне виховання як цілеспрямований процес взаємодії дорослого та дитини, орієнтований на засвоєння доступних віку елементарних економічних понять, формування моральних почуттів та морально-економічних якостей, необхідних для успішної економічної діяльності, розвитку інтересу до економічної сфери життя, формування навичок соціально-економічної поведінки [3, с. 21].

Результатом і необхідною умовою економічного виховання виступає сформований первинний економічний досвід дитини, який указує на компетентність дитини в економічній галузі життєдіяльності. Чим досвідченіша дитина, тим легше їй орієнтуватися в повсякденному житті, стикаючись з різноманітними елементарними економічними поняттями, адекватно діяти в ситуаціях, що склалися, виконуючи різноманітні соціально-економічні ролі. Саме тому формування первинного економічного досвіду необхідно розпочинати вже в дошкільному віці, оскільки сформований досвід сприятиме подальшій економічній соціалізації та вихованню дітей.

А. Сазонова визначає первинний економічний досвід як елементарну форму відбиття економічної діяльності, яка, з одного боку, є сукупністю отриманих раніше знань про сутність економічних стосунків та понять, сформованих елементарних економічних умінь і навичок, з іншого – виступає необхідною умовою для подальшого їх збагачення [3, с. 11].

Дослідниця виділяє такі *складові первинного економічного досвіду*:

- *мотиваційна* – характеризується наявністю інтересу до економічної сфери життєдіяльності, уміння ставити мету, оцінювати соціально-економічну ситуацію, орієнтуватися у економічних процесах, враховуючи власні можливості, сформовані знання і уміння;

- *інформаційна* – включає сформовані економічні уявлення, освоєнні економічні поняття, знання і розуміння основних законів та економічних процесів;

- *операційна* – передбачає сформовані економічні дії, наявність елементарних умінь та навичок для забезпечення економічної діяльності, уміння приймати рішення і діяти відповідно до соціально-економічної ситуації, що склалася, готовність до варіативних дій в життєвих ситуаціях економічного вибору [3, с. 25].

На нашу думку, найбільш природні умови для первинного економічного досвіду дітей дошкільного віку створює ігрова діяльність. Завдання економічного виховання вирішується через ігрові дії, ігрові прийоми, за допомогою яких закладаються основи економічного образу мислення у дитини, пізнання який «Я» у світі економічних цінностей.

Для визначення рівня сформованості первинного економічного досвіду дітей старшого дошкільного

віку закладу дошкільної освіти № 11 м. Луцька ми використали методики, запропоновані А. Сазоною. На констатувальному етапі дослідження ми отримали такі результати: низький рівень – 35 % , середній – 45% , високий – 20%.

Ми провели спостереження за ігровою діяльністю дітей старшого дошкільного віку, що дозволило встановити такі факти: дітям подобається економічна сфера життєдіяльності, вони охоче грають в ігри економічної спрямованості, самостійно їх організують, але в більшості випадків тематика цих ігор дуже одноманітна: «Магазин», «Транспорт», «Ринок», «Лікарня». Під час ігор діти намагалися виконувати лише знайомі їм соціально-економічні ролі: продавець, покупець, лікар, хворий тощо. Причому, діти, більш обізнані в економічній сфері життя, з легкістю виконували ролі, що вимагали певної термінологічної підтримки: розуміння значення слів «чек», «решта», «штраф» тощо. Ігри більш обізнаних дітей були різноманітнішими за своїм сюжетом та емоційним забарвленням. Та й самі діти в більшості випадків почувалися впевнено в будь-якій ситуації.

На основі спостережень ми визначили *оптимальні умови* організації ігор економічної спрямованості у закладі дошкільної освіти:

- ігри – основа, на якій діти відпрацьовують елементарну економічну діяльність, розвивають власні морально-економічні якості, збагачують первинний економічний досвід;
- поетапність впровадження ігор економічної спрямованості в освітній процес: на першому етапі використовувати дидактичні ігри, що допомагають формувати елементарні економічні поняття; на другому – ситуативні, орієнтовані на засвоєння найтиповіших способів соціально-економічної поведінки; на третьому – сюжетно-рольові, які дають змогу поповнити досвід дій у різноманітних соціально-економічних ситуаціях;
- засвоєння ключових економічних понять для реалізації ігрових задумів;
- організація роботи з дітьми, спрямованої на формування й закріплення знань з економічної сфери, зокрема, формування якостей, ставлень, цінностей особистості.
- сюжети гри мають бути максимально наближені до інтересів дітей, ґрунтуватися на реальних ситуаціях;
- виконання різноманітних соціально-економічних ролей та оцінка однієї й тієї ж ситуації з різних позицій;
- можливість робити помилки, знаходити їх, виправляти, збагачуючи власний досвід;
- не мінімізувати проблеми, адже розглянуті суперечливі та конфліктні соціально-моральні ситуації сприятимуть формуванню морально-економічних якостей дитини [2, с. 297].

Таким чином, педагогічною умовою формування первинного економічної компетенції є забезпечення комплексного підходу до процесу економічного виховання, яке передбачає формування елементарних економічних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для успішної економічної діяльності.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2012. №7. С. 4-23.
2. Богдан Т.М., Н. В. Найдьон Н.В. Формування економічного досвіду старших дошкільників. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 125. С. 296-299
3. Сазонова А. В. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників : навчально-методичний посібник. Луцьк : СПД Резніков В. С. 2009. 208 с.

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ПРОДУКТІВ НА ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ

Бугайчук Вікторія

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник -викладач-методист Г. М. Давидюк

Подано основні ознаки харчування більшості студентів, з яких продуктів та напоїв складається їхній раціон. Вказано їжу, яку найчастіше вживає молодь та наслідки до яких така їжа може привести.

Здорове харчування студентської молоді – одна з найважливіших проблем сьогодення, яка формує здоров'я і добробут нації в цілому. Правильне харчування забезпечує розумовий і фізичний розвиток, оптимальне функціонування всіх органів і систем, формування імунітету та адаптаційних резервів організму студентів [1].

Значна частина студентів має досить не правильні уявлення щодо здорового харчування і не вважає це шкідливим. Фактичне харчування більшості студентської молоді полідефіцитне, розбалансоване за багатьма складові частини харчових продуктів. Воно характеризується недостатньою кількістю фруктів і овочів, повноцінних білків, нестачею вітамінів і мікроелементів, порушенням прийому їжі. В той же час реальні знання студентів про здорову їжу є недостатніми. Тому поліпшення знань із здорового харчування як складової стану здоров'я і здорового способу життя серед молоді є одним з пріоритетних напрямів [1].

На сьогоднішній день Україна в рейтингу здоров'я ВООЗ займає 97 місце зі 156 країн. Однією з

головних причин цього є незбалансований раціон та шкідлива їжа, яку вживають більша частина населення [2]. В сучасних умовах студенти все частіше харчуються висококалорійними але малопоживними продуктами та напоями, які одержали назву «джанк-фуд» і «фаст-фуд». Це негативно впливає на харчовий статус і здоров'я населення, особливо молоді, призводить до розвитку так званого «прихованого голоду».

Смачні картопляні чипси, пишні гамбургери і апетитна смажена курочка з ресторанів швидкого харчування, білий шоколад, шоколадні батончики, кава «три в одному», супи швидкого приготування, солоні горішки, «хімічні» сухарики з різноманітними смаками, кола, пепсі та інші солодкі газовані напої – це неповний перелік продуктів, що мають високу калорійність, але при цьому низьку поживність [3]. Студенти, які мало замислюються про своє здоров'я, завжди поспішають, вибирають їжу під назвою «джанк-фуд» і «фаст-фуд»: чипси, кока-кола, вермішель «Мівіна» та їм подібні, кукурудзяні пластівці, чізбургери і гамбургери, напівфабрикати. Після постійного вживання такої їжі у свій раціон молодь знайомиться з такими хворобами як: рак, цукровий діабет, атеросклероз, ожиріння, безпліддя, алергія, анемія, астма, синдром дефіциту уваги та гіперактивність, карієс [5]. Тому, джанк-фуд і фаст-фуд – ворогами для здоров'я студентів. А культура споживання їжі в першу чергу виховується в сім'ї. Якщо батьки не звертають уваги на те, що вони їдять, то і їхня дитина буде неакуратною і неграмотною у виборі корисної їжі. Популяризація здорового способу життя може дати серйозний «бій» таким шкідливим продуктам, яким місце на сміттєвих звалищах, а не в шлунках людей [3].

Останнім часом, серед молоді, збільшується вживання в їжі штучних транс-жирів, які входять до складу таких магазинних продуктів як маргарин, крекери, печива, тортів, пончиків та картопля-фрі, майже всіх напівфабрикатів (тісто, піца, м'ясні та рибні вироби), а також готових до вживання продуктів (чипси, снеки, сухарики, горішки, попкорн, соуси, майонези, кетчупи, більшість видів шоколадів і морозива). Але при потраплянні в кров молекули транс-жирів вбудовуються в клітини організму і змінюють структуру клітинних мембран, тоді клітини опиняються в умовах енергетичного голоду. Це призводить до порушення обміну речовин, захворювань нервової і серцево-судинної систем, печінки, підвищення рівня холестерину, ожиріння, послаблення імунітету, виникнення депресії, зміни обміну інсуліну [6].

Вживання транс-жирів шкідливе навіть в незначних кількостях. За рекомендаціями добовий раціон людини не повинен містити більш як 2% транс-жирів (4 г), інакше це стає небезпечним для стану здоров'я. При цьому середня порція картоплі фрі містить 14 г транс-жирів, смажена курка KFC – 7 г, один донат – 5 г, маленька пачка чіпсів – 3 г, порція сухого сніданку – 2 г. А при тривалому перевищенні цієї норми для очищення організму від шкідливих наслідків впливу транс-жирів людині знадобиться близько 2-х років повної відмови від їх споживання [4]. Для молоді, яка хоче мати міцне здоров'я якомога довше, потрібно забути слова «маргарин», «чіпси», «картопля-фрі», «смажена курочка», «нагетси», «донат», «печиво» і «макдоналдс», зовсім уникати споживання транс-жирів, особливо продуктів швидкого приготування, і віддавати перевагу натуральним продуктам [1].

Отже, харчування студентів, їхнє здоров'я завжди є актуальною проблемою як для самої людини, так і для суспільства. Адже, молодь є нашим майбутнім, якому у подальшому доведеться правити країною. Для цього звичайно потрібне міцне здоров'я, розум, який в певній мірі також залежить від продуктів, які ми споживаємо та сили.

Література:

1. Гуліч М.П. *Раціональне харчування та здоровий спосіб життя – основні чинники збереження здоров'я населення*. 2011. С. 128-132.
2. Банковська Н.В. *Гігієнічна оцінка стану фактичного харчування населення України та наукове обґрунтування шляхів його оптимізації*. автореф. дис. канд. мед. наук, Київ: Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця, 2008. 24 с.
3. *Шкідливий вплив сучасного харчування*: <https://helpiks.org/3-36713.html>
4. *Шкідлива їжа*: <https://learning.ua/blog/201811/shkidlyva-yizha-shcho-varto-vykliuchyty-z-racionu-dytny/>
5. *Особливості харчування по-студентськи* <https://pedpresa.ua/895-osoblyvosti-harchuvannya-po-studentsky.html>
6. *Якість продуктів харчування – запорука здоров'я нації* : http://www.economy.in.ua/pdf/2_2016/7.pdf

КОРЕКЦІЙНО-ВИХОВНА РОБОТА НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА (ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ)

Бугайчук Вікторія

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. К. Ричко

Подано поняття «інклюзивна освіта» та «інклюзивне навчання». Охарактеризовано метод дотримання, за допомогою якого можна отримати цінні відомості про різні сторони і діяльності дитини.

Щороку в Україні зменшується кількість учнів у закладах для дітей з особливими освітніми потребами. Це пов'язано з їхньою інтеграцією в загальноосвітні навчальні заклади. Разом із тим, ураховуючи основні

тенденції розвитку освіти, в Україні все більшого поширення набуває спільна форма навчання та виховання дітей з особливостями розвитку та їхніми здоровими однолітками [3].

Організаційно-методичні засади навчального процесу в загальноосвітніх школах орієнтовані на дитину, яка нормально розвивається, без урахування особливостей психофізичного розвитку дітей з особливими потребами. Важливу роль у соціальній адаптації дітей з особливостями психофізичного розвитку, сприяння їхній психолого-педагогічній реабілітації, наданні освітніх послуг має інклюзивна освіта [1].

Інклюзивна освіта – це спільне навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами та їх здорових однолітків з метою інтеграції та адаптації їх у суспільстві. Діти з особливими освітніми потребами – це діти, які мають вади опорно-рухового апарату, сенсорні порушення проблеми розумового розвитку.

Інклюзивна освіта передбачає навчання дітей з особливими фізичними потребами у звичайних школах, гімназіях, дитячих садках, де вони можуть брати участь у житті колективу [5].

Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами [1].

Основним методом діагностики дітей в процесі навчання і виховання служить дотримання. Систематично використовуючи цей метод, можна отримати цінні відомості про різні сторони і діяльності дитини [2].

Сприятливі умови для отримання таких даних надають уроки малювання. Спостереження за дітьми під час малювання дозволяють виявити у них риси, які на інших уроках можуть залишитися непоміченими. В ході образотворчої діяльності учні докладно розглядають і вивчають особливості реальних предметів, осмислюють їх будова, форму, колір та інші властивості, виконують різноманітні розумові операції. У процесі занять малюванням вчитель має можливість отримати матеріал, що розкриває особливості мислення, емоційно-вольової сфери і діяльності розумово відсталих школярів. Діяльність учнів, спрямована на виявлення та запам'ятовування того, що потім має бути передано в малюнку, сприяє підвищенню їхньої мовної активності [6].

Діагностика учнів у процесі образотворчої діяльності, а також аналіз результатів цієї діяльності (малюнків) дають можливість суттєво доповнити дані, отримані вчителем під час занять по іншим навчальним дисциплінам. Найбільш виразно індивідуальні особливості школярів виявляються при виконанні ними конкретних графічних завдань. Вивченню підлягають основні риси діяльності школярів [3].

Спостереження за дитиною в процесі малювання дозволяють визначити, чи може він правильно організувати свою діяльність, чи надходить відповідно до вказівок вчителя. Не менш важливо встановити відношення дитини до образотворчої діяльності: чи проявляє він інтерес до малювання і в чому це виражається, наскільки цей інтерес тривалий і на що спрямований. Необхідно простежити, зауважує чи учень прорахунки в своїх графічних діях, виправляє чи допущені помилки і якими способами це здійснює [4].

Заняття малюванням дозволяють досить швидко визначити стан моторики учня, його провідну руку. У процесі образотворчої діяльності створюються особливо сприятливі умови для виявлення здатності розрізняти форму, величину, колір і просторові співвідношення об'єктів. За допомогою графічних завдань неважко встановити, наскільки самостійно учень розрізняє геометричні фігури різної форми, знаходить фігури однакової форми, але різної величини і забарвлення, співвідносить об'єкт зображення з тією чи іншою геометричною [2]. На заняттях перевіряється, чи може учень, користуючись усною інструкцією (без показу і без зразка), намалювати предмети різної величини, чи здатний він порівняти за величиною два-три предмети і передати величини співвідношення в малюнку. Перевіряється також здатність дитини розрізняти і називати основні кольори, здійснювати підбір предметів за кольором [1].

Важливо з'ясувати, чи знає учень проміжні кольори і чи правильно використовує їх у своїх малюнках. Зображувальна діяльність створює сприятливі умови для вивчення особливостей розумово відсталих школярів в плані орієнтування, в просторі і уміння розташовувати об'єкти на площині аркуша паперу. Також перевіряється, як учень, аналізуючи об'єкт зображення, називає його частини і словесно позначає взаємне розташування цих частин. Педагогічна діагностика учнів передбачає різнобічну перевірку їх графічної підготовленості, тобто перевірку того, як дитина володіє олівцем при проведенні вертикальних, горизонтальних і похилих ліній, як відтворює замкнуті лінії [6].

Встановлюється також здатність учня виконувати олівцем ритмічні рухи, змінювати їхній напрям, зупиняти рух там, де це потрібно. Спостереження за дитиною під час малювання дозволяють виявити його мовну активність, здатність передавати в мові свій досвід і супроводжувати малювання промовою.

Характеристика розумово відсталої дитини доповнюється важливими відомостями про стан його емоційно-вольової сфери під час образотворчої діяльності і в проміжках між заняттями. Врахування особливостей дитини дозволяє зробити заходи педагогічного впливу прямого або опосередкованого характеру на емоційну сферу з метою її розвитку і корекції [3]. Спостереження за дитиною в процесі продуктивної діяльності допомагають накопичити дані, що розкривають особливості особистості й діяльності учня. Знання цих особливостей доповнює педагогічну характеристику дитини і дозволяє більш точно планувати корекційно-виховну роботу на всіх уроках і в позакласний час.

Література:

1. Бабій І. В. *Образотворче мистецтво з спеціальною методикою*. 2013. С. 28-32.
2. Банковська Н. В. *Інклюзивна освіта: навчальний посібник*. Київ: Агентство. 2019. С.120-122.
3. *Інклюзивна освіта. Уроки образотворчого мистецтва 1 клас*: <https://vseosvita.ua/library/inkluzivna-osvita-uroki-obrazotvorcogo-mistectva-1-klas-15788.html>
4. *Презентація програми «Образотворче мистецтво для дітей з розладами аутистичного спектру»*: <https://vseosvita.ua/news/programi-obrazotvorche-mistectvo-dla-ditej-z-rozladami-autisticnogo-spektru-2755.html>
5. *Інклюзивна освіта*: <https://www.schoollife.org.ua/category/classroom/inklyuzyvna-osvita/>
6. *Навчальна поїздка «Інклюзивний простір. Практичні кроки»*: <https://khoda.gov.ua/navchalna-poizdka-inkluzivnij-prostir--praktichni-kroki>

ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ЗДАТНОСТІ ДО ВЗАЄМОДІЇ НА ЗАСАДАХ МІЖНАЦІОНАЛЬНОГО ПОРОЗУМІННЯ В УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Булак Богдана

студентка 2-го курсу спеціальності «Початкова освіта»
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – доцент, к. пед. н. Н. М. Муляр

Проаналізовано розуміння толерантності як одного з ключових принципів полікультурного освітнього простору. Виокремлено інтегрований навчальний курс початкової школи «Я досліджую світ», як такий, що найкраще реалізує процес виховання толерантної особистості.

Інтеграційні процеси сучасної цивілізації актуалізують проблеми формування толерантності особистості у полікультурному суспільстві, оскільки соціокультурна ситуація сьогодення вирізняється поглибленням взаємозалежності та взаємозв'язку культур. Як стверджує Ю. Богуцький, «...можливість виживання людської цивілізації істотно пов'язана з необхідністю встановлення нових етичних принципів, гуманістичних цілей розвитку відношень...» [3, с. 126].

На жаль, у сучасному українському суспільстві, і не тільки, простежуються міжетнічні конфлікти, нетолерантність у відносинах, некоректна форма спілкування з представниками інших культур. Взаємна нетерпимість та міжкультурний егоїзм серед молодого покоління породжується засобами масової інформації, соціальним оточенням, підвищеним рівнем агресії у сім'ї тощо. За таких умов питання виховання й освіти молоді у координатах миру, толерантності, поваги, пошани, посідають одне з важливих місць. «Попередження проти ворожнечі та ненависті, війни та жорстокості, заклик любові до людини, світу і дружби між народами... все це... актуально для всього сучасного людства» [7, с. 68].

Теоретичне підґрунтя проблеми толерантності складають ідеї та праці філософського, педагогічного соціологічного, психологічного, етнопсихологічного напрямів. Зокрема, про гармонізацію стосунків людини із оточуючим світом, боротьбу всередині самої людини сил розуму і чуттєвих потягів розкривали видатні науковці античної та середньовічної філософії (Геракліт, Анаксагор, Сократ, Арістотель, Августин, Фома Аквінський); доби Відродження та Нового часу (М. Монтень, Е. Ротендамський, М. Лютер, Дж. Локк, Д. Дідро, К. Гельвецій, І. Кант, Г. Фіхте). Існує ціла низка наукових досліджень вітчизняних та російських науковців, у яких прослідковується розвиток ідей толерантності: Г. Сковорода, І. Барвінський, Д. Лепкий К. Ушинський, М. Бердяєв. Цінність становлять роботи, що пов'язані з полікультурним вихованням в Україні, авторами яких є О. Сухомлинська, Н. Бібік, О. Ковальчук, Е. Сусллова, О.Овчарук, О. Рудницька, Н. Ганнусенко та ін.

Відповідально, до розв'язання цієї проблеми, підходить й держава, про що свідчать статті Конституції України, Закони України «Про освіту», «Про національні меншини в Україні», «Про мови», Національна доктрина розвитку освіти, Концепція національного виховання, Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку Української державності, Програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні, інші законодавчі та нормативні документи.

Особливої актуальності набуває толерантність в умовах гуманізації освіти, яка неможлива без перегляду звичних для педагогічної практики форм і способів педагогічного впливу, взаємодії педагога та учня. Виховання толерантності учнів у сучасному українському суспільстві великою мірою зумовлюється тим, що перед світом досі стоїть проблема нетерпимості та неповаги, що спричинена економічною нестабільністю, соціальною нерівністю, проявами ворожого націоналізму, активізацією злочинності, тероризму, технологічними катастрофами та соціальними потрясіннями [7, 26]. Отже, виховання толерантності надає можливість пізнання культури різних народів, створюючи тим самим передумови взаєморозуміння і пошани, позиції співпраці, що є запорукою соціальної міжнаціональної стабільності. Основу сучасного освітнього простору має складати педагогіка толерантності, яка передбачає зміну системи людських відносин, побудову їх на взаємній повазі.

Особливо актуальним є утворення ідеалів толерантності у свідомості й поведінці учнів початкової

школи, бо в навчальних закладах можуть навчатися діти різних національностей. Уроки толерантності у Новій українській школі набувають все більшої актуальності, адже вони націлені на полікультурне виховання особистості, яке сприятиме становленню як культурної ідентичності, так і розуміння нею національних відмінностей між етносами, що в першу чергу, передбачатиме від особистості високого ступеня толерантності.

Процес формування толерантної особистості, здатної до взаємодії на засадах міжнаціонального порозуміння, найкраще на наш погляд може зреалізувати інтегрований курс Нової української школи «Я досліджую світ». Даний курс покликаний допомогти вчителю кваліфіковано організувати навчальний процес, одним із основних завдань якого є виховання гуманної соціально активної особистості, що усвідомлює свою належність до різних елементів етносоціального й соціально-культурного середовища, здатної розуміти значення життя як найвищої цінності; усвідомлювати переваги чеснот, норм, установок та якостей, притаманних громадянину демократичного суспільства. В системі початкової освіти навчальна дисципліна «Я досліджую світ» має органічний зв'язок з національною історією, культурою, традиціями тощо. З одного боку, це виховання почуття любові до рідного краю, свого народу, держави, відповідальність за їхнє майбутнє, а з іншого, відкритість до сприйняття різноманітних культур світу, освоєння фундаментальних духовних цінностей людства – гуманізму, свободи, справедливості, толерантності, культури миру, національного примирення.

Методика виховання толерантності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ» містить чотири взаємопов'язаних етапи [4, с. 112]: адаптаційно-ознайомлювальний, етап набуття практичного досвіду, продуктивно-моделювальний, оцінно-регулятивний. У процесі роботи на кожному з етапів за трьома напрямками: інформаційним, емоційним, поведінковим, – переслідується конкретна мета, реалізуються певні педагогічні умови, добираються відповідні методи та прийоми роботи. На кожному етапі враховуються вікові особливості молодших школярів.

Отже, виховання учнів в полікультурному середовищі є актуальним питанням сучасної педагогічної теорії і практики в умовах нової освітньої ситуації, для якої характерне посилення етнізації змісту освіти, зростання ролі мови навчання та ідей народної педагогіки. Полікультурний простір має безліч можливостей для виховання толерантності, оскільки в теорії полікультурної освіти головне місце надається толерантності, як принципу взаємовідносин між людьми різних національностей та культур.

Література:

1. Бакуліна Н. *Словник толерантності – абетка ввічливості. Початкова школа. 2006. №2. С.50–52.*
2. Веретенко Т. *Толерантність у професійній підготовці майбутніх учителів. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2002. №4. –С. 65-72.*
3. *Ідея культури: виклики сучасної цивілізації / [Є. К. Бистрицький, С. В. Пролеєв та ін.]. Київ: Альтпрес, 2003. 192 с.*
4. Ліннік О. О. *Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». Київ: Слово, 2010. 248 с.*
5. Луцан Н. І. *«Людина і світ» в інноваційних педагогічних технологіях: навч. посіб. Київ: Слово, 2012. 184 с.*
6. Титаренко М. Т. *Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ: Либідь, 2003. 376 с.*
7. *Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності : матеріали круглого столу, 29 трав. 2007 р., м. Житомир. / Нац. ін-т стратег. дослідж.; Житомир держ. ун-т ім. І.Франка; [редкол. : П.Ю.Саух (керівник) та ін.]. Житомир, 2007. 122 с.*

МЕТОД ІЗОТЕРАПІЇ У РОБОТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА З АДИТИВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ ДІТЕЙ

Бульчик Тамара

студентка 52 групи спеціальності «Практична психологія: психотерапія та психоконсультація»
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, практичний психолог ЗДО №2 м. Луцька
Науковий керівник – доцент, к. психол. наук Л. І. Магдисюк

Подано теоретичний та практичний аналіз ефективності методів ізотерапії у роботі з дітьми, що мають адитивну поведінку. Окреслено основні переваги та можливості методу.

Розвиток сучасного суспільства та технічного прогресу сприяє не лише покращенню стану життя населення, а й, на жаль, поширенню різного роду адикцій. Окрім цього, прослідковуються стійкі тенденції до зростання адитивної поведінки серед дітей, що ставить під загрозу їх фізичне, моральне та психологічне здоров'я. Актуальною є проблема гаджето- та інтернет залежності, що призводить до більшої зацікавленості дітей в віртуальному житті. В окремих випадках діти не вбачають різниці між реальністю та фікцією, що може шкодити їхньому розвитку, взаєминам з оточуючим світом та їхній безпеці загалом. Для того аби позбутися адитивної поведінки, до справи мають долучитися батьки, педагоги та психолог. Проте, досить часто батьки не помічають жодних відхилень у поведінці своїх дітей, що збільшує їх небезпеку та ускладнює процес роботи психолога чи педагога з даним феноменом.

Варто зауважити, що адитивна поведінка особистості має не лише безліч варіацій, а й визначається у

сучасній соціально-педагогічній науці як окрема, особлива форма девіантної поведінки [1]. Девіантна поведінка – система дій та вчинків людей, соціальних груп, що суперечать соціальним нормам або визнаним у суспільстві шаблонами і стандартами поведінки. Так, адитивну поведінку визначають як форму девіантної поведінки людини (у більшості випадків – діти, підлітки, молодь), для якої характерне прагнення відходу від реальності шляхом зміни свого психічного стану внаслідок вживання різних хімічних речовин чи постійної фіксації уваги, думок, дій на певних видах діяльності з метою розвитку й підтримки інтенсивних емоцій [5]. Схильність до даного типу поведінки – це прояв внутрішнього стану особистості, який детермінується такими чинниками: відсутність або недостатність позитивного емоційного контакту з батьками, вихователями чи іншими дорослими; неповна та неблагополучна сім'я; неправильне виховання дітей у сім'ї; відсутність у батьків педагогічних знань; наявність інших соціально-педагогічних проблем, зокрема педагогічної занедбаності, важковиховуваності, бездоглядності, безпритульності, сирітство, соціальне сирітство, наявність вікових криз, акцентуації характеру, тощо [2].

У процесі роботи з дітьми, що мають адитивну поведінку важливо з'ясувати істинні мотиви тих чи інших поведінкових реакцій. Тому, що певна дія може мати декілька цілей від звичайного наслідування кумира, що пройде безслідно з появою нового захоплення до дитячого або підліткового протесту, який може перерости у більш небезпечні форми, неврози та розлади особистості. Традиційно, в українському суспільстві не прийнято говорити про негаразди, проблеми та причини виникнення різних адикцій у дітей, що значною мірою ускладнює процес надання допомоги. Важливо зазначити, що не завжди батьки та інші дорослі розуміють, що відбувається з дитиною і чому її поведінка має певні тенденції. У зв'язку з цим практичні психологи часто використовують методи арт-терапії у роботі з даними проблемами.

Головна мета використання арт-терапії полягає у гармонізації розвитку особистості через розвиток вміння самовираження та самопізнання, що є необхідною умовою зцілення від адитивної поведінки. Арт-терапія ґрунтується на категоріях психоаналізу, згідно з якими творчість відображає процеси, що відбуваються в підсвідомості людини. Одним з ключових понять є сублимація та трансформація, що націлює фахівців та клієнтів не на придушення та витіснення внутрішніх переживань та емоцій у підсвідомість, а на створення експресивних образів [4]. Так, творчість є своєрідною мовою символів, розуміючи яку, можна навчитися бачити та розуміти страхи, потаємні бажання та мрії, внутрішні конфлікти. Дітям, та й дорослим, через форму та колір підсвідомо легше вивільняти свої внутрішні переживання, ніж за умов вербального спілкування. Окрім цього, арт-терапія дозволяє розслабитися, розкрити нові таланти, ставати більш впевненою у собі, почуватися у безпеці, адже перш за все це творчість, а не пряма робота з проблемою. Серед значної варіації арт-терапевтичних методів та технік, на мою думку, найбільш зручною для роботи з адитивною поведінкою дітей є ізотерапія.

Ізотерапія – це один з найбільш поширених та доступних видів арт-терапії. Основною перевагою даного напрямку є те, що знімаються бар'єри само цензури, відкриваючи двері до підсвідомості. У процесі малювання задіяна права півкуля головного мозку, що й дозволяє обминати цензуру розуму, намагання фільтрувати негативні та соціально небажані думки, емоції. Вибір кольору, форми, розміру зображення та його розташування є інформативним для ізотерапевта щодо стану, почуттів, переживань особистості. Перевагою малюнку, як продукту ізотерапії, перш за все, у роботі з дітьми є те, що це знайома для них форма роботи. Зазвичай, дітям подобається малювати та малюнок немає значних вікових рамок чи обмежень, він зрозумілий як для дитини, так і для фахівця. По-друге, малюнок – це матеріальний продукт, з яким можна взаємодіяти, перемалювати, домалювати, порвати, подарувати, що є надзвичайно важливим для дитини. По-третє, це незмінно легка та ігрова форма, що відповідає провідній діяльності дитячого віку та приносить задоволення. Варіативність технік, методів, способів та матеріалів для створення продукту не обмежує поле тем та проблем, які можна пропрацювати [3].

Розібратися в істинних причинах адиктивної поведінки дитини допомагає дослідження її внутрішнього стану, взаємин та відчуттів у сім'ї, близькому оточенні, ставлення до тих чи інших подій, ситуацій. За допомогою стандартизованих, добре відомих проєктивних методик «Автопортрет», «Неіснуюча істота», «Кактус», «Моя сім'я», «Кінетичний малюнок сім'ї» можна з'ясувати певні особистісні якості дитини, акцентуації її характеру, манери поведінки, взаємин з іншими, ставлення до себе та оточення, внутрішні бажання та прагнення. Аналізуючи авторські малюнки легко визначається емоційний стан та характер автора, його спрямування та вподобання. Задавши тему авторського малюнку з'являється можливість з'ясувати налаштування щодо подій, які відбуваються, відчуття та емоції, які виникають. Опрацьовуючи дитячий малюнок важливо іти не лише за параметрами, які задані в інтерпретації певної методики, а й за розповідями самого автора, його психофізичним станом.

Аналіз малюнку ніколи не обмежується дослідженням лише однієї характеристики клієнта, а дає змогу побачити комплексну картину особистості. Окрім цього завжди створення ізотерапевтичного продукту налаштовує на позитивний настрій, формує активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, полегшує процес комунікації, дає можливість на символічному рівні експериментувати з різними почуттями, досліджувати та виразити їх у соціально прийнятній формі.

Література:

1. Докторович М. О. *Арт-терапія в діяльності психолога та соціального педагога*. Київ: Редакції загально педагогічних газет, 2014. 96 с.
2. Клочко О. О. *Профілактика адитивної поведінки дітей та молоді у контексті підготовки майбутніх соціальних педагогів: монографія*. Суми: ФОП Наталуха А. С., 2013. 172 с.
3. *Методичні рекомендації «Використання методів арт-терапії в реабілітації людей з проблемами психічного здоров'я» / за загальною редакцією кандидата медичних наук М. Л. Авраменка* Київ: Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів. 2008. 55 с.
4. Наконечна О. В. *Арт-терапія як спосіб впливу на особистість у зарубіжній та вітчизняній літературі*. Молодий вчений. 2014. №1 (03). С. 158-160.
5. *Соціальна педагогіка : підручник / за ред. проф. А. Й. Капської*. Київ : Центр навч. літератури, 2003. 256 с.

ЗАНЯТТЯ-ПРОГУЛЯНКА З ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ В СТАРШІЙ ГРУПІ НА ТЕМУ: «НА ГОСТИНИ ДО ЇЖАЧКА»

Вавренюк Анастасія

студентка 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. М. І. Замелюк

Мета: систематизувати уявлення дітей про послідовність змін у природі восени, формувати елементи наукового пізнання світу, учити спостерігати різні явища і зміни в природі, розвивати образне мислення, послідовно і логічно висловлювати свою думку, виховувати любов до природи.

У великому конверті вихователь знаходить листівку
«Любі діти! Приходьте в парк і будемо веселитись. Їжачок»

У парку діти знаходять їжачка.

Їжачок: Я дуже радий вас бачити. Давайте будемо гратися. Гра «Котик і мишка»

Вихователь: :Хто ж буде кішкою, а хто мишкою?

Лічилка. В лузі дівчина гуляла,

Квіти рвала, промовляла: раз ромашка, два – дзвіночок,

Три-і я сплела віночок, а чотири, п'ять, шість, сім-

До вподоби він усім (діти вигукують імена дітей стають у коло).

Нумо, в кішки й мишки гратись! Треба всім за руки взятись.

Петрик буде кішка,

А Надійка -мишка.(мишка вбігає в коло)

Стала в коло мишка враз, заховалася за нас (звужують коло)

Швидше, мишко, утікай, кішку близько не пускай! (кішка ловить мишку, гра повторюється 3 рази)

Хлопчик: По ярочку мчить струмок, швидко мчить.

Гляньте, зламаний місток, що робить?

Вихователь: Ми принесли будівельний інвентар і зараз місток полагодимо. Хлопчики лагодять місток.

Ставлять дошку на пеньочки - вправи з рівноваги:

1-пройти з мішечком з піском на голові,

2-пройти переступаючи через кубики,

3-проповзти на животі.

Гра «Сова»

Лічилка: Зайчик, зайчик-побігайчик

Виніс хліба нам окрайчик,

Виніс свіжої води, ой виходь жмуритись. Ти! (діти вибігають на галявину і гукають «Сова!» і завмирають на місці. Сова забирає того, хто не встиг зупинитись за сигналом виховательки.)

Вихователь: Гляньте малята там щось збирає їжачок. Бесіда з дітьми про їжачка.

«Пісенька про їжачка» Слова Д. Головка. Музика В. Шаповаленка

Вихователь: А зараз будемо відгадувати загадки

Гарне дерево, міцне,

Листя різьблене, рясне,

А на гілочках крислатих

Видно жолудів багато (дуб)

Пухнаста, наче вата, пливе собі, пливе

Без тата і без мами на небі живе? (хмаринка)

Довгі вуха, куций хвіст, невеличкий, сам на зріст (зайчик).

Вихователь: А давайте пригадаємо чи змінився восени день? Чому? А щоб знати котра година хто нам допомагає?

Гра «Тік-так». Гра на засвоєння орієнтації в просторі. Діти стають в коло і виконують рухи згідно вірша.

Тік-так ходили ми завжди ось так (ідуть один за одним)

Управо крок, уліво крок, скок, скок, скок, скок.

Вихователь: Колись, коли з поля зібрали весь врожай можна було і повеселитися .

Гра «Явір»

Діти ідуть шеренгою із словами

Явір, явір, яворові діти.

Де ви бували? (перешикуються парами, будують із рук «моста»)

Моста будували, а для кого моста? (діти ідуть парами під «мостом»)

Для пана старости. Всіх пропускали, а одного не пускали. (та пара яка залишилась виконує завдання вихователя)

«Марічка»-гра-хоровод

Ми Марічку ай зловили, ай зловили,

Довкола обступили, обступили.

Ти, Марічко, чого будеш?

Вибирай си, кого любиш.

Гра «Наздожени». Обирають ведмедика.

Волохатий ведмідь, вийшов діток ловить.

Довго лісом блукав, сів на травку задрімав.

Почали кружляти діти, чобітками дріботіти:

«Гей, ведмедіку, вставай, діточок наздоганяй!»

Вихователь: Чи сподобалися тобі малята їжачку? А вам дітки прогулянка сподобалася?(в II половину дня можна провести конкурс малюнків на тему «У парку у з їжачком»)

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Вашистюк Ангеліна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – доцент, к. пед. н. П. М. Бойчук

Одним із завдань, що ставляться перед сучасною школою є формування творчої, активної особистості, підготовленої до життєдіяльності. Уміння і навички, які формуються на уроках, у майбутньому повинні принести успіх дитині у будь-якій діяльності.

Успіх у будь-якої діяльності залежить не лише від здібностей знань учня, а й від мотивації, тобто від прагнень самостверджуватися, досягати високих результатів. Адже чим вищий рівень мотивації, тим більше чинників спонукають дитину до діяльності, тим більших результатів вона може досягти.

Увага до мотивації навчання пов'язується з тим, що для самої навчальної діяльності необхідна організація активності самого учня. Активна навчальна діяльність учнів у педагогіці та психології розглядається як один із важливих аспектів підвищення ефективності навчання і розуміється як активність школяра в процесі учіння, його бажання здобувати знання, виконувати навчальні дії для їх отримання [2]. Під поняттям «мотивація» розуміємо сукупність зовнішніх та внутрішніх чинників, які спрямовують навчальну діяльність молодшого школяра. Продуктивність діяльності, її процес і результат визначаються, по-перше, спрямованістю мотивів і змістом, по-друге, силою й активністю мотивів.

Внутрішня мотивація в молодших школярів нестійка, інтерес виявляється переважно до результату. Більшість із учнів неохочі докладати вольових зусиль для подолання труднощів у навчанні.

Якщо надії малюка на радість шкільного життя справджуються, зміцнюється допитливість, виникає інтерес, який і є сильним мотивом учіння. Коли ж мотив, заради якого учень вчиться, змінюється, це принципово позначається і на усій його навчальній діяльності. У малюків, які вступають до школи, відмінності в підготовці дуже помітні: один почав читати ще в 5 років, для іншого – книжка лише іграшка; один нетерпляче чекає першого вересня, а другий – як злякане пташеня, що потрапило в клітку. Як же орієнтуватися у цій різноманітності? Вдумливий учитель користується своїми безвідмовними інструментами – умінням спостерігати, створювати ситуації, що потребують саморегуляції поведінки дитини, спонукають до висловлювань, виявлення своїх почуттів [1].

Досвід, помножений на чуйне ставлення до дитини, робить багатьох учителів гарними діагностами,

допомагає розібратися в мотивах, які характеризують дії тих чи інших дітей, бачити „зону найближчого розвитку”, тобто „проекувати” особистість. Таким чином, мотивація – це одна з найважливіших умов, що забезпечує успішне формування в учнів знань, слугує для них джерелом отримання нової інформації та осмислення її, розвитку мовлення та самостійного розуміння матеріалу [3]. У процесі сприйняття об’єкту поряд зі сприйманням беруть участь пам’ять і мислення. Перед загальноосвітніми школами стоїть одне з першочергових завдань: забезпечити успішне вивчення предметів, домогтися вільного володіння набутими знаннями. В цьому допомагає формування позитивних мотивів [3].

Із вступом дитини до школи кардинально змінюється соціальна ситуація розвитку її особистості. У багатьох маленьких учнів розвивається відчуття шкільної тривожності, невпевненості в собі, що часом призводить до небажання відвідувати школу, знижує цікавість до нових відкриттів, отримання нових знань. Ось чому з першого навчального дня в школі треба створювати умови, за яких дитина могла б самоутверджуватися, набувати впевненості у власних можливостях [1].

Аналіз наукової літератури свідчить, що питання формування позитивної установки на навчання стосується як педагогіки, так і вікової та педагогічної психології і розглядається в рамках дослідження особистісного підходу. Концептуальні положення особистісно орієнтованого навчання вченими розглядаються в контексті гуманістичного напрямку в психології (К. Роджерс, Е. Фром, К. Хорні, В. Франкл та ін). Сучасні вимоги до формування особистісного підходу поступово визначалися в дослідженнях таких відомих психологів, як І. Якиманська, К. Абдулханова-Славська, В. Давидов, В. Моляко, І. Бех, С. Подмазін та ін. Дослідженням психологічних особливостей навчальної діяльності учнів початкової школи займалися С. Мухіна, В. Крутецький, З. Шабаліна та ін. [1]. Роботи цих авторів свідчать про актуальність проблеми формування позитивного ставлення учнів до навчальної діяльності.

Як зазначив дослідник В. Крутецький, “навчання, як творче засвоєння знань, залежить від трьох факторів – від того, чого навчають, від того, хто і як навчає, і від того, кого навчають”. Тобто характер навчання залежить від навчального матеріалу, який засвоюється, педагогічної майстерності і досвіду вчителя, а також від особистісних особливостей учня – індивідуальних характеристик його психічного розвитку (розумового, емоційного, вольового), відставлення до навчання, схильностей та інтересів.

Віковою особливістю молодших школярів є загальна недостатність волі: учень молодшого шкільного віку ще неміг тривалий час досягати поставленої мети, цілеспрямовано долати труднощі і перешкоди. Він у разі невдачі може втратити віру у свої сили і можливості. Тому в педагогічній діяльності надзвичайно важливим є вміння вчителя створити ситуацію успіху для кожного учня, допомогти дитині подолати сумнів, напругу в складних ситуаціях, невпевненість у власних силах тощо. Створення ситуації успіху є частиною особистісно орієнтованої технології [2].

Ситуація успіху досягається тоді, коли сама дитина визначає цей результат як успіх. Кожному педагогові слід звернути увагу на це положення. Об’єктивна успішність діяльності дитини – це успіх зовнішній, бо якість результату оцінюється свідками дійства. Усвідомлення ситуації успіху самим же учнем, розуміння її значущості виникає у суб’єкта після здолання своєї боязкості, невміння незнання, психологічного утиску та інших труднощів. Слід відзначити, що навіть інколи пережита дитиною ситуація успіху може залишити надзвичайне емоційне враження в її душі, різко змінити на позитивне стиль її життя [1].

Побачити в дитині особистість, що формується, допомогти їй розвинути та розкритися духовно буває важко не лише молодому вчителю, але й молодим батькам, дитині потрібно створити психоемоційний комфорт не тільки у школі, а й удома. Тому знання заходів цієї педагогічної технології вміння застосовувати її в житті важливе як для вчителя, так і для батьків [1].

Отже, велике значення має організація навчальної діяльності молодших школярів, що розкриває цю структуру, оскільки в ній приховані великі мотиваційні можливості. Таким чином, найбільш значущою для ефективності навчальної діяльності є мотивація, зумовлена інтелектуальною ініціативою, пізнавальними інтересами, її необхідно намагатися розвивати в усіх молодших школярів. А для цього треба так організувати роботу, щоб зацікавити всіх дітей, створивши умови виховання позитивних рис характеру, бажання та вміння вчитися.

Література:

1. *Формування позитивної мотивації в молодших школярів як психолого-педагогічна умова створення сприятливого навчального середовища* : https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/45023/.
2. *Формування позитивної мотивації*: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-pozitivnoi-motivacii-890.html>.
3. *Формування та корекція мотивації учіння молодших школярів*: <https://naurok.com.ua/formuvannya-ta-korekciya-motivaci-uchinnya-molodshih-shkolyariv-igri-i-vpravi-yaki-spriyayut-pokraschennyu-motivaci-navchannya-4632.html>.

ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Верещинська Ольга

студентка першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету початкової та мистецької освіти
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – доцент, к. пед. н., Л. Б. Колток

Проаналізовано значення ігрової діяльності для молодшого шкільного віку та стан проблеми формування природничих компетентностей молодших школярів у процесі ігрової діяльності.

На сучасному етапі розвитку суспільства першочерговим завданням школи є виховання всебічно розвиненої людини. Важливою складовою частиною цього завдання є боротьба за високу якість знань і вмій учнів, формування навичок самостійної праці, виховання творчої особистості. Роль початкової школи в розв'язанні цього завдання – вирішальна. У молодших класах закладаються основи знань, умінь і практичних навичок, які необхідні для дальшого навчання, формуються моральні риси і якості, вміння дітей самостійно оволодівати знаннями, пробуджується інтерес до навчання, до творчих пошуків. У молодшому шкільному віці важливим засобом ефективної навчальної діяльності залишається дидактична гра. Завдяки їй розвиваються всі сторони психіки дитини, закладається фундамент для її шкільного навчання.

Питання про виховні можливості гри розглядається у роботах Л. Виготського та вчених його школи (О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Усова та ін.). Вони вважають, що функцію засобу виховання гра виконує лише тоді, коли спрямовується дорослим, коли нею керують. Даний підхід розвивається не лише у вітчизняній, а й у зарубіжній психології (роботи французького психолога А. Валлона), педагогіці Німеччини (Р. Порютце, І. Хоппе, Л. Шройтер), Угорщини (Д. Ковач, О. Ваг, П. Баконі), Чехії (Л. Белінова), Болгарії (Е. Петрова, С. Аврамова та ін.).

На уроках природознавства у 3-4 класах, заняттях інтегрованого курсу «Я досліджую світ» вчитель у поєднанні з іншими методичними прийомами використовує ігри, загадки, вікторини, ігри-подорожі залежно від теми, мети уроку, змісту навчального матеріалу, знань учнів та ін. Використовують їх як для перевірки і закріплення здобутих знань, так і для поглиблення та розширення їх на всіх етапах уроку – при подачі нового матеріалу, закріпленні вивченого.

Під час реалізації природничої освітньої галузі доцільно використовувати такі дидактичні ігри, організація яких не потребує багато часу на приготування обладнання, запам'ятовування громіздких правил. Перевагу слід віддавати тим іграм, які передбачають участь у них більшості дітей класу, швидку відповідь, зосередження довільної уваги.

Ігри, вживані у курсі «Я досліджую світ» під час реалізації природничої ОГ, багатогранні і різноманітні. Це вимагає їх класифікації. Можна виділити п'ять основних груп: настільні ігри; дидактичні ігри; рухливі ігри; ділові ігри; інтелектуальні ігри.

Настільні ігри: ребуси, кросворди, чайнворди і так далі. Особливість настільної гри – наявність ігрового правила, в якому внутрішньо знаходиться ігрове завдання. Рішення ігрової задачі робить гру такою, що прагне до певного результату. Найважливішою рисою настільної гри є цікавість, тому діти із задоволенням беруть в них участь. Настільна гра розвиває увагу, кмітливість і спостережливість. У них присутній елемент змагання (хто швидший, хто більше назве, хто правильніше і так далі). В результаті діти вчать швидко і логічно міркувати. В процесі гри школярі отримують знання, відчуваючи при цьому задоволення.

а) Кросворд. Робиться такий підбір слів, що при їх перетині можна було прочитати слово іншого значення [5].

б) Ребус – це гра, в якій зашифровані слова, фраза або цілі висловлювання. Щоб скласти і прочитати ребус, треба знати певні правила.

Важливим засобом активізації пізнавальної діяльності молодших школярів, розвитку їх самостійності і мислення є дидактичні ігри. Ці ігри проводяться під час прогулянок, екскурсій і на уроці для узагальнення знань про конкретні об'єкти і явища природи, формування конкретних елементарних понять про природу. Проведення дидактичної гри має деякі особливості. Передусім це стосується темпу гри. Уповільнений або надмірно швидкий темп знижує інтерес до гри, швидко стомлює дітей.

а) Словесна дидактична гра, що супроводжується подачею м'яча від учителя до дитини, дуже подобається дітям. Учитель, кидаючи м'яч, ставить питання, у дитини має бути готова відповідь на поставлене питання. Вона має бути короткою, що прискорює темп, скорочує очікування дітей, що бажають взяти участь в грі.

Напружена розумова діяльність, довільність уваги швидко стомлюють дітей. Тому тривалість словесних дидактичних ігор має бути 8–10 хвилин, але і в цей час потрібні паузи, які знімають у дітей розумову напругу. Починати проводити ігри краще з невеликої групи дітей. У міру засвоєння змісту і правил гри кількість гравців збільшується. При проведенні словесних ігор діти стоять півколом, учитель навпроти них. Перед проведенням гри учитель пояснює правила: відповідає той, кому кинутий м'яч, треба відповісти і

одночасно кинути м'яч назад, не можна упускати і затримувати м'яч.

б) Топографічний диктант. Під диктування учителя учні в зошиті, а одні з них на класній дошці викреслюють план шляху (текст складає учитель, використовуючи вивчені умовні знаки плану).

в) Топографічний лист. За завданням учителя учні записують складений ними спільно текст, в якому характеризують різні ділянки навколишньої місцевості, і замість об'єктів (болото, яр і так далі) у відповідних місцях листа малюють умовні топографічні знаки.

г) Визначення природних зон по ілюстраціях. За завданням учителя учні підбирають ілюстрації, листівки по природних зонах, коротко характеризують рослинний і тваринний світ. Опис читають на уроці і визначають, яка це природна зона.

Проведення рухливих мовних ігор не вимагає спеціальної підготовки. Їх можна проводити як в закритому приміщенні, так і на відкритому майданчику [1]. Перед розучуванням гри педагог зачитує дітям вірш, пояснює значення деяких слів. Ігри не вимагають складного оформлення. Можна використовувати лише деталі костюмів.

Сюжетна гра. Учні виконують певні ролі, програють певний сценарій, діалог. Наприклад, діалог від імені тварин і рослин. Такі діалоги можна легко знайти в книгах А. Бахаревої, Л. Виготського. Сюжетна гра не займає багато часу, діти з цікавістю і увагою стежать і беруть участь в ній. Форма гри може бути масовою. Наприклад, при вивченні теми «корисні» копалини, учні виступають в ролі геологів, які подорожують по рідному краю і відкривають різні корисні копалини. Треба назвати їх властивості, застосування, умовний знак, показати на карті родовище цієї корисної копалини. Можна використовувати ігри екологічного характеру, коли діти виступають в ролі екологів, директорів підприємств, вирішувачих екологічні проблеми.

Такі ігри сприяють поглибленню, закріпленню навчального матеріалу, дозволяють встановити взаємозв'язки в природі. Активізація учнів досягається цікавим сюжетом гри, особистою участю дітей.

Часто в урок природознавства вводять ділову гру. Прикладом таких являються ігри-подорожі. Вони, як і сюжетні ігри, сприяють поглибленню, закріпленню учбового матеріалу, дозволяють встановлювати взаємозв'язки в природі. Активізація учнів так само досягається цікавим сюжетом гри, особистою участю дітей, їх усними повідомленнями, переживаннями.

Ще більшу активність у учнів можна спостерігати при використанні спеціальних інтелектуальних ігор, які по своєму механізму вимагають від учнів активної пізнавальної діяльності. Класичні приклади таких ігор широко відомі: шашки, шахи і так далі. До цієї категорії відносяться і так звані завдання «на кмітливість» – шаради, головоломки, що викликають великий інтерес. Інтерес визначається виключно потребою людського розуму у вправі. Інтерес гри зазвичай містить в собі проблему, цим і пояснюється їх привабливість для учнів. До них можна віднести широко відомі завдання-загадки [2].

Запропоновані тут ігри складають відкриту систему, оскільки вони можуть бути доповнені знову розробленими природознавчими іграми.

Література:

1. Байбара Т. М. *Методика навчання природознавства в початкових класах: навч. посіб.* 2-ге видання. Київ: Веселка, 1998. 334с.
2. Баласва Н. І. *Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках у початкових класах. Педагогіка і психологія.* 2004. №278. С. 8–10.
3. Виготський Л. С. *Гра і її роль в психічному розвитку дитини. Питання психології.* 2009. №6. С. 20–22.
4. Громик Є. *Гра – найсерйозніша справа. Початкова школа, 1999. №7. С. 41–43.*
5. Карпова Е. В. *Дидактические игры в начальной школе: попул. пособие для родит. и педагогов.* Ярославль: Академия развития, 1997. 285с.
6. Ельконин Д. Б. *Психология игры.* Москва, 1978. 321 с.

СКЕТЧНОУТИНГ: ФІКСУЄМО ІДЕЇ ШВИДКО ТА ЯСКРАВО

Вітюк Аліна

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського

Науковий керівник – викладач, к. пед. наук О. В. Гнепа

Розглядається сутність скетчноутингу та можливості його використання у сучасних навчальних закладах.

У зв'язку зі стрімким розвитком теперішньої освіти сучасна педагогіка зазнає змін з кожним днем все більше і більше. Модернізується навчання у школах, коледжах, університетах тощо. Навчальні програми в освітніх закладах різних типів ускладнюються, що зумовлює зростання вимог до навчання учнів. Це впливає насамперед на психічний стан школярів, зміну їхнього способу життя та ставлення до навчання. Під час роботи з учнями педагоги спостерігають зниження працездатності, поганий настрій та відсутність бажання вчитися. Відповідно до нових вимог діти багато конспектують на уроках, сприймають великий обсяг інформації, який запланований шкільною програмою. Таким чином учні губляться в навчальному матеріалі, освіта стає їм

нецікавою. Педагоги та науковці були однотайні: конспектувати потрібно менше, а запам'ятовувати інформацію – краще. У ході наукового пошуку встановлено, що вирішити дану проблему можна за допомогою скетчноутингу.

Мета дослідження – висвітлити значення скетчноутингу для кращого запам'ятовування учнями інформації, а також можливості його використання у сучасних навчальних закладах.

Наукові праці сучасних дослідників М. Роде, І. Карнея, Я. Левченко, Т. Меркулова, І. Назарова, Ю. Смірнова і Н. Тучини розкривають сутність скетчноутингу, його значення та можливість використання у сучасному світі. Вчені однотайні в думці, що скетчноутинг можна використовувати всюди: як в повсякденному житті, у бізнесі, так і у школах чи закладах вищої освіти. Значний пласт відомостей з даного питання можна знайти у книзі основоположника скетчноутингу Майка Роде «Скетчноутинг. Посібник із візуалізації ідей». Автор наголошує, що, зрозумівши цей надзвичайно простий спосіб відтворення інформації, «ви назавжди забудете нудні, нерозбірливі конспекти, які нема бажання перечитувати вдруге, і за допомогою візуальних нотаток-скетчів перетворите на задоволення найнуднішу нараду – і повністю зміните своє мислення!» [5].

Скетчноутинг – це можливість коротко та швидко фіксувати ідеї, з'єднувати їх, а потім презентувати візуально. Це гарний спосіб продумати усе детально та всебічно проаналізувати дане питання. Варто зауважити, що скетчноутинг люди використовували ще у давнину, зображуючи різноманітні малюнки у печерах та пишучи текст, але тоді такого поняття ще не існувало.

Саме слово «скетчноутинг» утворене з двох англійських слів: sketch – ескіз inote – нотувати. Його основу складає так звана теорія подвійного кодування, тобто мозок одночасно сприймає інформацію вербально та візуально. Завдяки одночасному застосуванню зору і слуху, інформація запам'ятовується легше і надійніше [4].

Скетч – це така нотатка, що об'єднує написаний текст та малюнок до нього. По-перше, скетчі узагальнюють всю інформацію, яку ми отримуємо, в схематичному та зрозумілому вигляді. По-друге, вони є набагато зрозумілішими, а головне цікавішими за нудні та одноманітні конспекти. На парах чи уроках ми пишемо те, що каже вчитель, лінійка в лінійку, але коли настає час вчити цей конспект, ми не можемо зорієнтуватися в ньому, адже все таке однакове, та, зазвичай, одноколірне. І з цього починаються проблеми. Науковці пропонують відмовитися від бездумного написання учнями конспектів, а творчо підійти до вивчення певної теми – використати скетчноутинг. Погоджуємося з думкою педагогів, що скетчноутинг починається з розвитку вміння слухати, тобто концентрації уваги на головних тезах, а в подальшому – перетворення їх на слова і картинки [1].

Сутність скетчноутингу полягає не у вмінні гарно й точно намалювати певний об'єкт, а в можливості перенести на папір головну інформацію. Майк Роде наголошує, що для того, щоб зробити скетч, достатньо знати п'ять основних елементів: крапка, лінія, круг, трикутник, квадрат. Такі геометричні фігури вміє малювати кожен. Зазвичай учні пишуть конспекти на вимогу вчителів. Але, коли діти використовують скетчі, вони роблять це для себе, бо так цікавіше та яскравіше. Таким чином школярі створюють свої маленькі шедеври, з якими в подальшому із захопленням будуть працювати.

Головні переваги скетчноутингу: підвищення рівня запам'ятовування, розвиток критичного мислення, уміння створювати логічні зв'язки між підтемами, покращення вміння узагальнювати матеріал, здатність поєднувати вербальну та візуальну інформацію, активізація мозку під час створення скетчів.

І тут з'являється ще одна проблема: як правильно реалізувати скетч? Для цього варто дотримуватися таких основних принципів: працювати, редагувати, ділити на частини, відпочивати, тренуватися.

В першу чергу потрібно малювати, не боятися, що вийде неідеально, бо все це робиться схематично.

Редагувати, тобто не занотовувати абсолютно все за вчителем, викидати те, що є другорядним, залишати тільки основне.

Ділити на частини, тобто не писати все в одному місці, а розділяти інформацію на блоки.

Працювати – одночасно слухати, малювати, занотовувати.

Відпочивати. Якщо щось не виходить, почекати певний час для того, щоб з'явилася нова ідея.

Тренуватися, тобто розвивати свої навички у скетчноутингу [2].

Для того щоб скетч був компактним, потрібно використовувати різноманітні моделі:

- лінійні – розташування інформації, як у зошиті, тобто в лініях;
- променеподібні – коли у центрі головна ідея і від неї йдуть відгалуження;
- вертикальні – виконуємо запис зверху вниз;
- траєкторіальні, коли запис схожий на літери Z, C або W;
- модульні – поділ інформації на модулі, коли є декілька поглядів на ту чи іншу проблему;
- хмарочоси – записуємо «в стовпчик»;
- попкорн – це хаотична структура, інколи у ній і сам автор не може розібратись.

Наше дослідження, у якому брали участь діти 8-Г класу Володимир-Волинської гімназії ім. О. Цинкаловського, пройшло успішно. Під час проведення виховних занять ми познайомили учнів із поняттям скетчноутингу та його основними ідеями. Школярі були активними, кожен зробив свій індивідуальний скетч, у якому занотував найважливішу, на його думку, інформацію. Заслуговує на увагу той факт, що під час створення скетчів у дітей розвивалися: логічне мислення, творчість, зосередженість, здатність узагальнювати

інформацію. Учні створювали невеликі «витвори мистецтва», які пізніше представляли перед класом.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок, що скетчноутинг можна використовувати на заняттях, вдома і в бібліотеці при написанні конспектів. Потрібно тільки правильно організувати цей процес. Погоджуємося з думкою вчених, що скетчноутинг доцільно використовувати не лише у закладах освіти різних типів, а й у бізнесі і загалом у повсякденному житті.

Література:

1. Кисельова В. Скетчноутинг: як намалювати ідею. Студвей. 2015. :<https://studway.com.ua/sketchnouting/>
2. Скетчноутинг. Початкове навчання. 2016. :<https://pochatkove-navchannya.jimdofree.com/2016/11/01/>
3. Скетчноутинг: що, зачем и как// artjokerreading. 2019. :<https://artjoker.ua/ru/blog/sketchnouting/>
4. Сулоєва Н. М. Фіксуємо ідеї швидко та яскраво. На урок. 2018.: <https://naurok.com.ua/sketchnouting-fiksujemo-ide-shvidko-ta-yaskravo-48590.html>
5. Султанов Г. Майк Роуди: «Скетчноутинг – это улавливание идей». Жить интересно. 2018. :<https://interesno.co/interview/b914b270d73c>
6. Что такое визуальные заметки скетчноутинг и как их составлять. semantica. 2018. :<https://semantica.in/blog/chto-takoe-vizualnye-zametki-sketchnouting-i-kak-ikh-sostavlyat.html>
7. Яценко Н. А. Скетчноутинг та комікси на уроках. Візуалізація ідей. Основа. 2018. <http://journal.osnova.com.ua/article/68466>

ЗАНЯТТЯ-ПРОГУЛЯНКА З ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ В СТАРШІЙ ГРУПІ НА ТЕМУ: «ОСІННЯ ПРОГУЛЯНКА»

Власюк Анастасія

студентка 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. М. І. Замелюк

Мета: систематизувати уявлення дітей про послідовність змін у природі восени, формувати елементи наукового пізнання світу, навчити бачити фарби золотої осені, розвивати образне мислення, виховувати любов до природи.

Хід прогулянки

Прочитати дітям вірш І. Кульської «У гаю»

Хто ж це такий щедрий, діти? Так, красуня-осінь. Сьогодні ми з вами вирушимо в осінній парк, по дорозі будемо збирати цікавинки. А допоможуть їх відшукати наші помічники: руки, очі, вуха, ніс, язик та думка. Станемо один за одним.

Виконання фізичних вправ: ходьба по бруківці один за одним з розведеними руками, стрибки в глибину, біг один за одним, хвилеподібні рухи руками.

Пригадаємо з вами як переходити вулицю. Ми з вами перед пішохідним переходом. Молодці, гарно перейшли вулицю. Діти в парку. Підходять до дерев, вітаються з ними. Погляньте який величавий клен. Придивіться яка в нього крона. Скільки багато гілочок. Якого кольору листя? Як можна вашу відповідь назвати одним словом? (різнокольорове) Клен хоче загадати вам загадки.

1. Сонце вкрилося хмарками

Хтось невидимий у імлі

Небо сірими нитками

Пришиває до землі(дощ)

2. Голі поля. Мокне земля.

Вітер гуляє-лист облітає.

Коли це буває?(восени)

3. У садах, гаях блукає.

Жовту одіж зодягає,

Золотисту стелить постіль -

Жде сестрицю білу в гості.(осінь)

(Гра з кленовим листям)

Давайте пограємось із кленовими листочками.

Налетів тут вітерець, Жовте листя підмітати.

Непосидько-пустунець. Листя те, що натрусив

Заходився коло хати Чуб у клена прорідив.

Крім клена які ще дерева ви бачите? У берізки ніколи не буває червоного листя, тільки жовте.

Послухайте казку про різнокольорові листочки.

Було це давно. Жила собі дівчинка Настуся. Вона погано бачила. А так хотілося їй бавитися із своїми подружками. Однієї ночі їй наснився сон. Прийшов ангел з неба і каже: «Якщо зумієш побачити красу ясніше за всіх, то будеш бачити». Прокинулася дівчинка і задумалася над словами ангела. Ось вийшла вона в поле. Чує

як дзвенить струмочок, чує як співає пташечка. Чує, але не бачить. Аж тут налетів сильний вітер, ударив грім. Небо вкрила чорна хмара. Почали змагатися сонце і гроза. Перемогло сонце і навколо почала кольорами вигравати веселка. Дівчинка сиділа під берізкою. І раптом вона побачила як золотом виграє берізка на сонці, підставляючи свої віти-рученята. Побігла дівчинка додому і почала малювати. Здивувалися її батьки, адже на дворі була осінь, а їхня дочка так яскраво намалювала осіннє вбрання дерева. А десь там у небі посміхався ангел, який допоміг дівчинці повірити в себе. Пройшло багато років Настуся стала відомою художницею. Але найбільше вона любить малювати осінь. Чому?

Осінні мелодії (психогімнастика). Заплющ очі й спробуй уявити, яку симфонію могла б виконати осінь. І ти почуєш: шурхіт сухого листа, барабанний дріб дощу і граду, завивання вітру між будинками й у гіллі дерев, потріскування вогню у печі, переливи шкільного дзвоника, прощальний клекіт журавлів, що летять на південь.

Гра «Мій листочок красивий тому, що...»

Пора вирушати у наш дошкільний заклад. Переходимо вулицю. Станемо один за одним. Виконання фізичних вправ: ходьба по бруківці один за одним з розведеними руками, стрибки в глибину, біг один за одним, хвилеподібні рухи руками.

Які цікавинки бачили у дошкільці? Розповіді дітей. Підсумок. Молодці.

ПРИЧИНИ Й ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Войтович Вікторія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. О. В. Смалько

Охарактеризовано основні проблеми появи агресивної поведінки молодших школярів.

Проблема адекватної підготовки школяра до оптимального входження в соціум набуває особливої актуальності і стає найважливішим напрямком діяльності закладу загальної середньої освіти як соціального інституту. Водночас, вивчення сучасних досліджень засвідчило, що у шкільному середовищі відбувається найбільше конфліктів, закладаються асоціальні звички, різко проявляється агресивна поведінка.

Обґрунтувати причини агресивності дітей молодшого шкільного віку.

За результатами дослідження, проведеного Фондом ООН Юнісеф, 67% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу впродовж останніх трьох місяців, а 24% дітей стали жертвами цього явища. Найбільш вразливими до булінгу є сором'язливі, зі зразковою поведінкою діти, а також діти, які, в силу різних життєвих обставин, «замкнуті в собі», закриті для спілкування [6]. Як засвідчують статистичні дані, кількість дітей з агресивною поведінкою неухильно зростає. Цьому сприяють багато факторів, серед яких погіршення соціальних умов життя дітей, збільшення кількості патологічних пологів, неухильна школи до нервово-психічного стану дітей, пропаганда культури насильства засобами масової інформації. Агресивні прояви побудовані на очікуванні подібного від оточуючих, обмежує активність дитини, підсилює тривожність, формує занижену або компенсовану самооцінку.

Головною особливістю молодшого шкільного віку дитини є початок її системного навчання в школі. В шести-семирічному віці дитина починає гостро відчувати зростаючий тиск з боку школи та соціуму. Уже з перших років навчання можливі стійкі прояви агресії у поведінці певних дітей. Аби пристосуватися до умов постійної критики та жити в них, дитина формує свої захисні механізми. Найпоширенішим з них є так звана «недисциплінована» поведінка, викликана намаганням знизити занепокоєність, висловити неприйняття чогось, передусім контролю, або просто покликати на допомогу [2, с.44].

Л. Прокоф'єва вказує на біполярність феномена агресивності як властивості особистості. З одного боку, агресивність у формі ворожості може виявлятися в агресивній поведінці. З іншого – агресивність є динамічною характеристикою активності й адаптивності людини, слугує способом самозахисту, відстоювання своїх прав, збереження й автономності особистості [5, с.203].

Серед причин, що зумовлюють появу агресивної поведінки молодших школярів нами визначено:

- індивідуальні – психобіологічні передумови асоціальної поведінки, які ускладнюють адаптацію дитини в суспільстві;
- психолого-педагогічні – дефекти сімейного та шкільного виховання;
- соціально-психологічні – несприятливі особливості взаємодії дитини з найближчим оточенням в сім'ї, в колективі однолітків, на вулиці;
- особистісні – активно вибіркоче ставлення дитини до бажаного середовища спілкування, до цінностей і норм свого оточення, до педагогічних впливів громадськості, школи, сім'ї, а також здатність до саморегулювання поведінки і особисті ціннісні орієнтації;

- соціальні – визначаються соціально економічними умовами.

Значній кількості дітей з агресивними поведінковими проявами властиві такі риси: недорозвиток комунікативної мовленнєвої функції; незадоволеність потреби у визнанні їх ровесниками й дорослими; невміння адекватно виражати власні негативні емоції; невміння взаємодіяти конструктивно у конфліктних ситуаціях з ровесниками та дорослими [3, с.64]

Зростання агресивних тенденцій, поширення жорстокості і насильства на екрані і в засобах масової інформації викликають заклопотаність педагогів і батьків. Свою роль відіграє також захопленість дітей комп'ютерними іграми, відео та фільмами агресивного характеру.

О. Наконечна надає особливу увагу такій з причин дитячої агресії як несприятливий мікроклімат. Крім того, байдужість батьків до агресивних дій своєї дитини сприймається дитиною як схвалення агресивного шаблону поведінки [4].

Класовод, працюючи з дітьми початкової школи має знати, хто з школярів схильний до проявів агресії. З цією метою він може провести в класі такі тестові методики як: «Оцінка соціально-психологічної адаптованості» (К. Роджерс і Р. Даймонд в адаптації Т. Снегирьової), «Опитувальник визначення схильності до девіантної поведінки» (О. Орел), «Методика визначення особистісної адаптованості школярів» (А. Фурман), «Методика вивчення особи дезадапованого підлітка і його найближчого оточення» (Ю. Клейберг), «Методика виявлення причин відхилень у поведінці і розвитку підлітка» (Н. Перешейна та ін.), «Схема аналізу поведінки з відхиленнями» (О. Змановська) [1].

З метою попередження агресії серед школярів можна класоводу запропонувати проводити виховні години на теми: «Повага до людей та тварин», «Правила безпечної поведінки», «Наш дім-наша святиня», «Школа-це дружне середовище».

Важливою умовою успішної психолого-педагогічної роботи може стати переведення дитячої агресивності в соціальну активність наступним чином: сублімація активно негативної поведінки в ігрову, трудову, пізнавальну діяльність; перенесення руйнівних дій з об'єктами на неживі природні матеріали; пояснення недоцільності поведінки і вчинків, що ведуть до насильства і жорстокості; вираження співпереживання і співчуття [7, с.10].

Агресія підживлюється негативними емоціями, нерозширеним відображення реальності, що приводить до неадекватної поведінки, необ'єктивного, спотвореного, невірною розуміння дійсності. Агресивну поведінку ми визначаємо як сукупність дій, що інтерпретовані в негативне русло щодо окремої людини, групи людей чи тварин.

Робота з агресивними дітьми повинна спрямовуватися на безпечний вихід агресії (емоційне розслаблення), на підвищення самооцінки, на розвиток навичок спілкування через ігрову діяльність, на подолання внутрішньої ізоляції і на розвиток здатності бачити і розуміти інших.

Література:

1. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посіб. Київ, 2016. 193 с.
2. Дмитрієва С. М., Карпович О. Б. Діагностика детермінантної агресивності молодих школярів за умовами існування спеціальної спеціальності. Конкурентоспроможність у світовій глобалізації: реальність, проблеми та перспективи. 2015. С. 42-45.
3. Євтушенко Т. Корекція агресивної поведінки молодшого шкільного віку методами арт-терапії. Логос. Мистецтво наукової думки. 2019. №6. С. 62-67.
4. Наконечна О.В., Капітал Г.О. Соціально-педагогічна профілактика агресивності дітей старшого дошкільного віку. Молодий вчений. 2015. № 10(2). С.144-147.
5. Прокоф'єва Л.О. Вияви агресивної поведінки особистості залежно від типу виховання. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія «Пед. науки». 2017. № 36. С. 200-205.
6. Андреевкова В.Л., Мельничук В.О., Калашиник О.А. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід: методичний посібник. Київ: Агентство «Україна», 2019. 132 с.
7. Сінельнікова Т. В. Діагностика та корекція агресивності молодших школярів методом казкотерапії. Наука і освіта. 2016. № 2-3. С. 10–15.

ІДЕЇ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Войцеховський Віталій

студент 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Розглянуто ідеї козацької педагогіки. Особливу увагу звернено на фізичне виховання козаків.

Прагнення до здоров'я, краси та фізичного вдосконалення в Україні своїм корінням сягає в давнину козацтва. За словами очевидців того славного періоду української історії, запорожці, в своїй більшості були міцної статури, легко переносили голод, холод, спрагу і спеку; у війні невтомні, відважні, хоробрі. «Ці люди

впевнено почувають себе на суші, у воді й повітрі, скрізь вміють дати собі раду і взяти гору в усіх стихіях», – з великим захопленням писав французький посол в Константинополі барон де Сезі [1, с. 108]

За словами Павла Апелського, в Україні люди від дитини вчаться їздити верхи, стріляти з рушниць і луків та бути відважними. Коли юнак досягав повноліття «батько садовив його на коня, давав тому в руки лук та стріли», – наказуючи при цьому: «віднині здобувай собі харч цим зряддям як знаєш» [2, с. 11].

Запорожці створили досить ефективні спеціальні фізичні і психофізичні вправи, спрямовані на самопізнання, саморозвиток, тілесне, психофізичне та моральне вдосконалення.

У всякого статечного запорожця був джура. Це були не просто слуги при кошовому та інших старшинах. Вони чистили старшині зброю, їздили разом з ними в походи, вчилися у них військовій майстерності. Хто до військової справи не підходив, того відсиляли з Січі. Вивчившись у досвідчених вояків військової справі, джури, діждавшись парубочих літ, ставали найзавзятішими запорозькими козаками. В січовій школі, що існувала при церкві Святої Покрови, навчались хлопчики. Вихованці оволодівали читанням, письмом, хорovým співом та музикою. В школах відбувався суворий курс фізичного і військового виховання. С. Сірополко, що досліджував систему виховання в Січовій школі, писав: «Молодиків у школі і поза школою вчили: Богу добре молитися, на коні реп'яхом сидіти, шаблею рубати й відбиватися, з рушниць гострозоро стріляти й списом добре колоти» [3, с. 23].

Кожну весну вище Дніпровських порогів козаки влаштовували змагання з веслування поперек бурхливої річки. Перемагав той, чий човен фінішував на протилежному березі точно проти місця старту. Часто проводились змагання в пірнанні у воду. Для цього старшина впускав прокурену люльку у річку, і молоді козаки навипередки пірнали, щоб дістати її із дна. Особливо почесно вважалося взяти люльку з річкового піску без допомоги рук: одними зубами, і так винести її на поверхню.

Більшість запорожців свій вільний час використовували для фізичної підготовки, зокрема, «об'їжджали коней, вправлялися у стрільбі, фехтуванні на шаблях». Аналогічні свідчення наводить і Д. Яворницький: «Хто об'їжджав коня, хто розглядав зброю, хто вправлявся в стрілянині, а хто просто лежав на боку... розповідаючи про власні подвиги на війні» [4, с. 243]. Дозвілля козаків заповнювалось різноманітними фізичними вправами: змагання з плавання, бігу, веслування, боротьби, боях на кулачки тощо. Всі ці та інші вправи носили військово-прикладну спрямованість і були хорошим засобом фізичного вишколу запорожців.

Великого поширення серед запорожців набуло загартування водою. За словами Д. Яворницького: «Козаки вставали на ноги із сходом сонця, зразу, ж умивалися холодною, джерельною або річковою водою» [4, с. 43]. Серед різноманітних фізичних вправ козаки нерідко віддавали перевагу плаванню. З одного боку, плавання носило прикладну спрямованість. Без уміння плавати було дуже важко, практично неможливо, вижити в той час. З іншого боку, плавання один з найбільш ефективних способів загартування. Воно має велике оздоровче значення, зміцнює серцево-судинну, дихальну і м'язову системи, сприяє гармонійному розвитку особистості.

Запорожські козаки досить ґрунтовно знали народну медицину та її рецепти. Як твердить Г. Боплан, хворі лихоманкою козаки замість уживання якихось ліків брали півзаряду гарматного пороху, змішували його навпіл з горілкою і все це випивали, а далі клалися спати, щоб вранці прокинутися зовсім здоровими. Або брали попіл і так само змішували його з горілкою, усе це випивали і також видужували. Поранені стрілами козаки змащували свої рани землею, змоченою власною слиною; це виликовувало їхні рани, ніби найкращий, бальзам.

Таким чином, систематичне виконання фізичних вправ, разом з ефективною системою загартування виховали той тип козаків, які легко переносили спрагу та голод, спеку та холод і були надійними захисниками всього українського народу.

Література:

1. Ананович О.М. Розповіді про запорозьких козаків. Київ: Дніпро, 1991. 335с.
2. Боплан, Гійом Левассер де. Опис України. Меріме П. Українські козаки та їх останні гетьмани; Богдан Хмельницький. Львів: Каменярь, 1990. 301 с.
3. Завацький В. І., Цюль А. В., Бичук О. І., Пономаренко Л. І. Козацькі забави. Луцьк: Надстир'я, 1994. 112с.
4. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків: у 3-х т. Т.1. Київ: Наукова думка, 1990. 580с.

ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Воробйова Тетяна

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. психол. н. І. І. Садова

Викремлено і стисло охарактеризовано такі різновиди арт-терапії, як малюнкові техніки; ліплення; конструювання; музикотерапія; казкотерапія; пісочна терапія, а також пантоміма. Зазначено вплив цих невербальних форм корекції на особистість дитини.

У наш час отримали визнання гуманістично орієнтовані, адаптивні, ціннісно-орієнтовані типи соціальних, освітніх, виховних та розвивальних систем із притаманним їм величезним внутрішнім потенціалом для вдосконалення відповідних різновидів адаптації особистості (їх автори – О. Безпалько, О. Боднарчук, В. Оржеховська, А. Реан, Я. Коломінський, К. Левченко, І. Трубавіна та ін.). Теоретико-методологічну основу статті становлять ідеї арт-терапевтів, представників гуманістичного напрямку арт-терапії А. Хілла, Г. Принцхорна, М. Наумбург, Едіт Крамер, Е. Віршоп, М. Бетенські, Р. Сильвер, психологів О. Вознесенської, М. Кисельової, А. Копитіна, О. Кузьміної, Т. Яценко та педагогів Л. Лебедевої та ін.

В сучасному суспільстві зростає інтерес до арт-терапії, як методу зцілення за допомогою творчості. Вона активно впроваджується як за рубежом, так й у нашій країні та використовується при вирішенні діагностичних, корекційних, психопрофілактичних завдань розвитку особистості. Використання цього методу із дітьми може сприяти у вирішенні проблем психічного здоров'я та задоволенні таких потреб як спілкування, прийняття, розуміння, емоційна підтримка, самовдосконалення, саморозуміння, вираження неприйнятих відчуттів, співвідношення цих відчуттів та думок з реальністю, позитивному сприйнятті навколишньої дійсності, подолання відчуття самотності тощо [2, с. 92].

Арт-терапія відкриває шлях до сублімації – трансформації несвідомих агресивних, деструктивних інстинктів та потягів у витвори мистецтва, спрямування особистості до творчості. Арт-терапія використовується в соціальній, педагогічній та психологічній роботі як ефективний засіб гармонізації і розвитку психіки людини через її заняття художньою творчістю й належить до психологічного впливу через мистецтво. У традиційній системі освіти мистецтво довго розглядалося як чинник естетичного розвитку і формування особистості дітей. В онтогенезі естетичне виховання відіграє винятково важливу і відповідальну функцію, оскільки закладає основи світовідчуття шляхом позитивних емоцій як фундамента світогляду в побудові дитиною картини світу. Виходячи з цієї парадигми, ми трактуємо арт-терапію як специфічну технологію соціалізації дітей, як специфічне педагогічне “лікування” засобами мистецтва з метою формування у них активної операційно-діяльнійної життєвої позиції.

Як відомо, творча діяльність стимулює бажання індивіда спілкуватися, розширювати міжособистісні стосунки. Це один зі способів пом'якшити стан відмежованості від інших, позбутися ізольованості і стати причетним до життя не тільки своєї соціальної групи, а й суспільства загалом.

О. Вознесенська виділяє наступні види арт-терапії: 1) практики візуальних мистецтв (малюнок, живопис, мозаїка, колаж, боді-арт, ліплення, інсталяція, фотографія тощо); 2) кольоротерапія як різновид арт-терапії заснована на дії кольору на нервову систему людини через безпосередній вплив на мозок людини та через створення потрібного кольорового лікувального середовища навколо; 3) танцювальна терапія (dance therapy) є зовнішнім проявом внутрішнього стану людини до самих глибинних шарів, природний спосіб виразити невимовне; 4) драматерапія (Dramatherapy) – один із напрямків, що найбільш інтенсивно розвиваються в наш час, сьогодні існує багато видів драматерапії (власне драматизації, терапевтичний театр, драматерапевтичні групи підтримки, драматизація сновидінь, плейбек-театр, що використовується з терапевтичними цілями тощо); 5) бібліотерапія (Creative writing) є напрямком, що заснований на літературному самовираженні через творче “писання”, твір. Казкотерапія як різновид бібліотерапії, що в останні роки виділяється в самостійний напрямок, заснована на використанні казки як архетипічної метафори; 6) музикотерапія (music therapy) – один з найбільш древніх (архаїчних видів творчості) напрямків; 7) пісочна терапія включає створення різноманітних пісочних форм, вибором та аранжуванням мініатюрних предметів і фігурок, що нагадує одну з форм сучасного мистецтва – предметну скульптуру [1, с. 17-18].

Арт-терапевтична робота передбачає широкий вибір таких різноманітних образотворчих матеріалів, як фарби, олівці, воскові крейди, пастель; для створення колажів або об'ємних композицій використовуються журнали, кольоровий папір, фольга, плівка, коробки від цукерок, текстиль, природні матеріали – кора, листя і насіння рослин, квіти, пир'я, гілки, мох, камінці; для ліплення – глина, пластилін, дерево, спеціальне тісто [2, с. 10]. Саме з малюнку почалася історія арт-терапії як психотерапевтичного методу. Малювання – це творчий акт, що дає змогу дитині відчувати і зрозуміти себе, виявити власні думки й почуття, звільнитися від конфліктів, розвинути емпатію, вільно висловлювати свої мрії та сподівання.

Ефективно впливає на дитину і такий різновид художньої творчості, як ліплення із глини, пластиліну, хліба. Ліплення – чудовий реабілітаційний засіб для корекції та розвитку координації рухів, дрібної моторики рук, фантазії й мислення. Для роботи з дітьми краще використовувати глину, починаючи з простих за формою предметів.

Музикотерапія займає особливе місце у практичній діяльності соціального педагога як один із відмінних методів підвищення соціальної активності, комунікативних здібностей особистості, її адекватної соціалізації у суспільстві. Зарубіжні дослідники виокремлюють кілька потужних механізмів лікувальної дії музики: катарсис, регулювання емоційного стану і увиразнення свідомого переживання психо- і соціально-динамічних процесів.

Як форми роботи в музикотерапії застосовуються рухове розслаблення і злиття з ритмом музики; музично-рухові ігри та вправи; психічна й соматична релаксація за допомогою музики; вокальні вправи-співи; гра на музичних інструментах і ритмічна декламація; рецептивне сприймання музики; музичне малювання; пантоміма; рухова драматизація під музику; музична розповідь; гра з лялькою та дихальні вправи з музичним супроводом.

Специфічним засобом у реабілітаційному процесі з дітьми є пантоміма. Спочатку пантоміму виконує один учасник, а потім до нього приєднується вся група. Звучить музика, а учасники придумують розповідь, відображаючи її в пантомімі. Психолог розповідає про будь-який випадок, а учасники “показують” його за допомогою пантоміми. У роботі використовуються певні пантомімічні зображення: веселий чи сумний випадок; те, чого найбільше боїться учасник, тощо.

Корисними для дітей є дихальні вправи з музичним супроводом. Правильне дихання має вирішальне значення для тренування вольових якостей і загальної релаксації. Розслабляючі музичні стимули викликають полегшення і гармонізацію внутрішнього світу, врівноваженість, впливають на характер людини пом’якшують і роблять його пластичнішим.

Казкотерапія – це один із ефективних методів роботи з дітьми, які зазнають тих чи інших емоційних та поведінкових труднощів. Суть цього методу у створенні особливої казкової атмосфери, яка робить мрії дитини дійсністю, дозволяє дитині вступити у боротьбу зі своїми страхами, комплексами. Основний принцип казкотерапії – цілісний розвиток особистості, турбота про душу, зцілення казкою. Процес казкотерапії дозволяє дитині усвідомити та проаналізувати свої проблеми, побачити шляхи їх вирішення. Привабливість казок для розвитку особистості полягає у відсутності чітких персоніфікацій, метафоричності мови, психологічній захищеності; наявності тасмниці [3].

Пісочна терапія в контексті арт-терапії використовується для психологічної діагностики, психокорекції розвитку дитини та врівноваження її внутрішнього стану. Після проведення занять з арт-терапії у дітей знижується тривожність, стабілізується емоційний та психологічний стан, зростає працездатність, поліпшується увага, пам’ять, мовлення; підвищуються самооцінка, віра в себе та свої сили.

Література:

1. Вознесенська О. Л. *Ресурси арт-терапії : практ. посіб. Київ: Human Rights Foundation, 2015. 50 с.*
2. Бетенски М. *Что ты видишь? Новые методы арт-терапии / пер. с англ. М. Злотник. Москва: ЭКСМО-пресс, 2002. 251 с.*
3. Киселева М.В. *Арт-терапия в практической психологии и социальной работе. СПб.: Речь, 2007. 160 с.*

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ворон Анастасія

студентка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Н. П. Ярошук

Запропоновано використання казкотерапії, як ефективного технології виховання і особистісного розвитку дітей дошкільного віку.

Життя сучасної дорослої людини супроводжується надмірним зростанням інтенсивності і частоти емоційних навантажень, зумовлених нестабільністю суспільно-економічного та політичного становища країни. Ці чинники істотно впливають на підростаюче покоління, яке, через незрілість емоційної сфери більш вразливе, ніж дорослі. Діти, на відміну від дорослих, не є емоційно стійкими, вони ще не навчилися контролювати власний емоційний стан та керувати власною поведінкою. Неконтрольовані емоції, невміння дитини доволно керувати ними та власною поведінкою, можуть призвести до різного роду негативних наслідків як для неї, так для її батьків та оточення.

Казка супроводжує людину впродовж усього життя, допомагає її успішній соціалізації й ефективному засвоєнню життєвих уроків. Казка для дитини – це не просто вигадка, фантазія, це особлива реальність світу почуттів. Казка розсуває рамки звичайного життя; тільки в казковій формі діти стикаються з такими складними явищами і почуттями, як життя і смерть, любов і ненависть, гнів і співчуття, зрада і підступність. Казка – це стародавній спосіб підтримати людину за допомогою слова [1]. Казка – це образне зображення життєвих реалій. Дії, що відбуваються в казках, можуть трапитись і в реальному житті, але не в буквальному смислі. За допомогою казкових сюжетів дошкільники вперше опановують основні життєві принципи, можуть порівняти добрі та погані вчинки. Діти можуть самостійно вирішувати, хто позитивний герой, а хто – негативний. І хоча діти не відразу зможуть це зрозуміти, однак, саме в дошкільні роки вони отримують перші уявлення за допомогою казок.

Казки спираються на те найкраще, що вже є у кожної дитини. Кожна дитина саме з казок дізнається, що добро майже завжди перемагає зло і негативні герої будуть покарані за свої вчинки [1].

Дослідження розвитку емоцій у дітей дошкільного віку проводили вітчизняні психологи, а саме: Л. Виготський, З. Карпенко, О. Ковальов, О. Кононко, В. Крутецький, Г. Люблінська, В. Мухіна та ін. Окремі аспекти означеної проблеми розглядалися педагогами (А. Кошелєва, Н. Кряжева та ін.), методистами (Ю. Коврижних, Г. Смольнікова та ін.). Поряд з цим не було створено методичної системи, спрямованої на

емоційний розвиток дітей дошкільного віку засобами саме казкотерапії.

Казкотерапія – це вплив практичної психології на внутрішній світ і дитини, і дорослого. Казкотерапія більше зорієнтована на дітей дошкільного віку тому, що вони ще не здатні оцінити події, які відбуваються в реальному житті, та проаналізувати їх для прийняття самостійних рішень.

Казкотерапія сприяє розвитку у дошкільників: активності; самостійності; емоційності; творчості; зв'язного мовлення. Казкотерапія добре долає у дітей високий рівень тривожності, різноманітні страхи, агресивність, адаптує до різних дитячих колективів. Казкотерапію можна використовувати у роботі з агресивними дітьми, невпевненими, сором'язливими, брехливими, а також у випадках різного роду психосоматичних захворювань. Процес казкотерапії дозволяє дитині усвідомити та проаналізувати свої проблеми, побачити шляхи їх вирішення [2].

Казкотерапія відрізняється від решти методів тим що психологічна дія відбувається на ціннісному рівні. Тобто, взаємодіючи з іншою людиною, ми завжди спираємось на базові життєві цінності: Співпрацю, Любов, Віру, Гідність, Спокій, Ентузіазм, Добро тощо. Коли ми говоримо з людьми про ці важливі речі «прямим» текстом, то це виглядає дидактично. Усі й так знають, «що таке добре і що таке погано». Казкові історії, легенди, міфи, притчі дають можливість розповісти про цінності у вигляді ненав'язливих цікавих і захоплюючих сюжетів. Тому інформація, запропонована в такому вигляді, дуже легко, без опору сприймається людьми. Казки попереджають про наслідки тих чи інших наших вчинків, але не нав'язують життєвих програм.

Таким чином, можемо виділити основні принципи казкотерапії – *донести до свідомості дитини інформацію про базові життєві цінності у доступному, ненав'язливому, цікавому для неї вигляді*. Другий принцип казкотерапії – *принцип Життєвої Сили*, що є необхідною умовою для позитивних змін. На підставі другого принципу вихователь і психолог роблять усе можливе, щоб дитина вчилася знаходити і відновлювати власну Життєву Силу. Казки, які ми складаємо або добираємо, обов'язково зміцнюють віру дитини у власні сили, несуть позитивну життєву програму. Третій принцип – *принцип багатогранності*, що розглядає будь-яку життєву ситуацію і казкову історію як кристал із безліччю граней або пиріг із безліччю шарів. Бачення цього дає можливість розширюватись світогляду дитини. Четвертий принцип – *зв'язок між реальностями*, де, пізнаючи психічну реальність дитини, психолог допомагає їй взаємодіяти в соціальній реальності.

Дослідник Д. Соколов зауважив, що діти дуже люблять казку, тому що в них – компенсується недолік їхніх дій у житті. Через казку дитина вчиться переборювати бар'єри, знаходити вихід зі складних станів, вірити в силу добра, любові та справедливості [3]. Під час «казкових» занять основна психічна праця відбувається на ціннісному рівні. Це – особливість казкотерапевтичної методології. Призначення цих казок – стабілізація психічних процесів, естетичних відчуттів, та повідомлення нашому несвідомому «я» позитивних «ідеальних» моделей взаємовідношень з навколишнім світом та людьми [4].

У системі комплексної казкотерапії виділяють такі види казок: *казки, спрямовані на пізнання себе в теперішньому часі*. Вони розвивають уяву та свідому увагу дітей. Але головне при систематичних заняттях вчать відчувати чарівність теперішнього; *казки, які відбивають образи взаємовідносин між батьками та дітьми*. Вони необхідні дітям з неблагонадійних родин, у яких існує дефіцит емоційного комфорту, підтримки та тепла. Це дає дитині віру у гарні стосунки між людьми і потенційну можливість коли-небудь збудувати такі відносини. Використання методу казкотерапії допомагає дитині долати бар'єри тривожності і страхів, вона стає більш розкутою та відкритою. Слід додати, що на «казкових» заняттях діти, по-перше, вчать усвідомлювати свої відчуття, емоції, спонукання, спрямування та бажання, по-друге, переборювати власні страхи і тривоги, а, по-третє, поступово оволодівати «тілесним усвідомленням» [5].

Основна умова читання та перегляду художніх творів, на думку дослідниці Л. Стрелкової, – емоційне відношення дорослого до художнього тексту. Під час читання потрібен не стільки артистизм, скільки відвертість почуттів читця. Для дітей це постає зразком емоційного переживань у тих чи інших ситуаціях. По-друге, важливу роль у розумінні пізнавального та емоційно-морального змісту художніх творів відіграють ілюстрації та інша наочність (відео, мультфільми та ін.). Під час розгляду з дітьми ілюстрацій необхідно приділити особливу увагу емоційному стану зображених персонажів. Під час самостійних ігор дітей вихователь може запропонувати 2-3 малюнки, розіграти маленькі вистави, в яких необхідно підкреслювати особливості ситуації мімікою, пантомімікою [6]. Отже, на сучасному етапі розвитку практичної психології наймолодшим з її методів є казкотерапія. Вона має на меті формування духовно багатой, емоційно стабільної особистості дитини. Використовуючи терапевтичний вплив казки, можна досягти гармонійного розвитку емоційно-вольової сфери дитини дошкільного віку.

Література:

1. Головей Л. А. *Практикум по возрастной психологии / под ред. Е. В. Рыбалко. СПб.: Речь, 2002. 694 с.*
2. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. *Практикум по сказкотерапии. СПб.: Речь, 2001. 310с.*
3. Исаева Н. *Сказка как средство оптимизации психоэмоциональной сферы старших дошкольников. Дошкольное воспитание. 2012. № 7. С. 19-24.*
4. Кононко О. Л. *Психологичні основи особистісного становлення дошкільника: системний підхід. Київ: Стило, 2000. 336 с.*
5. Мельничук І. В. *Генеза емоційних особливостей у сучасних дітей. Наука і освіта. Одеса, 2002. С. 42-44.*
6. Музичук О.О. *Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів. Проблеми сучасної психології. 2012. №17. С. 16-21.*

СЛУХАННЯ МУЗИКИ ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Гаківник Наталія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист С. М. Ткачук

Визначено значення слухання музики на уроках музичного мистецтва в естетичному вихованні молодших школярів. Виділено компетентності, які набуватимуть школярі у процесі слухання музики на уроці.

Метою загальної музичної освіти в школі є особистісний розвиток учня і збагачення його емоційно-естетичного досвіду під час сприйняття та інтерпретації музичних творів, формування ціннісних орієнтацій, потреби у творчій самореалізації та самовираженні.

Кінцевою метою уроків музичного мистецтва має стати розвиток таких особистісних якостей учнів, як самостійність, творчість, критичність мислення, толерантність, а також забезпечення умов для самореалізації та духовно-естетичного самовдосконалення особистості, нейтралізація зовнішніх антихудожніх впливів оточуючого середовища.

Вивчення молодшими школярами курсу «Музичне мистецтво», який є складовою освітньої галузі «Мистецтво», дає можливість учням цілісно осягати духовно-моральні цінності людства як невід'ємну частину світової музичної культури, опанувати специфіку художньо-образної мови. Інтегрований підхід до викладання музики створює сприятливі умови для засвоєння учнями закономірностей виникнення й розвитку музичного мистецтва в комплексному його поєднанні з науками й мистецтвами, накопичення досвіду «стерео бачення» як художніх, так і життєвих явищ, творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до музики як до прояву життя [1].

Державний стандарт початкової загальної освіти головною метою дисциплін художньо-естетичного циклу, що складають освітню галузь «Мистецтво», визначає розвиток особистісно-оцінного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовираженні [2]

Виховання музикою має найточніше, найдоцільніше спрямування на розвиток естетичного та духовного світу кожного школяра, пов'язується із його загальним розвитком, здійснюється у контексті становлення цілісної особистості.

Відповідно до проекту нового базового Закону «Про освіту» ключовими для Нової української школи визначено десять компетентностей, серед яких виділена загальнокультурна грамотність, яка передбачає:

- здатність розуміти твори мистецтва;
- формувати власні мистецькі смаки;

- самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших.

Слухання музики – складова шкільного уроку музичного мистецтва, важливим завданням якого є підвищення рівня загальної музичної культури дітей, розширення їхнього кругозору, формування музичного сприйняття. Протягом уроку школярі ознайомлюються із кращими зразками творів композиторів-класиків, слухають музику сучасних українських та зарубіжних композиторів, вивчають твори народної музики.

Досліджуючи вікові особливості сприймання музики молодшими школярами, О. Ростовський відзначає, що вони визнаються передусім обмеженістю життєвого і музичного досвіду дітей, специфікою мислення: невмінням узагальнювати, переважанням цілісного сприймання. Зокрема, першокласникам властивий сенсомоторний характер музичного сприймання. Вони віддають перевагу музиці веселій, моторній, особливо реагують на масивність і динаміку звучання, темп і регістр, темброву палітру музики, запитальний, стверджувальний і розповідний характер музичного висловлювання, ніжність і різкість, м'якість і жорскість, дзвінкість і ліричну наповненість звучання. Виходячи з цих особливостей, діти розпізнають зміст музики. Специфічна музична виразність – мелодизм, ритмічна організація, емоційна узагальненість інтонаційного розвитку – на перших порах не виділяється більшістю учнів [3, с. 9].

Сприймання музики молодшими школярами тісно пов'язане з руховими переживаннями (ритмічні рухи, спів). Тому їм ближча ритмізована і мальовнича музика, яка відповідає їхньому досвіду й потребі в активних виявах. Дітям властиві інтерес до почуттєво забарвлених музично-слухових вражень, прагнення до новизни, до вияву в звучанні музики життєвих зв'язків. Уже шестилітні учні здатні визначати не лише загальний характер музики та її настрої, а й схоплювати характерні ознаки певного жанру, наприклад, колискової пісні, танцю, маршу, передавати їх у пластиці своїх рухів, жестах, міміці.

Починаючи з першого класу, діти поступово ознайомлюються з деякими інструментами і типами оркестрів, вокальними голосами, хорами, розмаїттям музичних творів, вчать співати та виконувати різноманітні творчі завдання. У процесі навчання слід заохочувати дітей до активного, осмисленого слухання

музики вдома (музичні записи, телебачення, мережа Інтернет), запам'ятовування тієї музики, що сподобалась (прізвище композитора, назва твору і хто його виконував). Систематична робота з розвитку музичного сприйняття в дітей уже в першому класі дає відчутні результати.

Згідно Концепції Нової української школи розповіді учнів щодо прослуханої вдома музики за власним вибором (домашні завдання) в контексті навчальної теми з використанням музичної термінології, засвоєної ними, та з висновками відповідно до теми семестру можуть звучати не обов'язково на початку уроку. В залежності від побудови (драматургії) уроку, ці повідомлення можуть включатися в будь-який зручний момент (наприклад, на початку уроку прозвучать відповіді кількох учнів, пізніше в процесі уроку – інших). Важливо, щоб з уроку в урок зростала змістовність цих розповідей, приверталась увага до змісту прослуханої вдома музики, висловлювалося власне ставлення учнів до неї, розвивались комунікативні здібності школярів.

Розповіді учнів можна ілюструвати музикою (наспівати чи награти твір, про який розповідає учень, або інший твір – для порівняння). Під час розповіді учня вчитель може не лише ставити запитання, а й сам розповісти, коли це доречно, про музику, яку він слухав удома, і виконати її, а також поставити учням запитання в руслі навчальної теми. Бажано, щоб інші учні брали участь в обговоренні.

У молодших школярів яскраво виявляється емоційність сприймання. Однак емоційний відгук дітей цього віку має свої особливості: реагуючи на музику безпосередньо й активно, вони не усвідомлюють емоційні стани, які нею викликаються. Тому діти не говорять, наприклад, про свої внутрішні переживання («мені було сумно»), а оцінюють загальний характер музики («була сумна музика») [3, с. 20].

Уроки музичного мистецтва покликані допомогти учням розібратися в розмаїтті музики, що їх оточує, навчити правильно оцінювати її естетичні якості. Музика, як і будь-яке мистецтво, не піддається точному аналізу, тому слід привчати учнів мислити, переконливо викладати й доводити свої думки, з повагою ставитися до точки зору співбесідників в розмові про музику.

Одне з головних завдань уроків музичного мистецтва в закладі загальної середньої освіти – допомогти учням осягнути взаємозв'язки музики й життя. Це досягається завдяки зіставленню музики з іншими видами мистецтва, з життям, внаслідок чого збагачуються уявлення дітей про специфіку музично-образного відображення світу, закономірності музики. Розширюється не лише власне музичний, а й художній кругозір учнів, збагачується сприймання, пізнання музики, створюються умови для ефективного виховного впливу.

Спираючись на музичний досвід школярів, набутий за час навчання, вчитель повинен спонукати учнів до аргументованої оцінки явищ музичного мистецтва. Знання суттєвих закономірностей і особливостей музичної мови, її характерних рис, асоціації музичних творів з творами інших видів мистецтв – необхідна змістова основа розмірковувань про музику на уроках.

Використовуючи на уроці музичного мистецтва можливості літератури й поезії, образотворчого мистецтва, пластичної діяльності, художньої праці тощо, можливо формувати в дітей не тільки навички музичної діяльності, розвивати не лише музичні здібності, а й природно вводити школярів у світ звуків.

Література:

1. Концепція Нової української школи <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
3. Ростовський О. Я. Методика викладання музики у початкових класах. Київ: ІЗМН, 2017. 204 с.

ІСТОРИКО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ОПИС ДІЯЛЬНОСТІ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Гергель Наталія

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. пед. н. Н. А. Антонюк

Розкрито передумови виникнення та становлення Києво-Могилянської академії, особливості організації навального процесу, виховні традиції, обов'язки студентів та адміністрації закладу.

Протягом всієї історії український народ не мав іншої інституції, яка б справила більший вплив на розвиток його освіти, науки, культури ніж Києво-Могилянська академія. Впродовж віків вона була виразником і носієм специфічних рис духовності українського народу, могутнім чинником формування його самосвідомості, джерелом ідей боротьби за батьківську віру і національну свободу [4].

Києво-Могилянська академія була першим вищим навчальним закладом, що відповідав запитам і потребам духовного життя українського народу в період радикальних світоглядних і суспільно-політичних змін, народно-визвольної боротьби, формування національної церкви і держави у XVI-XVII ст.

Матеріальною й ідеологічною базою колегії була Київська братська школа. Сучасні дослідники

вважають, що Київське (Богоявленське) братство було засноване у 1615 році і йому шляхтянка Гальшка Гулевичівна (уродженка Волині) подарувала свій двір на Подолі для влаштування монастиря, школи і притулку для прочан. У цьому ж році Київське братство заснувало власну школу, а у 1616 році – друкарню і паперову фабрику [1, с. 85].

Восени 1631 року у Києві виникла ще одна школа – Лаврська, яку заснував архімандрит Києво-Печерської Лаври Петро Могила (1596-1647). Вона створювалась за зразком польських шкіл вищого типу – колегій, мала підготовчі класи (вивчались мови – слов'янська, латинська, грецька, польська), середні (піітики, риторики), вищі (філософія і богослов'я).

Оскільки П. Могила користувався підтримкою польського короля й мав дружні стосунки з уніатськими єпископами, то братство, кияни, козаки вимагали об'єднати дві школи – братську і Лаврську. Об'єднана школа розпочала свою роботу у 1632 році і стала називатись колегією. Братство визнало Петра Могила старшим братчиком, фундатором, протектором – опікуном. У документах 1632 – 1786 р. цей заклад називався Києво-братським колегіумом [1, с. 87].

1633 року Київська колегія була визнана польським урядом, дозволялось викладати курс філософії. У навчальний план входило вивчення мов – слов'янської, грецької, латинської, польської, “семи вільних мистецтв”. Навчання велось слов'янською мовою, філософію вивчали латиною. Навчальний рік розпочинався 1 вересня і тривав до початку липня.

Структура колегії: було 8 класів: молодші (фара (підготовчий клас), інфіма, граматики, синтагма; навчання тривало до одного року; учні читали і писали на латинській і слов'янській мовах, вчили граматику і катехізис, арифметику, нотний спів); середні (піітика, риторика; вчились по одному році; старші (філософії і богослов'я); учні вивчали діалектику, геометрію, логіку, астрономію, філософію, богослов'я, гомілету [2, с. 33].

Повний курс навчання в Києво-Могилянській академії тривав 12 років. Але зважаючи на те, що вона була вищою школою, студенти мали право вчитися в ній стільки, скільки бажали без вікового обмеження. Студентів і початкових, і середніх, і старших класів ніколи не карали і не відчисляли за те, що вони не вивчили уроків, не підготувались до диспуту чи взагалі не можуть опанувати належний матеріал, бо причиною цього могли бути і хвороба, і голод, і холод, нестача одягу, підручників і т. ін. Більше того, всім надавалась можливість при бажанні залишатися на другий чи навіть на третій рік в тому ж класі «підтверджувати навчання».

У колегії склались такі навчальні традиції: навчання проводилися за класно-урочною системою; учні заучували тексти на пам'ять, робили усні та письмові переклади і вправи; були щосуботні повторення матеріалу за тиждень; тричі були канікули (перепочинки) – рекреації; щосуботи проводились диспути, а також – в кінці кожного навчального року і особливо по закінченню курсів; у кінці року викладачі писали звіти про успішність учнів; екзамени проводились тричі на рік [3, с. 42].

Учні займали місця в класі відповідно до своїх успіхів, на перших лавах сиділи учні – «senatus», решта учнів мала назву «populus». У кожному класі був «диктатор» – перший учень; «цензор» доглядав за охайністю класу та тишею до приходу вчителя; «аудитор» вислуховував лекції від учнів, а також пояснював їм те з лекцій, чого вони не зрозуміли.

Серед учнів були «сеніори» (доглядали за поведінкою малих хлопців по квартирах), «директори» (допомагали малим учням засвоювати лекції), «візитатори» (були явними і таємними наглядачами), «каліфактири» (призначалися на кожний клас виконання тілесної кари над товаришами). Учні молодших класів називали спудеями, а старших – студентами [3, с. 45].

Також в академії існували свої виховні традиції: у вільний від занять час молодші учні влаштували ігри, старші – співали у хорі, малювали, вивчали праці філософів, писали творчі роботи, вірші, промови тощо.

Візитівкою закладу були поетичні змагання – читання віршів різних епох, різними мовами, в тому числі й власних, викладачами і студентами, увінчання вправних віршотворців лавровими вінками з присвоєння звання «лавроносного поета». Ні одне академічне свято, ні одна знаменита подія в академії чи місті не відбувались без поетів. Дні ангела ректора, префекта, професора, дні свят, відвідини митрополита, чи інших почесних гостей, вибори до студентського товариства – все це було благодатною нагодою для віршування, для виявлення молодих талантів, справжнім святом для студентів і всіх киян [4, с. 36].

У Києво-Могилянській академії зародився і став професійним театр. Студенти самі готували інтермедії, драми, розучували канти й пісні, виготовляли все необхідне для вертепу. На ярмарках, в селах – біля церков, на майданах, на цвинтарях – студенти розігрували свої дійства. Слухачі й глядачі з радістю й захопленням сприймали нехитру студентську музу, щедро винагороджуючи «тружеників науки». Вся виховна робота спрямовувалася на виховання в учнів почуття патріотизму, пошани до старших.

Викладачів молодших і середніх класів називали дидаскалами, а у старших – професорами. В адміністрацію академії входив: ректор, префект, суперінтендант [2, с. 122].

Ректор виконував такі обов'язки: розподіляв учителів по класах визначав предмети навчання, двічі на тиждень відвідував уроки (за винятком викладачів богослов'я і філософії); на одинці з учителями аналізував якість проведених занять; затверджував навчальні плани і звіти викладачів; санкціонував переведення студентів до старших класів; мав бути присутнім на всіх диспутах, особливо на публічних; розпоряджався шкільними прибутками; був верховним суддею над викладачами і студентами.

Префект (перший помічник ректора): зараховував учнів до навчального закладу; стежив за поведінкою і успіхами учнів, відвідуванням ними уроків; турбувався про порядок, чистоту в школі; з кращих студентів, що мешкали на приватних квартирах призначав інспекторів, очолював суд, який розглядав конфлікти між студентами і викладачами.

Суперінтендант: займався господарськими питаннями; вивчав матеріальне становище учнів, їхні потреби; під його керівництвом перебували директори, старші по кімнаті учні, сенсори, які очолювали групи студентів, а також візитатори, що стежили за поведінкою вихованців.

Щорічно у серпні на демократичних засадах вибиралися викладачі академії. Кожний мав право висунути кандидатуру на посаду викладача того чи іншого предмета [2, с. 123].

Довгий час Києво-Могилянська академія була єдиним вищим всестановим навчальним закладом України, Східної Європи, всього православного світу. Заснована на принципах гуманізму і просвітництва академія поширювала освіту та знання. В ній навчались діти української аристократії, козацької старшини, козаків, міщан, священників і селян, а також громадяни Росії, Білорусії, Сербії, Туреччини, Болгарії, Австрії, Молдавії та інших країн.

Література:

1. Києво-Могилянська Академія // Енциклопедія українознавства: Словникова частина: [в 11 т.] / Наукове товариство імені Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. Париж, Нью-Йорк: Молоде життя; Львів, Київ: Глобус. Т. 3. 2003. 997 с.
2. Сотниченко П. А. Бібліотека Києво-Могилянської Академії. Філософські джерела/Від Вишньського до Сковороди. Київ: Талком, 1999. 531 с.
3. Усатенко Т.П. Українська національна школа: минуле і майбутнє. Київ: Наукова думка, 2003. 286 с.
4. Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки / за заг. ред. С.А. Литвинова. Київ, 1961. 652 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка. Кив: Академвидав, 2005. 560 с.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Гергель Юлія

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Н. П. Ярошук

Здійснено теоретичний аналіз наявних у сучасній науці підходів до вивчення проблеми соціально-психологічної адаптації першокласників до умов Нової української школи.

Початок навчання в школі – один з найбільш складних періодів в житті дитини не тільки в соціальному, психологічному, але і в фізіологічному плані. Напруженість цього періоду пов'язана, перш за все, з тим, що школа з перших днів ставить перед учнем цілий ряд завдань, не пов'язаних безпосередньо з попереднім досвідом, вимагає максимальної мобілізації інтелектуальних, емоційних, фізичних резервів. Сучасні діти кардинально відрізняються від дітей, які були ще три десятиліття тому. Необмежений доступ до інформації дає можливість майбутнім першокласникам знати про школу більше. І тому Нова українська школа є актуальною для дітей сьогодення та дає можливість удосконалювати освітній процес [4]. Нова ситуація розвитку зумовлює потребу в організації особливого середовища та відповідальної діяльності, у якій дитина могла б себе успішно реалізувати [7].

Адаптація – здатність живого організму пристосовуватися до мінливих умов навколишнього середовища, що виробилась у процесі еволюційного розвитку. Розрізняють три види адаптації: біологічну, психологічну і соціальну [2]. Біологічна адаптація – це пристосування до нового режиму навчання і життя [1].

Психологічна адаптація – це входження до нової системи вимог, пов'язаних з виконанням навчальної діяльності [3]. Соціальну адаптацію розглядають як завершальний, підсумковий етап адаптації в цілому, що забезпечує як фізіологічне і психологічне, так і соціальне благополуччя особистості. Першокласник повинен пристосуватися до вимог тих соціальних груп, що характерні для школи: учнівська група, вчителі, інші класи [1]. Перший рік навчання – період адаптації школяра до нового кола спілкування, до нового виду діяльності, до нового ритму життя, до збільшення фізичного та емоційного навантаження [7].

Виділяють *три стадії процесу адаптації дитини до школи:*

перший етап – орієнтовний, що характеризується бурхливою реакцією і значним напруженням практично всіх систем організму. Триває два-три тижні.

другий етап – нестійке пристосування, коли організм шукає і набуває якихось оптимальних варіантів реакцій на ці впливи. На другому етапі витрати знижуються, бурхлива реакція починає стихати.

третій етап – період відносно стійкого пристосування, коли організм набуває найбільш підходящі варіанти реагування на навантаження, що вимагають меншого напруження всіх систем. Можливості дитячого

організму далеко не безмежні, а тривале напруження і пов'язана з ним перевтома можуть коштувати організму дитини здоров'я [7]. Тому виникає питання, якою мірою здатна виступаючи до школи дитина вчитись без утруднень? Дитина, що не досягла необхідного рівня розвитку, не звикла до шкільного життя в період адаптації стикається в школі з масою труднощів і невдач, що може мати негативні наслідки. Тому потрібно шукати шляхи рішення адаптації школярів [1].

Виділяють *чинники*, що впливають на успішність адаптації до школи:

- функціональна готовність до початку систематичного навчання: організм дитини повинен досягти такого рівня розвитку окремих органів і систем, щоб адекватно реагувати на дії зовнішнього середовища;
- вік початку систематичного навчання;
- стан здоров'я: це один з основних факторів, що впливає не лише на діяльність і успішність процесу адаптації до школи, а й на процес подальшого навчання. Найбільш легко адаптуються здорові діти;
- рівень тренуваності адаптаційних механізмів: безумовно, першокласники, що відвідували раніше заклад дошкільної освіти, значно легше адаптуються до школи, ніж ті, які не звикли до тривалого перебування в дитячому колективі;
- особливості життя дитини в сім'ї: велике значення мають такі моменти як психологічна атмосфера в сім'ї, взаємостосунки між батьками, стиль виховання, статус дитини в сім'ї, домашній режим життєдіяльності дитини тощо;
- психологічна готовність до шкільного навчання: передбачає інтелектуальну готовність (рівень розвитку пізнавальних здібностей), емоційно-вольову готовність (емоційна зрілість, адекватність емоційного реагування, вольова регуляція поведінки) і особову готовність (мотиваційна готовність, комунікативна готовність);
- раціональна організація занять і режиму дня: однією з головних умов, без яких неможливо зберегти здоров'я дітей протягом навчального року є відповідність режиму занять, методів викладання віковим можливостям першокласників;
- відповідна організація рухової активності дитини: рухова активність – найефективніший спосіб попередження і своєчасного запобігання стомлення, підтримки високої працездатності [1].

Перші тижні навчання в 1-му класі – важливий етап для створення в класній спільноті атмосфери прийняття, довіри, взаємозацікавленості, бажання слухати один одного, висловлюватися. На цьому етапі закладаються основи для усної взаємодії вчителя з учнями та учнів між собою. Саме тому багато уваги в перший місяць потрібно приділяти знайомству, коротким розповідям про власні захоплення, улюблені ігри тощо[5].

Авторами Концепції НУШ запропонований тематичний інтегрований підхід, де кожен тиждень присвячений окремій темі. Ці теми–інтегровані: їх вивчення передбачає і формування наскрізних умінь, соціальних і громадянських компетентностей, і набуття предметних компетентностей, зокрема опанування граматичних та обчислювальних вмінь [5].

До кожної з тем пропонуються різні види освітньої діяльності. Серед них практика «ранкового кола», інтерактивні заняття у парах та групах на умовах співпраці, «щоденні п'ять», рефлексія та самооцінювання та багато інших форм та методів. Значну частину з них рекомендується проводити за межами класної кімнати – на свіжому повітрі, у русі. Важливо створити надійну основу для перетворення першого місця періоду адаптації учнів, для пізнання нового для себе, опанування новим довкіллям, створення учнівської спільноти [5]. Слід приділяти увагу груповій, ігровій, проєктній та дослідницькій діяльності, мають бути урізноманітнені варіанти упорядкування освітнього середовища. Крім класичних варіантів класних кімнат доцільно використовувати мобільні робочі місця, які можна легко трансформувати для групової роботи. У плануванні і дизайні освітнього середовища першорядним має бути спрямування на розвиток дитини і мотивація її до навчання.

Тому, для того щоб допомогти дитині відчувати себе в школі комфортно, вивільнити наявні у неї інтелектуальні, особистісні, фізичні ресурси для успішного навчання і повноцінного розвитку, педагогам і психологам необхідно: виявити психологічні особливості дитини; налаштувати освітній процес на її індивідуальні особливості, можливості та потреби; допомогти дитині сформувати навички і внутрішні психологічні механізми, необхідні для успішного навчання і спілкування в шкільному середовищі [6].

Література:

1. Адаптація дітей-першокласників до навчання в школі <http://www.gimnasia123.kiev.ua/node/160>
2. Адаптація людини: біологічні основи. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/biolog/27345/>
3. Адаптація першокласників до навчання у школі: маленькі секрети важливого досвіду <https://vseosvita.ua/library/adaptacia-persoklasnikiv-do-navcanna-u-skoli-malenki-sekreti-vazlivogo-dosvidu-901.html>
4. Габенко Л. Портрет першокласника НУШ. Психолог. №4, 2019. С. 8-12
5. Методичні рекомендації щодо адаптаційного періоду для учнів першого класу. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/1-klas-nysh/nmo-923-dodatok.pdf>
6. Особливості адаптації першокласників <https://naurok.com.ua/osoblivosti-adaptaci-pershoklasnikiv-36583.html>
7. Стадії процесу адаптації дитини до школи. Психолог. №8, 2019. С.56.
7. Швидка І., Клокова Т. Початок навчання у школі: вплив на емоційний стан і поведінку дитини. Психолог. №8, 2019. С.64-68.

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ К. УШИНСЬКОГО В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ ОСВІТИ

Гергола Іванна

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С.С. Марчук

Проаналізовано педагогічні ідеї К. Ушинського в контексті сучасних освітніх реалій.

Українське суспільство все частіше починає шукати опору своєї ідентичності й неповторності у видатних постатях минулого. Адже вони мають такий глибинний вимір, що не втрачають своєї цінності протягом століть. Такою особистістю, безперечно, є Костянтин Ушинський – видатний український педагог і мислитель XIX століття. Він уперше об'єднав у педагогіці зусилля й досягнення антропологічних наук, здійснив вражаючий за своїм обсягом педагогічний синтез наукових знань про людину, що кардинально змінило традиційний погляд на завдання і зміст педагогіки.

У сузір'ї корифеїв світової педагогічної думки ім'я Костянтина Ушинського, українця за походженням, одного з основоположників педагогічної науки і народної школи, сяє зіркою першої величини. За масштабністю і глибиною висвітлення актуальної педагогічної проблематики він серед своїх сучасників не мав собі рівних. Творча спадщина геніального українського педагога назавжди увійшла в золоту скарбницю світової педагогічної культури і є національною гордістю українського народу [1, с. 15].

К. Ушинський народився 2 березня 1824 р. в м. Тулі, у сім'ї дрібнопомісного дворянина. Його батько – Дмитро Григорович – багато років перебував на військовій службі, ветеран Вітчизняної війни 1812 р., за станом здоров'я в чині підполковника пішов у відставку й працював службовцем у різних установах.

Мати – Любов Степанівна, українка, походила з родини відомого українського письменника Василя Васильовича Капніста, який народився і жив у с. Обухівка Миргородського повіту Полтавської губернії. Дитячі й ранні юнацькі роки К. Ушинський провів в Україні, у маєтку батька, в урочищі Покровидина, на мальовничому березі ріки Десни, поблизу міста Новгород-Сіверського Чернігівської губернії [3].

Україна увійшла в розум, плоть, душу та серце майбутнього педагога із сім'ї, природи, від сусідів – українців, українських дітей – ровесників, з якими грався, під впливом української народної педагогіки, разом з українською мовою, яку добре знав і щиро любив, охоче спілкувався нею.

Питання формування внутрішнього світу дитини є головними в творчості К. Ушинського, його педагогічні принципи засновані на досконалому вивченні психологічних, психічних та фізичних законів розвитку дитини. Базовими в його педагогіці є вимоги відповідності природним можливостям дитини та тим культурним та духовним умовам, в яких зростає дитина.

Аналіз основних ідей Ушинського переконує в тому, що вони є видатним явищем в історії освіти і головним стимулом суспільного розвитку. Демократична система виховання на переконання К. Ушинського має ґрунтуватися на таких ідеях:

- поступально-висхідному характері розгортання педагогічного процесу;
- єдності навчання і виховання;
- визнання розумово-розвивальної і морально-виховної сили учителя;
- системності у розташуванні навчальних предметів з урахуванням внутрішніх і між предметних зв'язків;
- взаємозв'язку між попередніми і наступними етапами навчання шляхом свідомої наступності;
- формування почуттів обов'язку і відповідальності;
- ролі мовлення у психічному розвитку дитини;
- виховання з урахуванням впливу соціального і природного середовища;
- підготовки в процесі трудового навчання майбутніх робітників і керівників промисловості, ініціативних господарників;
- формування ідеалу особистої праці в житті.

Великий педагог сформулював низку закономірностей – стійких педагогічних явищ з урахуванням педагогічних умов становлення особистості, пізнавальної діяльності дитини та змісту виховання і навчання:

- розвиток інтересу й активності в навчальній діяльності;
- використання дорогоцінного часу життя дитини для її розвитку (перехід від процесу навчання до ремесел);
- визначення співвідношення природододіельності і культуровідповідності між спадковим і набутим людиною в процесі виховання і спілкування з середовищем;
- формування розумного простору для самостійного життя серця і волі дитини;
- розвиток активної уваги як необхідної умови формування ділового практичного характеру дитини;
- ролі довільного запам'ятовування у формуванні довготривалої пам'яті;
- збудження думки за допомогою формулювання слова (зв'язного мовлення) в поясненні образів

природи [4].

Одним із перших на освітянській ниві вчений педагог виступає за переробку навчальних програм в школах з урахуванням національного характеру дитини, за навчання рідною мовою, яка “є одним із наймогутніших вихователів людини”. Науково-педагогічна спадщина мислителя й досі живить думку і практичне виховання дітей в Україні. Не без суму згадував педагог українських хлопчаків, яких з першого ж дня навчання в школі починають ламати на великоросійський лад. Така школа, вважав педагог, нагадує дитині, що вона не дома, а тому завдає душевних страждань [2, с. 105].

Освітньо-виховна система К. Ушинського допомагає створити всі необхідні умови для вирішення комплексних завдань сучасної педагогіки:

- зберігаючи і розвиваючи кращі традиційні форми і напрацювання вітчизняної та західної класичної педагогіки, вона залишає простір для їх гнучкого перетворення і поступального розвитку в мінливих умовах сучасного світу;

- зберігає традиційні форми нашої національної культури, народні традиції, зводить і розвиває народну педагогіку до ступеня наукової;

- відповідає сучасним вимогам і критеріям інноваційних технологій (за масштабами мети і завдань, методологічного забезпечення, наукового контексту, характеру і типу діяльності, результатів, новизни і послідовності освітньо-виховного процесу).

Найістотнішим недоліком у справі тодішньої народної освіти К. Ушинський вважав нестачу «хороших наставників, спеціально підготовлених до виконання своїх обов'язків». Свої докладні міркування про підготовку кваліфікованих учительських кадрів для молодших класів він вклав у статті «Проект учительської семінарії» (1861 р.). Разом із цим К. Ушинський обстоював гостру необхідність відкриття й функціонування обширних педагогічних факультетів при університетах, «фактичне значення такого педагогічного або взагалі антропологічного факультету було б велике.

Педагогів кількісно потрібно не менше, а навіть ще більше, ніж медиків, і якщо медикам ми ввіряємо наше здоров'я, то вихователям ввіряємо моральність і розум дітей наших, ввіряємо їхню душу, а разом з цим і майбутнє нашої вітчизни».

Значення К. Ушинського в розвитку педагогічної думки колосальне. Він став основоположником, творцем глибокої, стрункої педагогічної системи, забезпечивши таким чином високий науковий злет і світову славу української педагогіки в усіх її основних напрямках – у галузі новітньої дидактики й теорії виховання, школознавства й підручничознавства, педагогічної антропології, українознавства, підготовки учительських кадрів.

Послідовниками Ушинського в Україні були Т. Лубенець, Б. Грінченко, Х. Алчевська, Ю. Федькович, С. Русова, Г. Ващенко та багато інших.

Педагогічні ідеї великого педагога успішно втілюються під час розбудови самостійної Української держави, у відродженні й розвитку національної школи, освіти, української системи виховання, української педагогіки. Сьогодні в системі освіти відроджуються кращі надбання вітчизняної педагогіки, удосконалюються знання педагогів, запроваджуються новітні технології, освіта піднімається на вищий щабель розвитку.

Література

1. *Історія української школи і педагогіки : хрестом. / уиоряд. О.О. Любар ; за ред. В.Г Кременя. Київ: Знання, 2003. 766 с.*
2. *Українська педагогіка в лерсоналіях : у 2 кн. : навч. мосіб. / за ред. О.В. Сухомлинської. Київ: Либідь, 2005. Кн. 1. 624 с.*
3. *Хрестоматія з історії української класичної педагогіки: К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, Г.Ващенко, В. Сухомлинський / укл. В. Кравець, О. Мешко. Київ: Грамота, 2008. 768 с.*
4. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14035/>

ВПЛИВ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ РУХІВ НА ЗАГАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Герук Ольга

студентка 1 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач хореографічних дисциплін Т. М. Царик

Розглядаються питання музично-ритмічного виховання дітей дошкільного віку.

Виховання музикою є найдоцільнішим спрямуванням на розвиток дитини дошкільного віку, пов'язується з його загальним розвитком, здійснюється у контексті становлення цілісної особистості. Використання різних видів музичної діяльності, зокрема, музично-ритмічних рухів, у повсякденному житті

дитячого садка сприяє розвитку музичних і пізнавальних здібностей дітей, активізує мислення, увагу, розвиває уяву, фантазію, виховує активність, дисципліну, покращує моторику та загальний стан організму. Головним напрямком роботи над музично-ритмічними рухами є систематичний музичний розвиток дітей.

На думку багатьох учених музично-ритмічна діяльність впливає на фізіологічні процеси, оскільки рухи, вправи, таночки, ігри під музику здатні прискорити чи уповільнити темп дихання та серцебиття. Уповільнення пульсу приводить до стану спокою чи задоволення, його прискорення – до втоми й незадоволення [5, с. 19].

Слід зазначити, що музично-ритмічні рухи зміцнюють дитячий організм, покращують дихання, кровообіг, збуджують нервову систему і викликають посилену діяльність вищих відділів головного мозку, що, в свою чергу, покращує асоціативні, інтелектуальні і вольові процеси. Більшість рухів, на яких побудовані музичні ігри, вправи, таночки, хороводи – це основні рухи (ходьба, біг, стрибки, підскоки, повороти, кружляння). Вони сприяють зміцненню м'язів ніг, рук, виробленню правильної постави, ритмічності тощо. Окрім цього, рухи, які виконуються під музику, завжди супроводжуються емоційним підйомом і тому позитивно впливають на загальний стан організму і здоров'я дошкільників [2, с. 18].

Вихователь у своїй роботі може використовувати різноманітні методики, системи, концепції і технології музично-ритмічного виховання, серед яких слід окремо виділити концепцію К. Орфа, музично-ритмічну систему Е. Ж. Далькроза, систему музичного виховання Л. Виноградова, музично-педагогічну технологію «ПіснеЗнайка» та ін.

Зокрема, велику увагу розвитку музично-ритмічної діяльності дітей приділяв відомий німецький педагог, композитор К. Орф, який у своїй п'ятитомній антології під назвою «Шульверк» розробив музично-педагогічну концепцію творчого музикування. У роботі з дітьми дошкільного віку слід використовувати перший том «Шульверка», в якому можна вибрати цікаві забавлянки та ігрові пісні, а також ритміко-мелодійні вправи, які сприятимуть «...розширенню музично-ритмічного досвіду дитини щодо використання різноманітних рухів та відчуття власного тіла [4, с. 46].

Слід зазначити, що в музичному розвитку дошкільників широко використовують різноманітні рухи, вправи, ігри, таночки, в основному на музичних заняттях, хоча вихователь у повсякденному житті дітей теж може застосовувати окремі елементи музично-ритмічної діяльності, запозичені з «Шульверка», насамперед «жести, що звучать». Цей термін вперше використав Гульні Кетман, який є співавтором «Шульверка». «Жести, що звучать – це ритмічна гра звуками власного тіла, гра на його поверхнях: плескання, ляскання по стегнах, по грудях, притупування ногами, клацання пальцями. Для кожного з жестів існують варіанти виконання. Плескання: дзвінки – усією долонею, тихі – зігнутими долонями, удари верхніми частинами кистей, удари декількома пальцями по нижній частині кисті. Також можна використовувати потирання долонями, фалангами зігнутих пальців, нігтями. Притупування: усією стопою, п'ятою, носком. Ляскання: по колінах, по грудях, по боках. Клацання: пальцями у повітрі, по колінах, по надутих щоках» [4, с. 39]. Жести, що звучать пізніше можна використовувати в музично-ритмічних іграх, а також комбінувати з різними рухами у просторі, такими як крок, стрибки, повороти.

У своїй практичній роботі вихователь може звернутися до творчості відомого швейцарського педагога і музиканта Е. Ж. Далькроза, який є автором системи музично-ритмічного виховання. Його ритмопластичні вправи та ігри під музичний акомпанемент «Качки, чаплі та павичі», «Хвилі на морі», «Що падає з неба», «Тихо-гучно», «Зернятко-квітка» та ін. позитивно впливають на розвиток фізичних навичок, необхідних у руховій реалізації музики, покращують слухові уявлення, а також формують відповідні рухові реакції на музику [1, с. 108].

Для роботи з дошкільниками можна використати музично-педагогічну технологію «ПіснеЗнайка», створену кандидатом медичних наук, президентом Міжнародного інноваційного центру гармонійного розвитку людини Н. Яновською. Дана технологія спрямована на вирішення завдання гармонізації вищої нервової діяльності, урівноваження психоемоційної сфери дітей і педагогів, поліпшення їхнього здоров'я, розвитку їх здібностей і талантів. Її вважають інноваційною медико-педагогічною технологією, яка отримала ще одну назву музико-терапевтична педагогіка [3, с. 36].

При використанні зазначеної технології, у дітей дошкільного віку помітно зменшується навантаження на кістково-м'язову систему, розвивається рухова активність, гармонізується емоційний стан. Дана технологія розрахована для дітей молодшого шкільного віку, але окремі пісні та музичні фільми «ПіснеЗнайки» можна застосувати для дітей старшого дошкільного віку, поєднуючи їх з музичними іграми, хороводами, музично-ритмічними вправами [3, с. 59].

Необхідно зазначити, що музично-ритмічні рухи, які є основою музичних ігор і таночків, займають чинне місце у житті дошкільників. Рухова діяльність дітей у грі залучає до роботи різні м'язи, сприяючи м'язовому навантаженню і попереджаючи стомлення. Окрім цього, зміст, характер рухів у грі визначаються музикою, що впливає на розвиток музичних здібностей дітей, виховання дружніх стосунків між ними, а також формування культури поведінки тощо. Під час музичної гри дошкільники передають у діях образи тих чи інших персонажів, відповідно до характеру музики, що сприяє поліпшенню їхнього настрою та емоційного стану. Таночки розвивають творчість, естетичні прояви. Вони більш складні, ніж вправи й ігри та вимагають поступового засвоєння танцювальних рухів.

Слід відмітити, що танцювальні рухи та композиція танцю, які вихователь може використати у своїй роботі, не повинні бути складними, адже діти витрачають багато зусиль на їх вивчення та виконання,

стомлюються, а це зменшує естетичне задоволення і радість. Тому танцювальні рухи мають бути простими і доступними для дітей.

Отож, у процесі розучування і виконання різноманітних таночків і хороводів у дошкільників розвивається рухлива координація, гнучкість та стійкість тіла, формується точність і краса танцювальних рухів (легкий крок, ритмічна ходьба, легкий біг на носочках, стрибки, повороти, кружляння тощо). При цьому відбувається розвиток мимовільного запам'ятовування, уваги, спостережливості, знімається розумова втома, відбувається покращення дихання, постави, поліпшується загальний емоційний та фізичний стан.

Підсумовуючи висловлене вище, треба зазначити, що вплив музично-ритмічних рухів на загальний розвиток дошкільників ще недостатньо вивчений і потребує наукових досліджень у цьому напрямку, а також постійного наукового пошуку для вивчення і використання різних концепцій, систем і технологій у практичній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу.

Література:

1. Вільчаковський Е. С., Денисенко Н. Ф., Шевченко Ю. М. *Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку: Навчально-методичний посібник*. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 128 с.
2. Ветлугіна Н. О. *Музичний розвиток дитини*. Київ: Муз. Україна, 1978. 255 с.
3. Завалко К. Фір С. *Основи Орф-педагогіки: навчально-методичний посібник*. / під заг. редакцією К. В. Завалко. Чернігів: ПАТ «ПВК» Десна», 2018. 162 с.
4. Куценко Л. *Ефект Моцарта, або звуковий вітамін С*. Дефектологія. 2002. № 1. С. 9-12.
5. Чепіга М., Чепіга С. *Стимуляція здоров'я та інтелекту*. Київ: Знання, 2006. 347 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Гетьманчук Юлія

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. Б. Є. Жорняк

Окреслена структура феномену «художньо-образного мислення», різновид асоціативно-образного мислення, процес художньо-образного мислення як акумулювання уяви, структура художньо-образного мислення.

У сучасній науці проблема формування художньо-образного мислення розглядається комплексно, у руслі системного аналізу творчих процесів. Тематика, пов'язана з нею, орієнтована на різні галузі знань: філософію, психологію, мистецтвознавство та ін., які розглядають складний механізм творчої діяльності людини – художнє мислення.

У визначенні теоретичної позиції ми виходимо з того, що художньо-образне мислення – це різновид асоціативно-образного мислення, пов'язаний з тим чи іншим видом мистецтва чи з його синтезом; це процес оперування думками і почуттями на основі сприймання художнього образу і особистого життєвого досвіду.

Вихідним положенням дослідження є розуміння художнього мислення особистості молодшого школяра як пізнавально-творчий процес сприйняття образів мистецтва і створення власних нових художніх образів на основі ціннісного ставлення до мистецтва [1].

Найважливішою для сучасної системи музичної освіти є об'єднуюча, узагальнююча функція художньо-образного мислення, яка органічно пов'язана з психологічним явищем синестезії – виникнення у свідомості особистості взаємодії різних чуттєвих модальностей (візуальної, слухової, кінестетичної), що сприяє створенню полімодальних образів. Саме тому формування музичного мислення і формування художньо-образного мислення є одночасним і єдиним процесом.

У теоретико-експериментальних дослідженнях художнє мислення трактується по-різному. Так, художнє мислення розглядається як психічний процес відображення емоційно-образного змісту художнього твору, обмежений чуттєвим ступенем пізнання (Т. Цвеліх), що здійснюється на чуттєвому і раціональному рівнях (В. Белобородова). Оптимальні шляхи формування художнього мислення особистості полягають у збагаченні художнього і особистого досвіду яскравими враженнями, поповненні асоціативних фондів, розвитку сенсорної сфери (В. Остроменський, Г. Шевченко та ін.); в активізації художньо-пізнавальної діяльності в освітньому процесі (О. Біла, Л. Медведєв та ін.); у використанні проблемних методів навчання (Н. Антонєць, В. Борисов та ін.).

О. Колодило виділені наступні характеристики художньо-образного мислення молодших школярів: чуттєвість, емоційність, естетичні судження (художній), асоціативність, оригінальність, фантазія, порівняння, домисел (подібний). Дані характеристики охоплюють такі процеси і властивості людської психіки як: емоційність, уяву, фантазія, асоціативність, гнучкість мислення. Це дає підстави стверджувати, що перераховані елементи є структурними одиницями художньо-образного мислення молодших школярів. Процес

художньо-образного мислення є акумулюванням уяви, фантазії, йому властива асоціативність, його результатом є створення художніх образів, які відрізняються оригінальністю, не стандартністю і варіативністю.

Визначаючи музичне мистецтво одним з перспективних напрямів педагогічних пошуків розв'язання проблеми формування художньо-образного мислення, ми вважаємо поняття художньо-образне мислення основоположним для визначення специфіки музики «як продукту діяльності художньо мислення в звукових образах», «оскільки воно адекватно відображає всі елементи музичного цілого» [2, с.10-11].

Слід зазначити, що практично в усіх дослідженнях, присвячених питання природи художньо-образного мислення, йдеться про особливу структуру художньо-образного мислення, виражено специфічними для мистецтва засобами, на основі яких створюються художні образи. Вона включає різні аспекти, види, компоненти, рівні пізнавальної діяльності з освоєння художніх цінностей.

Художньо-образне мислення як поняття, включає два компоненти: художній – відображає специфіку сприйняття, емоційність, чуттєвість, і образний – як здатність відображення істотних ознак об'єктів і сутність їх структурного взаємозв'язку. Перший компонент є превалюючим у дітей молодшого шкільного віку, оскільки даний віковий період характеризується підвищеною емоційністю. І. Бех зазначає, що спочатку домінує емоційний компонент, і лише з часом інтелектуальний його випереджає [3, с.43-44].

Для характеристики виявлення рівня сформованості художньо-образного мислення молодших школярів на уроках музичного мистецтва необхідним є визначення структурних компонентів означеного феномена.

Структуру художньо-образного мислення молодших школярів ми розглядаємо як сукупність таких функціональних компонентів: мотиваційний, емоційний, когнітивний, діяльнісний.

Основою мотиваційного компонента є наявність художніх та пізнавальних потреб, мотивації до сприйняття художніх творів, готовність до створення вербальної інтерпретації.

Емоційний компонент містить художню настанову, художнє уявлення, художні емоції та рефлексію.

Уміння порівнювати, класифікувати та систематизувати мистецьку інформацію, уміння аналізувати, синтезувати та оцінювати художні твори, здатність до судження і узагальнення, наявність художньо-естетичної ерудиції лягли в основу когнітивного компонента художньо-образного мислення.

Діяльнісний компонент містить такі елементи: пошукова діяльність (пошук джерел, самостійна підготовка), аналітична діяльність (вербальне викладення умовиводів із застосуванням наукових понять, доступних учням різних вікових категорій) та творчо-виконавська діяльність (виконання твору і створення його вербальної художньо-педагогічної інтерпретації). У художньо-образному мисленні, яке відбувається у процесі інтерпретації творів мистецтва.

Характерними рисами художньо-образного мислення є естетична вибірковість, асоціативність, метафоричність, емоційна забарвленість і насиченість, велика роль інтуїції, образна форма матеріалізації художньої думки. Художньо-образне мислення формується завдяки таким психічним процесам, як творче сприйняття, уява, логічність, креативність, синестезія, пам'ять, емпатія, аналіз і зіставлення, сензитивність, вольові операції.

Уявлення і фантазія, асоціативні зв'язки, інтуїтивне відчуття – механізми, які забезпечують рух думки поряд з аналізом і синтезом. Художньо-образному мисленні властиві і особистісні риси. Воно включає соціальний досвід особистості, знання, навички, вміння, ерудицію.

Таким чином, художньо-образне є складною та багатогранною реальністю, що потребує різнопланових підходів до її вивчення. Розглянуті нами погляди на зміст, особливості і структуру художньо-образного вказують на його органічну єдність з іншими мисленнєвими процесами, а також на специфіку його виявлення в конкретному виді діяльності.

Література:

1. Колотило О. *Справи для розвитку асоціативності художньо-образного мислення молодших школярів. Мистецтво та освіта. 2014. № 4. С.43-45.*
2. *Музыкальное мышление: сущность, категории аспекты исследования. Сб. ст. / сост. Л. Дыс. Київ: Музична Україна, 1980. 176 с.*
3. Барановська І. *Стан сформованості художньо-творчої самореалізації підлітків в умовах діяльності ансамблю народної музики. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. Тернопіль, 2006. № 5. С. 85-89.*

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ ДО УМОВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Голубович Маргарита

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач О. В. Мельничук

Здійснено теоретичний аналіз понять «інклюзія» та «інклюзивна освіта» та охарактеризувати соціально-педагогічні умови соціальної адаптації дітей з вадами слуху до інклюзивного освітнього простору.

Сьогодні одним із пріоритетних напрямів політики нашої держави є створення інклюзивного освітнього середовища. Як і в більшості країн світу, в Україні концепція інклюзивної освіти застосовується, як правило, до людей з особливими потребами, яких станом на 1 січня 2013 р. налічувалося близько 2,74 млн., що становить майже 6% від загальної кількості українців. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена тенденцією до зростання кількості дітей, які потребують спеціальної освіти, яка б сприяла їхній соціальній адаптації та інтеграції в активне суспільне життя [6, с. 14].

Навчання дітей з порушеннями слуху разом із дітьми з типовим розвитком в останні роки стало предметом обговорення на багатьох наукових сесіях, конференціях, семінарах, з'їздах, різні його аспекти досить широко висвітлюються у спеціальній літературі. Питання психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями слуху, які перебувають у загальноосвітніх закладах, розглянуто у низці досліджень. Формування особистості дитини з порушенням слуху у колективі з однолітками, щочують, висвітлюється у роботах В. Сводіної, Н. Шматко, Т. Фуряєвої.

Зокрема, в нашій країні глухі і приглухуваті протягом багатьох років розглядаються як соціальна група, що має свої особливі соціокультурні відмінності і вимагає особливих умов організації життєдіяльності. Більшість дітей з порушеннями слуху, незалежно від віку, виховуються в основному в закритих спеціалізованих освітніх установах (ясла, дитячі садки, школи-інтернати). Сумісне навчання дітей з порушеннями слуху і збереженою слуховою функцією допомагає подолати психологічні перепони у процесі адаптації людей із порушеннями слуху у суспільстві. За умов ранньої інтеграції глухих дітей і дітей зі знизеним слухом відбувається взаємне пристосування, формуються навички спілкування. Діти із збереженим слухом, які навчаються разом із дітьми з порушенням слуху, в цілому готові сприймати і сприймають їх як рівних собі. На думку багатьох дослідників, інклюзивне навчання корисне не тільки для дітей з особливостями психофізичного розвитку, а й для решти дітей. Завдяки тісному соціальному контакту діти з раннього віку починають розуміти труднощі інших, вчаться співчувати, допомагати іншим, ростуть толерантними і соціально відповідальними [1, с. 23].

Доцільним є аналіз понять «інклюзія» та «інклюзивна освіта». Термін «інклюзія» (англ. – inclusion) означає включення або приєднання. Він запозичений з англійської мови, але не має точного перекладу. Однокореневі англійські слова перекладаються як include – включати, залучати; including – включаючи; inclusive – включно, містить [2, с. 5]. Вітчизняні науковці тлумачать цей термін по-різному.

Так, Л. Міщик вважає, що інклюзія – це процес збільшення ступеня участі всіх дітей у соціальному житті та різних програмах [3, с. 57]. А. Колупаєва трактує його як «об'єднану освітню систему із надання належної освіти всім учням; повне залучення дітей з відмітними здібностями в різні аспекти шкільної освіти, які є доступними для інших дітей» [5, с. 76]. Національна асамблея інвалідів України, зазначає, що інклюзія – політика і процес, які забезпечують повну участь усім членам суспільства в усіх сферах життєдіяльності [4, с. 306].

В основі інклюзії, на протипагу інтеграції, лежить нова філософія та методологія шкільного навчання, яка має враховувати потреби кожної дитини, у тому числі і обдарованої, й тих, котрі мають особливі освітні потреби.

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їхнього навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. Воно передбачає створення освітнього середовища, яке відповідало б потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку, забезпечення наукового супроводу, створення навчальних програм, навчального методичного забезпечення [2, с. 5].

Мета інклюзивного навчання – реалізація права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізація та інтеграція у суспільство, залучення сім'ї до участі у навчально-виховному процесі. Основними завданнями інклюзивного навчання є: здобуття дітьми з особливими освітніми потребами освіти відповідного рівня у середовищі здорових однолітків відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти; забезпечення різнобічного розвитку дітей, реалізація їх здібностей; створення освітньо-реабілітаційного середовища для задоволення освітніх потреб учнів з особливостями психофізичного розвитку; створення позитивного мікроклімату у загальноосвітньому навчальному закладі з інклюзивним навчанням, формування активного міжособистісного спілкування дітей з особливими освітніми потребами з іншими учнями; забезпечення диференційованого психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами; надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, залучення батьків до розроблення індивідуальних планів та програм навчання.

Як показують вітчизняні та закордонні дослідження, навчання таких дітей поряд зі здоровими однолітками створює умови для їхнього саморозвитку та самореалізації, сприяє кращій соціалізації та адаптації, формуванню адекватної системи стосунків із однолітками, якомога повнішому включенню в соціальне життя [3, с. 156]. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх шкіл передбачає позитивний вплив на їхніх батьків та інших членів родини, внаслідок чого відбувається поступова позитивна зміна психічного стану останніх, послаблюється напруженість, покращується емоційний стан, зменшуються їхні тривоги й страхи, мобілізуються сили на боротьбу з хворобою [3, с. 159].

Висновки. Інклюзивна освіта – це система і процес опанування кожною дитиною, в тому числі й з вадами слуху, знаннями, вміннями і навичками за місцем проживання. Вона передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Увага зосереджується на соціалізації дітей цієї категорії та досягненні якості навчання. Інклюзія – це нова філософія освіти, запровадження її принципів в освіту нелегка справа, яка вимагає корінної перебудови навчального процесу і свідомості всіх його учасників. Але результатом цієї важливої роботи може бути не тільки розширення можливостей для навчання та соціалізації дітей з вадами слуху, а й оздоровлення суспільства в цілому.

Література:

1. Патрикеева О. *Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад : навч.-метод. посіб.* Київ: Плянди, 2011. 96 с.
2. *Інклюзія як нова філософія освіти. Радість дитинства – вільні рухи.* 2009. № 4, С. 8.
3. Міщук Л. *Інклюзивна освіта як умова соціалізації дітей-інвалідів у процесі навчання.* URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znpkhist/2012_5/12mliupn.pdf (дата звернення 22.01.2020 р)
4. *Національна Асамблея Інвалідів України. Програма: «Через освіту до соціальної інтеграції».* URL: <http://nau.org.ua> (дата звернення 22.01.2020 р)
5. Колупаєва А. *Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб.* Київ. А. С. К., 2012. 308 с.
6. *Про становище інвалідів в Україні. Національна доповідь. Мінпраці України, Держ. установа «Наук.-дослід. ін-т соц.-труд. Відносин».* Київ. 2013. 198 с.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ В ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ

Горкавчук Світлана

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач педагогіки С. В. Савчук

Визначено мету, зміст та головні завдання морального виховання школярів.

Моральне виховання – це цілеспрямований і організований процес формування моральних якостей особистості, рис характеру, навичок і звичок моральної поведінки, на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участі у практичній діяльності.

В основу змісту морального виховання учнів покладені загальнолюдські морально-духовні цінності – набуті попередніми поколіннями, незалежно від расової, національної чи релігійної приналежності, морально-духовні надбання, які визначають основу поведінки і життєдіяльності окремої людини або певних спільнот. А також національні моральні цінності – історично зумовлені і створені народом погляди, переконання, ідеали, традиції, звичаї, обряди, практичні дії, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, але вирізняють певні національні прояви, своєрідності у поведінці, і є основою соціальної діяльності людей певної етичної групи.

На основі загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей можна окреслити коло якостей особистості, які становлять зміст морального виховання. Це гуманність, доброта, чесність, працелюбність, повага до батьків, людей взагалі, чуйність, милосердя, дисциплінованість, совісність, доброзичливість, національна гідність, скромність, справедливість, почуття колективізму, інтелігентність, почуття патріотизму, інтернаціоналізму, материнства, екологічна і правова культура.

Мета морального виховання передбачає формування моральної культури людини відповідно до вимог суспільства. До завдань морального виховання відносять:

- формування моральної свідомості школярів, а саме збагачення їх морального кругозору, розуміння і дотримання етичних понять і правил, визначення моральних переконань;
- формування моральної поведінки школярів – їх звичок і навичок, моральних вчинків;
- формування відповідності моральної свідомості до поведінки школяра.

Великий вплив на формування моральної свідомості і моральних якостей школярів має позакласна робота. Вона дозволяє продовжити, поглибити те, що вивчається на уроках.

Свята, зустрічі з цікавими людьми, знайомство учнів з природою, мистецтвом, ми включаємо їх у моральні відносини і тим самим створюємо додаткові можливості для формування умінь і навичок культурного спілкування. Діти, яких цікавить своя та чужа поведінка не менше ніж явища природи, мистецтво, потребують уваги учителів. Таким чином були створені такі форми роботи, які спеціально були б націлені на вирішення задач виховання моральної культури.

У книзі «Серце віддаю дітям» В. Сухомлинський описує низку позакласних заходів. Це – «Лікарня для птахів», у якій діти допомагали хворим або пораненим птахам, доглядали за ними, допомагали взимку; «Свято хліба» – діти самі „виростили” собі хліб: посіяли зерно, доглядали за сходами, обробили зерно і за допомогою батьків спекли чудовий, запашний, найсмачніший хліб. Ці та інші заходи показали різнобічність здійснення морального виховання у позакласній роботі.

Заняття клубного типу – цікава форма позакласної роботи, що дає змогу учителю успішно здійснювати завдання морального виховання.

У клубі. Гуртку діти перебувають у менше регламентованих умовах, ніж під час уроків. Вони можуть вільно, за власними інтересами та бажаннями обирати справу, роботу на заняттях, тому одні діти ліплять, другі – малюють, треті – в'язуть, четверті – роблять аплікацію з тканини тощо. Водночас діти можуть об'єднуватись для спільної діяльності у невеличкі групи. Вони, за бажанням, обирають собі товаришів для виконання будь-якого завдання. Ці групи можуть бути тимчасовими і склад їх буде змінюватися.

Клубним заняттям притаманні: різноманітність форм та видів робіт. Клубними заняттями керує учитель або керівник-спеціаліст.

У клубі розвивається й стає більше міцною товариська солідарність. Тут проводяться такі заняття, які допомагають дитині впевнитися на власному досвіді, що людина може обійтись без допомоги товаришів, що тільки тоді, коли всі об'єднують зусилля та враховують інтереси оточуючих, можна жити дружним колективом. Діти, що входять до складу клубу, одночасно є трудовою бригадою під час суботників, спортивною командою під час змагань, командою КВК під час веселих вікторин та конкурсів.

Кожен клуб має особливе значення тому, що це різновіковий колектив, у якому молодші вчаться у старших на конкретних вчинках.

Заняття клубного типу можуть складатися з двох частин. Перша частина відводиться активній діяльності дітей. Це можуть бути різноманітні інсценізації, постановки лялькового театру, імпровізовані концерти, виготовлення або показ різноманітних виробів. Основними формами є гуртки, клуби, самостійно діючі «Майстерні», «Цехи», «Ательє», «Книжкові лікарні», а також тимчасові об'єднання дітей – загін патрулів, «Друзів природи», «Друзів птахів» тощо. Друга частина заняття – гра.

Клуб продовжує і розширює педагогічний вплив на школярів поза навчальним процесом, надає реальні можливості для спілкування дітей у різних видах діяльності, для вияву ініціативи і спрямування їх енергії та активності у необхідне русло, для розвитку колективних навичок і переживань.

Творчість не повинна бути рідким святом у класі. Все життя дітей слід пронизати ним. Потрібен настрій на творчість у пізнанні, праці, спілкуванні, будь-яких колективних справах, у організації вільного часу учнів.

Незмінні супутники творчості – дисципліна, працелюбність. Не виховавши цих якостей у школярів неможливо досягти максимального розвитку їх особистості, сформувати людей, чий творчий потенціал буде максимально реалізований у суспільно корисних справах.

Творча діяльність народжує й інтерес, і почуття глибокого задоволення справою, сприяє всебічному та гармонійному розвитку особистості. Однак незважаючи на те, урок чи позакласне заняття, взаємини між дітьми повинні завжди носити гуманний характер. Ставлення до особистості кожної дитини повинно бути не тільки збережено, й постійно формуватися й удосконалюватися у дитячому колективі.

Одним з видів позаурочної роботи є практикум з морального виховання. Особливість цієї роботи у тому, що засвоєння і тренування навичок моральної культури відбувається у конкретних життєвих ситуаціях. Практикум переплітається з попередніми бесідами, пояснює основні вимоги до поведінки у тій чи іншій сфері, які проводяться у вигляді окремих занять на виховних годинах.

Отже, враховуючи усе вище написане можна дійти до висновку, що здійснення морального виховання у позакласній роботі вимагає великої майстерності та зусиль від вчителів. Лише чітко продумана, організована робота з дітьми забезпечить бажані результати – сформує гармонійно розвинену творчу і активну особистість.

Література:

1. <https://studfile.net/preview/2412420/page:5/>
2. Бондар В.І. Позакласна робота з учнями спадщини В. Сухомлинського. Початкова школа. 1997. № 11 С. 34-39.
3. <https://vseosvita.ua/library/moralne-vihovanna-molodsih-skolariv-176513.html>

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО СПРИЙМАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЛУХАННЯ МУЗИКИ

Горяїнова Ольга

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. Т. В. Горбещь

Подано поняття «музичне сприймання», висвітлено причини виникнення нових здібностей, нахилів, інтересів дітей молодшого шкільного віку, визначено основні етапи музичного сприймання твору у процесі слухання музики на уроках музичного мистецтва.

Перебудова освіти в Україні на принципах гуманістичного підходу до дитини передбачає створення умов для розвитку її творчих здібностей і пробудження інтересу до пізнання. Вже у молодшому шкільному віці, сприймання музики є одним із засобів формування особистості дитини. Яскраві музичні враження сприяють залученню дітей до музичного мистецтва у процесі різних видів музичної діяльності, а саме: сприймання, виконавства і творчості. Великий внесок у дослідження питань розвитку музичного сприймання внесли: Б. Асаф'єв, Б. Яворський, В. Шацька, Н. Грозненська, В. Остроменська, В. Медушевський, Н. Ветлугіна та інші. У роботах даних авторів зібраний великий науковий, теоретичний матеріал, що стосується музичного сприйняття, його психологічних механізмів і педагогічних методів розвитку. Сучасні науковці (Л. Хлебнікова, Л. Радомська, Г. Падалка, О. Леонтєва, С. Миколінська) займалися дослідженнями проблеми розвитку музичного сприйняття у дітей шкільного віку. Даними авторами висвітлено шляхи формування здібностей молодших школярів щодо сприймання музики на уроках музичного мистецтва у закладах загальної середньої освіти.

Сприймання музики – складне багаторівневе явище, яке становить певні труднощі у розумінні для молодших школярів, ніж сприймання творів інших видів мистецтва, що пов'язано, з одного боку, зі специфікою та складністю музичного художнього образу, з іншого – віковими особливостями учнів.

У зв'язку з цим на початковому етапі розвитку музичного сприйняття, дитині потрібно допомогти почути і зрозуміти музику, увійти в світ її образів. На думку Жака Далькроза виховання музикальності немислиме поза музичним сприйманням. «Музичне виховання повинно повністю ґрунтуватися на слуханні або у будь-якому разі на сприйманні музичних явищ», – підкреслював Жак-Далькроз [2, с. 198].

Ефективність формування музичного сприймання, на думку О. Ростовського, багато в чому залежить від особливостей самих слухачів і педагогічних умов, що передбачають формування музичного сприймання, за яких здійснюється осягнення ідейно-естетичного змісту музичних творів і посилюється вплив на особистість [3, с. 55].

Науковець вважає, що молодші школярі на перших порах ще не здатні відчутти специфічну виразність музики (інтонацію, ритм, мелодизм тощо). Адже, сприймання музики молодшими школярами тісно пов'язане з руховими переживаннями (ритмічні рухи, спів пісень). Тому їм ближча ритмізована музика, яка відповідає їхнім потребам в активності, рухах. Говорячи про сприймання дітьми інструментальної музики, науковець торкається питання розвитку музично-слухових здібностей, зокрема тембрового слуху. На його думку, музичний тембровий слух – це вміння чути звуковисотний рух мелодії, темброві особливості її виконання, тобто виразні можливості музичного інструменту, що викликає у слухача більш повноцінний відгук на художню цінність музичного твору. При слуханні музики потрібно виходити з її змісту та засобів виразності. Тому, починаючи з першого класу, необхідно в доступній дітям формі давати поняття про основні засоби виразності (мелодію, тембр, регістр, ритм, динаміку, гармонію тощо). Більш повноцінному сприйманню і розумінню музичного твору допоможе його аналіз. Кожний сприйнятий і проаналізований музичний твір – це ще один крок у музичному розвитку дітей, який наближає їх до оволодіння музичною культурою.

Досліджуючи вікові особливості сприймання музики молодшими школярами О. Ростовський відзначає що вони визнаються передусім обмеженістю життєвого і музичного досвіду дітей, специфікою мислення: невмінням узагальнювати, переважанням цілісного приймання. Зокрема, першокласникам властивий сенсомоторний характер музичного сприймання. Вони віддають перевагу музиці веселій, моторній особливо реагують на масивність і динаміку звучання, темп і регістр, темброву палітру музики, запитальний, стверджувальний і розповідний характер музичного висловлювання, ніжність і різкість, м'якість і жорсткість, дзвінкість і ліричну наповненість звучання. Виходячи з цих особливостей, діти розпізнають зміст музики. Специфічна музична виразність – мелодизм, ритмічна організація, емоційна узагальненість інтонаційного розвитку – на перших порах не виділяється більшістю учнів [3, с. 71].

Науковці-практики пропонують як сталі, так і сучасні технології сприймання музики. Так, О. Апраксина наголошує на тому, що слухання музики доцільно проводити за наступними етапами: вступна бесіда; виконання твору; бесіда про прослуханий твір; повторне слухання. Л. Безбородова умовно виділяє наступні етапи в організації сприймання музичного твору: вступне слово вчителя; бесіда про прослуханий твір; аналіз твору; повторне слухання. Традиційного підходу притримується й І. Гадалова, яка переконана, що до процесу слухання музики входять: вступне слово вчителя; слухання твору; його аналіз; бесіда про твір; повторне слухання.

Відомий фахівець у галузі музичного виховання Н. Гродзенська сприймання музики порівнює з формою сонатного алєгро й виділяє п'ять етапів засвоєння музичного твору, а саме: вступ – вступне слово вчителя; експозиція – слухання музичного твору; розробка – аналіз прослуханої музики; реприза – слухання на новому рівні; кода – повторення. Поділяючи погляд Н. Гродзенської, Е. Печерська пропонує наступну структуру прослуховування: вступне слово вчителя; слухання й аналіз; повторний аналіз твору. У своєму дослідженні «Роль художньо-педагогічного аналізу в активізації сприйняття музичних творів» Г. Дідич розробила схему художньо-педагогічного аналізу, який включає: експертний аналіз твору; добір термінів, визначень, епітетів, порівнянь, які характеризують твір; добір візуального матеріалу, який викликає емоційний настрій, співпереживання; організація прослуховування; перевірка та контроль за сприйманням [1, с. 37].

Отже, усвідомлення методичних підходів до виявлення етапів ознайомлення з музичним твором

уможливив запропонувати наступну послідовність сприймання творів музичного мистецтва, а саме: презентація музичного твору; слухання музичного твору; інтерпретація інтонаційно-образного змісту твору; повторне слухання та обговорення на новому, вищому рівні.

Сприймання музики молодшими школярами тісно пов'язане з руховими переживаннями (ритмічні рухи, спів). Тому їм ближча ритмізована і мальовнича музика, яка відповідає їхньому досвіду й потребі в активних виявах. Уже шестилітні учні здатні визначати не лише загальний характер музики та її настрій, а й схоплювати характерні ознаки певного жанру, наприклад, коліскової пісні, танцю, маршу, передавати їх у пластиці своїх рухів, жестах, міміці. У молодших школярів яскраво виявляється емоційність сприймання. Однак емоційний відгук дітей цього віку має свої особливості: реагуючи на музику безпосередньо й активно, вони не усвідомлюють емоційні стани, які нею викликаються. Тому діти не говорять, наприклад, про свої внутрішні переживання «мені було сумно», а оцінюють загальний характер музики «була сумна музика» [3, с. 135]. Досвід показує, що зорова сторона домінує не тільки в музично-побутових враженнях дітей, а й у спеціально організованих навчальних ситуаціях музичного сприймання. Вони шукають у звучанні, а іноді поряд з ним «зоровий образ», реальний рух, подію, інтерпретуючи музику як частину більш звичної для них наочно-образної картини життя [3, с. 49].

Література:

1. Дідич Г. Роль художньо-педагогічного аналізу в активації сприймання музичних творів. Педагогіка. Республіканський науково-методичний збірник. Вип. 20. Київ: Рад. школа, 1981. 67 с.
2. Леонтьєва О. Т. Карл Орф. Москва : Музыка, 1984. 334 с.
3. Ростовський О. Педагогіка музичного сприймання : навч. посіб. Київ: ІЗМН, 1997. 256 с.
4. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей. Москва: Наука, 2003. 379 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гринчишин Зоряна

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. пед. н. Н. І. Калита

Розглянуто особливості організації дозвілля молодших школярів в умовах школи та поза нею. Проаналізовано деякі форми організації дозвілля.

Ефективним навчанням в школі та позашкільних закладах буде тоді коли ті заклади реалізують функції організації навчання. «Дозвілля – це частина вільного часу, який витрачається за бажанням особистості для задоволення її духовних потреб у спілкуванні, засвоєнні і створенні цінностей культури, розваг і розвитку творчих здібностей. Сфера дозвілля становить своєрідну зону відпочинку, відновлення духовних і фізичних сил, вільного спілкування і розвитку інтересів середовищі однолітків, з якими дитина вважає себе тісно пов'язаною. Вона здобуває тут норми, цінності, установки для власної поведінки [1].

Дозвілля це коли дитина має вільний час для того, щоб займатися улюбленою справою. Відвідувати різноманітні гуртки, секції, факультативи, музичну чи художню школи та ін..

На основ аналізу психолого-педагогічної літератури, можемо стверджувати, що проблема дозвілля є актуальною і на часі до проблеми організації дозвілля учнів зверталися педагоги минулого і сучасності Я. Коменський, К. Ушинський, В. Сухомлинський, О. Дубасенюк та інші. Дозвілля – це не просто розваги заради розваг. Це діяльність самоцінна, у певній мірі пов'язана з процесом передачі інформації від суб'єкта до об'єкта виховного впливу. Педагог мусить передбачити об'єктивний результат, що досягається за рахунок виховної дії.

В енциклопедії освіти, зазначено що «дозвіллезнавство» або «педагогіка дозвілля» – це галузь загальної педагогіки, наука, яка вивчає форми, методи і засоби організації вільного часу людей різних вікових груп [3].

У працях В. Сухомлинського зустрічаємо поняття «вільний час», яким розпоряджається дитина після завершення уроків. Педагог вважав, що у відношенні це повинно бути стільки, скільки дитина витрачає на уроки в школі. Змістом вільного часу є всебічний та гармонійний розвиток особистості.

Педагог велику увагу приділяв активному відпочинку особистості. Тому одним із завдань педагогічного колективу він наполягав на привчання дітей до творчого відпочинку. Окрім цього, педагог радив «формувати в учнів правильне ставлення до вільного часу як до величезного блага, що дає людині духовне багатство, цінувати його раціонально використовувати. Якщо цього не станеться, то після закінчення школи молода людина буде нудьгувати, не знаючи, куди подіти вільний час» [4].

Форми проведення дозвілля залежать від вікових особливостей особистості. Дозвілля має великий вплив на всі сфери життєдіяльності людини. Культурі дозвілля необхідно вчити, починаючи з дитячого віку. Оволодіти нею можливо тільки при цілеспрямованому, планомірному впливі на підростаюче покоління. Пріоритетним завдання організації будь-яких форм дозвілля дітей – здоров'язбереження підростаючого покоління.

Дозвілля є сприятливим ґрунтом для задоволення фундаментальних людських потреб. В процесі дозвілля школяреві набагато простіше формувати поважне ставлення до себе.

Дозвілля школяра, як вже було відмічено, відрізняється складністю і суперечливістю. По-перше, маючи можливість вибирати заняття на дозвіллі за власним бажанням, вони часто не готові до усвідомленого вибору видів діяльності, що сприяють повноцінному формуванню особистості. По-друге, прагнучи до самостійності у виборі форм використання дозвілля, проте обмежені певним колом соціальних ролей, в порівнянні з дорослими. Звідси, з одного боку, не володіючи стійкістю інтересів в плані проведення дозвілля.

Дослідниця В. Рагозіна поділяє дозвілля на дитяче і сімейне. Дитяче дозвілля включає школу, здібності, таланти дітей. Перше дитяче дозвілля надає шкільній молоді вільний вибір ролей і положень які відмінні від навчальної та позашкільної діяльності; розвиває можливості та таланти дітей які проявляються в активній діяльності. Різні форми дитячого дозвілля – це різні неформальні гуртки, колективи. Основою організації дитячого дозвілля є гра тощо [3].

В основі змісту сімейного дозвілля лежать інтереси кожного члена сім'ї, які можуть бути різними або об'єднуватися за інтересами. Сімейне дозвілля носить розвиваючий вплив на дітей і членів сім'ї, підвищує їх культурний рівень, інтереси, слугує засобом об'єднання сім'ї. В сім'ї дитина привчається до режиму, до планування різних видів діяльності, до відпочинку, до планування свого робочого дня.

Однією з форм дозвілля, безперечно, є ігрова. Гра – це найперший вияв активної діяльності дитини, яка постає для неї важливим засобом пізнання навколишнього світу. Ігри дуже позитивно впливають на дитячий організм, зміцнюючи нервово-м'язову систему, поліпшуючи дихання, кровообіг, травлення. Участь в правильно організованих іграх розвиває в дітей вольові якості, творчу ініціативу, винахідливість, відчуття товариства. Дитина стає дисциплінованою, у неї виховуються самовладання, вміння стримувати свої емоційні пориви. Завдяки колективним іграм розвиваються організаторські здібності дітей, їх наполегливість у досягненні мети, відповідальність за свої дії. Рухливі ігри, особливо на свіжому повітрі, дають можливість дітям активно відпочити після навчання, покращуючи їх здоров'я [2].

Шкільна перерва теж є однією з ознак дозвілля учнів. Під час шкільної перерви учні мають можливість відпочити, відбувається формування їх наукового світогляду, діти мають час переключитися з одного виду діяльності на інший.

Найпростішим видом дозвілля науковці вважають – відпочинок. Він призначений на відновлення витрачених сил і поділяється на активний і пасивний. Пасивний відпочинок дає можливість відновити сили, а активний – дитина набирається емоцій, нових сил.

Дозвіллева діяльність молодших школярів надзвичайно широка, з одного боку – це вільна творча діяльність особистості, а іншого набуття культурних якостей, моральних цінностей.

В основу матеріальної бази забезпечення дозвілля особистості покладено взаємозв'язок соціальних закладів, об'єктів і споруд які складають його інфраструктуру. Сюди можемо віднести музеї, бібліотеки, зоопарки, планетарії, будинки науки і техніки, театри, кінотеатри, цирку, різні спортивні юнацькі школи та багато інших закладів в яких можуть відпочивати діти та дорослі.

Для учнів молодшого шкільного віку дозвілля є необхідною умовою опанування культурних цінностей, задоволення потреб, оволодіння навичками й уміннями дозвіллевої діяльності. Дуже важливо, щоб ця діяльність відповідала духовному розвитку учнів, їхнім розумовим потребам та інтересам.

Література:

1. Гусь Т. Й. Організація змістовного дозвілля у позашкільному закладі. *Таврійський вісник освіти*. 2011. № 1 (33). С. 76–8.
2. Єрмакова Т. Основні напрями формування здорового способу життя школярів у навчально-виховному процесі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 11. С. 27–31.
3. Рагозіна В.В. Дозвілля. *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України; головний ред. В. Г. Кремень*. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 223-224.
4. Сухомлинський В.О. Виховання й самовиховання. *Вибрані твори в п'яти томах: Київ: Радянська школа, 1977. Т.5. С. 229-239.*

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Гурин Юлія

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. пед. н., викладач педагогіки Н. А. Антонюк

Розкрито суть поняття «здоровий спосіб життя», його компоненти, визначено основні умови, принципи та шляхи формування здорового способу життя молодших школярів.

Здоров'я – це найвище благо, дароване людині природою. Без нього життя не може бути повноцінним і

щасливим. На жаль, досить часто діти – через необізнаність, дорослі – через легковажність бездумно розтринькують цей дарунок, забуваючи, що втратити здоров'я легко, а повернути – дуже важко, інколи неможливо. Як не прикро, природа дарує здоров'я з однією умовою: його потрібно належним чином підтримувати, зміцнювати, тренувати.

Збереження і зміцнення здоров'я молодого покоління – найважливіша функція шкільної освіти. Одним із пріоритетних напрямів реформування виховання учнів, є забезпечення повноцінного фізичного розвитку, охорона та зміцнення їхнього здоров'я, формування здорового способу життя [1, с. 78].

Здоровий спосіб життя – це спосіб життєдіяльності людини, метою якого є формування, збереження і зміцнення здоров'я (Р. Левін, І. Солоненко, О. Яременко) [3, с. 69]. Спосіб життя відносять до соціально-біологічних чинників, компонентами якого служить тріада показників: рівень, якість і стиль життя.

До основних складових елементів ЗСЖ науковці відносять: розумне чергування праці і відпочинку; раціональне харчування; подолання шкідливих звичок; оптимальна рухова активність; дотримання правил особистої гігієни; загартовування; психогігієна тощо [4, с. 98].

До чинників, які негативно впливають на здоров'я школярів, вчені (Е. Вайнер, К. Іванов, А. Куликов, Е. Ямбурова) відносять перевантаження дітей навчальними заняттями, авторитарний стиль взаємин педагога і учнів, недостатнє врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей у навчанні та вихованні, гіподинамію тощо [4, с. 100].

У сучасних умовах розвитку вітчизняної школи стає очевидним, що успішне вирішення проблеми формування здорового способу життя учнів багато в чому залежить від умов та шляхів його реалізації. Адже, від правильної організації освітньої діяльності залежить не лише рівень знань учня, а і його виховання, розвиток, самопочуття та стан здоров'я.

Тому, під час проведення уроків, вчителю потрібно дотримуватись наступних вимог: *психологічних*, а саме, підтримувати нормальний психічний стан і стійкий настрій; враховувати психологічні особливості учнів, їхні реальні навчальні можливості; стимулювати позитивне ставлення школярів до навчально-пізнавальної діяльності; дотримуватись педагогічної етики і психологічного такту. Дотримання саме цих вимог сприятиме реалізації психічної складової здорового способу життя; *валеологічних (гігієнічних)*, які спрямовані на забезпечення на уроці умов, що не шкодять здоров'ю учнів. Вони пов'язані не тільки з дотриманням режиму провітрювання, норм освітлення, розміру та розміщенням парт, чергуванням видів навчальної роботи і методів навчання, а й створенням позитивного мікроклімату в класі, здійсненням профілактики гіподинамії, розумової перевтоми учнів [1, с. 36].

У процесі формування в учнів навичок здорового способу життя доцільно керуватися такими принципами: добровільності, цілеспрямованості і систематичності, цілісності та різноманітності, ефективності та оптимальності, відповідальності, дотримання конфіденційності; надання позитивної інформації; бути порадиником, а не моралістом; повага до думки й позиції дитини; врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів; акцентування уваги дитини на власних позитивних рисах, характеристиках і здобутках [5].

Одним із шляхів формування здорового способу життя учнів є навчально-пізнавальний процес в школі. Зокрема, великий виховний потенціал із здоров'язбереження містить зміст навчальної дисципліни «Основи здоров'я», під час вивчення якої, учні знайомляться із поняттям «здоров'я», основними його компонентами, хорошими і поганими звичками, режимом дня, гігієною, правильним харчуванням, правилами поведінки у різних місцях тощо. Не менш важливими у досягненні даної мети є уроки фізичного виховання. Виконуючи різні фізичні вправи та навантаження, учні зміцнюють здоров'я і загартовують організм, підвищують працездатність, розвивають силу, витривалість, гнучкість, спритність, виховують волю і моральні якості свідомого ставлення до власного організму тощо.

На уроках української мови можна періодично пропонувати учням складати невеликі твори на тему здоров'я, наприклад, «Моє здоров'я – моє багатство», «Здоров'я – найцінніший скарб», «Хороші і погані звички» тощо; на уроках літературного читання здійснювати читання, аналіз, обговорення творів різного жанру на здоров'язбережувальну тематику, а під час уроків образотворчого мистецтва, трудового навчання виконувати малюнки, вироби, плакати для унаочнення та закріплення почутого і вивченого [2, с. 5].

Велику роль у формуванні здорового способу життя відіграє правильно організована позакласна та позаурочна виховна робота, яка характеризується значним спектром можливостей у виборі змісту, засобів, методів, прийомів, форм проведення, оскільки не регламентована програмою, часом і місцем.

Позаурочну роботу з формування основ здорового способу життя можна проводити в таких організаційних формах, як тематичні вечори, круглі столи, виховні години, вечори запитань і відповідей, зустрічі з медичними працівниками, з працівниками правоохоронних, пожежних служб, тощо.

Важливим у формуванні здорового способу життя сьогодні стає арт-терапевтичний напрямок, який передбачає використання цікавих методик, які можна ефективно застосовувати в позаурочний час, наприклад:

кольоротерапія, яка надає дитині позитивного енергетичного впливу, заспокоює (вправи на релаксацію «Зелений ліс», «Зоряне дихання»); графічні вправи «Хвилинка-кольоринки»;

арт-терапія, яка поєднує використання різних видів образотворчого мистецтва малюнка, живопису, монотипії, мозаїки, колажу, ліплення масок, завдяки яким можна краще зрозуміти інтереси дітей, їх глибинні переживання;

сміхотерапія, яка допомагає зняти стрес, підняти настрій, сприяє виділенню потрібних гормонів в організм, задіює м'язи обличчя та тіла людини («хвилинки-смішинки», розваги, гуморини);

казкотерапія надає можливість програти основні життєві ситуації у «захищеному режимі», також цей прийом допомагає дитині зрозуміти себе, виховати у собі корисні риси та звички;

музикотерапія використовується для зняття втоми і позитивному налаштуванню дітей [4, с. 64].

Таким чином, заклад загальної середньої залишається основним соціальним інститутом, який надає дітям базову освіту про основи здоров'я, вирішує завдання розвитку та виховання здорового способу життя учнів сучасної школи [5]. Учителі початкових класів, як основні організатори освітнього процесу повинні систематично і найбільш ефективно впливати на здоровий розвиток своїх вихованців та формувати в них здоров'язбережувальні компетентності. Лише тоді виправдається кредо: «Здорова дитина – здорова нація».

Література:

1. Бойченко Т. *Формування в учнів середньої школи системи знань про здоров'я людини*. Київ : Наук. думка, 2001. 257 с.
2. Булатова М. *Здоров'я і фізична підготовленість населення України. Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2004. № 1. С. 3-8.
3. Вакулєнко О. *Теоретико-методологічні засади формування здорового способу життя*. Вісник харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2012. № 99. С. 69-72.
4. Дубогай О. *Навчання в русі : Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі*. Київ: Шкільний світ. 2005. 226 с.
5. Кондратюк С. М. *Здоров'я школярів – головна умова їх гармонійного розвитку*. Педагогічні науки : зб. наук. праць. Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ ім. А. С. Макаренка, 1999. С. 299-308.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АРТ-ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Гурська Ганна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського

Науковий керівник – викладач, к. пед. наук О. В. Гнепа

Розглянуто потенціал арт-педагогіки, її вплив на розвиток молодших школярів. Окреслено можливості використання різних видів арт-педагогіки у початковій школі.

У сучасному світі існує потреба у всебічно розвиненій особистості, яка має власну думку та відстоює її, здатна до творчості та імпровізації, легко вливається у новий колектив і швидко пристосовується до змін у суспільстві, готова оберігати й примножувати надбання української культури. Величезна роль у розв'язанні цієї проблеми припадає на навчальні заклади, де діти проводять значну частину свого часу, здобуваючи знання. Надзвичайно ефективним для виконання цього завдання є новий тип навчання – арт-педагогіка або навчання через мистецтво як важлива складова сучасного освітнього процесу.

Проблеми професійно-особистісного розвитку майбутніх вихователів, вчителів і соціальних педагогів засобами арт-педагогіки вивчалися Т. Алексінцевою, О. Вознесенською, О. Деркач, О. Донченко, М. Козігорою, Т. Мірошніченко, Р. Павлюк, О. Сорокою. Про педагогічні можливості мистецтва та його значення у становленні особистості писали класики педагогічної науки Я. Коменський, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Проте в науково-педагогічній літературі відсутні фундаментальні доробки щодо використання різних видів арт-педагогіки в навчально-виховному процесі початкової школи. Таким чином недостатня наукова розробка обраної проблеми, необхідність її всебічного вивчення зумовили вибір теми нашої статті.

Метою дослідження є обґрунтування потенціалу арт-педагогіки та з'ясування доцільності її використання у навчально-виховному процесі початкової школи.

Артпедагогіка як інноваційна педагогічна технологія, що утворилася як синтез педагогіки, мистецтва та арт-терапії, відповідає вимогам сучасної освіти, оскільки здатна викликати у дітей інтерес до навчання, забезпечити більш ефективне засвоєння учнями матеріалу, допомагає максимально розкрити їх внутрішній потенціал, сприяє самореалізації школярів, формуванню у них активної життєвої позиції. Погоджуємось з думкою Р. О. Павлюк, що артпедагогіка – особливий напрямок у педагогіці, за допомогою якого навчання, розвиток та виховання особистості відбувається на основі мистецтва під час вивчення учнем будь-якої дисципліни. Арт-педагогіка значною мірою сприяє тому, щоб навчання перейшло у самонавчання, виховання – у самовиховання, а розвиток – у саморозвиток. Варто зауважити, що основними педагогічними технологіями цієї науки є гра та педагогічна імпровізація [1, с. 167; 3, с. 3-4].

Відомо, що звуки, кольори і форми випромінюють енергію, яку можна і доцільно використовувати для зміцнення здоров'я молодших школярів, допомоги в адаптації дітей до школи, корекції їх страхів, рівня самооцінки і взаємин у колективі тощо. Арт-педагогіка не має обмежень і протипоказань, вона завжди

ефективна. Кращих інструментів, як казка, малюнок, гра, танець і розповідь людство ще не вигадало. Методи арт-педагогіки допомагають формувати особистість, її світогляд, навчаючи школяра бути творцем власного життя. Зауважимо, що успіх у творчості дитина несвідомо переносить у реальне життя.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що виокремлюють такі види арт-педагогіки: музикотерапію (терапію звуками), танцювально-рухову терапію (терапію через рух і танець), ізотерапію (терапію образотворчим мистецтвом), драматерапію (терапію через сценічну гру), казкотерапію, бібліотерапію (терапію засобами слова), ігротерапію, кольоротерапію, фототерапію, лялькотерапію та інші [2, с. 64].

Для учнів початкових класів будь-яке заняття творчістю – це завжди весело, приємно та корисно, зокрема для розвитку дрібної моторики. Власний досвід педагогічної практики у НВК “ЗОШ I-III ступенів № 3 – ліцей” м. Володимира-Волинського свідчить, що перевагами використання арт-педагогіки в освітньому процесі початкової школи є: простота застосування, значний інтерес дітей, висока ефективність, відсутність протипоказань. Багато дітей не здатні словами висловити свій емоційний стан, переживання, а ось за допомогою арт-педагогіки – легко. В цьому суттєва перевага даного методу.

На нашу думку, доцільно у навчанні поєднувати різні види арт-педагогіки. Наприклад, кольоротерапія органічно вплітається в усі інші види арттерапії: в ізотерапію (при виборі кольору для малюнків), в драматерапію (при виборі кольорів костюмів, в які будуть одягнені персонажі під час вистави) [4]. Варто поєднувати музикотерапію та ізотерапію: малювання під музику (музика звучить як фон, що заспокійливо впливає на учнів) або малювання музики (музика є об'єктом для дослідження відчуттів і емоцій). У процесі музикомалювання учні початкових класів вчаться милуватися, дивуватися, захоплюватися і передають свої почуття кольорами, у них формується здатність побачити кольори музики, відчути їх аромати, смак, настрій. На уроках образотворчого мистецтва найбільше сподобалась учням техніка “заплющених очей”, завдяки якій вони краще налаштувалися на свій внутрішній світ.

Танцювально-рухову терапію використовували у школі під час проведення фізкультхвилинок, під час ігор на перервах, на уроках фізкультури та мистецтва.

У нашому дослідженні надзвичайно ресурсною у роботі з учнями була казкотерапія. На уроках читання ми не просто аналізували казки, а змінювали їх сюжет або характери героїв на протилежні (казки навиворіт); поєднували в одній казці героїв із різних казок та придумували їх спільні історії (салат із казок); використовували неправдивий сюжет (перебріхування казок).

Високий рівень розвитку творчого мислення продемонстрували учні під час складання власних казок і не лише на уроках читання, а також на уроках математики, де оживали цифри і геометричні фігури. Пропонуємо вашій увазі зачин казки, складеної одним з учнів: “Жили собі два брати – Один і Нуль. Менший був добрим, а старший – злим. Якось каже Один до меншого брата...”. Однією з найбільш цікавих технік казкотерапії була постановка сюжету казок за допомогою ляльок, тобто поєднання казкотерапії з лялькотерапією.

Вважаємо за доцільне виділити, що учні початкових класів, які мали поверхові знання з математики, показали себе з іншого боку, відчули психологічний комфорт, захищеність, радість, завдяки ситуації успіху стали краще вивчати цю навчальну дисципліну. Отже, арт-педагогіка забезпечує широкий простір для творчої діяльності не лише учнів, а й самого вчителя. Цікаві нетрадиційні ідеї народжувалися спонтанно, під час уроку, інколи за підказкою дітей, завдяки чому він перетворювався на театральне дійство, а всі його учасники ставали акторами і режисерами [5, с. 60].

Узагальнення одержаних нами результатів дає змогу зробити наступні висновки: використання арт-педагогіки у навчально-виховному процесі початкової школи створює позитивну атмосферу у класі; зменшує втомлюваність, пов'язану з навчанням; полегшує процес навчання як для учня, так і для вчителя; дозволяє пропрацювати думки та емоції, які дитина звикла пригнічувати, дає можливість трансформувати їх у позитивному напрямку; забезпечує цілісність розвитку особистості шляхом впливу процесу навчання на її етичну, естетичну, емоційну сфери; сприяє творчому самовираженню; усуває надмірне напруження і тривожність засобами мистецтва.

Література:

1. Деркач О. О. Реалізація виховного потенціалу арт-педагогіки в навчально-виховному процесі початкової школи в контексті теорії життєтворчості. *Наука і освіта*. 2010. № 8. С. 167–170.
2. Козігора М. А. Місце арт-педагогіки у процесі фахової підготовки учителя початкової школи *Молодий вчений*. 2018. № 10 (62). С. 63–66.
3. Павлюк Р. О. Артпедагогіка як наука: зміст, суть, значення та форми впровадження. *Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / [редкол. В. В. Кульменко (голова) та ін.]*. 2013. Вип. 17. С. 67–73.
4. Пасєка Т. І. Кольоротерапія як засіб створення психоемоційного комфорту в дитячому колективі. *Новоград-Волинський : Управління освіти і науки Новоград-Волинської міської ради*, 2015. 44 с.
5. Сордія О. Використання елементів арт-педагогіки на уроках української мови і літератури. *Рідна школа*. 2016. № 8-9. С. 57–60.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Гученко Анна

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. Б. Є. Жорняк

Розкрито сутність поняття «емоційна сфера». Визначено провідні теоретико-методичні положення щодо розвитку емоційної сфери у дітей старшого дошкільного віку засобами музичного мистецтва.

Старший дошкільний вік є важливим і своєрідним періодом у загальному розвитку дитини, який впливає на подальше формування її фізичних, розумових та художньо-творчих здібностей. Він визначається вченими-педагогами як початковий етап сенситивного періоду художньо-естетичного сприймання дітьми музичного мистецтва.

Характерними ознаками для дітей 5-6 років є безпосередність, яскраво виражена емоційність, гострота і свіжість сприйняття музики, потяг до знань, що зумовлено віковими особливостями вищої нервової діяльності дитини. Основою музичності дитини є її емоційна чуйність на музику. Емоційна чуйність – одна з найважливіших музичних здібностей. «Тільки емоції відкривають у мистецтві дійсний доступ до ідеї та образу», – зазначав Л. Виготський [1, с. 255]. Світоглядні почуття пов'язані з мораллю і ставленням людини до світу, людей, соціальних подій, моральними категоріями і цінностями [2].

Вивченню питання емоційного розвитку дошкільника приділяли увагу Л. Виготський, О. Запорожець, К. Ізард, С. Кулачківська, С. Ладивір, Я. Неверович, О. Саннікова та ряд інших вітчизняних і зарубіжних вчених. Дослідження Р. Ділтс та С. Сміта свідчать, що модель поведінки дорослої людини має риси поведінки людини у дитинстві, що пов'язані з ранніми емоційними спогадами, переживаннями і стали часткою емоційного світу особистості.

Під час безпосереднього сприймання музичних творів у дітей старшого дошкільного віку домінує активна емоційна діяльність, спрямована на фіксування настроїв, переживань, що виникають під впливом музичного твору. Діти 5-6 років мають незначний обсяг довільної уваги, невеликий емоційно-естетичний досвід розрізнення настроїв, втілених у музичних творах, відчувають ускладнення у доборі потрібних слів для виразу своїх почуттів, тому розвиток їх емоційної сфери має відбуватися шляхом поетапного розширення спектру естетичних емоцій і переживань, характерних дітям цього віку.

Відслідковуючи шлях розвитку емоційної сфери дитини, Г. Мюнстерберг на початку ХХ століття писав: «Спочатку почування викликаються лише станом власного тіла дитини. Голод, втома і фізичне подразнення неприємні, легке збудження та вживання їжі – приємні; пізніше предмети зовнішнього світу і люди приносять задоволення або незадоволення, й насамкінець наступає стадія, коли речі замінюються словами й об'єкти думки стають джерелом задоволення і незадоволення» [3, с. 45].

За словами Л. Виготського, емоційний розвиток дітей – один з найважливіших напрямків професійної діяльності педагога. Емоції є «центральною ланкою» психічного життя людини, і перш за все дитини. Емоційний розвиток особистості – це ряд взаємопов'язаних напрямків, кожен з яких має свої певні способи впливу на емоційну сферу та відповідно механізми включення емоцій. Емоційний розвиток включає: розвиток емоційного реагування; підвищення емоційної експресії; ріст емпатії; формування уявлень про різноманіття людських емоцій; збагачення словника емоційної лексики [4, с.9].

У праці «Проблеми загальної психології» С. Рубінштейн вважав, що в емоційних проявах особистості можна виділити три сфери: її органічне життя, інтереси матеріального порядку та її духовні, моральні потреби. Він позначив їх як органічну (афективно-емоційну) чутливість, предметні почуття й узагальнені світоглядні почуття. До афективно-емоційної чутливості належать, на його думку, елементарні задоволення і невдоволення, переважно пов'язані із задоволенням органічних потреб.

Музика розширює «емоційне поле» людини, формує її емоційно-естетичний досвід, виховує емоційну культуру, отже, емоційна сфера «... формується в музичній атмосфері» [4]. Характеристика емоційно-образного змісту музики є найбільш складним місцем у роботі з дошкільнятами. Їхні висловлювання про характер музичного твору, почуття, настрої, виражені в ньому, не відрізняються різноманітністю. Часто зустрічається в практиці поділ музики тільки на «подобається» – «не подобається», веселу і сумну, що збіднює її сприйняття. Музика вводить дитину в світ хвилюючих, радісних переживань, відкриваючи їй шлях до естетичного опанування життя в межах, доступних її віку. Щоб відкрити перед дитиною двері в цей світ, потрібно розвинути у неї здібності, що дають змогу успішно проявлятися в музичній діяльності. Слід, насамперед, виховати у дитини «музичне вухо» й емоційну чутливість – два найважливіших компоненти музикальності. За їх відсутності неможливо долучити дитину до цього чудового світу, також неможливим є цілісний розвиток особистості.

У роботі з дітьми в процесі сприйняття музики можуть бути використані наступні види уподібнення музиці: моторно-рухові, тактильне, словесне, вокальне, мімічне, темброво-інструментальне, інтонаційне,

колірне, поліхудожнє. Їх необхідно варіювати і поєднувати один з одним.

Музика впливає на почуття, емоції дитини незрівнянно складніше і сильніше, ніж інші види мистецтв. Особливо велике значення музики для дитячого періоду, коли емоції є генетичними формами регуляції поведінки дитини. Музика силою своїх звуків здатна допомогти в естетичному і духовному розвитку, розбудити почуття, забезпечити інтелектуальне зростання особистості дитини. Вона має властивість викликати активні дії дитини вже в перші місяці життя. Вона виділяє музику з усіх звуків і зосереджує на ній свою увагу, здатна жваво реагувати на звуки веселої музики мимовільними рухами, вигуками. Поступово рухові реакції дитини стають більш довільними, узгодженими з музикою, ритмічно організованими.

Класик вітчизняної психології Б. Теплов стверджував, що ядро музикальності утворюють три музичні здібності: ладове почуття, музично-слухові уявлення та почуття ритму. Визначальними у будь-якій діяльності дошкільника, зокрема у музичній діяльності, є певні мотиви. Мотив, як відомо, – це внутрішня спонука до діяльності, що відображає потреби особистості.

В основі мотивації успіху в музичній діяльності дитини лежать потреби у визнанні оточуючими її музичних якостей і здібностей, прагнення до особистісних досягнень у музичній діяльності, потреба самовираження, тобто потреба в особистісному зростанні й у реалізації своїх потенційних музичних можливостей.

У системі музичного виховання дошкільнят одне з важливих місць належить також класичній музиці. Глибоко хвилюють і дають насолоду твори П. Чайковського, М. Глінки, Д. Кабалевського, В. Моцарта, М. Лисенка. Під впливом їх виникають у дітей естетичні почуття, формуються духовні і моральні цінності, художньо-образне мислення. Знайомство з музичними творами дає можливість розвивати у дітей емоційну здібність сприймати музичний образ і засоби його втілення, усвідомлювати виражальне значення мелодії, гармонії, ритму, тембру, різні емоційні відтінки мелодичних інтонацій.

Сутність діяльності сприймання музики дітьми старшого дошкільного віку полягає, передусім, у розвитку здатності їх сприймати художнє відображення в музиці сутності людського буття в звуковому матеріалі через систему художніх образів, що охоплюють специфічні засоби і прийоми осмислення, емоційного відчуття та пізнання картини світу в музичних звуках і викликаних ними асоціативних уявленнях; умінні висловити закодовані у звуках думки і переживання її автора.

Література:

1. *Виготський Л. С. Психологія мистецтва. Москва, 1965. 256с.*
2. *Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. Москва: Педагогика, 1976. 416 с.*
3. *Мюнстерберг Г. Психология и учитель. Москва: Совершенство, 1997. С. 45-49.*
4. *Виготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте Москва: Просвещение, 1991. С. 9.*

ДОБОВІ БІОРИТМИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ ЛЮДИНИ

Данилюк Зоряна

студентка 3 курсу спеціальність «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Розглянуто біологічні ритми організму та їх вплив на працездатність людини.

Біоритмами називаються ритми фізіологічних процесів, властиві усім живим організмам. Їхній характер завжди індивідуальний. У залежності від характеру біоритмів людей можна розділити на п'ять біоритмічних типів, чи хронотипів. Це «сови», що пізно лягають спати, найбільш активні в другій половині дня чи ввечері і вночі; «жайворонки» – рано встають, найбільш активні ранком; слабо виражений ранковий тип; «голуби», однаково активні в різний час доби, і слабо виражений вечірній тип.

Велике значення мають сезонні біоритми. Вони визначають залежність захворюваності від часу року. Режим праці і відпочинку повинні відповідати хронотипу. «Жайворонкам» не рекомендується працювати у вечірню зміну чи по ночах, тому що може порушитися синхронність дії біоритмів організму. Результат – різке погіршення стану здоров'я. Збій біоритмів може відбутися і коли людина різко змінює режим праці і відпочинку. Дуже часто в людей, що відносяться до ранкових типів, але працюють вночі чи протягом доби, порушується діяльність серцево-судинної системи і терморегуляція. Вони постійно відчувають втому, слабкість, легко-збуджувані, їх організм не відновлюється під час відпочинку. Крім того, вони частіше, ніж інші, стають «жертвами» загострень хронічних хвороб і простудних захворювань – ОРЗ, грипу, бронхіту.

Перший ефект впливу Місяця на Землю – гравітаційний. Місяць робить повний оберт навколо Землі за 24 години 50 хвилин. Під дією притягання Місяця тверда поверхня Землі деформується, розтягується в напрямку до Місяця на величину близько 50 сантиметрів у вертикальному напрямку і близько 5 сантиметрів у горизонтальному. Природно, ще сильніше цей вплив позначається на водяній оболонці Землі, викликаючи припливи і відливи. У результаті цього протягом доби через рівні проміжки часу спостерігаються дві повні і дві

малі хвилі, приблизно рівні по висоті, а також одна повна й одна мала хвиля, якщо не вважати змішаних. Таким чином, явище припливів і відливів виражається в тім, що в берегових зонах океану вода через кожні 12 годин 25 хвилин починає прибувати, утворювати приливну хвилю. Це обумовлює гравітаційний вплив, природно, позначається на поведженні атмосфери, що, у свою чергу, впливає на багато метеорологічних явищ.

Припливно-відпливний вплив гравітаційного поля Місяця отримують і рідинні середовища нашого організму. Це особливо позначається на розподілі крові в організмі людини. Древня китайська медицина говорить, що 12 органів, зв'язаних з відповідними енергетичними каналами, раз у добу випробують двогодинну приливну хвилю активності, коли стукає пульс цього органу, і протилежну – відливну хвилю, коли орган мінімально зрошується кров'ю.

Другий ефект впливу Місяця на Землю виражений також у впливі гравітації, але механізм дії його інший. Ленінградський учений В. Борхсеніус зробив припущення про кристалічну природу атомного ядра. Ця гіпотеза була підтверджена французьким ученим Кервраном. Таким чином, земну поверхню, як і усе, що на ній є, необхідно розглядати як кристалічні утворення. Раніше вказувалося, що під дією гравітації Місяця по земній поверхні пробігають хвилі, що витягають оболонку Землі на 50 сантиметрів убік Місяця.

Природно, усе це позначається на стані кристалічних ґрат з яких складається речовина земної поверхні. У результаті цього в кристалічних ґратах виникає пружне напруження, що тісно взаємодіє з електричними і магнітними полями. Від цього виникає п'єзоэффект і магнітострикція, що, у свою чергу, впливають на магнітні властивості земної атмосфери. А нам уже відомо, що зміна магнітного полюси впливає на швидкість протікання біохімічних процесів. Описаний ефект – приклад енергетичного впливу на функціонування організму. Таким чином, виходить: де в даний момент скуплюється кров і позаклітинна рідина, там активізуються магнітоелектричні ефекти, що у свою чергу, викликають біологічну активність ферментів даної ділянки організму. Звідси виходить, що Місяць є керівником двогодинного ритму послідовної активності 12 органів людини, що і було помічено китайською народною медициною. І тільки тепер нам стають ясним, чому внутрішні органи активні тільки дві години протягом доби, а в проти-фазі стільки ж часу знаходяться в неактивному стані.

Найбільший прийом їжі необхідно робити близько 9 години ранку. У цей час шлунок наповнений енергією і кров'ю, з якої виробляються слиз і шлунковий сік. Середовище організму кисле, що сприяє кращому розщепленню прийнятої їжі. Далі в травлення включаються селезінка і підшлункова залоза, активність у цей час у них максимальна. Іншими словами, цей етап травлення проходить у найбільш сприятливих умовах, абсолютно не ущемляючи ні в чому інші процеси.

Підвищена кількість сонячної енергії, відповідно до резонансного розподілу в організмі, «розпалює» до максимуму «вогонь травлення» – все «горить», розщеплюється. Це саме ті процеси, що і необхідні для тонкого кишечника. Далі зовнішні умови рухливості й енергетичної активації тонкого кишечника доробляють раніше почату справу. Причому всі етапи травлення протікають у кислій фазі організму – найбільш сприятливої для травлення. У свою чергу, фізична активність організму в останній період травлення лише сприяє йому.

Сонячна погода впливає на організм людини збудливо, тонізуюче, що найбільш виражено при видимому сході сонця. Взимку в сонячну погоду відбувається сполучення світлового і холодового порушення, посилене відображенням сонячного світла від сніжного покриву і легким вітром. сирий, похмурий день діє заспокійливо, але густа низька хмарність трохи гнітить. хмари, грозові розряди діють пригнічено на нервову систему. морозна сира погода, шторм сприяють депресії.

Вважають, що кожна людина від дня народження живе за своїми біоритмами (біологічним годинником), які з суворою періодичністю впливають на фізичний стан і прояв інтелектуальних здібностей, емоційність. Багато вчених виділяють біоритми з довжиною періоду в 23 дні (фізичний цикл), 28 днів (емоційний цикл) і 33 дні (інтелектуальний цикл), які дозволяють з достатньою точністю прогнозувати стояння здоров'я та динаміку працездатності людини. Перша (позитивна) половина кожного з трьох біоритмів характеризується наростанням, а друга (негативна) – спадом активності. Дні переходу позитивної фази в негативну називають критичними, і у разі їх збігу у всіх трьох ритмах найбільш ймовірні різні захворювання.

Працездатність органів кровообігу в різний час доби також неоднакова. Двічі на день вона різко знижується: близько 13 годин і близько 21 години. У цей час небажано піддавати людини великих фізичних навантажень, дії високих температур, кисневої недостатності, великим прискоренням. За біоритмами всіх людей можна умовно розділити на «Жайворонків» та «Сов». Перші слідує за сонцем – просинаються рано, з сонцем і їх працездатність різко знижується в другій половині дня. Інші можуть працювати до 2-3 годин ночі, просинаються пізно і в першій половині дня не активні.

Література:

1. Дроговоз С. М. Біоритми нервової діяльності та фармакологічна корекція їхніх порушень. *Фармакологія та лікарська токсикологія*. 2013. № 1. С. 14-18.
2. Пішак В.П. Становлення біологічних ритмів у пренатальному онтогенезі людини. *Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина*. 2014. Том 4. № 3. С. 121-125.
3. Зелінська Я. Особливості психічного вигорання в аспекті професійного стресу. *Соціальна психологія* № 6 (38). 2009 186 с.
4. Смірнов С.М. Біологічні ритми і наше здоров'я. Москва. 2000. 98 с.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ НУШ

Дейнека Вікторія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Н. В. Табак

Представлено засоби формування здоров'язбережувальної компетентності в молодших школярів у ході навчально-виховного процесу в Новій українській школі.

Найбільше благо, дароване людині Природою – це здоров'я. Життя без нього не може бути повноцінним і щасливим. Майбутнє людини значною мірою залежить від стану всіх складових здоров'я (фізична, соціальна, психічна, духовна), від уміння берегти здоров'я і життя за будь-яких життєвих ситуацій. Звідси впливає важливе завдання сучасної школи – сформувати в учнів потребу цінувати власне здоров'я і життя як найвищу індивідуальну та соціальну цінність.

Здоров'я є тією вершиною, на яку кожна людина сходить самостійно, тому будь-які прогалини у процесі формування в дитини відповідальності за власне здоров'я чи в пошуку ефективних шляхів його зміцнення можуть привести до втрати здоров'я покоління наших громадян.

Конституція України визнає життя й здоров'я людини найвищими соціальними цінностями. Відповідно до Основного Закону держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність і зобов'язана ефективно вирішувати завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить соціально-економічний розвиток суспільства та країни в цілому.

За Державним стандартом початкової загальної освіти учень початкової школи отримує знання, уміння та навички, що допоможуть йому підготуватися до подальшого навчання. Завдання вчителя сучасної школи полягає у формуванні кола компетентностей – ключових, предметних, міжпредметних. Одне з ключових місць в даній системі компетентностей належить здоров'язбережувальній компетентності.

Ця компетентність включає в себе:

- уявлення і поняття про здоров'я, здоровий спосіб життя та безпечну поведінку;
- усвідомлення здоров'я як вищої життєвої цінності;
- взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням;
- удосконалення фізичної, соціальної, психічної та духовної складових здоров'я;
- дбайливе ставлення до свого здоров'я.

Вчитель може не тільки навчити дитину дій, що приведуть до формування певних переконань щодо здорового способу життя, а й опосередковано вплинути на її родину. І працювати потрібно не стільки з дитиною, скільки з усією сім'єю.

Просвітницьку роботу і з батьками, і з дітьми проводжу паралельно. Головне завдання – дати їм зрозуміти, що від способу життя сім'ї залежить здоров'я дитини. Діти молодшого шкільного віку ще наслідують дорослих. За даною темою необхідно розробити систему навчальних тренінгів, бесід, консультацій для батьків. Результатом роботи з батьками повинне стати те, що принаймні більшість із них оберуть здоровий спосіб життя: покинуть палити, почнуть займатися разом з дітьми спортом, активніше будуть брати участь у спільних заходах із дітьми.

В роботі з батьками та дітьми необхідно дбати про формування мотивації бути здоровим. Потрібно підбирати таку інформацію, яка є актуальною, цікавить і малих, і дорослих, є доступною та потрібною. Після того, як учні опрацюють інформацію, вона стає їхнім надбанням. Вони отримують знання, а через вміння і навички – досвід. Їхній власний досвід сприятиме формуванню позиції щодо здорового способу життя. Саме вона стає підґрунтям для ціннісних орієнтацій.

Кожна інформація та кожна вправа повинна мати чітко визначену мету. Цікавим є те, що вже учні початкової школи на своєму рівні активно впроваджують метод «рівний – рівному» в неформальному довірливому спілкуванні з однолітками. Вони не тільки передають інформацію, що зацікавила їх, а й впевнено переконують друзів, чому не можна самому ходити вечорами, контактувати з незнайомцями, чому куріння шкідливе тощо.

Необхідно намагатися донести до кожного, що здоров'я – це право, дане нам від народження. І це право захищене державою. Так, під час вивчення теми «Твої права» діти не тільки опрацюють Конвенцію ООН «Про права дитини», а й малюють малюнки до певних статей Конвенції. Цікавим для дітей є завдання знайти, в яких казках і які саме права порушені. Знайомлячи учнів з правами дитини, слід підводити учнів до висновку, що право покладає на тебе і певні обов'язки. Так, наприклад, разом з учнями можна розібрати, що право на освіту покладає на них обов'язки: вчитися, слухати вчителя, виконувати домашнє завдання, ходити до школи.

Під час роботи з дітьми необхідно дотримуватись певних правил, які допоможуть сформувати позитивну самооцінку дитини:

1. Хвалити дитину за старанність так само, як за досягнення.

2. Дати зрозуміти, що старанність і наполегливість важливіші за результат.
3. Допомогти дітям ставити перед собою реальні цілі.
4. Критикувати не саму дитину, а вчинки. Наприклад, дитина вилізла на високе дерево. Не варто казати: «Куди ти поліз? Ану злізь негайно!». Необхідно пояснити дитині наслідки її вчинку: «Ти сміливий хлопчик. Але ти можеш впасти і розбитися. Не роби більше цього».

5. Дати дитині відчуття справжню відповідальність. Кожна дитина має певні обов'язки в класі. Вона відчуває себе членом команди.

6. Часто говорити своїм учням про те, що вони гарні, добрі, чуйні, мужні, справжні друзі. І вони стануть такими.

Потрібно докласти багато зусиль, аби розвинути в дітей віру в себе, впевненість, навчити їх цінувати своє здоров'я та робити все для його збереження.

Отже, лише в тісному взаємозв'язку з учнями, батьками, медичними працівниками, практичними психологами, соціальними педагогами, усіма тими, хто зацікавлений у збереженні й зміцненні здоров'я дітей, учитель спроможний створити здоров'язберігаюче освітнє середовище. Саме тому для успішного формування в дитини здоров'язбережувальної компетентності до навчально-виховного процесу необхідно залучити усіх, хто входить в соціальне оточення серед якого вона перебуває.

Література:

1. *Формування здорового способу життя: Навч. посіб. для слухачів курсів підвищення кваліфікації державних службовців / О. Яременко, О. Вакуленко, Л. Жаліло, Н. Комарова та ін. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2000. 232 с.*

2. *Закон України «Про запобігання захворювання на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», схвалений Постановою Верховної Ради України від 3 лютого 2004 року № 1426 – IV.*

3. *Уроки здоров'я: методичний посібник / автор-упоряд. С. В. Кириленко. Харків: Скорпіон, 2004. 88 с.*

4. *Петрик О. І. Медико-біологічні та психолого-педагогічні основи здорового способу життя: Курс лекцій: навч. посіб. для студентів ун-тів та пед. ін-тів. Львів: Світ, 1993. 119 с.*

ЗАНЯТТЯ З ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ В СТАРШІЙ ГРУПІ НА ТЕМУ: «НАСІНИНА. ВИСАДЖУВАННЯ НАСІННЯ»

Демарчук Наталія

студентка 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта» заочної форми навчання

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. М. І. Замелюк

Мета: ознайомити дітей з різноманітністю рослинного світу: скільки рослин-стільки насінин. З будовою насінини, з етапами розвитку насінини і рослини. Дати дітям поняття про те, що існує чотири способи розповсюдження насіння: за допомогою вітру, води, тварин і птахів, саморозсів. Дати поняття (на основі результатів досліду) про те, що для розвитку насіння потрібні певні умови: вода, тепло, світло. Практично навчати висаджувати насіння. Ввести в словник дитини слова: паросток, насінина, селекція, селекціонер.

Підготовча робота. Пророщування насіння пшениці, квасолі; пророщування насіння квасолі в різних умовах; збирання колекції насінин.

Хід заняття

Вихователь: Діти, ми з вами живемо серед зеленої країни-країни рослин. Ця країна неймовірно велика. Її мешканці постійно нас оточують. А чи знаєте ви, що перші рослини з'явилися на Землі 400 млн. років тому. З того часу вони панують на землі. Що дає життя будь-якій рослині? Якби ми з вами зібрали з кожної рослини, що є на Землі по 1 насінині, то нам би не вистачило б цієї кімнати, всього нашого ЗДО.

У кожної рослини своя насінина і в природі вона не повторюється. Насіння різне за формою: одні мають форму кульки, інші продовгуваті; різні за кольором. Відрізняють насінини і за розміром. Наприклад, найбільша насінина-у кокосової пальми. Її горіх може важити понад 20 кг. А найменша – у квітки орхідеї. Її насінину можна побачити лише через збільшуваче скло. Подивіться на цю колекцію насіння. Це-лише маленька часточка всього, що є в природі. Ви побачите тут багато знайомих. Люди здавна навчилися використовувати насіння рослин.

Роздивіться насіння. Насіння яких рослин ви впізнали? Як їх використовують?

А є ще специфічні насінини рослин, які в нас не ростуть?

А як же рослини розмножуються? Вся справа в тому, що насінинки дуже люблять подорожувати. Є способи, за допомогою яких подорожують і розмножуються насінинки. Їх може розносити вітер, вода, тварини і птахи, або вони висіваються самі.

Дидактична гра: «Як подорожує насінина?» На картках зображена рослина і її насіння. Вам треба назвати її, сказати, хто їй допомагає, і покласти до певної кишенки.

Вітер	Вода	Птахи, тварини	Саморозсів
Клен Липа Кульбаба Соняшник	Горіх кокосової пальми	Горобина Соняшник Ліщина Квасоля	Соняшник Квасоля Горох

Високо літає насінинка,
Як її підхопить вітровій-
Зблисне раптом золотава спинка
У високій синяві густій.
У теплі купається ,мов птиця
І, здається ,облетить світи.
Та усе ж вертається у землю,
Щоб із нею тихо прорости.

Подивіться на цю маленьку насінинку, візьміть її до рук. Бачите, яка вона маленька, заховалась у вашому кулачку. А яка ж велика сила захована в ній. Звідки ж бере вона цю силу, щоб дати життя новій рослині. Давайте заглянемо всередину насінини.

Розгляд будови насінини. Кожна насінинка покрита зверху шкірочкою, яка захищає її від пошкодження і висихання. Називається вона-оболонка. Якщо ми розкриємо насінину, то побачимо паросток-це майбутня рослина і її корінець. паросток бере всі свої сили з самої насінини. до складу якої входять речовини, які потрібні для того, щоб виросла нова рослина.

Висновок. У насінини є оболонка, паросток, корінець.

Ми говорили, що насіння має велику силу. Що ж відбувається з рослиною, коли вона попадає в ґрунт? Ріст рослини починається так: Вода проходить крізь оболонку насіння і воно набрякає. Першим крізь оболонку пробивається паросток. Корінець обростає іншими корінцями-тоненькими, які тягнуть з ґрунту воду, мінеральні речовини. Після того, як паросток пробивається на поверхню ґрунту, на ньому з'являються нові зелені листочки.

Ми з вами проводили дослід. Брали 4 банки і клали в них квасолю. пригадайте цей дослід. (Діти розглядають малюнки). У якій банці насінинка проросте і набуде такого вигляду.

Висновок. Для того, щоб проросла рослина, потрібні: вода, тепло, світло, ґрунт.

Фізкультхвилинка «Я –насінинка»

Я-маленька насінинка. Мене сюди приніс вітерець. Мені холодно. Аж ось пригріло сонечко, пішов дощик, у мене виріс маленький корінець. Я п'ю водичку і тягнусь до сонечка своїм паростком. Я расту все вище і вище. Здрастуй, сонечко! Здрастуй, вітерець! У мене з'явилися листочки! Я радію сонечку, дощику, вітру!

А знаєте, діти, здавна люди говорять:

Яке насіння, такий урожай. Добре насіння-гарні сходи.

Є така наука – селекція, яка займається тим, що підбирає нове. гарне насіння, виводять нові сорти рослин. Ми сьогодні з вами будемо теж займатися науковими справами. Будемо селекціонерами. Ми будемо висаджувати по 20 насінин, а потім перевіримо. скільки їх зійшло, як вони ростуть і будемо заносити в календар спостережень. Давайте займемо свої місця.

Візьміть у руки палички, ними зробимо борозенки, у які будемо висаджувати насіння. Закриваємо ґрунтом насіння. Поллемо з лічочок наші городи. Ось і закінчилась наша робота.

У землю ми посадимо Звідусіль постукають

Зернятко ласкаве, З лічочок дощі:

Хай нагріє землю «Як живеш там, зернятко?

Сонечко яскраве Ти виходь мерщій!»

Діти, сподобалося Вам заняття?

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Дзіндзюра Марія-Марта

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. психол. н. І. І. Садова

Проаналізовано основні погляди на проблему впливу сімейного виховання на розвиток учня початкової школи. Надано психологічну характеристику учня початкової школи, охарактеризовано особливості родинних взаємин та їх вплив на розвиток учня. Розроблено практичні рекомендації щодо покращення стилю сімейного виховання дітей початкової школи.

Сім'я відіграє важливу роль у житті кожної людини. Саме у сім'ї відбувається моральне, духовне та фізичне становлення особистості. Діти – найбільше багатство та цінність у сім'ї. Сімейне щастя можливе у тих сім'ях, в яких здорові та виховані діти. Виховання дитини – це найбільш трудомістка сфера людської діяльності, успіх якої залежить від багатьох чинників. Тому дорослі найчастіше допускають помилки у цій сфері. Проблема сімейного виховання була, є і буде актуальною. Кожна дитина є індивідуальністю, тому потрібно застосовувати різні методи та засоби виховання [1, с. 60].

На виховний потенціал родини впливає мікроклімат сім'ї – складна система зв'язків і взаємодій, взаємовідносин між родичами. Головну роль у системі внутрішньо сімейних стосунків відіграють стосунки між подружжям, які визначають і виховні можливості родини. Важливе місце в системі внутрішньо сімейних стосунків посідає ставлення дітей до батьків (любов до батьків, довірливі стосунки наслідування батьків).

Виховний потенціал сім'ї залежить від: культурних традицій та від звичаїв сім'ї. Культура відіграє важливу роль у сім'ї. Оскільки, вона впливає на всі сфери діяльності сім'ї (побутові стосунки, проведення дозвілля) та впливає на виховний процес.

Сімейне виховання, як внутрішній процес педагогічної системи сім'ї містить такі компоненти:

- виховна діяльність батьків;
- виховне середовище сім'ї, в якій зростає дитина;
- різні види діяльності сім'ї (це і відпочинок, і побутова праця, до якої залучають дітей) [3, с. 59].

Успішне сімейне виховання залежить від складу сім'ї. За складом сім'ї поділять на:

- розширені (у яких проживають бабуся/дідуся)
- нуклеарні (батьки й неповнолітні діти);
- повні (коли мати й батько виховують дітей);
- неповні (коли один із батьків виховує дітей);
- реструктуровані (один з батьків – рідний, інший – нерідний)
- нерідні сім'ї (діти без рідних батьків виховуються іншими родичами або чужими людьми) [3, с. 62].

Склад сім'ї відіграє велику роль у сімейному вихованні. Оскільки це є одна з найпоширеніших проблем сімейного виховання – неповна сім'я. Оскільки, дітей дуже травмують відносини батьків. Сьогодні в Україні, на жаль, багато дітей через війну втрачають одного з батьків. І це є проблема не тільки сім'ї, а й держави. Багато досліджень підтверджують, що саме деформація сім'ї порушує особистісний розвиток дитини. У дітей з неповних сімей часто виникають комплекси неповноцінності.

Багато педагогів, психологів та вчених досліджували проблеми сімейного виховання. Найбільше уваги сімейному вихованню приділяли А. Макаренко, В. Сухомлинський, М. Стельмахович, К. Ушинський, Г. Ващенко. К. Ушинський вважав, що одним з найсильніших засобів виховання є схильність дітей наслідувати своїх батьків. А. Макаренко вважав, що психологічний клімат в сім'ї впливає на моральний стан дитини, формування характеру, звичок, поведінки дитини. Іноді, батьки приховують свої сварки від дітей, однак діти відчувають настрій, який перебуває на даний момент у сім'ї. Тому потрібно контролювати свої емоції, дії, вчинки, щоб забезпечити дитині комфортні умови для її розвитку. Також Макаренко вважає, що сім'я повинна бути колективом. Г. Ващенко, вважав що справжня любов, яка панує у родині закладає основи щасливого дитинства та добру вдачу у зрілому віці. Досліджено, що діти, котрі народились у несприятливих, некомфортних сімейних умовах, у майбутньому потерпають від невдач та є неуспішними, нещасливими у житті. Тому важливо вчитись батькам ще до народження дитини, створювати позитивний клімат у сім'ї. Вміти його налагоджувати. І зустріти своє дитя у сприятливому психологічному середовищі, яке б сприяло гармонійному розвитку дитини [2, с. 215].

Переважно батьки виховують своїх дітей за такими принципами:

- інтуїтивно;
- за прикладом їхнього виховання, яке вони отримали від своїх батьків;
- протилежно методам виховання своїх батьків;
- у співпраці з педагогом або психологом [4, с. 75].

Проблеми сімейного виховання та родинності відіграють велику роль у діяльності школи. Адже, сімейне виховання повинно стати основою життєдіяльності школи. Учні повинні шанобливо ставитись до своїх вчителів та батьків, жити у згоді між своїми однокласниками. А батьки та педагоги повинні любити дітей та співпрацювати між собою. Тоді така школа приречена на успіх та хороші результати у вихованні своїх дітей.

Варто звернути увагу на функції сім'ї. Оскільки сім'я змінюється під впливом сучасного суспільства, змінюються її функції. Є такі функції:

- репродуктивна функція сім'ї (дітородна) – цілісність сексуальної потреби, що забезпечує продовження роду, і любові як вищого почуття виключає розмежування один від одного;
- освітньо-виховна (соціалізація), яка полягає у вихованні, навчанні та догляді за дітьми, їх соціальний захист;
- дозвільна функція пов'язана з відпочинком, організацією дозвілля, турботою про здоров'я і благополуччя членів сім'ї;
- духовно-емоційна функція;
- господарсько-економічна функція, яка включає в себе харчування сім'ї, придбання і утримання

домашнього майна, одягу, взуття, благоустрій житла, тощо;

- економічна функція;
- функція первинного контролю, адже сім'я здійснює первинну моральну регламентацію поведінки людини в різних сферах життєдіяльності [5, с. 80].

Отже, проблеми сімейного виховання будуть доти, поки існуватиме людство. Правильно підібрані методи і засоби виховання до своєї дитини, співпраця педагогів з батьками, психологами дадуть позитивний результат у вихованні.

Сімейне виховання – це педагогіка, яка триває кожного дня, протягом багатьох років життя людини, і відіграє велику роль у формуванні особистості.

Сім'я виховує дітей усім побутом свого життя, сімейними обставинами. Ми повинні пам'ятати, що не тільки люди виховують особистість, але й речі, події, явища, проблеми, щасливі моменти, які оточують дитину.

Література:

1. Бабаніна, І. Сімейне виховання як гарант морального становлення особистості : досвід, пошуки, міркування Початкова школа. 2013. № 4. С. 60–62.
2. Ковбас Б., Костів В. Родинна педагогіка : у 3-х т. Івано-Франківськ, 2006. Т. II : Основи родинного виховання. 288 с.
3. Демиденко, Т. М. Виховний потенціал – провідна характеристика сім'ї як педагогічної системи. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2011. № 1. С. 58-63.
4. Хатне виховання. Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2011. № 2. С. 74-77.
5. Соціологія сім'ї : підручник / М. П. Лукашевич, Ф. Ф. Шандор. Київ: Знання, 2013. 223 с.

НАРОДНИЙ ДОСВІД ПІКЛУВАННЯ ПРО ЗДОРОВ'Я І ЗМІЦНЕННЯ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТИНИ

Домальчук Олександр

студент 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

З'ясовано сутність етнопедагогічної системи фізичного виховання дітей та молоді. Визначено етновалеологічні традиції українців.

Народна педагогіка ставить піклування про здоров'я та фізичний розвиток дітей на перше місце. (“Нема щастя без здоров'я”, “Здоровому все здорово”). З цього, по суті, й розпочинається виховання дитини в сім'ї. Зразу ж після появи немовляти на світ батьки вважають своїм першим і головним обов'язком піклуватись про здоров'я. Так, співаючи над колискою немовляти, мати бажає своєму дитяті “рісточки у кісточки”, “здоров'ячко на сердечко” і хоче, щоб воно “спало не плакало, росло – не боліло”[3, с. 202].

Велике значення нормального фізичного розвитку зумовлювалось цілком реальними життєвими потребами. У діяльності трудової людини завжди постає немало таких проблем, для подолання яких потрібні чималі фізичні зусилля. Сила і витривалість, стійкість і спритність в народі високо цінуються. Ці риси батьки прагнули виховати в своїх дітей. Крім того, народ давно збагнув, що фізичне виховання нерозривно пов'язане з іншими сторонами формування особистості.

Емпіричним шляхом народна педагогіка дійшла висновку, що вдале просування фізичного розвитку дитини сприяє виробленню таких важливих її рис, як наполегливість, відвага, рішучість, чесність, дисциплінованість, потяг до праці, впевненість у своїх можливостях, оптимізм, колективізм, здатність до переборення труднощів. Кожний знає, що фізично загартована людина рідко хворіє на інфекційні хвороби, може стійко переносити холод і спеку, погодні й життєві негоди, витримувати тривале фізичне навантаження [2]. Фізична і розумова діяльність завжди перебувають у тісному зв'язку (“Сила без голови шаліє, а розум без сили мліє”), однаково репрезентуючи позитивні ознаки особистості (“Сила та розум – краса людини”). Піднесення рівня фізичного розвитку поліпшує розумову діяльність людини (“В здоровому тілі – здоровий дух”), працездатність (“Щоб працювати, треба силу мати”).

Особливо чітко простежується зв'язок фізичного виховання з трудовим. Народна педагогіка високо підносить значення фізичного розвитку тому, що він створює добрі передумови для повноцінної й активної трудової діяльності. Кожний батько й мати знають, що своєчасне формування в дитини рухових навичок, удосконалення її фізичних якостей і зміцненню здоров'я допомагають їй успішно оволодівати трудовими діями.

Отже, завдання фізичного виховання в народній педагогіці визначаються так: 1) зміцнення здоров'я підростаючого покоління та правильний його фізичний розвиток, 2) збільшення тривалості життя, 3) формування в молоді найважливіших морально-вольових якостей, 4) прищеплення відповідальних санітарно-гігієнічних навичок, 5) здійснення підготовки до участі в продуктивній праці і до захисту рідної

землі. Велика увага до фізичного виховання в родинній етнопедагогіці зумовлена високим гуманізмом народу. Добре розуміючи, що хвороба чи каліцтво травмує людину (“Коли немає сили, то й світ не милий”), батьки борються за те, щоб діти могли рости бадьорими, сильними, здоровими й життєрадісними (“Веселий сміх – здоров’я”). А народна мудрість закликає: “Бережи одягу знову, а здоров’я змолоду, бо “Горе стихає, а здоров’я зникає, і радість минає” [3, с. 205].

Правилом гарної поведінки вважається при зустрічі друзів, родичів, товаришів, знайомих запитувати одне одного про стан здоров’я членів родини. Про увагу до здоров’я свідчить значна кількість образних народних порівнянь: “здорова, як вода”, “здоровий, як велетень”, “здоровий, як дуб”, “здоровий, як лось”. На ролі здоров’я наголошується в багатьох прислів’ях і приказках: “Здоров’я – всьому голова”, “Найбільше багатство – здоров’я”, “Здоров’я людини – багатство країни”, “Світ великий – було б здоров’я”.

Народна педагогіка вимагає, щоб батьки, піклуючись про фізичний розвиток дитини, всіляко заохочували її до рухів. Чим більше дитина рухається, тим краще росте і розвивається (“Як дитина бігає і грається, то їй здоров’я усміхається”). Коли дитя швидко росте і міцніє, то батьки відзначають: “Росте, як качена на воді”, “Росте, як на дріжджах”.

Найпоширенішим, найдійовішим і до того ж загальнодоступним засобом фізичного виховання дітей у народній педагогіці є оздоровчі сили природи – сонячні промені, свіже повітря і вода [1].

Однією з характерних рис народної практики фізичного виховання було її певне профілактичне спрямування, застереження батьків від можливих промахів. Так, народна педагогіка стежить за тим, щоб у шлюб не вступали люди з кровними зв’язками, що шкідливо позначається на потомстві або взагалі призводить до бездітності. З таких самих міркувань осуджуються і занадто ранні шлюби. “То дуже погано, коли діти дітей родять”, – кажуть у народі. Народна педагогіка різко виступає проти куріння (“Хто цигарки палить, той у гріб спішить”), пияцтва (“Горілка з ніг людей збиває”, “Від пила болить спина, від горілки – серце”), статевої розпусти (“У гуляки діти вовкулаки”, “Розпусник гуляє – гнилу душу має”) та інших шкідливих явищ, які згубно впливають на здоров’я, дітей, та родинні взаємини.

Отже, задля здійснення нормального фізичного розвитку дитини етнопедагогіка звертала увагу на необхідність додержання режиму дня, харчування та сну, рівномірного чергування роботи.

Література:

1. Давидюк Г. М. Валеологія. Луцьк: Надстир’я, 1998. 158 с.
2. Завацький В. І., Цьось А. В., Бичук О. І., Пономаренко Л. І. Козацькі забави. Луцьк: Надстир’я, 1994. 112 с.
3. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ: Рад. школа, 1985. С. 201-211.

ФОРМУВАННЯ УЯВИ У ПЕРІОД ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА

Дубанська Яна

студентка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Н. П. Ярошук

Розкрито психологічні особливості розвитку уяви дітей середнього дошкільного віку

У сучасному модернізованому суспільстві система освіти повинна бути орієнтована на створення умов для розвитку і самореалізації особистості дитини, де одним з найважливіших завдань роботи з дітьми є розвиток уяви, яка значною мірою визначає пізнавальний, емоційний і особистісний розвиток дітей.

Уява є центральним новоутворенням психічного розвитку дітей дошкільного віку (Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Давидов та ін.), також один із важливих психічних процесів, що безпосередньо входить у будь-який творчий процес людини на різних етапах її життя та забезпечує засвоєння різних форм людської культури в онтогенезі. Уява формується разом із допитливістю дитини ще в ранньому віці, але свого інтенсивного розвитку і особливого значення набуває саме в дошкільному віці. На межі дошкільного та молодшого шкільного віку відбувається перехід від потенційних форм психічного розвитку до активних. Саме на цьому році життя дитини уява як психічна функція робить значний стрибок у своєму розвитку й впливає на продуктивність навчальної праці, на формування пошуково-діяльничого досвіду, вияв творчих здібностей.

Як відзначає в своїй роботі «Психологія розвитку дитини» Л. Виготський, найважливіше значення уяви в тому, що воно дозволяє представити результат праці до його початку, і тому, орієнтує людину в процесі творчої діяльності, тобто в процесі творчості [1, с. 3]. Уява належить до вищих пізнавальних процесів. Вона є необхідною стороною будь-якої людської діяльності та породжується потребами, що виникають у житті людини. У життєвому побуті уявою або фантазією називають все те, що не відповідає дійсності і не має ніякого практичного значення. На ділі ж уява однаково проявляється у всіх сторонах культурного життя. Також уява забезпечує цілісність і константність сприйняття, яке орієнтує людину в безкрайніх просторах майбутнього і дозволяє коригувати картини минулого, лежить в основі ідеального відображення дійсності [2, с. 153].

Уява – своєрідна форма відображення об’єктивної дійсності, психічний процес, що полягає у створенні

нових образів шляхом переробки матеріалу сприймань і уявлень, що виникли у попередньому досвіді. Тому образи уяви називають вторинними. Уява становить певний відхід від безпосередньо даного, від оточуючої реальності, але в ній завжди зберігається зв'язок з дійсністю. Цей зв'язок полягає у наступних фактах:

✓ Нові образи виникають із життєвих вражень, елементи образу існують реально, хоча в інших поєднаннях.

✓ При створенні нових образів враховуються відомі закономірності. Завдяки цьому образи уяви можуть реально втілюватись.

✓ Завдяки уяві відновлюємо картини, відомі за описами: події минулого, поверхні недосяжних планет.

✓ Через уявні образи людина висловлює свої емоційні стани. З іншого боку, образи уяви викликають у людини емоції, супроводжуються реальними переживаннями. Так, дитина по-справжньому лякається від страшливих казкових героїв. Л. Виготський назвав цей факт «законом емоційної реальності уяви» [3, с. 231].

Отже, на сьогоднішній день уява визначається як психічний процес, що полягає у створенні нових образів на основі уявлень, набутих з попереднього досвіду [4, с. 11]. Все, що зроблено людиною і оточує нас, є продуктом її уяви. Розвиток уяви передбачає його вдосконалення за такими ознаками: за різноманітністю процесів уяви, по оригінальності образів уяви, що оцінюється іншими людьми, за рівнем деталізації побудови образів уяви, за рівнем інтелектуалізованості образів уяви, що виявляється в їх уявній інтерпретації іншими людьми, за емоційністю реакцій інших людей на продукти уяви даного індивіда.

Г. Костюк підкреслював важливу роль уяви в розвитку здатності у дитини розуміти те, що вона сприймає: щоб схопити ціле, розкрити в ньому певні ознаки, риси, властивості, треба вийти за межі безпосереднього споглядання. Із розвитком уяви та мови діти оволодівають довільними пізнавальними процесами: ставлять мету, наприклад, запам'ятати, спрямовують свої зусилля на її досягнення. Або вже старші дошкільники, відтворюючи прочитаний текст, шукають його основну ідею, передають зміст твору, вдаються до послідовного розгортання сюжету відповідно до складеного плану.

Уява бере безпосередню участь у створенні образу свого «Я», дозволяє вірити в свої можливості, ризикувати, коли дитина виконує нове завдання, сподіватися на успіх. Все це дає підставу стверджувати, що розвиток уяви у дітей дошкільного віку має бути найважливішим завданням виховного процесу. Недостатній розвиток уяви призводить до стійких негативних переживань, до нав'язливих страхів, тривожності: у дитини знижується самооцінка, порушуються контакти з навколишніми, виникає почуття самотності, зневіри. Такі діти вже потребують особливої уваги з боку дитячих психологів.

У дітей молодшого дошкільного віку переважає відтворювальна уява, починає формуватися її спрямованість. Невміння керувати своїми ідеями, підпорядковувати їх власній меті, призводить до того, що задуми гинуть без їх втілення. Тому важливою складовою процесу розвитку уяви виступає розвиток її спрямованості. Особливості розвитку уяви дітей молодшого дошкільного віку свідчать про необхідність керівництва цим процесом з боку дорослого та створення повноцінних умов для становлення уяви в різних специфічно дитячих видах діяльності [5, с. 2].

У середньому дошкільному віці уява дитини набуває керованого характеру. Формуються дії уяви: задум у формі наочної моделі; образи уявних предметів та дії з ними; дитина може контролювати і визначати характер уяви. В різних видах діяльності (ігровій, конструктивній, образотворчій) з'являється уміння планувати. Діти піклуються про відповідність своїх задумів дійсності. Ця здатність чітко виявляється у грі, де старший дошкільник вже чітко підбирає потрібні компоненти для гри, а не потрібні відкидає. Саме гра виконує виключно важливу роль у житті дитини, яка спонукає до збудження уяви. Діти із захопленням займаються творчою діяльністю.

У старшому дошкільному віці уява набуває керованого характеру. Формуються дії уяви: задум у формі наочної моделі; образи уявних предметів та дії з ними; дитина може контролювати і визначати характер уяви. В різних видах діяльності (ігровій, конструктивній, образотворчій) з'являється уміння планувати. Діти піклуються про відповідність своїх задумів дійсності. Ця здатність чітко виявляється у грі, де старший дошкільник вже чітко підбирає потрібні компоненти для гри, а не потрібні відкидає. Саме гра виконує виключно важливу роль у житті дитини, яка спонукає до збудження уяви. Діти із захопленням займаються творчою діяльністю [6, с. 212].

Отже, уяву потрібно починати розвивати вже з молодшого дошкільного віку, але варто зауважити, що саме в старшому дошкільному віці центральним новоутворенням стає саме творча уява, і завдяки уяві будь-яка дитяча діяльність (малювання, ліплення, конструювання та ін.) набуває цілеспрямованого характеру.

Література:

1. Лисенкова І.П. Розвиток уяви у дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. 2018. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2018_3_11
2. Выготский Л. С. Психология. ЭКСМО-Пресс. 2000. 108 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2002. 424 с.
4. Базима Н.В. Особливості розвитку уяви у дітей старшого дошкільного віку. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2011. Вип. 17. С.11-15.
5. Коваленко М.М. Педагогічні умови розвитку уяви молодших дошкільнят у процесі зображувально-ігрової діяльності. Науковий вісник Донбасу. 2010. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2010_3_14
6. Грузинська І.М. Особливості розвитку уяви дітей дошкільного віку. Молодий вчений. 2017. № 8. С.211-214.

ФІЗИЧНІ ЯКОСТІ ЯК КОМПОНЕНТ ВІДБОРУ ТА ОБ'ЄКТ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ У ПРОЦЕСІ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ємельянова Анастасія

студентка 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. н. з фіз. вих. та спорту Ю. М. Андрійчук

Розглянуто питання оцінки фізичних якостей як компоненту та об'єкту педагогічного впливу у процесі спортивної діяльності.

Розвиток дитячо-юнацького спорту тісно пов'язаний з вдосконаленням системи відбору, виявленням і розвитком спортивних талантів. Пошук і відбір є першочерговим завданням для тренерів у різних видах легкої атлетики [1, с. 4-10].

Практика показує, що недостатня ефективність роботи навчально-спортивних підрозділів у більшості випадків є наслідком невдалого відбору дітей. Відбір талановитих дітей до сьогодні є однією із найбільш гострих проблем теорії та методики підготовки спортсменів високого класу. Це пов'язано з тим, що розвиток сучасного спорту, і легкої атлетики зокрема, характеризується різким підвищенням спортивних результатів, загостренням конкуренції та підвищенням психологічної напруженості в змаганнях [2, с. 24-25].

Основою розвитку спорту, і легкої атлетики, зокрема, є прагнення до досягнення найвищих досягнень. Тому здавна до занять легкою атлетикою відбирали обдарованих людей, талант яких стихійно утверджував у них видатних спортсменів.

Проблеми спортивного відбору в легкій атлетиці є надзвичайно широкими та різноплановими. Кожна з цих проблем має свою специфіку в залежності від завдань щодо певних етапів підготовки юних спортсменів.

Природний відбір не дозволяє вирішити проблему підготовки кваліфікованого резерву, оскільки, згідно статистичних даних, відомо, що в ДЮСШ відбувається значне «відсіювання» дітей. Близько 70 % юних легкоатлетів припиняють заняття через невідповідність програм відбору і підготовки [3, с. 22-23].

Недостатньо вдосконалена система спортивного відбору у легкій атлетиці обумовлена багатьма причинами, у тому числі і тим, що немає обґрунтованої інформації про значущість певних факторів для становлення майстерності атлетів. До того ж, недостатньо вивчені надійність та інформативність методів відбору дітей для навчання і вдосконалення в секціях, групах, класах, практично відсутні наукові дані про граничні тренувальні навантаження для юних легкоатлетів різного віку.

У нашій роботі, для вирішення питань спортивного відбору проводилось дослідження метою якого було: виявити найбільш значимі критерії для спортивного відбору дітей у спортивні секції і групи початкової підготовки ДЮСШ. Підводячи підсумок нашій роботі, необхідно відзначити те, що у вітчизняній і зарубіжній літературі достатньо уваги приділено проблемі відбору перспективних дітей і залучання їх до занять спортом. Проте немає чіткої розробленості застосування різних критеріїв відбору в рамках системного підходу стосовно спортсменів-початківців на етапі початкової підготовки. Відсутні модельні характеристики за допомогою яких можна повною мірою оцінювати їх морфо-функціональний стан і фізичну підготовленість на різних етапах відбору.

Як свідчать літературні дані, роботі фахівців на сучасному етапі перешкоджають недостатнє фінансування ДЮСШ, недосконалість матеріально-технічної бази і незацікавленість дітей заняттями легкою атлетикою. Також встановлено, що фахівці в своїй діяльності недооцінюють значущість і недостатньо використовують засоби інформаційного простору для популяризації та реклами виду спорту та своїх послуг.

Література:

1. Кузь Ю. Первинний відбір легкоатлетів на початковому етапі багаторічної підготовки. Молода спортивна наука України. Львів, 2016. Т.1. С. 97-101.
2. Красновид В. М. Оцінка фізичної підготовленості юних легкоатлетів у системі спортивного відбору. Наукові записки психолого-педагогічні науки. 2009. №1. 113-116.
3. Мищенко Є. В. Відбір і орієнтація юних легкоатлетів-бігунів 9-11 років на етапі початкової підготовки. Д., 2011. 121 с.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ДИЗАЙНУ

Жанжик Юлія

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – викладач В. А. Левицька

Для гармонійного розвитку особистості надзвичайно важливим є естетичне виховання. Дослідження літературних джерел засвідчує, що естетичне виховання – це процес формування сприйняття цілісного і розуміння прекрасного в дійсності та мистецтві. На естетичний розвиток молоді безпосередній вплив мають заняття творчістю та дизайном. На думку В. Сухомлинського: «Краса – це дзеркало, в якому можна побачити себе і свій внутрішній світ [4].

Аналізуючи джерельну базу, можна зробити висновок про те, що проблемі формування естетичної культури приділено величезну увагу, вона стала предметом досліджень В. Бутенка, М. Веселовської, О. Комарової. Естетичного виховання студентів засобами мистецтва описано в працях О. Баранової, Т. Брайченко, Л. Дементьєвої, О. Коробко. Професійні вміння студентів з позиції естетичного виховання вивчали Н. Тимошенко, Н. Фадєєва. Проблеми естетичного виховання молодого покоління досліджували М. Волошина, Т. Зотєєвої, М. Левшенко, В. Сергієва, І. Толпигіної та інших. Значну увагу проблемі естетичного виховання засобами мистецтва приділяв В. Сухомлинський [2].

Важливим компонентом всебічного гармонійного розвитку особистості є естетичне виховання. У цьому процесі формуються естетична свідомість і поведінка особистості. Естетичний ідеал, має особливе значення для формування естетичного відношення до дійсності як ціль чи приклад, що підвищує потяг до краси. Естетичний смак добре відображає естетичні позиції, його погляди, ідеали, вміння відрізнити прекрасне від потворного, справжню красу від оманливої [6].

Одним із показників естетичного ставлення людини до навколишнього довкілля є потреби та інтереси, які найбільш чітко відповідають цінним орієнтаціям особистості у сфері мистецтва. Саме через естетичні почуття ми в основному сприймаємо та цінуємо красу в мистецтві та реальності. Визначаючи художні смаки, людина створює красу в процесі творчої діяльності. В естетичному світогляді сучасної молоді немає достатніх знань про закони естетики та художньої творчості, про критерії краси та мистецтва.

На заняттях дизайну студенти не лише здобувають певні теоретичні знання з конкретних видів мистецтва, а й набувають відповідних практичних умінь та навичок, розвивають свої мистецькі здібності. Завдання педагога виховати у студента здатність насолоджуватися мистецтвом, розвинути естетичні потреби, інтереси [2].

Варто згадати слова геніального фізика Альберта Ейнштейна, який зазначав, що мистецтво і науки – це гілки одного дерева, все це спрямоване на ушляхетнення життя суспільства. Основою повсякденного рівня естетичного виховання засобами виступають:

- твори образотворчого мистецтва. У спостереженні за картиною чи скульптурою, що відображає життя людини, природи, розвивається не тільки сприйняття, але й фантазія: людина думає, уявляє образ, бачить картину подій, образів, персонажів;
- поведінка та діяльність учнів. Гідні дії учнів, успіхи в навчанні, праці, спорті, громадській, художній діяльності повинні бути предметом обговорення з естетичної точки зору;
- оформлення побуту (залучення дітей до створення естетичної атмосфери в школі, класі, квартирі) [1].

Актуальне завдання гуманізації предметно-просторового та освітнього середовища покликаний вирішувати дизайн. Він створює специфічну візуальну мову форми, ознаками якої виступають пропорції, оптична ілюзія, співвідношення світла й тіні, об'ємів, кольорів. Дизайн створює форму емоційно виразною, естетично осмисленою, виражає її призначення й характер місце в системі культури. Дизайн має не тільки власний предмет, а й мету, яка полягає у формуванні гармонійного предметного та освітнього середовища, яке найбільш повно задовольняє матеріальні та духовні потреби суспільства. Взагалі естетичне виховання передбачає вироблення вміння сприймати і відчувати прекрасне у природі, в житті, в суспільних відносинах, в художніх творах. Ця здатність виявляється в емоційній реакції на все прекрасне, доступне сприйняттю особистості, в особливому інтересі до прекрасного та його проявах у яскравих кольорах, формах та їх поєднаннях. Це вміння перетворювати, вносити в життя найпростіші елементи прекрасного, чітко використовувати малюнки, ліпити, вміння знаходити способи зображення у образотворчому мистецтві та дизайні. Також це вміння бути творчим у художній діяльності та в повсякденному житті. Це творча уява, творча ініціатива втілення прекрасного в життя, пошук засобів вираження в композиціях; вміння цінувати прекрасне навколо себе. Він полягає у вмінні правильно розрізнити зміст, загальний характер та найяскравіші виразні та образотворчі засоби творів дизайну; у вмінні оцінювати, як малюють, розрізнити прекрасні предмети у повсякденному житті, красиві – у явищах природи [4; 6].

Збагачення світогляду сучасної молоді, на нашу думку, неможливе без ознайомлення з різноманітними видами українського декоративного мистецтва та дизайну, які мають власну історію, художньо виражальні засоби: матеріал, мову, способи передачі відомого, знайденого, тобто свою традицію. Водночас залучення молоді до дизайну дає змогу дотримуватися принципів естетичного виховання (інтеграції різних видів мистецтва та дизайну; естетичного відбору матеріалу для художньо-конструктивної діяльності; народності, культуровідповідності; індивідуальності), реалізувати його зміст та завдання, сприяти формуванню естетичної культури.

Мистецька діяльність, звичайно, є важливим пріоритетом у розвитку особистісного відчуття

прекрасного. Водночас, почуття краси має формуватися на постійній, системній основі, що може забезпечуватися тільки комплексним сприйняттям всіх видів діяльності через призму феномену «естетичного». Одне з головних завдань дизайну, як засобу естетичного виховання – стимулювання творчих здібностей, можливостей. Варто зауважити і той факт, що творчості навчити не можна, а можна лише створити умови для пробудження в учнів творчих імпульсів. Чим швидше почати роботу з молоддю, тим більше шансів, що молоде покоління розвиватиметься, щоб побачити більше, ніж у всіх сферах діяльності, щоб створити основу естетично правильної організації свого життя.

Література:

1. Бех І. Д. *Виховання особистості: у 2 кн. Київ: Либідь, 2003. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. 280 с.*
2. Зайченко І. В. *Педагогічна концепція С. Ф. Русової: навчальний посібник для студентів педагогічних спеціальностей вузів. Чернігів: Деснянська правда, 2006. 264 с.*
3. Масол Л. М. *Загальна мистецька освіта: теорія і практика. Київ: Промінь, 2006. 432 с.*
4. Рудницька О. П. *Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна кн. Богдан, 2005. 360 с.*
5. Левченко Т. І. *Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. Вінниця: Нова книга, 2002. 512 с.*
6. Панченко Л. М. *Формування ціннісних орієнтацій молоді в період системної трансформації українського суспільства. Київ, 2003. 21 с.*
7. Сергієнко А. В. *Ціннісний пріоритет естетичної культури сучасного студента: теорія і практика. Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць. Психологія. Педагогіка. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2014. № 22. С. 54.*

ПСИХОФІЗИЧНИЙ ВПЛИВ НАСТІЛЬНОГО ТЕНІСУ НА СПОРТСМЕНА

Жовнірук Максим

студент 3 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт»

Луцького педагогічного коледжу

Науковий керівник – викладач психології А. В. Аханова

Розглянуто психофізичний вплив настільного тенісу на спортсмена, закономірності психічної діяльності особистості в умовах тренувань і змагань.

Психологія спорту вивчає закономірності психічної діяльності людини в умовах тренувань і змагань. Існують різноманітні методи науково-психологічних досліджень, які виявляють особливості впливу різних чинників на формування особистості спортсмена, його психофізичних можливостей для досягнення певних результатів. Проте дитяча психологія, що є складовою вікової психології, ще недостатньо адаптувалася до проблем спорту і, зокрема, сучасного тенісу. І хоча провідні світові науковці в галузі психології спорту уже протягом останніх 30–40 років достатньо плідно працюють над проблемами у сфері дитячого тенісу, а тренери-практики активно застосовують результати їхніх досліджень, в Україні ці процеси йдуть повільно. Відсутність державної підтримки наразі ніяк не стимулює розвиток цього виду спорту. До того ж спортивні науковці робили акцент на ідеологічно-масовому чиннику в розвитку вітчизняної спортивної галузі, то сучасні психологи спорту зміщують наголос у бік особистості й соціально-психологічного рівня спортивної діяльності [2].

Теніс, у порівнянні, наприклад, з «масовим» футболом – елітний і дорогий вид спорту, стає недоступним для багатьох бажаючих (можливо, майбутніх чемпіонів). І тому, поки країна залишається у такому стані «соціального неблагополуччя», необхідно посилити якісну, відповідно до сучасних світових вимог, підготовку тенісистів, починаючи з молодшої вікової категорії. Проаналізувавши дослідження з цієї тематики, варто зазначити, що ґрунтовно цим питанням займалися Р. Уейберг, Д. Гоулд, С. Беліц-Гейман, Р. Фіш. У своїх дослідженнях Р. Уейберг та Д. Гоулд аналізують проблеми особистості у спорті, зокрема, зупиняються на питанні психічного розвитку дітей через заняття спортом. Варто зазначити, що С. Беліц-Гейман, враховуючи значення тенісу у фізичному та психічному розвитку дитини, акцентує увагу на вихованні психомоторних навичок. Р. Фіш у своїх дослідженнях зосереджує увагу на можливостях тенісу змінювати характер людини, шляхом удосконалення позитивних рис та нейтралізації негативних. Досить цікавим є досвід Ю. Ємшанової, яка розглядає стильову саморегуляцію тенісистів на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей. Дослідниця також дає поради на сторінках місячного національного журналу «TENNIS-club» щодо психології дитячого тенісу для батьків, що є досить цінним. Варто зазначити, що Н. Гівер, А. Обелевський та М. Лис, аналізуючи основні аспекти психологічної підготовки тенісистів, акцентують увагу на неоднорідності підліткової психіки та психофізичну підготовку пропонують проводити, враховуючи розвиток стадій самосвідомості людини. А. Григор'єва стверджує, що чинник успішності тенісиста залежить від особливостей характеру і раціонально організованого процесу тренування [4].

Психологічна підготовка – це здатність регулювати психічний стан, зосереджуватися перед грою,

мобілізувати сили під час гри, протистояти несприятливим впливам зовнішнього середовища, впевненість в собі, емоційну стійкість до змагальних стресів, стан бойової готовності; закоханість у вид спорту, цілеспрямованість, ініціативність.

Розвиток психічних функцій та властивостей гравця в настільний теніс, формування значущих моральних та вольових якостей; уваги, координації, відчуття, мислення, пам'ять, емоційність, уявлення, профілактику перенапружень; реакцію на рухомий об'єкт; здатність до самоаналізу, самокритичності, вимогливості до себе [3].

Будь-яка довільна дія вимагає для свого здійснення певного, хоча б мінімального, вольового зусилля. Вольові зусилля відрізняються від зусиль м'язових. Щоправда за всякого вольового зусилля є якісь м'язові рухи, хоч би в зародковій формі. Але ці рухи не є головними у вольовому зусиллі, для якого є характерний стан внутрішньої напруги. Вольові зусилля завжди мають свідомий характер, пов'язані з більш-менш ясним усвідомленням мети та очікуваних результатів дії. Найвиразніше вольові зусилля виступають саме тоді, коли під час здійснення вольового акту ми зустрічаємося з перешкодами для його здійснення. Інтенсивність вольових зусиль прямо пропорційна ускладненням, які при цьому доводиться долати. Суб'єктивне вольове зусилля переживається як особливий внутрішній стан, пов'язаний з подоланням тієї чи іншої проблеми [1].

Наявність труднощів є обов'язковим, необхідною умовою для прояву вольового зусилля. Коли людина діє, не зустрічаючи навіть найнезначніших перешкод, у неї, природно, відсутній внутрішній стан зусилля. Величина, або ступінь вольових зусиль і характеризується тими труднощами, які долаються з їхньою допомогою. У настільному тенісі вольові зусилля можуть бути найрізноманітнішими за своїм характером і ступенем. Виконання тих чи інших дій у тенісі майже завжди пов'язане з вольовими зусиллями. До цих зусиль спортсмена спонукає необхідність здійснювати в процесі навантажень більші чи менші, але завжди перевищувальні звичайні м'язові напруги, здійснювати в різноманітних умовах саме тоді, коли це потрібно. Численні, та часто повторювані, подібні м'язові напруги, навіть незначні за своєю інтенсивністю, дуже впливають на формування здібностей спортсмена до витраті вольових зусиль. Ось чому будь-яке навчальне і тренувальне заняття, що вимагає зосередження уваги, сприяє вихованню здатності спортсмена до вольових зусиль [4].

Велике значення має боротьба з відволіканням уваги, коли ті чи інші зовнішні роздратування, почуття або подання прагнуть повністю заповнити собою нашу свідомість і тим самим відволікають нас від виконуваної роботи. Регулюючи тривалість, інтенсивність і складність завдань, що вимагають зосередження уваги, тренер тим самим виховує здатність до вольових зусиль.

Вольові зусилля, пов'язані з подоланням втоми і почуттям втоми. У цьому випадку вольові зусилля спрямовуються на подолання м'язової інертності, загальмованості, незважаючи на своєрідне відчуття болю в м'язах.

Література:

1. Акімова Л. Н. *Психологія спорту*. Одеса. 2004. 127 с.
2. Бэрон Р. *Агрессия*. М. : WORD, 2001. 352 с.
3. Кресно Мигель. *Підручник передового тренера*. International Tennis Federation (ITF Ltd). 1998. С. 7- 10.
4. Семенець Ю. *Уроки психології*. Журнал TENNIS-club. № 2. Київ. 2010. С. 36.

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СМАКУ ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК НА ГУРТКОВИХ ЗАНЯТТЯХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Залевська Анастасія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. А. Левицька

Обґрунтовано вплив образотворчого мистецтва на становлення формування художнього смаку молодого покоління.

Образотворче мистецтво володіє потужним арсеналом різноманітних художніх технік: оригінальних, декоративних, графічних, живописних та інші, оволодіння якими створює широкі можливості для розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва інтересу і потреби в художній творчості, спонукає їх до придбання досвіду як у зображенні, так і в спостереженні. Психологічний аспект проблеми формування художнього смаку за допомогою нетрадиційних технік на заняттях образотворчого мистецтва, висвітлений у працях Л. Виготського, О. Запорожця, О. Кононко, В. Мухіної, О. Савченко. Дослідники зазначають, що розуміння ж і пізнання життя через твори мистецтва полягає у сприйнятті та відтворенні його в конкретних образах. Сприймання як одна з форм пізнання ґрунтується на логічному мисленні та емоційному переживанні, співпереживанні. Збагачуючись знаннями у сфері мистецтва завдяки спостереженням, зіставленням, системі художніх уявлень, почуттів та переконань, учні відчують більший потяг до прекрасного. Тому саме

мистецтво стає і засобом спілкування, і засобом пізнання дійсності, і засобом розвитку. Одним із найдавніших напрямів мистецтва є художня образотворча діяльність. Художником народжується кожна дитина. Педагогам потрібно лише допомогти дитині відкрити своє серце для добра і краси, допомогти усвідомити своє місце і призначення в цьому світі, розбудити в особистості творчі здібності. Досягнення цієї мети неможливо без реалізації завдань чинних освітніх програм, де складовою є образотворче мистецтво.

Дослідники О. Мелік-Пашаєва та Б. Могила зазначають, що формування художнього смаку за допомогою нетрадиційних технік найбільш успішно формується тоді, коли учні активно відтворюють художні образи у своїй уяві при сприйнятті художніх творів. Я. Вернер зазначає, що без досвіду створення культури, без практичної діяльності мистецтво не стає вчителем дитини, формуючи лише споживацьке ставлення. Дослідник переконує, що художня діяльність передбачає формування досвіду творчої діяльності та формує художній смак.

У низці педагогічних джерел розглядаються художній смак, як основа мистецького розвитку. Дослідники зазначають, що це особиста здатність людини, як чинника суспільства, сприймати, послідовно аналізувати та оцінювати художні твори мистецтва, визначати їх естетичну цінність та виражати своє об'єктивне ставлення до них, розвиваючи при цьому свої художньо-творчі здібності та використовуючи їх у своїй професійній діяльності. Різні думки, переживання, які виникають під час сприймання художніх творів, закріплюються в художньому смаку відповідно до закономірностей, які визначають діяльність особистості [4].

Складною є проблема формування сприймання мистецтва. Щоб сприймати художній чи музичний твір, треба мати елементарну теоретичну підготовку. У своєму дослідженні ми хочемо сформувати художній смак та описати методику, щоб діти розуміли, що їм подобається, а що ні. Які думки та переживання у них виникають коли вони дивляться на художні твори. Численні дослідження засвідчують, що малювання нетрадиційними техніками відкриває широкий простір для дитячої фантазії, дає дитині можливість захопитися творчістю, розвинути уяву, проявити самостійність і ініціативу, висловити свою індивідуальність. Нетрадиційні техніки малювання – чудовий спосіб створення маленьких шедеврів. Виявляється можна створити солону картинку, а долонька може перетворитися в блакитного слоника. Сіра пляма може стати деревом, а морквина з картоплею можуть здивувати незвичайними візерунками. Застосовуючи і комбінуючи різні способи зображення в одному малюнку, діти вчаться думати, самостійно вирішувати, яку техніку використовувати, щоб той чи інший образ вийшов виразним [2].

Є багато різних цікавих технік образотворчого мистецтва: малювання пальчиками, малювання долоньками, відбитки з ниток та овочів, малювання пластиліном, пастель + акварель, відбитки листям, малювання долоньками, малювання ватяними паличками, монотипія малювання мильними бульбашками, малювання зім'ятим папером, малювання сіллю, плямографія, граттаж та фроттаж. Ці техніки розвивають уяву, дають повну свободу для самовираження.

Кожна з цих технік – маленька гра, подорож в казкову країну. Вони допомагають дітям відчувати себе розкутіше, висловлювати своє творче начало і своє власне «Я». Також не зовсім правильно пов'язувати нетрадиційні техніки з бажанням досягти ефекту. Суть в тому, що розкрити зміст задуманого образу можна будь-якими виразними засобами. Важливо показати дитині, що техніка, хоча і має значення в створенні малюнка, все ж виступає в якості «допоміжної цеглинки» в побудові образу. Техніка сприяє вирішенню образотворчих завдань, а не підміняє процес навчання легким експериментом [3].

Дослідження показують, що завдання естетичного виховання шляхом ознайомлення учнів з нетрадиційними техніками малювання сприяють розвитку дитини. До проблеми формування естетичного середовища зверталися філософи, психологи, мистецтвознавці, педагоги які зазначали, що нетрадиційні техніки малювання сприяють:

- *по-перше*, формуванню у дитини фантазії, уяви, виникненню бажання придумувати нові композиції.
- *по-друге*, дитина знайомиться і вчиться використовувати різні матеріали для малювання.
- *по-третє*, у дітей розвивається координація рухів.

Крім цього в процесі використання нетрадиційних технік малювання у дитини розвивається наочно-образне і словесно-логічне мислення. Відбувається активізація самостійної розумової і мовної діяльності.

Численні дослідження доводять, що саме нетрадиційні техніки малювання створюють атмосферу

невимушеності, відкритості, розкнутості, сприяють розвитку ініціативи, самостійності дітей, створюють емоційно-позитивне ставлення до діяльності. Результат образотворчої діяльності не може бути поганим чи хорошим, робота кожної дитини індивідуальна, неповторна. При використанні плямографії з трубочкою у дитини непомітно для неї, розвиваються м'язи губ, що сприяє правильній вимові деяких звуків. Нетрадиційні техніки малювання, так само як і класичні техніки, надають значення на розвиток школярів [5].

Таким чином, можна говорити про те, що нетрадиційні техніки малювання доцільно використовувати на заняттях, тому що вони можуть допомогти дітям краще засвоїти класичне малювання, а також сприяти формування інтересу до образотворчої діяльності на довгі роки, надають значення на розвиток дітей.

Література:

1. Андрущенко Т. Мистецький твір як процес. *Образотворче мистецтво*. 2003. №3. С. 2-4.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. *Дошкільне виховання*. 1999. С.60.
3. Беленька Г. В. Підготовка вихователів до роботи з дітьми шостого року життя. *Особливості освіти дітей шестирічного віку: проблеми, пошуки, досвід, знахідки*. Київ: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2004. С. 7 – 9.
4. Ветлугина Н. А. *Самостоятельная художественная деятельность дошкольников*. Москва: Педагогика, 2000. 208 с.
5. Выготский Л. С. *Психология искусства. Анализ эстетической реакции*. Москва: Лабиринт. 1997. 416 с.
6. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 339 с.
7. *Експериментальна базова програма розвитку дитини дошкільного віку*. Київ: Світич, 2004. 149 с.

ГРА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Івануха Марія

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач психології, к. пед. н. О. П. Шевчук

Розглянуто результати дослідження на підставі аналізу сучасної освітньої практики.

Загальновідомо, що гра для молодших школярів є улюбленою формою діяльності. У грі діти збагачують соціальний досвід, а також вчаться адаптуватися в незнайомих для них умовах, вона викликає у школярів живий інтерес до процесу пізнання. Саме гра допомагає зробити будь-який навчальний матеріал захоплюючим, значно полегшує процес засвоєння знань, а також створює позитивний емоційний фон уроку.

Ігри, що організуються на уроках, мобілізують інтелектуальні здібності дітей, розвивають організаторські здібності, прищеплюють навички самодисципліни, приносять радість від спільних дій.

В. Сухомлинський писав: «Без гри немає, і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості» [4].

Гра є найбільш важливим засобом пізнання навколишнього світу. Це внутрішньо мотивована, складна, але і в той же час радісна і легка для дитини діяльність. В ігровій діяльності закладаються основи творчості [2].

Дитина в грі діє і живе не тільки в реальному просторі, а й в уявному. У розвитку дитини сильний ефект має повноцінна гра, яка виникає сама по собі, а розвиток відбувається в процесі взаємодії з дорослими. Педагог, що відноситься саме до кола таких дорослих, повинен, а точніше зобов'язаний, навчити дитину грати за правилами. Це все робиться тільки для того, щоб гра була дійсно розвиваючою.

Гра – це осмислена діяльність, тобто сукупність різноманітних осмислених дій, сполучених єдністю мотиву. Гра є відображенням ставлення особистості до навколишньої дійсності.

Значний внесок у розробку проблем дитячої гри в психології був зроблений дослідником Л. Виготським, який стверджував, що гра – джерело розвитку і саме, через ігрову діяльність, розвивається дитина [1].

У методичній літературі існує велика кількість різноманітних класифікацій ігор. Так, О. Савченко, приймаючи за основу час включення в навчальний процес, поділяє ігри на: ігри-уроки, ігри-епізоди, ігри-хвилинки [3].

Розвивальне і виховне значення ігор величезне. Вони сприяють засвоєнню соціальних правил і норм; формують культуру гри, є, одночасно з іншими видами діяльності, підставою самодіяльних ігор, де діти можуть використовувати отримані знання творчим чином.

Дидактичні ігри – це ігри, які мають готовий зміст, виконують певну дидактичну задачу, приховану від дитини в ігровій ситуації за ігровими діями, а так само організовані в процесі навчання з метою розвитку пізнавального інтересу за рахунок емоційного забарвлення ігрових дій. В процесі цих ігор діти закріплюють, уточнюють і розширюють вже наявні уявлення про явища природи, тварин і рослини. Ці ігри також сприяють розвитку спостережливості, уваги і вчать дітей застосовувати свої знання в нових умовах, збагачують

словниковий запас, активізують розумові процеси, а також сприяють вихованню разом грати. Дидактична гра має певну структуру. Структура – це основні елементи, що характеризують гру як форму навчання і ігрову діяльність одночасно. Серед обов'язкових структурних елементів дидактичної гри виділяють такі: – правила; – ігрові дії; – дидактичні завдання [5].

Під дидактичними завданням розуміється основний елемент дидактичної гри, якому підпорядковуються інші. Керуються нею дорослі, створюючи якусь дидактичну гру, але вони наділяють її в форму, яка буде для дітей найбільш зрозуміла і цікава. Дидактична задача є необхідним першим елементом в навчальній грі, і, як і в теорії, знаходить найбільш повне вираження у всіх іграх. Програмна мета в багатьох іграх виділяється спеціально, і завдання в ряді ігор укладена в самій назві або ж вгадується в описі.

Д. Ельконін наводить певний ряд причин використання дидактичних ігор як засобу навчання молодших школярів:

1) ігрова діяльність як провідна діяльність в дошкільному дитинстві ще не втратила свого значення в молодшому шкільному віці, тому опора на ігрову діяльність, ігрові форми і прийоми – це найбільш адекватний шлях включення дітей в навчальну роботу;

2) освоєння навчальної діяльності, включення в неї дітей йде повільно;

3) є вікові особливості дітей, пов'язані з недостатньою стійкістю і довільністю уваги, переважно довільним розвитком пам'яті, переважанням наочно-образного типу мислення.

4) недостатньо сформована пізнавальна мотивація. Мотив і зміст навчальної діяльності не відповідають один одному. Існують значні труднощі адаптації при вступі до школи. Дидактична гра багато в чому сприяє подоланню зазначених труднощів.

Використовуючи дидактичну гру в освітньому і виховному процесі, у дітей через її дії і правила формується витримка, доброзичливість, коректність. Дидактичні ігри проводять з дітьми і індивідуально, і колективно, ускладнюючи ігри з урахуванням віку. Дидактичні ігри можуть бути корисні для розуміння і осмислення нового матеріалу, засвоєння і узагальнення, встановлення зв'язків між поняттями, вираження власних думок і мови.

Вони можуть допомогти зміцнювати дружні відносини між учнями; дати відчуття свободи і розкнутості, особливо слабким і невпевненим в собі дітям; вміння підкорятися правилам; активізувати навчальну роботу в процесі навчання, підвищити ініціативу і активність школярів.

Ігрова діяльність в молодшому шкільному віці не зникає, а лише приймає свої специфічні форми. Особливості ігрової діяльності молодших школярів полягають в тому, що в ній успішно освоюється зміст навчально-пізнавальної діяльності. Використання гри в учнів сприяє зміні мотивів поведінки і розкриття нових джерел розвитку пізнавальних сил, становлення яких відбувається в процесі навчальної діяльності.

Використання дидактичних ігор в навчальному процесі сприяє формуванню впевненості в собі, зацікавленості у навчанні, підвищенню самостійності, розвитку уваги, зняття напруги, особливо при вивченні нового матеріалу і перевірці знань, зміні самооцінки і взаємооцінки. Таким чином, гра дозволяє активно включити учнів в навчально-пізнавальну діяльність, допомагає вчителю донести до учнів важкий матеріал в доступній формі. Звідси випливає, що використання гри необхідно при навчанні дітей молодшого шкільного віку [4].

На закінчення можна зробити висновок, що гра потужний стимул у навчанні. За допомогою гри активізується пізнавальний інтерес, так як в грі мотивів більше, ніж у навчальній діяльності. Дидактичні ігри привертають увагу до навчального матеріалу, що дозволяє домогтися кращого засвоєння матеріалу, а значить і якості освіти.

Література:

1. Выготский Л. С. Педагогическая психология / под ред. В. В. Давыдова. Москва: Педагогика, 1991. 980 с.
2. Романенко Л. З. Навчальна гра як засіб активізації пізнавальної діяльності на уроках у початкових класах. URL: [http://www.slideshare.net/tatyana6221310/ss-29723650\(дата звернення: 14.01.2020\)](http://www.slideshare.net/tatyana6221310/ss-29723650(дата звернення: 14.01.2020))
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Генеза, 2002. 368 с.
4. Ушинский, К. Д. Педагогические сочинения: в 6 т. Москва: Педагогика, 1989. 528 с.
5. Шкарабура Я. Дидактична гра як засіб активізації навчальної діяльності молодших школярів. URL: http://lib.iitta.gov.ua/715681/1/Shkarabura_19_DTIP_Konf.pdf (дата звернення: 14.01.2020)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО НАВЧАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Іванюк Софія

студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Початкова освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. псих. н. С. Д. Ілляш

Висвітлено науково-теоретичні проблеми формування пізнавального інтересу учнів в освітньому процесі початкової школи; з'ясовано стан досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній літературі; окреслено психологічну структуру та етапи розвитку пізнавального інтересу.

На сучасному етапі розвитку освіти, особливо на тлі тих реформаційних процесів, які відбуваються в системі шкільної освіти, актуальності набуває проблема формування пізнавальної активності учнів. Освіта має забезпечити якісно новий рівень загальноосвітньої підготовки учнів. Це зумовлює принципові зміни в організації навчання, яке спрямовується на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань та умінь учнів. А його найважливішим результатом є ключові та предметні компетентності.

Початкова школа закладає фундамент загальноосвітньої підготовки учнів, забезпечує подальший розвиток дитини, її нахилів та здібностей. Сучасне суспільство змінюється доволі швидко. Важко спрогнозувати навіть найближче майбутнє, а отже, неможливо передбачити, які знання можуть знадобитися дитині в її подальшому житті. Саме тому в сучасній школі на перший план ставиться завдання не накопичення дитиною інформації, а засвоєння інтелектуальних технік, які є складовими культури і невід'ємною частиною змісту освіти [1, с. 27].

У початковій школі в учнів формуються основні інтелектуальні вміння та навички необхідні для успішного оволодіння процесом навчання. Важливою умовою виховання цих якостей є підвищення пізнавального інтересу дітей, формування творчого потенціалу і здатності використовувати знання на практиці.

Аналіз теорії та практики навчання свідчить, що продуктивне навчання не можливе без пошуків шляхів розвитку пізнавальної активності, оскільки учні початкової школи мають не лише засвоїти певну суму знань, а й навчитися спостерігати, порівнювати, аналізувати, міркувати. А цьому сприяють засоби, що активізують пізнавальну діяльність.

Зокрема, до них належать дидактичні ігри та проблемні завдання. Вони підвищують ефективність сприймання учнями навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять елемент цікавості, спрямовані на формування в учнів потреби в знаннях та інтересу, сприяють розвитку пізнавальних сил і можливостей учнів. Використання проблемних завдань і гри сприяє активній розумовій діяльності учнів, залученню їх до пошуку, здогадів, міркування тощо.

Проблема розвитку пізнавальної активності є актуальною, а тому не дивно, що була в полі зору багатьох науковців, які вивчали різні її аспекти. Досліджували це питання спеціалісти в галузі психології та педагогіки: В. Сухомлинський, Л. Аристова, Т. Шамова, Г. Щукіна, В. Лозова, Ш. Амонашвілі та інші.

У сучасних дослідженнях О. Савченко, В. Киричука, Н. Пастернак, А. Каніщенко та інших науковців теж висвітлюється проблема розвитку пізнавальної активності учнів. Деякі вчені, зокрема Н. Дайрі, О. Матюшкін, М. Махмутов та інші, розвиток пізнавальної активності вбачали в «проблемності навчання».

Сучасна дидактика, спираючись на нові досягнення педагогіки і психології, бачить в пізнавальній активності ще більше можливостей для навчання, розвитку, а також для формування особистості учня в цілому.

Характеризуючи поняття інтересу, Г. Щукіна відмічає, що «в цьому складному ставленні людини до предметного світу в органічній єдності взаємодіють інтелектуальні, емоційні і вольові процеси» [4, с. 25].

Пізнавальний інтерес має складну психологічну структуру, чим і зумовлюється сила його впливу на розвиток особистості. Він не є окремим конкретним психічним процесом, яким є, наприклад мислення, сприймання, пам'ять. Пізнавальний інтерес є певною формою зв'язку між потребою особистості і об'єктами, що їх задовольняють. У складному ставленні людини до предметного світу в органічній єдності взаємодіють емоційні, інтелектуальні і вольові процеси. Це і є основою сильного збуджувального впливу пізнавального інтересу на розвиток різних психічних процесів (пам'яті, уваги, тощо) [4].

У педагогіці розрізняють чотири етапи розвитку пізнавального інтересу: зацікавленість, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес [2, с.24].

Зацікавленість вважається найелементарнішою активністю, що за певних ситуацій оволодіває учнями, але при зміні ситуації швидко зникає. Цей етап розвитку пізнавального інтересу пов'язаний з новизною предмета, яка може й не мати особливого значення для людини. В учнів ще не помічається прагнення до пізнання суті виучуваних предметів, явищ, процесів.

Допитливість характеризується прагненням проникнути за межі побаченого, розширити свої знання, отримати відповіді на запитання, що виникають під час навчання. На цьому етапі для учнів характерні емоції здивування, почуття, радості відкриття. Вони самі прагнуть відповісти на запитання: чому?, прагнуть розширити свої знання.

Пізнавальний інтерес – ще вищий етап розвитку учнів. Такий інтерес пов'язаний з намаганням учнів самостійно розв'язати проблемне питання. В центрі уваги – проблема, а не готові знання. При цьому учні шукають причину, намагаються проникнути в суть предмета, самостійно встановити закономірність, розкрити причинно-наслідкові зв'язки. Учень напружує думку, вольові зусилля, виявляє емоції.

Теоретичний пізнавальний інтерес характеризується спрямованістю учнів не лише на глибоке і міцне засвоєння знань, пізнання закономірностей і опанування теоретичних основ, а й на застосування їх на практиці. Теоретичний інтерес виникає у старшокласників тоді, коли в них формуються наукові погляди, переконання, стійкий світогляд.

Усі ці етапи розвитку пізнавального інтересу змінюються, взаємопроникають, пов'язуються між собою,

часом співіснують в єдиному акті засвоєння знань, пізнанні нового.

Які ж справжні ознаки пізнавального інтересу учнів початкової школи? На думку Осипової М.П., такими є:

- а) відношення до навчання (в чому бачать значення навчання, регулярність і якість підготовки домашніх завдань);
- б) якість знань (знання матеріалу програми, уміння застосовувати знання на практиці);
- в) характерні особливості навчальної діяльності (активність мислення, зосередженість, стійкість уваги, загальний тонус в роботі, емоційно-вольові вияви, міра зовнішньої активності);
- г) відношення до позанавчальної пізнавальної діяльності (захопленість нею, системність, спрямованість) [3, с. 8].

Отже, формування пізнавального інтересу – процес складний і тривалий. Він потребує певних умов і залежить від педагогічного керівництва, правильного встановлення органічної єдності системи науки, її пізнання та викладання у школі. Шляхом спеціально підібраних вправ учитель повинен розвивати та вдосконалювати способи пізнавальної діяльності учнів, привчати дітей до самостійного використання цих способів в різних ситуаціях.

Література:

1. Заболотний О. Розвиток навчально-пізнавальної активності учнів. Дивослово. 2004. № 12. С. 27-29.
2. Ляшко К. С. Навчання дітей прийомів пізнавальної діяльності. Початкова школа. 1994. № 9. С. 22-27.
3. Осипова М. П. Проблема активизации познавательной деятельности младших школьников. Активизация познавательной деятельности младших школьников / под ред. Осиповой М. П., Качановской Н. И. Минск: Народное образование, 1987. С. 5-13.
4. Шукина Г. И. Проблема познавательного интереса в педагогике. Москва, 1981. С. 44.

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ С. РУСОВОЇ

Івчук Олена

студентка 4 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Розглянуто педагогічні ідеї С. Русової, вивчено питання фізичного виховання дітей в її науковій спадщині.

Софія Русова – український педагог, прозова письменниця, літературознавиця та громадська діячка.

Народилася 18 лютого 1856, у с. Олешня Чернігівської губернії у французько-шведській родині. З 9 років мешкала в Києві, де закінчила Фундуклеївську гімназію і увійшла в українське патріотичне середовище Лисенків-Старицьких.

Від 1871 року разом із сестрою Марією вела в Києві перший дитячий садок і позашкільну освіту для дорослих [2].

У Санкт-Петербурзі була учасницею українського земляцтва. Допомогала чоловікові в підготовці повного «Кобзаря» Тараса Шевченка для видання у Празі 1876 року. Була головою «Національного Комітету Учителів», влаштовувала прилюдні народні читання, організувала таємні школи. У 1879-1883 роках разом із чоловіком мешкала і працювала в Одесі, де складала каталоги української літератури.

Співзасновниця і співробітниця педагогічного журналу «Світло» (1910–1914). У січні 1913 в Петербурзі на першому всеросійському жіночому з'їзді виступила на захист навчання українською мовою і поставила питання про

навчання рідною мовою.

1917 – членкиня Української Центральної Ради, голова Всеукраїнської учительської спілки. У міністерстві освіти (за гетьманату) очолювала департамент дошкільної та позашкільної освіти, активна у дерусифікації шкіл, влаштовуванні курсів українознавства, підготовці українських шкільних підручників і в укладанні плану й програми єдиної діяльної (трудової) школи, яка мала мати національний характер. У жовтні 1919 в Кам'янці-Подільському засновано громадсько-політичну організацію – «Союз українок» на чолі з Русовою.

Софія Русова – співробітниця численних наукових і популярних журналів, авторка праць в основному з педагогічних питань (зокрема дошкільного виховання), але також з літератури і мистецтва. Авторка праць про творчість Т. Шевченка, Г. Сковороди, Р. Тагора. Розглядаючи світовий досвід, Софія Федорівна ставить питання про те, на яких засадах будувати українську школу, якими принципами вона має керуватися. Протягом 1913-1914 років С. Русова друкує низку статей, що згодом лягли в основу книжки «В дитячому садку», яка вийшла в 1919 році.

У період Центральної Ради Софія Русова працює над практичним здійсненням програм розвитку національної системи освіти, організацією педагогічних видань, зокрема часопису «Вільна українська школа». 1918 року виходить її книжка «Дошкільне виховання», яка й сьогодні не втратила своєї актуальності. Проаналізувавши багато робіт із педагогічної та психологічної тематики, С. Русова приходять до висновку, що гармонійну людину можна лише тоді виховати, якщо будуть виконуватися такі умови: виховання повинно бути індивідуальним; національним; відповідати вимогам часу; бути вільним від урядових вимог.

Виховний ідеал Русової – виховання гармонійної людини на засадах любові й пошани до найкращих національних традицій. Найважливіші принципи педагогічної концепції С. Русової: гуманізм, демократизм, народність, природовідповідність, культуровідповідність, особистісно орієнтований підхід, соціальна обумовленість виховання, загальнолюдські цінності [3].

Ідея національного виховання – головна й визначальна в педагогічній концепції С. Русової. У центрі педагогічної концепції вченої перебуває дитина з її природженими задатками, здібностями, можливостями, талантами. Головне завдання виховання – забезпечення розвитку відзначених чинників, а також національної самосвідомості і загальнолюдської моралі; формування соціально зрілої, працелюбної, творчої особистості, здатної до свідомого суспільного вибору і збагачення інтелектуального, духовного, економічного, соціально-політичного і культурного потенціалу свого народу.

Концепція рідної української школи Успішно вирішувати ці завдання покликана рідна українська школа – школа рідної мови, гуманна й демократична, у якій уся структура, система, мета й завдання, зміст і методи, принципи і форми, сам дух наповнені ідеєю українства, забезпечення всебічного і гармонійного розвитку дитини.

Система освіти, школа, виховання, за С. Русовою, повинні здійснюватися, насамперед, згідно з принципом природовідповідності виховання, який передбачає, що виховання повинно ґрунтуватися на науковому розумінні природних і соціальних процесів, узгоджуватися з загальними законами розвитку природи і людини.

Питання морального виховання у творчому доробку Софії Русової Заслужують на увагу погляди Русової на проблеми розумового, морального, естетичного, трудового, дошкільного, сімейного виховання, підготовки вихователів дитячого садка, вчителя нової української школи та ін.

При розв'язанні проблем розумового виховання вчена була більш схильна до ідеї виховання розуму дитини в процесі природної, активної самостійної діяльності, хоч й не заперечувала й іншої – виховання розуму розвиваючої особистості повинно ґрунтуватися на узагальненому досвіді людства, сконцентрованому в науці, техніці, культурі, мистецтві, практиці.

Відведення провідної ролі моральному вихованню у здійсненні загальної мети виховання – «витворити людину в найкращому значенні цього слова», звучить лейтмотивом у багатьох творах С. Русової, виражаючи гуманістичну спрямованість її педагогічних ідей. Моральне виховання дітей, за її переконанням, може бути ефективним лише тоді, коли воно має цілеспрямований характер і здійснюється планомірно, починаючи з наймолодшого віку дитини, ґрунтуючись на національній основі. Головними завданнями морального виховання вчена вважала розвиток у дітей високих моральних почуттів, вироблення в них шляхом безпосередньої участі в добрих і корисних справах відповідних моральних навичок і моральної поведінки, а також формування моральної свідомості, стійких моральних переконань.

Ідеї С. Русової щодо фізичного виховання дітей не втратили свого значення і в наш час. Сьогодні поставило перед національною наукою завдання – всебічно дослідити й осмислити закономірності та перспективи розвитку фізичної культури в період розбудови незалежної держави і на цьому ґрунті розробити науковий проект реформування національної системи фізичного виховання [3].

Отже, головним завданням фізичного виховання дітей С. Русова вважала: формування і вдосконалення життєво необхідних рухових умінь і навичок; розвиток основних фізичних якостей – сили, швидкості, витривалості, спритності на основі фізичної праці, гри, фізичних вправ; розвиток і формування звички та стійкого інтересу до систематичних занять фізичними вправами, сприяння розвитку задатків та нахилів до різних видів спорту; виховання гігієнічних навичок на основі засвоєння знань з галузі гігієни, фізичних вправ і загартування; зміцнення здоров'я і загартування дітей [1, с. 95].

Вшановуючи внесок С. Русової у розвиток педагогічної науки та її роль у створенні національної системи освіти, 2005 року Міністерство освіти і науки України запровадило нагрудний знак «Софія Русова». Ним нагороджують наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників та працівниць за значні особисті успіхи у галузі дошкільної та позашкільної освіти. 18 лютого 2016 року, Національний банк України ввів до обігу ювілейну монету, присвячену 160-річчю від дня народження Софії Русової.

Література:

1. Ковальчук Г. П. Фізичне виховання як невід'ємна складова національного виховання у педагогічній системі С. Русової. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2011. Вип. 4. С. 89-96.
2. Педагогічні ідеї Софії Русової <https://imzo.gov.ua/2019/02/21/pedahohichni-idei-sofii-rusovoi-v-tsentri-uvahy-vseukrains-koi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-na-chernihivshchyni/>
3. С. Ф. Русова – видатний педагог, психолог, громадський діяч <http://gromada-i-misto.org/wp-content/uploads/2017/11>

ДУМКИ К. УШИНСЬКОГО ПРО ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Кадира Євгеній, Корець Ярослав

студенти 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Розглянуто ідеї фізичного виховання в педагогічній спадщині К. Ушинського. Подано засоби фізичного загартування за Ушинським.

Костянтин Ушинський зробив цінний внесок у теорію фізичного виховання та педагогіку. Його по праву можна вважати засновником української педагогічної теорії фізичного виховання (А. Окопний).

У творі «Людина як предмет виховання» видатний педагог розкриває питання теорії і методики розвитку рухових здібностей людського організму. Ось неповний перелік його статей: «Про організм взагалі», «Потреба відпочинку і сну», «М'язи», «Нервова втома і нервове подразнення», «Воля як влада душі над тілом» та ін.

На різноманітні аспекти психолого-педагогічного характеру фізичного виховання К. Ушинський вказує у працях «Педагогічна подорож Швейцарією», «Педагогічні замітки про Швейцарію», «Звіт про відрядження за кордон», «Програма педагогіки для спеціальних класів жіночих навчальних закладів», «Деякі про перші уроки в школі», «Праця в її психічному і виховному значенні». Зокрема, у зазначених творах йдеться про зарубіжний досвід фізичного виховання школярів (К. Ушинський вивчав

школи Швейцарії, Німеччини, Франції, Бельгії, Італії), професійну підготовку вчителів до фізичного виховання учнів.

У творі «Праця в її психічному і виховному значенні» К. Ушинський визначає, що фізична праця необхідна для розвитку і підтримання в тілі людини фізичних сил, здоров'я та фізичних здібностей – цього доводити немає потреби. На думку К. Ушинського, необхідність розумової праці для розвитку сил і здорового стану людського тіла не всі усвідомлюють виразно: «Багато хто вважає, що розумова праця шкідливо впливає на організм, а це зовсім не так. Звичайно, надмірна розумова праця шкідлива, але й надмірна фізична праця також є руйнівною для організму» [1, с. 390].

У табл. 1. подано зміст фахової підготовки з теорії і методики фізичного виховання, визначеної К. Ушинським у «Програмі педагогічного курсу для жіночих навчальних закладів» [2].

Таблиця 1

Зміст фахової підготовки із загальних основ фізичного виховання у жіночих навчальних закладів при вивченні курсу «Педагогіка»

Змістові лінії основ фізичного виховання	Змістове наповнення (характеристики)
Загальні теоретичні основи фізичного виховання	загальні поняття про фізичне виховання; необхідність вивчення фізіологічних процесів в організмі; особливості харчування; діяльність м'язової та нервової систем; дитячі рухливі ігри, гімнастика і їх педагогічне значення; значення способу життя дітей у їх розвитку
Про діяльність м'язову (мускульний процес)	значення м'язової системи в організмі; будова м'язів і їхня діяльність; вплив мускульної діяльності на розвиток людини, співвідношення цієї діяльності та харчування; шкідливі та сприятливі умови правильного розвитку м'язів; рухи як джерело м'язових відчуттів, значення цих відчуттів у розвитку людини
Про нервову систему	будова і діяльність нервової системи; значення нервової системи для ростових і м'язових процесів; вплив засобів фізичного виховання (гімнастики, плавання, ігор), способу життя на нервову систему; вплив розумового та фізичного навантаження на нервову систему

У «Педагогічних додатках до фізіологічної частини» К. Ушинський подає загальні зауваження щодо фізичного виховання. Педагог акцентує увагу на проблемах психологічного характеру: виховання у дитини вміння керувати своєю нервовою системою; вплив волі на тіло і здоров'я; підкорення нервової системи свідомості й волі дитини.

К. Ушинський називає ефективні форми влади душі над тілом – утримування крику, ходьба, гімнастика (природна й навчальна), танці, співи. До найкращих засобів підтримання організму в нормальному стані, на

думку педагога, належать «гімнастика, тілесні вправи різних видів, тілесна втома, що вимагає сну та їжі, прогулянку на свіжому повітрі, прохолодну спальню, холодні купання» [2, с. 248–249]. Саме ці засоби «спартанського виховання» зміцнюють волю дитини й дають їй «влада над нервами».

В умовах побудови нової парадигми фізичного виховання дітей і молоді в Україні слушною є думка К. Ушинського про те, що «сидяче життя при 20-градусному теплі в кімнатах ... без будь-яких гімнастичних вправ, без прогулянок, без верхової їзди, без технічної роботи тощо, все за книгою та за книгою, то за уроком, то за романом», – ось майже реальне явище у вихованні дітей [2, с. 249].

К. Ушинський називає низку виховних заходів з метою профілактики нервового роздратування дітей. Розсудливий вихователь, добре розуміючи природу зла, сам знаходить безліч засобів протидіяти йому. На основі цієї фізіологічно-психологічної причини К. Ушинський називає умови, за яких «розумна педагогіка» методом заборон і вимог формує здорову психіку школяра: 1) заборона давати дітям чай, каву, ваніль, усякі прянощі (все, що подразнює нерви); 2) заборона ігор, що викликають роздратування (азартні ігри, дитячі бали); 3) заборона раннього і надмірного читання романів, повістей (особливо на ніч); 4) заборона діяльності дитини або гри (коли видно, що дитина виходить з нормального стану); 5) заборона взагалі будь-чим збуджувати почуття дітей; 6) вимога педантично суворого розподілу дитячого дня (ніщо так не заспокоює нерви як суворий порядок у діяльності, ніщо так не розладує нерви як безладне життя); 7) вимога постійної зміни розумових вправ тілесними – прогулянок, купань тощо [2, с. 250].

Як бачимо, будучи тонким психологом і знавцем емоційно-чуттєвої сфери дитини, К. Ушинський подає раціональні поради щодо виховання емоційної культури школярів. Хоча деякі рекомендації вченого, зважаючи на реальний стан речей у практиці сучасного сімейного виховання, виявляються декому застарілими. Проте з огляду на валеологічних підходів вони є виправданими і науково обґрунтованими, тому і заслуговують на увагу.

Література:

1. Ушинський К. Д. Твори: в 6 т. Т.5. Київ: Рад. школа, 1952. 432 с.
2. Ушинський К. Д. Твори: в 6 т. Т.6. Київ: Рад. школа, 1955. 618 с.

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У КОЛЕДЖАХ

Кальна Анастасія

студентка 4 курсу спеціальності «Прикладна екологія»
Лисичанський державний гірничо-індустріальний коледж
Науковий керівник – викладач-методист І. В. Гудкова

Представлено авторський досвід проектної діяльності під час навчання в коледжі, виступах на обласних і регіональних конференціях, засіданнях круглого столу.

Проектна діяльність є одним з основних способів актуалізації сучасного студента. При роботі над проектом змінюються ролі та мислення молоді. Студенти завдяки цій роботі перестають бути пасивними слухачами, стають особистістю, яка може реалізувати свою індивідуальність, думку, креатив. За допомогою проектної діяльності розвивається творче мислення, проводиться детальна розробка проблеми, яка завершується відчутним результатом.

Плюси в проектній діяльності для мене – це здатність розкрити свої здібності, реалізувати свої плани.

У сучасних умовах в нашій країні проходять складні реформаторські процеси. Постійно оновлюється законодавство незалежної України. Щоб тримати руку на пульсі подій, треба постійно підвищувати свій професійний рівень: багато читати, вміти обробляти інформацію, вибирати з загального головне, приймати рішення, вміти контролювати хід виконання професійних завдань. Наша проектна діяльність сприятиме підвищенню професійної компетентності. Необхідність пошуково-дослідницької роботи студентської молоді продиктовано вимогами часу, коли керівник підприємства в умовах ринкової економіки потребує від спеціаліста швидкого вирішення виробничих ситуацій. Ведення пошуково-

дослідної роботи спрямовано на розвиток мови, пам'яті, інтелекту, творчих здібностей фахівця – все це націлене на формування компетентного професіонала, спеціаліста вищого ґатунку. А майбутнє нашої держави за професіоналами, майстрами своєї справи, компетентними фахівцями.

На моєму власному досвіді можу сказати, що я неодноразово розробляла проекти. Займалася проектною діяльністю як одна, так і в групі. Навести як приклад хочу проект, який зацікавив багатьох – «Вплив

автотранспорту на навколишнє середовище міста Лисичанськ», в якому я розробила методику, як можна зменшити вплив автотранспорту на територію Лисичанського гірничого коледжу. Проблема забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту та впливу його фізичних факторів найбільш гостро проявляється в великих транспортних вузлах – індустріально розвинутих містах області. Через несприятливу територіально-планувальну структуру міст внаслідок сформованого у минулі роки оточення промислових підприємств житловими масивами та проходження транзитного транспорту через міста, що значно збільшує їх загазованість. До цих міст, зокрема можна віднести й місто Лисичанськ. Слід зазначити, що останні роки спостерігається високий вміст забруднюючих речовин у атмосферному повітрі, зокрема спостерігається перевищення ГДК мр по СО у 1,5-1,7 рази та КІЗА складає близько 9,0, що відповідає забрудненій атмосфері.

Лисичанськ має розвинуту транспортну мережу, проте найбільш навантаженими є проспект Перемоги, вул. В. Сосюри, вул. Д. Менделєєва, вул. Г. Сковороди, вул. Бахмутська, вул. Першотравнева, вул. Червона.

Метою дослідження було визначення завантаженості центральних вулиць автотранспортними засобами, рівень шуму біля проїзної частини та в навколишніх жилих мікрорайонах, концентрацію оксидів карбону, нітрогену як біля траси так і в жилих мікрорайонах.

Дослідження велось за стандартною програмою спостереження за впливом автотранспорту на стан довкілля: спостереження проводились в такі місяці року – вересень 2018 року, січень 2019 року, березень 2019 року; спостереження проводились щодня з 7-00 по 19-00 (погодинно). Також фіксувались наступні метеорологічні параметри довкілля: стан погоди, температура повітря, швидкість вітру, відносна вологість повітря.

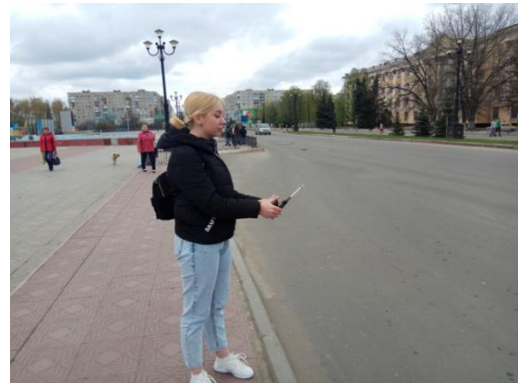
Визначення шуму виконували за

допомогою шумоміра «Шум-1» для сталого та імпульсного шумів. Визначення концентрації забруднюючих газоподібних речовин виконували експрес-методом за допомогою індикаторних трубок. Метеопараметри визначали за допомогою наступних приладів: температуру вологість повітря – аспіраційний психрометр, швидкість – ручний крильчастий анемометр. Підрахунок

завантаженості автотранспортом вели за наступним критеріями: окремо підраховувались мотозасоби, легкові автомобілі вітчизняного та закордонного виробництва, автобуси, вантажівки та військова техніка.

Отже маємо наступні дані дослідження. Найбільш напруженою є ситуація на проспекті Перемоги. Завантаженість автотранспортом проспекту Перемоги більша на 10-15% від вул. В.Сосюри та інших.

Найбільш напруженим є вересень 2019 року, в цей період центральні вулиці міста завантажені автотранспортом. Пік в будні дні спостерігається в звичні 8-9 годин ранку, 12-13 години дня та 17-18 годин вечора.

рівня
видів
та
вітру

спостерігається в звичні 8-9 годин ранку, 12-13 години дня та 16-17 годин вечора. Найбільш напруженим є 29 грудня 2018 року. В завантаженість більша від середньомісячної на 10%. Це збільшення населення у центрі міста у зв'язку із

Слід відмітити найбільш навантажений день місяця – це 3 вересня. В цей день сумарна завантаженість вулиці автотранспортом майже на 20 відсотків вища за середні показники за цей місяць. Та слід відмітити не навантажений день – 19 вересня 2017 року, в цей день спостерігалось зменшення завантаженості вулиці близько 13% від

середньомісячного значення.

Аналогічні дані за грудень, в цей період центральні вулиці міста завантажені автотранспортом. Пік в будні дні дня та 16-17 годин цей день ми пов'язуємо зі настанням

новорічних свят. Та слід відмітити не навантажений день – 19 грудня 2017 року, в цей день спостерігалось зменшення завантаженості вулиці близько 20% від середньомісячного значення.

Дані за березень 2019 року. Найбільш напруженим є 30 березня 2017 року. Найменш – 7 березня. З ранку 7 березня на вулицях міста спостерігалась ожеледь. Яка посилилась внаслідок випадання крижаного дощу.

Окрім визначення завантаженості вулиць автотранспортом велось визначення рівня шуму біля автотраси, за 50 м від неї та в жилуому кварталі. М'ясо наступні дані.

Слід відмітити те, що на території дитячого майданчика, що знаходиться у 30 м від проїзної частини рівень шуму складає 75 дБ, що є неприпустимим.

За аналогічною схемою виконувались заміри концентрації забруднюючих речовин. Аналогічна ситуація спостерігається з вмістом СО на території дитячого майданчику.

Спираючись на спостереження, що проводились студентами нашого коледжу у 2016-2017 роках, можна зробити висновок про те, що завантаженість вулиць з року у рік зростає (у середньому на 7%), та на ряду із цим кількість військової техніки на вулицях міста зменшується. Разом зі збільшенням завантаженості вулиць міста транспортними засобами спостерігається збільшення рівня шуму та концентрації забруднюючих речовин як біля траси, та і у житлових масивах.

Виходячи з отриманих даних можна зробити висновок про те, що населення міста, що проживає на проспекті Перемоги знаходиться має незадовільні умови для свого проживання. Для покращення ситуації необхідно провести ряд заходів, наприклад: більш інтенсивне озеленення проспекту; розвантаження проспекту шляхом створення пішохідної зони; спрямування автобусів, вантажівок, військової техніки об'їзними шляхами; перехід на більш якісне паливо (стандарту не нижче Євро-3, Євро-4); перехід на гібридні та електричні двигуни, що мають меншу кількість викидів, та створюють менший рівень шуму; видалення з вжитку старих автомобілів.

Найулюбленіший з моїх проєктів, це «Розробка баків для сортування сміття», в якому я показала як можна зберегти наше довкілля, розробивши макети баків різних форм для сортування різних видів відходів на території коледжу.

В березні 2019 року я розробила пошуково-дослідницький проєкт за темою «Менталітет українців стосовно європейців». В цій роботі я вперше спробувала себе в гуманітарному напрямку дослідницької роботи. До цього я створювала проєкти по екологічним дисциплінам. Але мені було цікаво досліджувати суспільні проблеми. І в мене вийшло, проєкт отримав призове місце на регіональній конференції.

З даними проєктами я неодноразово виступала на різного рівня конференціях, в коледжі під час проведення тижня екологічних дисциплін.

Пошуково-дослідницька діяльність відбувається природним шляхом, ненав'язливо, адже мета проєктів – не тільки розв'язати проблему, а й виконати завдання, отримати результат.

Світ неперервно змінюється, даючи дедалі більше можливостей застосовувати нові методи та підходи в навчанні, аби молодь була якомога краще підготовлена до реального життя. Проєктне навчання – метод, ефективність якого я можу підтвердити на своєму особистому досвіді, як студента-еколога 4 курсу. В майбутньому, я впевнена, що саме це мені допоможе досягти багато цілей і зберегти навколишнє середовище, яке зараз у скрутному становищі. За допомогою різних проєктів, розробок та зусиль, я зможу цього добитися, разом із іншими студентами нашого коледжу.

Література:

1. *Вступ до фаху: Підручник / Клименко М. О. та інші. Херсон: Олді-Плюс, 2015. 428 с.*
2. *Клименко М. О. та ін. Моніторинг довкілля: Практикум. Київ: Кондор, 2012. 286 с.*
3. *Мальований М. С., Леськів Г. З. Екологія та збалансоване природокористування: навч. посіб. Херсон: Олді-Плюс, 2014. 316 с.*
4. *Панас Р. М. Картування ґрунтів: Польовий практикум. Львів: Світ, 2017. 212 с.*
5. *Промислова екологія: навчальний посібник / Бедрій Я. І. та ін. Київ: Кондор, 2018. 374 с.*
6. *Шувар І. А. та ін. Екологічні основи збалансованого природокористування. Львів-Чернівці: Книги XXI, 2011. 760 с.*

РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ТРАДИЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ

Каменчук Тамара

студентка 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. н. з фіз. вих. та спорту Ю. М. Андрійчук

Розглянуто питання традиційного застосування рухливих ігор як засобу розвитку фізичних, морально-вольових, розумових здібностей та професійно-прикладних навичок людини.

Метою виховання, на думку Сократа, повинно бути пізнання самого себе. Хоча найважливішим завданням виховання Аристотель вважав розвиток розуму, але рекомендував починати з виховання фізичного [1].

Не випадково у школі педагога-гуманіста Вікторіно да Фельтре, що була названа ним «Будинком радості», велика увага приділялась фізичному розвитку вихованців з цією метою тут використовувались рухливі ігри, їзда верхи, боротьба, фехтування, стрільба з лука, плавання Велике значення надавалось загартуванню

На думку Мішеля Монтеня, фізичне виховання повинно робити вихованця сильним, витривалим, загартувати його і таким чином розвивати в ньому Душевну велич і міцність духу.

Ще в епоху Київської Русі дітей з семи років навчали стріляти з лука, володіти списом і арканом, їздити верхи, а з дванадцяти років – мистецтву ведення бою. У січових козацьких школах перехід з одного класу в інший супроводжувався народними дитячими забавами, іграми, іншими різноманітними фізичними вправами. Важливе місце відводилося також навчанню учнів плавати, веслувати, керувати човном, переховуватись від ворога під водою тощо. Все це підносило дух учнів, підвищувало віру у свої сили і можливості, оптимізм [2].

Як і завзяте козацтво, молодь на свята народного календаря, у процесі народних ігор змагалася у силі, спритності і прудкості, винахідливості, точності попадання в ціль тощо. Традиційними були різноманітні змагання на конях. Козацька молодь систематично розвивала свої природні задатки, вдосконалювала тіло і душу. Підлітки і юнаки охоче брали приклад з дорослих, які однаковою мірою піклувалися про своє інтелектуальне, моральне, духовне і фізичне удосконалення. Фізична і розумова діяльність завжди перебувають у тісному зв'язку («Сила без голови шаліє, а розум без сили мліє»), однаково репрезентуючи позитивні ознаки особистості. Піднесення рівня фізичного розвитку поліпшує розумову діяльність людини («У здоровому тілі – здоровий дух»), її працездатність («Щоб працювати, треба силу мати»).

Отже, рухливі ігри традиційно застосовувались як засіб розвитку фізичних, морально-вольових, розумових здібностей.

Література:

1. Сократ, Платон, Аристотель, Сенека. Життя чудових людей, біографічна бібліотека Ф. Павленкова. Москва: Республіка. 1995.
2. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. В 2-х частинах, Тернопіль. 1998.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Карашук Мирослава, Кашинська Юлія

студентки 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач С. П. Бахомент

Розглянуто погляди класика вітчизняної педагогіки В. Сухомлинського на педагогічну майстерність.

Сучасна школа вимагає сучасного вчителя: активного, комунікабельного, динамічного, працездатного, вольового, впевненого у собі, толерантного, високо компетентного. Імідж учителя ХХІ століття залежить, насамперед, від його педагогічної майстерності. На сьогодні актуальним залишається завдання виховати гідного педагога. Яскравим прикладом розв'язання зазначеної проблеми є педагогічний досвід вітчизняного гуманіста Василя Олександровича Сухомлинського, творча спадщина якого має велике теоретичне і практичне значення.

Сьогодення засвідчує: творчість Василя Олександровича Сухомлинського належить до тих здобутків української та світової педагогічної науки і практики, які є фактично невичерпними, а його гуманістичні ідеї – це ідеї майбутнього. Педагогіку В. Сухомлинського ми по праву називаємо гуманістичною, оскільки вона є джерелом розвитку теорії і практики національного виховання, в якому чільне місце належить вихованню

загальнолюдських духовних цінностей.

Педагогічна майстерність – «високе і таке, що постійно удосконалюється, мистецтво виховання й навчання, доступне для кожного педагога, який працює за покликанням і який любить дітей» [1, с. 48].

Зараз є актуальними погляди В. Сухомлинського на професію вчителя і шляхи піднесення його професійної майстерності. Про це, зокрема йдеться у таких працях як: «Павлицька середня школа», «Сто порад учителів», «Розмова з молодим директором школи», в статтях «Майстерність», «Високе покликання педагога», «Учитель і діти», «Суспільство і вчитель» та інших.

У книжці «Розмова з молодим директором школи» педагог, зокрема, зазначає: «Навчання – це насамперед взаємовідносини між людьми, обмін духовними цінностями, взаємна віддача сердечної доброти, співчуття. Усе шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності» [3, с. 496].

Сучасний ринок освітніх послуг зацікавлений у якості: мало знати свій предмет – необхідно бути неординарною особистістю, здатною на «суб'єктно-суб'єктні» відносини у ставленні та подачі навчального матеріалу. Учні мають доступ до інформації, а технічний прогрес сприяє максимально оперативному розповсюдженню інформації. Проте вчитель-людина ніколи не стоятиме поруч із вчителем-комп'ютером, оскільки духовна сутність виховання в пріоритеті і в наш час. Учитель поєднує в собі дві спеціальності: він має бути фахівцем не лише з того предмета, який викладає, а ще й педагогом-вихователем. Тобто вчитель, навчаючи, виховує, а виховуючи, навчає. Навчаючи, він покликаний не лише передавати учням знання, а й прищеплювати їм гуманні ідеали, пробуджувати потребу до суспільно корисної діяльності, виховувати активну життєву позицію. Ось чому вчитель має поєднувати в собі майстерність викладача і вихователя.

Закоханий у свій предмет, Василь Олександрович спонукав і підтримував прагнення вчителів підвищувати свій рівень професійної майстерності. Він писав, що «школа може дати учням міцні й глибокі знання лише за тієї умови, коли кожен учитель безперервно удосконалює свою педагогічну майстерність».

Ще одним важливим моментом у педагогічній майстерності, за Василем Сухомлинським, є саморозвиток, а саме – читання. Так, читати треба багато, завжди і всюди. І не лише фахову літературу. Вчитель повинен бути не вузькою оболонкою амфори, а її внутрішнім наповненням. «Удосконалення педагогічної майстерності кращих учителів, – писав він, – якраз і зумовлене тим, що систематичне читання безперервно наповнює море їхніх знань» [5, с. 32]. Для цього В. Сухомлинський рекомендував педагогам створювати власну бібліотеку, щомісяця купувати книжки і поповнювати її такими розділами: 1) з проблем науки, основи якої він викладає; 2) про життя і боротьбу людей, образи яких є світочем, прикладом для молоді; 3) про душу людини – особливо дитини, підлітка, юнака, дівчини (книги з психології) [5, с. 118].

Отже, вчителів варто працювати над педагогічною лабораторією, збагачуючись знаннями та вдосконалюючи професійні вміння й навички.

Найважливіше педагогічне уміння, за В. Сухомлинським, – брати до уваги індивідуальні особливості школярів. Педагогічна майстерність полягає в тому, щоб у дитячому колективі з самого початку будувати стосунки на основі душевної чуйності і сердечності. Від педагогічної майстерності учителя залежить і успішна робота з неблагополучними, важкими дітьми.

Важливою складовою педагогічної майстерності Василь Олександрович Сухомлинський вважав уміння вчителя обходитися без покарання. Василь Олександрович доводив, що страх перед покаранням психологічно пригнічує учня, віддаляє вихователя від дитини. Покараннями виховується, як правило, озлобленість, безсердечність та жорстокість.

Педагогічна майстерність вихователя визначає і стиль взаємовідносин у дитячому колективі, його духовну атмосферу, встановлення доброзичливих стосунків з учнями, без чого неможливий виховний процес.

На думку В. Сухомлинського, учитель повинен досконало володіти уміннями в тій чи іншій трудовій діяльності, бути майстром своєї справи, мати яку-небудь трудову пристрасть. У щирому спілкуванні учня та вчителя відбувається складний процес виховання досконалої особистості, майбутнього громадянина своєї країни та корисної людини для суспільства.

Василь Сухомлинський прагнув до того, щоб стосунки дитини з іншими людьми і в дома, і в школі будувались на свідомості та відповідальності. Осмислення і переживання вихованцем свого обов'язку перед матір'ю, батьком, вчителем – саме з цього повинно починатися пізнання дитиною світу людини [4, с. 31].

Педагогічна культура – оволодіння педагогом педагогічним досвідом людства, ступінь його досконалості в педагогічній діяльності, досягнутий рівень розвитку його особистості [2, с. 100].

За В. Сухомлинським, важко уявити вчителя, що не оперує у своїй діяльності засадами педагогічної культури. «Педагогічна культура» проявляється в умінні орієнтуватися у складних питаннях науки і практики, в умінні вчителя аналізувати свою роботу, виявляти інтерес до теоретичного осмислення свого досвіду, прагнути пояснити причинно-наслідкові зв'язки між знаннями учнів і своєю педагогічною культурою. Він також стверджував, що педагогічна культура проявляється у постійній увазі до духовного світу вихованців. В. Сухомлинський бачив в учителів «першого і головного світоча інтелектуального життя школяра, бо він породжує у дитини потяг до знань, повагу до науки, культури» [6, с. 49].

Напрацювання В. Сухомлинського – це не лише теоретична база, а й досвід на практичному підґрунті, тому його погляди по-особливому варті уваги. «Сто порад учителів» це кодекс для молодого педагога, який стоїть на початковому етапі ставлення як учителя. «Поради» Сухомлинського присвячені саме вчителю – не учням чи батькам – для можливості створити самого себе, покладаючись на мову серця і голос душі.

Як ми вже говорили, сьогодні Україні потрібен учитель XXI століття та нова школа, нова по суті, а не за вівіскою. Діяльність такої школи неможлива без високої культури особистості вчителя. Для людини, яка зробила свій вибір на користь педагогічної діяльності, найбільш важливими є наявність педагогічних здібностей і можливість всебічного їх розвитку.

Актуальною і значущою для сучасного вчителя є спадщина корифея української педагогіки, гуманіста, знавця дитячих і учительських сердець, практика, який досконало володів засадничими ідеями ефективної організації навчально-виховного процесу, В. Сухомлинського.

Література:

1. Гриньова В. М. Педагогічна майстерність учителя: навч. посібник. Харків, 2006. 224 с.
2. Ягунов В. В. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. 560 с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 томах. Київ. 1976 – 1977. С. 31 – 43.
4. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину: Педагогічна спадщина О.В. Сухомлинського. Миколаїв: Педагогіка, 1990. С. 288.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Київ: Радянська школа, 1988. 304 с.
6. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором. Вибрані твори: в 5 т. Київ, 1976–1977. С. 48–52.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Карпук Ірина

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач к. пед. н. Б. Є. Жорняк

Висвітлено теоретичні основи музичних здібностей учнів початкових класів на уроках музичного мистецтва, поданий аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури з зазначеної проблеми.

Сьогодні мова йде про створення в Україні нової школи XXI століття, яка б плекала творчу особистість, створювала умови не тільки для повноцінного та фізичного розвитку дитини, а й для самореалізації її в різних видах творчої діяльності. Як один із способів формування і розвитку такої особистості нами розглядається музична навчальна надіяльність, в процесі якої вона засвоює суспільний досвід, норми і правила колективу [5, с. 6].

У Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що, поряд з функціональною підготовкою, за роки навчання у початковій школі діти мають набути особистого досвіду культури спілкування і співпраці в різних видах діяльності, самовираження у творчих видах завдань [3].

В розробку педагогічних проблем, пов'язаних з розвитком музичних здібностей особистості значний внесок зробили вітчизняні педагоги Б. Асаф'єв, П. Блонський, Н. Гродзенська, Д. Кабалевський, М. Румер, Г. Рогаль, Н. Сац, Б. Теплов, С. Шацький, В. Шацька, Б. Яворський та інші.

Вважається, що здібності – це індивідуальні особливості особистості, які є суб'єктивними умовами успішного здійснення визначеного роду діяльності; вони незводяться тільки до накопичення знань, вмінь, навичок; виявляються у швидкості, глибині, міцності та тривалості оволодіння засобами і прийомами діяльності [6, с. 23].

Слід пам'ятати, що кожна дитина має певні здібності, тому головне завдання вчителя – вчасно їх помітити, заохотити й надати можливість їм розвиватися. Тільки той учитель, який сам творчо працює, може виховати творчих учнів.

Розвиток у школярів здатності повноцінно сприймати музику здійснюється за двома тісно пов'язаними між собою напрямками. Перший – це розвиток у широкому плані, коли у дітей формується здатність розуміти роль і місце музики в житті людини, її багатство і різноманітність, а також усвідомлювати і систематизувати музичні враження, що отримані з навколишнього життя [1, с. 2].

Другий напрям передбачає розвиток музичного сприйняття в цілому і окремих його компонентів як музичної здібності, як психологічного процесу.

В основу програми покладені дві ідеї, відповідно до яких підбирається репертуар і розробляється методика навчання:

- у школярів має формуватися уява про зв'язок музики з життям, музичне мистецтво як своєрідну форму відображення життя;
- педагогічний процес повинен базуватися на змісті музики, тобто на закладених у музиці почуттях, настроях і думках людини.

Обидва ці аспекти дозволяють здійснювати цілісний підхід до проведення уроків музичного мистецтва.

Усі види діяльності дітей на уроці об'єднує важливе завдання – формування здатності глибоко сприймати і переживати емоційно-естетичний зміст музики, розуміти її зв'язок з життям, усвідомлювати образність і виразність музичного твору [2, с. 5].

У результаті аналізу педагогічної, психологічної, мистецтвознавчої літератури встановлено, що для розвитку творчого потенціалу молодших школярів у музичній діяльності необхідно розвивати такі музичні здібності: пізнавальний інтерес до музики; творчу уяву і образно-асоціативне мислення; здатність до інтерпретації та імпровізації.

Вважається, що здібності – це індивідуальні особливості особистості, які є суб'єктивними умовами успішного здійснення визначеного роду діяльності; вони не зводяться тільки до накопичення знань, вмінь, навичок; виявляються у швидкості, глибині, міцності та тривалості оволодіння засобами і прийомами діяльності.

Музичні здібності – індивідуальні психологічні властивості людини, що зумовлюють сприйняття, виконання, написання музики, здатність до навчання в галузі музики. В тій чи іншій мірі музичні здібності проявляються майже в усіх людей. Яскраво виражені, індивідуально проявляються музичні здібності називають музичною обдарованістю [7, с. 11].

Перед вчителем музики стоїть важливе завдання – створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу кожної дитини та її самореалізації у творчій діяльності, починаючи з молодшого шкільного віку.

Умовою успіху розвитку музичних здібностей молодших школярів є їх висока пізнавальна активність. Тому ефективно засвоєння знань передбачає таку організацію творчої діяльності, за якої навчальний матеріал є предметом активних розумових і практичних дій кожного учня. При цьому психологічно обґрунтованою стає така організація уроку, коли діти вчаться не з примусу, а за бажанням і внутрішніми потребами.

Пошук методів навчання, які б сприяли активізації пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку, розвитку їх музичних здібностей, є однією з основних проблем сьогодення. Надзвичайно актуальності набувають розвивальні, проблемні методи, самостійна робота, різного роду творчі завдання, вправи, тренінги, які забезпечують творче зростання учнів початкової школи.

Музичне виховання, яке здійснюється методично правильно, сприяє формуванню багатьох якостей і властивостей дитини, в тому числі і музичних здібностей.

Розвиток музичних здібностей молодших школярів значно ускладнюється б'єктивними чинниками: у дітей дуже малий життєвий, художній досвід, вони не володіють запасом знань та мисленнєвими операціями. Отже, для реалізації творчого підходу у розвитку музичних здібностей необхідним є засіб стимулювання, за якого можна було б показативесь шлях пошукувального в музиці: створення проблемних ситуацій, їх усвідомлення, поетапне розв'язання і постійне підтримування інтересу дітей, враховуючи індивідуальні можливості кожного. Таким засобом стимулювання пізнавально-пошукової, творчої діяльності учнів є евристична бесіда – форма навчання, побудована на запитаннях і відповідях, коли вчитель не повідомляє учням знання, а логічно побудованою системою запитань спонукає їх на основі вже здобутих знань, спостережень, досвіду підходити до нових висновків.

Умовою успіху у розвитку музичних здібностей учнів є їх висока пізнавальна активність. Тому ефективно засвоєння знань передбачає таку організацію діяльності учнів, за якої навчальний матеріал є предметом активних розумових і практичних дій кожної дитини. При цьому психологічно обґрунтованою стає така побудова уроку, коли діти вчаться не з примусу, а за бажанням і внутрішніми потребами.

Отже, пошук методів навчання, які б сприяли активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їх музичних здібностей, є однією з основних проблем сьогодення. Надзвичайної актуальності набувають розвивальні, проблемні методи, самостійна робота, різного роду творчі завдання, вправи, тренінги, які забезпечують творче зростання учнів.

Література:

1. Бервецький Ю., Хлебникова Л. *Виховувати музичну культуру. Грані творчості. Кн. для вчителя.* Київ: Рад. шк., 1989 С. 65.
2. Гумінська О. *Інтерактивні методи на уроках музики.* Завуч. 2004. № 32. С. 4-12.
3. *Державний стандарт початкової освіти від 21.02.2018 р. № 87.*
4. *Нова Українська школа: поради для вчителя / за аг. ред. Н. Вівік, Київ: ТОВ, Видавничий дім «Плянди», 2017. 206 с.*
5. Подласый И. П. *Педагогика начальной школы: уч. пос. Москва: ВЛАДОС. 2001. 400 с.*
6. Руда Г. С. *Розвиток музичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. Київ, 2017. Вип. 29(39). С. 169-172.*
7. Теплов Б. М. *Психология музыкальных способностей. Избранные труды : В 2 т. Т. 1. Москва: Педагогика, 1985. 328 с.*

ШКОЛИ ПРИ ЛІКАРНЯХ: З ВІРОЮ У МАЙБУТНЄ

Катана Катерина

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського

Науковий керівник – викладач, к. пед. наук О. В. Гнепа

Проаналізовано потребу відкриття шкіл при лікарнях та розглянуто діяльність існуючих освітніх закладів такого типу. Висвітлено особливості навчання у Школах супергероїв, вимоги до їхніх вчителів.

Кажуть, що нове – це давно забуте старе. У жовтні 1976 року при Київській міській дитячій клінічній лікарні № 2 було відкрито школу. А в незалежній Україні не дотримується право маленьких пацієнтів на освіту. Щороку у тридцяти обласних, більше сотні міських та районних лікарнях лікуються понад п'ятнадцять тисяч дітей. Дехто перебуває у відділеннях впродовж кількох років, тому не ходить до школи, не може здобути бажану освіту і мало спілкується з однолітками. Варто зауважити, що у всіх європейських країнах, США і навіть Новій Зеландії школи у лікарнях є нормою. В останній з країн вони дістали назву healthschool, тобто школи здоров'я. У Фінляндії школи при лікарнях існують вже сто років, а розпочиналось усе із двох діток, хворих на туберкульоз. Віднедавна в Україні теж функціонують школи такого типу, які іменують “школами супергероїв”.

Мета дослідження – обґрунтувати необхідність відкриття шкіл при лікарнях і висвітлити особливості діяльності існуючих освітніх закладів такого типу.

Станом на сьогодні школи при лікарнях в Україні працюють у трьох містах: Житомирі, Києві, Львові та Одесі. Першим вдалося відкрити у 2017 році клас у ВІЛ-відділенні в київському Охматиді для п'ятнадцяти дітей. Восени 2018 року розпочала свою діяльність Школа супергероїв у відділенні токсикології даного лікувального закладу. Ініціатором їх відкриття стала благодійна організація “Ти не один” Благодійного Фонду “1+1 Медіа”, яка займалася соціальним проектом “Право на освіту”. З метою його реалізації під час благодійного марафону у День захисту дітей у 2018 році “Сніданок з 1+1” зібрав понад 650 тисяч гривень. Куратором проекту є ведуча ТСН на телеканалі 1+1 Наталія Мосейчук.

19 грудня 2018 року було прийнято закон про очну форму здобуття загальної середньої освіти у закладах охорони здоров'я. Було виділено дванадцять мільйонів гривень для створення шкіл при лікарнях, на оплату праці їх педагогічних працівників, купівлю меблів і мультимедійного обладнання [1].

Аналіз останніх джерел і публікацій свідчить, що між закладом охорони здоров'я та освітньою установою укладається письмовий договір про співпрацю. Тобто за кожною лікарнею, де може виникнути потреба в організації навчання, закріплюється школа. Зазвичай це навчальний заклад, розташований найближче до лікарні. Директори шкіл та головні лікарі взаємодіють і вирішують організаційні питання. Зокрема школи надають вчителів, підручники, складають розклад занять, а лікарні – приміщення, меблі, ремонт, прибирання. Навчання у лікарнях по своїй суті не відрізняється від шкільного. Єдиною відмінністю є те, що вчитель спочатку ознайомлюється із історією хвороби кожного учня, з'ясовує, як довго дитина хворіє, які прогалини у її знаннях. Відповідно до цього педагог встановлює навантаження на школяра, визначає форму навчання: колективну (у класах навчається 5-12 учнів); індивідуальну, тобто біля ліжка; дистанційну (за допомогою сучасних технологій). Для того, щоб дитина навчалася у такій школі, батьки пишуть заяву та отримують дозвіл від лікаря, що стан дитини дозволяє навчатися [2; 4].

Школа супергероїв – це простір, де діти можуть навчатися, спілкуватися, гратися з однолітками, бути собою і не боятися, що їх не зрозуміють. Головним завданням цих шкіл є не тільки навчати учня, а надати можливість спілкуватися, мотивувати дитину та відволікати її від проблем і хвороби. Зауважимо, що для таких шкіл потрібні підготовлені спеціалісти, які не повинні боятися працювати з дітьми різних типів захворювань. Вчитель має бути уважним до потреб учня, одночасно бути педагогом, психологом, аніматором, співрозмовником. Це повинна бути людина, здатна впоратися із дитячими стражданнями. Педагог, який витримає вигляд порожнього ліжка свого колишнього учня, якого лише вчора навчав. Досить часто вчитель є єдиним зв'язком дитини зі світом здорових людей і надією повернутися до свого класу, школи, звичайного життя. Тому потрібно створювати спеціальні курси або проводити тренінги, які допоможуть при підготовці спеціалістів.

У Школах супергероїв є парти, магнітна дошка і ліжка, де діти можуть полежати, якщо втомились. Також є електромобіль, який звозить учнів з усіх відділень лікарні. Передбачено, що класи повинні бути обладнані кондиціонерами, кварцувальними лампами, зволожувачами для того, щоб діти уникали переохолодження та пережарювання. Варто зауважити, що парти повинні мати підйомні механізми, щоб навіть дитина на візку могла вільно під'їхати до них і працювати. За успіхи у навчанні школярі отримують оцінки або наліпки супергероїв. Цукерки забороняються! Після закінчення навчання видається свідоцтво про успішність, дизайн якого розробляли діти. У ньому зазначено оцінки з кожного предмета, описано матеріал, пройдений учнем [3].

На нашу думку школи при лікарнях є вкрай необхідними, адже дають дітям сили жити далі і не занепадати духом. Варто усвідомити, що маленькі пацієнти не мріють про гаджети чи щось матеріальне, їхнім заповітним бажанням є здоров'я. І такі школи дають надію батькам і самій дитині на краще майбутнє. Для багатьох хворих недосяжними стають такі мрії, як погратися з другом, побути на своєму улюбленому шкільному предметі, отримати любов та турботу. Саме це і є особливістю шкіл при лікарнях, вони все це дають дитині. Навчання важливе для одужання, це терапія. Тому такі освітні заклади повинні бути у кожній лікарні. У Міністерстві освіти і науки України заплановано відкриття тридцяти трьох шкіл при лікарнях.

Власний досвід переконливо свідчить, що такі школи надзвичайно важливі. У містечку, звідки я родом, подібної школи при лікарні не було. І коли серйозно захворіла, дуже довго лежала у палаті, пропустила

навчання, мало спілкувалася з однолітками. Після лікування важко було адаптуватися у звичне для мене шкільне середовище, порозумітися з однокласниками. Я довго наздоганяла у навчанні все те, що однолітки вже давно вивчили. Було дуже важко, як морально, так і фізично. Тому приємно усвідомлювати, що сучасні українські школярі не будуть натрапляти на подібні труднощі, адже навіть у лікарнях працюють школи, які допомагають дітям повноцінно жити.

Погоджуємося із думкою педагогів-науковців, що такі школи повинні бути не тільки в обласних лікарнях, але й у районних. Тому що кожна дитина має право на освіту, незважаючи на те, чи це велике місто чи маленьке містечко. Ці школи потрібно в подальшому вдосконалювати, розвивати, щоб навчальний процес був цікавим для дітей. І щоб діти були щасливими навіть тоді, коли хворі. На нашу думку, навчальні заклади потрібно відкривати не лише для дітей, але й для дорослих. Дорослі теж хочуть відволіктися від хвороб, спілкуватися і надіятися на краще. А подібні освітні установи допоможуть їм у цьому і лікування стане для них більш комфортним.

Без перебільшення можна стверджувати, що школи, які працюють при лікарнях, мають велике значення для маленьких пацієнтів, їхніх батьків і суспільства в цілому. Ці освітні установи вселяють дітям впевненість у власних силах, віру у краще майбутнє, розуміння того, що, незважаючи на хворобу, потрібно жити далі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні закордонного досвіду діяльності шкіл при лікарнях.

Література:

1. Мосейчук Н. Школи при лікарнях: тільки не зупиняйтесь. ТСН. 2019: <https://tsn.ua/blogi/themes/zhitva/shkolam-pri-likarnyah-buti-z-2019-roku-1285383.html>
2. Перекрест Ю. 3 2019 року в дитячих лікарнях запрацюють школи. Освіторія. 2018. <https://osvitoria.media/experience/shkola-supergeroyiv-yak-stvoryty-shkolu-v-likarni/>
3. Школи при лікарнях // Департамент освіти та науки Одеської міської ради. 2018: <https://osvita-omr.gov.ua/shkoly-pri-likarniakh-vzhe-v-odeskykh-zakladakh-osvity/>
4. Школи при лікарнях отримали положення: визначений механізм створення таких закладів. НУШ. 2018: <https://nus.org.ua/news/shkoly-pri-likarnyah-otrymaly-polozhennya-vyznachenyj-mehanizm-stvorennya-takih-zakladiv/>

ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ «ЕКОЛОГІЧНА ГРАМОТНІСТЬ І ЗДОРОВЕ ЖИТТЯ»

Кв'ятковська Наталія

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Н. А. Поліщук

Розглядається проблема створення умов у закладі освіти для формування екологічної компетентності молодших школярів. Зосереджено увагу на особливостях організації роботи на навчальній екологічній стежці.

Формування ставлення особистості до природи як до цінності незалежно від можливості чи неможливості практичного використання її об'єктів – одне із сучасних завдань екологічного виховання. Екологізація свідомості особистості передбачає не лише усвідомлення самоцінності природи і її ролі для людини, а й оцінку кризової екологічної ситуації. У зв'язку з цим постала нагальна потреба переглянути ставлення людини до навколишнього середовища, гармонізувати взаємовідносини суспільства і природи.

Відповідно до нового базового Закону України «Про освіту» визначено десять ключових компетентностей для Нової української школи, однією з яких є екологічна грамотність і здорове життя – «уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини» [2]. Людина, яка компетентна у сфері екології та здорового життя, здатна чітко усвідомлювати власну відповідальність за стан навколишнього середовища. Вона може розрізняти основні екологічні проблеми та діяти задля їх вирішення, дотримуватися здорового способу життя, вирішувати нагальні життєві проблеми, раціонально використовувати природні ресурси. Все це дозволяє виробити особливу систему цінностей, орієнтовану на збереження природи та здоров'я людини.

Головна роль у процесі набуття учнями екологічної грамотності належить школі, адже саме в цей віковий період відбувається формування основ екологічної культури, екологічного мислення, цілісного світогляду, системи переконань, що здійснюють вплив на потреби і прагнення людини. Діти набувають уміння аргументувати свої судження, доводити істинність чи помилковість окремих положень, робити висновки й узагальнення, у них розвивається критичність мислення.

Учитель може розвивати екологічну грамотність дітей під час поточних уроків чи виховних годин, тематичних чи урочистих заходів, виконуючи різноманітні екологічні проекти. Особлива роль відводиться позакласній роботі, оскільки вона не обмежена навчальною програмою. Позакласна робота надає додатковий

час, дозволяє залучити цікавий зміст для формування екологічної грамотності учнів.

Серед багатьох напрямів позакласної роботи потрібно виділити створення й організацію діяльності школярів на екологічних стежках.

Навчальна екологічна стежка – педагогічно організований маршрут на місцевості для проведення навчальних екскурсій, прогулянок, масових заходів еколого-натуралістичного спрямування, пропагандистської роботи з охорони природи. Вона виконує просвітницьку, пізнавальну, розвиваючу, естетичну й оздоровчу функції. Створюється у заповідниках, заказниках, парках, шкільних лісництвах, на околицях дитячих таборів праці і відпочинку, закладах освіти. Вона повинна знаходитися відносно недалеко від школи, щоб зручно було вести систематичні спостереження і дослідження у природі.

Протяжність певного маршруту стежки визначається тривалістю однієї екскурсії для старшокласників або дорослих – не більше 1,5 – 2,5 годин (молодших школярів – 30-45 хвилин, залежно від класу і рівня підготовки), тобто може сягати 2-4 км.

Ще однією вимогою до екологічної стежки є її інформативність. Зміст тематичних ділянок має відповідати таким навчальним і виховним завданням:

- формувати систему наукових знань, поглядів, переконань, які закладають основи відповідального та дієвого ставлення до навколишнього природного середовища, розуміння самоцінності природи та її компонентів;
- розвивати емоційно-чуттєву сферу особистості школяра в процесі взаємодії з об'єктами природного і соціального середовища;
- збагачувати життєвий досвід дітей прикладами позитивної взаємодії людини з природним довкіллям;
- виховувати звички екологічно доцільної поведінки й діяльності, наполегливість в досягненні екологічних цілей, здатність до моральних, правових суджень з екологічних питань; відчуття краси природи рідного краю.

Для наочності на маршруті оформляється паспорт, у якому зазначаються місцезнаходження, землекористувач, значення і короткий опис маршруту, історичні відомості і опис основних об'єктів, їх стан і режим користування, картосхема маршруту. Вказуються також консультанти і науковий керівник стежки. З ініціативи учнів визначається назва стежки, її емблема, девіз і правила поведінки на кожній зупинці. На стежці можна розмістити різноманітні природоохоронні знаки.

Екскурсводами на стежці є самі учні старшого і середнього віку. Відвідувачами можуть бути вчителі, вихователі, студенти, школярі і дошкільники, батьки та ін. У залежності від категорії відвідувачів змінюється і призначення стежки, і її характеристика екскурсводами. Молодші школярі знайомляться з навколишніми об'єктами, дізнаються про види природокористування. Старші учні набувають досвіду оцінки стану природи і її змін під впливом діяльності людини, детально вивчають і досліджують окремі природоохоронні об'єкти. Практична орієнтація знань створює основу для формування відповідального ставлення до навколишнього середовища, екологічної культури, вміння бути хорошими пропагандистами охорони природи.

Робота на екологічній стежці створює ще й умови для формування естетичного ставлення до навколишнього світу. Адже естетичний потенціал природи тісно пов'язується з її виховними можливостями. Розуміння всебічної цінності природи значно олюднює ставлення дітей до неї. Завдяки сформованим навичкам естетичного бачення світу дитина поступово визначає своє місце у ньому: відкидає позицію homo гарах – людини хижої, опановує позицію – homo sapiens – людини розумної, прагне до позиції homo pulcher – людини прекрасної. Спостерігаючи за дітьми у природі, В.О. Сухомлинський писав: «Ідіть в поле, в парк, пийте із джерела думки, і ця жива вода зробить ваших вихованців мудрими дослідниками, допитливими, цікавими людьми і поетами» [4., с.160].

Сільського жителя оточує натуральна природа, і все ж дитина не завжди може повноцінно сприймати її. Для міської дитини вихід за межі міста на природу – велика подія, сповнена радістю пізнання, зустрічі з невідомим і захоплюючим. Забезпечити їй цю радість – значить дати їй їжу для розуму, і бажання дізнатися ще більше, і заглибитися в таємниці природного оточення.

Ознайомлення дітей і дорослих з природними об'єктами екологічної стежки відбувається наочно-діяльнісним шляхом: на екскурсіях, прогулянках, під час спостережень, трудових десантів, уроків-милування природою, організації екологічних свят, конкурсів малюнків, пісень, віршів, фотовиставок на екологічну тематику; написанні дослідницьких робіт; виступів екологічних агітбригад тощо.

З метою залучення до роботи на екологічній стежці педагогічного колективу школи організовується робота лекторської групи, екологічного клубу для вчителів і батьків, проводяться екологічні ради, екологічні мости, екологічні читання, ігри, масові заходи еколого-натуралістичного спрямування. Робота на екологічній стежці проводиться систематично. Тільки за цієї умови вона матиме наукову і практичну цінність.

Література:

1. Дмитренко К. А. *Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. / К. А. Дмитренко, М. В. Коновалова, О. П. Семиволос, С. В. Бекетова. Харків: Основа, 2018. 119 с.*
2. *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи URL: mon.gov.ua/activity/education/zagalna.../konceptziya.htm. (дата звернення: 12. 01. 2020).*
3. Поліщук Н. А. *Дорога в дивосвіт. 4 клас. Методичний посібник. Тернопіль: Мальва-ОСО, 2013. 376 с.*
4. Сухомлинский В. *О воспитании. Москва, 1975. С. 160.*

СПЕЦИФІКА РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Киць Анна

студентка 3 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Д. О. Стасюк

Висвітлено основні підходи, умови, завдання і зміст логопедичної роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Сучасний стан корекційної освіти характеризується певними змінами і реформами. Чільне місце в інклюзивній формі навчання посідає корекційно-розвивальна робота з дітьми, які мають певні особливості, порушення психофізичного розвитку. Спеціальна педагогічна наука та логопедична практика свідчать про те, що збільшується кількість дітей з вадами мовлення, чимало з яких мають психоневрологічні, соматичні проблеми, комбіновані порушення розвитку. Мова іде про дітей, які мають як не різко так і явно виражену неврологічну симптоматику. До масових груп залучаються діти з важкими мовленнєвими порушеннями, вадами слуху, зору, затримкою психічного розвитку. Вони стають частинкою життя дитячого колективу. До них ставляться як до рівних, з повагою, й сприймають їх такими, якими вони є. А це те право, що ним усі ми користуємось як члени суспільства.

Ми вважаємо, що ефективно впливати на загальний розвиток дітей-логопатів, стимулюючи, виправляючи й пом'якшуючи мовленнєві порушення, необхідно створювати особливі умови для навчання і виховання.

Вивчення, корекція і навчання потребує від учителя-логопеда мультидисциплінарного підходу, різнобічної ґрунтовної підготовки з медичних, психологічних і спеціальних педагогічних наук [1].

Кожен вид мовленнєвих порушень потребує специфічних умов організації логопедичної роботи з дітьми-логопатами для реалізації корекційно-розвивальних цілей у навчальному процесі.

Інклюзивне навчання – спільне навчання усіх дітей, незалежно від їхніх інтелектуальних, емоційних, соціальних, фізичних, мовленнєвих чи інших особливостей. Заклад дошкільної освіти з інклюзивними формами навчання забезпечує: безбар'єрне фізичне середовище; адаптує навчальні програми та плани, методи та форми навчання; залучає батьків до співпраці; співпрацює з фахівцями відповідно до різних освітніх потреб дітей; створює позитивну атмосферу у шкільному середовищі [2, с. 35].

Ми переконані, що обов'язковими для вчителя-логопеда є гуманістичні цінності, а саме:

- повага до дитячої особистості;
- уявлення про дитину як про саме цінне;
- осмислення своєї ролі наставника і організатора, що забезпечує процес навчання дітей-логопатів [3, с.

28].

Вважаємо за потрібне виокремити основні структурні компоненти професійної діяльності вчителя-логопеда:

- діагностична діяльність (вивчення анамнезу, історії розвитку, причин порушень у дитини, бесіда з батьками, спостереження за дитиною, обстеження мовлення);
- складання індивідуальних корекційно-компенсаторних планів роботи з кожною дитиною;
- визначення доцільних форм взаємодії з дитиною, видів;
- вироблення навичок свідомого сприймання та розуміння зверненого мовлення; корекційно-розвивальної роботи;
- корекційна робота з виправлення порушень усного та писемного мовлення;
- надання порад, консультацій батькам, педагогам, залучення родин до, корекційного процесу, пошуку шляхів його вдосконалення;
- співпраця з медичним персоналом закладу та поліклініки;
- аналіз результативності роботи, визначення динаміки розвитку дитини, ведення документації та складання звітів;
- участь у різних заходах методичної роботи, самоосвіта;
- пропаганда логопедичних знань, взаємодія з громадськістю.

Ми підтримуємо твердження Л. Колупаєвої про те, що «метою інклюзивного закладу дошкільної освіти є забезпечення всім дітям можливості найбільш повноцінного соціального життя, активної участі у колективі, місцевій спільноті, і якомога більшої взаємодії допомоги один одному» [4, с. 54].

Отже, робота вчителя-логопеда в інклюзивному освітньому середовищі закладу дошкільної освіти має враховувати всі новітні тенденції корекційної освіти, однією з яких є інтегроване та інклюзивне навчання. Перспективним напрямком дослідження проблеми може стати пошук змісту і форм підготовки логопеда до роботи в команді психолого-педагогічного супроводу інклюзивної освіти.

Література:

1. Басалюк Н. М. Методична робота вчителя-логопеда в аспекті інклюзивної освіти. Актуальні питання корекційної освіти. 2010. Вип. 1. С. 29-35.
2. Логопедія. Підручник / за ред. М.К. Шеремет. Київ: Слово, 2010.
3. Колупаєва Л. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ: Самміт-Книга, 2009. 272 с.
4. Психолого-педагогическое консультирование и сопровождение развития ребёнка: пособие для учителя-дефектолога / под ред. Л. М. Шипицыной. Москва: ВЛАДОС, 2003. 528 с.

ФІЗИЧНИЙ І МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ В КАЛЕНДАРНИЙ ТА СІМЕЙНИЙ ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНЦІВ

Коб Андрій

студент 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Подано стислий зміст дитячої діяльності і поведінки відповідно до основних календарних свят та сімейних обрядів українців. З'ясовано важливу роль фізичного та морального становлення особистості.

Глибоке знання і практичне втілення в життя традицій, звичаїв і обрядів нашого народу створює національний колорит, цілісну культурно-історичну життєдіяльність, національну самобутність, які є могутнім стимулятором творчості народу, оригінальним внеском його надбань в світову історію та фундаментальною основою виховання підрастаючого покоління.

Залучення дітей до дійової участі у традиціях і звичаях рідного народу дає їм змогу практично пізнавати його культурно-історичний досвід, бути продовжувачем справ батьків і дідів. Таблиця 2.1. подає стислий зміст дитячої діяльності і поведінки у відповідності до основних календарних свят та обрядів.

Таблиця 1

**Стислий зміст дитячої діяльності і поведінки
у відповідності до основних календарних свят та обрядів**

Народне свято	Дата	Зміст участі дітей у святі
Святвечір	6.01	ігри: діти ставлять на сокиру ногу, “щоб були тверді як залізо”, залазять піл стіл і квочуть, “щоб квочка сідала”
Різдво	7.01	діти розносять кутю по родичах і бідних; дитячі ватаги колядують по селу, від хати до хати
Щедрий вечір, Василя	13-14.01	щедрування й засівання (обходи домівок із поздоровленнями і побажаннями); хлопчики 7-14 років (посипальники) здійснювали символічне посівання
Водохреще	19.01	освячення води; діти та молодь збиралися на забави
Стрітєння	15.02	діти закликали весну за допомогою випечених з тіста “жайворонків”, які дозволяють виносити лише у двір.
Явдохи	14.03	починаючи з цього дня, діти ходили по дворах і славили прихід весни, співали закличні веснянки і носили з собою вирізаних з дерева ластівок або випечених з тіста жайворонків; магичні весняні ігри – “веселки”, “гаївки”, “гаїлки”, “яківки”
Сорок святих	22.03	школярі приносили своєму вчителю сорок бубликів, ходили з обрядовими тістяними “жайворонами” і славили прихід весни
Теплого Олексі	30.03	діти слухали на водоймах, як щука пробивала хвостом кригу; діти збиралися в гурти, дівчата співали веснянок; діти спостерігали за пасічниками, які виставляли вулики на пасіку
Благовіщення	7.04	починаються постійні молодіжні та дитячі весняні ігри
Вербна неділя		освячення верби; діти один одного “били” вербовими прутиками, бажаючи здоров'я і нагадуючи Великдень
Великдень		напередодні свята, у четвер, дітей стригли; діти вбирали святкове (як правило нове) вбрання; спостереження за посвятою паски і “до паски” (яйця, сиру, ковбас, сала та ін.); великодні ігри: гра крашанками в “навбитки”, “котка”, “відгадки” тощо
Юрія	6.05	діти забавлялись, качаючись на озимих посівах, це давало силу і здоров'я; дівчата водили хороводи; допомагали виганяти худобу на цілющу Юрієву росу; слухали, чи не чути голосу солов'я і зозулі

Миколи	22.05	допомагали виводити коней у поле на першу пашу
Зелені свята, Трійця		участь в обряді водіння куста (тополі); збирали зілля та ламали гілки певних дерев для прикраси хати та господарських будівель; водіння хороводів, співання троїцьких пісень, поминання померлих
Івана Купала	7.07	стрибання молоді через вогонь, що сприяло очищенню від хвороб і гріхів; спостереження за купальськими іграми дорослих; збирання купальського цілющого зілля; купання дітей у воді; розмови про квітку папороті; збирання купальської роси
Іллі	2.08	дітям заборонялося купатися у воді
Семена	14.09	постриження молодих хлопчиків, перше садили їх на коня; закінчувалися гуляння на вулиці; колись, з прийняттям християнства, був початок Нового року; посвята хлопчиків у воїни
Покрова	14.10	участь дітей у весільних гуляннях; спостерігали за станом погоди в цей день, щоб передбачити наступну зиму
Андрія	13.12	андріївські вечорниці для молоді; дівочі гадання; хлопці й дівчата влаштовують гру: кусають калиту – медовий корж з отвором посередині
Наума	14.12	дітей віддавали на “науку”; напередодні дітей мили, стригли, вбирали в усе нове; дяк освячував прихід дітей на навчання; прийшов Наум – берись за “ум” (нар. мудрість); діти молились до Святого Наума
Миколая	19.12	діти співали пісень; дітям роздавали подарунки

Як бачимо, народні звичаї, обряди та релігійні свята виконують роль не тільки регуляторів суспільного порядку, особистої поведінки, а й використовувалися як засіб передачі дітям від дорослих суспільно-історичного досвіду, фактор морального та фізичного розвитку особистості.

Література:

1. Воронай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис: в 2-х т. Київ: Оберіг, 1991. Т.1. 450 с.
2. Ігнатенко П. Р., Руденко Ю. Д. Народознавство в школі. Київ, 1990. 80 с.
3. Ковальчук О. В. Українське народознавство. Київ: Освіта, 1992. 176 с.
4. Сявавко С. І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. Київ: Наукова думка, 1974. 151 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРИРОДОЮ ВСЕСВІТУ

Ковалок Валентина

студентка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. М. І. Земелюк

Висвітлено проблему формування у дітей старшого дошкільного віку основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту.

Для ефективності процесу формування у дітей старшого дошкільного віку основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою *Всесвіту* були визначені педагогічні умови: предметно-просторове оточення (створення ігрової астрономічної зони); соціально-поведінкове оточення (батьки, педагогічний колектив ЗДО); дієво-пізнавальне оточення (екскурсії, дозвілля, зустрічі з цікавими людьми) та інформаційне оточення (ілюстрації, макети, карта зоряного неба, карта Сонячної системи, кросворди).

Важливою умовою формування у дітей старшого дошкільного віку основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту є організація і насичення видів дитячої діяльності (ігрової, продуктивної, пізнавальної) інформацією про Сонце, Землю, Місяці, зірках, планетах, Всесвіту і розвиток на цій основі пізнавального інтересу до первинних знань з астрономії.

Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї з формування у дітей старшого дошкільного віку основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту є наступною умовою і дозволяє побудувати відносини взаєморозуміння, виробити загальний підхід у формування цих знань.

На констатуючому етапі дослідження ми з'ясували ставлення педагогів, батьків до проблеми ознайомлення дітей з навколишнім світом; проводили діагностику вихідного рівня сформованості у дітей старшого дошкільного віку основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту.

В експериментальній групі взяло участь 4 педагога, 20 дітей і 20 батьків ЗДО м. Боровичі «Сонечко», Волинської області. В експериментальну (10 дітей) та контрольну групу (10 дітей) були відібрані діти старшої групи за принципом ідентичності вихідних даних: приблизно однаковий рівень розвитку і вихованості дітей, один і той же вік, кількість дітей в групі, рівні матеріальні можливості, приблизно однакова освіта і стаж роботи вихователів.

Вивчення і аналіз документації показав, що в практиці роботи закладу дошкільної освіти формування у дітей старшого дошкільного віку основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту здійснюється безсистемно, окремими заходами.

Для перевірки висунутої гіпотези проведена робота з вивчення наявних знань і ставлення педагогів і батьків до досліджуваної проблеми. За результатами анкетування ми отримали інформацію про готовність педагогів і батьків до роботи з формування у дітей старшого дошкільного віку основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту.

При діагностуванні сформованості у дітей старшого дошкільного віку основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту ми спиралися на показники, розроблені в дослідженнях О. Доніна, О. Дибіна, (табл.1).

Таблиця 1

Критерії та показники сформованості у дітей старшого дошкільного віку основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту

Критерії	Показники
Наявність астрономічних уявлень	Уявлення дитини про астрономію як науку; уявлення про професії людей, пов'язаних з роботою з освоєння Космосу; прояв пізнавального інтересу до навколишнього світу.
Астрономічні знання і ставлення до навколишнього світу	Застосування наявних знань в ігровій, продуктивній, експериментальній, творчій діяльності, вміння спиратися на ці знання в поведінці і в повсякденному житті; доброзичливе спілкування з дорослими і однолітками, взаємодопомога, прагнення до співпраці, досягнення поставленої мети
Особистісні якості	Прагнення до розуміння світу Космосу і зірок, бажання відзначити незвичайне в світі зірок і Космосу; прояв спостережливості, допитливості, емпатії.

Виходячи з вищезазначених показників, були визначені *рівні сформованості у дітей основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту*:

низький рівень: діти не можуть пояснити зміст астрономічних назв (Сонце, Місяць, зірки), не виявляють інтересу до знань астрономії, навколишніх природних явищ; не можуть застосовувати наявні знання в ігровій діяльності, у продуктивній діяльності; в процесі спостереження за картиною світу (різне розташування Сонця протягом дня, зміна пір року, частин доби) діти не виявляють інтересу; не вміють домовлятися у процесі виконання спільних дій, швидко втрачають інтерес до завдання і залишають свою роботу.

середній рівень: діти мають уявлення про Сонце, зірки, Місяці, але не завжди можуть розповісти про них; у них спостерігається нестійкий інтерес до знань астрономії, наявні у них уявлення про явища навколишнього світу (на матеріалі астрономії) нечіткі, неконкретні; наявні знання застосовують у різних видах діяльності з ініціативи дорослого; мають достатні знання про навколишній світ, але не вміють використовувати їх в грі; позитивно ставляться до продуктивних видів діяльності, проявляють вибірковість у залежності від привабливості заняття; під керівництвом дорослого здатні організувати свою діяльність.

високий рівень: діти можуть пояснити явища навколишнього світу, проявляють яскраво виражений інтерес до астрономії, знають, що це за наука (в межах пізнавальних можливостей дошкільного віку); вживають в повсякденній мові слова з теми астрономії; наявні знання використовують у різних видах діяльності; знаходяться в позиції активних учасників подій, здатні відобразити отримані знання в іграх; задають безліч пізнавальних запитань і самостійно намагаються знайти відповіді на них; у процесі продуктивної, творчої діяльності спритні, винахідливі; прагнуть і вміють проявляти ініціативу, творчо підходять до виконання роботи.

Для визначення у дітей старшого дошкільного віку рівнів сформованості основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту була проведена експериментальна діагностична робота: інтерв'ю, індивідуальні бесіди «Як називається планета, на якій ми живемо?», «Як називається найближча до нас зірка?», «Що таке сонячна система?», «Як називається супутник Землі? Що ти про нього знаєш?», «Які планети сонячної системи знаєш?», «Які сузір'я нашого неба знаєш?», «Хто був першим космонавтом?»; спостереження сюжетно-рольової гри (за показниками Д. Ельконіна); створення ігрових ситуацій, аналіз дитячого малюнка. Застосування комплексу діагностичних методик, проаналізовані результати констатуючого етапу з вимірювання кожного критерію дозволили нам визначити початковий рівень сформованості основ світорозуміння у процесі ознайомлення з природою Всесвіту у дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ груп.

Результати, отримані в процесі проведення констатуючого етапу, дозволили зробити висновок, що невисокий рівень сформованості у дітей старшого дошкільного віку основ світорозуміння у процесі ознайомлення з явищами навколишнього світу (на матеріалі астрономії) обумовлений такими особливостями педагогічної практики: відсутня система роботи з формування у дітей основ світорозуміння у процесі ознайомлення з навколишнім світом (на матеріалі астрономії); недооцінюються потенційні можливості такого способу формування основ світорозуміння як астрономія; не спостерігається достатня підготовленість педагогів у виборі методів, форм, прийомів роботи.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти: наук. керівн. А. М. Бозуш. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Бєлєнька Г.В. Виконечко в природу: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. Київ: Сім кольорів, 2014. 56 с.
3. Бозуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з довідками у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. Київ: Слово, 2008. 408 с.
4. Горобаха Н. Виховання екологічної культури дітей. Рівне. 2001. С. 74-131.

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ВЧИТЕЛІВ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ У ПРАКТИКУ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ковальська Вікторія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. О. В. Смалько

Розглянуто практичні аспекти нестандартних уроків в умовах сучасної школи початкової ланки освіти.

З метою вивчення даної проблеми у практиці сучасної школи нами було проведено серед учителів-класоводів початкових класів Луцької ЗОШ № 15. Учителям та вихователям ГПД (30 осіб) було запропоновано дати відповідь на ряд питань: «Який фактор є визначальним для проведення нестандартних уроків?», «З яких предметів Ви практикуєте проведення нестандартних уроків?», «Як Ви вважаєте, чи є достатньо педагогічної та методичної літератури з проблеми нестандартних уроків?» та ін.

Різноманітними і цікавими виявилися відповіді респондентів на питання «Який чинник є визначальним для проведення нестандартних уроків?» У табл. 1. подано форми висловлювання педагогів.

Таблиця 1

Визначальні чинники проведення нестандартних уроків

Зміст відповіді	% учителів
Розвиток пізнавальних інтересів учнів	40%
Розвиток творчого учня	22%
Урізноманітнення форм освітнього процесу	15%
Вплив на освітній процес нових інформаційних технологій	13%
Удосконалення педагогічної майстерності	10%

Педагогічна практика засвідчує проведення вчителями початкових класів нестандартних уроків з усіх навчальних дисциплін.

Так, респонденти на запитання «З яких предметів Ви практикуєте проведення нестандартних уроків?» відзначили такий перелік навчальних предметів (рис. 1.): природознавство, літературне читання, рідна мова, математика, малювання, трудове навчання, музика, курс «Я і світ».

Учителі-класоводи відзначають достатню кількість навчально-методичної літератури з проблем нестандартних уроків. Також досвід проведення нестандартних уроків широко описується у періодичних педагогічних виданнях, зокрема у журналах та газетах: «Початкова школа», «Початкове навчання та виховання», «Учитель початкової школи», «Психолог», «Імідж сучасного педагога», «Відкритий урок» ін.

Ми поцікавилися у вчителів початкових класів «Як часто ви проводите нестандартні уроки?». Відповіді респондентів подано на рис. 2.

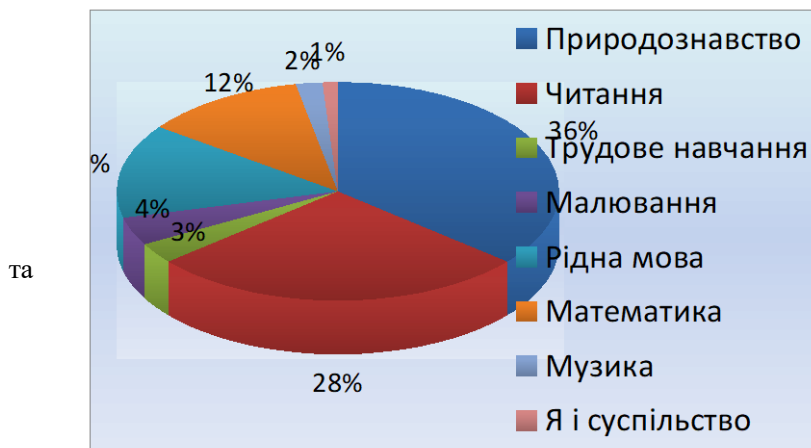
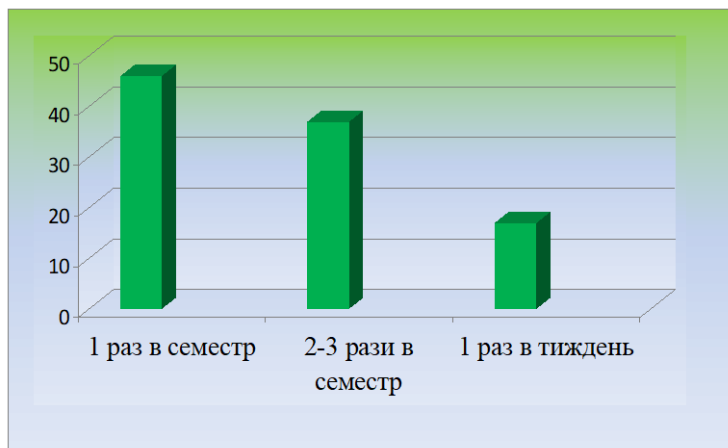

Рис. 1. Відповідь респондентів на запитання «З яких предметів Ви практикуєте проведення нестандартних уроків?»

Педагоги зазначають, що до нестандартного уроку вони готуються заздалегідь. Підготовка до такого уроку – це розробка комплексу мір, вибір такої організації навчально-виховного процесу, яка в даних конкретних умовах забезпечує найвищий результат.

Більшість учителів (75%) вивчає досвід проведення нестандартних уроків. Зокрема, респонденти назвали різноманітні види нестандартних уроків, які вони спостерігали під час відвідування навчальних занять у своїх колег: урок-змагання, урок-КВК, урок-вікторина, урок-подорож, урок-дослідження, урок-спілкування з художнім твором.

Рис. 2. Частота проведення вчителями нестандартних уроків

Вчителі стверджують, що учням подобаються нестандартні уроки, тому що молодші школярі розвивають творче мислення, працюють у колективі, їм цікаві такі уроки, і готуються вони до них із великим задоволенням.

Педагоги відзначають, що нестандартні уроки розширюють пізнавальні мотиви, які орієнтують учня на оволодіння новими знаннями та активізують мотивацію учіння.

У ході експериментального дослідження ми вивчили досвід вчительки початкових класів Квятківської Тетяни Вікторівни. Проблема над якою працює вчителька – це нестандартні уроки та роль гри в освітньому процесі. З часу попередньої атестації вчителька показала, що вміє тримати на уроці тісний контакт з учнями, викликати в них інтерес до навчальних предметів. Навіть пасивні учні хочуть гратись, подорожувати, змагатись. Тетяна Вікторівна за допомогою нестандартних уроків реалізує підготовку учнів до практичної діяльності, виробляє життєву позицію, привчає до колективних форм роботи.

Проводячи нестандартні уроки вчителька дотримується таких вимог:

- ігрове завдання збігається з навчальних;
- зміст нетрадиційного уроку є посилюючим для кожної дитини;
- підсумок завжди є чіткий і справедливий.

В процесі нестандартних завдань вчителька вчить учнів зосереджуватись, самостійно думати, розвивати увагу, кмітливість мислення. Під час проведення занять освітня, розвиваюча і виховна функції діють у тісному взаємозв'язку.

Цікаво проводились уроки з математики, української мови. Було використано наочність. Діти були задоволені. Проводячи урок-КВК «Тварини. Охорона тварин» вчителька вміло використала прийоми, які розширили, узагальнили знання дітей з теми «Тварини», в доступній формі для дітей розкрила залежність життя тварин від рослин і явищ неживої природи. Учні вміють працювати самостійно, в парах, в групах, колективно. Відношення вчительки до дітей доброзичливе. Уроки Тетяни Вікторівни завжди цікаві, продумані, обгрунтовані. Вчителька чітко ставить завдання і мету. Основні риси її майстерності – вміння зацікавити дітей до вивчення предмету просто і доступно подати програмований матеріал, легко спілкуватися з дітьми, розширювати світогляд учнів, розвивати логічне мислення. Для вчительки немає дрібниць у щоденному спілкуванні з дітьми. Тут відіграють роль і зовнішній вигляд вчительки та учнів, і культура їхнього мовлення та спілкування, і ставлення до підручників та класного майна, і ведення зошитів та щоденників, і організація робочого місця – учительського столу та школярських парт. Уся педагогічна практика Тетяни Вікторівни підпорядкована меті – зробити навчання дітей цікавим, допомогти їм знайти своє місце в колективі, виховати з них хороших людей. У своїй роботі вчитель постійно звертає увагу на розвиток творчих здібностей, уяви, мислення молодших школярів. Без творчих педагогів сучасна школа просто неможлива, адже тільки такі вчителі здатні виховувати творчу особистість. Вчитель повинен завжди прагнути до чогось нестандартного й оригінального у своїй роботі.

Отже, опитування учителів початкової школи показало необхідність у доповненні традиційних уроків нестандартними. Як педагогам, так і молодшим школярам, до вподоби нетрадиційні уроки, тому що такі форми проведення уроків у початковій школі дають можливість підводити учнів до усвідомленої і емоційно пережитої потреби міркувати і висловлювати свої думки на запропоновану тему.

Література:

1. Годлевська А. Нові технології навчання: пошук нестандартного уроку. Проблеми педагогічних технологій. Луцьк. 2002. №4.
2. Гусак Т. Нестандартні уроки: формування відповідального ставлення школярів до учіння. Рідна школа. 2013. № 9. С. 45–50.
3. Митник О., Шпак В. Народження нестандартного уроку. Початкова школа. 1997. № 12. С. 11–23.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК РУШІЙНА СИЛА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Ковальчук Анастасія

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. А. Левицька

Розглянуто проблеми впливу образотворчого мистецтва на становлення емоційної сфери особистості та досліджено вплив нетрадиційних технік малювання на формування естетичного смаку.

Образотворче мистецтво є надзвичайно важливим у процесі духовного становлення особистості, оскільки закладає фундамент для сприйняття світу, свого місця і ролі в суспільстві. Це період кардинальної перебудови всієї системи відносин людини з довкіллям. Процес духовного формування особистості поєднує в собі розвиток духовної свідомості, естетичних почуттів і моральної поведінки. Розвиток самосвідомості розпочинається з накопичення знань духовних норм, усвідомлення їх значення для особистості [1].

Дослідження проблем впливу мистецтва на особистість свідчить про багатовекторність її вивчення. Так, у працях сучасних філософів Ю. Афанасьєва, В. Бігаєва, В. Мазепи, В. Лічковаха, Л. Левчук, О. Оніщенко, В. Чернеця порушуються проблеми естетичного виховання, гуманізації особи, розвитку духовної культури та світоглядної позиції особистості [8].

Зміни, які відбулися в суспільстві за останні роки, негативно відобразились на взаємовідносинах між членами родини, помітно змінилися погляди на духовні цінності різних поколінь, що призвело до великих напружених стосунків у спілкуванні між молоддю. Зростання брутальності, жорстокості, агресивності, невміння зрозуміти одне одного, не вміння виявити повагу до старших, нетолерантність, відсутність милосердя та справедливості, на жаль, дедалі частіше проявляються в поведінці не тільки дорослих, а й підлітків. Такого ставлення підростаючого покоління можна уникнути, якщо уже з самого дитинства розпочати постійну наполегливу роботу з формуванню духовної свідомості, заснованої на етичних нормах поведінки [4].

Шкільний вік у дітей – це найбільш сприятливий період для всебічного розвитку особистості та пізнання прекрасного. Будь-які намагання в дорослому житті розповісти про щось прекрасне, про естетику будуть марними порівняно з шкільним віком. Дослідники стверджують про те, що завдяки належній роботі з учнями, в них вдається сформувати високий рівень розуміння краси навколишнього світу, творів декоративно-прикладного мистецтва [5].

Про низький рівень естетичного розвитку в учнів свідчить не особливості їх розвитку, а малоефективні методи роботи батьків та педагогів. Для того, щоб чітко сформувати естетичну культуру молоді, педагог повинен добре усвідомлювати, з чого складається ця культура, які психологічні і педагогічні процеси покладені в її основу і як ці фактори можуть вплинути на особистість.

Найкращим прикладом естетичного виховання молоді виступає природа. Виховувати любов до прекрасного в природі сприяють екскурсії, походи, прогулянки, вивчення творів мистецтв, краших зразків пейзажів. Але самого перебування на природі для естетичного виховання замало. Тому під час прогулянок, походів, тому слід звертати увагу на багатство краси та фарб в природі, досконалість і гармонію її форм, текстуру та фактуру її елементів [2].

Формування художньо-творчих здібностей особистості, в свою чергу потребують особливої методики. Важливо вчасно виявити природні задатки, схильність, стимулювати творчу діяльність, закріпити досягнутий успіх постійними наполегливими тренуваннями. При цьому потрібно завжди пам'ятати, що заняття малюванням лиш тоді збагачують молодь естетикою, коли вони несуть йому радість. Важливими умовами успіху є об'єктивна оцінка художньої творчості особистості.

Образотворче мистецтво та заняття творчістю мають дуже важливе естетично-виховне значення. Залучаючи молодь до образотворчого мистецтва ми розвиваємо їхні естетичні смаки і можливості. Цьому слід приділяти більше уваги. Потрібно постійно пропонувати допомогу дитині, підтримувати її зацікавленість, заохочувати [2, с. 7].

Саме засобами живопису, скульптури, архітектури, графіки виражається краса життя, природи, виражаються високі думки, почуття. Сприймаючи твори образотворчого мистецтва ми наповнюємось специфічною силою, що націлює нас до боротьби за красу. Розуміти і тонко відчувати прекрасне в образотворчому мистецтві – це талант, а в більшості людей є надзвичайні здібності створювати прекрасне в живописі, скульптурі, графіці, малюванні [2, с. 8].

Виховне значення спілкування з мистецтвом полягає в розширенні діапазону їх естетичних реакцій і естетичних почуттів, в перетворенні цінностей мистецтва в стан внутрішнього світу [1].

Заняття образотворчим мистецтвом несуть елементи нового; в них можуть змінюватися зовнішні рамки, місце проведення. Для них характерна єдність колективної та індивідуальної діяльності; залучення людей різних творчих професій (дизайнерів, художників, ілюстраторів, флористів); використання нових інформаційних технологій, максимальне залучення молоді до активної діяльності. Нам сподобалась певна

методика, де для підготовки заняття з числа учнів може створюватися тимчасова ініціативна група; основою емоційного тону на занятті є не розважальність, а цікавість і захоплення. Такі заняття підвищують мотиваційно-пізнавальний рівень особистості, створюють сприятливу атмосферу для спільної роботи; знімають психологічні бар'єри, дозволяють молоді в більш повній мірі продемонструвати свої здібності і творчу активність і в цілому позитивно впливають на формування потреби в спілкуванні з мистецтвом, розвиток їх художньо-естетичного смаку.

Найважливішим завданням всіх видів мистецько-виховної роботи з дітьми з образотворчого мистецтва є естетичне виховання, розширення і поглиблення знань і уявлень учнів про прекрасне, розвиток здатності розуміти і відчувати прекрасне в навколишній дійсності. При аналізі творів образотворчого мистецтва необхідно акцентувати увагу на розкритті духовно-ціннісного змісту художніх образів як вищих концептів буття [7]. Наступною умовою ефективності естетичного виховання молоді виступає організація емоційно насиченого спілкування з образотворчим мистецтвом на основі співпраці, спільної художньої творчості педагога й вихованців. Ця умова передбачає співпрацю, в процесі якої створюються нові образи. Учні повинні звикнути до педагога, бажати зустрічі з ним і отримувати радість від спільної роботи.

Мистецтво не робить особистість відразу естетично розвиненою, але досвід естетичного переживання пам'ятається довго, і ній хочеться знову відчувати знайомі емоції і почуття, що виникли від зустрічі з прекрасним. Завдання педагога полягає в тому, щоб сформувати у вихованців здатність насолоджуватися мистецтвом, розвинути естетичні потреби, інтереси, довести їх до ступеня естетичного смаку, а потім і ідеалу.

Література:

1. Андрущенко Т. Мистецький твір як процес. *Образотворче мистецтво*. 2003. №3. С. 2-4.
2. Беленька Г. В. Підготовка вихователів до роботи з дітьми шостого року життя. *Особливості освіти дітей шестирічного віку: проблеми, пошуки, досвід, знахідки*. Київ: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2004. С. 7 – 9.
3. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук, керів. О. В. Проскура. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 229.
4. *Естетичне виховання: Довідник* / В. І. Мазепа.
5. Наконечна О. П. *Естетичне як тип духовності*. Рівне: Рівненський держ. техн. ун-т, 2002. С. 202.
6. Антонович Є. А. *Художні техніки в школі. Образотворче мистецтво*. Київ: ІЗМН, 2001. С. 312 с
7. Божович Л. І. *Пізнавальні інтереси та шляхи їх вивчення: Образотворче мистецтво*. Київ: ІЗМН АПН, 2000. С. 173 – 200.
8. Шкляр Р. *Естетичне виховання дитини. Шлях виховання й навчання*. *Мистецтво*. 2007. №3. С. 76-79.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОЦІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ковальчук Іван

студент 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – кан. наук з фіз. вих. та спорту Ю. М. Андрійчук

Розглянуто проблему формування навичок здорового способу життя у молодших школярів на уроці фізичної культури.

Із вступом дитини до школи стає можливим цілеспрямований педагогічний вплив на особистість. Необхідність формування здорового способу життя у молодших школярів обумовлена розумінням того, що лише з раннього дитинства можна прищепити дітям основні знання, навички і звички щодо охорони здоров'я, які згодом перетворюються у важливий компонент загальної культури і впливатимуть на формування здорового способу життя усього суспільства. Саме в цей час організм дитини стрімко росте, дитина адаптується до нових шкільних умов. Від того, які умови для навчання та розвитку дитини створені в школі, залежать здоров'я та формування здорового способу життя школяра, як вона росте та розвивається.

Дитина молодшого шкільного віку в цей час перебуває в різних сферах життєдіяльності, значимо формуються потреби у веденні здорового способу життя. Діти починають цінувати один в одного фізичну силу, швидкість, кмітливість, а вже потім моральні якості: хоробрість, доброту, чутливість. Проте недостатньо ще уявляють, якими якостями вони володіють самі [1, с. 232].

На заняттях у перших класах переважають фронтальні методи навчання, а такий підхід, на нашу думку, не забезпечує наступності. Адже, як стверджує О. Савченко у фронтальних формах роботи, як правило, недостатньо враховується рівень розвитку, пізнавальні інтереси і можливості кожного учня [3, с. 4].

Важливим складником шкільної освіти є формування мотивації до збереження та зміцнення здоров'я. Саме на досягнення цієї мети й спрямований курс «Основи здоров'я». Навчальна програма з основ здоров'я побудована на основі інтегрованого поєднання елементів знань щодо збереження і захисту життя та зміцнення здоров'я людини за концентричним принципом, тобто, у різні періоди навчання повторюється вивчення

окремих тем з розширенням та поглибленням їх змісту [2, с. 6].

Отже, з вище зазначеного можна зробити такий висновок: заняття з дітьми молодшого шкільного віку можуть бути різної спрямованості. Вчитель ніколи не повинен забувати проводити фізкультхвилинки та правильно використовувати форми формування правильного способу життя.

Література:

1. Серьожникова Р. К., Пахменко Н. Д., Яковицька Л. С. *Основи психології і педагогіки: навчальний посібник*. Київ: ЦУЛ, 2003. 243 с.
2. Бойченко Т. Є. *Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України. Основи здоров'я і фізична культура*. Вид. 11-12-те, 2008. С. 6–7.
3. Савченко О. Я. *Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти. Дошкільне виховання*. Вид. 11-те, 2000. С. 4–5.

РОЗВИВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО КОМПОНЕНТИ

Ковальчук Лілія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач, к. пед. н. Н.А. Антонюк

Висвітлено структуру розвивального освітнього середовища, його компоненти.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

Нова українська школа працює на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти, максимально враховуючи права дитини, її здібності, потреби та інтереси, цим критеріям повинне відповідати й освітнє середовище [3].

Структура феномену «розвивальне освітнє середовище» включає три основні компоненти: провідний – «середовище» та поняття, які характеризують його ознаку, – «освітнє», «розвивальне».

Середовище – це оточення, сукупність природних, предметних та соціальних умов, в яких дитина зростає, опановує науку життя, стає компетентною особистістю з притаманними їй індивідуальними особливостями. Це поле соціальної і культурної діяльності, образ життя, сфера передачі та закріплення соціального досвіду, культури, субкультури, розвитку творчості. Отже, оперуючи поняттям «середовище», мають на увазі все, що оточує школяра [4, с. 45].

Середовище – сукупність умов, що оточують людину та взаємодіють з нею як з організмом і особистістю. Середовище може бути найближчим (родина, сім'я, родичі, друзі), далеким (суспільний устрій), зовнішнє, внутрішнє, пасивне, активне, актуальне, розвивальне.

Освітнє середовище – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні [1].

Освітнє середовище це той простір, що оточує дитину і з яким вона постійно взаємодіє. При цьому вчені зазначають, що освітнє середовище обов'язково має бути розвивальним.

Розвивальне освітнє середовище, вважає В. Ясвін, – це таке освітнє середовище, яке здатне забезпечувати комплекс можливостей для саморозвитку всіх суб'єктів педагогічного процесу. Розвивальний психолого-педагогічний потенціал освітнього середовища виявляється в його спроможності задовольнити, передусім, пізнавальні потреби молодшого школяра та їхні трансформації у життєвозначущі цінності.

Щоб освітнє середовище мало розвивальний характер, воно повинно забезпечити комплекс можливостей для саморозвитку суб'єктів навчального процесу (дітей і педагогів). Такий комплекс, на думку В. Ясвіна, включає три структурні компоненти [5, с. 172]: просторово-предметний (приміщення для занять); соціальний (характер взаємодії суб'єктів навчальної діяльності); психодидактичний (зміст і методи навчання, обумовлені метою і завданням навчального процесу).

Компоненти освітнього середовища розвивалися протягом багатьох років. У наш час набув великого розвитку проект «Новий освітній простір», у якому кожен компонент удосконалився та максимально сприяє вільному розвитку творчої особистості дитини. Новий освітній простір – це безпечно та доступно освітнє середовище із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів. Його мета – модернізація шкільної інфраструктури, створення умов для надання якісних та доступних освітніх послуг в умовах децентралізації та реформи Нової української школи [3, с. 119].

Окрім класичних варіантів організації навчального середовища в класі, використовуються новітні,

наприклад, мобільні робочі місця, що легко трансформувати для групової роботи. До того ж організація освітнього середовища навчальних кабінетів потребує широкого використання нових ІТ-технологій, мультимедійних засобів навчання, оновлення навчального обладнання. Усе це здійснюватимуть через організацію 8 осередків :

- осередок навчально-пізнавальної діяльності з партами/столами і стільцями;
- змінні тематичні осередки, в яких розміщуються дошки/фліп-чарти/стенди для діаграм з ключовими ідеями та стратегіями, карти тощо;
- осередок для гри, оснащений настільними іграми, інвентарем для рухливих ігор;
- осередок художньо-творчої діяльності з полицками для зберігання приладдя та стендом для змінної виставки дитячих робіт;
- куточок живої природи для проведення дослідів (пророщування зерна, спостереження та догляд за рослинами, акваріум);
- осередок відпочинку з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям;
- дитяча класна бібліотечка;
- осередок вчителя, оснащений столом, стільцем, комп'ютером, полицями/ящиками, шафами для зберігання дидактичного матеріалу тощо [2, с. 36].

Усі діти заслуговують навчатися у такому середовищі, де забезпечуються їхні потреби – базові потреби, потреби у навчанні, додаткові потреби (для дітей з особливими освітніми потребами). Таке середовище забезпечує можливості дітям робити власний вибір, можливості для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку свого позитивного ставлення до інших.

Учителі початкових класів мають усвідомлювати основні риси відповідальності, яку вони несуть за своїх учнів, що передбачає такі обов'язки:

- поважати кожну дитину;
- вірити в успішність кожної дитини;
- бути чесними і визнавати власні помилки;
- вміти слухати й дотримуватися конфіденційності;
- бути послідовними й справедливими;
- мати високі очікування щодо кожного учня, у тому числі учнів з особливими освітніми потребами;
- цінувати особисті зусилля дітей;
- організовувати стимулююче навчальне середовище;
- постійно поновлювати свої знання про дитячий розвиток.

Учителі мають пам'ятати, що те, як вони навчають, є таким же важливим, як і те, чому вони навчають [3, с. 118]. Отже, щоб створити розвивальне освітнє середовище необхідно враховувати усі його структурні компоненти, тому що вони є взаємопов'язаними. Кожен з них однаковою мірою впливає на саморозвиток суб'єктів навчального процесу. Необхідно створювати усі умови для присмного та продуктивного навчання школярів.

Література:

1. Зайченко І. В. Педагогіка. Навч. посіб. Київ, Освіта України, КНТ, 2008. 365 с.
2. Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи. Київ. 23 березня 2018., 128 с.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Пляди», 2017. С. 118- 121.
4. Ярошинська О. О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. [Електронний ресурс].
5. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. Москва: Смысл, 2001. 365 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОСІМЕЙНИХ ВІДНОСИН МІЖ ПРЕДСТАВНИКАМИ РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ

Ковальчук Людмила

студентка 52 групи спеціальності «Практична психологія: психотерапія та психоконсультавання»,
практичний психолог ЗДО №6 м. Луцьк
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
Науковий керівник – доцент, к. психол. н. Л. І. Магдисюк

Подано теоретичний аналіз проблеми відносин між представниками різних поколінь у родині. Представлено результати емпіричного дослідження особливостей відносин прабадьків з їхніми дітьми та внуками.

Родина, як мала соціальна група, безпосередньо демонструє між людьми різних поколінь рівень міжособистісних відносин, які відіграють велику роль в житті кожної людини. Вони формують особистість в залежності від її культурного, соціального та духового рівня. Для повноцінного розвитку особистості важливо знати своє минуле, історію життя своїх предків, мати сімейні цінності та традиції, активно взаємодіяти зі всіма поколіннями у родині. Саме завдяки міцним родинним зв'язкам передається культура з покоління в покоління [1; 3].

Проблема міжпоколінних відносин у родині не є новою в психологічній літературі, проте існує необхідність актуалізації психологічних досліджень щодо особливостей взаємодії прабабків та внуків як чинника спадкоємності поколінь і гармонізації внутрішньо-сімейних стосунків, а також у порівнянні відносин прабабків до своїх дітей та внуків.

Прабабківство, як соціально-психологічний феномен, має на меті основне завдання – передача новому поколінню накопиченого досвіду, норм та правил поведінки в суспільстві, тобто безпосередньої участі у процесі соціалізації. На цей процес впливають психологічні особливості різних поколінь, їхні сімейні історії, міфи, діяльність прабабків тощо [2].

На основі аналізу наукових праць щодо означеної проблеми ми пересвідчилися, що у вітчизняній літературі останніх років, комплексно проблема взаємостосунків прабабків з їхніми дітьми та внуками не розглядалися, не порівнювалися якості цих стосунків за психологічними змінними (методами виховання, задоволеністю відносинами, стилями поведінки в конфлікті, прагненням до симбіозу, кооперації, відношенням до невдач), а також особливості цих відносин у залежності від сумісного чи окремого проживання прабабків із своїми нащадками. Припускаємо, що деякі відмінності існують, з врахуванням яких можливо розробляти та впроваджувати методи психологічної допомоги представникам різних поколінь у родині для покращення якості їхніх взаємовідносин.

Експериментальну вибірку склали особи пізньої зрілості (55-70 років) в кількості 30 осіб – прабабки здобувачів освіти закладу дошкільної освіти № 6 м. Луцька. Для вивчення ставлення прабабків до дітей та онуків, різноманітних аспектів їх розвитку та виховання використано «Методику діагностики батьківського ставлення» А. Варга, В. Століна, а також проведено анкетування.

Відповідно даних анкет щодо участі прабабків у вихованні онуків було отримано такі дані: 68 % прабабків беруть безпосередню участь у вихованні внуків, тоді як 11 % опитаних респондентів вважають це недоцільним, 21 % участь у вихованні беруть частково. Було виявлено відмінності відносно застосування прабабками методів виховання до своїх дітей та внуків. Простежується відмінність у застосуванні умовлянь та покарання: вмовляння прабабки більш схильні застосовувати до внуків (58 %), ніж до дітей (36 %); найменше прабабки застосовують покарання, при чому це переважно застосовується до дітей (21 %), ніж до внуків (9 %).

За отриманими результатами можна зробити висновок, що більшості прабабків притаманно застосовувати роз'яснення як для виховання дітей, так і внуків. Також більшість респондентів схильні застосовувати до внуків умовляння та майже не застосовують покарання. Можливо це пов'язано з тим, що прабабки віддають функцію виховання внуків їхнім батькам, а свою роль бачать в іншому – в допомозі, в турботі і не бажають погіршувати з молоддю стосунки.

Бажання змінити взаємовідносини із дітьми виявили 30 % респондентів, з онуками – 47 %, тобто наявні стосунки їх не влаштовують, вони дещо напружені і мають суперечності, але 57 % опитаних вважають, що у взаємовідносинах з дітьми та внуками відмінностей немає.

За результатами отриманих даних анкетування ми розділили респондентів на дві групи – ті, хто проживає окремо від своїх дітей та внуків і тих, хто проживають разом. На нашу думку, проблема особистого простору є важливим фактором для людини будь-якого віку, але матеріальні проблеми українського суспільства створюють перепони на шляху до створення такого простору, це з одного боку, а з іншого – сумісне проживання багатопокілінної родини є історично характерним для нашого суспільства.

За результатами методики «Діагностики батьківського ставлення» А. Варги, В. Століна було проаналізовано рівень прийняття, кооперації, симбіозу, контролю та відношення до невдач у відносинах прабабків зі своїми дітьми та внуками. За шкалою «прийняття/відторгнення» виявлено показники високого рівня прийняття дітей (42 %) і внуків (37 %). Стосовно кооперації, у відносинах з дітьми переважає високий рівень (29 %), а з онуками – середній (27 %), тому можна констатувати той факт, що прабабки більш щиро цікавляться дітьми, оцінюючи високо їхні можливості, в порівнянні з онуками.

Показники симбіозу свідчать, що з дітьми переважає високий рівень (24 %), а з онуками – середній (34 %), тобто прабабки знаходяться в більш близьких відносинах із своїми дітьми, ніж з онуками. Простежуються середні показники контролю у відносинах і з дітьми (19 %), і з онуками (27 %). Щодо відношення до невдач переважають низькі показники, тобто прабабки оцінюють високо можливості своїх нащадків, не допускаючи думки про можливі невдачі.

Результати методики А. Варги-В. Століна з точки зору взаємовідносин прабабків та внуків за умови різного місця проживання говорять про те, що показники за шкалою «прийняття» простежуються достатньо високі, особливо у тих, хто проживає окремо (43 %). Відносно кооперації – у відносинах з онуками, які проживають окремо, притаманний високий та середній рівні (18 %, 32 %), порівняно з проживаючими разом (14 %, 27 %). Нижчий показник симбіозу (12 %) виявлено у відносинах з онуками, з якими проживають разом, тобто прабабки спілкуються краще та мають більш тісні стосунки з онуками, які живуть окремо від них.

Даний факт можна пояснити тим, що старше покоління при рідких зустрічах з онуками не бажає з'ясовувати розбіжності в поглядах на різні сфери життя та намагаються уникати конфліктних ситуацій. Тобто має місце яскраво виражені відмінності в показниках за шкалою «симбіоз» у представників старшого покоління відносно дітей та внуків. Якщо з дітьми вони мають більш споріднені відносини, то з онуками займають споглядальну позицію.

Простежуються вищі показники контролю (21 %) стосовно внуків, з якими проживають разом. Можливо це зумовлено тим, що прабадьки вважають що вони теж мають відповідальність за внуків, які проживають разом з ними навіть на рівні їхніх батьків, також це може залежати від умови проживання всієї родини разом. У відношенні до невдач переважають низькі показники, у тих, хто проживає окремо – 49 %, а у тих, хто разом – 31 %. Старше покоління досить поблажливо ставиться до невдач молодшого покоління.

Узагальнюючи результати нашого дослідження, можна стверджувати, що якість відношення прабадьків до своїх дітей та внуків має певні особливості та відмінності. Тому вбачаємо доцільним продовжити працювати в напрямку дослідження даної теми та розробці методів психологічної допомоги для налагодження взаємостосунків у родині. Взаємодія поколінь у родині повинна бути тим психологічним ресурсом, який би дозволяв людям протистояти кризам, негативним викликам сучасності, знаходити в собі сили відновлюватися після важких випробувань.

Література:

1. Варга А. Введение в системную семейную психотерапию. Москва: Когито-центр, 2012. 182 с.
2. Магдисюк Л. І. Якість життя особистості в період виходу на пенсію. Психологія : реальність і перспективи. Збірник наук. праць РДГУ. Вип. 6. Рівне : РДГУ, 2016. С. 131-136.
3. Постникова М. И. Психология отношений между поколениями: теоретико-методологический аспект. Архангельск: Поморский ун-т, 2010. 178 с.

ПЛУТАРХ ПРО СПАРТАНСЬКЕ ВИХОВАННЯ

Ковч Антоніна

студентка 4 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Проаналізовано філософсько-педагогічні ідеї Плутарха. Вивчено традиції спартанського виховання.

Плутарх (бл. 45–бл. 126 рр.) – давньогрецький філософ та письменник. Особливої слави зажив Плутарх завдяки своїм «Порівняльним життєписам». Це біографії 50 уславлених діячів античного світу. Названі вони «порівняльними» чи «паралельними» (як назвав їх сам автор) тому, що життєписи знаменитих людей подані попарно, тобто кожна пара складається з двох біографій: одна – знаменитого грека, друга – знаменитого римлянина.

До нас дійшли 23 пари таких біографій, тобто 46 парних життєписів і, крім того, 4 поодинокі біографії. Історичні постаті зіставлено Плутархом за критерієм однакової категорії слави, наприклад, полководницької (Александр Македонський і Гай Юлій Цезар), політичної та ораторської (Демосфен і Цицерон) тощо. Пари біографій об'єднані, як правило, спільною післямовою – підсумковим порівнянням схожих і відмінних рис, у якому розкривається ставлення автора до своїх героїв.

У фондах Педагогічного музею України зберігається французьке видання «Порівняльних життєписів» 1803 р. Книга входить до колекції «Розвиток наук у XIX – першій чверті XX ст.» зі складу наукового об'єкта «Колекція стародруків Педагогічного музею України» (рукописи, стародруки та рідкісні видання 1477–1923 рр.), що становить національне надбання. Переклад «Порівняльних життєписів» українською побачив світ у 1991 році у видавництві «Дніпро» [2]. Є в «Життєписах» і суто педагогічні моменти. Фрагмент розповіді Плутарха про виховання у Спарті представлено у «Хрестоматії з історії педагогіки» (Харків, 1936) [3].

Педагогічні твори Плутарха мають для нас не лише історичне значення. З них ми можемо почерпнути правила, які успішно можна застосовувати у навчанні і вихованні сучасних дітей. Відомо, що педагогіка – творіння стародавніх греків, котрі вперше встановили деякі педагогічні принципи, що є фундаментом педагогіки. Найголовніших із цих принципів той, що метою виховання має бути моральна гідність, добродієність.

Плутарх (46–120) – грецький письменник у біографії легендарного спартанського законодавця Лікурга

змалював яскраву картину виховання дітей та молоді в м. Спарті. У своєму творі «Про спартанське виховання» (уривок із «Життєписів»), Плутарх пише: «Вважаючи виховання за найвище і найблагородніше завдання для законодавця, Лікург почав здійснювати свої плани здалеку – від самого зачаття й народження, регулюючи укладання шлюбів. Він не відмовлявся (як говорить Аристотель) від спроби підкорити жінок суворим правилам. Щоправда, вони користувалися великою волею й великою увагою завдяки частим походам їх чоловіків, коли вони були повними володарками сім'ї і таким чином здобували незаслужену пошану й невідповідне значення. Але, не зважаючи на це, він [Лікург] виявив і щодо них якнайбільше піклування» [1, с. 13]. Плутарх зазначає, що Лікург встановив, щоб дівчата вправлялись у бігу, в боротьбі, в киданні диска й списа, щоб їхні тіла були дужі й міцні, і щоб такими ж були й народжувані ними діти. Загартовані такими вправами, вони могли легше перенести муки дітородіння і вийти з них здоровими. Старші члени філи оглядали новонароджену дитину. Коли виявлялось, що вона міцна й пропорційно збудована, – її віддавали на виховання батькові, а кволіх і потворних дітей кидали в провалля біля Тайгета. Спартанці вважали, що життя такої дитини не дасть користі ні їй самій, ні суспільству, оскільки природа з самого початку не дала їй сили та доброї будови тіла [1, с. 13].

Всі діти, яким тільки минуло сім років, збиралися до купи й ділилися на «агели» (купки). Вони жили та їли разом, привчалися гратись і проводити час одне з одним. Старі спартанці наглядали за іграми дітей і навмисне доводили їх до бійки, сварили їх і при цьому прекрасно дізнавалися про вдачу кожного – чи хоробра дитина, чи не втече з поля битви.

На тринадцятому році хлопчики знімали з себе сорочку й одержували на рік по одному плащу, їхня шкіра була засмагла і груба, вони не приймали теплих ванн і не мастились олією – лише кілька днів на рік дозволялися їм ці розкоші. Спали вони разом по «ілах» (відділах) та «агелах» на постелях з очерету, який вони збирали на берегах Еврота, причому рвали його руками, без ножа [1, с. 13].

Література:

1. Коваленко Є. І., Белкіна Н. І. *Історія зарубіжної педагогіки та шкільництва*. Київ: Центр навч. літер., 2006. 664 с.
2. Плутарх. *Порівняльні життєписи / перекл. Й.Кобова, Ю. Цимбалюка*. Київ: Дніпро, 1991. 448с.
3. Плутарх. *Про спартанське виховання*. Уривок з «Життєписів». *Хрестоматія з історії педагогіки*. Т. 1 / уклад. І. Ф. Свадковський. Харків: Рад. школа, 1936. С. 11–13.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Козлюк Анна

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. Н.В. Борбич

Розглянуто роль ЗМІ в естетичному розвитку учнів початкової школи.

Всебічний та гармонійний розвиток особистості не можна уявити без її естетичної вихованості. Естетичне виховання передбачає розвиток в людини почуттів прекрасного, формування вмінь і навичок творити красу у навколишній дійсності, вміння відрізнити прекрасне від потворного, жити за законами духовної краси.

Єдність естетичного і морального виховання, а також виховання громадянського і політичного, гармонія істини, добра і краси є передумовою ефективного естетичного виховання [2, с.5].

Проблема естетичного виховання широко репрезентована у спадщині видатних українських педагогів та діячів освіти П. Каптерева, С. Русової, К. Ушинського. Філософсько-естетичні аспекти цієї проблеми розглядаються в наукових працях Ю. Борева, І. Гончарова, В. Ядова.

Значний внесок у розв'язання проблеми розвитку естетичної культури зробили зарубіжні і вітчизняні вчені Д. Генкін, Г. Ескіна, Г. Загадарчук, В. Кірсанов, І. Петрова, Ф. Солomonік, котрі розглядають процес естетичного виховання як цілеспрямоване формування якостей всебічно розвиненої особистості, що дає можливість сприймати природні та соціальні реалії, діяти і творити відповідно до загальнолюдських ідеалів гармонії та краси.

Естетичне виховання тісно пов'язане з культурою народу. З одного боку, воно відображає надбання культури, а з другого – стимулює подальший розвиток культури конкретного народу, активно впливає на творення нових духовних цінностей, мистецьких витворів. Разом з тим естетичне виховання має бути спрямоване на формування свідомості людей у дусі поваги і приязні, товарищескості та дружби [1, с. 63].

Засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні особистості дитини. Телебачення та Інтернет – це постійне джерело розваг і інформації, – це двері, через які до наших будинків може увійти весь світ. Деякі люди вважають за краще проводити свій вільний час, за спогляданням розважальних передач, тоді

як інші вважають за краще дивитися політичні й освітні програми.

Телебачення є найлегшим у сприйманні людиною інформації засобом масової комунікації. Телебачення імітує трьохвимірний простір на екрані, одночасно використовує зорові і слухові образи, створює справжнє видовище, яке приносить відчутну насолоду людині. Нерідко стає чи не єдиним співрозмовником для самотніх, спустошеними соціальними проблемами людей.

Комп'ютер є не тільки розвагою, але й засобом спілкування, самовираження та розвитку. У кібер-просторі існує велика кількість спеціальних сайтів, адресованих дітям різного віку. Самостійне пізнання інформаційного світу дозволяє розширити коло інтересів дитини і сприяє її додатковій освіті, спонукає до кмітливості, привчає до самостійного розв'язання задач. Діти, які добре знають комп'ютер, вміють володіти Інтернетом більш адекватно оцінюють свої здібності та можливості, вони більш цілеспрямовані та кмітливі. За даними спостережень, Інтернет приваблює учнів такими особливостями: різноманітне спілкування, утамування інформаційного голоду, пошук нових форм самовираження, відчуття спільності та приналежності до спільноти.

Комп'ютер, незважаючи на ряд переваг, що він надає, породжує негативний вплив на психологічний, емоційний та фізичний розвиток дітей. Проведення дітьми значної частини свого дозвілля вдома, біля телевізора або комп'ютеру веде за собою погіршення стану здоров'я, зниження інтересу до читання, спорту, до активних форм використання вільного часу, що призводить до формування пасивності, байдужості тощо.

В сучасному суспільстві людина з раннього дитинства опиняється в оточенні сфери технологій, вагомою частиною якої являються засоби масової комунікації, що відіграють важливу роль у формуванні дитячої психіки.

Сучасні засоби масової інформації, набувають планетарного характеру, звертаються до багатомільйонної аудиторії, створюють новий тип культури – аудіовізуальний.

Особливу роль в активізації людини мають такі функції спілкування, як організація та удосконалення суспільного життя й діяльності, формування і розвиток міжособистісних відносин. Основна проблема в усвідомленні ролі і форми спілкування засобів масової інформації та дитини полягає в тому, щоб точно визначити специфічну властивість, котру мають підготувати його учасники, і ту роль та рольові стосунки, котрі це спілкування устанавлює унаслідок своєї природи. Саме завдяки своїй природі спілкування завжди має конкретно-ситуаційний характер і відбувається відповідно до того, як складаються відносини між його учасниками. Типові відносини між людьми передбачають процеси інформації як у формі живого індивідуального спілкування, так і смисловими інтерпретаціями текстів, що повідомляються в засобах масової інформації.

Аналізуючи матеріали наукових статей, ми дійшли висновку, що зміна людини в процесі соціалізації під впливом засобів масової інформації йде в різних аспектах і має як позитивний, так і негативний характер. Особливо слід зазначити, що, останнім часом, набирає силу тенденція перетворення засобів масової комунікації у сферу самореалізації школяра.

Література:

1. Гінтерс З. Мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання. Рідна школа. 2001. № 9. С.60–63.
2. Горбенко С. Гуманізація художньої освіти. Мистецтво та освіта. 2002. №2. С. 5–8.
3. Войскунский А. Е. Феномен зависимости от Интернета. Гуманитарные исследования в Интернете. Москва, 2000. С. 100–131.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ-ДРАМАТИЗАЦІЇ

Кокора Катерина

студентка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач С. І.Боярчук

Розглянуто особливості розвитку діалогічного мовлення дітей середнього дошкільного віку у гри-драматизації.

Мовленнєво-ігрова діяльність – це двокомпонентне утворення, в основі якого лежить розвиток дитячого мовлення засобами гри [2, с. 32]. У процесі гри дитина користується діалогічним мовленням: діалог, трилог, полілог. Діалог – форма мовної комунікації, учасники якої обмінюються репліками-висловлюваннями (С. Єрмоленко). До основних форм діалогічного мовлення належать: розмова, бесіда та полілог.

Під вербальними репродуктивними іграми розуміємо ігри відтворювального характеру, тобто ігри, в яких діти відтворюють зміст (близько до авторського тексту) знайомого художнього твору (оповідання, казки, вірша). До репродуктивних вербальних ігор відносимо ігри-драматизації, які є найбільш поширеним видом репродуктивних вербальних ігор (Л. В.Артемова, С. Фурміна та ін.). Гра-драматизація – це особливий вид ігрової діяльності дітей дошкільного віку; це гра за змістом оповідання чи казки, добре знайомих дітям[4, с. 52].

З метою вивчення стану роботи щодо розвитку діалогічного мовлення у дітей середнього дошкільного віку ми провели *констатувальний етап дослідження*. Було визначено критерії і показники рівнів

сформованості діалогічних умінь дітей середнього дошкільного віку: комунікативний критерій (на рівні встановлення контакту); мовленнєвий критерій (на рівні ведення діалогу) з показниками: вміння дотримуватися теми діалогу; швидко реагувати на хід бесіди, знаходити необхідні слова в різних ситуаціях спілкування, ставити запитання та давати відповідь на запитання співрозмовника; дотримуватися правил ведення діалогу.

На основі критеріїв і показників було визначено рівні сформованості діалогічних умінь дітей середнього дошкільного віку: високий, середній, низький. Для виявлення рівнів сформованості діалогічних умінь дітей середнього дошкільного віку було дібрано низку експериментальних завдань. Добираючи зміст експериментальних завдань, ми керувалися необхідністю забезпечення природних для діалогічного мовлення умов, у яких можливо було б повною мірою виявити сформовані в дитини діалогічні навички та відповідність завдань віковим особливостям дітей. Для вивчення діалогічних умінь ми проводили спостереження за вільним спілкуванням дітей. У процесі дослідження ми фіксували характер спілкування, ініціативність, уміння вступати в діалог, підтримувати і вести його, слухати співрозмовника, розуміти, ясно висловлювати свої думки.

Одержані результати переконали свідчать про те, що потребою дітей середнього дошкільного віку вступати в діалог є інтерес. Під час ведення діалогів діти відчували певні труднощі при спілкуванні, не завжди могли дібрати потрібне слово. Діти переважно вживали короткі репліки, розмова дітей між собою була недовготривалою. Краще дітям вдавалося передавати казкові діалоги, тому що вони добре знали репліки героїв, а це значно полегшувало ведення діалогу. При цьому казкові діалоги передавалися дітьми близько до тексту, а діалоги соціально-побутової тематики відбувалися за інтересом дошкільників.

Таким чином, можна зробити висновок, що діти оволодівають простими формами діалогу з однолітками. У них спостерігається інтерес до однолітків і численні спроби привернути до себе увагу, але діалог відбувається не завжди, кожна дитина говорить про своє, не чує партнера, не відповідає на його висловлювання. Так, високий рівень на констатувальному етапі дослідження спостерігався у 25% (5 дітей); середній рівень продемонстрували 45% (9 дітей) середнього дошкільного віку; на низькому перебувало 30% – 6 дітей цього віку. Отже, потрібно проводити цілеспрямовану роботу з навчання дітей середнього дошкільного віку діалогічному мовленню. Ефективним засобом навчання виступатиме художнє слово, а методика навчання передбачатиме розвиток діалогічного мовлення в іграх – драматизація. Основою ігор-драматизацій у середній групі українські народні казки. Вони легко драматизуються, в них яскраво показано образи героїв, є короткі і виразні діалоги («Котик і півник», «Коза-дереза», «Солом'яний бичок» та ін. У середній групі також потрібно драматизувати літературні твори з нескладними ігровими діями. Це народні потішки, вірші українських поетів (М. Вінграновського «Іде кіт через лід», «Коза в заячій хатці» та ін.).

Розвиток діалогічного мовлення дітей середнього дошкільного віку в іграх-драматизаціях може включати два етапи. Метою першого етапу є накопичення мовленнєвих еталонів з художніх творів, необхідних для формування діалогічних умінь, відтворення їх через театралізацію. Метою другого етапу – активізація діалогічного спілкування в іграх-драматизаціях за сюжетами художніх творів з уживанням мовленнєвих еталонів, образних літературних висловів. Тому *перший етап підготовки* до гри-драматизації передбачав методи і прийоми, спрямовані на засвоєння літературного тексту: читання, розповідання тексту літературного твору; слухання його аудіозапису; бесіду з дітьми в ході якої визначається характер і особливості голосів персонажів; переказ, у процесі якого закріплюються послідовність подій, що відбуваються, прямої мови персонажів тощо, переказу за ілюстраціями, сюжетними малюнками, переказування змісту тексту, під час якого діти закріплюють у пам'яті послідовність подій, пряму мову персонажів.

На другому етапі вирішуються завдання підготовки до гри-драматизації: збагачення знань дітей про персонажів та події, що відбуваються, вправлення у виразному читанні тексту, підготовка атрибутів і декорацій, організуються ігрові вправи, спрямовані на пошук і розвиток виражальних засобів, необхідних для створення образу. Третій етап – власне гра-драматизація, ігрове відтворення.

Педагогічними умовами розвитку діалогічного мовлення дітей середнього дошкільного віку в іграх-драматизаціях є: інтеграція різних видів діяльності: навчально-мовленнєвої, ігрової, театралізованої; добір художніх творів, які сприяють активізації діалогічного мовлення у гри-драматизації; поетапність розвитку діалогічного мовлення, а саме: накопичення мовленнєвих еталонів з художніх творів, необхідних для формування діалогічних умінь, відтворення їх через театралізацію; активізація діалогічного спілкування в іграх-драматизаціях з уживанням мовленнєвих еталонів, образних літературних висловів; підтримки особистісного росту дітей в діалогічному спілкуванні, встановлення тісного взаємозв'язку всіх учасників педагогічного процесу; урахування індивідуальних особливостей дитини.

Література:

1. Артемова Л. В. *Театр і гра*. Київ. 2002.
2. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т., *Методика організації художньо – мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах*. Київ: Слово, 2006 304 с.
3. Богуш А. М., Гавриш Н. В. *Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник / за ред. А. М. Богуш. Друге видання, доповнене*. Київ: Слово, 2011. 704 с.
4. Богуш А. М., Луцан Н. Г. *Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи*. Київ: Слово, 2008. 256 с.
5. Погорєлова Л. *Запрошуємо на гостину до казки. Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 1.С. 18-26.

АНАЛІЗ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ПРИ НАВЧАННІ СТРИБКАМ У ДОВЖИНУ З РОЗБІГУ УЧНІВ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ

Колодинський Микола

студент 4 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт»

Луцький педагогічного коледжу

Науковий керівник – доцент, к. наук фіз. вих. і спорту Т. І. Суворова

Розглянуто методичні підходи навчання стрибкам у довжину з розбігу учнів середніх класів.

Стрибки, так само як ходьба і біг, є тими видами легкої атлетики, які найбільш часто використовуються людиною в повсякденному житті. Стрибок в довжину з розбігу відноситься до основних видів вправ, які включені в базовий зміст шкільної програми з фізичного виховання.

Аналізуючи існуючі методики навчання техніці стрибків у довжину з розбігу, слід перш за все звернути увагу на постановку педагогічних завдань і їх обґрунтування. Так, наприклад, А. Коробков [4] визначає такі завдання при навчанні техніці стрибків у довжину з розбігу:

1. Створити у тих що займаються правильне уявлення про техніку стрибка способом «зігнувши ноги».
2. Перевірити вміння виконувати стрибок в довжину з розбігу на підставі, уявлення що створилося у тих що займаються і колишнього досвіду.
3. Навчити техніці відштовхування.
4. Навчити ритму розбігу і останніх кроків перед відштовхуванням, а також встановити довжину повного розбігу.
5. Навчити техніці приземлення.
6. Навчити техніці польотної фази стрибка.

В. Бартенев [2] вважає, що при навчанні стрибка в довжину з розбігу необхідно послідовно вирішувати такі завдання:

1. Ознайомити займаються з особливостями техніки стрибка в довжину способом «зігнувши ноги».
2. Перевірити вміння школярів виконувати стрибки в довжину способом «зігнувши ноги» і визначити поштовхову ногу.
3. Навчити техніці відштовхування в поєднанні з махом.
4. Навчити техніці рухів в польоті способом «зігнувши ноги».
5. Навчити техніці стрибка в довжину способом «зігнувши ноги» в цілому з короткого і середнього розбігу.
6. Навчити техніці стрибка в довжину способом «зігнувши ноги» з повного розбігу.

А. Макаров [5] відзначає, що спроба навчити техніці стрибка в довжину з розбігу за короткий термін заздалегідь приречена на невдачу. Автори рекомендують використовувати сформовану традиційну схему навчання стрибків у довжину, що включає освоєння відштовхування, поєднання розбігу з поштовхом, правильне приземлення, вдосконалення техніки стрибка в цілому. Деякі фахівці вважають, що учні спочатку повинні зрозуміти і освоїти загальну структуру стрибка, а потім вже доповнювати її і вдосконалювати. При цьому на початкових етапах важливо навчати дітей тільки провідним елементам техніки за допомогою постановки конкретних завдань [1, с. 2].

В окремих роботах розглядається послідовність навчання стрибковим вправам учнів середніх класів. Так, наприклад, П. Гойхман [3] підкреслює, що на початкових етапах не слід навчати спрощеної, видозміненої техніці стрибків. Техніка раціонального виконання рухів повинна бути єдиною для всього процесу навчання. Залежно від ступеня складності автори розташували прості форми стрибків у певній послідовності.

З 1 по 4-й клас головним завданням вони вважають загальне знайомство з технікою стрибка в довжину з розбігу. Молодші школярі повинні навчитися долати невеликі горизонтальні перешкоди, розбігатися і потрапляти поштовховою ногою на місце відштовхування, відштовхуватися однією ногою, приземлятися на дві ноги. У цей період не слід домагатися від школярів максимальних по довжині стрибків. З 5-го по 8-й класи автори ставлять завдання опанувати правильною структурою вправи, ритмом її виконання. У цей період учні приступають до освоєння вузлових елементів техніки стрибка в довжину з розбігу. Вивчення повинно супроводжуватися цілісним виконанням стрибків.

Учнів 5-х класів важливо навчити правильній постановці поштовхової ноги на місце відштовхування, маху вільної ногою і руками, поєднанню відштовхування з подальшим стрибком «зігнувши ноги», рівномірної величиною бігового кроку при розбігу. Учні 6-7-х класів повинні оволодіти структурою і ритмом останніх кроків розбігу, вміння вільно, без напруги розбігатися і приземлятися. У 8-му класі повинне проводитися відпрацювання точності розбігу при доступній швидкості (розбігу). Учні повинні вміння здійснювати безупинне відштовхування. Для вирішення вищеописаних завдань навчання стрибка в довжину з розбігу фахівці пропонують певну послідовність підвідних вправ [3].

В старших класах пропонується продовжувати вдосконалювати техніку стилю стрибка в цілому, а

також знайомство з більш раціональними способами стрибка.

Особливість методики, запропонованої Г. Рощупкіним і А. Гогінім [6], полягає в поступовому збільшенні складності виконуваних вправ, спрямованих на освоєння основних елементів стрибка: відштовхування однією ногою, поєднання розбігу з поштовхом, управління рухами в польоті, приземлення.

Основна спрямованість в заняттях характеризується вдосконаленням техніки відштовхування на високій швидкості. Труднощі виконання цієї фази стрибка обумовлена зростаючою швидкістю розбігу та недостатнім силовим потенціалом опорно-рухового апарату школярів.

Окреме заняття, на думку авторів, слід присвятити коригуванню розбігу. Довжина розбігу в учнів середніх класів може збільшитися на 2-4 кроки у зв'язку із збільшеною швидкістю бігу в порівнянні з молодшими школярами. Автори пропонують приблизний комплекс вправ для вдосконалення техніки стрибка в довжину: стрибки способом «зігнувши ноги», можливе застосування розмітки кроків, перешкод, орієнтирів; стрибки в довжину з 6-8 кроків розбігу з діставанням рукою, однойменної поштовхової нози, підвишеного предмета; прискорення на доріжці для уточнення довжини розбігу; стрибки в довжину з повного розбігу. Швидкість розбігу в стрибках, виконуваних учнями 9-10 класів, збільшується. У добре підготовлених учнів довжина розбігу може досягати 16-18 бігових кроків.

При навчанні стрибків у довжину з розбігу велике значення має правильний підбір спеціальних підвідних вправ. Вправи для оволодіння ритмом розбігу повинні поєднуватися з цілісним виконанням стрибків.

Більшість авторів [3, 5] посилаються, як правило, на сформовану практику використання підвідних вправ при вирішенні різних завдань навчання. Визначено найбільш типові помилки в техніці стрибків у довжину з розбігу і способи їх виправлення [5, 6]. До таких помилок при розбігу відносять нестабільність бігових кроків, подовження останніх 2-4 кроків, зайвий нахил вперед на останніх кроках розбігу. Крім того, помилками при відштовхуванні є: «стопоряще» відштовхування, надмірно відхилений назад тулуб, «відставання» таза і нахил тулуба вперед; помилками після відштовхування – обертання тулуба вперед; недостатнє «викидання» ніг вперед при приземленні.

В роботі С. Баранцева [1] представлена методика заснована на врахуванні вікових біомеханічних закономірностей розвитку рухів, рівня рухової підготовленості дітей і підлітків, доступності застосовуваних фізичних вправ.

Обґрунтування педагогічних завдань навчання техніці стрибків у довжину з розбігу учнів загальноосвітніх шкіл показує, що ці завдання не постійні і змінюються в залежності від віку та статі учнів [5]. Таким чином, у спеціальній науково-методичній літературі відсутні методики навчання техніці стрибків у довжину з розбігу з урахуванням індивідуальних особливостей школярів, а також оцінка ефективності цих методик на основі біомеханічного аналізу.

Література:

1. Баранцев, С. А. Комплекс технических средств для изучения локомоций человека и его метрологическая оценка. Новые методы и средства обучения: сб. науч. тр. Москва. 1993. С. 98–101.
2. Бартенев, В. А. Прыжки в длину способом «согнув ноги». Физическая культура в школе. 2002. No 3. С. 16–20.
3. Гойхман, П. Н. Легкая атлетика в школе. Москва: Физкультура и спорт, 1972. 200 с.
4. Коробков, А. В. Физкультура людей разного возраста. Москва: Физкультура и спорт, 1962. 372 с.
5. Макаров, А. Н. Легкая атлетика: учебник для пед. училищ / А. Н. Макаров, П. З. Сирус, В. П. Теннов. Москва: Просвещение, 1990. 208 с.
6. Рощупкин, Г. В. Прыжки в IV–X классах. Физическая культура в школе. 1989. No 3. С.22–24.

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРА У НАВЧАННІ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Кондратюк Ірина

студентка 4 курсу «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. Н. В. Борбич

Подано актуальність питання використання комп'ютерів під час навчання школярів у початковій школі.

На сучасному етапі розвитку суспільства інформаційні технології стали невід'ємною частиною життя людини. Вони спрямовані на розвиток логічного мислення дітей, розширення їхнього світогляду, розвиток творчих здібностей та активізацію пізнавальної діяльності дитини.

Комп'ютер є ефективним засобом навчання, що полегшує засвоєння знань, робить процес навчання живим і цікавим, відкриває нові можливості для забезпечення навчально-виховного процесу початкової школи наочними засобами. Оскільки наочно-образні компоненти мислення відіграють винятково важливу роль для учнів молодшого шкільного віку, то використання комп'ютера в навчанні, в тому числі й під час пояснення багатьох теоретичних понять, виявляється надзвичайно ефективним, тому що це дозволяє представити матеріал, що вивчається, у наочній виразній формі, із залученням кольорового забарвлення, анімації, динамічних ілюстрацій.

Комп'ютер може бути як об'єктом вивчення так і засобом навчання. Згідно з дослідженнями А. Короткова комп'ютер у навчальному процесі виконує ряд функцій:

- слугує засобом спілкування та створення проблемних ситуацій;
- інструментом;
- джерелом інформації;
- контролює дії дитини;
- допомагає засвоїти нові способи діяльності [4, с. 9].

Із появою персонального комп'ютера в житті дитини, її інтерес до нього постійно зростає. На думку П. О. Тесленка, одним з найбільш плідних застосувань комп'ютера у навчальному процесі є використання його як засобу управління навчальною діяльністю дітей [8, с. 74]. Для того, щоб навчання дитини з комп'ютером було ефективним, потрібно, щоб педагог мав достатній рівень володіння навичками роботи за комп'ютером. Комп'ютер для нього відкриває доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність роботи, дає цілком нові можливості для творчості, дозволяє реалізувати нові форми і методи навчання. Зростає інтерес до освоєння комп'ютера, напрацювання методик комп'ютерних технологій в навчанні дітей.

Робота дитини за комп'ютером допомагає педагогу краще зрозуміти бажання дитини. У своїй роботі він може застосувати нові методи навчання, спираючись на зацікавленість дітей, яку він бачить під час роботи за комп'ютером.

Одним з найголовніших факторів правильного використання комп'ютера в навчанні молодшого школяра є взаємодія педагогів та батьків. У більшості сімей є домашній комп'ютер і використання його в навчальних цілях для своєї дитини є просто необхідним.

Використання комп'ютера в навчанні молодших школярів створює творчу позитивно-емоційну атмосферу на уроці, діти з нетерпінням очікують «комп'ютерних» уроків, їх мотивація до навчання є дуже високою. Для дитини, яка працює за комп'ютером надзвичайно важливе є те, що кожна її дія миттєво відтворюється на екрані, тобто учень наочно бачить результат своєї дії. Комп'ютер не тільки миттєво реагує на дії учня, але й водночас змінює ситуацію на екрані у відповідності до дій учнів. Це дозволяє працювати з комп'ютером в умовах активної взаємодії і усвідомлювати, до яких наслідків призводять виконані ним дії.

Завдяки тому, що комп'ютер миттєво і абсолютно точно виконує надані йому вказівки та демонструє їх результат на екрані, учень одержує можливість одразу побачити наслідки своїх дій і наочно перекоонатися в тому, чи правильні вони. Важливою особливістю програмних засобів є те, що учню надається можливість змінювати рівень виконуваних завдань, тому успішно впоравшись із легшим завданням, він може випробувати свої сили на складнішому рівні, і це сприяє його самоствердженню, дозволяє добитися більших успіхів. Оволодіння знаннями в початковій школі – це той фундамент, на якому будуватиметься все подальше навчання учня. Перед вчителем стоїть відповідальна задача – добитися належного засвоєння програмного матеріалу кожною дитиною. Застосування комп'ютера на уроці сприяє реальній індивідуалізації та диференціації навчання.

Діти з високим рівнем розумової діяльності можуть за допомогою комп'ютера знайомитися з новим матеріалом, одержуючи нові відомості або заглиблювати свої знання, виконуючи вправи підвищеної складності. Учні із заниженим рівнем розумової діяльності можуть працювати з комп'ютером в індивідуальному темпі, не уповільнюючи просування класу за програмою. Діти, що пропустили заняття, можуть ліквідувати пропуски в своїх знаннях на окремих етапах уроку або в позаурочний час.

Наведений вище аналіз особливостей діяльності учнів з використанням комп'ютера є підставою для виокремлення факторів позитивного впливу які зумовлюють доцільність використання комп'ютера для формування інтелектуальних умінь учня, яке відбувається у процесі його навчання. До таких факторів можна віднести:

- органічне поєднання навчально-тренувальної діяльності з ігровою;
- створення позитивного емоційного фону для діяльності учня;
- реалізація атмосфери успіху;
- адаптація навчального середовища до індивідуальних особливостей і запитів учня.

Крім того у процесі роботи з комп'ютером формуються вольові риси дитини, її ініціативність і самостійність.

Отже, комп'ютер став незамінним засобом і інструментом за допомогою якого, навчання може стати більш цікавим, швидким і простим, а знання – більш глибокими.

Література:

1. Бех І. Д. *Виховання особистості. Кн 1. Київ: Либідь, 2003. – 280 с.*
2. Болотянський В. Г., Рубцов В. Е. *Ігрові комп'ютерні середовища навчального призначення. Інформатика і освіта, 2001. №5. С. 34-37.*
3. Кумарина Г. Ф., Вайнер М. Э. *Коррекционная педагогика в начальном образовании: учебное пособие. Москва: Академия, 2003. 320 с.*
4. Рівкінд Ф. М. *Комп'ютерно-інтегровані уроки в початковій школі. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2000. №3. 38-42.*

ВИВЧЕННЯ МИСТЕЦЬКОЇ СПАДЩИНИ ЗАСОБАМИ ІКТ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Кондратюк Ірина, Дрегель Тетяна

студентки 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист С. П. Бахомент

Розкрито шляхи використання комп'ютерної техніки під час вивчення мистецької спадщини учнями початкової школи.

Розвиток українського суспільства на сучасному етапі становлення характеризується швидким зростанням обсягів інформації, її ролі у розвитку суспільства та особистості, а також інтеграцією інформаційно-комунікаційних технологій у всі галузі людської діяльності. Завдяки комп'ютеризації з'являються нові можливості підвищувати ефективність роботи вчителя під час вивчення мистецької спадщини за рахунок розробки й впровадження в навчальний процес автоматизованих навчальних систем та комп'ютерних програмних засобів мистецького спрямування [1].

Дослідження теоретичних аспектів застосування інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічній діяльності потребують аналізу психолого-педагогічної літератури. На думку вчених М. Жалдака, Ю. Рамського, Є. Полат, С. Яшанова та ін., реалізація багатьох педагогічних завдань неможлива без широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій. Відповідно перед школою постає проблема пошуку нових методичних засад, шляхів і форм використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у школі характеризується сукупністю таких особливостей: складністю та невизначеністю, динамічним характером розвитку педагогічних процесів, суперечністю і важко формалізованим характером функціонування елементів системи підготовки вчителів загалом. Крім того, використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі вимагає застосування інноваційних методів навчання, які недостатньо використовуються в мистецькій освіті [2].

Унікальною для навчання у початковій школі є ліцензійна програма MozaBook. Інструментарій та матеріали цієї програми розвивають розумовий та емоційний інтелект школярів. MozaBook дозволяє вчителям створювати інтерактивні уроки, із застосуванням ігрових методів, що є потужним мотиватором у навчанні.

Можливості програми MozaBook надають нам доступ, до створення 3D моделей, які доцільно використовувати на уроках мистецтва. Для прикладу, під час вивчення скульптур, діти мають можливість за допомогою елементів 3D відео, детально ознайомитися з будь-якими зразками цих скульптур та виконувати певні дії над ними. А саме: збільшувати та обертати зображення, натискати на певний елемент та отримувати коротку відомість про нього, розкласти скульптури на частини та з'єднувати їх [3].

Також, маємо можливість скористатися документ-камерою, яка об'єднує в собі можливості кодоскопа, мікроскопа, відеокамери, веб-камери та сканера. Користуючись можливостями документ-камери, ми можемо самостійно записувати на відео, для прикладу, виготовлення макету бджілки та використовувати його для демонстрації дітям на уроках мистецтва.

Використання новітніх технологій забезпечує розвиток творчості, нестандартного мислення, розкриття індивідуальності кожної дитини.

Таким чином, проаналізувавши напрямки та можливості застосування програмного забезпечення мистецького спрямування, ми дійшли висновку, що його використання дозволяє підвищити мотиваційну сферу навчальної діяльності, розвинути здатність комбінувати здобуті знання, уміння та навички молодших школярів.

Література:

1. Авдєєва І.М. *Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи : навч. посіб. для вищих навч. закладів : ВД «Професіонал», 2007. 304 с.*
2. Арестенко В.В. *Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до використання нових інформаційних технологій на уроках мистецтва : Автореф. дис. канд. пед. наук: В.В. Арестенко, 2004. 20 с.*
3. *Що таке 3D відео і які його можливості? Медіа-бібліотека: веб-сайт. URL: <https://www.mozaweb.com/uk/lexikon.php?cmd=getlist&let=7&sid=VIZ&pg=2> (дата звернення: 29.11.2019).*

АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Корець Катерина

студентка 1 курсу спеціальності «Середня освіта»

Рівненський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доцент, к. філос. н. І. Л. Ковальчук

Визначено умови успішної адаптації першокурсників до навчання у закладах вищої освіти. Розглянуто особливості адаптації до змінених соціальних умов та нової діяльності студентів перших курсів.

Проблема адаптації особистості до нових умов життя є надзвичайно актуальною, зокрема, етап вступу до закладу вищої освіти вважається одним з найбільш непростих періодів у житті першокурсників. Студентство в Україні складає вагомий частку суспільства, яка зайнята специфічною працею – навчанням. Вступаючи до закладу вищої освіти, студенти зустрічаються з рядом проблем, що пов'язані з недостатньою психологічною готовністю до нових умов навчання, з руйнуванням роками вироблених установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій вихованців середньої школи.

Визначимо особливості адаптації першокурсників до навчання у закладах вищої освіти. Вони полягають у здатності відповідати вимогам і нормам навчального закладу, в умінні розвиватися в новому для себе середовищі, реалізувати свої здібності та потреби, не вступаючи із цим середовищем у протиріччя. Адаптація до навчального процесу у закладі вищої освіти – досить багатоаспектне питання, яке включає в себе знайомство з новим колективом, пристосування до нових умов і до рівня отримання знань, зміну методів навчання, збільшення обсягу інформації та кількості дисциплін, які не вивчалися у школі, знайомство з викладачами вишу та їх вимогами до засвоєння навчального матеріалу [3]. Саме за цих нових для першокурсників обставин можлива поява дезадаптації: в одних студентів вона короткотривала, а у декого може затягнутися. Неадаптованість проявляється в неадекватному розумінні ситуації, у способі дій, який підвищує несприятливість та загрозовість ситуації. Ознаками так званої дезадаптації є стан напруженості і фрустрації (почуття неподолання труднощів або проблеми), зниження активності студентів у навчанні, втрата інтересу до громадської роботи, погіршення поведінки, невдачі на першій сесії, а в ряді випадків – втрата віри у свої можливості, розчарування у життєвих планах.

Серед емоцій, характерних для періоду адаптації, відмітимо внутрішню напругу, невпевненість у власних силах та емоційну насиченість подіями. Як наслідок, з'являються труднощі зосередженості, підвищена тривожність та порушення сну. Відбувається перегляд власної самооцінки. Може спостерігатися стресовий, чи, навіть, кризовий стан, першокурсника. Такий стан можна назвати нормою, але якщо він швидкоминучий і незатяжний. Однак протяжний в часі може призводити до психічного перевантаження, яке власне і знижує адаптативні можливості і, як наслідок, сприяє порушенню психічного здоров'я особистості [3].

Перший рік навчання є дуже важливим ще й тому, що в цей час у студента відбувається багато емоційно-особистісних і когнітивних змін – нерідко кількість цих змін перевищує ту, яка припадає на весь період навчання в освітньому закладі. Найбільш загальне розуміння психологічної адаптації до нових незвичних умов передбачає формування психологічних механізмів, завдяки яким особа гарантує свою безпеку і адекватну орієнтацію в новій ситуації. При успішній адаптації особистість отримує можливість максимально успішної самореалізації без надмірних зусиль.

Часові межі адаптації до освітнього процесу закладу вищої освіти у студентів першого курсу коливаються в межах року. Так, виділяють 3 фази процесу адаптації студентів до навчального закладу за часовими межами:

1. Початкова фаза – адаптація розглядається як психічна реакція організму на нові умови та закінчується приблизно в кінці I семестру.

2. Фаза перебудови пристосувальних механізмів, динамічного стереотипу та психічних процесів – триває до середини II семестру.

3. Фаза виникнення стійкої адаптації – завершується в кінці I курсу [1, с. 77].

За результатами досліджень у 35% студентів адаптованості до умов навчання в закладі освіти не настає. Причиною труднощів можуть бути нові умови життя, первинна соціалізація у виші. Разом з присвоєнням статусу студента молоді люди зіштовхуються з такими проблемами, як нова система навчання, відмінний від шкільного формат спілкування та взаємостосунків з одногрупниками та викладачами, соціально-побутові умови, самостійне життя в нових, можливо незнайомих до цього їм умовах, недостатні знання структур і принципів роботи навчального закладу та можливостей для самореалізації у творчості, науці, громадському житті, спорті. Крім цього, виникають протиріччя та труднощі в становленні самооцінки, самосвідомості та формування образу «Я» [2, с. 163].

Дослідники наголошують, що адаптація першокурсників найбільше проявляється у наступних аспектах: дидактичному (передбачає пристосування до нових умов навчання, форм та методів освітнього процесу); професійному (передбачає набуття професійних вмінь і навичок); соціально-психологічному (проявляється у засвоєнні нових соціальних норм, встановленні та підтриманні студентом нового статусу) [3].

Для активної роботи по успішній адаптації студентів у перший рік навчання мають бути залучені конкретні структури закладу освіти. Так, важлива роль на першому році навчання молодих людей відводиться куратору, який допомагає адаптуватися до нових спеціальних умов, закласти підвалини сприятливого клімату в групі. Сприяють цьому адаптаційні тренінги, масові заходи (концерти, КВК, екскурсії). Така робота допомагає мінімізувати показники тривожності студентів-першокурсників. Куратори разом з викладачами повинні допомогти першокурсникам пристосуватися до умов студентського життя як психологічно, так і соціально, враховуючи вікові особливості підліткового і юнацького віку.

Форма підготовки першокурсників до навчання в системі вищої освіти залежить від особливостей і

можливостей навчального закладу. Однак, незалежно від цього, у закладах вищої освіти, варто передбачати, крім навчання основам студентської праці, ще й надання соціально-психологічної підтримки, створення можливостей для індивідуального та групового консультування. Варто звернути увагу на роль викладачів молодших курсів, як чинника в процесі адаптації студентів. Адже їх задача – не лише навчати першокурсників, але й навчати вчитися в нових умовах. З цією метою доцільним виступає забезпечення студентів методичними матеріалами з основ самостійної роботи та інших моментів, що складають культуру навчальної діяльності студента.

Першокурсники потребують ознайомлення з основними засадами психологічної підтримки в стресових ситуаціях. Враховуючи, що студенти в ході адаптації активно використовують комунікативні канали з своїми однолітками, варто залучити органи студентського самоврядування до вирішення проблеми адаптації першокурсників. Звернути увагу на вплив мотиваційного аспекту, рівня бажання вчитися саме у цьому виші і за цією спеціальністю. Варто розробити систему заходів по формуванню такої культури навчального закладу, яка б створювала у студента уявлення про місце навчання, як доброзичливе середовище, в якому він зможе реалізувати більшість своїх потреб.

Отже, можна дійти висновку, що процес адаптації студентів-першокурсників у навчальних закладах можна розглядати як комплексну проблему. Адже молодим людям доводиться пристосовуватись до нової системи навчання та входження в новий колектив, до іншого формату відпочинку і праці. Процес адаптації студента до умов навчання у навчальному закладі передбачає прийняття ним норм нового соціального середовища, формування внутрішнього і зовнішнього ставлення до цих норм та включення до системи міжособистісних стосунків у групі. Таким чином, успішна адаптація першокурсників до життя та навчання у закладах освіти постає своєрідним підґрунтям подальшого розвитку кожного студента як особистості та майбутнього фахівця.

Література:

1. Казміренко В. П. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молодшої людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. *Практична психологія та соціальна робота*. №6. 2004. С. 76-78.
2. Колесник Г. Соціально-психологічні умови успішної адаптації першокурсників до навчання у закладах вищої освіти. *Молодь і ринок*. №7 (174). 2019. С. 162–165.
3. Левківська Г. П. *Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: навч. посібник*. Київ: Либідь, 2001. 128 с.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Котельчук Надія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. О. В. Смалько

Розкрито одну з актуальних проблем педагогічних інновацій – використання інтерактивних методів навчання в початковій школі. Обґрунтовано значення застосування інтерактивних технологій на уроках української мови в початкових класах.

Необхідність формування комунікативної компетентності учнів зумовлено реалізацією не тільки відповідно оновленого змісту освіти, але й адекватних методів і технологій навчання. Найбільш ефективними шляхами реалізації комунікативного підходу до вивчення української мови та літератури є застосування інтерактивних методів навчання, які створюють необхідні умови як для становлення і розвитку компетентності учнів..

Педагогічна наука у процесі розвитку нагромадила значний досвід використання методів навчання. Сучасні вчителі активно використовують як традиційні, так й інтерактивні методи.

У процесі проходження педагогічної практики на уроках української мови нами широко використовувались такі інтерактивні методи навчання: при груповій формі роботи: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Ажурна пилка», «Незакінчене речення», «Асоціативний куц»; при кооперативній формі роботи: робота в парах («Обличчям до обличчя», «Один-удвох-усі разом»), робота в малих групах, «Карусель», «Акваріум»; інтерактивні ігри: «Рольова гра», «Імітаційні ігри», «Драматизація»; технології навчання у дискусії: «Прес», «Обери позицію», «Зміни позицію», «Дискусія».

Так, у ході вивчення теми «Спільнокореневі слова. Корінь слова» у 2 класі школярі були залучені до групової роботи й мали підібрати до слова школа, урок, калина, мама слова-асоціації. Серед відповідей дітей були учень, учитель, ягода, тепло. У процесі підбору слів-асоціацій молодші школярі вчилися мислити, аналізувати слово-асоціацію, встановлювати його логічний зв'язок з ключовим поняттям. Таким чином нами був використаний метод «Асоціативний куц».

Найпоширенішим методом формування українськомовних компетенцій є рольова гра, яка пробуджує в

учнів інтерес до навчання. У рольовій грі учасникам пропонується «зіграти» іншу людину або «розіграти» певну проблемну ситуацію в неформальній, але максимально реалістичній манері. Рольові ігри сприяють розвитку навичок критичного мислення, комунікативних навичок, навичок відпрацювання різних варіантів поведінки у проблемних ситуаціях, вихованню розуміння позиції інших і, водночас, генерування власних ідей вирішення проблем, які є складовими інтелектуально-творчих умінь. Рольові ігри можна використовувати в ході вивчення тем «Навчання грамоти» в 1 класі; «Дієслово», «Слово. Значення слова». «Навчаюся визначати слова – назви ознак предметів» в 2 класі та ін.

Цікавим й таким, який сприяє формуванню пізнавального інтересу в молодших школярів, розвиває комунікативні навички, сприяє розвитку творчого потенціалу учнів, розвиває вміння працювати в команді, аналізувати ситуацію, генерувати ідеї і за відносно короткий проміжок часу знаходити правильні шляхи вирішення проблеми є метод «мозкова атака». Структурно метод досить простий, двоетапний: на першому етапі висувуються ідеї вирішення проблеми, а на другому конкретизуються, розвиваються і удосконалюються. Наприклад, в ході вивчення теми «Змінювання дієслів за часами» в 3 класі пропонуються несприятливі умови для прийняття рішень (дефіцит інформації, обмаль часу) спрямовані на вироблення адекватних способів поведінки у напруженій ситуації, розвиваються вміння орієнтуватися в тривалості часу, формуються навички взаємоконтролю.

Метод «Прес» навчає учнів виробляти і формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі, переконувати інших за допомогою слів: Я вважаю, що...; Таким чином... та ін.[4]. При вивченні теми «Однорідні члени речення» в 4 класі чотири пари працюють одночасно. Перед кожною стоїть завдання відповідати на поставлене запитання виключно за поданим кліше: Отже, міркування набуває такого вигляду: –Я вважаю, що ці члени речення є однорідними, тому що вони відповідають на одне й те саме питання, наприклад, Україна – незалежна, суверенна держава. Таким чином, однорідні члени залежать від одного й того ж слова. Використання таких видів інтерактивних вправ на уроках дає можливість доповнити уроки різноманітною інформацією, а різні види діяльності заохочують дітей до роботи. Діти свідомо осмислюють положення (ситуацію): «відсидіти не вдається». Кожен учень зацікавлений у правильності своєї думки. Продуктивність уроків підвищується.

Отже, застосування інтерактивних технологій дає учням: розвиток особистісної рефлексії; становлення активної суб'єктної позиції у навчальній діяльності; розвиток навичок спілкування; прийняття моральності норм і правил спільної діяльності; розвиток пізнавальної активності.

Література:

1. Антонюк В., Антонюк Н. Використання інтерактивних методів в управлінні та методичній роботі початкової школи. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія : Педагогічні науки. Луцьк, 2018. № 2 (375). С. 90–96.
2. Комар О. Інтерактивні методи як інноваційна діяльність сучасного вчителя початкової школи. Початкова школа. 2010. № 7. С. 47–49.
3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук-метод. посіб. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
4. Стребна О. В., Сошенко А. О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Харків: Основа, 2005. 176 с.

СЛЕНГ І МОЛОДЬ: ТОТОЖНІСТЬ ПОНЯТЬ У ХХІ СТОЛІТТІ

Котюга Ольга

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – канд. іст. наук, старший викладач А. С. Фарина

Проаналізовано вживання слів-сленгізмів у молодіжному середовищі. Додано приклади, причини їх використання молоддю, а також наслідки цього для української мови.

Висловитися, порозумітися, поспілкуватися ми можемо певною мірою завдяки мові. Мова – засіб спілкування і джерело інформації про світ, про народ, якому вона належить. Наше слово, до того ж, – це і розповідь про себе. Тому мовленнєве спілкування відіграє значну роль у житті людей. Від співрозмовника ми чекаємо розуміння та співпереживання, тому і шукаємо найточніші і найвиразніші слова, тим самим впливаючи на його настрій та самопочуття.

Щоб спілкування було успішним, потрібно, перш за все, добре знати мову, дотримуватись її літературних норм, володіти різними стилями мовлення. Отже, культура мовлення – чи не найяскравіший показник нашої моральності, духовності, культури. Доведено, що чим досконаліше особа володіє мовою, тим виразніше постає перед людьми як особистість. Поруч із стилістично нейтральною лексикою, що становить основу словника для усного і писемного спілкування, сьогодні молодь активно вживає сленгові слова. Це настільки поширене явище, що уявити собі молодіжну субкультуру, особливо міську, без сленгу неможливо.

На тлі глобалізації та інформаційного буму молодь надто легко вдається до запозичень у мові. Явище «сленгу» в мовленні молодого покоління все більше стає актуальним та викликає занепокоєння. Оскільки зміст терміну «сленг» є доволі широким, то мусимо говорити про деякі означення цього мовного явища.

Отож, сленг (від англ. slang – жаргон) – слова або вислови, які використовують люди деяких професій чи класових прошарків. Сленг традиційно протистоїть офіційній загальноприйнятій мові й до кінця зрозумілий лише представникам порівняно вузького кола осіб, які належать до певної соціальної або професійної групи, яка впровадила в мову слово або вислів [3].

Ще під сленгом розуміють викривлене, ненормативне, вульгарне мовлення (близьке до арго), коли предмету надають принизливої оцінки. На відміну від арго, сленг/жаргон має в основі літературну мову або іншомовні вкраплення. Молодіжний сленг – це окремий пласт національної мови, який відображає певною мірою рівень культури, освіченості, розвитку суспільства. У наш час він контрольований маскультурою, під вплив якої потрапляють різні категорії молоді [2].

Переконані, не можна стверджувати, що сленг у своєму мовленні використовують лише ті, хто належать до якихось молодіжних угруповань, адже значний відсоток, будучи поза такими соціальними чи професійними угрупованнями, використовують сленгізми. Зазвичай, такий відсоток складають неосвічені люди, які не знають норм літературної мови, хоча є і такі, котрі добре володіють літературною українською мовою, але свідомо використовують сленг для надання своїй мові певного стилістичного забарвлення.

Знаємо чимало ситуацій, коли молодь намагається уподібнюватись улюбленим героям фільмів або телепередач, а звідси – механічне перенесення англійських зворотів. Виникнення англомовних сленгізмів є результатом не лише експансії самої англійської мови (через вивчення іноземної мови в школі, поширення літератури англійською мовою, захоплення англомовною музичною культурою, інтенсифікація міжнародних зв'язків), а й результатом популяризації західного способу життя, бажання молодих людей бути схожими на популярних зірок музики та кіно, бажання уподібнюватись їм у стилі життя та мовлення [1].

Погодьмося й з тим, що молоді люди прагнуть бути стильними та оригінальними. Так само, як модно мати одяг від брендів виробників, так само «круто» знати іноземні мови та «орнаментувати» своє мовлення чужорідними елементами. Так, пригадаймо знайомі нам «ОК! соррі, хай! Бай! френд, бестовий, юзер, піпл, гайс, тічер, кул, крейзі». Зважаючи на поширення таких слів, можемо сказати, що сленг – це легковажність і безтурботність, самовираження і свобода молоді.

За своїм значенням та сферами застосування, англомовні словечка поділимо на декілька тематичних груп.

- предмети повсякденного вжитку: одяг, взуття, побутові речі, продукти харчування: шузи (shoes), найки (взуття відомої фірми спортивного одягу та взуття «Nike»), боді (body), гріндерси (Grinders), топ, топік (top), тренди (trends), банани (Bananas), айс ті (icetea), лайт ті (lighttea), фаст-фуд (fastfood), дрінк (drink), шот (shot-drink), лонг (long-drink); гроші: мані (money); кольори: пінкі (pink), блек (black).

- комп'ютерні технології: ноут (notebook), нет (i-net), лептоп (Lap-top), браузер (browser), загулити (Google), чатитись (tochat), вебкам (web-cam), онлайн (On-line), дрова (drivers), вінда (Windows), постити (post).

- вигуки, вітання, прощання та привітання: хай! (Hi!), Хелой! (Hello), Бай! (Bye!), чірс (cheers), ХепіБьоздей (HappyBirthday), Сюрпрайз! (Surprise!), окей (okay), ноу проблемс (noproblems), ноу (no), сенкс (thanks), сорі (sorry), соу світ (sosweet!), супер (super), файн (fine), кул (Cool), крейзі (Crazy), найс (Nice).

- окремі означення людей та власні назви:

- за статтю: гьорл – дівчина (girl), бой – хлопець (boy), гай – хлопець (guy), бейбік, бейбі – дитя, дитятко (baby), мен – чоловік (man), піпл – люди (people);

- за міжособистісними зв'язками: френд – друг (friend), бойфренд – хлопець (boyfriend);

- професією: сик'юріті – охоронець (security), бодігард – охоронець (bodyguard), діджей – ведучий дискотеки (DJ), тютор – репетитор (tutor);

- за назвами країн: Юкраїна – Україна (Ukraine), Раша – Росія (Russia).

Можемо висновувати: надзвичайно велика роль сленгізмів у формуванні словника сучасної молоді людини. Цей процес відбувається постійно: фіксуються нові реалії нашого життя, даються їм нові найменування. Мова кожного народу функціонує й розвивається в контексті інших мов світу. Сленг займає важливе місце в молодіжному середовищі, але потрібно пам'ятати, що надмірне вживання його веде до збіднення рідної мови, тож послуговуватися ним треба в тому соціально-культурному оточенні, де він може бути доречним. Сленгові вирази можна вважати для нашої мови згубними, але інколи просто неунікненними. Можливо, що незабаром нам не знадобиться сленг, бо стане модним і престижним спілкування чистою, граматично правильною, літературною українською мовою. Тому, ознакою сучасної людини має бути прагнення до вдосконалення своєї мовної культури і заохочення до цього інших.

Література:

1. Василенко Ю. Сучасний український молодіжний сленг. Львівський національний університет імені Івана Франка. 2009 С. 8.

2. Діолог О. Загальна характеристика складу новітніх англіцизмів в українській мові. URL: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=251> (дата звернення 29.01.2020)].

3. Сліпушко О. Глумачний словник чужомовних слів в українській мові. Львів: Астролябія, 2003. 608 с.

МАЛІ АКТИВНІ ФОРМИ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ЛУЦЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Коцюба Катерина

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Розглянуто стан рухової активності студентів на заняттях. Визначено її користь для фізичного, психологічного, соціального благополуччя.

Великим щастям для людини вважається збереження здоров'я. Одним із основних завдань навчального закладу є збереження та поліпшення здоров'я дитини. У сучасному світі учні, студенти і люди, які найбільше потребують руху, навпаки, рухаються зовсім мало. Школярі все більше часу приділяють перегляду телепередач та комп'ютерним іграм, а студенти вимушені більшість вільного часу проводити за робочим столом. Сьогодні необхідно визнати тривожний факт, що поряд з онкологічними захворюваннями та СНІДом над людством нависла грізна тінь недостатньої рухової активності, або гіподинамії.

Гіподинамія – це недостатнє фізичне навантаження. Вона стала характерною особливістю життя багатьох сучасних людей. Зменшення активного руху є причиною багатьох захворювань сучасної людини, зумовлює сповільнення розвитку в дитячому і підлітковому віці. Внаслідок недостатньої рухової активності знижується імунітет молодого організму. Людина, яка протягом багатьох років веде малоактивний спосіб життя, втрачає не просто красиву ходу, гарний колір обличчя, а своє здоров'я і довголіття.

Саме тому, у навчальному закладі намагаються робити все для покращення здоров'я студентів. Найчастіше рухова активність відбувається на заняттях фізичної культури. Використовуючи різні форми їх проведення, викладач допомагає студентам по-різному реалізувати добову потребу в фізичному навантаженні.

У 2016 році указом президента України було схвалено Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», яка визначає мету та основні завдання, спрямовані на створення умов для підвищення рівня залучення населення до оздоровчої рухової активності, що сприятиме розв'язанню гуманітарних і соціально-економічних проблем для особи, суспільства та держави.

Ідеологічною основою фізичної культури студентської молоді повинні стати загальнолюдські та гуманістичні цінності, які сприяють духовному і фізичному розвитку, вихованню у молоді почуття громадської свідомості та патріотизму. Фізична культура в навчальному закладі має базуватися на принципах колективного, індивідуального та особистого підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів і форм фізичного вдосконалення, безперервності цього процесу. Критерієм ефективності фізичної культури є рівень фізичного розвитку студентської молоді та показники її здоров'я, дотримання здорового способу життя, наслідування здобутків національних видів спорту, вшанування видатних спортсменів, участь студентів у проведенні спортивних свят та турнірів з видів спорту на честь знаменних дат та видатних діячів України.

До занять малих форм, які можна використати в навчальному закладі відносяться: вступна гімнастика до навчальних занять; фізкультхвилинки й фізкультпаузи, музичні перерви. Систематичне їх виконання забезпечує значне покращення здоров'я студентів. У навчальному закладі студентів навчають проводити фізкультхвилинки так, щоб дітям було цікаво і, водночас, з користю для здоров'я. Це короткочасні серії фізичних вправ для активного відпочинку. Вони проводяться найчастіше з музичним супроводом, з елементами самомасажу й інших засобів, що допомагають відновити оперативну працездатність. До складу вправ обов'язково повинні бути включені вправи по формуванню постави, зміцненню зору й вправи, спрямовані на вироблення раціонального дихання.

Рухова активність поліпшує насамперед фізичну форму. Проте оскільки здоров'я цілісне, то фізична активність позитивно впливає також і на інші складові здоров'я. Фізична активність наповнює нас енергією, робить сильними, витривалими. Вона тренує наші м'язи, зміцнює кістки, стимулює обмін речовин, зменшує ризик виникнення захворювань, а регулярні тренування покращують показники роботи багатьох органів та систем. Також фізичні навантаження сприяють виділенню ендорфінів, тому люди, які займаються спортом завжди усміхнені і щасливі. Спортивні досягнення здатні суттєво підвищити самооцінку, а спортивні змагання вчать гідно приймати поразку і перемогу. Коли заняття проводяться у групі, є можливість познайомитися з новими, цікавими людьми.

Отже, фізична активність сприяє гармонійному розвитку людини та зміцненню здоров'я. Активна здорова людина завжди бадьора й життєрадісна. Щоб попередити негативний вплив деяких фізичних вправ і видів спорту на здоров'я, слід додержуватися принципів рухової активності. Вибирати комплекс фізичних вправ з урахуванням вікових, фізичних можливостей і порад фахівців. Достатня фізична активність сприяє гармонійному розвитку людини.

Література:

1. Мухін В. М., Міхеєнко О. І. Валеологічні аспекти впливу рухової активності на організм людини. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2001. №13. С. 6–11.
2. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : в 2 т. Київ, 2003. Т.2. С.83-99.
3. Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація».

ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Коцюба Катерина

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. К. Ричко

Розглянуто інноваційні прийоми та техніки, які дозволяють вчителю привернути увагу учнів, прищепити любов до прекрасного.

Образотворче мистецтво – частина духовного життя особистості. Воно презентує навколишній світ у художньо-образній формі, акумулює в собі багатий естетичний досвід людства. На його визначальній ролі у становленні творчої особистості наголошував В. Сухомлинський: „Мистецтво – це час і простір, в якому живе краса людського духу. Як гімнастика випрямляє тіло, так мистецтво випрямляє душу. Пізнаючи цінності мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного, переживає насолоду. Пізнаючи мистецтво в собі, пізнаєш природу, життя світу, сенс життя, пізнаєш душу – талант. Вище цього щастя немає”.

Сучасний урок – це справжній витвір мистецтва, де педагог використовує всі можливості для глибокого та осмисленого засвоєння знань учнем, його активного розумового зростання, формування моральних основ. Тільки у гармонійному поєднанні креативності вчителя та обдарованості учня, у їхньому бажанні співпрацювати, можливі нестандартні вирішення проблем і досягнення бажаних результатів.

Час вносить зміни у типологію і структуру уроків, в засоби та методи навчання, однак авторитет самого заняття настільки високий, що не підлягає сумнівам навіть найсерйозніших критиків. Саме тому, зараз ми звертаємося до уроку, як до основної форми навчання зі спробою розглянути його багатоаспектність і багатогранність, як єдину процесуальну систему. Зрозуміло, що в умовах співробітництва, гуманізації потребують великої клопіткої підготовчої праці та великих знань.

Реалії сьогодення вимагають від учителів пошуку нових ефективних та прогресивних форм та методів навчання, які б зацікавили кожного учня і, як наслідок, зробили його активним учасником освітнього процесу.

Для реалізації завдань розвитку креативних здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва, потрібно визначити перелік інноваційних технологій, які б ефективно і оптимально здійснювали педагогічну підтримку та методика художнього навчання, цілісність процесу оволодіння основами творчості під час уроків.

Сучасна педагогічна наука залежно від дидактичної мети та етапів процесу пізнання визначає таку типологію уроків:

- Теоретичний (бесіда про види та жанри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва і творчість окремих митців);
- Комбінований (пояснення нового матеріалу з практичним закріпленням отриманих знань);
- Практичний (продовження практичного закріплення знань, набутих на інших уроках мистецтва);
- Екскурсія (відвідування музеїв, картинних галерей та виставок сучасних мистецтв);
- Милування (вихід на природу з метою спостереження краси оточуючого світу, запам'ятовування форм дерев, квітів та інших компонентів довкілля з подальшою практичною реалізацією побаченого у творчих малюнках).

Жанри уроків можуть бути такі, як: урок-гра, урок-екскурсія, урок-подорож, урок-казка, урок-дослід, урок-турнір, урок-вистава, урок-естафета, урок-панорама, урок-діалог, урок-концерт, урок-вернісаж тощо. Покращенню якості викладання шкільного предмету „Образотворче мистецтво” помітно сприяє розширення кола уроків образотворчого мистецтва за рахунок їхньої якісно-змістової перебудови. Типологія уроків образотворчого мистецтва може відрізнятися від загальноприйнятої дидактичної, оскільки урок образотворчого мистецтва має свою специфіку і належить до предметів художньо-естетичного циклу.

У Новій українській школі один із найбільш поширених методів-метод проектів. Застосування цього методу розраховане на розвиток уміння побачити проблему, замислитися над нею, знайти спосіб її розв'язання, застосовуючи набуті раніше знання та навички. Для уроків образотворчого мистецтва можна рекомендувати творчі проекти. Наприклад, результатом роботи всіх учнів класу на уроках з теми «Поняття про містобудівне та ландшафтне проектування» в 4-му класі може бути макет сучасного мікрорайону, в якому кожна група виконує макет споруди певного типу (житловий будинок, дитячий садок, магазин, школа, кінотеатр тощо). Учні в групі можуть розподілити ролі так: відповідальний за проєкт, організатор, генератор ідей, оформлювач результатів.

Етапи роботи над проектом:

1. Оголошення вчителем теми.
2. Постановка проблеми. Учні визначають, які споруди необхідно внести до проекту; встановлюють характерні конструктивно-стилістичні особливості кожного типу споруд; пропонують варіанти виконання завдання (з допомогою вчителя).
3. Розподіл завдань серед груп, пошук інформації, вибір найкращого варіанту, встановлення способів виконання проекту.
4. Робота над завданням: добір необхідних матеріалів, креслення розгортки, виготовлення виробу.
5. Попереднє обговорення отриманих результатів в групах.
6. Захист (презентація проектів).
7. Колективне обговорення. Висновки.

Якісне проведення уроків образотворчого мистецтва вимагає хорошої оснащеності. Для малювання необхідно мати натюрмортний фонд: різні іграшки, муляжі фруктів і овочів, посуд, геометричні тіла, колекції комах, дрібну побутову скульптуру, гербарії і т. ін. Добре, якщо в створенні натюрмортного фонду візьмуть участь і самі школярі. До наочних посібників відносяться методичні таблиці, плакати, репродукції з творів мистецтва, ілюстрації з журналів, листівки. Листівки, ілюстрації, фотографії можна зібрати з допомогою учнів. У методичний фонд потрібно включати малюнки не лише добре виконані, але і з типовими помилками. Розказуючи, як слід виконати завдання, вчитель демонструє і ті, і інші. Це допомагає попередити помилки і визначити шляхи їх подолання.

Отже, постійно впроваджуючи в навчання інноваційні технології, можна зробити висновок, що використання інноваційних технологій в освітньому процесі сприяє урізноманітненню форм уроку і може призвести до виникнення нової форми уроку, у якому головна роль буде відведена учням. При цьому робота вчителя не знецінюється, а тільки полегшується. Під час використання на уроках інноваційних технологій учитель одержує задоволення від такого виду навчальної діяльності.

Література:

1. Наконечна О. П. *Естетичне як тип духовності. Рівне: Рівненський держ. техн. ун-т, 2002.*
2. П'ятницька-Позднякова І. *Арт-терапевтичні можливості видів мистецтва. Наукові праці. 2009.*
3. Сисоєва С. *Особистісно орієнтовані педагогічні технології: метод проектів. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2002. Вип. 1(5).*

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Кошель Ірина

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. Т. В. Горобець

Сформульовано поняття «художньо-естетичний смак», розглянуто визначення «музично-естетичний смак», висвітлено компоненти розвиненого музично-естетичного смаку, окреслено його складові.

Стратегія сучасної освіти передбачає розвиток тих якостей людини, які визначають її широкі пізнавальні інтереси, цінності, гуманність, культуру. Естетичне виховання, розвиваючи розуміння краси природи, творів мистецтва, формує шкалу естетичного оцінювання та естетичного ставлення до дійсності. Формування естетичних цінностей складається з сукупності послідовних, взаємозв'язаних, керованих учителем естетичних впливів на учнів і здійснюється як засобами мистецтва, так і самим життям у процесі різносторонньої діяльності учнів. *Цінності (values)* – об'єкти, явища та їх властивості, абстрактні ідеї, які втілюють у собі узагальнені ідеали, виступаючи завдяки цьому еталоном належного. У «Короткому словнику з естетики» поняття «естетичне виховання цінностей» розкривається як цілеспрямована система дієвого формування людини, здатної сприймати, оцінювати, усвідомлювати естетичне у житті, природі, мистецтві, жити і перетворювати світ, творити за законами краси [6, с. 98].

Д. Кабалевський вважав, що у процесі формування особистості є головні три види мистецтва: література, музика та образотворче мистецтво. Він наголошував на значенні в цьому процесі діяльності різних дошкільних закладів і сім'ї; різноманітних видів позашкільної роботи дітей, (різноманітні художні колективи, студії, гуртки) та форм пасивного сприйняття (кіно, радіо, телебачення, театр) [4, с. 24-25].

З огляду на педагогічну спрямованість, заслуговує на увагу визначення естетичного виховання цінностей, яке подає О. Буров: «*Естетичне виховання цінностей* – цілеспрямований, організований процес формування у школярів естетичного ставлення, естетичної потреби до творчої естетичної діяльності» [2, с. 30]. Естетичне виховання розкриває всі духовні здібності людини, що необхідні у різноманітних галузях творчості. Л. Артемова та О. Чинаєва зазначають, що естетичне виховання цінностей – це: вплив на розвиток особистості

всієї навколишньої дійсності, її естетичної значущості для людини; залучення людини до художньої культури; спеціальна система заходів у структурі художнього життя суспільства, спрямованих на поширення знань про мистецтво, на розвиток художньої самодіяльності тощо [1, с. 65]. С. Анічкін визначає, що естетичне виховання цінностей дітей молодшого шкільного віку – це цілеспрямований процес формування у них естетичних якостей (здібностей до пасивної і активної естетичної діяльності, інтересів, потреб, умінь, навичок, художнього смаку) і є важливою складовою процесу загального розвитку сутнісних якостей особистості [5 с. 13-14].

На основі аналізу різних тлумачень поняття «естетичне виховання цінностей» ми дійшли висновку, що це поняття можна трактувати як педагогічний процес, спрямований на формування і розвиток естетичних почуттів, потреб сприймати, оцінювати прекрасне та творчо діяти у всіх сферах життя, зокрема й у мистецтві.

Структурними компонентами естетичного виховання цінностей дітей є естетичне сприйняття, естетичне ставлення, естетичне почуття, естетичне судження, естетичний ідеал, естетичний смак, естетична діяльність. Вони визначаються розумовою, моральною, емоційною, духовною діяльністю дитини і зумовлюють істотні зміни в її світосприйнятті, переконаннях, поведінці, сприяють естетичній діяльності особистості, розвитку її творчих сил та здібностей відповідно до об'єктивних законів розвитку краси. Найбільш повна і закінчена форма естетичного судження знаходить вияв ідеалі – основному зразку, з позиції якого людина оцінює навколишню дійсність, людей, їх вчинки. Естетичний ідеал відображає уявлення людини про красу, тобто це мета, до досягнення якої прагне людина, і разом з тим це основний критерій, з позиції якого оцінюється навколишня дійсність, особистість людини, її поведінка, вчинки.

На базі конкретних естетичних знань сприйняття, почуття, ідеалів, суджень і понять формується у дітей естетичний смак, під яким розуміємо стійке емоційно-оцінне ставлення їх до прекрасного, що носить вибірковий характер. У відповідності з особливостями розвитку і виховання у кожної людини виробляється свій особистий смак в тій чи іншій галузі. Естетичне сприйняття нерозривно пов'язане з естетичними почуттями, які виникають у процесі сприйняття прекрасного і відбивають ставлення дитини до прекрасного. Естетичні почуття виражаються у хвилюванні людини, насолоді. Автор оригінальної методики естетичного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку В. Верховинець підкреслював значущість у вихованні естетичних цінностей дітей молодшого шкільного віку таких видів музичної діяльності, як співи та слухання музики, український фольклор та музичні ігри [3, с. 28].

Велике значення у формуванні естетичних цінностей, на нашу думку, належить *музичним творам патріотичного спрямування*. Тому у роботі з дітьми молодшого шкільного віку необхідно використовувати як патріотичний народний фольклор, так і професійну й естрадну патріотичну музику.

На наш погляд, найбільш повним є визначення естетичного виховання цінностей С. Анічкіна, який вважає, що *естетичне виховання* – це: *по-перше*, цілеспрямований процес, мета, завдання, зміст, засоби і методи якого визначаються, плануються та творчо реалізуються спеціально підготовленими педагогами для здійснення навчально-виховної діяльності, відповідно до завдань суспільства щодо формування підростаючого покоління; *по-друге*, процес формування естетичних якостей особистостей, а саме: здібностей сприймати, оцінювати та створювати прекрасне, умінь та навичок естетичної діяльності, художнього смаку та ін.; *по-третє*, естетичне виховання необхідно розглядати, з одного боку, як головну складову процесу естетичного розвитку, а з іншого – як складову процесу загального розвитку особистості; *по-четверте*, у процесі естетичного виховання поряд з формуванням таких соціальних якостей особистості, як естетичні здібності, смак, уміння, відбувається удосконалення зору, слуху, рухів людини [5 с. 22-24].

Слід відзначити, що у більшості концепцій особливу увагу приділяють цілеспрямованості процесу естетичного виховання цінностей і, як його результат, передбачають формування здатності сприймати, розуміти, оцінювати, зберігати, переживати і творити красу в повсякденному житті, в праці, в людських стосунках, мистецтві. Складність цього процесу полягає в тому, що необхідно знайти дієві засоби реалізації гармонійної єдності соціального і індивідуального, впливу багатства художньої культури та всіх благ соціального процесу на формування людської особистості.

Отже, у формуванні естетичних цінностей молодших школярів особлива виховна роль належить музичному вихованню, яке вводить дітей у світ музичного мистецтва, знайомить з музичною культурою різних народів, сприяє збагаченню індивіда знаннями законів музичного мистецтва, необхідними для розуміння його сутності, формуванню смаку, музичних здібностей, виробленню навичок і вмінь, які дозволять їм бути активними слухачами, вмільми виконавцями. Адже торкаючись емоційної сфери людини, музичне мистецтво впливає на формування її моральних і естетичних смаків та ціннісних ідеалів.

Література:

1. Артемова Е. С., Чинаева О. П. *Некоторые теоретические и практические проблемы эстетического воспитания. Вопросы философии.* 1987. № 4 С.63 – 67.
2. Буров А. И. *Предмет и содержание эстетического воспитания, его соотношение с другими видами воспитания.* Москва: Просвещение, 1971. 134 с.
3. Верховинець В. *Весняночка: Ігри з піснями для дітей дошкільного віку та молодших школярів.* 3-е вид. Київ: Музична Україна, 1969. Вип. 1. 124 с.
4. Кабалеvский Д.Б. *Эстетическая культура и школа. Советская педагогика.* 1970. № 1. С.24 – 25.
5. *Эстетическое воспитание детей.* Свердловск, 1975. 50 с.
6. www.dut.edu.ua/uploads/1_850_85531913.pdf

ФІНСЬКА ШКОЛА – ОСВІТА XXI СТОЛІТТЯ

Круглій Марія

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського
Науковий керівник – викладач, к. пед. наук **О. В. Гнепа**

Розглядаються особливості фінської школи та можливості використання її основних ідей в українських закладах освіти.

В Україні продовжується модернізація освіти. Її головна мета – перейти від школи, де дають лише знання, до школи компетентностей, потрібних для життя у XXI столітті [6, с. 9]. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що фінська освіта є однією з найбільш ефективних у світі. І, як результат, Фінляндія є лідером за рівнем щастя, за конкурентоспроможністю та інноваційністю. Варто зауважити, що у Світовому індексі щастя, який обчислюють впродовж останніх семи років, Україна знаходиться на 132 місці серед 157 країн. Арне Верхеген, магістр історії та один із засновників освітньої платформи EduFuture, яка ознайомлює українських вчителів із основними особливостями фінської освіти, наголошує, що, хоча у Фінляндії живуть найщасливіші люди у світі, але їх рідко можна побачити усміхненими. Бо щастя не в усмішці, а в досягненні успіху. Фіни звикли планувати все до дрібниць і впевнено йти до мети. Тому детальний аналіз, творче вивчення та узагальнення фінського досвіду у сфері освіти сприятиме подоланню проблем і негативних явищ у реформі нової української школи.

Мета дослідження. Висвітлити причини успіху та особливості фінської освіти.

Вважаємо за доцільне виділити, що реформа фінської системи освіти розпочалася 30 років тому, протягом яких фіни вдосконалювали її теорію та методологію. Такі держави, як Японія, Америка та Норвегія намагалися скопіювати фінську систему освіти, але нічого у них не вийшло. У 1998 році у Фінляндії частка витрат суспільства на освіту склала 6,2 % валового національного продукту (в Україні – 5,3 %). У цій країні близько чотирьох тисяч шкіл. Щодо першого класу зараховують приблизно 60 тисяч дітей, а загальна кількість учнів у школах – близько 580 тисяч (дані 2002 року). На відміну від української освіти тривалість уроку у фінських школах – 75 хвилин. Але ці 75 хвилин не втомлюють учнів. Діти навіть не розуміють, що вони вчаться. Правил не потрібно заучувати, на школярів не тиснуть, тому вони ефективно запам'ятовують інформацію.

Особлива привабливість фінської системи освіти полягає у її високій ефективності як у галузі економічного, так й інтелектуального розвитку нації. Згідно з міжнародними дослідженнями, школи Фінляндії посідають перше місце за показником знань, кількістю дітей, які люблять читати, друге місце – у сфері природничих наук, п'яте – в галузі математики [1; 5, с. 3]. На відміну від України, в якій репетиторство досі вважається найефективнішим способом покращення оцінок і підготовки до іспитів, у Фінляндії вчителі роблять усе, аби дитині не знадобилися додаткові заняття після уроків. У чому секрет успіху фінської системи шкільної освіти? Науковці виділяють низку основних причин. Насамперед, це невеликі школи і невеликі класи. У школах по триста учнів, у класах – п'ятнадцять-двадцять дітей. Навчальний процес розпочинається 8-16 серпня, а закінчується наприкінці травня (на відміну від традиційних українських шкіл у фінських немає точних дат початку та закінчення навчального року).

Рівність шкіл. Усі фінські школи мають однакове матеріальне забезпечення, однакову систему освіти та пропорційне фінансування. І незважаючи на те, що в найбільшій школі навчається трішки більше 900 осіб, а у найменшій – 11.

Рівність батьків. У фінських школах не звертають увагу на професію чи соціальний статус батьків. Вчителі можуть поцікавитись цим лише в особливих випадках.

Рівність прав дітей і дорослих. Ще у першому класі учнів знайомлять зі своїми правами. Вчителі усвідомлюють, що навіть маленька шестирічна дитина є особистістю. Класи не ділять на слабших та сильніших. При звичайній школі може бути створений клас для учнів із проблемами зору та слуху. Стосунки між учителем та учнями дуже демократичні та ліберальні.

Безкоштовна освіта. Навчання, соціальне забезпечення, харчування, підручники, навчальні матеріали, екскурсії, музеї, транспортування учнів до та від школи є абсолютно безкоштовними.

Здоров'язбереження нації. Фінська освіта спрямована на те, щоб виховати здорову націю. Велика увага приділяється фізкультурі, рухливим іграм, охороні навколишнього середовища. На перервах усі учні обов'язково виходять на подвір'я. Коли вони повертаються до класу, то можуть сконцентруватися на навчанні. Разом із дітьми на свіжому повітрі весь час перебувають педагоги. Для фінів цілком нормально, коли учні повзають і качаються у снігу, копають тунелі. Батьки підтримують таке загартовування.

Індивідуальний підхід. Для кожного учня створюється окремий навчальний план, починаючи від підбору підручників, закінчуючи переліком завдань для розв'язування вдома і в школі. Окремі учні отримують стислу, більш легку для сприймання інформацію, а інші розв'язують завдання підвищеної складності.

Невеликий обсяг домашніх завдань і відсутність іспитів. Це зроблено для того, щоб залишити в учнів

вільний час для гуртків, серед яких заняття мистецтвом та музикою, кулінарія, столярні роботи, металообробка. Контрольні роботи проводяться лише за бажанням вчителя.

Практичні навички. Фіни роблять величезний акцент на тому, що учням знадобиться у житті. Дітей змалечку навчають, як орієнтуватися на місцевості, яким чином створити резюме в Інтернеті і т. д.

Інтегроване навчання. Наприклад, якщо на уроці фізики вивчають певні природні явища, то цей матеріал не буде дублюватися на уроці біології.

Довіра як до вчителів, так і до учнів. У Фінляндії немає різноманітних перевірок. Як викладати, рішення приймає учитель. Водночас учні обирають, що для них корисніше. Наприклад, якщо школяреві нецікаво дивитися запропонований вчителем документальний фільм, то він читає книгу.

Популярність і престижність роботи педагога. Заробітна плата вчителя у середньому становить 5 тисяч євро, а помічника – 2500 тисяч євро. Педагог користується великим авторитетом та повагою. Для того, щоб стати вчителем, потрібно пройти суворий відбір (на одне робоче місце претендують 10 осіб). Вчителі заключають контракт лише на один навчальний рік. Через рік педагог знову має доводити свій професіоналізм, що спонукає до постійного особистісного розвитку і творчого пошуку.

В учительській є кілька зон. Є спільна – з кольоровим папером, ксероксом, принтером, де вчитель може надрукувати все, що йому потрібно. Там є лавочки, пуфики, чайник. Є зона, в якій можна працювати самому. Це окремі кабінки. І ще одна зала – для засідань. Один раз на тиждень вчителі збираються на педради й обговорюють проблеми дітей.

Співучителювання, тобто колективне планування і проведення інтегрованих уроків. Педагоги обмінюються ідеями, обговорюють питання, враховуючи думку медиків, психологів, батьків. Учителі завжди готові слухати учнів, їхні ідеї і пропозиції, але не скарги. Кожну ідею розглядають колективно, додаючи щось нове. Водночас педагоги мають право відповідати учням “Я цього не знаю, але обіцяю дізнатися” [1; 2; 3; 4].

Фінська система освіти – це світовий феномен. Сподіваємось, що завдяки використанню фінського досвіду українські школярі стануть більш креативними, розвинутими і просто щасливішими за своїх попередників.

Література:

1. Білецька Н. 7 принципів фінської освіти. URL: <https://starylev.com.ua/club/article/7-pryncypiv-finskoji-osvity>
2. Головіна О. Фінський досвід освіти. Як і навіщо учні у Фінляндії оцінюють себе. URL: <https://nus.org.ua/articles/finskyj-dosvid-osvity-yak-i-navishho-uchni-u-finlyandiyi-otsinyuyut-sebe>
3. Карпенко О. В. Реформування системи надання освітніх послуг: досвід Фінляндії. Педагогіка і психологія. 2014. № 1. С. 88-98.
4. Котун К. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи в університетах Фінляндії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2015. 22 с.
5. Ляшенко Л. М. Реформування професійної освіти у Фінляндії в умовах глобалізаційних процесів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2003. 20 с.
6. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / пер. з англ. Г. Лелів. Львів: Літопис, 2018. 296 с.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ У МЕТОДИЦІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Куденчук Дарина

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта» заочної форми навчання

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач О. І. Левицький

Описано період шкільного дитинства як сприятлива умова життя.

В останні роки в початковій школі намітилася тенденція до інтелектуалізації природознавчої освіти. Акцент на збільшення обсягу все більш абстрактних, теоретичних знань без опори на розвиток емоційної та пізнавальної сфери призводить до байдужості дітей до об'єктів навколишнього світу Природи. Давно відомо, що для пізнання навколишнього світу потрібна культура сприйняття. Це завдання вирішується в процесі систематичних спостережень. В літературі по методиці природознавства можна знайти різні визначення спостереження. Ось тільки деякі з них:

Спостереження – навмисне, планомірне сприйняття предметів або явищ навколишнього світу [1].

Спостереження – це цілеспрямоване сприйняття предметів і явищ природи, в процесі якого виділяють спільні та відмінні ознаки, встановлюють закономірності і на основі цього роблять визначення, висновки, узагальнення [4].

Спостереження – цілеспрямоване, більш-менш тривале сприйняття, що дає можливість всебічно

розглядати об'єкт навколишнього світу, побачити що відбуваються в ньому зміни, визначити їх причини та умови протікання [3].

У процесі спостереження у дітей формуються вміння спостережливості (вміння бачити, помічати, пояснювати явища природи). Спостереження в процесі природничо-наукової підготовки молодших школярів це найважливіший метод пізнання природи, за допомогою якого учні готуються до найбільш складним науковим дослідженням – постановці і проведення дослідів.

У процесі спостереження за об'єктами і процесами природи необхідно виявити їх істотні ознаки, що є найважливішою сходинкою у формуванні понять. Школярі повинні вміти спостерігати за предметами і об'єктами і виділяти в них спільні та відмінні ознаки, за явищами природи і фіксувати їх зміни, за роботою приладів і пояснювати принципи їх дії.

У спостереженні сприйняття виступає як самостійна діяльність. Потрібно навчитися користуватися органами почуттів, навчитися відчувати, бачити, чути і т. д. Спостереженню можна і потрібно вчитися. Так само, як говорять про культуру мови, можна говорити і про культуру сприйняття, спостереження. У зв'язку з цим доречно згадати слова відомого голландського астронома М. Мінарта: «Від вас самих залежить прозріння – вам варто лише доторкнутися до своїх очей магічним жезлом під назвою – знай, на що дивитися» [5]. Дійсно, успіх в спостереженнях в значній мірі визначається чіткою постановкою завдання. Спостерігачеві потрібен «компас», який вказує напрямком спостереження. Таким «компасом» і є завдання, що стоїть перед спостерігачем, план спостереження.

Для успішного проведення спостереження велике значення має попередня підготовка. В ході спостережень у молодших школярів починає формуватися цілісний матеріалістичний погляд на навколишнє природне середовище: 1) навколишній світ реально існує і пізнається людиною; 2) предмети і явища природи взаємопов'язані, природа є єдиним цілим; 3) навколишній світ не є чимось – то статичним, він постійно змінюється.

Уміння спостерігати, як інтелектуальні вміння, можна оцінити за допомогою критеріїв [2]: вміння виділяти головне, істотне; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи, людиною і навколишнім середовищем; вміння порівнювати, узагальнювати, робити висновки.

Критерії оцінки становлення наукового світогляду так само застосовні для оцінки становлення у молодших школярів спостережливості [2]: наявність доказів, що навколишній світ пізнати; наявність доказів про змінюваність світу; наявність доказів про цілісність і нерозривність навколишнього світу; ставлення людини до навколишнього світу і ролі в ньому.

Спостереження сприяють накопиченню у молодших школярів запасу достовірних конкретно-образних уявлень про навколишню дійсність, фактичних знань, які є матеріалом для подальшого його усвідомлення, узагальнення, приведення в систему, розкриття причин і взаємозв'язків, що існують в природі. В ході спостережень учні отримують і спеціальні практичні компетентності. К. Д. Ушинський звертався до вчителів: «Ідіть в поле, в парк, пийте з джерела думки. І ця жива вода зробить ваших вихованців мудрими, допитливими, допитливими людьми» [6].

Спостереження при вивченні курсу природознавства застосовується широко, тому що сприяє найкращому вивченню предметів, об'єктів і явищ природи. Спостереження як метод природознавства тісно пов'язане зі словесними та наочними методами і застосовується тоді, коли нові знання необхідно отримати в процесі активної практичної і розумової діяльності, що дозволяє не тільки засвоїти нові знання, а й виробити практичні вміння. Спостереження за предметами і явищами супроводжують проведення лабораторних дослідів, практичних робіт в куточку живої природи і на навчально-дослідній ділянці.

У початковій школі діти повинні отримати певну систему знань про живу і неживу природу. Оскільки основним методом є безпосереднє спостереження її різних компонентів, то ставляться такі вимоги до спостережень [7]: зміст спостережень має бути систематизовано; всі спостереження повинні бути доступні і тісно пов'язані з курсом природознавства по роках навчання; спостереження від класу до класу повинні ускладнюватися, заглиблюватися, не втрачаючи разом з тим характеру цілісності; об'єкти для спостереження відбираються вчителем в залежності від природних умов, особливостей змін в природі в поточному році, ступеня фізичної доступності об'єкту природи.

Правильно сплановані і доцільно організовані спостереження розвивають пізнавальну діяльність школярів, їх інтерес до навколишнього світу. Спостереження можуть здійснюватися в процесі екскурсій – цієї спеціальної форми організації навчання або як частина уроку, який проводиться в класі. Використовуються вони і епізодично, як наочний метод навчання. На основі огляду методичної літератури [5].

Таким чином, спостереження – один з найбільш доступних і ефективних для молодших школярів практичних методів отримання знань про природу. Об'єкти для спостережень молодших школярів повинні бути доступними, а самі спостереження – систематичними і цілеспрямованими. Отримані в ході спостережень знання про природні об'єкти, явища, закономірності для молодшого школяра конкретні, переконливі, при цьому освітня ефективність спостережень, тим вище, чим більше органів почуттів беруть участь в сприйнятті.

Література:

1. Адаменко М. І. *Основи наукових досліджень*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 188 с.
2. Грищенко У. М., Грищенко О. А., Борисенко В. А. *Основи наукових досліджень: навч. посіб.* Київ, 2001. 346 с.
3. Клименюк О. В. *Методологія та методи наукового дослідження: навч. посіб.* Київ: : Міленіум, 2005. 186 с.
4. Марцин В. С., Міценко Н. Г., Даниленко О. А. та ін. *Основи наукових досліджень: навч. посіб.* Львів : Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.
5. *Методика вивчення природознавства в початкових класах / Т. М. Майбара, Київ: Веселка. 1998.*
6. Павленко В. В. *Проблемні ситуації: поняття і типи. Нові технології навчання: Збірник наукових праць / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ. 2014. Вип. 83. С. 196–202.*
7. Перекалова В. С. *Обобщение наблюдений на уроке природоведения. Начальная школа. 1974. № 11. С. 59-61.*

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Кулик Лідія

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. екон. наук Т. Ю. Бортнюк

З'ясовано роль гри на уроках в початковій школі, подано ставлення до гри видатних вчених педагогів та приклади ігрових технологій

Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавою і захоплюючою роботу учнів. Цікавість умовного світу гри робить позитивною, емоційно забарвленою монотонну діяльність, емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси дитини. Іншою позитивною стороною гри є те, що вона сприяє використанню знань у новій ситуації, таким чином, вивчений учнями матеріал проходить через своєрідну практику.

Видатний педагог В. Сухомлинський писав, що «в грі розкривається перед дітьми світ, розкриваються творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку» [1]. Саме йому належить вислів, який став основою всього того, що містить у собі гра. Він ніби закликав: «Навчайте граючись».

К. Ушинський вважав гру найважливішим видом діяльності дитини, казав, що саме через гру дитина пізнає всі таємниці світу. Педагог вважав гру для дитини дійсністю, і дійсністю, значно цікавішою від навколишньої: «Цікавіша вона для дитини саме тому, що зрозуміліша, а зрозуміліша вона їй тому, що почасти є її власним витвором. У грі дитина живе, і сліди цього життя глибше лишаються в ній, ніж сліди справжнього життя, в яке вона не могла ще ввійти за складністю його явищ та інтересів» [2].

А. Макаренко писав: «Гра має важливе значення в житті дитини, має те саме значення, яке у дорослого має діяльність, робота, служба. Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі» [4].

Отже, досвідчені педагоги вважали гру важливим методом навчання. Гра виховує, навчає, розвиває. Саме в грі розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем. У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самостійно, розвивається увага, пам'ять, прагнення до знань.

Чому гра так подобається дітям? Тому, що гра дарує радість і захоплення, сам процес гри сповнений несподіванок, а результат – таємниця.

Дидактична гра як метод навчання має свої особливості. З одного боку, в її сутності закладена ігрова дія, за допомогою гри формуються певні якості особистості: увага, спостережливість, пам'ять, розвивається мислення, виявляються творчі здібності школяра, самостійність, ініціатива. І з іншого боку – гра на уроці розв'язує певну дидактичну задачу: вивчення нового матеріалу, повторення і закріплення вивченого, формування трудових вмінь і навичок, використання знань на практиці та ін. Дидактична гра стимулює пізнавальну діяльність учнів, викликає позитивні емоції у ставленні до навчальної діяльності, до її змісту, форм і методів здійснення. Увага школярів, перш за все, спрямована на ігрову дію. При цьому до процесів запам'ятовування, осмислення підключаються глибокі переживання особистості, які роблять їх інтенсивнішими, результативнішими, і навчання проходить без особливих зусиль при великому емоційному піднесенні.

Традиційно дидактичні ігри на уроках виконують такі функції: а) формування знань; б) закріплення, систематизація і узагальнення знань. Для прикладу, наведемо варіанти ігор, які застосовуємо під час проведення уроків з предмету «Я у світі».

«*Мозковий штурм*». Учні дають швидко відповіді на різні питання вчителя з даної теми. Наприклад, опановуючи тему «Правила поведінки» з розділу «Людина серед людей» пропонуємо поняття: поведінка, сім'я,

школа, громадські місця, етикет [1].

«Наповни скарбницю». Наприклад, опановуючи тему «Сім'я. Родовідне дерево» з розділу «Людина серед людей» пропонуємо дітям назвати якомога більше понять, що стосуються даної теми.

«Мікрофон». Наприклад, вивчаючи тему «Як досягти успіху» з розділу «Людина» пропонуємо дітям після прочитання казки «Нехайло» висловити свої думки про цього чоловіка.

«Займи позицію». Наприклад, ознайомлюючись з темою «Основні правила школяра» з розділу «Людина серед людей», вчитель ставить запитання: «Яким має бути зовнішній вигляд учня?» і дає варіанти відповідей: «Діловий, неохайний, брудний», учні повинні підійти до тієї відповіді, яку вважають правильною.

«Прес». Наприклад, опрацьовуючи тему «Не можна брати чуже» з розділу «Людина серед людей», можна запропонувати дітям працювати одночасно в трьох парах. Кожній необхідно відповісти на питання «Чому не можна брати чуже?» за зразком:

1 пара – «я вважаю, що ...»

2 пара -2 «...тому, що...»

3 пара –»...наприклад...»

Кінцеве міркування: Я вважаю, що не можна брати чуже тому, що чуже добро пече руки.

Гра «Закінчи речення»

Учні пропонують прочитати речення і доповнити їх словом з протилежним значенням.

- У лісі ростуть дерева великі й .....
- Восени деякі птахи летять у вирій, а деякі .....
- Річки бувають глибокі й .....
- Улітку дні довгі, а взимку.....

Гра «Можна – не можна».

Завдання: закріпити правила поведінки в природному середовищі.

Ігрова дія. Дитина має дати правильну відповідь, як слід і як не слід поводитись в природі. І в цьому випадку вона отримує фант. Виграє той, хто збере найбільше фантів.

Хід гри.

Вчитель пропонує дітям уявити, що вони знаходяться в лісі. Потрібно пригадати, як слід поводитися і чого не можна робити. Вчитель називає дію, а діти відповідають «можна» чи «не можна». Згодом пропонується ускладнений варіант гри. На слова вчителя «можна» або «не можна» діти називають відповіді-вчинки.

Можна: саджати квіти, рослини; охороняти рідкісні рослини; берегти молоді рослини; обгороджувати мурашники; спостерігати.

Не можна: ламати гілок дерев; обдирати кору дерев; рвати багато квітів; збивати.

Отже, можна говорити про те, що гра є специфічною формою прояву активності та саморозвитку дитини. Гра в навчанні – це спосіб зробити серйозну роботу цікавою. Гра розвиває психологічну гнучкість, розкутість, комунікабельність, емоційно-вольовий вплив. Дитина має в грі право на помилку. Вона ж є засобом розвитку дитячої уяви, розвиває пізнавальні здібності, емоційний бік особистості, збагачує словниковий запас. Використання гри на уроках вимагає від вчителя докладання не малих зусиль під час попередньої підготовки та в процесі її проведення.

Література:

1. Бібік Н. М. *Нова українська школа: поради для вчителя*. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. «Думки напередодні першого навчального року» – з книги Василя Сухомлинського «Серце віддаю дітям» (розділ «Школа радості»). URL: <https://mala.storinka.org/html>
3. Волошанська І. К. Д. *Ушинський про використання методів вільної гри та праці у навчально-виховному процесі. Молодь і ринок №6 (77), 2011*. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Mir_2011_6_23.pdf
4. Суровицька М. *Вплив гри на розвиток особистості молодших школярів. Молодь і ринок №2 (109), 2014*. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Mir_2014_2_34.pdf

ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИЙ КОНФЛІКТ: УМОВИ, ШЛЯХИ І СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ

Кульчицька Мирослава

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. філол. н. В. М. Бойчук

Сучасне суспільство, сповнене багатьма протиріччями і викликами, які негативно впливають на внутрішній світ і самооцінку індивіда, є причиною виникнення внутрішнього конфлікту особистості.

Внутрішньоособистісний або внутрішній конфлікт є одним з найбільш складних і первинних психологічних конфліктів, який відбувається у внутрішньому світі людини.

Внутрішній світ кожної людини сповнений протиріччями та переживаннями, які вона набуває протягом життя. З самого народження людина починає формуватися як особистість. Вона зростає духовно, морально, соціально та психологічно. На цьому шляху їй трапляються конфлікти, зумовлені переживанням суперечностей. Вони можуть стати причиною, чинником внутрішньоособистісного конфлікту.

Сучасна людина знаходиться у безперервній боротьбі суперечностей внутрішнього і зовнішнього світу. Швейцарський психолог К. Юнг у своїх дослідженнях особливу увагу звернув на аналіз «душі сучасної людини». Він відзначив її самотність та невпевненість [2].

Внутрішньоособистісний конфлікт відбувається в психічному світі особистості. Йому властиві відсутність суб'єктів, перехід у форму переживань, супровід стресом, депресією, страхом. Наслідком такого конфлікту може стати невроз. Неврози відображають ті протиріччя, які людина не в змозі подолати самотійно. Внутрішній конфлікт не завжди легко побачити, оскільки люди більшою мірою не усвідомлюють власний стан.

Знаючи причини, які сприяють виникненню будь-яких конфліктів, можливо їх попередити та подолати. Умовами попередження можуть стати такі поради:

- бажано приймати складні життєві ситуації як буденні і такі, які вирішуються;
- формувати життєві цінності й дотримуватися їх;
- бути гнучким та адаптивним;
- поступаючись в незначному, не перетворювати це у систему;
- сподіватися на найкращий розвиток подій, позитивне світосприйняття та оптимістичне ставлення до різних життєвих ситуацій;

- необхідно не стільки прагнути до задоволення своїх потреб, як до їх зменшення;
- вміти володіти своїми емоціями та психічними станами;
- розвивати вольові якості та вміти їх регулювати;
- доцільно не накопичувати проблеми і негативні переживання;
- бажано прагнути до високого рівня розвитку особистісної зрілості;
- бажано забезпечити адекватність самооцінки;
- не прагнути до реалізації всього водночас, а створювати пріоритети в реалізованих програмах і завданнях;

• намагатись уникати брехні навіть в незначних питаннях, тому що брехня може створювати внутрішньоособистісні проблеми, неприємні ситуації у спілкуванні, які викликають переживання та почуття провини.

Особистості, які зазнали внутрішньоособистісного конфлікту, можуть своєю поведінкою, відношеннями та стосунками провокувати виникнення інших конфліктів. Саме тому важливо встановити факт цього конфлікту, його тип та причину і застосувати засіб його вирішення.

Згідно з З. Фрейдом людина конфліктна за своєю природою і визначна роль у поведінці належить її інстинктам. З метою збереження власної цілісності, особистість виробляє неусвідомлені захисні реакції від негативних, руйнівних наслідків протидії [1]. Підсвідомі вирішення, розв'язання або подолання внутрішньоособистісних конфліктів водночас є проявами самих внутрішніх конфліктів.

Наприклад:

- істерія – негативно впливає на психологічний клімат в колективі, активізує негативне ставлення до суб'єкта, що демонструє таку поведінку;
- неврастенія – поведінка, яка вкрай негативно проявляється в морально-психологічному кліматі колективу;
- відхід від дійсності – провокує занурення в мрії, фантазії, роздуми;
- ідеалізація – відрив від реальності;
- витіснення – подавлення почуттів, прагнень, бажань;
- проекція – прагнення вивільнитися від власних негативних якостей шляхом приписування їх іншим людям, це ускладнює міжособистісні відносини, викликає антипатію.

Знання психологічних проблем виникнення і подолання внутрішньоособистісного конфлікту – неодмінна умова подальшого оволодіння навичками спілкування вирішення конфліктних ситуацій в міжособистісному і особистісно груповому спілкуванні.

Вирішення внутрішньоособистісного конфлікту можливе різними способами на основі психоаналізу, адже сам конфлікт зумовлюється самою психікою людини. Він пов'язаний із внутрішнім і зовнішнім світом людини, в якому вона реалізовує свої потреби.

Це складний процес відновлення та досягнення душевної рівноваги, результатом чого стає усвідомлення і керування власною поведінкою. Відходить тривога, покращується професійна діяльність, ефективною стає взаємодія з іншими людьми [3].

Оскільки кожна людина індивідуальна, то пріоритетну роль у вирішенні цієї проблеми належить індивідуальним психологічним особливостям. Кожен повинен виробляти свою стратегію вирішення протиріч. Надати адекватної оцінки конфлікту, усвідомити його зміст, локалізувати причину, дати вихід емоціям через антидепресивну терапію, удатися до психологічного розслаблюючого тренінгу, прощати та почати все з

чистого аркуша. Ці методи можуть бути конструктивним рішенням у подоланні внутрішньоособистісного конфлікту.

Якщо ж особа самостійно не може скористатися механізмами психологічного захисту, вона потребує сторонньої допомоги. В іншому випадку внутрішньоособистісний конфлікт може перерости в міжособистісний.

Досить часто внутрішньоособистісні конфлікти прослідковуються у підлітковому віці. Емоційний розвиток дитини повинен постійно перебувати у центрі уваги педагога. Якщо у дошкільному віці особистість є відкритою і їй легше адаптуватися до умов зовнішнього середовища, то у початковій школі можуть виникати труднощі міжособистісного плану. Початкова школа відіграє важливу роль у зміцненні емоційної сфери дитини й попередженні виникнення внутрішньоособистісного конфлікту. Дитячі психологи та вчителі – це вихователі емоційного здоров'я дитини. Адже саме у шкільному колективі дитина вчиться реалізовувати себе. Правильний розважливий підхід до розуміння кожного – основне завдання педагогів. Саме від них залежить як діти будуть сприймати світ і яку форму поведінки в суспільстві оберуть у майбутньому. Залучення батьків до сумісного виховання також може попередити виникнення внутрішньоособистісного конфлікту. Здоровий емоційний стан маленької особистості – здоровий психологічний стан суспільства у цілому.

Таким чином, внутрішньоособистісний конфлікт – це стан структури особистості, коли в ній одночасно існують суперечливі та взаємовиключні мотиви, ціннісні орієнтації й цілі. А його вирішення – це процес відновлення єдності психіки, узгодженості внутрішнього світу.

Література:

1. Копорулина В. Н., Смирнова М. Н., Гордеева Н. О., Балабанова Л. М. *Психологический словарь* / [под общ. ред. Ю. Л. Неймера]. Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. 640 с.

2. Ложкін Г. В., Повакель Н. І. *Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: навчальний посібник*. Київ: Професіонал, 2006. 416 с.

3. Сычев О. А. *Психология оптимизма: учебно-методическое пособие к спецкурсу*. Бийск: БПГУ им. В. М. Шукшина, 2008. 69 с.

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ ДИСГРАФІЇ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Куприч Оксана

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта»
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. психол. н. І. І. Садова

Проаналізовано основні форми порушення письма і читання; запропоновано експрес-методику виявлення загальної здатності молодшого школяра до оволодіння письмом.

Дисграфія, якщо вона, звичайно, не досягає рівня аграфії (важкого розладу письма, включно до повної нездатності до писемної мови), рідко викликає справжнє занепокоєння вчителів і батьків. Вважається, що з часом дитина так чи інакше “випишеться”. Однак дисграфія, навіть у мінімальному вияві – поганого, нечіткого почерку, є виявом несформованості надзвичайно важливих ментальних структур дитини, пов'язаних зі здатністю не тільки до письма, а й до більш “значущих” умінь дитини – читати і рахувати. Корекція навіть найменших проявів дисграфії є водночас дією пропедевтикою можливих ускладнень в швидкості опанування читанням та лічбою [3, с. 3]. І, якщо вчитель зможе від самого початку навчального шляху скерувати батьків до спеціаліста, дитина буде позбавлена виникнення вторинних патологій та труднощів розвитку, а педагог матиме змогу будувати “будинок” знань на повноцінному фундаменті. Усе вищезазначене свідчить про нагальну потребу наповнити зміст початкової освіти турботою про здоров'я дітей. І саме тому, мотиваційною основою статті було дослідження передумов виникнення та способів усунення вад писемного мовлення в учнів початкової школи загальноосвітніх шкіл. А також – доведення необхідності, доцільності і важливості логопедичної роботи щодо корекції та усунення цих вад.

Розлади мовлення в учнів характеризується тим, що з'явившись, самостійно не зникають, а закріплюються; не відповідають віковій мовці; потребують логопедичної допомоги; виникнення неправильного мовлення може позначатися на подальшому розвитку дитини, затримуючи і спотворюючи його. Порушення мовлення є однією з найпоширеніших проблем психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку (Л. Волкова, Т. Філічева, Г. Чиркіна). За даними ряду досліджень відзначається тенденція до збільшення числа дітей дошкільного віку, що мають відхилення від норми в мовленнєвому розвитку (Л. Волкова, Н. Голуб, Н. Пахомова, Т. Туманова, Л. Федорович, М. Шеремет). Мовленнєве недорозвинення не дозволяє їм надалі в повному обсязі засвоювати програму загальноосвітньої школи, викликає труднощі в оволодінні читанням і письмом [4, с. 11]. Сформованість мовленнєвої діяльності не випадково була одним із ключових питань теоретичного й практичного аналізу в роботах Л. Виготського, О. Гвоздева, О. Леонтьєва.

Основою дисграфії (від гр. “dis” – префікс, який означає розлад, і “grapho” – “пишу”) у дітей є

недорозвиненість усного мовлення, зокрема неповноцінність фонематичного слуху, і недоліки вимови, які перешкоджають оволодінню фонетичним (звуковим) складом слова [2].

До специфічних помилок дисграфіка належать:

- спотворення складової структури слова: пропуски голосних (*вулиця – вуця*), приголосних (*сніг – сіг*) і цілих складів (*барабан – баран*), перестановки складів (*пустила – путисла*);
- помилки фонетичного характеру (заміни букв, що повторюються, за схожістю їх вимови);
- роздільне написання частин одного слова (*при йшов, пі йшов*) і написання разом двох слів (*настоли, вруці*);
- помилки граматичного характеру: вилучення прийменників (*були лісі, книга столі...*);
- помилки графічного характеру – заміни букв за графічною схожістю (ш – и, т – п, л – м, е – в, и – і, х – ж, н – ю).

Помилки, зумовлені несформованістю фонематичних процесів, це заміни різного характеру: голосних між собою, дзвінких та глухих приголосних, африкативних звуків між собою та із свистячими і шиплячими приголосними (*ч – ц, с, ть, ш; ц – т, с, з; ш – с, ч, ц, ш*), заміни звуків різним за способом та місцем утворення артикуляційним укладом (*м – н, к – т, с – ш, з – ж, ф – х та ін.*) [5, с. 8].

Дисграфія на основі порушення мовного аналізу і синтезу призводить до виникнення специфічних помилок на рівні складу, слова, речення у вигляді:

- пропусків букв та складів;
- перестановок букв та складів;
- повторення раніше написаної букви як в межах одного слова (*чеченаха*), так і в межах одного (*Дують холодні ієтри*) і декількох речень;
- передчасне написання букви в різних мовленнєвих одиницях: *віпер (вітер), (Будемо чити чай), (У Мрії внига. Там багато віршів)*;
- об'єднання слів зі скороченням звуко-складової структури: *В морі би (В морі риби); Високлен (Високий клен) Підеревоох (Під деревом мох)*;
- зрощування звуко-складової наповнюваності (*мишика, яма, момокриш*);
- неправильне визначення меж мовленнєвих одиниць: *ба буся; вкнизі; улюбленакнига; вийшлиді ти; Заревів мотор машина зникла; Грибники зрізали. Гриби гострими ножами; Задзвенів дзвоник діти. Сіли за парти* [5, с. 8].

Найбільш характерні помилки: пропуски голосних; перестановка та дописування букв; пропуски, дописування та перестановка складів; написання слів разом; окреме написання частин слова.

Оптична дисграфія, що пов'язана з розвитком зорового гнозису, аналізу і синтезу просторових уявлень і виявляється в замінах і спотвореннях букв на письмі. Розлади зорово-просторових орієнтацій призводять до заміни букв за зовнішньою схожістю, труднощів розташування на сторінці в зошиті, недотримання робочого рядка, дзеркального написання.

Аграматична дисграфія, що пов'язана з недорозвитком граматичної будови мовлення, морфологічних і синтаксичних узагальнень. Аграматизми на письмі виявляються у спотворенні морфологічної структури слова, заміні префіксів і суфіксів, порушенні конструкцій речень і узгодження в них. Для аграматичної дисграфії характерними є:

- Порушення граматичного зв'язку слів в реченні: *Чергові поливає квіти*.
- Неадекватне використання слів: *Вітер поніс шапку* (замість “капелью”).
- Розлади норм словоутворення і граматичної словозміни: *мори (моря), крісли (крісла), малюваю, вишені (вишневі), собакинька, забруднаті (забруднені)* [5, с. 9]. На думку Г. Барищук, огляд помилок у письмі учнів показує, що дисграфія є одним із виявлень системного порушення мовлення, що охоплює всі сторони мовного розвитку дитини. Помилки на рівні букви і складу свідчать про наявність у дитини фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення, а на рівні слова і речення – про загальний недорозвиток мовлення [1, с. 12].

Отже, проблеми писемного мовлення, а саме виявлення, попередження, корекція порушень, є також актуальними у сучасній педагогіці, психології і логопедії, про свідчить наявність великої кількості фонетичних і орфографічних помилок у писемній продукції учнів, що в свою чергу негативно впливає на успішність їх навчання у школі. Навчання писемному мовленню, як правило, відбувається за традиційними методиками і зводиться до формування фонематичних уявлень без урахування їхньої складної психофізіологічної структури та можливих механізмів порушень. Найбільш сприятливим періодом для виявлення дисграфії і корекції писемного мовлення є молодший шкільний вік, бо психіка дитина пластична і піддається корекції до 9-річного віку.

Література:

1. Барищук Г. Усунення вад письма. 1-4 класи. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2003. 40 с.
2. Горобець С. Усунення вад письма: http://miskvo.at.ua/Doshkilna/usunennja_vad_pisma.
3. Кондратенко Л. Технологія попередження дисграфії. Київ: Главник, 2005. 96 с.
4. Прищеп О., Присяжнюк Н. Труднощі у засвоєнні графічних навичок письма шестилітніми першокласниками та шляхи їх подолання. Початкова школа. 2000. № 7. С. 11.
5. Седих Н. Вчимося й говорити правильно. Поради логопеда. Харків: Основа, 2007. 176 с.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ

Кухарик Юлія

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Акцентовано увагу на низький рівень рухової активності школярів. Велику увагу приділено сфері формування рухової активності.

У шкільні роки діти одержують знання і уміння, проходять школу виховання і формування основних ділових, морально-вольових та психічних якостей, необхідних для подальшого життя в суспільстві. Але якими б широкими і глибокими знаннями не володів учень, як би добре не був він професійно підготовлений до вступу в самостійне життя, багато чого в нього може не виходити, якщо з дитинства не забезпечено нормального фізичного розвитку його організму, не буде закладений фундамент міцного здоров'я. Сучасні побутові умови (особливо у міських умовах), також значно зменшують фізичне навантаження людей і все це разом створює недостачу рухів, приводить до гіподинамії.

Вказане особливо несприятливо впливає на стан і розвиток організму дітей, який росте. В результаті гіподинамії може порушуватись нормальний хід фізичного і нервово-психічного розвитку дітей, не формується достатня м'язова і розумова працездатність, послаблюються захисні сили організму до дії факторів зовнішнього середовища, погіршується стан здоров'я. Саме фізична культура і спорт здатні у найкращій формі компенсувати дефіцит рухів, запобігти негативним наслідкам гіподинамії, раціоналізувати спосіб життя людини.

Рухова активність учнів загальноосвітніх навчальних закладів складається з різноманітних форм занять фізичними вправами. Урок фізичної культури, як основна форма фізичного виховання учнів спрямований на розв'язання в першу чергу освітніх завдань. Підвищення спортивної підготовленості учнів, рекреація в більшій мірі реалізується засобами позакласної та позашкільної роботи. Тому важливо розвивати різні форми фізкультурно-оздоровчих та спортивних занять учнів.

Фізичні вправи сприяють розвитку опорно-рухового апарату, центральної нервової системи і внутрішніх органів, збагачують дитину новими відчуттями, допомагають швидше та більш глибоко пізнати оточуючий світ. Вони укріплюють здоров'я і загартовують організм, роблять дітей більш організованими, вольовими та цілеспрямованими. Таким чином, достатня рухова активність є необхідною передумовою гармонійного розвитку організму і особистості дітей. Але спостереження свідчать, що в останні роки у більшості сучасних дітей шкільного віку, особливо міських поселень, спостерігається дефіцит рухової активності в режимі дня. Спільна рухова активність школярів знижується від молодших класів до старших, причому вона в різних навчальних чвертях не однакова. Особливо мала фізична активність дітей взимку.

Важливим завданням сучасної школи сприяння здоров'ю є створення та зміцнення мотивації до ведення здорового способу життя, сприяти широкому раціональному застосуванню ігор і фізичних вправ в проміжку між уроками та під час виконання домашніх завдань. Після занять у школі обов'язково необхідно дітям передбачати час для активного відпочинку, для занять фізичними вправами і іграми на свіжому повітрі. Це заспокоює і укріплює нервову систему, знімає напругу, створює бадьорість, сприяє підвищенню розумової і фізичної працездатності, підвищує успішність навчання школярів.

Рухова активність може давати найбільший ефект лише тоді, коли заняття фізичними вправами і іграми дозуються за часом і інтенсивністю, а також враховують вікові і індивідуальні особливості організму дітей та місце проведення.

Оптимальний руховий режим дітей повинен складатися з ранкової гімнастики, рухливих ігор на шкільних перервах, уроків фізичної культури, активного відпочинку на повітрі після обіду, занять в гуртках і спортивних секціях, організованих занять фізичними вправами, прогулянок перед сном, активного відпочинку у вихідні дні і канікули. Тільки комплексне впровадження всіх вказаних вище заходів рухового режиму дітей може принести бажаний результат – виховання фізично і розумово розвинутих та здорових людей. Отже, рухова активність сприяє гармонійному розвитку людини та зміцненню здоров'я.

Література:

1. Москаленко Н. В. *Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів* : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. вихов. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2009. 42 с.
2. Оржеховська В. М. *Здоров'язбережувальне навчання і виховання: проблеми, пошук. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2011. №4. С. 29-31.*
3. Пивовар А. А. *Поєднаний розвиток фізичних і пізнавальних здібностей дітей 5 і 6 років у процесі фізичного виховання* : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2005. 20 с.

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА – КЛЮЧОВИЙ ВЕКТОР НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Левчук Каріна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, народний вчитель України Н. С. Пушкар

Розглянуто питання педагогіки партнерства в умовах НУШ. Визначено головні принципи педагогічного партнерства.

Державна політика у сфері реформування загальної середньої освіти визначає орієнтири розвитку Нової української школи. Як інститут соціалізації вона актуалізуватиме процес цілеспрямованого формування ціннісної орієнтації учнів на освіту як життєву цінність.

В умовах реформування сучасної освіти одним із важливих напрямів роботи є встановлення ефективного спілкування та взаємодії між вчителями, учнями та їх батьками. Всі вони об'єднані спільними цілями та є повноправними учасниками освітнього процесу і однаковою мірою несуть відповідальність за результат. Саме тому, в сучасному освітньому просторі набуває популярності педагогіка партнерства, провідними ідеями якої є створення максимально комфортних умов для навчання з точки зору психологічно-емоційного стану. Перед новою українською школою поставлено завдання забезпечити реалізацію головних принципів педагогіки партнерства:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог-взаємодія-взаємоповага;
- розподілене лідерство (про активність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Педагогіка партнерства учителів, учнів і батьків є цілями та прагненнями, добровільними та зацікавленими партнерами, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Педагогіка партнерства набуває важливого значення як вектор гуманного і творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу. Новий зміст освіти щодо співробітництва педагогів орієнтує вчителів, батьків на особистісний розвиток учнів, на поважне ставлення до дітей.

Концептуальні засади Нової української школи радять педагогам долучитися до освоєння двох основних новацій – компетентнісної парадигми освіти й педагогіки партнерства. Для педагогіки партнерства гуманне ставлення до дитини лежить в основі діяльності педагога, оскільки це не можна замінити жодними технологіями чи освітніми трендами. Це те, що має бути в центрі спілкування не лише між вчителем та учнями, а й у стосунках із батьками, колегами. Освітнє середовище – це та модель, яка формує у дитині певну поведінку. Якщо педагогічний колектив працює на засадах гуманної педагогіки, в таких школах немає проблем з поведінкою дітей, агресією. Освітній процес за педагогікою партнерства не може бути однобоким, тобто лише навчальним, тут має застосуватись комплексний підхід до навчання і виховання. Партнерська педагогіка орієнтує школу на розвиток цілісної особистості. В цьому контексті проголошується – розбудити, включити до дії внутрішні сили та можливості дитини для досягнення її максимального й повного розвитку.

Отже, в основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу і відповідають за результат. Модель взаємодії: партнерство, повага, довіра, рівність відповідальності, добровільність, діти, родина, педагоги, діалог. Концепція Нової української школи сприяє розкриттю та розвитку здібностей і можливостей дитини на основі педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. Адже саме педагогіка партнерства дозволяє нам успішно будувати стосунки з оточуючими, оскільки без взаємодії з іншими людьми, без розуміння своїх та їхніх почуттів неможливо досягти спільних цілей.

Література:

1. *Нова українська школа*: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. *Особистісно орієнтоване навчання*: http://pidruchniki.com/14810405/pedagogika/osobistisno_oriyentovane_na_vchannya
3. *Педагогіка партнерства*: <http://www.internatputivl.narod.ru/2017-2018/veresen/nova/02-11-2016-nush-2016-korlya.pdf>
4. *Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року*. https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/
5. *Савченко С.В. Педагогіка партнерства у проекті Концепції «Нової української школи»*: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-67119769>.

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Левчук Неля

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач педагогіки С. В. Савчук

Визначено зміст, мету та завдання морального виховання школярів.

Виховання дітей – дуже відповідальна, складна і тонка справа; процес заохочення та підтримки фізичного, емоційного, соціального та інтелектуального розвитку дитини від народження до дорослості.

Молодший шкільний вік – найважливіший у формуванні морально-етичного ставлення до життя. Адже саме в цьому віці інтенсивно здійснюється формування властивостей і якостей особистості, які зберігаються у більш чи менш незмінному вигляді на все життя. Школярі піддатливі зовнішньому впливові, схильні до наслідування, здатні сприймати вимоги до себе.

Моральне виховання молодшого школяра відбувається, головним чином, у процесі навчання. Урок – це місце різноманітних колективних дій і переживань, накопичення досвіду моральних взаємин. На уроках діти привчаються до самостійної роботи, для успішного здійснення якої необхідно співвідносити свої зусилля із зусиллями інших, відстоювати думку, допомагати і приймати допомогу.

Про рівень вихованості учнів можна судити з їх висловлювань і міркувань про себе, з різноманітних питань етики і моралі, товаришів, інших людей. Уже на початку роботи важливо з'ясувати, які моральні уявлення склалися у дітей, виявити недоліки в їхньому вихованні, причини порушення норм і правил поведінки. А причини ці бувають різні: учні не знають, як слід поводитися; знають, але не вважають норми і правила обов'язковими для себе, не бажають поводитися правильно; дорослі, що оточують дитину, не показують зразків моральної поведінки. Усе це вчитель повинен знати й ураховувати в роботі.

Розвиток дитини відбувається постійно. Щоб цілеспрямовано і вміло керувати становленням дитини, необхідна постійна і чуйна увага до світу її думок, почуттів, дійсне знання усього, чим вона живе, про що мріє. Не можна розглядати кожну із сторін виховання як самостійний, ізольований процес, всі ці сторони взаємопов'язані.

В різні вікові періоди існують неоднакові можливості для морального виховання. Дитина, підліток і хлопець, по-різному ставляться до різних засобів виховання. Знання та облік досягнутого людиною в той чи інший період життя допомагає проектувати вихованні його подальше зростання. Моральне розвиток дитини посідає провідне місце у формуванні всебічно розвиненої особистості. Працюючи над проблемами моральної вихованості молодших школярів слід враховувати їх вікові і *психологічні особливості*:

1. Схильність до гри. В разі ігрових відносин дитина добровільно вправляється, освоює нормативне поведінка. В іграх, більш ніж де-небудь, потрібно від дитини вміння дотримуватися правил. Порушення їх діти з особливою гостротою помічають і безкомпромісно виражають осуд порушнику. Якщо дитина не підкориться думку більшості, то йому доведеться вислухати багато неприємних слів, а може, й вийти з гри. Так дитина навчається рахуватися з іншими, отримує уроки справедливості, чесності, правдивості. Гра вимагає від її учасників вміння діяти за правилами. «Яка дитина в грі, такою вона буде в роботі, коли виросте» - говорив А. Макаренко.

2. Неможливість довго займатися монотонною діяльністю. Як стверджують психологи, діти 6-7-річного віку не можуть утримувати свою увагу на одному якомусь предметі більш 7-10 хвилин. Далі діти починають відволікатися, перемикають свою увагу на інші предмети, тому необхідна часта зміна видів діяльності в час занять.

3. Недостатня чіткість моральних уявлень у зв'язку з невеликим досвідом. Враховуючи вік дітей, норми моральної поведінки можна розбити на 3 рівні:

4. Може існувати протиріччя між знанням, як треба, і практичне застосування (це стосується етикету, правил хорошого тону, спілкування). Не завжди знання моральних норм і правил поведінки відповідає реальним діям дитини. Особливо часто це трапляється у ситуаціях, де відбувається розбіжність етичних норм і особистих бажань дитини.

5. Нерівномірність застосування чемного спілкування з дорослими і однолітками (у побуті та вдома, в школі і на вулиці). Звернемося до досвіду великих педагогів. В. Сухомлинський говорив: В»У практичній роботі по моральному вихованню наш педагогічний колектив бачить передусім формування загальнолюдських норм моральності.

Діти стали школярами, тому багато чого будуть робити вперше. І від того, якими будуть ці перші кроки в школі, залежить часто і подальше відношення дитини до навчання, до праці, до своїх однолітків, до інших людей. Кожна дитина має свої позитивні якості: один вже гарно читає, другий вміє малювати, третій дуже спостережливий і може гарно розповісти про те, що він бачив, четвертий особливо спритний і швидко бігає.

Важливо це підмітити і показати сильні сторони кожного всьому дитячому колективі. В той же час майже у кожній дитини є слабкі сторони: один задається, другий ліниться, третій більше міркує про власний

успіх, четвертий дає обіцянки, але не виконує їх.

Організуючи життя дитини, треба будувати виховання так, щоб долати ці недоліки. Важливо оцінювати успіх дитини не в порівнянні з успіхами інших, а оцінювати досягнені нею результати, співставляючи її теперішні успіхи з минулими, підкреслюючи її розвиток і просування.

Багато важливих рис духовного світу дитини, її морального обличчя закладається в початкових класах. Саме тут дитина отримує основи знань, тут формується і розвивається особливості її характеру, волі, моральності. Якщо у вихованні дитини в початкових класах будуть якості огріхи, то ці вади, навіть якщо вони не помітні в початкових класах, обов'язково проявляються пізніше.

Вчитель початкових класів повсякденно вчить дітей розрізняти гарні і погані вчинки людей. Цьому присвячено зміст багатьох уроків читання, бесіди з учнями. Розбір подій дитячого колективу. Так у дітей поступово формується явлення про моральну поведінку.

Педагогічний зміст роботи з морального становлення особистості молодшого школяра полягає в тому, щоб допомагати йому просуватися від елементарних навичок поведінки до більш високого рівня, де потрібно самостійність ухвалення рішення і моральний вибір. Успішність даного виду діяльності у формуванні моральних якостей школяра залежить від грамотності педагога, розмаїтості застосовуваних їм методів і емоційному відгуку дітей. Крім педагогічного впливу на формування моральних якостей особистості роблять вплив багато чинників: соціальне середовище, різні види діяльності, провідні типи спілкування, статево-рольової відмінності дітей, при цьому кожен вік вносить свій внесок у формування моральної свідомості особистості; соціальна обстановка, що склалася в нашій країні, накладає відбиток на формування особистості.

Отже, для успішного виховного процесу необхідно вміло добирати форми і методи роботи з дітьми, розумно організувати діяльність колективу, створити такі умови, які б непомітно, впливаючи на свідомість, примушували дітей обирати правильні форми поведінки, наслідувати позитивні риси характеру на основі цікавого, яскравого навчально-виховного процесу.

Література:

1. https://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/25518/
2. Матвієнко О. В. *Основи морального виховання особистості молодшого школяра*. Київ: Стило, 1999.
3. <https://vseosvita.ua/library/moralne-vihovanna-molodsih-skolariv-176513.html>

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО НАРОДНИХ ЗВИЧАЇВ ТА ТРАДИЦІЙ У ХУДОЖНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Літвінчук Наталія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. А. Левицька

В останній час у практиці сучасної школи все частіше використовуються національні джерела, традиції, звичаї, зміст української педагогіки й психології.

Різним аспектам вивчення народного досвіду у вихованні особистості та інтересах молодших школярів досліджували визначні вітчизняні етнографи і педагоги В. Сухомлинський, М. Грушевський, О. Духнович, П. Житецький, Я. Каменський, М. Костомаров, П. Куліш, М. Максимович, К. Ушинський.

Мета статті – вивчення особливостей виховання у молодших школярів позитивного ставлення до українських народних традицій як важливої складової формування пізнавального інтересу.

За умов модернізації системи освіти України, як одного з головних джерел формування інтелектуально розвиненого суспільства, важливого значення набуває виховання активної, творчої, духовно багатої, освіченої, гармонійної особистості та створення умов для реалізації та самореалізації її природних здібностей і можливостей. Освіта покликана виховувати народ, націю, розвиває національну освіту, культуру, мову, формує справжнього громадянина. В. Сухомлинський, говорячи про школу як громадський заклад, стверджував, що вона є «колицкою народу». Сьогодні Україна переживає велике національне відродження. Ми переосмислюємо скарби наших предків, які ввійшли в школу з заняттями народознавства, історії, факультативами з літератури, вечорами народної пісні, весняними, осінніми і зимовими святами, з декоративно-прикладним мистецтвом, з трудовими традиціями і звичаями нашого народу. Але в той же час слід наголосити, що етнічні особливості українських виховних традицій недостатньо вивчені й не мають глибокого наукового психолого-педагогічного обґрунтування.

Школярі «наближені до художнього типу особистості» й відзначаються художньо-образним, міфологічним мисленням та схильністю до предметно-маніпуляційних дій, художньо-ігрової діяльності [4]. Тому, на думку І. Бега, психологічні внутрішні процеси (сприймання, мислення, емоції тощо) мають тенденцію до зовнішнього продовження: «думка прагне втілитися в зовнішню дію, емоція «закінчується» певним жестом

чи рухом. Якщо таке явище відбувається, то говорять про психомоторну цілісність [2, с. 124].

З огляду на це, ми вважаємо, що достатньо сформованою є така модель виховання позитивного ставлення до трудових традицій і звичаїв українського народу, яка ґрунтується на основі розвитку «психомоторної цілісності природи». Ознакою цієї психомоторної цілісності є художньо-трудова діяльність у формі ритуальних дійств. За таких умов внутрішні процеси вільно, без напруження, в природній формі трансформуються в зовнішньо виражених художньо-ігрових діях учнів.

Через працю-гру, як зовнішній відповідник емоційних станів, активізується «емоційна пам'ять», пов'язана з тими чи іншими сенсорними образами-еталонами художніх ігор. І. Бех із цього приводу пише: «Згодом, за умови частого згадування пережитого, в дитини може розвинути стійке бажання до такої внутрішньої діяльності. Відтепер очікування позитивного емоційного переживання цього процесу поставатиме своєрідним (незалежно від зовнішньої підтримки) спонуканням до діяльності. У вихованця може виникнути здатність змінювати й підсилювати свої спонуки висуванням на перший план одних думок і образів, відмежування від інших» [1].

Виховання в учнів позитивного ставлення до художньо-трудої діяльності розглядалося нами як цілісний процес формування необхідних якостей готовності особистості до цієї діяльності. З одного боку, передбачався системний вплив на всі компоненти цілісної структури позитивного ставлення, а з іншого – кожний із компонентів цілісного процесу потребував специфічного підходу до визначення змісту та організації навчання і виховання молодших школярів.

Предметно-розвивальне середовище, естетично оформлене народознавчою атрибутикою, пробуджує емоційне ставлення відповідно до характеру трудових традицій чи звичаїв. Такий висновок підтверджений спеціально організованими науковими дослідженнями. «Лише на основі всебічного (комплексного) підходу до організації предметно-просторового середовища в школі можна створити оптимальні умови для занять учнів із художньої діяльності» [3].

На нашу думку, художня діяльність з елементами народних традицій і звичаїв за формою та сутністю суміжна з художньо-ігровою. Вважаємо за доцільне використовувати трудові традиції та звичаї в ігровій формі на етапі узагальнення і систематизації художньо-трудої діяльності, а також у позаурочний час. Дана форма організації художньо-ігрової діяльності в синтезі з художньо-трудою передбачає використання сукупності сюжетно-вмотивованих художніх ігор: з художньої праці та образотворчого мистецтва. Розробляючи організаційно-методичні підходи, ми вважали, що автентична основа трудового виховання – це, перш за все, комплексний вплив на учнів засобами художньої виразності.

Дослідник М. Каган стверджує, що творення комплексних образів художнього типу в процесі гри стимулює розвиток емоційно-почуттєвої сфери. М. Лещенко, досліджуючи особливості навчально-виховного процесу в початкових класах Канади, звертає увагу на необхідність створення, особливого світу мистецтва в початкових класах. Вона наголошує, що «одним із найважливіших завдань школи є передача учням духовного багатства й історичної пам'яті українського народу...»[2].

Народні свята діти завжди пов'язують із теплом рідного дому, з трудовими традиціями народу (зустріч весни, Івана Купала, зажинки, обжинки, відзначення Різдва, Великодня, Зеленої неділі, Маковея, Спаса 1 та ін.). Так, наприклад, вивчаючи з дітьми тему «Різдвяні свята», ми використовували такі засоби виховного впливу на особистість молодших школярів засобами мистецтва: художні композиції, художні розписи, витинанки; фрагменти аплікації та інші твори художньої праці та образотворчого мистецтва [4].

Великий інтерес викликали в учнів міфи і легенди, які добре задовольняли потреби молодших школярів у пізнанні української традиційної звичаєвості та обрядовості. У ході виховної роботи створювалися педагогічні ситуації для вибіркового емоційно-позитивного ставлення до окремих українських трудових традицій і звичаїв на рівні емоційних етапів (позитивного настрою) та інтелектуальних почуттів: здивування, здогад, сумнів, упевненість, радість.

Отже, що закладається учням у період навчання та виховання, визначає в подальшому успіх процесу формування особистості, її світогляду і загального розвитку. Набуті в початковій школі особистісні якості, знання, вміння і навички не лише забезпечують основу навчання і виховання підростаючого покоління, а й значною мірою визначають і особливості практичної, громадянської та професійної діяльності в майбутньому, формуючи пізнавальний інтерес до народних звичаїв та традицій у художній діяльності.

Література:

1. Бех І. Д. *Виховання підростаючої особистості на засадах нової методології. Педагогіка і психологія. 1999. № 3. С. 5 – 15.*
2. *Виховання моральної свідомості та громадянської відповідальності. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2017. С. 269 – 270.*
3. Березін А. М. *Психологічні чинники формування національної самосвідомості. Практична психологія та соціальна робота. 2011. № 10. С. 54 -56.*
4. Беленька Г. В. *Підготовка вихователів до роботи з дітьми шостого року життя. Особливості освіти дітей шестирічного віку: проблеми, пошуки, досвід, знахідки. Київ: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2004. С. 7 – 9.*
5. Ветлугина Н. А. *Самостоятельная художественная деятельность дошкольников. Москва: Педагогика, 2000. 208 с.*
6. Кравченко Т. *Національна свідомість як складова соціалізації підлітків. Рідна школа. 2008. № 1/2. С. 21 – 23.*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАРШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЛЕГКОАТЛЕТИЧНИХ ВПРАВ

Лукашук Віталій

студент 4 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. наук фіз. вих. і спорту, доцент Т. І. Суворова

Доведено, що використання засобів легкої атлетики сприяє підвищенню фізичних якостей – сили, швидкості і витривалості учнів старшого шкільного віку в умовах шкільних занять.

У теперішній час одним із факторів, що негативно впливає на стан здоров'я школярів є малорухомий спосіб життя. Особливо яскраво це проявляється в старшій школі, учні якої мають готуватися до зовнішнього незалежного оцінювання. Такі обставини призводять до перенасичення теоретичним матеріалом, значного зниження рівня розвитку рухових якостей і погіршення стану здоров'я старшокласників. Таким чином, актуальною залишається проблема пошуку нових, науково обґрунтованих шляхів удосконалення організації фізичного виховання в школі.

Багато дослідників пропанували різні шляхи вдосконалення змісту занять фізичної культури в школі. Так, Л. Волков [2], Л. Гужаловський [4], О. Гогін [3] впроваджували в навчальний процес загальноосвітніх шкіл різноманітні спортивні ігри, Н. Андрощук, А. Леськів, С. Мехоношин [1] з'ясували вплив рухливих ігор на розвиток рухових здібностей учнів, Б. Шиян [6] обґрунтував необхідність застосування у навчальному процесі гімнастики та акробатики.

Легкоатлетичні вправи – це універсальний засіб фізичного виховання, оскільки містять достатньо великий арсенал життєво важливих рухових дій та відрізняються широким діапазоном впливу на функціональну, рухову, емоційну та пізнавальну сфери дитячої особистості.

Легкоатлетичні вправи мають велике значення в загальній фізичній підготовці дітей. Їх педагогічна цінність визначається високим ступенем прикладної спрямованості, можливістю розвитку основних рухових здібностей. Завдяки їм покращуються функції серцево-судинної та дихальної систем, зміцнюється опорно-руховий апарат, регулюється діяльність нервової системи та активізуються усі фізіологічні процеси організму [1, с. 3].

Разом із тим, незважаючи на значну кількість робіт, присвячених проблемам фізичного виховання старших школярів та з урахуванням того, що одним із найпопулярніших та доступних видів фізичних вправ у фізичному вихованні учнівської молоді є легкоатлетичні вправи [3, с. 5], вважаємо доцільним дослідження впливу легкоатлетичних вправ на розвиток фізичних якостей старшокласників.

Пошуки найбільш ефективних фізичних вправ, за допомогою яких можна було б впливати на підвищення витривалості школярів привели нас до такої універсальної вправи як кросовий біг. Кросовий біг є природним, звичним способом пересування людини, легко дозується, доступний особам різного віку та статі. Біг може проводитися в будь-яку погоду і в різний час року, не вимагає спеціальних умов, місць, інвентарю для занять. Може використовуватися як в групових, так і в індивідуальних заняттях, під керівництвом фахівця і самостійно. Кросовий біг збільшує функціональну можливість організму за рахунок підвищення адаптації серцево-судинної, дихальної та інших життєво важливих систем і органів людини; сприяє загартовуванню організму тих, що займаються внаслідок тісного зв'язку з природними факторами зовнішнього середовища.

Застосування кросового бігу на уроках фізичної культури в школі сприяє розвитку витривалості. Аналізуючи витривалість як фізичну якість необхідно вказати, що це здатність організму людини виконувати роботу помірної інтенсивності тривалий час без втоми.

Одним з основних критеріїв витривалості є час протягом якого людина здатна підтримувати задану інтенсивність діяльності. У практиці розрізняють 2 види витривалості: загальну і спеціальну. Загальна витривалість – здатність виконувати роботу з невисокою інтенсивністю протягом тривалого часу за рахунок аеробних джерел енергозабезпечення [5]. Спеціальна витривалість – це здатність проявляти м'язові зусилля відповідно до специфіки (за тривалістю і характером) спеціалізованої вправи [5]. Прояв спеціальної витривалості залежить від деяких фізіологічних і психологічних чинників. Основний фізіологічний чинник анаеробні можливості. Засобами розвитку витривалості є вправи, що викликають максимальну продуктивність серцево-судинної і дихальної систем: тривалий біг, біг по пересіченій місцевості, ігри та ігрові вправи та ін.

Для вдосконалення силових можливостей старших школярів на уроках легкої атлетики в школі вчителі використовують вправи пов'язані з подоланням ваги власного тіла без снарядів і на снарядах (стрибки, присідання, багатоскоки, підтягування та ін.); вправи з додатковим обтяженням (гирями, гантелями від 2 до 24 кг; набивними м'ячами 1-5 кг; мішками з піском 5-15 кг; штангою від 40 до 200% власної ваги; дисками від штанги 15-20 кг; манжетами на кистях, гомілках, передпліччях 1-2 кг); вправи з використанням тренувальних пристроїв (тренажерів); вправи в парах (ходьба, біг із партнером на плечах, на гімнастичній лаві, драбинці та ін.).

Розвитку сили у старших класах необхідно приділяти увагу впродовж усього навчального року.

Швидкісні здібності – це комплекс функціональних властивостей, які забезпечують виконання рухових дій за мінімального часу [3, 5, 6].

Розрізняють наступні види швидкісних здібностей: швидкість реакції, швидкість одиночного руху, частота (темп) рухів. Їх прийнято вважати елементарними формами прояву швидкісних здібностей. До швидкісних здібностей відносять також швидкість виконання цілісних рухових дій, здатність якнайшвидше набирати максимальну швидкість і здатність довгостроково підтримувати її.

До вправ які спрямовано впливають на розвиток швидкісних здібностей школярів відносять вправи: а) на швидкість реакції; б) на швидкість виконання окремих рухів; в) на поліпшення частоти рухів; г) на поліпшення стартової швидкості; д) на швидкісну витривалість; е) на швидкість виконання послідовних рухових дій у цілому (наприклад, бігу, плавання, ведення м'яча). Вправи в стрибках використовуються для одночасного розвитку швидкісних і силових здібностей; вправи на орієнтування (у бігу, в іграх, на місцевості) створюють гарні можливості для одночасного удосконалювання швидкісних і координаційних здібностей (орієнтування в просторі, швидкість переміщень, швидкість реакції) [1, с. 6].

Вміння гарно і швидко бігати суттєво впливає на досягнення високих спортивних показників у всіх видах спорту. Основним змістом занять є спеціально-бігові, стрибково-бігові вправи, біг у різноманітних варіантах.

Аналіз наукової літератури з означеної проблеми виявив, що засоби легкої атлетики займають провідні позиції серед інших щодо розвитку фізичних якостей старших школярів. Вони формують основу для засвоєння змісту шкільної навчальної програми та мають значні переваги в організації і широкому їх використанні та не вимагають особливих умов і дорогого обладнання. Проведення уроків фізичної культури в старших класах з переважним використанням засобів легкої атлетики сприяє розвитку сили, швидкості і витривалості, тим самим підвищує фізичний потенціал старших школярів.

Література:

1. Андрощук Н. В. *Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні молодших школярів*. Тернопіль: Підручники і посібники., 1999. 112 с.
2. Волков Л. В. *Методика виховання фізичних здібностей учнів*. Київ: Рад. шк., 1980. 248 с.
3. Гогін О. В. *Розвиток силових здібностей на уроках легкої атлетики в школі. Теорія та методика фізичного виховання*. Харків: ОВС, 2009. № 4,5. С. 19-34; С. 19-26.
4. Гужаловський Л. А. *Розвиток рухових якостей у школярів*. Мінськ, 1978. 88 с.
5. Заціорский В. М. *Физические качества спортсмена*. Москва: Физкультура и спорт, 1970. 200 с.
6. Шиян Б. М. *Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 1*. Тернопіль: Навч. Книга-Богдан, 2001. 272 с.

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ БАТЬКІВ У ГАЛУЗІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДІТЕЙ З ООП

Ляхович Іванна

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта»
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. психол. н. І. І. Садова

Представлено аналіз соціально-психологічних проблем пов'язаних з вихованням дитини у сім'ї; розкрито основні підходи до психолого-педагогічного дослідження реабілітації дітей та акцентується увага на основних технологіях інтеграції дітей у суспільство.

Теоретичний аналіз праць, присвячених роботі з сім'єю (О. Безпалько, Л. Борщевська, Н. Грабовенко, А. Капська, В. Курбатов, Є. Мастоюкова та ін.), дав підстави констатувати, що родина, яка виховує дитину з особливими потребами, має певні проблеми, пов'язані з її народженням. Для таких сімей характерним є явища дезадаптації, психологічні проблеми, матеріальні труднощі, соціальна ізоляція, брак інформації щодо перспектив розвитку дитини, часто виникають непорозуміння між подружжям та ін. Ці проблеми потребують комплексного вирішення, спільної взаємодії психологів, педагогів, реабілітологів, соціальних працівників, логопедів тощо [6].

За допомогою даного дослідження вдалося виявити низку питань, що постійно переслідують батьків. Це – фінансові та матеріальні проблеми, постійне психічне та нервово перевантаження батьків, нерозуміння соціального оточення, відчуття самотності, ускладнення у сфері моралі й етики через ставлення суспільства до таких дітей. А також проблеми пов'язані з лікуванням, здійсненням медичної і педагогічної корекції та комплектації порушень, отриманням технічних засобів і спеціального приладдя, задоволенням потреб у періодичному контролі стану здоров'я, кваліфікованих консультаціях, оздоровленні [4, с. 149].

Існуючі проблеми можна умовно розділити на кілька основних різновидів.

1. Проблеми спеціалізованої допомоги, обумовлені специфікою захворювання осіб з фізичними обмеженнями.

2. Проблеми постійної допомоги психологів, соціальних педагогів, соціальних працівників у період психологічної кризи дитини і сім'ї, яка її виховує.

3. Проблеми освіти.

4. Проблеми, пов'язані з охороною здоров'я.

5. Проблеми, спричинені недоліками фінансового і матеріально-технічного забезпечення.

О. Мостіпан зазначає, що проблеми, які переслідують дітей з обмеженими функціональними можливостями та їхніх батьків зосереджені у таких сферах:

- психологічна допомога дітям і батькам (нестача матеріально-технічного та інформаційно-методичного забезпечення інноваційних методів роботи);

- медичне обслуговування (недостатня кількість і якість послуг безкоштовного лікування, а також профілактики, реабілітації і ранньої діагностики, брак спеціалізованих закладів і фахівців);

- матеріальне забезпечення (недостача пільг, безкоштовного забезпечення технічними та медичними засобами лікування);

- підготовка дітей і молоді до самостійного життя (нестача центрів соціально-психологічної реабілітації дітей з обмеженими функціональними можливостями, створення спеціальних служб знайомств та ін.);

- освіта і професійне навчання (нестача спеціальних класів у школах, недостатня якість спеціальної підготовки педагогів);

- вільне пересування (нестача транспортних пільг, невиконання вимог законодавства щодо пристосування транспорту до потреб дітей) [7, с. 16].

Сутність даного підходу полягає у залученні до процесу адаптації, реабілітації та інтеграції самих клієнтів, які при відповідній підтримці державної політики, громадських організацій та наявності новітніх технологій можуть створити повноцінну життєдіяльність для даної категорії людей.

Особливі потреби й обмежені можливості дітей та молоді з особливими потребами обумовлюють цілий комплекс специфічних проблем у сфері освіти. Оцінки батьків щодо освітньої і виховної роботи у спеціальних закладах містять нарікання на недостатній рівень, обмежену кількість спеціальних секцій для занять музикою, танцями, доступними видами спорту тощо, нестачу дитячих творчих осередків, брак талановитих педагогів, незручне територіальне розташування спеціальних закладів освіти [5, с. 4].

Джерелом негараздів сімей, які виховують дітей і молодь із функціональними обмеженнями, залишається комплекс проблем, пов'язаних з недоліками системи охорони здоров'я. Значне місце серед причин порушення здоров'я дітей займають пологові й післяпологові травми, як наслідок недостатньої кваліфікації медперсоналу та низького рівня медичного обслуговування [1].

Одна з важливих задач соціальних працівників – допомогти матері та батьку уявити своє становище їх власну роль у житті дитини і своє призначення. Тому *перший етап* соціальної реабілітації дитини з обмеженими можливостями – допомогти батькам змінити своє життя так, щоб і дитині допомогти, і зберегти активність у соціумі [3, с. 48].

Другий етап – входження у життя сім'ї дитини [3, с. 49]. На даний час немає загальної статистики, проте факт, що більшість сімей Отже, завдання другого етапу – створення груп взаємодопомоги батькам і всім членам сім'ї, передусім братам і сестрам.

Неможливо виховати здатність співчувати в умовах, коли здорові діти практично ізольовані від хворих однолітків. Тому третім етапом є виховання братів і сестер дітей [3, с. 50].

Як зазначають дослідники Л. Борщевська, А. Зіброва, І. Іванова та ін. одне з головних завдань соціальних працівників – розробка індивідуальної програми реабілітації. Повинні працювати не комісії, а постійно діючі психологічні консультації з широким доступом батьків до інформації про методи і шляхи розвитку дитини. Для того, щоб скористатися інформацією, батьки повинні навчитися визначати, що краще для дитини, як поєднувати роботу і догляд за нею [2, с.50].

Провідним компонентом соціальної роботи з даною категорією дітей є формування індивідуальності, їх соціалізація з урахуванням потенційних можливостей і потреб кожної дитини. Побудова взаємозв'язків дитини з мікро- і макросередовищем, розвиток її збережених психофізичних можливостей здійснюється шляхом розширення сфери спілкування, організації дозвілля, творчої та ігрової діяльності, допомоги у самообслуговуванні і пересуванні, організації оздоровлення. Ідеї спільного навчання можуть бути використані у таких формах роботи як: клуби спілкування, творчі лабораторії, ігротеки, літні табори, гуртки з декоративно-прикладної, художньої та літературної творчості, дитячі журнали, конкурси і фестивалі художньої творчості, бібліотечне обслуговування тощо [2, с. 7].

Література:

1. Бевз Г.М. та ін. Тематична доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2019 року „Діти з особливими потребами” / Г. М. Бевз; Є. П. Діденко; А. Г. Зінченко; Н. М. Комарова та ін. Київ: Державний інститут розвитку сім'ї та молоді, 2019.
2. Борщевська Л. В. та ін. На допомогу батькам, що мають дітей з особливими потребами. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 1999. 79 с.
3. Бондар В. та ін. Благодійна діяльність як передумова розвитку суспільної допомоги дітям з психофізичними вадами. Дефектологія. 1996. №4. С. 48-52.

4. Горностай П. Психологічні основи рольової реабілітації. Реабілітаційна підготовка на рубежі ХХІ ст. Науково-методичний збірник у двох частинах. Київ, 2018. С. 149-154.
5. Іванова І. Б. Організація соціально-педагогічної та психологічної допомоги у системі соціальних служб для молоді. Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції. Київ, 1995. С. 28-32.
6. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами: навчально-методичний посібник / сост. Н. В. Заверико, Т. Г. Соловійова. Запоріжжя : Тандем, 2018. 53 с.
7. Мостіпан О. Державна політика, її перспектива та пріоритети. Соціальний захист. 2018. №11. С. 15-18.

МАЛІ ФОЛЬКЛОРНІ ЖАНРИ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Макарчук Тетяна

студентка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – доктор філософ. н., доцент Н. В. Іванова

Розкрито особливості збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку за допомогою малих фольклорних жанрів.

Проблема розвитку та збагачення словника дітей раннього віку набуває особливої актуальності в зв'язку із модернізацією дошкільної освіти, оновленням змісту, вдосконаленням форм, методів та технологій навчання дітей рідної мови. Важливе місце у системі засобів мовленнєвого розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку посідає фольклор, як усна народна творчість, що існує у вигляді казок, потішок, загадок, пісень. Педагоги та психологи минулого (К. Ушинський, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський та ін.) вважають фольклор одним з дієвих та яскравих засобів народної педагогіки, що має величезні дидактичні можливості. Вони відзначають, що знайомство з народними творами збагачує почуття і мовлення малюків, формує ціннісне ставлення до навколишнього світу, є ефективним засобом їх морального та мовленнєвого розвитку.

Базуючись на сучасних уявленнях про семантичну структуру слова та її розвиток в онтогенезі, а також на даних дослідження лексики у молодших дошкільників, розроблені спеціальні методики формування лексики у дітей (Л. Єфіменкова, В. Єрьоміна, І. Кондратенко, Л. Лопатіна, С. Миронова, Н. Серебрякова, Т. Філіцева, Є. Соботович та інші) [1].

Аналіз малих фольклорних жанрів засвідчив, що їм притаманна низка специфічних рис, які надзвичайно приваблюють дитину, а саме: невеличкий обсяг тексту, доступність змісту, захоплюючий ігровий сюжет та використання художньо-зображувальних засобів мови. Фольклорні твори відзначаються барвистістю, виразністю, ритмічністю, легкістю для запам'ятовування.

Як відомо, до загальних завдань словникової роботи відносять: збагачення словника новими словами, засвоєння дітьми раніше невідомих слів, а також нових значень низки слів, які вже є в лексиконі; закріплення та уточнення словника; активізація словника, перехід слів із пасивного словника (словник, який дитина розуміє, пов'язує з певними уявленнями, але не використовує у власному мовленні) в активний (слова, які дитина не лише розуміє, а й активно та усвідомлено використовує у мовленні); вилучення з мовлення дітей нелітературних слів (діалектні, жаргонні, простомовні).

До спеціальних завдань відносять: збагачення словника дітей народними образними виразами, прислів'ями, приказками, антонімами, синонімами, метафорами, епітетами, емоційною лексикою, засвоєння дітьми узагальнень, понять, переносного значення слова, формування навичок словотворення тощо.

Необхідно зазначити, що перше знайомство дитини із народною поезією починається з малих фольклорних форм: потішок, примовок, лічилок, приказок, скоромовок та пісеньок-небилиць. Це сприяє розвитку фонематичного слуху, так як використовуються звукосполучення-наспіви, котрі повторюються кілька разів у різному темпі, із різною інтонацією, на мотив народних мелодій. Все це дозволяє дитині спочатку відчувати, а потім усвідомити красу рідної мови, її лаконічність, долучитись саме до такої форми викладу власних думок, що сприяє формуванню образності мовлення дошкільнят, словесній творчості [2].

Грамаічна різноманітність колискових пісень сприяє освоєнню і грамаічної будови мови. Навчаючи дітей утворювати однокореневі слова, необхідно використовувати саме такі пісні, так як в них створюються добре знайомі дітям образи, наприклад образ кота. Причому, це не просто кіт, а «котик», «котичок», «коток», «котунчик». Колискові пісні дозволяють запам'ятовувати слова та форми слів, словосполучення, освоювати лексичну сторону мови [3].

Наголосимо, що загадка – одна з малих жанрів усної народної творчості, у якій в гранично стислій, образній формі даються найбільш яскраві, характерні ознаки предметів чи явищ. Так, завданням вихователя середньої групи є необхідність зацікавити дітей загадками, вчити розуміти їх зміст, навчати повторювати за дорослими тексти рухливих ігор зі словами. Розгадування загадок розвиває здатність до аналізу, узагальнення, формує уміння самостійно робити висновки, умовиводи, вміння чітко виділити найбільш характерні, виразні

ознаки предмета чи явища, вміння яскраво та лаконічно передавати образи предметів, розвиває в дітей «поетичний погляд на дійсність».

Прислів'я та приказки заучують індивідуально чи із невеличкою групою дітей протягом дня, впродовж режимних процесів, протягом яких постійно можна знайти привід для застосування того чи іншого прислів'я чи приказки.

Скоромовка – це фольклорний жанр, побудований на поєднанні звуків, що заважають швидкій вимові слів. Скоромовки використовуються із метою вправлення дітей в правильній вимові звуків чи збагачення їхнього словника, розвитку відповідного темпу мовлення. В ЗДО проводять спеціальні заняття, на яких поєднують різні жанри фольклору.

Чудодійним методом розвитку мовлення дітей називав В. Сухомлинський казку. Вона є найулюбленишим, найпопулярнішим народним твором для дітей, який розкриває «безмежний світ людської уяви, полонить серця дітей і дорослих». Казка дозволяє дитині в особливій метафоричній формі пізнати для себе специфічні дитячі теоретичні питання про світ, про добро і зло, і вирішити проблему невизначеності (прогнозувати події, будувати власну поведінку на основі міфологічної картини світу) [4]. Логічно послідовний виклад, чітка побудова, влучність у вживанні фразеологізмів викликають неусвідомлене задоволення, сприяють засвоєнню традицій народно-поетичного мовлення. Лексика казок точно відповідає особливостям предметно-образного мислення дитини.

Отож, фольклор, використання його різноманітних жанрів є ефективним засобом і важливим чинником успішного навчання дітей українського мовлення. Колискові пісні, мирилки, забавлянки, утішки, безкінечні казочки збагачують словник новими поняттями, граматичними конструкціями, виховують інтерес й любов до рідного слова. Фольклор відіграє важливу роль в ознайомленні дітей із навколишнім світом та допомагає сформувати національно свідому особистість з духовно-моральними й естетичними якостями.

Література:

1. Богуш А. М. *Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Вища шк., 2002. 407 с.*
2. Гавриш Н. *Художнє слово і дитяче мовлення. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.*
3. Руснак І. Є. *Український фольклор: навч. посіб. Київ: Академія, 2010. 304 с.*
4. Лановик М. *Лановик З. Українська усна народна творчість. Київ: Знання – прес, 2006. С.95-116.*

Шкільний стрес причини появи і способи його уникнення

Максимчук Аліна

студентка 3-Г курсу спеціальності « Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Проаналізовано причини розвитку негативних психоемоційних станів у школярів.

Стрес – це реакція людини на складні ситуації в школі, на роботі, у взаєминах із друзями, родиною тощо. У дошкільнят прояви стресу нерідко виникають із низки причин. Розгляньмо найпоширеніші.

Педагогу дуже важливо знати причини виникнення стресу у школярів у навчально-виховному процесі та шляхи його подолання. Розібравшись з причинами стресу у школярів, як стрес проявляється в повсякденному житті і як вчасно його уникнути. Ознаки стресу у школярів мало чим відрізняються від тих, які з'являються у дорослих: поганий настрій, пригнічений стан, нервозність, сльози і підвищена емоційність, хронічна втома. Профілактикою у всіх випадках є діалог. Говоріть з вашою дитиною, обговорюйте те, що відбувається в школі.

Стрес не завжди виглядає як негативна реакція. У перші місяці навчання дитина може відчувати радісне збудження, активно ділитися з батьками новими враженнями, з ентузіазмом готувати домашні завдання. Це і є перша стадія стресу, яку батьки часто приймають за захоплення шкільним життям. Ось що відбувається далі: в організмі накопичується втома від постійного навантаження. Крім уроків, діти відвідують заняття для розвитку, спортивні секції, сил на підготовку домашніх завдань залишається все менше; вставати вранці стає складніше; виникає неухважність, нездатність сконцентрувати увагу.

Друга стадія стресу може бути сприйнята батьками як звичка, нормальне явище. Скарги дитини на втому, головний біль ігноруються. Робиться акцент на успішність, в якій помітна тенденція до погіршення. Неправильна оцінка стану в цей період може призвести до хронічного стресу, втрати мотивації до навчання, фізичного виснаження.

Наслідки стресу у дітей:

Якщо причиною стресу є перегляд шокуючих телепрограм, то наслідком може стати жорстокість і цинізм, прагнення завдати болю собі і оточуючим.

Якщо причиною стресу є насилля, то наслідком може стати замкненість дитини і проблеми із психікою. В особливо тяжких випадках стрес може призвести до затримки або навіть зупинки психічного розвитку. Така людина ніколи не зможе позбутися психологічної травми, ніколи не подорослішає.

Після пережитого стресу у дитини можуть виникнути серцеві та інфекційні захворювання, виразка шлунка.

Стрес у дітей може призвести до неврозу.

Діти, які пережили стрес, схильні набути хронічних захворювань: астму, цукровий діабет.

На жаль, стресові ситуації неминучі в житті кожної людини. Але можна згладити негативний вплив стресу, правильно виховавши дитину і допомагаючи їй долати життєві труднощі.

Виділяють чотири групи симптомів стресу: фізичні, емоційні, розумові і поведінкові.

Фізичні симптоми: 1. Дитина хворіє частіше, ніж зазвичай; 2. Головні болі; 3. Нудота; 4. Біль у м'язах; 5. Проблема зі сном; 6. Печія, розлад шлунка; 7. Втома; 8. Почервоніння на шкірі; 9. Стиснуті зуби; 10. Біль у грудях або тахікардія.

Емоційні симптоми: 1. Нетерплячість; 2. Почуття смутку і/або депресія; 3. Почуття пригніченості; 4. Невгамовність, занепокоєння; 5. Роздратування; 6. Почуття ізоляції; 7. Складно справлятися з повсякденними проблемами; 8. Радикально песимістичний настрій.

Розумові порушення: 1. Порушення концентрації уваги; 2. Проблеми із запам'ятовуванням нового матеріалу і виконанням домашнього завдання у визначені терміни; 3. Хронічне занепокоєння; 4. Тривожне мислення і чутливість; 5. Порушення мови (бурмотіння або заїкання); 6. Нав'язливі або небажані думки.

Поведінкові порушення: 1. Зміни в звичках харчування; 2. Зміни в звичках сну; 3. Вживання наркотиків або куріння; 4. Звичка гризти нігті; 5. Компульсивні рухи; 6. Збій у виконанні повсякденних домашніх обов'язків; 7. Зміни в поведінці в школі або в повсякденній діяльності; 8. Часта брехня; 9. Проблеми в стосунках з дорослими, вчителями, однокласниками.

Поради від вчителів як уникнути стресу?

1. Перший спосіб позбутися стресу – вольовий (переключити увагу на щось інше). Важливо, що перемикатися з емоційних переживань потрібно на розумову діяльність.

2. Думайте над своїми взаємовідносинами з дітьми, цілеспрямовано будуйте їх.

3. Частіше посміхайтесь при спілкуванні з дитиною.

4. Умійте вислухати свою дитину.

5. Частіше обнімайте свою дитину, говоріть їй лагідні, ніжні слова.

6. Станьте для дитини партнером по спілкуванні

7. Оцінюйте вчинок дитини, а не її особистість.

8. Утримуйте від принижень дитини образливим, словом, погрозою позбавити обіцяного.

9. Ніколи не відмовляйте своїй дитині у підтримці та допомозі.

Література:

1. Єфремова Н. Л. Стрес у педагогічній діяльності. Безпека життєдіяльності. 2012. No 8. С. 2-3.

2. Залеська О. Діти в умовах травматичної кризи. Робота психолога. Психолог. 2015. Черв. (No 11/12). С. 35-38.

3. Коцур Н. І. Фізіолого-гігієнічна оцінка інноваційних педагогічних технологій. Науковий огляд. Вип. 1. Київ, 2013. С. 77-82.

4. Худякова Н. Профілактика негативних наслідків стресу в дітей. Психолог. 2015. Черв. (No 11/12). С. 31-34.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК НОСІЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ

Малета Мирослава

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист О. М. Юрчук

Розкрито значення музики як вагомого компонента, що сприяє формуванню та розвитку духовно-моральних якостей школярів. Підкреслено доцільність вивчення духовних творів на уроках музичного мистецтва.

Сучасна соціально-психологічна ситуація, що склалася в суспільстві, характеризується своєю кризою особистості, що виникла внаслідок втрати духовно-моральних цінностей.

Нинішню культурно-історичну епоху вирізняє посилений пошук духовних орієнтирів, внутрішніх стрижневих вартостей, загальнолюдських морально-етичних та естетичних ідеалів. У цьому разі звернення до музичної класики, випробуваної часом, і природне, і, водночас, повчальне. З одного боку художня спадщина того чи іншого митця дає змогу заглибитися в духовний, морально-етичний світ людини, доторкнутися до вселюдського ідеального начала буття, а з іншого – наука про мистецтво на підґрунті художньої творчості вибудовує свою власну систему філософських, естетичних, культурологічних ідей [2].

Одним із засобів, що сприяє формуванню та розвитку духовно-моральних якостей школярів, є музичне мистецтво, оскільки воно відображає світ цілісно, в єдності істини, добра та краси, і, перш за все, спрямоване на пізнання внутрішнього світу людини, його ідеалів, життєвих орієнтирів та цінностей.

Відомо, що кінцева мета музичного виховання передовсім передбачає моральне вдосконалення школяра. Музичне мистецтво виступає перед учнем в ролі провідника певних ідей та ідеалів. Ось чому недооцінка художньої і, зокрема, музичної освіти неминуче обертається для школи недорозвитком морального, гуманістичного начала у вихованні [7; с. 147].

Музика – один із самих дієвих і найяскравіших засобів виховання – завжди претендувала на особливу роль у суспільстві. В древності музиці приписували магічну силу: лікували людей від суму, нервових розладів, різних захворювань. Нині відомо, що музика навіть здатна змінити клітинний розвиток: прискорити ріст одних і сповільнити – інших.

А для того, щоб високі зразки музичної творчості стали доступними людині, вона повинна отримати відповідне музичне виховання – правильну планомірну підготовку до їх розуміння. І чим раніше почати цей процес пізнання, тим кращих результатів можна досягти. Тому дуже важливо, щоб зустріч зі справжньою музикою відбулася якомога раніше.

Музика – таємно чи явно – містить в собі широке коло духовних орієнтирів, відповідно в її виразових засобах відображені зв'язки з жанрами, що розвивалися в церковній та світській музиці протягом різних століть. Кожна епоха має свої прийоми побудови художнього світу твору і способи представлення в ньому людини з її емоціями і почуттями. Безсмертні музичні твори Моцарта, Бетховена, Шуберта, Чайковського вчиняли величезний вплив на емоційне самопочуття людини, активізували енергетичні процеси організму і направляли їх на фізичне оздоровлення.

Що становить справжню велич, скажімо, музики Баха? Чи доречна в її виконанні пихатість, натужне, перебільшено-щільне легато і нетерплячо-пристрасне вібрато? Чи справжня велич полягає в смиренному забутті себе перед обличчям істини та краси? Музика митця сповнена символів...

Може, наприклад, здатися, що вся емоційна музика Чайковського розгортається у швидкоплинному світі бентежних емоцій і позбавлена цієї вищої краси духовного погляду. Але це не так, бо вона піддається духовному аналізу.

І музику бароко, і романтичне XIX століття об'єднує триєдність перетвореного, перетворюючого і перетворення – як вияв найбільшої, найважливішої таємниці художності.

Наведені вище приклади дали змогу переконатися, наскільки глибокий та різноманітний світ музики, до нього неможливо підступитися з убогим апаратом сучасної гуманістичної психології тілесної людини.

На думку В.В. Медушевського, надійним орієнтиром на шляху культурних перетворень нашого суспільства є концепція православної музичної освіти, оскільки піснеспіви Православної Церкви з їх здавна збереженою національно-характерною мелодикою, найбагатшою і неповторною своєрідністю гармонізації, несиметричними ритмами займають почесне місце в скарбниці світової музичної культури [4; с. 96].

Церковні розспіви здатні облагородити й піднести серце, душу та розум співаків і слухачів над усім земним, примирити людину з бідною, полегшити скорботу й зігріти серце небесною благодаттю. Церковний спів служить засобом вираження почуттів, він «... є торжеством для радіючих і втіхою для тих, хто сумує» (Св. Іоанн Златоуст). При його допомозі розкриваються найглибші, найбагатші й найбільш піднесені душевні стани, які часто не знаходять у людській мові відповідних слів та виразів.

Традиції церковного співу завжди вирізнялися природністю і величною простотою, благоговійною радістю й захопленням, розчуленням, умиротворенням та смиренністю. Але ж подібні інтонації характерні і для світської музики! Звідси слідує найважливіший наслідок для теорії музичної і взагалі художньої освіти – це положення про генетично закладений базовий характер церковного (духовного) мистецтва в справі культурного навчання і виховання, позаяк церковний спів завжди був улюбленим і задушевним мистецтвом, де яскраво і повною мірою виражалися художній геній і релігійна настроєність народу.

Підходячи до різноманітних зразків національної, вітчизняної та світової музичної культури з таких позицій, школярі опановують вміння дати самостійну, аргументовану, морально-естетичну оцінку різних музичних образів. Дуже важливо в різнобічний цілісний аналіз музичних творів включати асоціації з творами інших видів мистецтв, вияснити зв'язки музики з історією, суспільствознавством, релігією. Учні повинні відчувати, що музика – не дрібниця, що це не естетичне прикраса життя, а її важлива частина, котра глибоко впливає і на кожну людину, і на суспільство в цілому. Варто поглибити уявлення дітей про нерозривність духовного зв'язку музики та релігії, і не тільки на рівні ознайомлення з окремими зразками вітчизняної та зарубіжної культової музики, жанрами Страстей, Меси, Реквієму. Адже висока місія безсмертного мистецтва – бути постійною живою ланкою між минулим, сьогоденням і майбутнім, духовною пам'яттю людства [5; с. 159].

Прикладами використання духовних творів на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти можуть бути меси Й. Гайдна, «Реквієм» В.А. Моцарта, «Урочиста меса» Л. Бетховена, меса «Stabat mater» Ф. Шуберта, «Літургія» та «Всенощне бдіння» П. Чайковського та «Всенощне бдіння» С. Рахманінова, літургійні твори К. Стеценка, М. Леонтовича, культові твори інших композиторів.

Отже, музика – не тільки носій духовних цінностей, збережених людством, але й особлива мова

духовного спілкування, якою потрібно оволодіти школярам. Адже через інтонаційно-художнє спілкування учнів з музичним твором відбувається залучення їх до загальнолюдського духовного досвіду, відображеного як у музиці своєї країни, так і надбаннях інших народів світу.

Література:

1. Буева Л. П. *Духовность и проблемы нравственной культуры. Вопросы философии.* 1996. № 2. С. 3–9.
2. Власенко О. М. *Роль музики у формуванні духовності особистості. Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-методичний журнал.* 2008. № 5. С. 224–230.
3. Кримський С. Б. *Принципи духовності XXI століття. Директор школи.* 2003. № 8. С. 4–5.
4. Матонис В. П. *Музыка в системе эстетического воспитания.* Москва: Музыка, 1990. 143 с.
5. Миропольська Н., Ничкало С., Рагозіна В. та інші. *Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання : Навчальний посібник.* Тернопіль : Богдан, 2006. 240 с.
6. Наконечна О. П. *Естетичне як тип духовності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філос. наук : спец. 09.00.08.* Київ, 2004. 34 с.
7. Савчин М. В., Василенко Л. П. *Вікова психологія : Навчальний посібник.* Київ: Академвидав, 2005. 359 с.

ГРА ЯК ПРОВІДНА РОЛЬ НАВЧАННЯ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ В НУШ

Мальона Марта

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист В. К. Ричко

Представлено роль гри в образотворчому мистецтві.

У даний час школа потребує такої організації своєї діяльності, яка забезпечила б розвиток індивідуальних здібностей і творчого ставлення до життя кожного учня, впровадження різних інноваційних навчальних програм, реалізацію принципу гуманного підходу до дітей.

Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавими і захоплюючими не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні кроки з вивчення предметів. Цікавість умовного світу гри робить позитивною, емоційно забарвленою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції дитини.

Саме в іграх розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем. У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самостійно, розвивається увага, пам'ять, бажання вчитися. Задовольняючи свою природну невсипущу потребу в діяльності, в процесі гри дитина «добудовує» в уяві все, що недоступне їй в навколишній дійсності, у захопленні не помічає, що вчиться – пізнає нове, запам'ятовує, орієнтується в різних ситуаціях, поглиблює раніше набутий досвід, порівнює запас уявлень, понять, розвиває фантазію.

У грі найповніше проявляються індивідуальні особливості, інтелектуальні можливості, нахили, здібності дітей. Гра – це творчість, гра – праця.

Одним із надзвичайно важливих факторів у навчанні учнів образотворчого мистецтва, особливо на першому етапі, є розвиток стійкого інтересу. Завдяки інтересу до гри поглиблюються й закріплюються знання, різко змінюється весь характер діяльності учнів.

Вивчення образотворчого мистецтва в початковій школі покликане сформулювати в учнів художній спосіб пізнання світу, дати систему знань і ціннісних орієнтирів на основі власної творчої діяльності та досвіду.

І саме в іграх розкривається їхня творчість. Діти дуже добре сприймають ігри на образотворчу тематику: «Загадай – ми відгадаємо», «Що спочатку, а що потім?», «Магазин», «Овочі і фрукти», «Хто де живе?», «Знайти дерево за назвою».

Широкі можливості у початковій школі є для проведення ігор-занять та ігор-вправ. Так, для розвитку усного мовлення, логічного мислення й образотворчих якостей учнів доцільно проводити такі ігри: «З якого дерева листя?», «Знайди такий самий предмет (колір)», «Що змінилось?», «Чого тут не вистачає?», «Коли це буває?», «Для чого це потрібно?», «Хто на чому грає?», «Чіі це інструменти?».

Ще один приклад створення ігрової ситуації для рольової гри: на одному з уроків до першокласників раптом завітав «листоноша». Він роздає кільком дітям «листи» – завдання для складання маленьких оповідань за малюнками (або опорними словами), що лежать у конвертах. З нетерпінням очікують діти цих листів, прагнучи скласти найкращий твір.

Щоб активізувати мовчазних учнів, можна проводити гру-вправу «Відгадай!» На столі чотири-п'ять іграшок з виразними ознаками. Першокласники уважно розглядають їх. Потім учитель накриває іграшки і пропонує учням вибрати одну з них: «Діти, зараз ми дізнаємося, кому що сподобалось. Я бачу, всім хочеться

відповісти. А хто зможе, не називаючи іграшки, так розповісти про неї, щоб ми самі здогадалися, яку він вибрав?» Учні швидко пересвідчуються в тому, що кожний предмет має багато ознак, але не всі вони істотні.

Велику розвивальну цінність становлять ігри-вправи на виключення зайвого: «Який предмет зайвий?», «Який колір заблукав?» тощо. Особливо охоче молодші учні грають у такі ігри, які потребують активної участі всього класу. Наприклад, в ігри-заняття, де передбачаються пересування, рухи за певними правилами.

Ознайомлюючись з навколишньою дійсністю, діти охоче грають у сюжетні ігри («Ми прийшли до театру», «Я збираюся в гості» та ін.), які розвивають увагу, спостережливість, спонукають до самоконтролю. Адаже учні діють у ситуаціях, близьких до їхнього життєвого досвіду.

Головні умови ефективності застосування ігор – органічне включення в навчальний процес; захоплюючий сюжет, наявність справді ігрових елементів, зокрема зачинів, римування; обов'язковість правил, які не можна порушувати; використання лічилок; емоційне ставлення самого вчителя до школярів (його слова й рухи цікаві, несподівані для дітей). Коли якусь гру використовують надто часто, виникає небезпека втрати інтересу дітей до неї, бо зникає новизна. У цьому разі не слід залишати незмінними ігрові дії, в зміст треба вносити щось нове: ускладнювати правила, змінювати предмети, включати елементи змагання, починати гру з несподіваної лічилки або ігрового зачину.

Пояснення вчителя під час проведення гри має бути лаконічним і зрозумілим, пробуджувати інтерес. І чим молодші учні, тим доцільніше не тільки пояснювати, як грати, а й показувати, як це робити. (Зрозуміло, участь класовода залежить від змісту гри.) Наприклад, гру «Відгадай», мета якої – розвиток зв'язного мовлення, вміння точно й коротко описати предмет, доцільно почати з розповіді-зразка, щоб діти зрозуміли, як розповідати про характерні ознаки предмета.

Висновок: Працюючи над питанням «Гра як провідна роль навчання в образотворчому мистецтві в НУШ». Я зрозуміла, що без використання ігор на заняттях, а в особливості образотворчого мистецтва, просто здається не можливим. Адаже саме завдяки ігровим формам навчання, вдалося залучити дітей до активної діяльності на заняттях, дати змогу дитині відчувати успіх, повірити в свої сили, навчати без примусу, щоб кожен учень був не просто слухачем, а дослідником, фантазером, винахідником і просто жив щасливим життям спілкування.

Література:

1. *Ігрові технології молодших школярів*

: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0b65625b2bc68b5c43b89521216c27_0.html

2. «Формування навичок образотворчої діяльності у молодших школярів у процесі використання дидактичних ігор та цікавих вправ»: <https://works.doklad.ru/view/rJjZuTsXOvg.html>

3. *Особливості проведення занять з образотворчого мистецтва в учнів першого класу:* https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0a65625a2ad68a4d53b89421216c37_0.html

4. *Особливості викладання освітньої галузі «Мистецтво» у 1 класі:* <https://naurok.com.ua/osoblivosti-vikladannya-osvitno-galuzi-mistectvo-u-1-klasi-26793.html>

5. *Як зробити урок цікавим у початковій школі?:* https://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/37880/

ХАРЧУВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА НОВОЮ СИСТЕМОЮ

Мальона Марта

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Представлено вирішення проблеми харчування молодших школярів.

Харчування ж школярів потребує особливої уваги ще й тому, що сучасне навчання у школі потребує високого розумового та фізичного навантаження й супроводжується значними енерговитратами. За останніми даними ВООЗ, здоров'я дитини на 15 % залежить від організації медичної служби, на 25 % – від генетичних особливостей і на 60 % – від збалансованого харчування. Харчування дуже сильно впливає на все, що відбувається в житті та формуванні організму дитини. Це не тільки належний розвиток системи травлення, шлункового тракту, а й нервової, кістково-м'язової системи та й узагалі всіх життєво важливих органів. Правильний раціон впливає на працездатність дитини, а відтак і на рівень засвоєння корисної інформації.

Чи не краще реформувати шкільне харчування, щоб діти із задоволенням їли гарячі страви і не псували собі здоров'я булочками і батончиками?

Італійські сніданки, іспанські, грецькі – на них же приємно навіть дивитися. І морепродукти там, і свіжі фрукти, овочі на пару. А оце наша краса, на тарілці... Веселі картинки з пострадянського простору. Якщо згадати, що існує взаємозв'язок між нашою свідомістю і тим, що ми їмо, уявіть, які риси виховує в дітях отака їжа. Яким може бути дух і настрої в людині, коли її у розпал робочого дня годують чимось сірим, без смаку і аромату.

Харчування для дитячих шкіл, яке й нині є канонічним для наших шкільних кухарів, було розроблене, в

50-х Анастасом Мікояном. Він вважав смачну їжу буржуазними забобонами. Головними показниками були калорійність та поживність. Ніяких фритюрів, бешамелів, коріандрів і кардамонів, нічого занадто збуджуючого.

Тодішня система харчування повністю відповідала і реаліям, і потребам і викликам. Наприклад, манка – нічим не корисна, але дешева, проста в зберіганні, в приготуванні. Наїстися можна невеликою порцією.

Але чому через 67 років дітей годують майже тим самим, за тими ж застарілими технологіями. Та сама кип'ячена сметана, та сама манка, єдине завдання якої – наповнити шлунок.

Шкільне харчування – також частина навчального процесу, тож, може, прийшов час реформувати не тільки шкільну програму, й меню?

Молодий кухар Євген Клопотенко є одним з перших, хто вийшов на офіційний рівень із пропозиціями, як можна годувати дітей на ті ж самі гроші, але смачно, корисно і так, щоб воно їх надихало краще вчитися. Він розробив громадський проект із створення сучасного рецептурного збірника страв для шкільних навчальних закладів і представив його на конкурс проектів КМДА.

Євген – переможець «МастерШефу» і випускник LeCordonBlue. На шкільні їдальні повар гострить зуби від тих пір, як сам був школярем, і тепер погрожує перетворити шкільне їдло на цілком пристойну їжу.

Одноманітна їжа не може забезпечити розвиток дитячого організму. Тому при складанні меню слід передбачити приготування страв із різноманітних продуктів, страви не повинні повторюватися протягом 4-х днів.

В організації раціонального харчування дітей велике значення має правильна науково обґрунтована технологія приготування їжі. Правильна кулінарна обробка продуктів повинна максимально зберігати їх біологічну цінність, підвищувати засвоюваність і надавати їжі приємного зовнішнього вигляду, смаку і запаху.

Ці Пантагрюелівські нариси є витримками з методичного посібника з організації шкільного харчування, схваленого колегією Полтавського управління освіти і науки в 2007 році. Ми використовуємо саме його, тому що він дуже детальний і є у вільному доступі. Навряд чи ці рекомендації суттєво відрізняються в районах, чи змінилися з 2007 року.

Може, якби їх притримувалися у всіх шкільних їдальнях, то і реформи, як такі, були б в них не потрібні. Отже, через невеликі фінанси держави можна забезпечити дітей правильним і повноцінним раціоном харчування. Якщо використовувати меню Євгенія Клопотенка, то це буде смачно і не затратно. Надіюся, що ми досягнемо Європейського рівня в харчуванні молодших школярів.

Література:

1. К. Чельник. *Харчування дітей у школі – як не нашкодити?* <https://osvita.ua/school/method/238/>
2. Шеф – кухар для школяра: як зробити шкільні обіди смачними і змінити націю. <https://klopotenko.com/shef-kuhar-dlja-shkoljara/>
3. Методичний посібник з організації шкільного харчування: <http://hadyachnmc.at.ua/Fotoalbom/Pochatkovi/publik.pdf>
4. Про затвердження Методичних рекомендацій з організації харчування учнів у загальноосвітніх навчальних закладах: <https://ips.ligazakon.net/document/ME06513>
5. *Здорове харчування для дітей [Електронний ресурс].* <https://kidsvisitor.com/uk/news/102-sekreti-zdorovogo-kharchuvannianashikh-ditei/>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ І ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯНУША КОРЧАКА

Марко Ангеліна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Володимир – Волинський педагогічний коледж ім. А.Ю. Кримського

Науковий керівник – викладач-методист Т. М. Листопад

Висвітлено життєвий шлях Януша Корчака, його гуманістичні погляди на виховання дітей, значення поняття «дитиноцентризм», «педагогіка партнерства».

Сучасний розвиток шкільництва та вітчизняної системи освіти характеризується активністю наукових пошуків у напрямі надання важливого значення ідеям гуманістичного ставлення до самої особистості дитини. Педагогами сьогодні здійснюється пошук інноваційних форм організації виховного процесу, під час якого в найбільшій мірі реалізуються важливі завдання формування гуманної особистості, яка здатна до саморозвитку, самореалізації та самопізнання.

Януш Корчак (1878 – 1942) – польський педагог, лікар, письменник, громадський діяч. Він є символом духу, мудрості викладача та героїчної любові до дітей. Його справжнє ім'я – Генрік Гольдшміт. Народився у Варшаві в інтелігентній сім'ї. Змалку любив читати. Будучи сином заможних батьків, він навчався в елітній школі. Коли йому виповнилось одинадцять, помер батько. Хлопчиків довелось заробляти на життя самостійно для того, щоб піклуватись про себе та своїх рідних. Але він не опустив руки, не кинув навчання, а продовжував сумлінно працювати. В результаті чого успішно закінчив школу і вступив до медичного інституту, по закінченні якого, працював педіатром. Януш Корчак ніколи не залишався байдужим до дітей, до їхніх

страждань. Він любив усіх дітей не залежно від національності чи походження. Його любов була абсолютною, всеосяжною, і без сумніву відокремлювала його від дорослого світу. Лише діти мали право на його час та його життя. Він завжди говорив про те, що голодна дитина повинна бути нагодована, хворій дитині повинна бути надана допомога, а сирота і бездомна дитина повинна отримати притулок [4, с.51-55].

Джерела свідчать, що Януш Корчак вів подвійне життя – вдень зразковий учень Генріх Гольтшміт вивчав ази анатомії, а ввечері він ходив бідними провулками, переодягнувшись у святого Миколая, для того, щоб роздавати дітям подарунки. Він приховував це, навіть, від власної матері, тому що був впевнений у тому, що вона не тільки не зрозуміє, але й осудить, та Генріх вже не міг по іншому. Він розумів, що ці діти потребують допомоги і розуміння, поруч з ними він забував про власні проблеми. Його філософія була проста – діти, це не люди в майбутньому, а люди в теперішньому часі і вони мають право на повагу та на те, щоб дорослі поводитись з ними, як з рівними. Януш Корчак казав, що дитинство кожної дитини повинно минути щасливо, саме тому він відмовився від власного щастя заради щастя дітей-сиріт. Він щиро пройнявся любов'ю до цих дітей та хотів їм допомогти. Згодом відвідавши численні притулки для дітей, він поставив собі за мету: забезпечити дітям-сиротам належні умови життя. Видатний педагог не зрадив своїм цілям, адже пізніше було створено «Дім сиріт», яким він керував до кінця свого життя. Ще з молодих років його цікавили питання про виховання дітей. Він хотів максимально наблизитись до світу дитини, зрозуміти її природу. У своєму «Домі сиріт» Корчак створив цілий орган самоуправління до якого входили лише діти і не було жодного дорослого. Також заснував спеціальний суд, який виносив тільки два рішення виправдати або пробачити. У «Домі сиріт» існували закони, які діти розробили спільно з своїм педагогом – Янушем Корчаком. Педагог говорив про те, що дитина повинна виховуватися в розумінні того, що її кращі якості повинні служити на користь іншим людям.

Януш Корчак був одним з перших, хто настільки зрозуміло сформулював та реалізував в педагогічній практиці ідеї поваги до дитини, які є важливими для всіх нас. Він говорив про те, що тільки намагаючись зрозуміти складні процеси формування особистості дитини, батьки та вихователі зможуть навчитись любити дитину по-справжньому [3, с. 56-58].

Він боровся з невпорядкованістю світу не лише як лікар чи педагог, а й як письменник. Працював під літературним псевдонімом – Януш Корчак. Він написав книги з педагогіки, публіцистики, казки та фантастику. Згодом у своїй книзі «Як любити дитину» Януш Корчак поділиться своїм невичерпним досвідом та основними принципами виховання дітей. Ця книга була перекладена на численні мови світу та отримала цікаву та своєрідну назву – «Біблія для батьків».

Януш Корчак упродовж усього свого життя ніколи не зупинявся на досягнутому. Він допоміг організувати притулок для дітей працівників, читав лекції з дитячої психології у Варшавському університеті, видавав книги, писав дитячі казки. Одна з таких казок під назвою «Король Мацюсь Перший» принесла йому світову славу. Його принципи стали основою для створення першої у світі Декларації прав дитини. Раніше вважалося, що дітей треба виховувати та навчати через покарання, але Януш Корчак закликав нас любити їх такими, якими вони є. Він був переконаним у тому, що від цієї любові вони стануть кращими. Він вважав, що діти мають право на свободу та повагу, при цьому розуміючи свободу не як всюдозволеність чи анархію, а тільки як необхідність створити атмосферу вибору та вміння знайти з ними спільні інтереси. Януш Корчак говорив про те, що треба вчити дитину цінувати правду і впізнавати неправду, і не тільки любити, але і ненавидіти, не тільки поважати, але і зневажати, не тільки погоджуватись, але і обурюватись. Тому що діти, це передусім – люди. Більше того, педагог вважає, що вони мудріші за дорослих. Педагог повинен пам'ятати, що кожна дитина потребує індивідуального підходу. Тому у спілкуванні дорослі не повинні опускатися до рівня дитини, а навпаки підніматися до їхніх почуттів, ставати навщипиньки, щоб не образити [1, с. 8-12].

Януш Корчак вірив у велику силу виховання. Основною ідеєю його концепції було прагнення змінити світ та створити нове суспільство, яке будувалося би на людяності, та гуманному ставленні один до одного [5].

Гуманістичні орієнтири у виховній системі Януша Корчака впроваджувались через організацію прагнення дитини стати кращою. «Дозвольте дітям помилятися і радісно прагнути до виправлення» – таке толерантне ставлення є ще одним підтвердженням гуманного ставлення Януша Корчака до дітей.

Ідеї концепції Януша Корчака перегукуються з Новою українською школою, яка максимально враховує потреби дитини, її здібності та можливості. Нова українська школа побудована на педагогіці партнерства, яка ґрунтується на принципах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості. В основі поглядів Януша Корчака лежить «дитиноцентризм», що є актуальним зараз у Новій українській школі. Дитиноцентризм – це максимальне наближення навчання та виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей та життєвих планів [2, с. 18].

Перебуваючи на переддипломній практиці у Володимир-Волинській загальноосвітній школі № 2 у 2-А класі ми переконалися, що педагогіка партнерства є активною. При проведенні уроків Я досліджую світ, у процесі вивчення теми тижня «Цінності» в учнів формувалась система морально-етичних, загальнолюдських цінностей, таких як: справедливість, повага до себе та інших людей, повага до життя, чесність та гідність. Дані цінності є дуже важливими для життя в суспільстві, а також для формування особистості, громадянина і патріота, саме такого, яким повинен стати випускник Нової української школи.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що концепція Януша Корчака виникла, як протест проти традиційної педагогіки XIX століття. Запропонована ним особлива методика самоврядування в дитячому колективі була спрямована на гуманістичне формування особистості кожного вихованця, як людини так і

громадянина. «Дітей немає – є люди, але з іншим масштабом понять, іншим запасом досвіду, іншою грою почуттів та іншими прагненнями» – саме ця теза підтверджує гуманістичні ідеї його педагогічної концепції, які відображені у Новій українській школі.

Література:

1. Бабак Н., Януш К. *Дипологія Король Мацюсь Перший. Світова література. 2014. № 10. С.8-12.*
2. Бібік Н.М. *Нова українська школа : поради для вчителя / за заг.ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. С.18.*
3. Довга Т. *Валеопедагогічні ідеї в гуманістичному досвіді Януша Корчака і Василя Сухомлинського. Початкова школа. 2014. № 1. С.56-58.*
4. Загайна Н. В. *Самовіддане служіння дитини: до 135 років від дня народження Януша Корчака. Шкільна бібліотека. 2013. № 13-14. С.51-55.*
5. *Український педагогічний словник / С. Гончаренко. Київ: Либідь, 1997. 249 с.*

РОЛЬ ІНТЕГРАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Маркусь Людмила

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. Т. В. Горобець

Сформульовано поняття «технологія», «технологія навчання», «педагогічна технологія», інтерактивні технології, подано розгорнуту структуру дидактичної технології.

На сучасному етапі розвитку суспільства постає проблема застосування інноваційних технологій, необхідних для ефективного забезпечення музичного навчання та виховання в закладах загальної середньої освіти.

Розуміння вчителем актуальності проблеми розвитку та формування естетичного сприймання, завдань музичного виховання дітей, пошук ефективних шляхів і методів активізації музичного сприймання учнів старших класів допомагає значною мірою вдосконалювати стратегію загального естетичного розвитку школярів. Однак застосування інноваційних технологій, необхідних для ефективного забезпечення музичного навчання та виховання, не є сьогодні цілеспрямованим і достатнім.

Учень сучасної школи, щоб знайти своє місце в житті повинен оволодіти такими якостями, як: гнучко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях; самостійно та критично мислити; уміти бачити та формувати проблему; знаходити шляхи раціонального її вирішення; усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть бути використані в оточуючій його дійсності; бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити; грамотно працювати з інформацією (вміти збирати потрібні факти, аналізувати їх, висувати гіпотези вирішення проблем, робити необхідні узагальнення, зіставлення з аналогічними або альтернативними варіантами розв'язання, встановлювати статистичні закономірності, робити аргументовані висновки, використовувати їх для вирішення нових проблем); бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати в колективі, у різних галузях, різних ситуаціях, легко запобігати та вміти виходити з будь-яких конфліктних ситуацій; вміти самостійно працювати над розвитком особистої моральності, інтелекту, культурного рівня [4, с. 8].

Педагогічну технологію В. Безпалько розуміє як реалізацію проекту діяльності учня, опосередкованого особистістю конкретного вчителя, його технікою; дефініція вченої вирізняється простотою і лаконічністю: «технологія – це змістова техніка реалізації навчального процесу». «Технологія навчання, – як зазначає С. Гончаренко (за визначенням ЮНЕСКО), – це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням людських і технічних ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти» [2]. Технологію навчання, як дидактичну технологію О. Пехота, розглядає як «шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах визначеного предмета, теми, питання, що є близьким до конкретної методики» [4, с. 23].

Оволодіння педагогічною технологією, на думку Г. Селевка, полягає в інтеграції всіх елементів системи в короткому (або тривалому) акті педагогічного впливу, який складається з трьох функцій: ініціювання активності суб'єкта, озброєння його способами діяльності, стимулювання індивідуального вибору [5, с. 49].

У «Педагогічному словнику» за редакцією М. Ярмаченка поняття «педагогічна технологія» розглядається як «сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, що дозволяють успішно реалізувати поставлені освітні цілі»; це поняття взаємодіє з дидактичним завданням, особливості якого визначають вибір педагогічної технології [3, с. 231].

Узагальнюючи різні підходи та ознаки педагогічних технологій Л. Масол визначає складові педагогічної технології як системного інтегрованого способу організації навчально-виховного процесу: планування цілей і завдань, прогнозування результатів педагогічної взаємодії; реалізація цілей через систему засобів, інструментальних дій і операцій у процесі організації педагогічної взаємодії; оцінювання й

коректування результатів педагогічної взаємодії [1, с. 21].

Отже, сутність сучасних поглядів на педагогічні технології можна сформулювати наступним чином: педагогічна технологія відображає розробку і реалізації в освітньому процесі педагогічного проекту, який: відображає певну систему педагогічних поглядів; спрямовує на досягнення конкретної освітньої мети; визначає зразок професійно-педагогічної діяльності щодо його реалізації. Зразок професійно-педагогічної діяльності, закладений у педагогічній технології, дає можливість педагогу в процесі досягнення мети створювати за зразком нові утворення при оптимальності ресурсів і зусиль усіх учасників педагогічної взаємодії.

Метою інтерактивних технологій навчання є набуття учнями *інтеркультурної компетентності* – готовності, здатності до комунікативної і кооперативної діяльності, оволодіння комплексом відповідних умінь. З огляду на велику кількість інтерактивних умінь, Л. Масол класифікує їх у такі основні групи: – вміння слухати партнерів і виявляти до них прихильність, доброзичливість, толерантність; – вміння переконувати, аргументувати власну думку, керувати емоційним станом; – вміння дискутувати, підтримувати зворотній зв'язок, ініціювати, спілкування, доходити компромісу; – вміння взаємодіяти, співпрацювати, встановлювати ділові контакти, працювати в парі, малих групах, колективно [1, с. 91].

Комунікативна функція мистецтва виявляється в різних видах спілкування: діалог з митцем, діалог з образом твору, діалог культур, діалог особистісних смислів у системі «учень – учень» або «вчитель – учні», внутрішній діалог (інтеріоризована дискусія). Отже, розуміння мистецтва – це творчий процес співпереживання та інтерпретації, що носить активно діалогічний характер. З-поміж низки інтерактивних методів, доцільних для організації аналізу-інтерпретації творів мистецтва, високу ефективність має фасилітована дискусія. Фасилітація (від лат. *facilis* – легкий, англ. *facilitate* – полегшувати, допомагати) – технологія навчання, принциповою особливістю якої є опосередкована участь педагога у колегіальному самонавчанні учнів.

Узагальнюючи класифікацію та застосування інтерактивних методів, П. Сікорський висуває певні вимоги до структури уроку, що зазвичай складається з таких п'яти елементів: мотивація; оголошення (презентація) теми та очікування навчальних результатів; надання необхідної інформації; інтерактивна вправа – центральна частина уроку; підведення підсумків, оцінювання результатів уроку [7, с. 91].

Отже, ми можемо зазначити, що висвітлені нами вище методи на уроках музичного мистецтва, окрім формування мистецьких компетентностей та розвитку творчого мислення, сприятимуть ще й формуванню навичок культури спілкування між учнями, а саме: вміння вести дискусію, брати участь у обговореннях, відстоювати свою точку зору, йти на компроміси, працювати в колективі, взаємодіяти з іншими при виробленні спільних рішень, необхідних для життєдіяльності, творчому самовдосконаленні, в соціумі.

Література:

1. Масол Л.М. *Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів*. Харків: Веста: Ранок, 2006. 256 с.
2. *Педагогічна практика з дисципліни мистецького спрямування: технології впровадження у навчальний процес ЗОШ: навч. посіб. / за ред. П'ятницької-Позднякової І. С. Миколаїв: Вид-во Миколаївського державного університету, 2006 116 с.*
3. *Педагогічний словник / за ред. М. Ярмаченка. Київ, 2001, с. 359.*
4. Пехота О.М., Любарська О. М. та ін. *Освітні технології: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.*
5. Селевко Г. *Современные образовательные технологии: уч. пособ. Москва, 1998. 56 с.*
6. Сікорський П. *До проблеми класифікації методів навчання. Актуальні проблеми дидактики середньої і вищої школи : зб. наук. праць. Львів. ун-т, 2003. Вип. 17. С. 89–98.*
7. Сухомлинська О.В. *Проблеми теорії виховання дітей і молоді в Україні. Педагогіка і психологія. 1997. № 7.*

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО СМАКУ В УЧНІВ 5 КЛАСУ ЗАСОБАМИ МУЗИКОТЕРАПЕВТИЧНИХ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ

Марчук Катерина

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. Н. Б. Є.Жорняк

З'ясовано методи та прийоми, які використовуються у музикотерапії. Охарактеризовано психолого-фізіологічні особливості розвитку учнів 5 класу, вплив музики на організм і на формування їхніх музичних смаків.

Проблема формування музичних смаків учнів є досить актуальною у наш час, коли саме музична освіта покликана створити всі умови для естетичного розвитку особистості. Музичний смак є складовою художнього, естетичного смаку. Вагомі освітні, розвивальні й виховні можливості мистецтва створюють всі умови для введення учнів у світ прекрасного, виховання інтересу до сприймання музичних творів, розвитку естетичних та художніх смаків.

Б. Лихачов, Р. Шульга, М. Скаткін, Л. Левчук, Д. Кучерюк, В. Панченко та багато інших учених не виокремлюють поняття «музичний смак» в певну категорію, відмінну від «естетичного смаку».

Музичний смак, як одна із складових художнього смаку – це вид естетичного відношення, що є образом належної й бажаної естетичної цінності, найважливіший критерій естетичної оцінки явищ дійсності і мистецтва.

У складному процесі музичного розвитку школярів особливе місце посідає період навчання у 5-8-х класах. Саме в цей час закладаються основи світогляду, формуються морально-естетичні переконання, принципи та ідеали, художні смаки, складається система оцінних ставлень, визначається загальна спрямованість соціальних установок.

Особливості підліткового періоду у розвитку дитини відбиті у його назвах: «перехідний», «переломний», «важкий», «критичний». У цих назвах зафіксована складність і важливість перемін, які відбуваються у процесі розвитку особистості. Перехід від дитинства до дорослості складає основний зміст цього періоду [1, с. 26].

Вікові особливості п'ятикласників вимагають методики музичного навчання і виховання, яка суттєво відрізняється від методики роботи у початкових класах. Передусім це стосується урахування фізіологічних змін, пов'язаних із загальним ростом організму та нерівномірним розвитком серцево-судинної системи, статевим дозріванням; нових психічних утворень підвищеної збудливості, емоційності, імпульсивності поведінки підлітків; виникнення інтересу до іншої статі, симпатій, стану закоханості; появи нової провідної діяльності – діяльності спілкування; поступового формування морально-естетичних переконань, ідеалів, художніх смаків, самосвідомості; складення системи оцінних ставлень, соціальних установок; загострення почуття власної гідності, прагнення до самоствердження, відмежування від усього «дитячого»; зрослих можливостей підлітків у сприйманні, осягненні й виконанні музики [1, с.28].

Поняття «музична терапія» народилося у сфері медичної лікувальної практики. В основі цього лікувально-профілактичного напрямку – залучення різних методів музичного впливу для здійснення конкретних лікувальних завдань. Гармонізація психіки людини є одним із найефективніших результатів і, водночас, інструментів цілющого впливу музики.

Єдиного загальноприйнятого визначення музикотерапії немає, тому наводимо найбільш поширені уявлення про неї, як: медичного напрямку, що використовує музику із лікувально-профілактичною метою [2, с.96]; психотерапевтичного методу, що використовує музику в якості лікувального засобу [3, с.392]; засобу формування емоційної стійкості у професійній діяльності, керування психічним станом вчителя [3, с.394].

Основною метою клінічної музикотерапії є використання розроблених методів і технологій із лікувальною і профілактичною метою. Розрізняють такі її основні напрями: рецептивна (пацієнт отримує музично-терапевтичний сеанс за певною технологією, не беручи в ньому активну участь), активна (включає у процес музикування самого пацієнта), інтегративна (в тому числі вокалотерапія), експериментальна музикотерапія (досліджує реакції організму людини на клітинному рівні).

Постає питання: яким чином відбуваються лікувально-педагогічні, психофізіологічні позитивні зрушення в організмі людини?

Вчені-дослідники пояснюють цей феномен таким чином. Матерією музики є звук. Звучання музики в тимчасовій довжині, вплив її на почуття слухачів у процесі музикотерапії базується на частотному коливанні різних звуків, що резонують з окремими органами чи системами організму людини в цілому. Вченими встановлено твердий взаємозв'язок між частотою звукових коливань і конкретними фізіологічними процесами в організмі людини. Звук є одним із основних носіїв інформації, найбільш могутній за силою впливу на мозок людини. І неважливо про що йдеться: шум на вулиці чи концерт симфонічної музики. На сьогодні детально розроблена наукова теорія впливу різних видів звуку на людину. Відповідно до неї звукотерапія підрозділяється на музикотерапію, словотерапію, лікування звуками природи й ультразвуком. Ефективність музикотерапії зумовлюється не тільки емоційним впливом на людину, але й біорезонансним сполученням музичних звуків з вібраціями окремих органів і систем організму. Вібрації музичних звуків активізують вегетативні механізми вищої нервової діяльності, викликають особливі вібраційні відповіді у підсвідомості людини. Відбуваються реакції, що сприяють більш швидкому видужанню пацієнтів.

Музикотерапія сприяє у першу чергу успішному лікуванню різного роду психічних розладів: психозів, депресивних станів, шизофренії. Допомогає вона й у терапії багатьох психосоматичних захворювань [4, с.10].

На сьогодні музична терапія отримала розповсюдження в усьому світі і вже з середини ХХ ст. розвивається як окрема індустрія. Швидкому її поширенню сприяє системна криза медичної допомоги, загальний негативний соціальний фон. Кабінети й центри музикотерапії, підготовка професійних музикотерапевтів, виробництво спеціальних музичних програм та дисків стали за кордоном звичною справою. Більш ніж сотня навчальних закладів здійснюють підготовку професійних музико-терапевтів. Однак в Україні, хоч вона перебуває в епіцентрі екологічного лиха, музична терапія як дисципліна офіційно не визнана, не існує й системи підготовки професійних кадрів у цій галузі, хоч потреба в них очевидна. Більшість музикантів, психологів, педагогів, лікарів у різних регіонах самостійно намагаються її практикувати. У Києві музикотерапію застосовують як лікувальний метод в Інституті нетрадиційної медицини, Інституті геронтології, Центрі реабілітації ім. О. Богомольця й у приватній лікувальній практиці. Навчальний курс музикотерапії впроваджено в Національній музичній академії України, Національному педагогічному університеті ім.

М. Драгоманова [5, с. 10].

Проведення уроків на базі пробної практики у ЗЗСО № 1 м. Луцька дало підставу стверджувати, що уроки, проведені із використанням музикотерапії, позитивно вплинули на учнівський колектив: у дітей активізувався процес формування музичних смаків, школярі стали більш згуртованими, дружніми, з'явилися почуття співпереживання один за другого, розширилося коло інтересів; змінився емоційний настрій класу. Серед класичних творів, прослуханих учнями, з'явилися їх улюблені твори. Позитивним є і той факт, що учні, підбираючи музику до уроків, залучили до слухання музики членів своїх родин. А основне, що я помітила під час наших занять, – зацікавленість школярів музикою та бажання відтворити почуте, побачене. Тобто це те, що називається творчістю, яка виявляється в активній діяльності підлітків.

Література:

1. Ростовський О. Я. *Методика викладання музики в основній школі*. Тернопіль: Навчальна книга. 2000. 270 с.
2. Мерзляков Ю. А. *Путь в страну здоровья: Методы лечеб. и профилактик. психозфиз. самовоздействия*. Мн.: Польша, 1983. 96 с.
3. *Музикотерапия. Психотерапевтическая энциклопедия* / под. ред. Б. Д. Карвасарского. СПб: Питер, 2000. 398 с.
4. Калошин В.Ф. *Музыка і наше здоров'я. Мистецтво в школі*. 2010. № 4 (16). С. 6-11.
5. Побережна Г. *Педагогічний потенціал музико терапії. Мистецтво та освіта*. 2008. № 2. С. 9-12.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕТИКЕТУ СПІЛКУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мацюк Іванна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. філол. н. О. О. Стрельбіцька

Описано особливості формування мовленнєвого етикету учнів початкової школи, характеризує найпоширеніші прийоми розвитку культури спілкування на уроках української мови.

Культурним обличчям нації справедливо можна вважати мовленнєвий етикет. Він уособлює в собі найтипівіші риси мовної поведінки в найрізноманітніших життєвих ситуаціях.

Під мовним етикетом розуміємо встановлені норми поведінки мовців, правила ввічливості при спілкуванні. Етикет постав з живої мовної практики народу, його норми широко представлені в народній педагогіці, яка невтомно дбає про шанування людської гідності [3, с. 1].

Знання про мовленнєвий етикет свого народу можуть стати дитині допомогою в нелегкій життєвій дорозі, відкриють перед нею диво магії слова, зроблять її багатою духовно й культурно. Водночас постає проблема із формуванням в учнів правил мовного етикету. Адже із розвитком інформаційних технологій та діджиталізації діти багато часу проводять з телефоном, комп'ютером та іншими гаджетами, а тому культура етикетного спілкування часто лишається поза увагою. Відтак, особливої значущості набуває робота, спрямована на формування культури українського мовлення, починаючи із початкової ланки загальноосвітньої школи, оскільки набуті в молодшому шкільному віці лінгвістичні знання та мовленнєві вміння стають підґрунтям комунікативної досконалості та нормативності мовлення.

Проблема культури мовлення завжди була у центрі посиленої уваги вітчизняних лінгвістів й методистів (Н. Бабич, І. Білодід, О. Біляєв, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюх, О. Каніщенко, А. Коваль, Л. Мацько, М. Пентилюк, М. Пилинський, В. Русанівський та ін.). Вченими визначено запитання мовної культури людини та суспільства, теорії мовної норми, комунікативні якості культури мовлення.

В умовах національного та соціально-культурного відтворення, становлення державності та демократизації суспільства, відродження інтелектуального та духовного потенціалу громадян України, розширення сфер функціонування української мови як державної особливої ваги набуває культура усного мовлення – найважливішого засобу спілкування, виховання й всебічного розвитку особистості.

У навчанні молодших школярів слід застосовувати компетентнісний підхід, який забезпечить формування в молодших школярів культури етикетного спілкування, сприятиме підвищенню рівня загальної мовленнєвої культури учнів початкової школи. Культура етикетного спілкування – найважливіший складник загальної культури людини. Ввічливості, мовленнєвого етикету, культури поведінки, культури спілкування необхідно наполегливо вчитися і навчати інших [4, с. 20].

У початкових класах вчитель мусить закласти в учнів навички ввічливості, прищепити добрі манери. Якщо з ранніх років дітям не прищеплюються найелементарніші норми етики, то пізніше прищепити ці знання стає набагато важче: приходиться перевиховувати учнів, у яких вже прижилися негативні навички.

Для молодшого школяра культура спілкування означає: вітатися при зустрічі, до дорослих звертатися на «ви», вживати «чарівні слова», не забувати дякувати, не піддаватися вуличним сленгам, не звертати увагу як говорять інші діти (різні образливі слова або ж нецензурну лексику). Педагог при формуванні мовлення учнів повинен звертати увагу на правильність, логічність мовлення, виразність, уміння бачити красу живого

народного слова та водночас уникати помилок, та використання діалектної лексики, жаргонізмів, суржику, вміння ввічливо звертатися до людей, вітатися, дякувати тощо.

У програмі початкової школи з української мови введено вимогу щодо формування етики мовленнєвої поведінки. Ця робота має проводитись у системі розвитку різних типів мовленнєвої діяльності молодших школярів. Необхідно зазначити, що в підручниках з рідної мови для початкових класів є лише окремі вправи і завдання на формування мовленнєвого етикету, чітка система роботи з культури мовленнєвої поведінки не представлена. Вчителі не реалізують усіх можливостей уроків мови щодо засвоєння молодшими школярами мовленнєвого етикету. Найбільш гостро ця проблема відчувається в роботі з учнями 1-2 класів [2, с. 2].

З метою формування мовленнєвої культури та навичок етикетного спілкування молодших школярів учитель може застосовувати найрізноманітніші прийоми, з-поміж яких : заведення словничка, різні вправи, ігри, блоги, складання діалогів, використання сучасних технологій (ігри в інтернеті, спеціально розроблені вправи, мультфільми) тощо.

Наведемо приклади найефективніших, на нашу думку, практичних прийомів для розвитку етикету спілкування учнів на уроках української мови:

1. а) *Запам'ятайте подані слова і користуйтеся ними.* Повчись їх вимовляти, звертаючись до рідних, учителя, товаришів та інших людей.

Доброго ранку! До побачення!

Добрий день! Будьте здорові!

Добрий вечір! На добраніч!

Здрастуйте! Щасливої дороги!

Заходьте, будь ласка!

Дозвольте Вам допомогти!

Сідайте, будь ласка!

б) Складіть діалог із п'ятьма словами на вибір.

2. *Запиши слова, якими вітаєшся.*

3. *Прочитай вірш. Як можна назвати хлопчика?*

Доброго ранку!

Я прокидаюся разом із сонечком,

З ліжка стрибну – і мерщій до віконечка

Чемно вітаюся: «доброго ранку!»

«Здрастуй, синочку!» – доноситься з ганку.

4. *Прочитай.* У вихованих людей ці слова завжди на вустах: «Пробачте», «Будьте ласкаві», «Перепрошую», «Дякую», «Спасибі».

а) Подумай і скажи, коли треба вживати ці слова.

б) Спиши слова ввічливості [1].

Доречно буде використати українську народну казку Поділля «Про ввічливість» і запропонувати учням знайти там слова ввічливості, обговорити їх використання з дітьми. Окрім того сьогодні існує безліч різноманітних програм та інтернет-ресурсів для створення вправ, які значно полегшують роботу вчителям. Наприклад, на сайті <https://worditout.com/> можна зробити гру із словами. Просто написати багато різних слів, серед яких будуть слова ввічливості, а діти мають їх знайти. І таких прикладів використання новітніх технологій чимало.

Отже, формувати культуру мовлення в наш час – дуже важливий і відповідальний етап у роботі. Досягти успіху у цій справі сьогодні можна за допомогою різних прийомів. Вчитель повинен прикласти максимум зусиль для того, щоб отримати очікуваний результат, бо дитина яка мовленнєво культурна зможе багато чого досягти у житті.

Література:

1. *Вашуленко М.С., Мельничайко О.І. Рідна мова 2 клас, 2012.*

2. *Потапова Т. Формування мовленнєвого етикету молодших школярів. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів. Вінниця, 2012. С. 404.*

3. *Стельмахович М. Г. Мовний етикет українців. Культура слова. 1981. № 20. С. 12.*

4. *Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет. Народознавство. 1997. № 38. С. 19 – 22.*

5. *Винокур Г. О. Культура мови. Київ: КомКнига, 2010.*

6. *Лагута О. Н. Стилїстика. Культура мовлення. Теорія мовної комунікації: Навчальний словник термінів: навчальний посібник. Київ: Київський державний університет 2009.*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ І ТАНЦЮВАЛЬНИХ РУХІВ

Мельник Юлія

студентка 1 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач хореографічних дисциплін Т. М. Царик

Висвітлено основні тенденції формування творчих здібностей дітей дошкільного віку; розкривається вплив музично-ритмічних та танцювальних рухів на фізичний, розумовий, моральний та естетичний розвиток дитини.

Фахівці вважають, що перевага занять танцями над іншими видами спорту є очевидною. У танці працює все тіло – від пальців рук і ніг до хребта, а окремі види спорту тренують лише певні групи м'язів. Коли дитина займається танцями, підвищується кардіо-респіраторна витривалість (зміцнення серцевого м'яза і збільшення об'єму легень), поліпшується координація, удосконалюються пропорції тіла, формуються гарна постава та гнучкість.

Не варто забувати і про позитивний вплив танців на психологічне здоров'я дитини. Сором'язливість, незграбність, похмурість зникають у дітей вже після кількох занять. Дітей більше не турбують комплекси щодо своєї зовнішності, зникає скутість у спілкуванні з протилежною статтю [2, с. 115].

Танцюючи, діти не тільки фізично розвиваються, але й вчаться правильно сприймати і відчувати музику. Основна мета занять будь-яким видом танців – усебічний розвиток дитини. Танці сприяють розвитку фантазії дітей і здатності імпровізувати. Заняття танцями допомагають найбільш яскраво розкрити характер та індивідуальність дитини, розвинути такі якості, як цілеспрямованість, організованість і працьовитість; виробити природну грацію рухів, гнучкість, спритність, пластичність і координацію, здатність виражати почуття й емоції через танець [1, с. 19].

Ще в Давній Греції вважали, що в процесі навчання дітей музика і танці є не менш важливими, ніж точні науки. Тогочасні вчителі були переконані, що для формування творчої, гармонійно розвиненої особистості необхідна всебічна освіта.

На початку ХХ століття швейцарський композитор і педагог Еміль Жак Далькроз розробив систему музично-ритмічного виховання дітей, що донині є однією з найбільш відомих і популярних методик музичної освіти у світі. Е. Далькроз справедливо вважав, що за допомогою спілкування з музикою і танцями діти вчаться пізнавати світ і самих себе, а заняття танцями не тільки розвивають музикальність, а й допомагають виховувати увагу, волю і комунікабельність. Е. Далькроз – творець і поширювач системи ритмічного сприйняття. Суть його методики полягає в розвитку в дітей музикального слуху, пам'яті, пластики з допомогою спеціальних тренувальних вправ [5, с. 37].

Формування у дітей здатності до музично-рухової й танцювальної творчості є одним із програмових завдань музичного виховання у дошкільному навчальному закладі. І не дарма, адже в музично-рухливих іграх, хороводах, танцювальних етюдах, (музично-пластичній імпровізації) діти мають змогу яскраво виявити творчу активність. Натомість сюжетні музичні ігри сприяють розвитку уяви дітей, уміння створювати певні образи.

Окрім того, музично-рухова діяльність:

✓ активізує в дітей розвиток пізнавальних процесів, довільної уваги, зорової, слухової, та рухової пам'яті;

✓ сприяє формуванню у дітей стрункої постави, хорошої координації, легкості й граціозності рухів;

✓ дає педагогові змогу залучати дітей до національної народної творчості, ознайомлювати їх з композиційними різновидами українського танцю [1, с. 63].

«Ніщо так не розвиває розумові й фізичні здібності дітей, їхні почуття і творчу фантазію, як ігри з рухами, танцями, співами», – наголошував український композитор, хореограф Василь Верховинець. Тож на музичних заняттях педагоги супроводжують музичним акомпанементом музично-ритмічні рухи та ігри, інсценізують пісні та інструментальні твори, створюють яскраві образи, аби викликати у дітей емоційний відгук, піднесений настрій. Надалі це забезпечує зацікавленість дітей музично-ритмічною і танцювальною діяльністю, стає базою для успішного формування хореографічних навичок та здатності до танцювальної творчості [4, с. 8].

Виховне значення музично-ритмічної діяльності посилюється тим, що вона сприяє налагодженню в дітей комунікації, дружніх взаємин. Виникають форми колективної творчості: відбувається спільний розподіл ролей, формується відчуття партнера, уміння йому підіграти тощо.

Музично-ритмічні рухи сприяють всебічному розвитку дитини. Святкові – шиккування, національні танці, інсценівки, хороводні ігри із співом формують моральні якості дошкільників. Беручи активну участь в іграх, вправах, танцях, підготовці до свят, діти набувають найрізноманітніших знань про життя, що їх оточує, розвивають творчу уяву та мислення, спостережливості, здатність орієнтуватися в просторі й часі. Ігри й танці привчають дітей до колективних дій, сприяють вихованню почуття колективізму, дружби, товариськості,

взаємної поваги. На заняттях у дітей формується характер, воля, наполегливість, вміння мобілізувати свої сили, зосередити увагу, проявити спритність, кмітливість, розумову активність. Рухи під музику зміцнюють дитячий організм. Задоволення, що його дитина дістає в процесі гри, завжди супроводжується значними фізіологічними змінами в її організмі, покращується дихання і кровообіг. Веселі ігри й танці збуджують, нервову систему і викликають посилену діяльність вищих відділів головного мозку, пов'язаних з асоціативними інтелектуальними та вольовими процесами [3, с. 74].

Музично-ритмічні рухи сприяють формуванню моторики, поліпшують осанку. У дітей з'являються такі якості рухів, як легкість, пружність, спритність, точність, швидкість та енергійність. Завдяки музиці рухи дошкільників набувають емоційного забарвлення, стають більш чіткими, виразними і красивими. Веселі ігри й танці необхідні дітям не тільки для розваги, а й для їхнього фізичного, розумового, морального й естетичного розвитку.

Отже, заняття ритмікою допомагають дітям полюбити музику, сприяють розвитку емоційного реагування на музику, загострюють сприйняття, розвивають музичний слух та чуття ритму, збагачують дітей новими музичними знаннями, розширюють їхній музичний кругозір, розвивають творчу уяву та мислення.

Література:

1. Вільчанський Е.С., Денисенко Н. Ф., Шевченко Ю. М. *Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку: Навчально-методичний посібник*. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 128 с.
2. Чепіга М., Чепіга С. *Стимуляція здоров'я та інтелекту*. Київ: Знання, 2006. 347с.
3. Коваль П. М. *Педагогічні засади розвитку особистісних якостей молодших школярів засобами ритміки і хореографії: дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Ів. - Франківськ, 1998. 182 с.*
4. Верховинець В. *Весняночка*. Київ: Музична Україна, 1989. 168 с.
5. Ветлугина Н. А. *Художественное творчество в детском саду*. Москва: Педагогика, 1974. 261 с.

СУТНІСТЬ І ЗНАЧУЩІ ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ДЖЕРЕЛА ВИХОВАННЯ

Мельничук Ірина

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист О. М. Юрчук

Схарактеризовано значення музичного мистецтва як важливого складника духовного та естетичного виховання молоді. З'ясовано сучасні соціокультурні й освітні умови формування цінності музичної культури.

Музика, подібно до інших видів мистецтва, є специфічною формою художнього відображення дійсності. Всебічно впливаючи на почуття та волю людей, вона здатна благотворно відобразитися на формуванні їх особистості. Ефект виховної ролі музики, а також спрямованість та характер її соціального впливу є найважливішими критеріями, що визначають суспільну значимість цього виду мистецтва, її місце в системі духовно-культурних цінностей.

Нині, коли світ музики представлений надзвичайно широким спектром різноманітних стилів і напрямків, особливо актуальною стає проблема виховання у дітей та юнацтва доброго смаку, що допоможе відрізнити високохудожні музичні твори від низькосортних. Тому дуже важливо сформувати у сучасного молодого покоління високі духовні потреби й різносторонні художні здібності. Для цього необхідно широко використовувати у повсякденній практиці кращі зразки музичного мистецтва.

Звертаючись до музичного мистецтва як до джерела виховання, можна знайти благодатний ґрунт для формування й подальшого розвитку в дітей та молоді різноманітних якостей: інтелектуальних, моральних, естетичних. Про це свідчать дослідження Б. Асаф'єва, Б. Бартока, Д. Кабалевського, З. Кодая та ін.

У визначенні перспектив музично-естетичного виховання та освіти молодого покоління шляхом творчого засвоєння музичної культури значну роль відіграють дослідження в області психології. Так, теорії психології творчості, художньо-естетичного та музичного виховання і музичних здібностей, розкриті в працях П. Блонського, Л. Виготського, В. Давидова, С. Рубінштейна, Б. Теплова та багатьох інших науковців, отримали подальший розвиток у сучасній музично-педагогічній практиці.

У психолого-педагогічних дослідженнях Л. Венгера, Д. Ельконіна, О. Запорожця, Л. Масол, В. Моляко, М. Поддякова та ін. переконливо доведена необхідність ранніх початків творчого розвитку дитини.

Серед численних характеристик музики варто особливо виділити комунікативну функцію. Особливість музичного спілкування полягає в єднанні людей. Ця властивість музики була помічена ще в глибокій древності. Формування людської спільності в музиці (так же як і в будь-якому іншому виді мистецтва) не усуває особистості, не розчиняє індивідуальність у соціумі. Вплив мистецтва носить двобічно-спрямований особистісно-соціальний характер, причому соціальне дається в індивідуальних відчуттях особистості. Особливістю музики як найбільш емоціонального виду мистецтва є те, що завдяки силі індивідуальних відчуттів об'єктивно-соціальний зміст твору набуває для слухача підвищеної особистої переконливості.

Поряд із власне комунікативною функцією, музика несе функцію, що заслужено розглядається в якості наріжної в естетиці – відображення дійсності. Зважаючи на специфіку музики та її виразових засобів, всю різноманітність відображуваного доцільно згрупувати навколо трьох осей: відображення ідей, відображення емоцій, відображення предметного світу [5, с. 7-8].

Музика, яка завжди супроводжувала життя людини, десь у своїх глибинах відображає найважливіші, першопричинні основи буття. Будучи породженням не лише людського розуму, структур його логічного мислення, але й самої людини, музика віддзеркалила в собі дію найбільш позитивних, життєтворчих процесів, з доісторичних часів кодифікованих в тих чи інших варіантах міфологічної, релігійної, філософської та природничо-наукової думки. Найпоширеніші європейські назви цієї сутності – гармонія, впорядкованість, пропорційність, симетрія, ритм, єдність, досконалість, краса.

Музика розвиває сферу почуттів, сприяючи самопізнанню. Гармонічний розвиток особистості неможливий без осягнення гармонії звуків, ритмів. Але вона може виявитися і ворожою, забираючи незміцнілу свідомість і смаки молодого покоління в полон псевдомузики «масової культури».

Порівняно з іншими видами мистецтв, музика володіє особливо високим «педагогічним» потенціалом [5, с. 5].

Музика може виявитися дієвим засобом виховного впливу навіть у тих випадках, коли всі інші засоби неефективні. Жодна інша сфера творчої діяльності не займає в соціальному житті людини такого значного місця, як музика. Саме найвища міра узагальнення художнього змісту в поєднанні з умовною загальною зрозумілістю її мови сприяють тому, що музичні «вислови» і продукуювані з їхньою допомогою образи, ідеали та художні колізії проникають в глибини свідомості кожної людини, яка вміє їх чути [1].

Виховна функція музики виражає взаємозв'язок між музичним мистецтвом як продуктом суспільної свідомості й людиною – суб'єктом духовного «споживання», котра сприймає, оцінює, привласнює чи відкидає духовний зміст музики в зв'язку з конкретними об'єктивно-історичними і суб'єктивно-особистісними умовами. Прилучення до музики як специфічного виду мистецтва дозволяє розвинути вищі духовні та практичні сили людини, її здатність до творчого і внутрішнього перетворення за канонами Істини, Добра та Краси.

Із усіх видів мистецтв музичне мистецтво є найбільш емоційним, сприйнятливим і популярним. Музична культура домінує у царині виховання естетичних емоцій. З ранніх років діти починають розрізняти почуття та настрої, котрі несе музичний твір.

Прилучення до музичної культури чиниться через різноманітні канали. На молодь вплив здійснюється, в основному, через систему дошкільної та шкільної освіти, систему музичного просвітництва та засобів масової інформації.

В музично-виховному процесі ефективними є зорганізовані форми залучення людей до цілісного сприйняття музичних творів, характерні для всіх вікових груп суспільства. До них відносяться музичні заняття в дошкільних закладах, заняття в музичній школі та уроки в загальноосвітній школі, самодіяльність, цілеспрямоване систематичне колективне відвідування концертів чи музичних спектаклів (іноді з їх обговоренням), регулярні лекції про музику з прослуховуванням творів тощо.

З точки зору психолога Б. Теплова, який досліджував можливості музичного впливу на розвиток особистості, музична здібність – це здатність реагувати на музику, гостро переживати музично-естетичні враження, а не наявність специфічних музичних даних [4].

Однією із основних умов розвитку творчого мислення є створення атмосфери, що сприяє появі нових ідей та думок. Зона творчого розвитку близько співвідноситься із зоною найближчого розвитку особистості. Л. Виготський вказував, що творчість насправді існує не тільки там, де вона складає великі історичні твори, але і всюди, де людина уявляє, комбінує, змінює і створює щось нове, якою б крупинкою не здавалось це нове в порівнянні з творінням геніїв [2]. Будь-яка дитина здатна до такої діяльності, відповідно, таку діяльність потрібно зорганізувати.

Важливим засобом організації різноманітної творчої діяльності дітей є різні форми позакласної роботи: гуртки і художня самодіяльність, проведення художньо-творчих конкурсів, олімпіад тощо. В процесі цієї роботи молоде покоління прилучається до творчості і робить перші несміливі кроки в мистецтві. Результати художньої діяльності оформляються у вигляді організації музичних концертів, виставок творчих робіт і т.п. Саме музика може сприяти розвитку креативності у дітей, допомагаючи розвинути різні творчі вміння.

В зв'язку з цим, роль музики в процесі формування духовної культури набагато значиміша, ніж в інших видів мистецтва. А використання великої сили музики в роботі з дітьми по укріпленню та відновленню їх психічного та фізичного здоров'я не тільки доцільне, але й необхідне.

Література:

1. Ансерме Э. *Беседы о музыке / пер. с франц. В. Александровой, Е. Бронфин. Ленинград : Музыка, 1985. 104 с.*
2. *Выготский Л. С. Педагогическая психология / под ред. В. В. Давыдова. Москва : Педагогика-Пресс, 1996. 536 с.*
3. *Росохватський І. У світі протиріч. Науковий світ. 2003. № 8. С. 18–21.*
4. *Теплов Б. М. Психологические вопросы художественного воспитания. Сов. педагогика. 1946. №6. С. 92–112.*
5. *Холопова В. Н. Музыка как вид искусства : учебное пособие для вузов. СПб. : Лань, 2000. 320 с.*

РЕЗУЛЬТАТИ СИСТЕМИ ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ З ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ НАРОДНОЇ ПЛАСТИКИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мизовець Вікторія

студентка 4-го курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Д. О. Стасюк

Розгорнуто результати з використання творів народної пластики в роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Декоративна діяльність має непересічне значення у загальному і художньо-естетичному розвитку в період дошкільного дитинства, володіє навчальним, розвивальним і виховним потенціалом, містить значні можливості для розвитку емоційно-почуттєвої, естетичної сфер дитини, її художньої творчості, особистісних якостей. Ґрунтуючись на розумінні необхідності і значущості впливу народного мистецтва у формуванні дошкільника, дослідники радянського періоду розробляли методику навчання дітей дошкільного віку декоративному малюванню, ліпленню і аплікації у фронтальних заняттях та у вільний від занять час (О. Бакушинський, Н. Халезова, Н. Курочкіна, Г. Пантюхіна, О. Усова та ін.).

Сучасні вчені-педагоги (О. Дронова, Т. Комарова, І. Ликова, Г. Сухорукова та ін.) розкривають естетичну специфіку декоративного мистецтва як важливого чинника у вихованні дошкільника, обґрунтовують технології розвитку дитини засобами декоративної діяльності [4, с. 45].

У декоративному малюванні діти ознайомлюються з стилізованими рослинними, тваринними і геометричними елементами, вчать розуміти їх призначення, малювати, потім поєднувати в орнаментальну композицію – орнамент, візерунок, розпис і декорувати ними форми, предмети, зображення. Набуті навички дошкільники використовують у оздобленні виліплених з глини чи тіста фігурок, паперових виробів (макетів будиночків, транспорту, оригамі-виробів), серветок чи рушників, дерев'яних предметів, іграшкових меблів [5, с.280].

Для того, щоб підготувати руку малюка до виготовлення різних елементів декору, необхідно систематично пропонувати йому здійснювати ряд прийомів, які допоможуть ознайомитися з пластичними матеріалами і опанувати прийомів ліплення: розминання, відщипування, шльопання, сплющування – вони застосовуються під час виготовлення «оладок», «котлеток», «грудочок землі», «хлібних крихіток» тощо. Надалі малюки освоюють скачування пальчиком, надавлювання, розмазування і зможуть створити на заняттях у альбомах «Пластилінові плямки», «Пластилінові горошинки» «кульки на крильцях сонечка», «цяточки у мухоморчика», «зернятка для курча», «ягідки на тарілочки» – для цього вони притискають вже зроблені дорослим кульки з тіста чи пластиліну до відповідних місць зображення у альбомі. Поступово дитина розумітиме, що речі й предмети можна прикрашати, тоді вони стають красивішими (заняття «Чашка для зайчика»).

Можливості старших дошкільників у декоративному малюванні зростають: діти вже можуть складати візерунки з головних і додаткових елементів, якими прикрашають речі, посуд, меблі, споруди та їх зображення, при цьому працюють над виразністю образу. Діти можуть порівнювати різні візерунки, в тому числі й на предметах і виробих різних промислів, виявляти їхні особливості, опановувати технік, наприклад, петриківського розпису та ін. Як вже зазначалось нами вище, джерелом для декоративної діяльності виступають образи природи, твори народного декоративного мистецтва [6, с.269].

Прикінцевий етап дослідження передбачав вивчення ефективності впровадження комплексної системи освітньої роботи з використання творів народної пластики в роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

На завершальному етапі педагогічного експерименту ми провели контрольні заміри рівня розвитку образного мислення після впровадження в освітній процес технологічних завдань. Також співставили результати рівнів

розвитку образного мислення отриманих під час констатувального та контрольного замірів. Дітям контрольної групи були надані завдання до кожного з виокремлених критеріїв і рівнів, аналогічні тим, що надавалися на *констатувальному етапі практичного дослідження*. Перш за все було виявлено кількісні і якісні зміни рівнів образного мислення дітьми КГ [4, с. 260].

Досліджено та проаналізовано рівні художньо-практичних умінь та сприймання творів народної пластики дітьми старшого дошкільного віку. Ціллю нашого експерименту було визначення особливостей формування образного мислення на заняттях трудового навчання у старшій дошкільній групі та визначення рівнів художньо-практичних умінь та сприймання творів народної пластики дітьми старшого дошкільного віку. Результати дослідження висвітлені у рисунку 1.

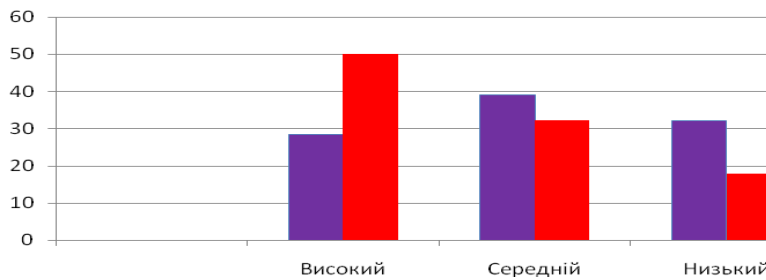

Рис. 1. Результати системи освітньої роботи з використання творів народної пластики в роботі з дітьми старшого дошкільного віку

Отже, на основі проведеного дослідження зроблено методичні рекомендації, щодо підвищення рівня розвитку образного мислення та рівня художньо-практичних умінь, сприймання творів народної пластики дітьми старшого дошкільного віку.

Опрацьовано літературу, що стосується поданої теми та розглянуто поняття художній образ у декоративному народному мистецтві.

Ціллю експерименту було визначення особливостей формування образного мислення на заняттях трудового навчання у старшій дошкільній групі та визначення рівнів художньо-практичних умінь та сприймання творів народної пластики дітьми старшого дошкільного віку.

Література:

1. Рагозіна В. В. Ліплення й розігрування пластилінових казок (соціалізуємо дошкільника). Методичні рекомендації для вихователів. Шкільний світ. № 2 (58). 2016. С. 18-33.
2. Рагозіна В.В. Учимося в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. Шостий рік життя. Альбом для дитячої творчості та методичні рекомендації. Київ: Генеза, 2017. 48 с.
3. Рагозіна В.В., Очеретяна Н.В. Універсальний альбом з художньої творчості для занять з дітьми 1-3-х років. Ч.1. Вид-во «Зірка». 2015. 35 с.
4. Рагозіна В.В., Очеретяна Н.В. Універсальний альбом з художньої творчості для занять з дітьми 3-5-ти років. Ч.1. Вид-во «Зірка». 2014. 35 с.
5. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. Київ: Слово, 2010. 376 с.
6. Халезова Н. Б. Народная пластика и декоративная лепка в детском саду: пособие для воспитателя. Москва: Просвещение, 1984. 112 с.

ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Микитюк Іванна

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта»
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – доцент, к. психол. н. І. І. Садова

Розкриваються чинники педагогічних конфліктів. Аналізується роль вчителя у виникненні конфліктів у системі «вчитель-учень».

Шкільне навчання є важливим етапом у становленні і розвитку особистості. Значним чином на успішність особистості в оволодінні знаннями, вміннями й навичками протягом усього навчального процесу впливає, на думку багатьох фахівців, досвід учіння, отриманий в початковій школі.

Саме в молодшому шкільному віці в дитини формується внутрішня позиція школяра (Л. Божович), відбувається розвиток мотиваційної сфери, пізнавальних процесів, змінюється система соціальних стосунків з оточуючими. Тому труднощі, з якими стикається особистість в цей період, можуть позначитися на всьому подальшому житті дитини та впливати на процес оволодіння знаннями, на ставлення до навчання.

Конфлікти в системі «вчитель – учень» прийнято називати педагогічними конфліктами. Дослідженням педагогічних конфліктів займалися А. Анцупов, Я. Коломінський, М. Леонов, М. Рибакіна та інші. Проте дана проблема залишається актуальною, оскільки у психологічній науці ще не до кінця з'ясовані всі чинники виникнення конфліктів у молодшому шкільному віці.

Тому метою нашого дослідження є вивчення соціально-психологічних чинників виникнення педагогічних конфліктів у молодшому шкільному віці.

Зокрема педагогічні конфлікти можуть виникати внаслідок порушення процесу соціальної адаптації дитини до шкільного навчання. Виникає явище, яке отримало у психологічній науці назву шкільна дезадаптація.

В. Каган виділяє психогенну шкільну дезадаптацію і визначає її як психогенне захворювання і

психогенне формування особистості дитини, що порушують її суб'єктивний та об'єктивний статус у школі й сім'ї та ускладнюють учбово-виховний процес [6]. Шкільна дезадаптація включає в себе сукупність ознак, що вказують на порушення процесу й результату пристосування дитини до вимог шкільного життя, внаслідок чого процес навчання і розвитку ускладнюються, а у крайніх випадках стає навіть неможливим (Л. Дзюбка, О. Ставицька) [11].

До основних форм психогенної шкільної дезадаптації можна віднести: несформованість елементів і навичок навчальної діяльності; низький рівень мотивації учіння, спрямованість дітей на інші (переважно ігрові) форми позашкільної діяльності; недостатність довільної регуляції поведінки, уваги, навчальної діяльності, що проявляється в неорганізованості, неуважності, залежності від дорослих тощо; конфлікти з оточуючими, порушення процесу спілкування з однолітками та дорослими.

Існують чотири основні точки зору на причини шкільної дезадаптації [5]. Прихильники першої точки зору виходять з того, що психотравмуючим чинником визнається сам процес навчання, як би добре він не був організований. Викликані ним порушення називаються дидактогеніями. Друга точка зору говорить про своєрідну «конвергенцію» дидактогеній та конституційної (тобто індивідуальної) вразливості організму дитини та її нервової системи. На думку В.Є. Кагана, в цьому випадку мова йде про нібито початкове, фатально «хвору» дитину, дезадаптація якої обумовлена мозковим пошкодженням або обтяженою спадковістю. Третя точка зору пов'язує психогенну шкільну дезадаптацію з дидакскологеніями, тобто варіантами наслідків неадекватного ставлення вчителя до учня, неправильної організації учбового процесу та учбової діяльності. Мова йде перш за все про різні варіанти авторитарного стилю педагогічного керівництва класом.

І, нарешті, згідно з четвертою точкою зору, враховуючи, що сензитивність дітей до дидакскологеній є неоднаковою, беруться до уваги компенсаційні та психозахисні можливості дитини, які багато в чому залежать від позашкільних впливів. Відповідно головним чинником шкільної дезадаптації молодших школярів та поведінкових проявів, що з нею пов'язані, можна визначити особливості сімейної ситуації дитини.

На нашу думку, два останніх погляди найбільш точно відображають специфіку шкільної дезадаптації в молодшому шкільному віці, оскільки враховують соціальний фактор походження даного явища.

О. Новикова вважає, що причиною виникнення психогенних порушень є не самі по собі невдачі, в учбовій діяльності молодших школярів, а переживання дитини з цього приводу [5].

М. Рибакіна вважає, що в молодшому шкільному віці єдиним джерелом конфліктних ситуацій є вчитель, оскільки взаємодія дитини з учителем у цьому віці проходить на фоні яскраво вираженої потреби дитини бути поряд з учителем, бажання бути поміченою, сподобатися тощо. Дитина в цьому віці відкрита до вчителя, тому педагогічні ситуації зазвичай не доходять до конфлікту, а якщо так і трапляється, то в основі лежить бажання учня повернути до себе увагу вчителя [11].

Н. Кузьміна знаходить пряму залежність між рівнем майстерності вчителя та його стосунками з учнями, [7]. Відповідно можна зробити висновок, що педагогічні конфлікти виникають тоді, коли вчитель працює непрофесійно, припускається значних помилок у своїй діяльності. Тому, на думку автора, найважливішим підґрунтям для встановлення позитивних взаємостосунків з дітьми є постійне самовдосконалення вчителя.

О. Осадько вказує, що найбільшої шкоди процесові соціальної адаптації дитини завдають учителі, які намагаються виховувати школярів шляхом «об'єктивної» критики їхніх недоліків. Самооцінка дитини ще не аналітична, а синтетична. Це скоріше цілісне емоційне ставлення до себе, ніж розумова оцінка своїх окремих якостей. Відтак, коли вчитель висловлює незадоволення певними рисами школяра, йому здається, що мова йде про його особистість взагалі. Для запобігання даного явища вчителю потрібно відмовитися від негативних оцінок учнів на перших етапах навчання.

В цілому для молодшого шкільного віку ініціювання педагогічних конфліктів не є характерним, оскільки вчитель у цей період має досить високий статус в очах школяра і є зразком для наслідування. Тому, на нашу думку, конфліктність молодших школярів пов'язана саме з мікро соціальними чинниками, зокрема з конфліктним досвідом спілкування в сім'ї. З іншого боку непрофесійність вчителя, неврахування ним вікових та індивідуальних особливостей учнів, неадекватна поведінка по відношенню до молодших школярів теж можуть призвести до шкільної дезадаптації учнів і, як наслідок, до виникнення конфліктів між сторонами педагогічної взаємодії. *Перспективами подальших досліджень* є проведення емпіричного дослідження педагогічних конфліктів у системі «вчитель-учень».

Література:

1. Анципов А.Я. Профилактика конфликтов в школьном коллективе. Москва: ВЛАДОС, 2003.
2. Варга А.Я. Психологическая коррекция нарушений общения у младших школьников в игровой группе. Семья в психологической консультации / под ред. А. А. Бодалева. В. В. Столика. Москва: Педагогика, 1989.
3. Возрастная психология: Хрестоматия / сост. И. В. Дубровина, А. И. Прихожан, В. В. Зацепин. Москва: Академия, 2003.
4. Возрастно-психологический подход в консультировании детей и подростков: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Г. В. Бурменская, Е. Й. Захарова, О. А. Карабанова и др. Москва: Академия, 2002.
5. Выготский Л. С. Психология. М.: Изд-во ЗКСМО-Пресс, 2000.
6. Каган В.Е. Психогенные формы школьной дезадаптации. Вопросы психологии. 1984. №4.
7. Леснов Н.И. Конфликтология. Воронеж: МОДЭК, 2000.
8. Максимова Н. Ю., Милотина К. Л. Як порозумітися зі своїми дітьми. Конфліктологія для батьків. Київ, 2004.

9. Мясницев В. Н. Понятие личности в аспектах нормы и патологии. Психология личности: Хрестоматия. Т.2. / ред.-сост. Д.Я. Райгородский. Самара: Бахрах. М, 2000.
10. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко. Київ, 2001.
11. Рыбакова М. М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. Москва: Просвещение, 1991.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЯК КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ НУШ

Микитюк Тетяна

студентка 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Розглянуто питання формування здорового способу життя учнів як ключової компетентності НУШ.

Здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя батьків, вчителів, суспільства в цілому. Для України головною проблемою, яка пов'язана з майбутнім держави, є збереження і зміцнення здоров'я дітей та учнівської молоді. Турботу викликає різке погіршення стану фізичного та розумового розвитку підростаючого покоління, зниження рівня народжуваності й тривалості життя, зростання смертності, особливо дитячої. Вступаючи до школи, 85% дітей мають ті чи інші порушення соматичного та психічного характеру, зростає кількість дітей, які мають психоневрологічні захворювання [2].

Валеологія розглядає здоров'я як феномен буття, реальність, складові частини якої (фізичне, соматичне, розумове, емоційне, соціальне, духовне та особистісне здоров'я) взаємозалежні, взаємопов'язані. Через недотримання основних валеологічних принципів організації навчального процесу в структурі середньої освіти в Україні зростає кількість гострих та хронічних захворювань у школярів. Сприяє цьому також відсутність у молоді пріоритету здоров'я та мотивації вести здоровий спосіб життя. Навчити кожну людину цінувати життя – основне завдання валеології. У вирішенні цієї соціально важливої проблеми велика роль відводиться педагогу, тому, що саме він, окрім сім'ї, формує особистість, людину. Перед педагогом стоїть завдання сформувати в учнів валеологічний світогляд і пріоритет здоров'я, як найважливішої людської цінності, як фактор збереження та зміцнення здоров'я.

Початком формування здорового способу життя у сім'ї є виховання потреби у здоров'ї. Від батьків залежить – виростуть їхні діти здоровими та життєрадісними, чи передчасно зруйнують своє здоров'я. Батьки повинні виховувати в дітей інтерес до занять фізичними вправами, повсякденно спостерігати за станом їхнього здоров'я, фізичного розвитку, формувати у них життєво важливі рухові якості та навички. У благополучних сім'ях для більшості батьків діти стають головною цінністю їхнього життя і вони повинні створювати максимально можливі умови для їх всебічного виховання та розвитку [1, с. 136].

Найважливіша справа будь-якої школи – турбота про здоров'я учнів. Від здоров'я, гарного самопочуття і бадьорості дітей залежить їх духовне життя, світосприйняття, розумовий розвиток, рівень навчальних досягнень, віра в свої сили. Навчання учнів здорового способу життя повинне бути системним і сприяти гармонійному розвитку психофізичних здібностей.

Найголовнішим фактором усієї педагогічної роботи у цьому напрямку вважаємо особисте ставлення вчителя до збереження та зміцнення здоров'я у школярів і формування у них позитивної мотивації щодо здорового способу життя. Від вчителя залежить, чи впаде зерно турботи про своє здоров'я у душу дитини.

Навчальна діяльність – основний вид діяльності в школі. Це цілісний, багатофункціональний процес, результативність якого залежить від його компонентів: мотиваційного, змістовного, процесуального. Саме від цих компонентів залежить і здоров'язберігаючий аспект навчання. Але якщо підвищити мотивацію та удосконалити змістовний компонент відповідно до вікових, індивідуальних особливостей учнів, активізувати процес навчання, то можна створити необхідні умови для збереження здоров'я учнів, і підвищити ефективність навчання.

Доцільно використовувати ігрові технології на різних етапах. Ігрова діяльність цілком відповідає віковим особливостям молодших школярів, процес навчання для них стає цікавим, зрозумілим і не викликає стресів, а значить, матеріал уроку засвоюється краще. Крім того під час ігор діти рухаються, що допомагає вирішити проблему гіподинамії школярів. Крім цього для реалізації принципів здоров'язбереження доцільно включати до навчально-виховного процесу навчальні казки, інтегровані уроки, нестандартні уроки, інтерактивні форми навчання.

Упровадження здоров'язберігаючого навчання передбачає:

- систематичні заняття фізичними вправами і спортом,
- ефективні руханки під музику;
- фізкультхвилинки і динамічні паузи;
- гімнастики для очей;

- пальчикову гімнастику;
- дихальні вправи;
- вправи на координацію рухів;
- ароматерапія;
- спортивні змагання [2].

Педагогічна практика показує, що успіх валеологічної освіти у школі досягається у процесі системного підходу до рішення цієї проблеми як на уроках, так і в позаурочний час, через різні форми позаурочної роботи.

Література:

1. Підборський Ю.Г., Підборський Р.Г. Проблеми формування здорового способу життя в сучасній загальноосвітній школі. Молодий вчений. 2016. № 9.1 (36.1). С.134-138.
2. Формування ключових компетентностей учнів в умовах впровадження нового державного стандарту початкової загальної освіти. <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-klyuchovih-kompetentnostey-molodshih-shkolyariv-v-umovah-vprovadzheniya-novo-ukra-nsko-shkoli-97265.html>.

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК СУЧАСНИЙ МЕТОД ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У СУСПІЛЬСТВО

Міщинський Антон

студент 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського

Науковий керівник – викладач, к. пед. наук О. В. Гнепа

Розглядається потенціал арт-терапії та можливості її використання у сучасних навчальних закладах з метою інтеграції та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами у суспільство.

Сьогодні інклюзивна освіта набуває в Україні великого значення, адже є альтернативою системі інтернатних закладів і навчанню вдома. Дана освіта забезпечує право кожної дитини на отримання якісних освітніх послуг за місцем проживання. Варто зауважити, що станом на 2019 рік в Україні проживає 156 тисяч дітей з інвалідністю. Якщо порівняти з 2016-2017 навчальним роком, то кількість дітей в інклюзивних класах збільшилася з 2700 осіб до 4100. До того ж зріс відсоток учнів з обмеженими можливостями, які здобувають освіту в спеціалізованих класах загальноосвітніх шкіл за місцем проживання. На нашу думку, навчання дітей з особливими потребами доцільно здійснювати за допомогою спеціальних методів, способів і в умовах, які максимально сприяють засвоєнню знань і соціальному розвитку. Специфічною технологією інтеграції та соціалізації дітей з обмеженими можливостями є арт-терапія, тобто педагогічне “лікування” засобами мистецтва.

Метою дослідження є аналіз потенціалу арт-терапії та можливості її використання як сучасної технології інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у суспільство.

Аналіз джерельної бази дозволяє стверджувати, що не існує єдиного визначення поняття “арт-терапія”. Частина науковців розуміє цей термін як турботу про емоційне самопочуття та психологічне здоров’я особистості, групи, колективу; метод розвитку свідомих та несвідомих сторін психіки особистості засобами художньої діяльності [2, с. 59]. Отже, арт-терапія – один із видів психологічної корекції, який базується на мистецтві та творчості. Вперше дана дефініція була використана відомим британським художником Адріаном Хіллом у 1938 році з метою опису своєї роботи з хворими на туберкульоз. Згодом даний термін набув широкого вжитку.

Зауважимо, що *арт-терапія* – це метод, пов’язаний із розкриттям творчого потенціалу індивіда. У творчості відображається те, що хвилює дитину, те, що для неї важливе. Учень не замислюється над кінцевим результатом, а просто отримує задоволення від самого процесу.

Види арт-терапії, представлені у сучасній науці, відповідають існуючим видам мистецтв. Залежно від засобу впливу виділяють різні види арт-терапії: *ізотерапію* (терапію образотворчим мистецтвом), танцювально-рухову терапію (терапію через рух і танець), *музикотерапію* (терапію звуками), *казкотерапію*, *бібліотерапію* (терапію засобами слова), *драматерапію* (терапію через сценічну гру), *ігротерапію*, *кольоротерапію*, фототерапію, *лялькотерапію* та ін. [3, с. 64]. Зупинимось детальніше на кожному з них.

Танцювально-рухова терапія – один із напрямків сучасної психотерапії, який використовує рух для лікувального впливу на фізичний і психоемоційний стан людини. Танець додає впевненості в житті, покращує самопочуття і настрої, розвиває креативність. Даний вид арт-терапії був започаткований американським танц-терапевтом з лікарні Святої Єлизавети МеріанЧейс. Саме завдяки танцю вона змогла налагодити контакт зі своїми пацієнтами. Через свої переваги дана терапія застосовується у багатьох лікувальних закладах та навчальних установах для боротьби з такими проблемами, як емоційні та міжособистісні конфлікти, страх перед невдачею, недостатність комунікаційних навичок, занижена самооцінка [1, с.140-141].

Не менш ефективною вважається також ізотерапія. Варто зауважити, що даний вид терапії не новий, адже багато століть тому у Китаї люди боролися з нервовими потрясіннями, малюючи ієрогліфи. Саме завдяки

малюванню людина повністю розслабляється, частота пульсу знижується і це дозволяє їй на певний час опинитися у стані гармонії, що несе в собі терапевтичний та реабілітаційний ефект.

Існує також такий вид арт-терапії як лялькотерапія. У наш час даний вид реабілітації дітей з особливими освітніми потребами є мало дослідженим, проте являє собою дуже ефективний метод, який має право на існування, адже використовується у багатьох освітніх закладах. Гра з лялькою завжди супроводжується позитивними емоціями і задоволенням. Завдяки даному виду арт-терапії людина заспокоюється, стає виваженою, розвивається її креативність, формуються морально-духовні переконання. Цей вид реабілітації добре себе зарекомендував і давно широко розвивається у таких країнах, як США, Канада, Німеччина, Італія, Австралія, Англія тощо [2, с. 77].

Ще один напрямок арт-терапії – “музикотерапія” – широко використовується у світі. Передбачає активізацію музикою діяльності органів і систем, зняття стресів, підняття настрою. Музикотерапія супроводжує інші види арт-терапії, зокрема танцювально-рухову терапію, ізотерапію, драматерапію тощо. Для дітей з особливими освітніми потребами музику потрібно давати дозовано приблизно 10-15 хвилин на день під час занять, відпочинку чи ігрової діяльності, тобто рухаючись від простого до складного. Пізніше дитина буде впізнавати мелодії і слухати та опановувати нові. Вважаємо за доцільне наголосити, що у музикотерапії доцільно використовувати класичні або фольклорні пісні [3, с.1-4].

Ігрова терапія є одним із найкращих методів соціалізації дитини у суспільстві. Цю позитивну сторону дитячої гри вперше розглянула у своїх працях Мелані Кляйн у 1932 році. Ігрова терапія сприяє розвитку фантазії та уяви, встановленню контакту з однолітками, знімає напруженість, тривогу, підвищує самооцінку. Стаючи дорослим, кожен із нас вибудовує відносини з оточуючими, вносячи в них який-небудь елемент власної дитячої гри, проявляючи свою індивідуальність [4, с. 90-92].

Кольоротерапія. Історія даного виду арт-терапії сягає ще сивої давнини. У древньому Римі використовувався такий метод кольоротерапії як насичення води кольором. В посудину з водою на певний час клали дорогоцінне та напівдорогоцінне каміння, настоювали та вживали у лікувальних цілях. Саме від кольору використовуваного каміння залежало те, яку хворобу ви лікуєте. До прикладу настоєм на основі бірюзи лікували застуду. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що вчені виокремили загальні характеристики впливу кольорів на людину, які можуть бути враховані у сучасній українській школі. Наприклад, синій колір знімає стрес та напруження. Зелений викликає відчуття захищеності та безпеки. А ось фіолетовий погано впливає на концентрацію людини. Жовтий колір піднімає настрій і позитивно впливає на нервову систему [5, с. 6, 38].

Отже, арт-терапія є не лише важливим чинником збереження та відновлення здоров'я дітей з особливими освітніми потребами, а й важливим методом їх інтеграції у суспільство. У процесі арт-терапії дитина з інвалідністю отримує можливість пережити больові для неї ситуації та почати звільнятися від стереотипної поведінки та відношення оточуючих, які заважають соціальній адаптації. Вищезазначене дає підставу стверджувати, що арт-терапію в Україні необхідно розвивати і впроваджувати в освітніх закладах різних типів.

Література:

1. Орлова О. Танцювально-рухова терапія як ефективна технологія соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в сучасних умовах / О. Орлова // Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського: минушина, сучасність, майбуття : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Володимир-Волинський, 28 лист. 2019). Луцьк : Вежа-Друк, 2019. С. 140–141.
2. Кіпріанов І. Ю. Використання арт-терапії у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2014. Вип. 5 (48). С. 77–81.
3. Квітка Н. О. Музична терапія у роботі з дітьми в інклюзивному середовищі. Інклюзивне навчання в Новій українській школі : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (26-27 березня 2018 р., м. Тербовля). Київ : Інтерсервіс, 2018. С. 38–42.
4. Васильченко О. А Ігрова терапія як метод соціальної роботи з дітьми шкільного віку. ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2013. Вип. 3 (19). С. 90–94.
5. Пасєка Т. І. Кольоротерапія як засіб створення психоемоційного комфорту в дитячому колективі. Новоград-Волинський : Управління освіти і науки Новоград-Волинської міської ради, 2015. 44 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВОГО МЕТОДУ НА УРОКАХ РИТМІКИ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мосійчук Анна

студентка 4-В курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач хореографічних дисциплін Т. М. Царик

Розглянуто особливості використання ігрового методу на уроках ритміки з дітьми молодшого шкільного віку.

Зміни, що відбуваються в соціально-економічній, політичній та культурній сферах України, актуалізують проблему всебічного гармонійного розвитку дитини. У її вирішенні суттєве місце належить питанням, пов'язаним із залученням підростаючого покоління до естетичного досвіду людства, освоєння й використання естетичних цінностей, активної художньо-творчої діяльності.

Нова українська школа спрямовує свої зусилля на те, щоб забезпечити належним чином процес естетичного виховання учнівської молоді, створює педагогічні умови, які сприяють підвищенню рівня естетичної вихованості учнів. Вирішення цих завдань можливе за умов залучення дітей до хореографічної діяльності, у процесі якої відбувається емоційно-чуттєвий, культурно-творчий розвиток особистості.

Хореографічне мистецтво здатне задовольнити прагнення особистості до естетичного зростання, поєднати її внутрішній і зовнішній світ, активізувати творчу уяву та емоційні реакції дитини. Хореографія, що спирається на музично організовані, умовні, образно-виразні рухи людського тіла, сприяє формуванню емоційної сфери особистості, втіленню в танцювальних рухах особливостей її характеру, формуванню в неї духовних цінностей [5, с. 14-19].

В хореографічному розвитку молодшого школяра важливу роль відіграють ігрові методи навчання. В рамках навчально-виховного процесу використання гри – явище не нове. У грі створюється предметний і соціальний зміст діяльності, моделювання системи відносин, адекватних умов формування особистості. На уроках з хореографії іграм відводиться небагато часу, проте вони залишаються одним із основних засобів фізичного, естетичного та національного виховання. В цьому контексті виникають деякі протиріччя між необхідністю застосування ігрових ситуацій на уроках з хореографії та недостатнім розвитком науково-методичного забезпечення. Цій проблемі присвячені праці таких авторів: Л. Буц, В. Годовський, О. Голдріч, Л. Пироженко, О. Пометун. Зокрема в них виділяються нові аспекти впровадження інноваційних педагогічних технологій навчання, визначається важливість розвитку знань з хореографії в поєднанні з національними традиціями, вмінь сприймати українські хореографічні твори, підкреслюється важливість використання ігрових методів та прийомів в процесі виховання та навчання.

Видатні педагоги минулого К. Ушинський, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, та ін. досліджували важливість ігрової діяльності в процесі виховання школярів.

Питання сучасної теорії хореографічного виховання через ігрову діяльність висвітлені в роботах О. Мартиненко, Т. Морозовської, О. Таранцевої, В. Нілова та ін. [6, с. 284].

Об'єднуючи багатий світ ігор з навчанням, ми отримуємо можливість зробити цікавим вивчення будь-яких непотрібних з точки зору дитини рухів, комбінацій, навчальних завдань. Здійснюючи в ігровій формі, керівництво їх роботою ми викликаємо у дітей бажання опанувати пропонованим навчальним матеріалом без опору з їхнього боку, забезпечуючи дитині задоволення.

Працюючи з дітьми, важливо постійно проводити музично-ритмічні ігри, а також створювати ігрову ситуацію на заняттях, що підвищує емоційність та інтерес дітей до навчання. Гра є дієвим засобом всебічного розвитку дітей. Під час гри дитина задовольняє своє „найсильніше бажання – рухатися”. На думку В. Верховинця, „гра є наймиліша хвилинка, котрої потрібно дитині для всебічного виховання її молоденького тіла, розуму та її індивідуальних здібностей”[4, с. 5-7]. Граючись, дитина зосереджує увагу, а це є початком виховання сильної волі, вчиться спостерігати, оцінювати загальну обстановку, самостійно приймати рішення. Ігри виховують дружні, товариські взаємини, доброзичливість і ввічливість, сприяють зміцненню дитячого колективу. Під час гри у дітей виникає потреба співробітництва, необхідність виконання певних правил. Вони привчаються володіти власними почуттями, вчать спілкуватися. Це сприяє формуванню морально-етичних принципів і норм поведінки. Рухлива хореографічна гра не лише знайомить з національними традиціями, але й має велике педагогічне значення. Про це згадував ще К. Ушинський, який закликав „звернути увагу на народні ігри, розробити це багате джерело, організувати їх і створити з них чудовий і могутній виховний засіб”[1, с. 34].

Таким чином, гра – це не лише розвага і забава, що заповнює дозвілля школярів, але й один з найсерйозніших засобів педагогічного впливу на них.

Однак гра принесе користь тільки в тому разі, якщо вчитель, вихователь, викладач, керівник гуртка буде добре обізнаний з анатомо-фізіологічними та психологічними особливостями дітей різних вікових груп, методикою проведення ігор. З одного боку участь у грі тісно пов'язана з естетичними почуттями дітей, з іншого – під керівництвом вчителя контролюється їх свідома поведінка. Тому необхідно так спрямувати ігрову діяльність, щоб гра „торкаючись естетичних почуттів, дозволяла школярам правильно її оцінювати” [3, с. 3-8].

Коли під час гри діти невеселі, не бавляться і не радіють, то винен у цьому сам керівник. Можливо, він вибрав гру, що не відповідає дитячому вікові, може, не вгадав слушного часу для гри, або не зумів зацікавити грою дітей, чи вже відразу придушив дитячу радість, не дозволяючи їм голосно тішитись, щоб, мовляв, були чемні та спокійні. „Такі дії, як вказує В. Верховинець – свідчать про певне незнання дитини” [2, с. 349].

Звідси, мета ігор – через синтез музики і слова, танцю, ритмічних рухів та творчих проявів виховувати творчі здібності школяра.

Педагогічна цінність гри полягає в тому, що вона:

- ✓ поєднує гру, працю, навчання, виховання і розвиток учня;
- ✓ формує моральний і розумовий розвиток;
- ✓ формує творчі здібності школяра;

- ✓ збагачує дитину уявленнями про оточуюче (народні звичаї, обряди, свята, народний фольклор);
- ✓ допомагає подолати свою невпевненість;
- ✓ є особливою формою дитячої праці, виконавства;
- ✓ є засобом згуртування дитячого колективу;
- ✓ допомагає вчителю всебічно вивчити учнів, проникнути в їх духовний світ;
- ✓ формує прояви дисциплінованості, витримки, терпіння, мужності, великодушності, самостійного судження дитини;
- ✓ розвиває творче уявлення, фантазію в самостійній діяльності школяра;
- ✓ формує активність, ініціативу, зосередженість, цілеспрямованість, самоконтроль, самооцінку;
- ✓ стимулює дитину до застосування набутих знань у практичній діяльності.

Отже, ігри є обов'язковою і невід'ємною формою виховання молодшого школяра. Як вказує Л. Дунаєвська: „Без гри, казки, забави, немає достатнього розвитку дитини, кожна гра – це невеличка казка та напівказка, де дійсність тісно переплітається з вигадкою...” [7, с. 126].

Література:

1. Бондаренко Л. М. *Методика хореографічної роботи в школі*. Київ : Музична Україна, 2003. 34 с.
2. Верховинець В. М. *Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку*. 5-те видання. Київ : Музична Україна, 2002. 343 с.
3. Вільчковський Є. С. *Рух і музика: ігри під музику*. Київ : Музична Україна, 1999. с. 3-8.
4. Луцак Н. А. *Народні ігри як засіб збагачення дитячої лексики «Дрібу, дрібу, дрібушечки»: методичні рекомендації*. Київ : Дошкільне виховання, 2004 – №4. 5-7 с.
5. Матусевич Н. М. *Хореографічне мистецтво*. Київ : Мистецтво, 2002. 19 с.
6. Тараканова А. П. *Система хореографічного виховання у школах і позашкільних закладах: Навчально-методичний посібник*. Київ : ІЗМН, 1996. 284 с.
7. Шевчук А. *Дитяча хореографія*. Київ : Шкільний світ, 2008. 126 с.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мотиль Ірина

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. пед. н., Н.І. Калита

Розкрито поняття здоров'язбережувальна компетентність. Обґрунтовано деякі аспекти формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів початкової школи.

Одним із основних завдань сучасної школи є створення освітнього середовища для розвитку здорової дитини, формування в учнів початкових класів свідомого ставлення до свого життя і здоров'я, оволодіння навичками безпечного життя і здорової поведінки.

У програмі Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки одним із ключових напрямів державної освітньої політики визначено: формування здоров'язбережувального середовища, екологізації освіти, валеологічної культури учасників навчально-виховного процесу [3].

Проблеми компетентності та формування компетентностей розробляли у своїх наукових працях І. Бех, А. Богуш, М.Вашуленко, Л. Мацько, Ю.Громико, В. Болотов, В. Серіков, М. Пентилюк, Н. Бібік, Б. Ельконін, Л. Ващенко, О. Савченко, Л. Парашенко, Д. Равен, А. Хуторський та інші.

Незважаючи на активний інтерес вчених до проблеми розвитку здоров'язберігаючої компетентності учнів, в теорії і практиці педагогіки це питання залишається недостатньо вивченим. Можна констатувати, що в даний час при різноманітті підходів відсутнє єдине розуміння сутності здоров'язберігаючої компетентності, та процес її розвитку.

Під компетентністю людини педагоги розуміють спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень, які набувають у процесі навчання.

Згідно Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти здоров'язбережувальна компетентність – здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей [5].

На думку О. Ващенко “здоров'язбережувальна компетентність” – це комплекс знань, умінь, ставлень та цінностей, які спрямовані на збереження й укріплення здоров'я – свого та оточуючих, на уроках та в позаурочній діяльності [1, с. 4]

У початковій ланці освіти здоров'язбережувальна компетентність охоплює компетенції щодо фізичного, соціального, психічного і духовного складників здоров'я, і визначається як уміння учня застосовувати в дієво практичній формі знання про здоров'я, здоровий і безпечний спосіб життя, способи навчальної і здоров'язбережувальної діяльності у сфері здоров'я, ціннісні ставлення до власного здоров'я в

умовах конкретної навчальної чи життєвої ситуації.

Доречно зазначити, що супутниками сучасного навчально-виховного процесу часто є такі фактори ризику, які негативно впливають на здоров'я дітей як стресова педагогічна тактика, невідповідність методик та технологій виховання віковим та функціональним можливостям дітей, нераціональна організація навчальної діяльності, невиконання елементарних фізіологічних та гігієнічних вимог до організації навчального процесу, недостатній рівень професійної компетентності, особливо молодих педагогів з питань охорони та зміцнення здоров'я вихованців, які також призводять до погіршення здоров'я дітей. Усе це переконує у необхідності здоров'язбережувальної діяльності, запровадження спеціальних заходів збереження та зміцнення здоров'я школярів.

Оскільки формування здорового способу життя школярів багато в чому залежить від особливостей навчально-виховного процесу, тому завдання школи – навчити свідомо жити. Ми повинні працювати над тим, щоб виховувати людину, здатну пізнати себе, створити своє особисте життя, зайняти активну життєву позицію, приймати виважені рішення, усвідомлювати свою відповідальність за них.

Сучасний вчитель має розуміти, що всіх наук не вивчиш, а здоров'я учнів – треба зберігати, допомагати стати впевненою та щасливою людиною. Саме з цією метою потрібно організовувати здоров'язбережувальний навчальний процес на уроках та в позаурочний час, що сприяє створенню позитивної мотивації до здорового способу життя [4, с.66].

Головна вимога до здоров'язбережувального уроку – близько 50% часу уроку діти повинні знаходитися у стані рухової активності (паузи здоров'я, рухові дидактичні ігри та різноманітні активні дії, пересування дітей у просторі класу, фізкультхвилинки). Важливим компонентом здоров'язбережувального уроку є робота з усвідомленням, у наслідок чого учні обмислюють своє життя, свою поведінку, стосунки з людьми, засвоюють позитивні думки про здоров'я. Ця робота з усвідомленням забезпечує формування у дітей механізму гармонізації стосунків із самим собою, з іншими, зі світом природи та світом культури [2, с.24]. Для цього учителі використовують уроки-ігри, уроки-конкурси, уроки-вікторини, урок-казка, урок-подорож, урок-екскурсія та інші.

Учителям потрібно використовувати методи, що сприяють активізації ініціативи і творчого самовираження самих учнів. Педагоги–практики пропонують кооперативну форму навчання (групова робота і робота в парах), під час якої рівень осмислення і засвоєння матеріалу помітно зростає, дітям легше вчитися разом. Складати дидактичний матеріал по здоров'язберігаючих технологіях, можливо використовувати інформаційно – комп'ютерні технології, ігрові, здоров'язберігаючі технології. Це може бути ранкова зарядка, фізкультхвилинка – природний елемент уроку в початкових класах, пальчикова гімнастика, бесіди з техніки безпеки (пожежна безпека, правила дорожнього руху та ін.); ігрові ситуації з техніки безпеки; свята здоров'я з різних тем (гігієна, харчування і т.д.); бесіди з профілактики шкідливих звичок; уроки здоров'я, уроки – свята («Здоровому – все здорово»), спортивні заходи.

Також пропонуємо учителям проводити роботу над створенням гармонійних, доброзичливих відносин між дітьми, а також між учителем і дітьми; виховувати в дітей доброту, взаєморозуміння, уміння підтримати один одного в складній ситуації, активізувати у них прояв радості, подиву, зацікавленості, захоплення.

В учнів формуються уявлення про своє тіло, організм, знають правила безпеки при виконанні різних видів діяльності, мають уявлення про те, що корисно і що шкідливо для організму. Спілкуючись з учнями дізнаємося, що багато дітей разом із батьками ведуть активний спосіб життя, відвідують спортивні секції та гуртки, знають як зміцнювати і зберігати своє здоров'я.

На учителя початкової школи покладено великі обов'язки щодо формування здоров'язбережувальної компетенції молодших школярів. Роблячи висновки можемо стверджувати, що школа може і повинна бути місцем зміцнення здоров'я учнів. А головна мета педагогічної діяльності – виховання мотивацій, які забезпечать активне і свідоме залучення кожного учня до процесу збереження і зміцнення здоров'я фізичного, психічного і духовного.

Література:

1. Ващенко О. М., Єрмолова В. М., Іванова Л. І. *Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня молодшого школяра: навч. метод. посіб. Кам'янець-Подільський, 2012. 192 с.*
2. Власенко Л. *Організація здоров'язбережувального навчального процесу на уроках і в позаурочний час у початковій школі. Основи здоров'я. 2012. № 4. С. 21-24.*
3. *Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 року // refdb.ru.look1879637/pall*
4. Пометун О. *Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. Рідна школа. 2005. № 1. С. 65-69.*
5. *Про затвердження “Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти” від 23 листопада 2011р. №1392. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/13922011%D0%BF>.*

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Мужичок Юрій

студент 2 курсу спеціальності «Музичного мистецтва»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач І. В. Кузьміна

Проаналізовано вплив методів та прийомів на розвиток інтелектуальних та творчих здібностей учнів, засобами музичного мистецтва.

Важливими і актуальним сьогодні є оновлення методів, засобів, технологій навчання майбутніх вчителів для досягнення високих освітніх стандартів та насамперед для формування готовності до професійної діяльності, адже результативність і якість роботи майбутніх вчителів залежить від їхньої готовності до професійної діяльності. Досягненню цієї мети сприяє застосування інтерактивних методів у процесів підготовки майбутніх вчителів [1, с. 5].

Ні для кого не секрет, що технології та освіта тісно пов'язані. Цифрова революція принесла школі численні переваги. Нині нові ідеї розповсюджуються зі швидкістю світла, технології стають дедалі потужнішими. Тому освіта має допомогти дітям орієнтуватися у світі віртуальної реальності, автоматизації та штучного інтелекту.

Інтерактивне навчання, за словами відомого психолога та соціолога В'ячеслава Дьяченка, – метод, за якого всі навчають кожного і кожен навчає всіх. Тож інтерактивне навчання учнів на музичних заняттях передбачає їхню інтенсивну творчу взаємодію з учителем, плідну співпрацю, де і учень, і вчитель є рівноправними суб'єктами навчання [3, с. 5].

Однією з найбільш значущих проблем сучасної педагогічної науки та практики є питання активізації навчання школярів, зокрема реалізація принципу активності в навчанні. Адже навчання та розвиток мають діяльнісний характер, а від якості навчання залежить результат освіти та виховання учнів.

Сучасна програма з музичного мистецтва дає змогу вчителю розвивати інтелектуальні та творчі здібності учнів, спираючись на кращі зразки української та світової музичної культури, навчити учнів сприймати, відчувати і розуміти прекрасне. На заваді цьому стоїть те, що, на жаль, смаки учнів середнього та старшого шкільного віку часто зорієнтовані на «легку», танцювальну музику. Проте вчитель музичного мистецтва має змогу зарадити ситуації, а саме: захоплюючи ознайомити учнів із кращими зразками музичної, зокрема вокальної, спадщини українських та світових композиторів; прищепити учням бажання виконувати вокальні твори; заохотити учнів до написання власних пісень; сформувати в учнів високий художній смак, зокрема любов до національного мистецтва й обізнаність у ньому.

Нині дедалі актуальнішим стає питання упровадження в навчально-виховний процес інноваційних методик, насамперед інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), їх використання на уроках, зокрема і на уроках музичного мистецтва.

Важливо, що все, що пов'язано з роботою на комп'ютері, – звично, зручно, і водночас незмінно цікаво для учнів. Вони залюбки сприймають можливість застосувати свої знання та досвід для розв'язання навчальних завдань. Тож можна стверджувати, що від використання ІКТ в навчально-виховному процесі значною мірою залежить мотивація навчання, формування самооцінки учнів, створення умов для їхньої самостійної роботи тощо.

Ейдетика – сучасна методика розвитку пам'яті та образного мислення [4, с. 5].

Урок музичного мистецтва з використанням ІКТ відрізняється від традиційного, бо потребує іншої організації роботи педагога. Ейдетика є потужним інструментом впливу на ефективність навчально-виховного процесу, адже її використання:

- 1) мотивує учнів до навчання, пробуджує їхню зацікавленість під час сприймання навчального матеріалу, утримує їх у стані радісного напруження;
- 2) привчає учнів грамотно обробляти інформаційний потік, що йде до них протягом навчального дня;
- 3) дає вчителю змогу інтенсифікувати навчальну діяльність завдяки активізації в учнів різних видів пам'яті – образної, рухової, емоційної тощо;
- 4) розвиває в учнів не лише уяву та фантазію, а й перцептивні процеси, відчуття кольору та форми.

Поєднувати ейдетичні методи та ІКТ на уроках музичного мистецтва дуже зручно, адже вчитель і учні мають справу переважно з художнім матеріалом – вокальною та інструментальною музикою, відеофрагментами оперних та балетних постановок, творами живопису тощо. Тож на цій основі нескладно створити цікаві вправи та завдання.

Наприклад, під час вивчення з учнями другого класу теми «Запрошує танець» можна запропонувати їм виконати вправу «Створи свій танець», яка асоціативно пов'яже в їхній пам'яті звучання музики, їхні враження від неї та інформацію щодо твору [4, с. 6-7].

Вправа «Створисвій танець». Спочатку вчитель музичного мистецтва демонструє учням відеофрагмент балетної вистави. Після цього відбувається обговорення – які засоби музичної виразності використано у творі, який настрій має музика, яка була ідея композитора, як вона втілена у рухах танцівників тощо. Під час обговорення педагог має приділити особливу увагу тому, щоб учні знайшли якомога більше асоціативних зв'язків між новою інформацією і тією, яку вони вже засвоїли раніше на уроках музичного мистецтва. Відтак педагог пропонує учням створити під цю музику власні пластичні імпровазації, спираючись на враження від сприймання та обговорення твору. Цього разу вчитель використовує аудіозапис того самого музичного фрагмента, щоб не відволікати увагу учнів відеорядом. Створюючи пластичну імпровазацію, учні пригадуватимуть, про що йшлося під час обговорення, і через рухи закріплюватимуть об'єктивні та суб'єктивні образні асоціації з музичним твором.

Підкреслимо, що фантазії учнів – танцювальні, художні, вербальні, – дають учителеві змогу зазирнути в їхній душевний світ, усвідомити їхні бажання, наміри тощо. Так, під час вивчення з учнями другого класу теми «Як музика малює картини природи» і слухання аудіозапису «Ранок» із сюїти «Пер Гюнт» Едварда Гріга (ЕсіуагсіСтіед) учителеві варто використати вправи «Намалюй музику» та «На що схожий настрій?», які фактично є не лише ейдетичними, а й діагностичними та психогімнастичними.

Вправа «Намалюй музику». Звучить аудіозапис «Ранок» із сюїти «Пер Гюнт» Едварда Гріга, учні уважно його слухають. Після прослуховування учні фарбами або олівцями втілюють на папері образи, що з'явилися в них під час прослуховування.

Отже, поєднання на уроках музичного мистецтва методів ейдетики та ІКТ дає вчителю змогу активізувати в учнів сприймання та відчуття прекрасного. Дослідження свідчать, що у школярів не буває поганої пам'яті, а є слабкі увага та увага, що спричинено відсутністю інтересу до запропонованого матеріалу. Натомість завдяки яскравим образам, нестандартним порівнянням, а головне – активній та невимушеній творчій роботі уроки музичного мистецтва стають захопливими для учнів, допомагають їм добре запам'ятовувати інформацію. Це, своєю чергою, робить досяжною основну мету уроків музичного мистецтва – захопити учнів світом мистецтва, заохотити до творчості, навчити бачити красу навколишнього світу і розуміти значущість музичної культури для власного розвитку.

Література:

1. Дяченко Н. Педагогічні задачі у професійній підготовці майбутніх викладачів. навч. посіб. Київ: Ліра. 2019. С. 5.
2. Віртуальна реальність: навчання в епоху цифрових технологій. Сучасна Школа України. 2017. №8(308). С.4.
3. Інтерактивні методи та прийоми навчання на позакласних заняття співом. Учитель музичного мистецтва. 2014. №4. С.4-11.
4. Упровадження інноваційних технологій на сучасному уроці музичного мистецтва. Учитель музичного мистецтва. 2014. №10. С. 4-9.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ХЛОПЦІВ-ПІДЛІТКІВ

Муха Юлія

студентка 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. н. з фіз. вих. та спорту Ю. М. Андрійчук

Вивчено шляхи оптимізації фізичних якостей хлопців-підлітків у процесі занять спортивними іграми.

В організмі підлітків 14-16 років ще не завершилося формування багатьох систем, які забезпечують високий рівень розвитку фізичних здібностей. Л. Волков [1] зазначає: основні морфологічно-функціональні перетворення закінчені, що істотно позначається на темпах приросту швидкісно-силових, швидкісних, координаційних здібностей та гнучкості. Що стосується сенситивних періодів розвитку рухових здібностей, то в розвитку швидкісно-силових здібностей це вік 14-16 років, швидкості – 13-16 років. До 15-16 років завершується формування гнучкості й залишаються деякі можливості для розвитку координаційної здібності.

Існують дані [4], які виявляють відмінності між періодами найбільш високих темпів розвитку рухових якостей спортсменів, зокрема футболістів (перший із 12 до 13 років, другий 14-15 років і третій 16-17 років) та неспортсменів (перший – 11-12 років та другий 14-15 років).

М. Носко зі співавторами [2] зазначають, що дуже важливим під час орієнтації та відбору є необхідність урахування морфологічних ознак людини, які впливають на спортивні результати (як прямо, тобто через ваго-ростові дані – у важкій атлетиці, баскетболі, волейболі, спортивній гімнастиці, так і через прояв рухових якостей, тобто побічно). Морфологічні особливості значною мірою генетично зумовлені, тобто є стійкими ознаками людської конституції. Мета досліджень автора [3] – обґрунтування модельної структури оцінки фізичної підготовленості хлопців 12-14 років на основі рухового тестування та елементів математичної статистики. Не спостерігалось достовірних змін у результаті всіх етапів тестування хлопців за показниками:

стрибок у довжину з місця, нахил тулуба вперед із положення сидячи й підтягування у висі. Далі автор зазначає, що основні критерії оцінки фізичної підготовленості хлопців 12-14 років – комплексні показники прояву їхніх рухових якостей залежно від вікових, індивідуальних особливостей розвитку організму.

Отже, віковий період 14-16 років у хлопців характеризується найбільшим приростом показників вибухової сили (із 16 до 17 років), швидкості, координації, швидкості реакції. Зі свого боку, особливу увагу потрібно приділяти розвитку загальної витривалості, яка, за численими даними, має тенденцію до зниження. У комплекс тестів із вивчення розвитку рухових здібностей учнів-волейболістів 14-16 років рекомендується включати тести загального (наприклад тести для оцінки розвитку фізичних якостей) та спеціального характеру, зокрема тести для визначення швидкості реакції.

Література:

1. Волков Л. В. *Методика виховання фізичних здібностей учнів*. Київ: Рад. шк., 1980. 103 с.

2. Носко М. О. Власенко С. О., Осадчий О. В. *Вікові особливості фізичного розвитку школярів різного віку, які займаються спортом. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: зб. наук. пр. / під ред. С. С. Єрмакова. Х: ХХІІІ, 2001. № 7. С. 3-7.

РОЛЬ СІМ'Ї У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Назарчук Марта

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач О. В. Мельничук

Визначено значення сім'ї у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. Акцентовано увагу на важливості руху для повноцінної життєдіяльності та розвитку дитини.

Відомо, що в сім'ї закладаються основи особистості. Як спрямовуюча сила й зразок для наслідування вона відіграє важливу роль у становленні підростаючого покоління, формування, збереження й зміцнення його здоров'я. Сім'я – це перший колектив, який дає людині поняття про життєві орієнтири та цінності, про те, як вести себе в суспільстві. У ній юний громадянин отримує перші практичні навички відносин з іншими людьми, засвоює норми поведінки, які регулюють різні ситуації щоденного спілкування.

Сім'я багато в чому визначає ставлення дітей до фізичних вправ, їх інтерес до спорту, активність та ініціативність. Сім'я – перший соціальний інститут, а тому дитина здатна сприймати переконання, модель поведінки батьків, духовні цінності та спосіб життєдіяльності. Значущим у цьому контексті постає залучення дітей до фізичної активності в умовах сімейного середовища.[1].

Підходи до оцінки рівня фізичного розвитку як важливого показника громадського здоров'я було висвітлено у наукових працях сучасних дослідників (М. Абрамов, А. Рибалко та ін.). На питанні фізичного виховання особистості, що є важливим компонентом підготовки дитини до активного життя та професійної діяльності, акцентували увагу Е. Аркін, О. Запорожець, Т. Осокіна та ін. Проблема фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку стала предметом дослідження вчених різних галузей науки, зокрема психологів (Л. Виготський, О. Леонтьєв та ін.), педагогів (В. Горіневський, А. Макаренко, П. Лесгафт, А. Онопрієнко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), фізіологів та медиків (І. Аршавський, Г. Апанасенко та ін.). На необхідності залучення всіх дійових чинників системи фізичного виховання, в тому числі й виховного потенціалу сім'ї, наголошують В. Постовий, С. Жевага, Е. Бондаревський, Л. Мовчан, О. Куц, В. Леонова [3].

Формування важливої для життєдіяльності потреби в фізичному розвитку значною мірою залежить від особливостей життя і виховання, від того, наскільки дорослі, що оточують дитину, створюють умови, сприяють освоєнню доступних для певного віку рухів. Змістом активної діяльності є формування фізичної культури особистості: навчання життєво важливих рухових навичок і вмінь, розвиток фізичних здібностей за допомогою загальнозміцнювальних та загальнорозвивальних вправ [3].

У наш час, повноцінному прилученню до цінностей фізичної культури протягом життя людини перешкоджають як суб'єктивні причини (недостатня мотивація, спотворені схильності та звички), так і об'єктивні причини (соціально-економічне неблагополуччя, кризи духовно-моральної сфери сучасного суспільства, який є наслідком руйнування традиційних устоїв сім'ї, низька педагогічна культура батьків, недооцінка батьками ролі ціннісного потенціалу фізичної культури, яка є визначаючим фактором укріплення здоров'я своєї дитини, і недостатньо усвідомлений підхід до фізичного виховання в сім'ї при неадекватній оцінці батьками своєї ролі в цьому процесі).

У своїх дослідженнях Е. Вільчковський [2] наголошує, що потреба в руховій активності є важливою умовою повноцінного розвитку дитини у будь-якому віці, а тому важливою складовою сімейного виховного впливу має стати залучення дитини до фізичної культури та спорту, формування активної життєвої позиції та орієнтування на ведення здорового способу життя. Оптимальна рухова активність виконує роль своєрідного

регулятора зростання та розвитку молодого організму, є необхідною умовою для становлення та удосконалення дитини як біологічної істоти та соціального суб'єкта (Н. Лебедева, А. Маркосян, І. Мурахов та ін.) [1].

У межах нашого дослідження важливим постає наукове дослідження (С. Грицюк) щодо аналізу сутнісних особливостей прояву розумової втоми в молодших школярів під час навчальної діяльності та вивчення можливостей рухової діяльності як способу запобігання їх утомлюваності [3].

З огляду на це необхідно контролювати процес фізичного виховання дитини та допомагати їй підбирати адекватні для її віку та індивідуальних особливостей вправи, адже спільна діяльність батьків і дітей у процесі фізичного виховання – важливий чинник згуртування сім'ї, зміцнення морального клімату, створення сімейних традицій, спільних інтересів. Для дитини набути соціального досвіду, увійти до соціуму, стати особистістю – означає мати перспективу в подоланні бар'єрів в освіті, культурі, фізичному та інтелектуальному розвитку.

У контексті нашого дослідження ми вважаємо за необхідне висвітлити основні завдання сім'ї щодо фізичного виховання молодших школярів:

- ✓ збереження і зміцнення здоров'я;
- ✓ підвищення фізичної та розумової працездатності;
- ✓ загартування організму, підвищення його адаптаційних можливостей, опірності;
- ✓ всебічний фізичний розвиток, що є критерієм якості й ефективності системи фізичного виховання дітей загалом;
- ✓ розвиток у дітей рухових якостей шляхом систематичної виконання фізичних вправ;
- ✓ озброєння дітей теоретичними знаннями з валеології, гігієни, фізичної культури й спорту;
- ✓ виховання у дітей стійкого інтересу, потреби до систематичних занять фізичними вправами;
- ✓ можливе усунення недоліків та вад фізичного розвитку (порушення постави, плоскостопості тощо)

[4, с. 30].

Вирішення цих завдань можливе через наступні форми фізичного виховання: ранкова гімнастика; прогулянки та рухливі ігри на свіжому повітрі; загартування організму.

Регулярні заняття фізичними вправами і спортом в межах сімейного побуту не тільки дозволяють вирішити оздоровчі, освітні і виховні завдання, але і, як відзначають багато авторів, зміцнюють сімейні відносини, позитивно впливають на дитячо-батьківські взаємодії. Крім того, загальновідомо, що фундамент здоров'я закладається в період внутрішньоутробного розвитку і в значній мірі залежить від здоров'я батьків. З цього виходить, що багато що визначається саме відношенням батьків до свого здоров'я і здоров'я майбутньої дитини, їх життєвою позицією у підтриманні здорового способу життя [1].

Отже, особистий приклад батьків, спільні заняття фізичною культурою та спортом, здоровий спосіб життя – головні складові успіху фізичного виховання в сім'ї. Саме батьки формують у дітей ціннісне ставлення до здоров'я і потребу в систематичних фізичних навантаженнях. Турбота про формування рухових навичок дитини, про досягнення необхідного рівня спритності, швидкості, сили та інших якостей є першочерговим завданням батьків. Варто пам'ятати, що чим міцнішим буде здоров'я дитини, чим кращими будуть її фізичні дані, тим краще вона пристосується до соціальних умов.

Література:

1. Вільчовський Е. С. *Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб.* Суми: Університетська книга, 2008. 428 с.
2. Грицюк С. А. *Рухова активність як засіб подолання розумової втоми молодших школярів. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2014. № 2. С. 402–411.
3. Талигіна О. В. *Основи здоров'я: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів.* Харків. Ранок, 2009 176 с.
4. Шиян Б. М. *Методика фізичного виховання школярів.* Львів. Світ, 1993. 183 с.

ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

НакрийкоМар'яна

студентка 3 курсу спеціальності « Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. А. Левицька

Аналізування психологічних підходів до проблеми визначення впливу образотворчого мистецтва на духовний розвиток особистості.

Духовність – це здатність людини до духовного життя, це сутнісна межа яка має певний характер (вона притаманна всім без винятку людським індивідам), проте цю здатність закладено в людині поступово. Духовність може розвиватись у, творіннях культури, у реальних людських вчинках в духовних переживаннях. Проте наголошується на тому, що духовність полягає в спрямованості до соціально-позитивних, гуманістичних цінностей [1, с. 29].

Видатний педагог В. Сухомлинський писав, що образотворче мистецтво не тільки предмет, але і могутній засіб виховання, яке повинно емоційно і естетично прикрасити все духовне життя людини. Це зумовлює необхідність перегляду змісту освітніх технологій, дидактичних і виховних концепцій, тому що гуманістична освіта виключає безособистісний підхід до кожної людини, вона спрямована в майбутнє людини, спирається на силу людського розуму, стверджує безмежні можливості її активної натури [2].

Основним структурним елементом системи художнього та духовного виховання через мистецтво є особистість, тому що мета, завдання, методи художньо-естетичного виховання спрямовані на художній і загальний розвиток особистості. С. Русова висловлювала в своїх працях думки про художньо-естетичне виховання дітей, зокрема його мету, завдання і зміст, про шляхи і засоби формування в дітей художніх поглядів і смаків, про залучення їх до художньої творчості, розвитку творчих здібностей. Основне завдання духовного виховання дослідниця вбачала у розвитку естетичної свідомості, для сприйняття художньо-мистецьких творів [1, с. 62–63].

Кожна людина має вчитися бути не тільки споживачами вже створених до неї культурних цінностей, а має бути творцями нових цінностей культури. Мистецтво – це дзеркало, в якому людина бачить себе в оточуючому середовищі, точніше сказати, бачить образ себе в картині світу. Сенс сили мистецтва полягає в тому, щоб звертатися до людської совісті, пробуджувати духовні здібності людини. Справжнє мистецтво ніколи не застаріє [2].

Завдяки заняттям мистецтвом збагачується емоційне життя людини, розвиваються задатки, здібності та таланти дитини. Творча діяльність сприяє позитивному художньому розвитку особистості. В роботі Є. Бондаревська наголошує, що важливо максимально використовувати потенційні можливості позашкільних закладів освіти мистецького спрямування у художньому вихованні творчої особистості тому, що творча діяльність є основним видом діяльності дітей у цих закладах освіти [2, с. 30–31].

На колосальну значимість мистецтва як засобу художнього виховання вказує П. Булонський. Він зазначає що, залучення дитини до мистецтва сприяє формуванню творчої особистості дитини, розвитку художнього смаку та сприйняття [6, с. 98]. Його погляди підтримує В. Скатерщиков, Л. Чуриліна та Г. Рід зазначаючи, що художнє виховання мистецтвом сприяє розвитку художньої культури дитини та формуванню особистість у всій її повноті [5, с. 2].

З точки зору П. Булонського, гармонійна особистість може сформуватись тільки у процесі мистецької творчості, яка тісно поєднана з активним життям дитини. Автор розуміє художнє виховання як засіб формування творчості, без якого неможливий розвиток художнього смаку і духовний розвиток дитини в цілому [8, с. 98].

Заняття мистецтвом сприяє загальному художньому розвитку дитини. Таких тверджень дотримується С. Анікін, який вважає, що художнє виховання це: і багатоцільовий процес який, позитивно впливає, відповідно до завдань суспільства щодо формування підростаючого покоління; і процес формування естетичних якостей особистостей (здібностей сприймати, оцінювати та створювати прекрасне, умінь та навичок художньої діяльності, художнього смаку) [9, с. 13–14].

Р. Рабинович стверджує, що мистецтво позитивно впливає на художній та інтелектуальний розвиток дитини. Автор вважає, що виховувати дитину засобами мистецтва – значить розбудити в дітей почуття краси, здібність відчувати її, зворушуватися красою, а в кінці спостерігати красу навколо себе [1, с. 22].

Досліджуючи художні інтереси дітей, Е. Крупник, Л. Нікольський доводять те, що зосередженість інтересів на мистецтві є обов'язковою передумовою для художнього розвитку дітей, формування художніх ідеалів [9, с. 39]. Відношення до мистецтва визначають зовнішні межі художнього розвитку дитини [7].

Отже, мистецтво активізує відчуття й сприймання людини, її уяву та мислення, впливає на розвиток художньо-творчих здібностей, а також формує естетичний смак та духовно збагачує. Людина, що має безпосередній контакт з творами мистецтва має більш розширені знання про світобудову та багатший словниковий запас, вільно висловлює свою думку та швидше долає труднощі адаптації в незнайомому соціальному колі, а також знаходить оригінальні шляхи вирішення життєвих ситуацій.

Література:

1. Аболина Т. Г., Митропольская Н. Е. Эстетическое воспитание в школе. Киев: Высшая школа, 1987. 252 с.
2. Сирітка Г. Виховання естетичних поглядів молодших школярів. Початкова освіта. 2002. № 13. С. 8.
3. Горобець Н. Формування естетичних почуттів у молодших школярів засобами мистецтва. Мистецтво та освіта. Рідна школа. 1999. № 11. С. 46.
4. Гінтерс З. Мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання. Рідна школа. 2001. № 9. С. 60–63.
5. Рід Г. Проект концепції єдиної системи естетичного виховання у загальноосвітніх школах України. Мистецтво та освіта. 1998. № 1. С. 2–7.
6. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори. Київ. Освіта, 1996. 303 с.
7. Левицька В. А. Формування творчої особистості засобами образотворчого мистецтва в закладах позашкільної освіти: теоретичний аспект. Міжнародний науковий журнал Науковий огляд. Київ. Том 3, № 46. 2018.85 с.
8. Лисенко В. Особливості ціннісної структури підростаючої особистості. Цінності освіти і виховання: Науково-методичний збірник. Київ. 1997. 224 с.
9. Лобар О. О. Історія української школи і педагогіки: навчальний посібник Київ. Знання, 2006. 447 с.

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Нейман Нікіта

студент 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач, к. пед. н. М. В. Лук'янчук

Описано та проаналізовано сучасні педагогічні технології, які здатні формувати комплекс особистісних якостей учнів під час навчання іноземної мови в початковій школі. Розкриваються значення, сутність та завдання цих технологій.

У центрі уваги нової української школи має бути творча особистість, головними якостями якої мають стати духовність, громадянськість, інтелектуальність, конкурентоспроможність. Загальноосвітня школа повинна сформувати цілісну систему універсальних знань, умінь і навичок, а також досвід самостійної діяльності й особистої відповідальності учнів, що і визначає сучасну якість змісту освіти [8].

Концепцією Нової української школи та нового Закону «Про освіту» визначено ключові аспекти діяльності вчителів-початківців, в тому числі вчителів іноземної мови в початкових класах. Розглянемо деякі з них:

1. Чітко визначені чинники забезпечення якості початкової освіти:

- всі учні молодшого шкільного віку обов'язково мають бути охоплені навчанням в освітньому процесі;
- у своїй роботі вчителі початкових класів мають впроваджувати технології й методики особисто зорієнтованого, компетентнісного та інтегрованого навчання, виховання і розвитку учнів;

- методики та техніки навчання мають бути високотехнологічними;

2. НУШ визначає місію початкової школи як:

- усебічний розвиток дитячої особистості відповідно до потреб її віку та психофізіологічних особливостей

3. У НУШ визначено ключові складники її парадигми

- новий зміст освіти, заснований на формуванні життєво та суспільно необхідних компетентностей дитини

- покращена мотивація вчителя завдяки свободі його творчості та розвитку виховання, яке наскрізно проходить через освітній процес реальна

4. НУШ заклала ключові принципи нового Державного стандарту початкової освіти:

- презумпція талановитості дитини – будь-яка дитина має право на здобуття початкової освіти без обмежень та утисків

- цінність дитинства – визнане право дитини на навчання через гру та інші методи

- радість пізнання – організація освітнього процесу через дослідницьку та проектну технологію так, щоб приносити радість дитині [6].

Педагогічні технології – це складна система засобів і методик, об'єднаних пріоритетними загальноосвітніми цілями, концептуально взаємопов'язаними між собою завданнями і змістом, формами й методами організації навчально-виховного процесу, де кожна позиція накладає відбиток на всі інші, що і створює в результаті певну сукупність умов для розвитку учнів [5].

Трансформація терміну від «технології в навчанні» до «технології освіти», а потім до «педагогічної технології» відповідає зміні його зміст. На зміну окремим активним формам і методам навчання, які роблять навчальний процес розірваним на частини, приходять цілісні педагогічні технології взагалі і технології навчання зокрема [7].

Широке застосування педагогічних технологій в умовах нової української школи має бути зумовлено сучасними тенденціями її розвитку: розвитком творчих здібностей, оволодінням сучасними методами наукового пізнання, прогностичними методами, методом моделювання та ін. [7].

Метою використання сучасних педагогічних технологій на уроках іноземної мови є розвиток мовленнєвої культури, творчих здібностей, критичного мислення, формування стійкої мотивації до вивчення англійської мови, формування практичних умінь та навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності, формування мовленнєвої компетенції. До сучасних педагогічних технологій, які також застосовуються і в навчанні іноземної мови, можна умовно віднести:

1. Особистісно-орієнтовані технології навчання:

- технологія евристичного навчання;

- метод проектів;

2. Інформаційні технології:

- ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології);

3. Інтерактивні технології:

- технологія проведення дискусій;

- тренінгові технології [8].

Найголовнішими ознаками сучасних навчальних технологій є їх особистісно-орієнтована спрямованість, багато варіативність способів досягнення результату, вміння організувати навчання одночасно на різних рівнях складності [3]. В освітньому процесі останнім часом зростає популярність і набуває поширення технологія проектного навчання – особистісно-орієнтований метод навчання й виховання, що заснований на самостійній діяльності учнів у розробленні проблеми й оформленні певним чином практичного результату у вигляді розробки [1]. Нині метод проектів набув великої популярності завдяки поєднанню теоретичних знань із їх практичним застосуванням (Є. Расіна, М. Леоньєва С. Пілюгіна, Є. Полат, Т. Ремех та ін). Педагоги-практики вважають, що метод проектів стимулює до розв'язання проблем, які потребують певної суми знань, розвиває критичне мислення [1].

Однією з провідних особистісно-орієнтованих технологій А. Хуторської виділяє модель евристичного навчання. Сутність технології полягає у створенні ситуацій із творчою реалізацією потенційних можливостей. Серед ключових методів евристичного навчання найбільш популярними, на думку П. Гусака, Л. Гусак, О. Белкіної-Ковальчук, Т. Воробйової є методи емпатії, смислового бачення, образного бачення, символічного бачення, придумування, «Якби...», метод гіперболізації, евристичного спостереження, порівняння, дослідження, конструювання понять, контролю й самооцінювання. Результат їх застосування – створений учнями освітнього продукту: ідея, гіпотеза, експеримент, твір, малюнок, виріб [2].

Інтерактивна технологія є однією з основних у процесі навчання молодших школярів [1]. М. Кларін інтерактивні методи навчання поділяє на основі принципу активності на методи фізичної, соціальної, пізнавальної активності. До фізичних методів відносяться: зміна робочого місця, запис, малювання. До методів соціальної активності – запитання учнів, відповіді. До методів пізнавальної активності – доповнення учасниками викладеного матеріалу, виступ як джерело досвіду, самостійний пошук розв'язання проблеми [4].

Література:

1. Білоусова Н. В., Гордієнко Т. В. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес початкової школи. *Вісник Черкаського університету*. 2017. № 4. С. 62-68
2. Гусак П., Гусак Л., Белкіна-Ковальчук О., Воробйова Т. *Інноваційні технології навчання учнів початкових класів : монографія / за ред. П. Гусака*. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 276 с.
3. Дубяга С. М. *Педагогічні технології в початковій школі : навч.-метод. посіб. Мелітополь : Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 160 с.*
4. *Інноваційні технології навчання в сучасній школі*. URL.: <http://social-science.com.ua/article/263> (дата звернення 06.02.2020).
5. Кукушин В.С. *Педагогические технологии : учебное пособие для студентов педагогических специальностей / под. общ. ред. В.С. Кукушина*. Ростов на Дону : изд. центр «Март», 2002. 320 с.
6. *НУШ та інноваційні технології в початковій школі*. URL.: <https://www.pedrada.com.ua/article/2251-nush-ta-innovatsyn-tehnolog-y-pochatkovy-shkol> (дата звернення: 06.02.2020).
7. Паламарчук В. Ф., Барановська О. В. *Педагогічні технології навчання в умовах нової української школи: вектор розвитку*. Український педагогічний журнал. 2018. № 3. С. 60-66.
8. Хващевська О.О. *Сучасні педагогічні технології в навчанні молодших школярів*. *Молодий вчений*. 2017. № 9.2 (49.2) С. 20-24.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ничипорук Дмитро

студент 2 курсу спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Горохівський коледж ЛНАУ

Науковий керівник – викладач фізичного виховання Л. Я. Кузьмук

Подано роль фізичної культури в структурі освітньої і професійної підготовки студентів, яка виступає не тільки в ролі навчальної дисципліни, але і як засіб направленої розвитку цілісності особистості, здатної виробляти шляхи збереження і зміцнення здоров'я.

Проблема формування здорового способу життя охоплює широкий спектр питань. Збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді потребує усвідомлення ними ролі рухової діяльності, що проявляється у формі фізичних вправ, ходьби, її впливу на формування необхідних вмінь та навичок, на розвиток фізичних здібностей, поліпшення стану здоров'я, підвищення працездатності. Сучасний стан освіти й виховання молодих людей, дозволяє виявити явне протиріччя між позитивними установками та реальним рівнем оздоровчого виховання особистості. У зв'язку з цим проблема формування культури здорового способу життя є однією зі складних і ключових проблем. Щоб людина могла вистояти в сучасних умовах, вона повинна бути тренуваною і загартованою. Здоров'я студентів має важливе значення як для сучасності, так і для майбутнього. Студенти – це майбутня еліта суспільства, його розумовий потенціал. Студенти – це також майбутні творці

матеріальних і духовних придбань країни, а в теперішній час – це лице нації, її краса, енергія, активність, творчість. Крім того, студенти – це майбутні батьки, і тому вони несуть потенціал здоров'я майбутніх поколінь. Збереження і поліпшення здорового стану студентської молоді є найважливішим завданням сучасності [1, с. 5].

Але в теперішній час здоров'я студентів перетворилося в справжню проблему, що пов'язано з рядом зовнішніх і внутрішніх факторів – погіршенням екологічного середовища, збільшенням різних залежностей (паління, алкоголю, наркоманії, ігроманії, інтернет-залежності), підвищенням розумових та психічних навантажень, зменшенням фізичної активності, появою нових інфекційних захворювань, зменшенням вольового контролю поведінки. Розв'язання даних проблем пов'язане, в першу чергу, із підвищенням свідомого відношення студентів до свого здоров'я.

У студентському віці закінчується фізичне дозрівання організму. У цей час завершується формування сили різних м'язових груп, яке є характерним для дорослих людей. Одночасно спостерігається збільшення максимальних показників сили, швидкості рухів і інших показників, що свідчать про розвиток рухового апарату. При складанні комплексів вправ у цей час особлива увага приділяється загальноосвітньому моменту, який дозволяє студентам збагачувати свій руховий досвід, здобувати вміння управляти своїми рухами в будь-якому ритмі, з різною швидкістю та ступенем напруги, формувати і удосконалювати навички виконання окремих компонентів або закінчених рухових дій, розвивати координацію. Студенти повинні добре освоїти техніку рухів при виконанні вправ на заняттях з фізичної культури, підвищити рівень гнучкості, зміцнити м'язову систему, створити базовий рівень витривалості. Необхідно орієнтуватися на відносно прості вправи, не використовувати надвисокого темпу їх виконання, паузи між вправами повинні забезпечувати повноцінне відновлення. Формування здорового способу життя є складним процесом, який ґрунтується як на загальних освітніх принципах так і на психологічному підкріпленні поведінки що сприяє збереженню здоров'я і допомагає поширенню здорового способу життя у більш широкі сфери життєдіяльності. Систематичні заняття фізичної культурою та спортом у Горохівському коледжі ЛНАУ є одним з найважливіших факторів, що сприяє розвитку та зміцненню здоров'я студентської молоді. Саме завдяки фізичній культурі є можливість формувати бережливе ставлення до свого здоров'я і фізичної досконалості. Заняття з фізичної культури у навчальному закладі спрямовані на формування мотиваційної сфери студентської молоді з використанням засобів фізичної культури у професійній підготовці спеціалістів та в повсякденному житті.

Спортивно-масові та фізкультурно оздоровчі заходи, які проводяться у коледжі, зокрема спортивне свято: «Козацькому роду нема переводу», традиційний турнір з міні-футболу, присвячений воїну-герою Ігорю Сливці, спортивна військова естафета приурочена до Дня захисника Вітчизни, першість коледжу з волейболу, тенісу, футболу, об'єднують студентів дають можливість орієнтувати студентів щодо забезпечення високого рівня здоров'я задля ефективної професійної та громадської діяльності. Усе це є дієвим обґрунтуванням у формуванні культури й здоров'язбережувальної поведінки сучасної студентської молоді. Після таких фізична культура та спорт стають для студентів обов'язковими, а головне – цікавими атрибутами дозвілля на основі здорового способу життя. Перебудова занять з фізичної культури на сьогодні є необхідністю, тому що молодь повинна бути залучена до самостійних занять фізичними вправами у позаурочний час. Одним із таких шляхів, здатний певною мірою забезпечити розв'язання проблеми здоров'я студентської молоді, є формування в неї позитивної установки на активну підтримку власного здоров'я протягом всього життя [2, с. 13].

Першочерговим завданням фізичного виховання та спорту є постійне зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичного і духовного розвитку студентів коледжу, розширення знань студентів в області фізичної культури, необхідно допомогти студентам знайти оптимальний для себе напрямок для задоволення потреби у фізичних навантаженнях [3, с. 17]

Література:

1. Марков В. *Формування здорового способу життя у вищій школі. Основи безпеки життя*. 2016. №11. С. 5-6.
2. Іванов В. *Методичний підхід в організації і підвищенні ефективності навчальних занять фіз. виховання*. 2000. №3. С. 12-14.
3. Голобородько Г. П. *Формування поняття здорового способу життя в учнів основної школи Харків, 1997. 17 с.*

МИТРОПОЛИТ АНДРІЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ЯК ДУХОВНИЙ БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ, КУЛЬТУРИ ТА МОВИ

Огороднічий Сергій

студент 2 курсу спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Горохівський коледж ЛНАУ

Науковий керівник – викладач філологічних наук О. М. Кузьмук

Подано просвітницьку діяльність митрополита Андрія Шептицького. Визначено його освітньо-культурну роль як діяча українського національного відродження.

Зміни які сьогодні відбуваються в Україні дали поштовх історичної справедливості, всебічного осмислення духовних чинників і її історії, історичного минулого нашого народу, без чого неможливий процес повного національного відродження. Вивчення культурологічних процесів набуло поширення ще у 80-90 років ХХ століття, оскільки неможливо уявити шляхи розвитку держави без провідних діячів, учасників культуротворчого процесу. Одною із актуальних проблем досліджень в україністиці, є вивчення ролі історико-культурних діячів в історичному процесі формування української культури, а саме ролі Андрія Шептицького та його неocenений внесок у духовне будівництво української культури [1, с. 237]. Девіз Миколи Реріха: «Мир через культуру», згідно з яким культурний потенціал людства повинен служити суспільному прогресу.

На залежність суспільного розвитку від якості виховного процесу, вказували відомі діячі української культури: А. Шептицький, П. Могила, М. Шашкевич, І. Франко. Вони наголошували, що система національної освіти має відповідати світовому рівневі, бути національною за характером і науковою за змістом. У даному відношенні визначальною ознакою людської діяльності є культура.

У ХХ столітті наша держава посідає гідне місце у системі європейських, освітянських та культурних зв'язків. Але тривалий час ігнорувалися питання вивчення історії України, її культури і національної специфіки, відомих культурних діячів та їх вкладу розвиток державотворення, освіти, релігії, рідної мови. Тому і не дивно, що ці причини і загальна суспільна криза сприяли тому, що цілі покоління молодих людей, зростали байдужими до всього рідного, далекими від історії свого народу. Бездуховність, низький рівень культури, моральне спустошення юних душ, – ось наслідки такого підходу до виховання молодих людей.

Митрополит А. Шептицький, очолюючи протягом сорока чотирьох років греко-католицьку церкву, впливав своєю діяльністю на релігійні, національно-культурні та суспільно-політичні процеси, що відбувались в Україні у першій половині ХХ століття. В його практичних і теоретичних надбаннях відобразилась ціла епоха боротьби українського народу за державну незалежність, досягнення релігійної та національної єдності [4, с.615]. Різноманітні аспекти життя та діяльності А. Шептицького розглядалися на наукових конференціях, зокрема, одна з них присвячена 100-річчю від часу введення на митрополичий престол у Львові А. Шептицького (27.10. 2007р.).

Андрій Шептицький митрополит греко-католицької церкви, в його практичних діях та теоретичних надбаннях відобразилась ціла епоха боротьби українського народу за державну незалежність, досягнення релігійної та національної свідомості. Він – один із найбільших прихильників українського православно-католицького єднання. Будучи членом наукового товариства імені Шевченка, обстоював ідею становлення незалежності української держави. З ініціативи та за підтримки А. Шептицького відкривалися нові навчальні та добротні заклади, спортивні товариства, оздоровниці та шпиталі. Різноманітна діяльність Шептицького проходила у неспокійний час пошуку шляхів подальшого розвитку української державності. Однак він завжди сприяв національному самозбереженню українського народу, виступав проти його колонізації, закликав до примирення та єдності. 17 січня 1901 року, у соборі Святого Юрія відбулася інтронізація А. Шептицького, митрополитом Галицьким та архієпископом Львівським [3, с.19]. Він був членом Галицького сейму і Палати Панів у Відні. У 1901 році відкрито виступає з протестом проти переслідувань українських студентів Львівського університету, дбав про відкриття шкіл, з викладання українською мовою, допомагав приватним школам. Надавав стипендії світській молоді для навчання за кордоном, допомагав дитячим садкам та «сиротинцям», заснував український шпиталь – «народну лічильницю» у Львові, підтримував різні видавництва та товариства. Як глибокий знавець мистецтва, митрополит був меценатом. У 1913 році заснував у Львові Український національний музей, в якому зібрані пам'ятки українського мистецтва. Шептицький дбав про постійне поповнення зібрань музею. У 1913 році було ним передано музею 9880 різноманітних експонатів. Серед них – рукописи XVI-XVIII століття, ікони, твори живопису і графіки, римські та візантійські монети [5, с. 10].

Після лютневої революції в Росії, проблеми державності України ніколи не покидали владу. Першою умовою побудови української держави Шептицький вважав: «Національну єдність і гармонію духу народу...». Українська мова, на його думку, була одним з головних факторів єдності.

У 20-30 рр. ХХ століття, Андрій Шептицький підтримував процес національного відродження, друкувались його протести проти польської пацифікації. Підставою для репресій могло бути спілкування українською мовою, за вживання етноніма «українець», і політоніма «Україна», митрополиту робили зауваження. Важливе місце в діяльності митрополита у ці роки був захист прав православного населення Волині, Холмщини...

Після приєднання Західної України до СРСР, було закрито всі семінарії, духовні школи, припинили діяльність усі церковні видання та релігійні товариства. На початку 1941 року, із Західної України було депортовано в Сибір і Казахстан близько 1.5 мільйона населення, наказано ліквідувати всі монастирі [2, с.222]. Оцінюючи ситуацію, митрополит відкрито виступив проти радянської влади, оскаржував чисельні насильства, які вона здійснювала, він намагався захистити українське суспільство, а передусім молодь. З протестами, стосовно жорстокого поводження з євреями Андрій Шептицький у 1942 році звертався до Гітлера, прохаючи про лібералізацію німецької політики стосовно щодо євреїв. Проте це викликало лише незадоволення і посилювало ненависть до митрополита. У 1942 році вийшло пасторське послання «Не убий», у якому митрополит засуджував залучення української поліції до репресивних секцій, намагаючись зберегти життя цивільному населенню, насамперед жінкам та дітям. Навіть після ліквідації гетто у Львові, продовжував опікуватися

євреями і підтримував зв'язки із біженцями [4, с.312].

Діяльність А. Шептицького була підпорядкована єдиній меті – створенню української суверенної соборної держави за етнографічним принципом, як основи для самовизначення народу. Програмовим у царині культурно-національного відродження є послання митрополита до духовенства, у праці «Як будувати Рідну Хату?». Для Андрія Шептицького Батьківщина, нація, поняття насамперед духовне і моральне, що перебувають в єдності як «тіло» і «душа», і творять єдиний живий організм. «Український народ є одним народом, одним організмом, тому й належить йому стати і суцільним національним твором. Всі ті люди, які розмовляють українською мовою, або що вважають українську мову за рідну, будуть становити український нарід» [5, с. 47].

Отже, для митрополита мова є одним із чинників (поряд з волею), що творять народ, адже рідна мова закладена в людині на рівні національного генетичного коду, принципово потрібно досконало володіти нею, і українська молодь повинна дотримуватись принципів християнської моралі, тому що це є необхідною умовою відродження української нації. Таке розуміння особливо актуальне для теперішньої України. Культуротворча діяльність А. Шептицького була підпорядкована єдиній меті – створенню української суверенної держави за етнографічним принципом, як основи для самовизначення народу.

Література:

1. Базилевич А. Введення у твори митрополита Андрея Шептицького. Торонто. 1965. Т. 1. 237 с.
2. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька церква і Радянська держава (1939 – 1950). Львів: УКУ, 2005. 222 с.
3. Матеріали наукової конференції, присвяченої 100 річчю від часу введення на престол у Львові Слуги Божого А.Шептицького. Тернопіль. 2002.
4. Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали 1941 -1944. Київ: Дух і літера 2003. 312 с.
5. Митрополит Андрей Шептицький. Як будувати Рідну Хату / гол. упор. Р. Тереховський, Р. Хрін. Львів: Гердан, 2003. 47 с.

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Онисько Евеліна

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. пед. н., Н. І. Калита

Розкрито педагогічні аспекти формування гендерної культури особистості у педагогічній літературі. Розглянуто педагогічні умови гендерного виховання, що пропонуються в педагогічній літературі.

Сучасний етап розвитку нашого суспільства значно залежить від освітньо-виховної системи. Сучасний педагогічний простір виконує важливу функцію в формуванні особистості, залучаючи при цьому загальнолюдські цінності які відображені в культурно-історичному просторі.

Останнім часом гендерні аспекти дитинства привертають увагу фахівців різних областей – психологів, педагогів, лікарів. У науковій літературі констатуються відмінності між хлопчиками і дівчатками в темпах і якості інтелектуального розвитку, емоційної реактивності, мотивації діяльності і оцінки досягнень, в поведінці. Спеціальні дослідження спрямовані на виявлення природи цих відмінностей, які, на думку тих чи інших авторів, є відображенням або універсально – біологічних, або біосоціальних закономірностей.

В центрі уваги Європейського співтовариства багато уваги приділяється гендерному вихованню особистості. Освітні заклади України прийняли обов'язок щодо реалізації гендерної стратегії у навчально-виховні установи згідно з Концепцією Державної програми гендерної рівності від 2005 року [3]. На основі цієї концепції відбуваються вагомні зміни, створюються певні умови для ефективного впровадження у загальноосвітніх школах гендерного підходу.

Питання гендерного виховання розглядалося у психолого-педагогічній, філософській літературі В. Бахтерева, І. Бежа, О. Кузь, О. Кікінеджи та інші. Філософи А. Річ, Р. Унгер, Г. Рубин були одними з перших авторів, хто у своїх дослідженнях використали поняття «гендер» [2]. Термін «гендер» («gender») дослівно перекладається з англійської як «рід» – в лінгвістичному значенні цього слова (рід іменника). Згадані філософи вбачали в «гендері» певний мисленнєвий конструкт, наукову дефініцію, яка визначає соціальнокультурні функції статі та дає змогу відрізнити ці функції від біологічних (а також від біологічної статті, в англ. мові – sex).

Гендерне виховання – це відносно соціально контрольований процес розвитку дівчинки і хлопчика в ході їх гендерної соціалізації – виховання основ гендерної культури взаємовідносин, розвиток здатності до реалізації гендерного репертуару і оволодіння вміннями і навичками відповідної поведінки.

ЦокурО. та Іванова І., вважають, що «гендерне виховання конструюється на основі аналізу моделей гендерних взаємин, які розвиваються і трансформуються у суспільстві. Гендерне виховання полягає втому, що

людина – не абстрактна нейтральна цілісність, а жінка й чоловік, у їхній рівноправності, самовираженні й самоутвердженні, що є найважливішим із соціальних орієнтирів у всіх сферах життя демократичного суспільства» [6].

Великий вплив на виховання хлопчика і дівчинки має родина. Гендерні ознаки починають формуватися в родині під впливом батька і матері. Гендерне виховання дитини виявляється в грі, в спілкуванні, з цього приводу зазначається, що «гендерне виховання особистості відбувається під впливом родини, освіти, засобів масової інформації, релігії, мистецтва, мови, правової і державної політики. Застосування гендерного підходу у формуванні гармонійно розвиненої особистості пропонує новий спосіб пізнання дійсності, де відсутні нерівність та ієрархія «чоловічого» і «жіночого» [5].

Багато часу дитина знаходиться у дошкільному навчальному закладі, у школі, тому Н. Павлушенко, О. Король пропонують наступні педагогічні умови гендерного виховання дітей молодшого шкільного віку: удосконалення змісту виховання через реалізацію сучасних гендерних підходів; використання результатів гендерного аналізу підручників початкової школи для формування егалітарної свідомості; організація виховного процесу на засадах гендерної рівності [4].

Дотримуючись педагогічних умов гендерного виховання учнів початкової школи, учителі сприяють формуванню гендерної культури серед учнів. Бувають такі випадки серед учителів коли учитель забуває про свою гендерну роль у вихованні особистості.

Гендерне виховання передбачає правильне засвоєння дітьми гендерних ролей, що має на увазі в майбутньому рівність, відсутність гендерних забобів і дискримінації за статевою ознакою. Гендерні ролі – соціальні ролі, приписувані чоловікам і жінкам відповідно до соціальних і культурними нормами, існуючими в даному суспільстві і даної історичної ситуації.

У молодшому шкільному віці статеві і гендерні приналежності особливо інтенсивно формуються в ігровій та образотворчій діяльності. Малювання сприяє статевої самоідентифікації дитини, керує його емоційно-змістовою поведінкою і допомагає їй звільнитися від можливих наслідків психотравмуючих ситуацій.

У цьому віці тематика дитячих малюнків зумовлена багатьма факторами. Одна з них – приналежність дитини до певної статі. Загальна спрямованість на ідентифікацію зі своєю статтю надає певний зміст малюнків дітей: хлопчики малюють літаки в небі, кораблі на морі машини. Дівчатка близькі до виконання жіночих ролей і малюють принцес, дівчаток, квіти, сади.

Діти молодшого шкільного віку внутрішньо мотивовані до накопичення цінностей, інтересів і моделей поведінки, які відповідають їх статі. Цей процес отримав назву самосоціалізація. В результаті цього діти можуть розвивати стереотипні уявлення про те, «що роблять хлопчики» і «що роблять дівчатка». Наприклад, дівчата грають з ляльками, а хлопчики грають з машинками і ніколи не плачуть. При цьому діти зазвичай більше уваги звертають на особливості поведінки, відповідні його статі і не виявляють інтересу до недоречних для їх статі поведінки.

Слід зазначити, що гендерне виховання – це безперервний процес формування позитивної гендерної ідентичності, якісних і кількісних перетворень фемінні і маскулінних якостей особистості дитини, розвиток способів поведінки у відповідності зі статтю, емоційно-ціннісного ставлення до своєї статі і взаємодії з людьми різної статі.

Література:

1. Вовк Л. М. *Формування гендерної культури особистості у сучасному демократичному суспільстві. Наукові записки : зб. наук. праць / упор. Л. Макаренко. Серія педагогічні та історичні науки. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип.. СХХІІІ (123). С. 50–56.*
2. Гапон Н. П. *Гендер. Ідентичність. Суб'єктивність: філософські дискусії другої половини ХХ сторіччя: монографія. Львів : Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 378 с.*
3. *Концепція Державної програми гендерної рівності // www.kmi.gov.ua.pras*
4. Павлушенко Н. М. *Педагогічні умови гендерного виховання учнів початкових класів. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. №9. С. 147-153.*
5. Хор'яков В. А. *Педагогічні умови гендерного виховання студентів у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 "Теорія та методика виховання". Луганськ, 2010. 19 с.*
6. Цокур О., Іванова І. *Основи гендерного виховання. Гендерний розвиток у суспільстві : конспекти лекцій. 2-ге вид. Київ: Фоліант, 2005. С. 183–222.*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СПЕЦИФІКИ СИМФОНІЧНОЇ МУЗИКИ ЯК ВИДУ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Онiщук Світлана

студентка 41 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист О. М. Юрчук

Висвітлюються особливості музичного мистецтва як складової духовно-естетичної свідомості особистості. Зазначено історичні причини виникнення симфонічної музики та перелічено її жанрові різновиди.

У наш час особливо гостро постає проблема розвитку духовної культури суспільства. У зв'язку із цим виникає необхідність звернення до мистецтва як важливого засобу розкриття духовного потенціалу особистості, стимулювання його розвитку.

Відомо, що мистецтву притаманні такі важливі властивості, як пізнання та оцінка дійсності, можливість надавати особливу естетичну насолоду, викликати певний настрій емоцій і думок. Активізуючи творчі здібності людини, воно є своєрідним «підручником життя». Разом із тим, загальні властивості не замінюють особливих якостей різних видів мистецтва, котрі і визначають їх специфічний внесок у загальну духовну культуру людства.

Музика в родині мистецтв займає особливе місце завдяки її комплексному впливу на людину. Багатовіковий досвід і наукові дослідження свідчать про те, що музика діє на психіку і фізіологію людини, що вона може заспокоювати і збуджувати, викликати позитивні та негативні емоції. Музичне виховання у національній школі одночасно спрямоване на розвиток як загально-психічних властивостей (мислення, уявлення, уваги) так і специфічно-музичних здібностей (слух, пам'ять, почуття ритму). Воно є дійовим засобом ідейного, морального та естетичного виховання і відповідно формування всебічно розвиненої, гуманної особистості.

Симфонічна музика – це хвилюючий світ різноманітних людських почуттів, глибоких і серйозних думок, втілених у прекрасних звукових образах. З великою художньою силою вона відображає не тільки відтінки душевних переживань людей, але й життєві протиріччя, конфлікти, соціальні зіткнення, напружену боротьбу людини з перешкодами долі [4].

Слушними є судження видатного композитора-симфоніста ХХ століття Д. Шостаковича: «Серед інших музичних жанрів велика симфонічна музика стоїть на першому місці. Вона наповнена найбільш глибоким змістом і вважається володаркою музичного мистецтва. Ніхто з великих людей не проходить повз неї, багатства почуттів та ідей, високої насолоди, яку надає людині її знання й розуміння» [5, с. 137].

Симфонічна музика – порівняно молода сфера європейської музичної культури. Давні оркестрові п'єси були зразками прикладної побутової музики, вони супроводжували воєнні паради та інші церемонії, звучали на балах. Пізніше, на межі ХVІІ і ХVІІІ століть, стали виникати твори не прикладного значення.

У процесі розвитку та ускладнення суспільного життя, збагачення досвіду людей, їх духовного світу успіхи інструментальної музики стають все більш помітними. Поступово в найбільших розвинених західноєвропейських країнах виникає потреба у виникненні глибоких за змістом і складних за формою інструментальних творів [2].

Важливою особливістю симфонічної музики є те, що ідейний задум твору розкривається в широкому і багатообразному розвитку, іноді конфліктному, напружено-драматичному. Основна музична ідея стверджується в процесі боротьби, гострих суперечок, видозмін, інколи тимчасових відхилень від основної теми розвитку.

Симфонізм як метод мислення вперше з'явився в інструментальній музиці останньої чверті ХVІІІ століття, в епоху підйому суспільної думки, під час буржуазної революції 1789 року. Так, істинно симфонічними є драматичні увертюри до героїчних опер Глюка («Альцеста»), зрілі симфонії та концерти Й. Гайдна та В. А. Моцарта. Завдяки яскравій динамічності розвитку, неабиякого ідейно-суспільного значення досягає творчість Л. Бетховена, видатного музиканта-мислителя. Бетховен відтворив в своїх симфонічних творах героїчну напружену боротьбу, великі соціальні ідеї, мовою музики розповів про боротьбу народів і окремих особистостей [1].

Загальне відображення дійсності у всіх її протиріччях і конфліктах, у напруженому розвитку, є характерним для музичного мистецтва кінця ХVІІІ –поч. ХІХ ст. і особливо для симфонічних творів (симфоній, увертюр, концертів з оркестром) [3].

Як правило, симфонічна музика створюється не для вузького кола освічених знавців, а для широкої демократичної аудиторії. Цим визначаються провідні риси кращих симфонічних творів, а саме: грандіозність масштабів, широта тематичного змісту і поряд з цим простота, рельєфність музичних образів, яскрава виразність, інколи навіть плакатність тематичного матеріалу.

Галузь симфонічної музики складають різноманітніші за змістом і жанром твори для оркестру: симфонії, концерти, симфонічні сюїти, увертюри, поеми, картини, фантазії, рапсодії та ін. Крім того, симфонічна музика є учасником оперного і балетного спектаклю, музичної комедії. Самостійного художнього значення набувають симфонічні фрагменти з оперних та балетних творів, такі, як увертюри до опер «Тангейзер» Р. Вагнера, його ж «Політ валькірій» із опери «Валькірія», «Руслан і Людмила» М. Глінки тощо. Ці симфонічні уривки часто включаються в програми симфонічних концертів. Симфонічна музика з опер, балетів, театральних вистав та кінофільмів є достойним матеріалом для створення симфонічних сюїт.

Існує досить поширена думка, що симфонічна музика є складною для сприйняття та розуміння, але це стосується далеко не всіх її видів. Є немало прекрасних і в той же час порівняно простих творів, зазвичай не дуже великих за своїми розмірами. Серед них слід назвати концертні і оперні увертюри, фрагменти з театральних вистав, невеликі симфонічні картини, оркестрові обробки народнопісенних і танцювальних

мелодій. Саме із таких легких для сприймання творів складають популярні симфонічні концертні програми.

Величні за своїм масштабом, могутністю звучання, різноманітністю оркестрових фарб, напруженістю розвитку і емоційного впливу, твори для симфонічного оркестру займають значне місце в світовому музичному мистецтві [1]. Симфонічні твори є зразками єдності глибокого змісту та масштабної форми, саме тому вони вимагають спеціального вивчення і слухової підготовки.

Введення дітей у світ класичного музичного мистецтва в умовах загальноосвітньої школи передбачає певну жанрову стратегію, важливою складовою якої є симфонічна музика з її жанровим розмаїттям. Адже симфонічна музика – одна з найскладніших галузей класичної музики. У ній відтворено різноманітні процеси у житті людини, багатий світ її почуттів. За своїми функціями симфонічні твори споріднені з такими літературними жанрами як повість чи роман, і тому вони є художнім відображенням образного змісту різного типу, втіленням ідей самого життя.

Сьогодні, за доби кризи духовної й естетичної культури, у період падіння гуманістичних ідеалів і суджень, важливо відродити тенденцію ціннісного ставлення суспільства до людини, зацікавленість у її гармонійному розвитку. Необхідно створити цілісну систему естетичного виховання підростаючого покоління, осередком якого має стати школа, де прилучення дітей до мистецтва та скарбів загальнолюдської культури має цілеспрямовано й планомірно здійснюватись під час уроків естетичного циклу, зокрема уроків музичного мистецтва.

Література:

1. Галацкая В. С. *Музыкальная литература зарубежных стран: Учеб. пособ. Вып. 1. Москва: Музыка, 1989. 478 с.; Вып. 2. М.: Музыка, 1990. 509 с.; Вып.3. М.: Музыка, 1990. 559 с.*
2. І. Іванова, А. Мізітова, Н. Некрасова. *Класична музична література XVII – першої половини XIX ст. : навч. посіб. Київ : Держ. метод. центр навч. закл. культ. і мистецтв України, 2003. 306 с.*
3. *Музыкальная энциклопедия : в 6 т. / гл. ред. Келдыш Ю. В. М., 1981. Т. 5. С. 359–360.*
4. Медриш І. *Світова музична література : Підручник. Вып. 1. Чернівці : Місто, 2016. 280 с.*
5. Д. Шостакович о времени и о себе, 1926-1975. / сост. М. Яковлев. Москва : Советский композитор, 1980. 375 с.

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ У ХУДОЖНЬО-ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Осіюк Дарина

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. Т. В. Горобець

Висвітлено поняття «смак» та визначено поняття «музично-естетичний смак».

Розвиток музично-естетичного смаку виступає важливою передумовою формування творчої та гармонійно розвинутої особистості. Смак як суспільна норма прекрасного та відображення системи естетичних цінностей особистості виступає як спосіб її творчого самовираження.

На думку М. Кагана, під категорією «смак» слід розуміти здатність людини, сформованої історично (і щоразу таку, що сформувалася з самого початку у процесі виховання окремої особистості), пізнавати, уловлювати, сприймати і переживати естетичну цінність предметів і явищ реального життя [4].

На наш погляд, у музично-естетичному смаку важливе місце займає ціннісний аспект смаку в силу ціннісно-пізнавальної природи музичного мистецтва. При оцінці музично-естетичного смаку учня з точки зору психологічного механізму, важливою є емоційна сторона.

Б. Теплов відзначав, що емоційне ставлення до творів мистецтва треба виховувати, розвиваючи смак від елементарних визначень ставлення «подобається» і «не подобається» до оволодіння розгорнутими оцінками [8, с. 86]. Тільки через сприйняття творів музичного мистецтва формується музично-естетичний смак [1].

Для формування музично-естетичного смаку в учнів молодшого шкільного віку дуже важливими є природні задатки, які не можна змінити, але вони можуть корегуватися зовнішніми факторами. Так, Л. Виготський вважає, що смак не можна зводити до психофізіологічних реакцій та він не є природною властивістю людини. На думку вченого він є духовною якістю людини, що формується в процесі виховання та навчання [2].

Музично-естетичний смак є формою виразу духовного потенціалу особистості, таким чином смак є явищем не тільки соціально-психологічним, а й духовним. Саме наявність такого взаємозв'язку дозволяє здійснювати процес формування музично-естетичного смаку учнів молодшого шкільного віку у декількох аспектах: шляхом впливу на художню свідомість особистості, її духовний потенціал, виховання естетичних почуттів та шляхом заохочення її до музично-творчої діяльності. У структурі музично-естетичного смаку важливе місце займає духовно-ціннісний аспект смаку в силу ціннісно-пізнавальної природи мистецтва [7].

Обґрунтування поняття «музично-естетичний смак» обумовлюється тим, що почуття художньої міри саме через смак здійснює регулюючий вплив на розвиток усіх художніх і духовних потреб школяра,

формування всієї системи художньо-естетичної та духовної культури особистості учня.

У своєму прояві музично-естетичний смак має онтологічний, гносеологічний, аксіологічний та соціальний аспекти. Онтологічний аспект смаку свідчить про ступінь розвитку здатності до сприйняття та розуміння змісту музичних творів. Цей аспект смаку є пов'язаним із специфічністю об'єкту, що засновується на художніх законах – на законах ритміки, гармонії, жанру, стилю, – на важливих засобах художньої виразності, які є необхідними для формування музично-естетичного смаку [3, с. 10].

Окрім залучення особистості у процес музично-творчої діяльності, важливим завданням у формуванні смаку є цілеспрямоване збагачення художніх вражень особистості шляхом сприйняття найкращих творів музичного мистецтва, бо «чуттєве сприйняття» є основою культури особистості [6, с. 46].

Музично-естетичний смак – це: здатність особистості до адекватного і емоційно-естетичного художнього сприйняття і оцінки музичних творів; індивідуальна властивість особистості, що забезпечує оригінальність сприйняття видів музичного мистецтва і естетичного освоєння дійсності; здатність, яка необхідна для естетичного відображення; інтерес, схильність, емоції; система суб'єктивних симпатій і антипатій; здатність емоційно оцінювати різноманітні естетичні властивості музики.

Виховання на основі музики дає людині можливість навчитися розуміти не тільки іншу людину, культуру, а й своє Я, що веде до привласнення кожним індивідом загальнолюдських культурних цінностей, дає надію на підвищення культурного рівня суспільства в цілому.

Музично-естетичний смак формується на основі сприйняття не тільки витворів різних жанрів мистецтва, які міцно взаємопов'язані, але й об'єктів навколишнього середовища. Було виявлено, що ціннісно-орієнтаційний компонент музично-естетичного смаку включає: естетичне ставлення, художнє відчуття міри, естетичні оцінні судження. А компонентами естетичного смаку є знання, уміння, естетичні цінності [6, с. 46].

Аналіз наявних у сучасній літературі визначень і підходів до вивчення музично-естетичного смаку, його сутності, компонентного складу дозволили нам виділити такий перелік компонентів:

- адекватне, повноцінне сприйняття музичних творів;
- уміння оцінювати музичний твір;
- емоційно-естетичний досвід – накопичені музичні, естетичні ті художні знання; художнє почуття міри;
- інтелектуальний розвиток (теоретичне мислення);
- асоціативність (сукупність асоціацій);
- естетична насолода; погляди і уявлення (естетичні, художні);
- готовність до створювання естетично виразних творів мистецтва;
- художньо-естетична потреба; інтерес до творів музичного мистецтва.

Відомо, що музично-естетичний смак визначає якість, міру й характер художніх потреб. Адже саме смакові переваги є фокусом вибірковості художніх потреб, їхнім якісним показником.

Аналіз наявних у сучасній методичній літературі визначень і підходів до вивчення музично-естетичного смаку, його сутності, компонентного складу дозволили нам виділити такий перелік компонентів: адекватне та повноцінне сприйняття музичних творів; уміння оцінювати музичний твір; емоційно-естетичний досвід; художнє почуття міри; інтелектуальний розвиток (теоретичне мислення); асоціативність (сукупність асоціацій); естетична насолода; погляди і уявлення (естетичні, художні); готовність до створювання естетично виразні твори мистецтва; художньо-естетична потреба; інтерес до творів мистецтва.

Значення уроків з «Музичного мистецтва» в початковій школі не може бути переоцінено. Адже музичне мистецтво містить безмежний потенціал щодо освіти й виховання дітей і молоді. Виховання засобами «високої» музики забезпечує формування національної та громадянської свідомості, підвищує рівень художньо-естетичної та духовної культури людини. Музичне виховання молодших школярів становить собою дієву силу вищого рангу, що стимулює духовний і творчий потенціал особистості. Активне заняття музикою сприяє розвитку творчих сил, які, у свою чергу, мають величезне значення для її діяльності в усіх галузях.

Таким чином, ми визначаємо музично-естетичний смак як духовну здатність особистості до відбору музичних цінностей, що виявляється в індивідуальній оцінці естетичних якостей музичного об'єкта, зумовленій діалектичним поєднанням суб'єктивної його оцінки із суспільною.

Література:

1. Брылин Б. А. *Воспитание музыкально-эстетического вкуса старшеклассников в вокально-инструментальном ансамбле: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Москва, 1978. 17 с.*
2. Выготский Л. С. *Педагогическая психология / под ред. В. В. Давидова. Москва: Педагогика, 1991. 480 с.*
3. Ивасив Б. И. *Воспитание эстетического вкуса учащихся начальных классов в процессе комплексного воздействия искусств: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Москва, 1983. 24 с.*
4. Каган М. С. *Музыка в мире искусств. СПб: VI, 1996. 232 с.*
5. Киященко Н. И., Лейзеров Н. Л. *Эстетическое сознание и процесс его формирования. Москва: Искусство, 1984.*
6. Коваль Л. Г. *Виховання почуття прекрасного. Київ: Рад. школа, 1983. 120 с.*
7. Неклопочіна Є. *Систематизація естетичного досвіду молодших школярів у процесі взаємодії видів мистецтв. Мистецтво в школі, 2008. № 5. С. 65-69.*
8. Теплов Б. М. *Психология музыкальных способностей. Избр. труды: В 2т. Т. 1. Москва: Педагогика, 1985. С. 32-200.*

«СЕЛФІ» ЯК ЗАСІБ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ОБРАЗУ «Я» У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Павлова Богдана

студентка 5-го курсу факультету психології та соціології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – к. психол. н., доцент Л. І. Магдисюк

Розглянуто вплив явища селфі на поведінку підлітків. Проаналізовано основні психологічні особливості підліткового віку та їх характеристики. Досліджено сучасні небезпеки селфіманії, її наслідки.

У сучасному суспільстві значне місце посідають соціальні мережі. Вони стають можливістю самовираження, самопрезентації, отримання інформації для усіх людей. Проте, не завжди вони мають позитивний вплив на особистість. Дослідження у даній сфері проводяться досить рідко, оскільки, порівняно з іншими феноменами, явище селфі лише тільки з'явилося. Хоча, феномен селфі вивчається на протязі всього його існування. Проте, дослідники не можуть дійти остаточного рішення: чи є селфі способом вираження себе, певним віртуальним іміджем чи хворобою, котра впливає на формування рівня самооцінки і поведінки з дитинства.

Селфі – це постійний рух, новинки, за якими слідує сучасна молодь, і звичайно ж, наслідують їх. Це явище розвивається досить стрімко, але не завжди в позитивному напрямку, оскільки все нові способи зробити фото не завжди є безпечними для здоров'я, як і фізичного так і психологічного. Зараз стрімко розвивається селфіманія, люди готові жертвувати своїм життям лише для того, щоб зробити фото, яке викличе ажіотаж та захоплення серед інших. Отже, зрозумілим є те, що сучасні люди не можуть уявлятися без соціальних мереж, зокрема тих, у яких вони можуть публікувати свої автопортрети [1, с. 21-22; 6].

Говорячи про селфі у контексті підліткового віку, перш з все, потрібно проаналізувати психологічні особливості даної вікової категорії. На сьогоднішній день існує велика кількість вікових періодизацій, які мають в чомусь різні та схожі погляди на підлітковий вік, зокрема. Проаналізувавши їх, ми прийшли до висновку, що підлітковий вік характеризується низкою новоутворень, певними установками та особливостями соціалізації. Підлітки намагаються відокремитися від батьків, бути «включеними» у соціум, бути дорослими. Саме у цей період відбувається так званий перехід від типу стосунків «дитина – дорослий» і зовсім нового – спілкування між дорослими людьми. Тому підлітки розвивають власну, інтимну сферу спілкування, власне комфортне середовище, і тоді вже нав'язлива увага дорослих викликає протест, який, як варіант, може проявлятися у тому, що підлітки намагаються самовиразитися, само презентувати себе, ідентифікуватися за допомогою соціальних мереж. У них переважає орієнтація на міжособистісні стосунки з ровесниками, самоствердження та незалежність. Проте, цей віковий період, викликає різноманітні протиріччя, що виникають між батьками, школою і самим підлітком. Важливо давати можливість підліткам самовиражатися, створити їх власні особистісні стосунки, можливість саморозвитку і, звичайно ж підтримку, але не гіперопіку та критику. Тому основні психологічні потреби підлітка – це прагнення до спілкування з однолітками, прагнення до самостійності і незалежності, визнання своїх прав з боку інших людей, самовираження [2, с. 109-112; 3, с. 197-201; 5].

Згідно нашого теоретичного дослідження особливостей підліткового віку, нами з'ясовано, що вони характеризуються періодом, коли присутнє активне самовираження, зміни в соціальній сфері, формування самооцінки, поведінки, орієнтація на особистісне спілкування, оскільки, це потреба даного віку. Тому, зрозуміло, що виникають певні захоплення, відбувається активний пошук шляхів самовираження.

Сьогодні, як нами уже згадувалося, найпоширенішим способом, який дає можливість самоствердитися, знайти нові знайомства, захоплення, відповідати оточенню є соціальні мережі, зокрема ті, котрі характеризуються феноменом автофотографування (селфі): підлітки, роблять фото, екстремальні фото, тим самим шукаючи собі подібних, цікаве їм коло спілкування, ту саму можливість самовиражатися, підняти рівень самооцінки. Невід'ємною частиною цього процесу є розміщення фото, різноманітні локації та образи, при цьому, користувачі мереж можуть оцінювати, коментувати, переглядати не лише свої фото, а й фото інших. Щоб зробити один знімок, котрий можна виставити на публіку, фанатики можуть витратити години на підбір ідеальної пози, виразу обличчя, деталей макіяжу та зачіски. Такі люди мають скептичне бачення усіх деталей і на своїх фото, і тим більше, переглядаючи фото інших [4, с. 573-576].

Цікаво те, що селфі має великий вплив на поведінку, зокрема підлітків. Порівнюючи звичайні фото та автопортрети, то останні є втіленням штучних форм поведінки, які зумовлені особливостями її фіксації. Зрозуміло, межа між віртуальністю і реальністю зовсім мала, тому це все охоплює реальність, ця поведінка залишається, і підлітки наслідуючи її, застосовують постійно. Із цими надбаннями поведінки йдуть у доросле життя, яке стає ще більше віртуальним [6].

На сьогоднішній день, досліджені причини, які змушують підлітків робити селфі: глибока незадоволеність власним зовнішнім виглядом; незадоволеність способом життя, незадоволеність оточенням. Ці фактори пояснюються тим, що за рахунок фото, вони намагаються абстрагуватися у віртуальний світ: закрити

очі на проблеми, бути такими як усі, почуватися більш щасливими і не відрізнятись від інших [1, с. 21-22].

Як нам уже відомо, у підлітковому та ранньому юнацькому віці найголовніше – спілкування, знайомства, пошук себе, власного потенціалу, так проявляється активність особистості у даному віці. А для реалізації цих потреб найчастіше використовується самопрезентація, як основний інструмент. У даному випадку, говорячи про селфі – це механізм візуальної самопрезентації, тобто це свідомою робота індивіда над формуванням власного образу «Я», який можна розглянути через призму мотивів, цілей, вподобань, уявлень про власну зовнішність, які передаються у фото. Тому зовнішній вигляд людини стає способом візуальної комунікації. Таким чином, люди знаходять своїх однодумців, друзів тощо. Проте, не завжди візуальна самопрезентація є коректною, оскільки, підлітки досить часто намагаються спеціально змінювати свою зовнішність, уявлення про себе лише для того, щоб ввійти у бажане коло спілкування [3, с. 197-201; 5; 6].

Також, важливим є і те, що селфі несе у собі небезпеку, що проявляється не лише у асоціальної поведінці, залежності, чи зануренні у віртуальний світ, але й у тому, що підлітки намагаючись зробити «вдалі» фото ризикують своїм життям на дахах багатоповерхівок, вишках, поїздах тощо [1, с. 21-22; 2, с. 109-112].

Отже, після теоретичного вивчення літературних джерел, ми можемо стверджувати, що селфі впливає на поведінку підлітків як позитивно, так і негативно. Мається на увазі, що селфі може бути проявом творчості, самопрезентації та самовираження, проте, сильне захоплення цим може призвести, що підлітки весь час проводитимуть у соціальних мережах, не зможуть соціалізуватися у реальності, і звичайно, захоплення селфі може призвести і до фізичних травм чи навіть смерті, серед підлітків.

Література:

1. Вацлавик О. Селфіманія, кібербулінг, шарентінг: нові виклики кіберпростору. Інформаційна безпека в сучасному суспільстві. 2016. С. 21-22.
2. Магдисяк Л. І., Павлова Б. Ф., Кунц І. С. Психологічні особливості селфіманії. Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, (Запоріжжя, 8-9 лютого 2019 р.) / Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2019. С. 109-112.
3. Магдисяк Л. І. Особливості корекційної роботи з підлітками, схильними до агресивної поведінки. Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей і тез / СНУ імені Лесі Українки ; кафедра педагогічної та вікової психології ; за голов. ред. Я. Гошовський. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. С. 197-201.
4. Могилевская Р. В. Селфи: возвращение телесности в киберпространство. Молодой ученый. 2016. №15. С. 573 – 576.
5. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
6. Тавровецька Н. І. «Селфі» як засіб самопрезентації власного Я у молоді. Психологічні науки. Загальна психологія, психологія особистості, історія психології. 2014.

СУЧАСНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Павлюк Інна

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. Б. Є. Жорняк

Розкрито сутність формування морально-естетичного розвитку дітей у процесі слухання музики, визначено основні завдання і принципи музичної освіти дошкільників, складові музично-естетичної культури особистості.

Основні завдання і принципи музичної освіти дошкільників. Музичний розвиток дитини-дошкільника надає нічим не замінний вплив на збагачення духовного світу. Це процес становлення та розвитку музичних здібностей на основі природних задатків, формування основ музичної культури, творчої активності від найпростіших форм до більш складним. Музичний розвиток надає нічим незамінний вплив на загальний розвиток: формується емоційна сфера, удосконалюється мислення, дитина стає чуйною до красот мистецтві і житті [1, с. 14]. Сучасна педагогіка накопичила великий досвід в теорії та практиці навчання, розробила нову систему виховання, яка ставить завданням формування особистості, здатної активно, творчо перетворювати дійсність. Саме музика, музичне виховання може надати велику допомогу в повноцінному розвитку дитини. Під впливом музики, музичних вправ та ігор за умови використання правильно підібраних прийомів позитивно розвиваються психічні процеси і властивості особистості, чистішою і грамотнішою стає мова.

Можна виділити загальні завдання музичного виховання:

- 1) виховувати любов і інтерес до музики;
- 2) збагачувати музичними враженнями, знайомлячи дітей з різноманітними творами;
- 3) розвивати навички у всіх видах музичної діяльності: співі, слуханні, музично-ритмічних рухах, грі на музичних інструментах;
- 4) сприяти вихованню та формуванню музичного смаку;

5) впливати на всебічний розвиток дитини, використовуючи всі види музичної діяльності;

6) розвивати творчу активність у всіх доступних дітям видах музичної діяльності.

Музичний розвиток дитини має здійснюватися природно і невимушено. Допомогти дітям відчувати красу і силу впливу музики – завдання складне. *Музичне сприйняття* – складний процес пізнання, переживання і оцінки музичного твору, його художнього образу [2, с. 15].

Основні цілі розвитку у дітей музичного сприйняття:

1) розширювати уявлення у дітей про музику як вид мистецтва;

2) формувати цілісне і диференційоване сприйняття музики;

3) розвивати сприйняття музики як одну з форм залучення до музичної культури;

4) розвивати слухову увагу: стійкість, обсяг, переключення, музичну пам'ять.

Музично-естетична культура особистості. Формування особистості – складний, багатозначний процес, який виступає у формі фізіологічного, психічного і соціального становлення людини і визначається внутрішніми і зовнішніми природними і суспільними умовами.

Найважливішим завданням масового музично-естетичного виховання є формування здібностей сприймати і естетично оцінювати всі явища життя, дійсності та музичного мистецтва в світі естетичного ідеалу. Характер естетичних ідеалів дитини є головним показником рівня її оціночних музично-естетичних уявлень, тобто розвиненості її здібностей естетичного та музичного сприйняття, естетичного і музичного смаку.

Процес слухання музики як засіб розвитку естетичних і моральних якостей особистості. У широкому сенсі музичне виховання – це формування духовних потреб людини, її моральних уявлень, інтелекту, розвитку ідейно-емоційного сприйняття та естетичної оцінки життєвих явищ. У такому розумінні – це виховання Людини [3, с. 4].

У більш вузькому сенсі *музичне виховання* – це розвиток здатності до сприйняття музики. Воно здійснюється в різних формах музичної діяльності, які ставлять за мету розвиток музичних здібностей людини, виховання емоційної чуйності до музики, розуміння і глибоке переживання його змісту. У такому розумінні музичне виховання – це формування музичної культури людини.

Музика володіє могутнім емоційним впливом, вона пробуджує в людині добрі почуття, робить її вище, чистіше, краще, тому що в переважній більшості вона передбачає позитивного героя, піднесені емоції. Музика прагне втілити етико-естетичний ідеал – у цьому особливість її змісту, особливості її впливу на людину [4, с. 24].

Вирішальну роль у цілеспрямованому формуванні культури особистості відіграє художня діяльність, необхідна не тільки професіоналам, але і всім людям без винятку, бо вона допомагає формувати активне творче ставлення людини до праці, до життя взагалі. Тут рішучий акцент робиться на емоційне, творче сприйняття музики, на збагачення музичного слуху та музичного досвіду дітей.

Естетичне виховання спрямоване на вирішення таких завдань:

- формування у дітей здатності сприймати, відчувати, правильно розуміти й цінувати прекрасне в навколишній дійсності та мистецтві, формування навичок використання засобів мистецтва для пізнання життя людей, самої природи;

- розвиток глибокого розуміння краси природи, здатності берегти цю красу;

- надання дітям знань, а також прищеплення умінь і навичок у сфері доступних їм видів мистецтв – музики, співу, малювання, художнього слова, драматизації;

- розвиток творчих здібностей дітей, умінь і навичок відчувати і створювати красу в навколишньому житті, на заняттях, вдома, у побуті;

- розвиток у дітей розуміння краси в людських відносинах, бажання й уміння вносити красу в побут.

Естетика розглядає не тільки сутність об'єктивно існуючого прекрасного у житті та мистецтві. Вона вивчає особливості і способи суб'єктивного відображення прекрасного в навколишній дійсності. Особливості цього відображення носять конкретно-чуттєвий характер і складають специфіку естетичної свідомості [3, с. 36].

Естетичне сприйняття характеризується цілісністю. Сприймаються не тільки і не стільки окремі звуки, фарби, скільки весь колорит, вся гармонія звуків. У сприйнятті завжди позначаються інтереси, відносини, весь попередній художній та життєвий досвід людини. Особливу роль відіграють слух і зір – здатність вслухатися, вдивлятися у навколишній світ [1].

Отже, музика по-справжньому виховує, бо вона не тільки розвиває розум, але й розвиває і ушляхетнює почуття. Якщо в процесі навчання ми не будемо виховувати людину в цілому, тобто її тіло, мозок і душу, ми не виконаємо свого обов'язку стосовно тих, кого ми вчимо.

Література:

1. Бітус А.Ф. Питання музичного виховання і навчання : навч.-метод. посіб. Мінськ: Бел. держ. пед. ун-т, 2005.

2. Григор'єва О. М. Психолого-педагогічні умови розвитку музично-естетичного смаку молодших школярів. *Музичне і театральне мистецтво: проблеми викладання*. 2006. №2. С. 12–15.

3. Григор'єва О. М. Критерії розвиненості музично-естетичного смаку молодших школярів. *Музичне і театральне мистецтво: проблеми викладання*. 2008. № 3. С. 34–37.

4. Методика музичного виховання в дитячому саду: за спец. «Дошкільне виховання» / за ред. Н. А. Ветлугіной. : Просвещение, 1989.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Патицька Оксана

студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Початкова освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – доцент, кандидат психологічних наук С. Д. Ілляш

Розглядаються основні передумови розвитку обдарованості учнів молодшого шкільного віку; визначено форми прояву обдарованості; з'ясовано стан досліджуваної проблеми у шкільній практиці; окреслено основні підходи до навчання та розвитку обдарованих учнів.

Проблема дитячої обдарованості, розвитку творчих здібностей є однією із актуальних на етапі модернізації національної системи освіти. Немає сумніву, що прогрес цивілізації залежить від обдарованих людей, які здатні нешаблонно мислити, швидко орієнтуватися в нових умовах; від їхньої готовності до творчого пошуку і підходу до виконання різних справ.

Одним із важливих завдань початкової школи є пошук, відкриття та розвиток здібностей дитини. Навчання у сучасній школі має забезпечувати оптимальні передумови для самореалізації особистості учня, розкриття усіх закладених природних задатків, здатності до свободи, відповідальності й творчості. Розвиток творчих здібностей має бути невід'ємною умовою змісту усіх навчальних предметів початкової школи, органічно доповнювати освітній процес, щоб забезпечити єдність знань, умінь і навичок учнів та їхніх творчих можливостей.

У вітчизняній психології обдарованість традиційно визначалась як високий рівень розвитку здібностей. Проблеми виявлення і формування здібностей особистості розглядалися у працях Ю. Бабаєвої, П. Гальперіна, Н. Лейтеса, О. Леонтєва, Л. Чорної та ін.

Дослідження обдарованості характеризуються складністю та суперечностями, проте останнім часом спостерігаються тенденції до інтеграції різноманітних підходів, підставу для якої дає нове осмислення поняття обдарованості, адже воно відбувається на рівні системи, охоплюючи всі грані особистості.

У практичному відношенні необхідно звернути увагу на комплексний характер проблеми обдарованості, основними складовими якої є проблеми виявлення, навчання та розвитку обдарованих дітей, з одного боку, і проблеми професійної та особистісної підготовки педагогів та керівників освітніх закладів для роботи з обдарованими дітьми, з іншого [1, с. 5].

Вчителю початкової школи варто знайти відповіді на важливі питання про те, що таке обдарованість; чим вона зумовлена; які особливості відрізняють обдаровану дитину від звичайної, здібної; які проблеми виникають в обдарованих учнів та як їх вирішувати; які критерії визначення та діагностики обдарованості дитини; як впливає зміст шкільної освіти на розвиток дитячої обдарованості; як соціум та інші фактори впливають на розвиток обдарованості тощо.

Оскільки відсутня цілісна система навчання й виховання обдарованих учнів у загальноосвітніх школах, педагоги змушені самостійно шукати нові шляхи розвитку їхніх здібностей, таланту. Але різноманітність проявів обдарованості не завжди дозволяє вчителю початкової школи розпізнати, виділити обдаровану дитину з ряду успішних учнів.

У найбільш загальному вигляді обдарованість можна визначити як підвищений рівень розвитку однієї або кількох здібностей людини, на основі яких з'являється можливість досягати високих результатів у соціально значущих видах діяльності. Розвиток творчих здібностей слід розпочинати з ранніх років, використовуючи наявний нахил дитини до праці. Саме цей нахил є секретом дитячої обдарованості [3, с.76].

Серед педагогів існує, як мінімум, дві точки зору на навчання обдарованих. Згідно однієї з них, для навчання обдарованих дітей необхідно створювати спеціальні класи і спеціальні освітні установи. Згідно іншій точці зору, обдаровані діти повинні навчатися разом зі всіма дітьми, інакше вони не навчатимуться жити серед «нормальних» людей, спілкуватися і працювати з ними. Поки що немає комплексної діагностики, що дозволяє визначити загальну і спеціальну обдарованість, схильність дитини до того або іншого виду творчості. Обдарованість виявляється тільки тоді, коли їй якимсь чином вдалося виявитися і закріпитися. Ще не повністю враховується той факт, що через особові особливості обдаровані діти найбільш чутливі до неадекватних оцінок, несправедливих і негативних дій. У цій області є дефіцит знань про особливості поведінки і мислення обдарованих дітей, їх особовому розвитку і вихованні [2, с. 39].

У практичному відношенні необхідно звернути увагу на комплексний характер проблеми обдарованості, основними складовими якої є проблеми виявлення, навчання й розвитку обдарованих дітей, з одного боку, і проблеми професійної та особистісної підготовки педагогів та керівників освітніх закладів для роботи з обдарованими дітьми, з іншого.

Обдарованість визначається в основному трьома взаємопов'язаними параметрами: випереджаючим розвитком пізнання, психологічним розвитком та фізичними даними.

У сфері випереджаючого пізнання, як правило, виділяють такі характеристики:

- існують сензитивні періоди, коли діти «всмоктують» все оточуюче;
- вони здатні займатися декількома справами одночасно;
- здатність у ранньому віці прослідковувати причинно-наслідкові зв'язки та робити відповідні

висновки;

– діти легко справляються з пізнавальною невизначеністю, не можуть терпіти, коли їм нав'язують готову відповідь;

– такі діти дуже допитливі, вони не витримують обмежень своїх досліджень;

– для них характерна добра пам'ять, великий словниковий запас;

– обдаровану дитину відрізняє велика концентрація уваги на чому-небудь, впертість в досягненні результатів у сфері, яка її цікавить;

– у деяких математичні здібності явно домінують і пригнічують інтерес до читання.

У сфері психологічного, точніше психосоціального розвитку дітям властиві такі риси:

– сильно розвинене почуття справедливості, яке проявляється дуже рано;

– особисті системи цінностей у обдарованих дітей дуже широкі. Вони гостро сприймають несправедливість, встановлюють високі вимоги як до себе, так і до оточуючих та жваво відгукуються на правду, справедливість, гармонію та природу;

– обдаровані діти, як правило, у віці від 2 до 5 років не можуть розділити реальність та фантазію.

Яскрава уява породжує неіснуючих друзів, ціле фантастичне життя, яке багате та щасливе;

– добре почуття гумору;

– намагаються вирішити проблеми, які їм ще не під силу;

– для них є також характерними перебільшені страхи.

Фізичні характеристики обдарованих дітей настільки різноманітні, як і самі діти. Але помічено, що талановитих дорослих людей відрізняє дуже висока енергія та низька тривалість сну. І це властиве не тільки дорослим, але й дітям [4, с.35].

Численні дослідження свідчать, що в ранньому віці діти часто приховують свої здібності, якщо значущі для них дорослі не цінують їх належним чином. Такі діти швидко привчаються поводитися «як всі», бо за це їх хвалять. Навіть коли дорослі розуміють, що своєрідність дитини носить абсолютно позитивний характер, немає ніякої впевненості в тому, що в шкільному навчанні будуть якимось враховуватися її індивідуальні особливості і створені необхідні умови для їхнього розвитку.

Саме тому вчителі початкової школи, а також батьки, повинні бути пильними і не пропустити час, коли задатки дитини можуть стати першим етапом у формуванні обдарованості. Чим раніше починається розвиток здібностей і талантів, тим більше шансів на оптимальне їх розкриття.

Література:

1. Бабаєва Ю. Основні уявлення про обдарованість. *Завуч*. 2003. №17-18. С. 4 – 6.

2. Кульчицька О. І. *Методика діагностики інтелектуальної обдарованості. Обдарована дитина*. 2007. № 1. С. 39–41.

3. Максименко С. Д. *Рефлексія проблем розвитку в психології. Психологія і суспільство*. 2001. № 3. С. 76-83.

4. Моляко В. А. *Психология детской одаренности*. Киев: Знание Украины, 1995. 84 с.

НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пеклич Тетяна

студентка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, канд. пед. н. А. О.Бубін

Обґрунтовано важливість використання народної казки у вихованні дітей, виокремлено педагогічні умови морального виховання дітей старшого дошкільного віку засобами казки.

Дошкільне дитинство є початковим періодом становлення особистості, коли засвоюються моральні норми поведінки, закладаються основи, фундамент особистості майбутнього громадянина нашого суспільства. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Закон України «Про дошкільну освіту» визначають напрями виховання, які повинні стати основою відтворення духовно-морального потенціалу нації.

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні провідним завданням дошкільної освіти є всебічний розвиток дитини як особистості, як найвищої цінності суспільства, виховання високих моральних якостей майбутніх громадян, збагачення їх культурного потенціалу, що ґрунтується на культурно історичних та моральних цінностях українського народу, його традиціях і духовності [1, с. 5].

Проблема морального виховання розглядалось у працях відомих педагогів минулого: С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Вони наголошували на важливості морального виховання з перших років життя дитини, яке повинно бути спрямоване на формування її моральної позиції, ціннісних орієнтирів, інтересів, потреб, і казка як засіб педагогіки у цьому контексті має велике значення.

Сучасні науковці розглядають казку як дієвий засіб виховання моральних якостей дітей (А. Богуш, О. Бондаренко А. Карнаухова, О. Кононко, О. Сурмило та ін.), досліджують методику її використання у процесі морального виховання дітей дошкільного віку (А. Анікін, А. Богуш, Т. Поніманська).

Дієвість казки в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного віку визначається тим, що в процесі роботи над нею дитина спостерігає різні варіанти взаємовідносин між героями. Засобом ненав'язливих казкових образів дитині пропонуються варіанти вирішення різних складних ситуацій, шляхи розв'язання конфліктів, позитивна підтримка її можливостей і віри в себе. Казка дозволяє дитині засвоїти правильні моральні норми, розрізняти добро та зло, поводитися у відповідності із засвоєними через казку типами взаємодії між персонажами [3, с. 214].

Народні казки як засіб морального виховання дітей старшого дошкільного віку використовують у процесі спілкування з дітьми, в різних видах діяльності в контексті вирішення завдань морального виховання. Казки застосовують у певній системі: на початковому етапі – необхідно використовувати короткі казки, уривки з казок про певні моральні якості; надалі – використання казок більш складного морального змісту, які показують не окрему рису, а певний характер героя. З метою закріплення отриманих знань, умінь та навичок рекомендується розповідання народних казок вдома, досягаючи єдності позицій педагогів і батьків щодо використання казок у процесі морального виховання дітей.

Методику використання казок у процесі морального виховання дітей дошкільного віку вчені пропонують реалізовувати у єдності трьох напрямів: робота з дітьми, робота з вихователями та батьками, що забезпечує повноцінний розвиток моральної свідомості дітей старшого дошкільного віку. Використання казки як засобу морального виховання здійснюється за допомогою таких методів: приклад головного героя казки, наслідування позитивної поведінки головного героя казки, спільна гра (розігрування позитивних ролей головних героїв казки) [2, с. 122].

На констатувальному етапі дослідження, яке проводилося на базі закладу дошкільної освіти № 7 м. Луцька, ми використали такі методи: бесіда з дітьми, спостереження за поведінкою дітей, опитування вихователів, аналіз тематичного планування організації життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку.

Рівні моральної вихованості дітей старшого дошкільного віку ми визначали на основі бесіди з дитиною про сутність моральних норм (доброта, чесність, чуйність), бесіди за змістом спеціально відібраних казок відповідно до сутності зазначених моральних категорій, спостереження за поведінкою дітей (відносини з іншими дітьми, з дорослими). За результатами дослідження та відповідно до критеріїв ми визначили такі рівні моральної вихованості дітей старшого дошкільного віку: низький (35%), середній (40%), високий (25%).

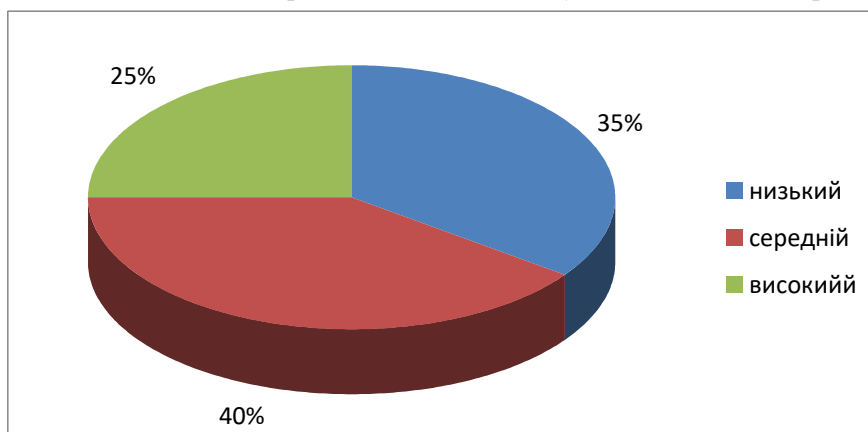

Рис. 1. Рівні моральної вихованості дітей старшого дошкільного віку засобами народних казок (констатувальний етап)

Проаналізувавши календарне планування організації життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку, ми з'ясували, що педагоги враховують вимоги комплексної освітньої програми «Дитина», підбирають доцільні методи та форми освітньої роботи, проте недостатньо систематично використовують народні казки з метою засвоєння моральних норм поведінки.

Результати опитування вихователів щодо формування моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку дали можливість визначити ієрархію якостей, які обрали педагоги. 60% вихователів наголосили на тому, що у дітей потрібно формувати чесність, 20% – відзначили таку моральну рису як справедливість, 15% – порядність як необхідну моральну рису для дітей старшого дошкільного віку, 5% – зазначили якості, які не стосуються морального виховання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість визначити педагогічні умови використання казки як засобу морального виховання дітей старшого дошкільного віку:

- засвоєння дітьми старшого дошкільного віку морально-етичних категорій, змісту українських

народних казок, що сприяє усвідомленню їх моралі;

- професійна компетентність вихователів закладів дошкільної освіти щодо проблеми морального виховання дітей засобами казки, що передбачає детальний відбір літератури, аналіз характеристик героїв з метою впливу на дитину та формування у неї позитивних моральних якостей;

- співпрацю закладів дошкільної освіти із сім'ями вихованців, що дає можливість ефективно застосовувати казки вдома [2, с. 122].

На формуальному етапі дослідження ми здійснили систему роботи з метою покращення рівнів моральної вихованості дітей старшого дошкільного віку засобом народних казок, яка передбачала організацію театралізованих ігор, проведення занять, бесід на морально-етичні теми та за змістом казок. Ефективність роботи ми підвищували шляхом добору відповідних казок, стимулюванням емоційного сприймання морального змісту твору, організацією рольових перевтілень дітей у казкових персонажів.

Отже, народні казки є дієвим засобом морального виховання дітей, оскільки вони містять виховний досвід народу, мораль твору, яку спроможні зрозуміти й засвоїти діти старшого дошкільного віку.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання. 2012. № 7. С. 4-19.

2. Сурмило О.А. Вивчення педагогічних умов використання казки як засобу морального виховання старших дошкільників. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки: Науковий журнал. № 5. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. С.120-124.

3. Талалаївська О. Особливості морального виховання старших дошкільників засобами української народної казки. Збірник наукових статей студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / за заг. ред. О. Л. Кононко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2016. С. 212-215.

ВПЛИВ РИТМІЧНОЇ ГІМНАСТИКИ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пикалюк Тетяна

студентка 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Наукові керівники – к. пед. н. Н. Г. Денисенко, к. н. з фіз. вих. і спорту Ю. М. Андрійчук

Розглянуто питання застосування ритмічної гімнастики у молодших школярів для покращення їхнього фізичного стану та розвитку фізичних якостей.

Фізична підготовленість дітей 7-9 років здійснюється в процесі нерегламентованої рухової активності і загальноприйнятих форм занять фізичною культурою в школі. Ритмічна гімнастика може стати могутнім джерелом відновлення працездатності молодшого школяра.

В. Добринський вважає, що заняття ритмічною гімнастикою проходять в аеробному режимі роботи м'язів. Ось чому її часто називають аеробікою. У фізіології аеробними називаються такі окислювально-відновні процеси, які виникають під час споживання кисню організмом. Іншими словами, виконуючи роботу встановленої потужності та інтенсивності, людина використовує таку кількість кисню, яка необхідна їй для виконання цієї роботи. Аеробний режим рухів відповідає збагаченню організму киснем, стимулює діяльність серцево-судинної та дихальної системи [1, с. 179].

На думку М. Линець, що ритмічна гімнастика є могутнім засобом агітації і пропаганди фізичної культури і спорту. За допомогою ритму виконання окремих вправ виховується культура рухів, їх краса та виразність. Різноманітність рухів динамічного характеру впливає не лише на розвиток усіх фізичних якостей, а й сприяє підвищенню фізичної підготовленості та зміцненню здоров'я. Фізичні рухи розподіляються в обумовленому просторі і часі, мають свій діапазон і виразність, їм притаманна краса і амплітуда, напрямок та темп, а комплексною характеристикою рухів тіла виступає ритм.

Органічний зв'язок рухів ритмічної гімнастики з музикою, танцювальний характер вправ, безпосереднє використання сучасних елементів танцю в значній мірі допомагає естетичному вихованню молоді, де ритм впливає на духовність і є тією основою, яка поєднує в єдине ціле закладене природою в особистості почуття краси.

На думку С. Балбенко *ритмічна гімнастика* – комплекс фізичних вправ (ходьба, біг, стрибки та ін), що виконуються під музику. Ритмічна гімнастика (відома також під назвою аеробіка) використовується в оздоровчих цілях [2, с. 84].

С. Бенедь стверджує, що аеробіка являє собою оздоровчий комплекс фізичних вправ для опорно-рухового апарату людини у поєднанні з дихальними вправами. Сам термін «аеробіка» має грецькі корінь «аеро», що означає повітря. Вона несе в собі дуже важливу задачу – навчання правильного дихання при рухах.

Таким чином, ритміка продовжує удосконалюватися, розвиватися, залучаючи своєї видимою користю, красою і витонченістю все нових і нових шанувальників гарного тіла та здорового духу.

Отже, застосування ритмічної гімнастики у молодших школярів сприяє покращенню фізичного стану та розвитку фізичних якостей.

Література:

1. Балбенко С. Ю. *Основи здоров'я та фізичної культури: метод. посібник для вчителів.* Харків: Скорпіон, 2004. 95 с.
2. Добринський В. С., Альошина А. І., Грейда Н. Б. *Фізичний розвиток дітей і підлітків з урахуванням стану їх здоров'я: навч. посібник.* Луцьк : Волин. обл. друк., 2005. С. 179-187.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ОДНІЄЇ ІЗ ВАЖЛИВИХ РИС МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Пилипчак Марія

студентка 2-го курсу спеціальності «Початкова освіта»
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – доцент, к. пед. н. Н. М. Муляр

Розкрито особливості формування та розвитку екологічної культури молодших школярів; окреслено основні завдання екологічного виховання; виділено основні напрями формування екологічної культури як однієї із важливих рис молодшого школяра.

Сьогодні все більшої актуальності набувають питання, щодо розв'язання проблем екології. Екологічні проблеми носять глобальний характер і охоплюють все людство. Швидкий антропогенний вплив на навколишнє середовище, його забруднення різноманітними відходами від виробництва, транспорту, сільського господарства, енергетики, стали предметом вивчення сучасних науковців. На межі третього тисячоліття ситуацію в Україні, як вважають Ю. Малик, Н. Голець, Я. Захарко, І. Петрушка, можна вважати як кризову. Для її вирішення потрібні великі фінансові, кваліфікаційні ресурси, значний відрізок часу [4, с. 246]. Усе це повинно прискорюватись ефективною державницькою політикою у природоохоронному напрямі.

В законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» зазначено, що однією із першопричин екологічної ситуації в Україні є «...низький рівень розуміння в суспільстві пріоритетів збереження довкілля та переваг збалансованого (сталого) розвитку, недосконалість системи екологічної освіти та просвіти» [3]. Надзвичайно велика відповідальність, на наш погляд, щодо еколого-просвітницької діяльності суспільства лежить на освітніх закладах.

Як зазначає О. Попов в історії відомі приклади вдалої екологізації освіти та виховання. Так, на Сумщині століття тому діяло Нешпюєвське Братство, досвід якого свідчить, що для досягнення економічного результату не обов'язково виснажувати природний потенціал та забруднювати територію. Духовно чисті люди змогли побачити, зрозуміти і поставити на службу людині невичерпні сили природи і забезпечити їх справедливе використання та розширене відтворення. Духовні та екологічні цінності в Братстві були пріоритетними порівняно з економічними [5, с.13].

Отже, очевидно стає необхідність виховання нового покоління високоморальних, освічених, екоактивістських людей, які здатні вирішувати проблеми взаємодії людства і навколишнього середовища. З огляду на це, Новій українській школі потрібно збільшити увагу щодо екологічного виховання молодших школярів уже з перших днів їхнього навчання.

Над проблемою екологічного виховання підрастаючого покоління плідно працюють сучасні науковці, зокрема питання екологічного виховання, як психолого-педагогічного впливу на дітей, розкриває І. Зязун; Г.Ярчук відзначає, що екологічне виховання робить важливий акцент на формуванні моральної відповідальності у дітей за стан довкілля; О. Салтовський в особливостях екологічного виховання вбачає у виробленні світоглядного ставлення до системи «природа-людина»; екологічне виховання, як особливу форму спілкування людини з природою, розглядає О. Єфімець.

На вихованні дітей навколишнім середовищем неодноразово наголошував В. Сухомлинський. Він надавав особливого значення впливу природи на моральний розвиток дитини, керуючись постулатом: «Людина, яка любить природу, не може бути поганою...». На його думку, природа лежить в основі дитячого мислення, почуттів, творчості. Він неодноразово зазначав, що сама природа не виховує, а активно впливає тільки на взаємодію з нею. Щоб дитина навчилася розуміти природу, відчувати його красу, потрібно прищеплювати їй цю якість з раннього дитинства.

Формування та розвиток екологічної культури в підрастаючого покоління допоможе нам відновити втрачену рівновагу та гармонію в відносинах «Природа-Людина». Усі учасники освітнього процесу (батьки, вчителі, учні) повинні якомога швидше усвідомити важливість та необхідність екологічного виховання підрастаючого покоління. Результативність цієї роботи буде, якщо існуватиме тісний взаємозв'язок усіх форм і видів навчальної та позаурочної діяльності.

І. Зязюн розглядає екологічне виховання як психолого-педагогічний процес впливу на людину з метою формування у неї знань наукових основ природокористування, необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації та активної соціальної позиції в галузі охорони довкілля, раціонального природокористування й відтворення природних ресурсів [2, с. 5].

До основних завдань екологічного виховання молодших школярів відносимо:

- формування екологічної свідомості, що забезпечить розуміння місця та призначення людини в сучасному світі;
- формування екологічної культури, як напряму людської діяльності та мислення, від якого істотним чином залежать природне існування сучасної цивілізації, її сталий розвиток.
- формування мотивів, потреб та звичок щодо екологічної поведінки та здоров'язбережувальної діяльності.

Як зазначає Л. Білик екологічні потреби мають досить складну ієрархічну структуру: «...збереження навколишнього природного середовища; подолання деструктивних процесів і попередження деградаційних змін біосфери; виробництво та відтворення екологічного середовища; екологізація всіх видів людської діяльності, включаючи екологізацію суспільної свідомості та формування високої екологічної культури в кожного; забезпечення екологічної безпеки планети» [1, с. 28].

Процес формування екологічної культури ми вбачаємо за такими напрямками:

1. *Знаннєво-інтеграційний* (отримання природоохоронних та здоров'язбережувальної знань на уроках «Я досліджую світ», «Основи здоров'я», «Математика», «Мистецтво», «Фізична культура», «Українська мова та література», «Трудове навчання», на виховних годинах, в позаурочній діяльності).

2. *Мотиваційно-внутрішній*, мотиваційно-зовнішній(отримання задоволення від екологічно спрямованої діяльності; любов до природи; бажання покращити якість життя суспільства; штраф за забруднення довкілля)

3. *Діяльнісний*.

Отже, екологічна культура молодшого школяра повинна стати провідним компонентом його загальної культури і новим способом єднання з природою, примирення, пізнання природи через: взаємодію з природою; формування відповідального ставлення до природи; усвідомлення і затвердження пріоритету всіх форм життя; забезпечення усестороннього розвитку, нахилів, творчих здібностей.

Література:

1. Білик Л. І. *Теоретико-методичні основи формування екологічної відповідальності студентів у системі виховної роботи вищого технічного навчального закладу: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2005. 51 с.*
2. Зязюн І. А. *Учитель у контексті державної національної програми освіти. Психолого-педагогічні новини. Інформ. бюлетень АПН України. 1994 № 1. С. 4-5.*
3. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>
4. Малік Ю. *О Сучасні екологічні проблеми і шляхи їх вирішення: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10955/1/58.pdf>*
5. Попов О. В. *Трудове братство М. М. Неплюєва і перспективи розвитку заповідання північного регіону Сумської області. Екологічні засади економічного розвитку Хрестовоздвиженського Трудового Братства. Його спадщина і сучасність. Суми: Фолігрант, 2010. 32 с.*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Пилипчук Ярослава

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач педагогіки С. В. Савчук

Розкрито зміст і мету національно-патріотичного виховання в освітньому процесі школи.

Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується (В. Сухомлинський).

У Стратегії національно-патріотичного виховання зазначено, що національно-патріотичне виховання охоплює усі сфери життєдіяльності суспільства, а на сам перед освіту і науку. І є складовою забезпечення національності безпеки України. Тому, національно-патріотичне виховання дітей та молоді розглядається як комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим

пріоритетом цієї діяльності є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Оскільки, в Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), то необхідним є формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей.

Головною метою патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин.

В освітньому процесі початкової школи важливо використовувати такі засоби: рідну мову, родовід, рідну історію, краєзнавство, природу рідного краю, народну міфологію, фольклор, національне мистецтво, народний календар, національну символіку, народні прикмети і вірування, виховні традиції, національні традиції, звичаї та обряди. Наприклад, твори К. Ушинського щедро засіяні золотими розсипами народної педагогіки. Так, у першій частині його книжки «Рідне слово» вміщено понад 75 відсотків фольклорного матеріалу, а в другій – половину від загальної його кількості. У «Рідному слові» він використав 366 прислів'їв і приказок, 62 загадки, 51 байку і жарт, 32 народні казки, 22 народні пісні, 7 скоромовок, а також безліч творів, близьких за змістом і формою до народних.

В. Сухомлинський прагнув прищепити любов до свого рідного краю, де дитина народилась і пізнала навколишній світ, природу. У молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї; родини, дитячого угруповання; як учня, жителя міста чи села; виховувати у неї любов до рідного дому, краю, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, побуту, традицій.

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості здійснюється на прикладах героїчної боротьби Українського народу за утвердження суверенітету власної держави, ідеалів свободи, соборності, успадкованих, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху. Також національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013–2014 років, Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією [3].

В освітньому процесі початкової школи необхідним є поширення інформації про внесок українців у розвиток світової цивілізації у сферах науки, культури, мистецтва, спорту та інше. Адже, у початкових класах соціальна і громадянська компетентності як ключові є міждисциплінарними та інтегруються через усі освітні галузі і спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадянських якостей, дотримання соціальних норм і правил.

Література:

1. *Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання на уроках в початковій школі.* URL: www.lyceum.univer.kharkov.ua/index.php/ua/uchebno-vospitatelnaya-rabota-2/natsionalno-patriotichne-vihovannya/1222-metodichni-rekomendatsiji-shchodo-natsionalno-patriotichnogo-vihovannya-na-urokakh-v-pochatkovij-shkoli
2. *Патріотичне виховання молодших школярів на уроках трудового навчання.* URL: <https://www.bestreferat.ru/referat-136637.html>
3. *Про Стратегію національно-патріотичного виховання.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019>
4. *Національно-патріотичне виховання дітей та молоді.* URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/natsionalno-patriotichne-vihovannya-ditey-ta-molodi/>

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАЛЕЖНО ВІД ТИПУ СПРИЙНЯТТЯ ДИТИНИ

Пилюк Ольга

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. пед. н., доцент А. В. Бляшевська

Описано різні дидактичні ігри в залежності від сприйняття дітьми світу та їх організація.

В освітньому процесі школярів початкової ланки значна увага приділяється формуванню пізнавальної діяльності дітей, вихованню інтересу до знань та розвитку розумових процесів. Протягом уроку вчитель постійно має підтримувати в учнів інтерес до матеріалу та їх активність протягом уроку. Одним із найкращих

шляхів вирішення цього питання є проведення на уроках дидактичних ігор. Результатом використання даного методу є вироблення навичок самостійного мислення, розвиток уваги та потяг до знань. Учні під час гри підсвідомо навчаються, вивчають нове, збільшують запас уявлень, понять, розвивають власну творчість та креативність. Створення ігрових ситуацій на будь-якому етапі уроку підвищує інтерес, вносить емоційне забарвлення в навчальну роботу, зменшує втому та сприяє розвитку кмітливості.

Дидактична гра – це активна освітня діяльність з імітаційного моделювання досліджуваних систем, явищ, процесів. У дидактичній грі основним типом діяльності є освітня діяльність, яка вплітається в ігрову і відповідно набуває рис ігрової діяльності. Основними структурними елементами є модельований об'єкт, спільна діяльність учасників гри, правила гри, прийняття рішення в умовах, що змінюються та ефективність застосованого рішення [3].

При виборі гри та складанні конспекту вчитель повинен враховувати не тільки тему уроку, вік дітей, а ще тип сприйняття учнями навколишнього середовища. Кожен з учнів по-різному сприймає інформацію та реагує на неї. В залежності від способу сприйняття здобувачі освіти об'єднуються в три групи: аудіали, візуали, кінестетики.

Аудіали сприймають інформацію зазвичай за допомогою слуху. Тому важливо при поясненні правил та під час проведення гри вдало підбирати інтонацію та прості слова. Інформація надходить до учнів переважно через слуховий канал. Краще сприймають почуте або висловлене вголос самим. Реагують на темп, силу звуку, ритм, тембр, інтонації. Учні легко знаходять відмінності у звуках [2]. Під час опрацювання інформації очі аудіалів можуть рухатися вліво-вбік, вправо-вбік, вліво-вниз. Діти-аудіали малорухливі, використовують небагато жестів під час мови. Також схильні відволікатись на навколишні звуки. Вони схильні багато говорити, проте під час спілкування аудіали уникають зорового контакту. Мовлення дітей може бути демонстративно монотонне.

Вчитель має враховувати всі особливості в поведінці аудіалів при виборі ігор та використовувати більше ігор таких як «Мікрофон», «Кубик Блума», «Піймай зайве». Метод «Мікрофон» дає можливість кожному висловлювати думку, швидко, по черзі, відповідаючи на запитання. Вчитель має пояснити наступні правила гри: 1) говорити має право тільки той учень, у кого «символічний» мікрофон; 2) відповіді не коментують і не оцінюють; 3) коли хтось висловлюється, інші мають дотримуватися тиші. Цю вправу вчитель може використовувати для розвитку мовлення, при обговоренні теми, що раніше вивчали [1]. Прийом «Кубик Блума» можна використовувати також на уроках англійської. Його метою є те, що дитині не пропонують готове рішення, а тільки проблему. Учень має самостійно, використовуючи свій досвід та знання, знайти шляхи вирішення цієї проблеми. Написи на сторонах кубика вчитель придумує сам, відповідно до теми уроку. Гру «Піймай зайве» можна використовувати на етапі роботи зі словником. Вчитель пропонує з'єднати малюнки та слова і знайти зайве.

Візуали – люди, які оперують, в основному, зоровими образами, тобто інформацію отриману, наприклад, у формі усної мови, перетворюють в картинку. У людей цього психотипу добре розвинута зорова пам'ять. Зазвичай у них добре поставлений голос, чітка дикція і правильна мова. Вони легко включаються в розмову, моментально опановуючи тему, і так само швидко забувають про розмову [1]. Коли візуал починає щось конспектувати при звичайному спілкуванні, не заважайте йому. Єдиний надійний спосіб запам'ятати інформацію для людей цього типу – записати її, це стає подібним підкріпленням інформації.

Найбільша частина учнів – візуали. Вони найчастіше осмислюють світ у зорових образах. Учні-візуали багато жестикулюють, ніби малюють в повітрі проте, що говорять. Вони динамічні та емоційні у власних висловлюваннях, говорять голосно, швидко, але з паузами. Дотримуються такої дистанції, з якої зручніше розгледіти співбесідника. За своєю природою носії цієї репрезентативної системи схильні до оригінальних і необгрунтованих фантазій та мрій.

Якщо у класі переважають учні-візуали, то варто використовувати ігри типу «Вперед за зіркою», «Ключик уроку», «Валіза, м'ясорубка, смітник», «Дерево успіху», «Домалюйка». Правила до цих всіх ігор вчитель пояснює на початку уроку. Наприклад, «Домалюйка» вчитель пропонує протягом учням після кожного успішно пройденого етапу уроку домалювати якусь частину малюнка. У грі «Дерево успіху» учні мають в кінці заняття прикрасити дерево здобутими знаннями. У прийомі «Ключик уроку» учні протягом заняття шукають необхідний ключик та отримують його в кінці. У грі «Валіза, м'ясорубка, смітник» учні наприкінці заняття визначають, які знання їм знадобляться, про що вони хочуть дізнатися більше, а яка інформація була зайвою для них.

Кінестетики – третя група за типом сприйняття навколишнього середовища. Вони спираються на відчуття і водночас мають істотно приглушені здібності до того, щоб «побачити» й «почути». В основі зовнішньої кінестетики лежать тактильні відчуття, запах і смак [1]. Внутрішня кінестетика охоплює емоції й внутрішні відчуття, усвідомлення стану тіла, які інформують людину про те, як вона рухається та про навколишнє середовище. Діти-кінестетики важко переживають стреси й дискомфортні ситуації. Вони живуть дією, бо для отримання інформації про світ їм потрібно рухатися, торкатися, куштувати, нюхати. Кінестетики уникають змін, вони постійні [4].

Є цілий перелік вправ, які варто використовувати, якщо в групі є діти-кінестетики. Наприклад, ігри «Правильно-неправильно», «Червоний-зелений», «Запам'ятайка», «Емоція уроку», «Кнопка настрою», «Море хвилюється», фізкультхвилинки на уважність і кінезіологічні вправи. Кінезіологічні вправи допомагають

подолати стресові ситуації, поліпшити роботу мозку і всього тіла, сприяють гармонійному розвитку особистості та її творчої самореалізації. Кінезіологічні вправи вдосконалюють механізми адаптації дитячого організму до зовнішнього середовища, знижують захворюваність і роблять життя дитини безпечнішим завдяки розвитку таких якостей, як спритність, сила, гнучкість; вони готують дитину до школи, поступово привчають її витримувати навантаження, проявляти волю; здатні допомогти дитині впоратися зі стресовими ситуаціями і постояти за себе в непростому житті [5].

Дидактичні ігри підвищують ефективність сприймання учнями навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню освітню діяльність та вносять елемент цікавості. Важливою передумовою успішного навчання молодших школярів є зацікавленість. Тому завдання вчителя не лише навчати, а й пробудити в дітей радість від отриманих знань.

Література:

1. «Аудіали, візуали та кінестетики» <https://pustunchik.ua/ua/online-school/psychology/uiavy-scho-ty-potrapyv-do-lisu>
2. «Візуал, аудіал, кінестетик – хто це? Або особливості сприйняття інформації» <http://www.pl.kpi.ua/2098-2/>
3. «Дидактичні ігри як метод навчання» https://stud.com.ua/46760/pedagogika/didaktichniigri_metod_navchannya
4. «Репрезентативні системи» <https://naurok.com.ua/prezentaciya-dlya-uroku-psihologiya-dilovih-vidnosin-na-temu-reprezentativni-sistemi-76792.html>
5. «Туди сприйняття інформації» <https://smartum.com.ua/about-us/blog/vospitanie-detei/4-tipi-spriynyattva-informatsii/>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАМ'ЯТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пойда Ірина

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. пед. н., доцент П. М. Бойчук

Подано загальну характеристику пам'яті учнів молодшого шкільного віку. Розкрито психологічні особливості пам'яті молодших школярів.

Одне з найголовніших завдань закладу загальної середньої освіти – всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів бажання і вміння вчитися. Дитина у сучасному суспільстві зустрічає багато інформації, яку потрібно сприйняти, запам'ятати і відтворити через тривалий час.

Численні спостереження педагогів, дослідження психологів переконливо показали, що учень, який не навчився вчитися, не опанував прийоми розумової діяльності в початкових класах, в середній школі, зазвичай, переходить в розряд невстигаючих. Одним з важливих напрямків у вирішенні цієї проблеми виступає створення в початкових класах умов, що забезпечують повноцінний розвиток пам'яті дітей [4].

Пам'ять лежить в основі здібностей дитини, є умовою набуття знань, формування умінь і навиків. Як указував Л. С. Виготський, без неї неможлива повноцінна життєдіяльність особистості. Завдяки пам'яті дитина може досягти досить багато, її можна визначити, як здібність до набуття, зберігання і відтворення життєвого досвіду [2, с. 31].

У дітей шкільного віку особливо яскраво проявляється вплив інтересу на продуктивність запам'ятовування. Відомо, що багато хто з школярів неоднаково запам'ятовує і засвоює різні навчальні предмети. Пояснюються ці факти не різною пам'яттю учня, а різним інтересом до виучуваних предметів. Педагогічна практика показує, що коли вчитель виховує в дітей інтерес до так званих нелюбимих предметів, запам'ятовування та засвоєння цих предметів учнями різко поліпшується [5, с.104].

Отже, роль пам'яті у освітньому процесі неосяжна. Бо без пам'яті не буде запам'ятовування, без запам'ятовування не буде відтворення, без відтворення не буде засвоєння нових знань та розвитку.

Головна роль вчителя – озброювати учнів міцними знаннями, тобто у великому обсязі і на тривалий час. Вчитель повинен не тільки знати стандартну методику викладання, а удосконалювати її, застосовувати на уроках новітні технології, методи і прийоми навчання і при цьому обов'язково враховувати індивідуальні особливості пам'яті кожної дитини. Звертати увагу на всі процеси пам'яті, а саме сприйняття, запам'ятовування і відтворення, впізнання, забування інформації.

Діти молодшого шкільного віку навчаються швидко, точно і багато запам'ятовувати; вміти зберігати інформацію, своєчасно її використовувати.

Діти набувають можливість осмислено запам'ятовувати пропонований матеріал, виділяючи в ньому змістовні відносини і смислові елементи. Під впливом цілісного планування молодші школярі починають використовувати різні схематичні малюнки в якості засобів запам'ятовування. Діти опановують прийомами самостійного контролю за своїми діями, як при запам'ятовуванні, так і при відтворенні матеріалу. Таким

чином, теоретичне мислення, що формується у молодших школярів в процесі здійснення ними розгорнутої навчальної діяльності, сприяє розвитку у них досить високого рівня мнемічних дій [8, с.107-108].

У молодшому шкільному віці розвиваються всі види пам'яті. Інтенсивно формується словесно-логічна пам'ять, яка має конкретний характер і водночас будується на елементарних наукових узагальненнях [7, с.201].

У молодшому шкільному віці значно підвищується здатність заучувати і відтворювати. Зростає продуктивність запам'ятовувати навчальний матеріал. З віком у молодших школярів підвищується точність, впізнавання запам'ятовуваних об'єктів. Найбільший діапазон впізнавання у першокласників, а в учнів третіх класів він знижується у 4-5 рази. Дівчата дещо точніше впізнають предмети, ніж хлопчики.

Розвиток пам'яті молодших школярів полягає в зміні співвідношення мимовільного та довільного запам'ятовування, образної та сюжетної-логічної пам'яті [6, с. 124].

У молодшому шкільному віці відбуваються інтенсивний розвиток довільної пам'яті, довільного запам'ятовування й відтворення. Але без спеціального керівництва розвиток пам'яті молодші школярі використовують тільки найпростіші способи довільного запам'ятовування і відтворення. Для розвитку логічної пам'яті важливою є настанова вчитися зрозуміти (проаналізувати, порівняти, співвідносити, згрупувати) навчальний матеріал, а потім завчити його.

Якщо учнів не навчити порівнювати, знаходити подібне і відмінне в початковому матеріалі, то неминучі помилки в запам'ятовуванні, пов'язані із змішуванням подібного. Чітке усвідомлення подібного і відмінного – необхідна умова міцного запам'ятовування матеріалу молодшими школярами. Важливою умовою для такого запам'ятовування є також оволодіння прийомами співвіднесення, який полягає в пов'язуванні майбутніх знань з раніше набутими.

Довільне запам'ятовування буває найбільш продуктивним тоді, коли запам'ятовуваний матеріал стає змістом їх активної діяльності, хоч ця діяльність немає спеціального мнемічного спрямування. Спираючись на можливості мимовільної пам'яті і створюючи необхідні умови для її функціонування, можна забезпечити набуття молодшими учнями досить великих за обсягом і складних за змістом знань [6, с. 129-132].

Також слід зауважити, що діти молодшого шкільного віку часто дослівно запам'ятовують і відтворюють навчальний матеріал. Вони читають матеріал кілька разів підряд, поки він не запам'ятається. Дослівність запам'ятовування в учнів початкової школи, особливо в 1-2 класах, пояснюється тим, що діти вивчають і заучують найчастіше матеріал дуже стислий і компактний. Через те, що відтворювати своїми словами такий матеріал першокласники ще не вміють, вони мимовільно запам'ятовують його дослівно. Боячись допустити неточність і викривлення при відтворенні, молодші школярі вдаються до дослівного запам'ятовування [5, с.121].

Також однією з особливостей пам'яті молодших школярів є те, що розділяючи текст на частини, вони не вміють виділяти істотне і головне в кожній частині й тому відтворюють її зміст повністю. Для них легше дослівно відтворити прочитане, ніж відділити суттєві думки й коротко сформулювати заголовки частин, але учні повинні самі виділяти в тексті головні думки й своїми словами сформулювати заголовки плану. Для цього треба спеціально навчати смислового групування тексту, як прийому запам'ятовування. Щоб оволодіння прийомами осмисленого запам'ятовування відбулося найуспішніше, потрібно щоб молодші школярі при вивченні предмета використовували наочні посібники: моделі, малюнки, схеми, і т.д. [5, с.122].

Отже, пам'ять у дітей молодшого шкільного віку має пізнавальний характер. НУШ як раз впровадження цієї системи, яка розвиває пізнавальний характер учнів, а з нею і пам'ять. Бо діти самостійно шукають матеріал, проводять дослідження, а всім прекрасно відомо, що якщо дитина самостійно доходить до якихось висновків і знаходить щось цікаве, то вона неодмінно це запам'ятає. Від вміння вчителя залежить формування в учнів пізнавальних мотивів, компетентностей та збереження рівня якості знань.

Література:

1. Алферов А. *Психология развития школьников: Учебное пособие по психологии*. Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. 384 с.
2. Виготский Л. С. *Память и ее развитие в детском возрасте. Лекции по психологии*. Москва: Владос, 1999. 234 с.
3. Заброцький М. М. *Основи вікової психології: Навчальний посібник*. Тернопіль: Богдан, 2001. 112 с.
4. Зеленська С. В. *Навчальний посібник «Розвиток пам'яті в учнів молодшого шкільного віку»*. URL:<https://naurok.com.ua/navchalniy-posibnik-rozvitok-pam-yati-v-uchniv-molodshogo-shkilnogo-viku-10460.html>.
5. Крутецький В.А. *Психологія*. Київ: Вища школа, 1998. 282 с.
6. Савченко О.Я. *Умій вчитися: Навчальний посібник для молодших школярів*. Київ: Освіта, 1998. 188 с.
7. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. *Загальна психологія: підручник*. Київ: Либідь, 2005. 464 с.
8. Смирнов А. А. *Вікові та індивідуальні відмінності пам'яті*. Москва: АПН, 1999. 221 с.

ФОРМУВАННЯ СПІВАЦЬКИХ НАВИЧОК ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Портянко Анастасія

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. Т. В. Горобець

Надано поняття «спів» та «хоровий спів», розглянуто поняття «навички» та «співацькі навички», висвітлено їх головні види (вокальні й хорові), сформульовано завдання хорового співу.

У зв'язку з демократизацією та гуманізацією освіти орієнтація на розвиток особистості, реалізація її духовно-естетичних та моральних потреб складає сьогодні основу наукових пошуків фахівців педагогічної сфери. Музично-виховний процес ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту навчального матеріалу.

Ключові положення специфіки дитячого хорового співу розглядалися Є. Малініною, Н. Орловою, Г. Стуловою й деякими іншими дослідниками. Сучасний стан розвитку педагогіки мистецтва характеризується також зростанням інтересу до проблеми специфіки вокального виховання дітей та юнацтва (В. Смельянов, О. Маруфенко, В. Морозов, О. Стахевич). Проблеми виховання співацької культури та вокального розвитку особистості досліджувалися Л. Дмитрієвим, Н. Гребенюк, О. Прядко, О. Стахевичем, П. Троніною Ю. Юцевичем, Р. Юссоном, та іншими науковцями. У наукових дослідженнях висвітлюються різні аспекти означеної проблеми, яка поки що далека від свого вирішення.

Вокальна педагогіка має чимало праць з історії, теорії та методики співацької діяльності людини. Ґрунтовні наукові дослідження Л. Дмитрієва, Ф. Засідателя, В. Морозова, Л. Работнова, С. Ржевнина, Р. Юссона сформували теоретичні основи голосоутворювальної функції вокаліста. Проблеми вокального виховання дітей розглядали В. Багадуров, С. Гладка, Є. Малініна, А. Менабені, Г. Овчинникова, Н. Орлова, Г. Стулова та інші.

Спів здавна розглядався як один з основних засобів музичного виховання дітей. У процесі співу учні засвоюють музичну мову, пізнають жанрову основу пісні. У них розвиваються музичні здібності, емоційний відгук на музику, формується музичне сприймання, виховується інтерес до музики. Саме спів, як полікультурний феномен, об'єднує складники системотворчого процесу особистісного акумулювання мистецьких цінностей і є «вираженням найвищого духовного світу людини» (В. Доронюк), «актом творчого самовираження» (Р. Юссон), «засобом пізнання великого світу почуттів» (М. Сливозький). Тому навчання співу є основою для розвитку та формування творчих здібностей особистості, що концентрують її духовні сили, емоції, почуття, уяву, фантазію, інтелект [2, с.126].

Спів є природним способом вираження естетичних почуттів, дійовим засобом активного залучення школярів до музики. З усіх видів виконавського мистецтва він є найдоступнішим для дітей видом музичної діяльності, порівняно легко засвоюється ними, не вимагає значної попередньої підготовки.

Більш рішучим виразом нових педагогічних тенденцій є «Методика співу у початковій школі, заснована на новітніх даних експериментальної педагогіки» О. Маслова. Педагог вважає, що шкільний спів переважно має бути хоровим, незважаючи на те, що ставить собі завданням індивідуальний розвиток дитини.

Хоровий спів за Масловим – це основний вид шкільної роботи з музики. При цьому педагог вважає, що введення посиленого вивчення нотної грамоти легко може вбити в дитині як музичне чуття, так і інтерес до краси і творчої уяви. Нотна грамота в початковій школі повинна бути лише допоміжним засобом при навчанні. Головна цінність його методики полягає у стимулюванні творчого потенціалу дітей. В останні роки спостерігається зростання інтересу до розвитку вокальних навичок дитини.

Спів є тим фундаментом, на якому будується весь музичний розвиток дитини. Слухові та голосові здібності можна вважати основою для розвитку всіх інших музичних здібностей. Вони пробуджуються і розвиваються в процесі співацької діяльності та опанування музичними знаннями та вміннями. Значну роль у навчанні співу відіграють правильно сформовані співацькі навички.

Необхідними компонентами будь-якої діяльності є вміння та навички. Співвідношення цих компонентів тлумачиться психологами неоднозначно: одні дослідники вважають, що навички передують умінням, інші вважають, що уміння виникають раніше навичок. Існує думка, що навички – результат виробленої системи умінь (П. Шимбирев, Р. Лемберг); деякі дослідники розглядають навички як удосконалені в результаті багатьох вправ і доведені до автоматизму вміння (І. Каюров).

Отже, навички – це закріплені, автоматизовані прийоми і способи роботи, що є складовими свідомої виконавської діяльності. Однак, співацькі навички не слід розглядати як систему автоматичних дій. Основою їх формування є свідомість.

Сформовані співацькі навички – основна і необхідна умова свідомої вокально-творчої діяльності. Слід врахувати, що виконавські навички набуваються комплексно, а їх розвиток ґрунтується на музично-слухових уявленнях. Співацькі навички також зростають у взаємодії з іншими здібностями на тій же основі [1, с.129].

Виховання співацьких навичок – це єдиний процес, зумовлений злагодженою роботою дихально-голосового апарату. Яке б конкретне завдання вчитель не ставив (укріпити дихання, вдосконалити дикцію в пісні, домогтися дзвінкості звучання тощо), він має прагнути до комплексного виховання всіх навичок у єдності вокальних вимог. Кожна навичка є складною дією, яка вимагає уваги до себе, систематичної її роботи по її формуванню. Як відомо, співацькі навички поділяються на вокальні й хорові. До вокальних навичок належать ті, які необхідні кожному співакові, незалежно від того, чи співає він один, чи в хорі (співацька установка, правильне дихання, чітка дикція, чистота інтонування, звукоутворення і звуковедення) [4, с.99].

Співацькі навички забезпечуються лише через відповідність реального звучання і внутрішніх музично-слухових уявлень учнів. Внутрішні музично-слухові уявлення пов'язані з руховими і створюють настроєність у руках, готовність до певних дій, що відповідають художньому завданню [4, с.100]. Ніяка інша форма занять не викликає такої активності й підйому в учнів, як спів хором.

Завдання хорового співу полягає в тому, щоб за його допомогою виховати в учнів моральні якості, прилучити учнів до музичного мистецтва й хорової культури, познайомити їх з найкращими зразками класичної музичної спадщини та народної творчості, навчити правил хорового співу. Хорове виховання впливає не тільки на емоційно-естетичний розвиток особистості дитини, але й на розумовий. Важливою умовою успішного формування вокально-хорових навичок є зацікавлене, емоційне і водночас свідоме ставлення учнів до співу.

Таким чином, аналіз наукової літератури дозволив виявити сутність співацьких навичок, які ми розуміємо як закріплені в результаті багаторазових цілеспрямованих повторень вокальних вправ прийоми і способи роботи, що є складовими свідомої виконавської діяльності. Сформовані співацькі навички – є основною і необхідною умовою свідомої вокально-хорової діяльності.

Література:

1. Дмитриев Л.Б. *Основы вокальной методики*. Москва: Музыка, 2006. 368 с.
2. Доронюк В., Сливозький М. *Основы вокально-педагогической творческой деятельности учителя музыки : навчальний посібник для викладачів і студентів вищих навчальних закладів і вчителів музики шкіл різного типу*. Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007. 306 с.
3. Островська Т.В., Федоріщева С.П. *Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до хорової роботи в школі*. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки): Зб. наук. пр. Луганськ, 2011. № 7 (218) Ч. II. С. 110-115.
4. Ростовський О. Я. *Методика викладання музики в школі: навчально-методичний посібник*. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2001. 272 с.

РОЗВИТОК ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР

Прохніцька Діана

студентка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. пед. н. А. М. Циплюк

Розкрито значення рухливих ігор як ефективного засобу розвитку вольових якостей дітей старшого дошкільного віку.

Сьогодні питання здоров'я, здорового способу життя є надзвичайно актуальними. Зростання матеріального добробуту, комп'ютеризація та технологізація, покращення умов існування – фактори, які, з одного боку, позитивно впливають на удосконалення соціальної системи людства. З іншого – прогрес соціуму, інтенсифікація діяльності провокує й збільшення вимог до особистості, що негативно позначається на її самопочутті, стресостійкості. Перебування у стані постійної напруги, режиму зниженої рухової активності часто стає причиною погіршення роботи імунної системи, виникнення загальної слабкості організму, розвитку хвороб. Особливо небезпечні такі тенденції для здоров'я [6].

Як зарубіжні (А. Соорер, А. Page, К. Fox, J. Misson), так і вітчизняні (Г. Апанасенко, Є. Булич, І. Муравов) учені однією з причин зниження здоров'я, фізичних, морально-вольових й інтелектуальних здібностей дітей вважають відсутність рухової активності [2]. Гіподинамія (обмеження рухової активності) веде до порушення обміну речовин, діяльності серцево-судинної та дихальної систем, негативного впливу на опорно-руховий апарат [3].

Однією з причин зниження рухової активності, небажання вести активний здоровий спосіб життя, на нашу думку, є зниження рівня вольової саморегуляції поведінки. У контексті нашого дослідження, слушною є думка Антона Семеновича Макаренка: «Велика воля – це не тільки вміння чогось побажати, домогтися, а й уміння відмовитися від чогось, коли це потрібно».

Акцентуємо увагу на тому, що формування вольової сфери – це важлива умова всебічного виховання

особистості дитини. Адже, вольові якості особистості є стрижневою стороною характеру людини, та їх вихованню має бути приділено серйозну увагу. Від того, як буде вихована дитина в вольовому відношенні, залежить не тільки її успішне навчання в школі, а й формування життєвої позиції.

Принадно зауважимо, що в дошкільний період воля проходить важливий етап свого розвитку в зв'язку з підготовкою до навчання та праці; виникають та формуються вольові дії, змінюється її роль у поведінці, яка набуває довільний характер [5], виникає саморегуляція власної діяльності дитини. Проявами активного розвитку волі у дитини дошкільного віку є заучування та усвідомлення нею рухів, управління своєю поведінкою, уміння планувати, підпорядковувати дії досягненню мети та контролювати їх, удосконалювати зусилля, долати перешкоди [4]. Особливу роль в розвитку волі у дітей дошкільного віку відіграють ігри, причому кожен вид ігрової діяльності вносить свій специфічний внесок у вдосконалення вольового процесу.

Варто відзначити, що питання забезпечення рухової активності якостей цікавили суспільство давно. Так, народна педагогіка вимагає, щоб батьки, вихователі піклувались про фізичний розвиток дитини, всіляко заохочували її до рухів. «Як дитина бігає та грається, так її здоров'я усміхається», – стверджує прислів'я. Чим більше дитина рухається, тим краще росте та розвивається». Відомий російський педагог П.Ф. Лесгафт писав, що завдання фізичного виховання полягає в тому, щоб навчити дітей «Свідомо ставитися до своїх рухів». Він високо оцінював виховне значення ігор, обґрунтував, що під час гри здійснюється єдність фізичного і психічного розвитку дитини [9].

Гра для дітей дошкільного віку – найулюбленіший, найбажаніший та найцікавіший вид діяльності. Недарма педагоги вважають гру вершиною дитячого щастя і благополуччя, запорукою психічного і фізичного здоров'я.

Згідно з вимогами державного стандарту (БКДО) дошкільної освіти, фізичний розвиток дитини включає набуття досвіду в оволодінні рухливими іграми з правилами, становлення цілеспрямованості та саморегуляції у руховій сфері [1].

Час вносить зміни у зміст ігор, створює багато різних варіантів, лише їхня рухлива основа залишається незмінною. Гра включає всі види природних рухів: ходьбу, біг, стрибки, метання, лазіння, вправи із предметами, а тому є незамінним засобом фізичного виховання дітей. Світ ігор дуже різноманітний: рухливі, сюжетні, народні, рольові, спортивні, імітаційні, командні, групові, ігри-естафети, ігри-конкурси, ігри-забави, ігри-змагання тощо [7; 4].

Під час гри діти діють відповідно до правил, вимог, які обов'язкові для всіх учасників. Правила регулюють поведінку гравців і сприяють виробленню таких якостей, як взаємодопомога, колективізм, чесність, дисциплінованість. Разом з тим потреба виконувати правила, а також переборювати перешкоди, неминучі під час гри, сприяє вихованню вольових якостей – витримки, сміливості, рішучості. Велику допомогу дошкільнятам в умінні управляти собою надають рухливі ігри. Правила стають точкою опори, яка допомагає дитині усвідомлювати, контролювати і оцінювати свої дії. В іграх діти долають миттєві бажання і навіть деякі внутрішні труднощі. Наприклад, незважаючи на страх бути спійманим, малюк не тікає до того, як прозвучить сигнал, що дозволяє втекти. Також граючись, дитина зосереджує увагу, а це вже є початком виховання сильної волі. Або ж діти, захоплені змістом гри, можуть виконувати одні і ті ж рухи з інтересом і до того ж багато разів, не помічаючи втоми. А це, врешті решт, сприяє розвитку витривалості. Тому рухливі ігри важливі в розвитку волі і довільності у молодших і середніх дошкільнят, але вони не втрачають свого значення і в більш старшому віці [8].

Таким чином у процесі рухливих ігор формуються і розвиваються такі вольові якості, як: витримка, дисциплінованість, наполегливість, рішучість, самовладання, упевненість в собі, обов'язковість, діловитість, ініціативність, принциповість.

Отже, рухливі ігри – досить важливий засіб всебічного розвитку дитини. Цінність їх не тільки в тому, що вони сприяють активізації рухової активності дітей, але і в тому, що спонукають дітей бути вольовими, досягати успіху долаючи перешкоди.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Булич Э. Г. Здоровье человека : Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции. Э. Г. Булич, И. В. Мурахов. Київ : Олимпийская литература, 2003. 424 с.
3. Валецька Р. О. Основи валеології. Підручник. Луцьк: Волинська книга, 2007. 348 с.
4. Виготський Л. С. Психологія розвитку дитини / Л. С. Виготський. Москва: Ексмо, 2004. 512 с.
5. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2004. 126, 192, 193 с.
6. Долбишева Н. Г. Теоретико-методичні основи формування знань про фізичне здоров'я в системі фізичного виховання у старшокласників : дис. кандидата наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Київ, 2006. 2103 с.
7. Рухливі ігри як засіб фізичного виховання молодших школярів: Методичні рекомендації / упорядник Кондратюк Л. В. міський методичний кабінет, 2010, 77 с.
8. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей. Навчальний посібник 2-ге видання, перероблене та доповнене. 2004. <http://kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/13/2013/11/Teoriya-i-metodika-fizichnoho-vuhovannya-ditey-doshkilvogo-viky.pdf>

НЕСТАНДАРТНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Прохорук Діана

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. К. Ричко

Швидкий розвиток науки, зростання обсягів нової інформації потребують від школи підготовки активних, самостійних людей з розвиненими творчими здібностями.

Використання нестандартних форм уроків сприяє формуванню пізнавальних інтересів школярів, нестандартні уроки дозволяють урізноманітнювати форми й методи роботи, позбавлятися шаблонів, створюють умови для виховання творчих здібностей школяра, розширюють функції вчителя, дають змогу враховувати специфіку певного матеріалу та індивідуальні особливості кожної дитини. При використанні нетрадиційних графічних технік підвищиться інтерес до уроків образотворчого мистецтва, збільшиться різноманітність і поліпшиться якість дитячих малюнків. Проведення нестандартних уроків робить процес навчання інтенсивним, бо створює атмосферу змагання, виховує вміння співпрацювати. Такі уроки сприяють розвитку творчості, формуванню власних поглядів на проблеми, які слід вирішити. Ефективність нестандартних уроків забезпечується за умов володіння вчителем методикою їх проведення та умілого використання таких уроків у певній системі в поєднанні з традиційними формами роботи [2].

Уроки образотворчого мистецтва повинні бути цікавими для дітей. На кожному уроці вчитель повинен вишукувати неординарні засоби і методи їх проведення. Практичний досвід переконує нас у недостатній ефективності традиційного уроку для розв'язання проблем, тому науковці і педагоги – практики беруть за мету створення нових форм і методів навчання [1].

Нестандартні форми навчання дають можливість виявити неповторність особистості, реалізувати духовний потенціал школяра. Тому вчитель розуміє, що тут дуже важливо поважати особистість учня, намагатися зберегти його індивідуальність, вірити в його творчі сили. Змістовні і цікаві уроки вчителя відіграють важливу роль в естетичному вихованні [3].

Образотворче мистецтво розвиває зорову пам'ять, спостережливість, просторову уяву, дрібну моторику пальців, окомір, вміння зосереджуватись, наполегливість у досягненні мети, почуття ритму і гармонії.

Для ефективного застосування інтерактивних методик на уроках образотворчого мистецтва потрібно спланувати свою роботу так, щоб:

- дати учням випереджувальні завдання: прочитати, продумати, виконати самостійні
- підготовчі завдання. Поспостерігати за явищами природи або довкілля;
- на одному занятті використовувати один або два інтерактивні методи;
- підготувати запитання й можливі відповіді;
- передбачити різноманітні методи для привертання уваги учнів, налаштування їх на роботу,

підтримання дисципліни [3].

Наразі можна нарахувати біля 50 нестандартних форм проведення уроків, які використовують вчителі у своїй роботі. Нетрадиційний урок – імпровізоване навчальне заняття. Найпоширеніші з них є: уроки-ділової гри, уроки-змагання, уроки типу КВК, уроки-консультації, комп'ютерні уроки, театралізовані уроки, які ведуть учні, уроки-конкурси, уроки-тренінги або тренінги уроки з груповими формами роботи [1].

Використання цих форм уроків має певні переваги, оскільки вони дозволяють урізноманітнювати навчальну діяльність, відійти від чітких рамок стандартного уроку з його незмінною структурою: опитування, пояснення, закріплення, домашнє завдання; сприяють підвищенню активності учнів, а отже – і ефективності уроку. Стимулюючи творчу діяльність учителя та його вихованців, нестандартні уроки створюють сприятливі умови для співпраці, що є надзвичайно важливим у роботі початкової школи [4].

Сучасний урок повинен містити те, що викличе здивування, що учні пам'ятатимуть. Можна застосовувати такі прийоми, як цікавий факт, несподіване відкриття, звернення до життєвого досвіду самих учнів.

Інноваційні методи навчання потребують значної кількості часу для підготовки як для учнів, так і для вчителя. На уроках можна застосовувати таку роботу: в парах і малих групах «асоціативний куш», «мікрофон», «ажурна пилка», «коло ідей», «авторське крісло». Запропоновані методи на уроках образотворчого мистецтва, окрім формування мистецьких компетентностей, розвитку творчого мислення, сприятимуть, ще й формуванню навичок культурного спілкування між учнями [6].

Отже, постійний пошук нестандартних нетрадиційних форм навчання та виховання, відповідальність, любов до дітей, дають можливість працювати на високому професійному рівні. І тому кожен урок образотворчого мистецтва повинен бути для учнів відкриттям, новою сторінкою на шляху пізнання світу прекрасного, нового, незбагненого [5].

Література:

1. Нестандартні форми і методи навчання образотворчому мистецтву: <http://www.refine.org.ua/pageid-5534-1.htm>
2. Нестандартні форми і методи навчання образотворчого мистецтва: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00349776_0.html
3. Новітні форми і методи роботи в групах художньо-естетичного напрямку та на уроках образотворчого навчання: <https://naurok.com.ua/yak-zrobiti-urok-cikavim-osnovni-interaktivni-metodi-yaki-ya-vikoristovuyu-na-urokah-obrazotvorchogo-mistectva-zgidno-riznim-etapam-uroku-27433.html>
4. Типи нестандартних уроків: <https://works.doklad.ru/view/W5yAatHuFDc.html>
5. Сучасний урок образотворчого мистецтва в контексті новітніх технологій: <https://kopilkaurokov.ru/izo/prochee/suchasniurokobrazotvorchoghomistietstvavkontiektstinovitnikhosvitnikhtiekhnologii>
6. Методика викладання нестандартних уроків з образотворчого мистецтва у початковій школі: <http://studcon.org/metodyka-vykladannya-nestandartnyh-urokiv-z-obrazotvorchogo-mystectva-u-pochatkoviy-shkoli>

ПРИНЦИПИ ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЛУЦЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Прохорук Діана

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Здорове харчування студентської молоді – одна з найважливіших проблем сьогодення, яка формує здоров'я і добробут нації в цілому.

Правильне харчування забезпечує нормальний ріст і розвиток організму, визначає розумовий і фізичний розвиток, оптимальне функціонування всіх органів і систем, формування імунітету та адаптаційних резервів організму [1].

Одним з найважливіших факторів зовнішнього середовища є їжа, яка бере участь у всіх життєвих процесах. Харчування – це засіб підтримки життя, росту, розвитку і працездатності людини. А раціональним є таке харчування, яке відповідає потребам організму і виробленим ним енергетичним витратам. Основним принципом раціонального харчування є його збалансованість і правильний режим [1]. Для нормального функціонування організму необхідно включати такі основні елементи харчування це – жири, білки, вуглеводи, вітаміни та мінерали, вода. Тривала відсутність навіть одного з них може призвести до негативних порушень у здоров'ї [2].

Організму студентів властиві особливості, зумовлені віком, впливом умов навчання та побуту. В організмі молодих людей ще не завершене формування низки фізіологічних систем, тому вони дуже чутливі до порушення збалансованості харчових раціонів. Визначну роль відіграє зміна характеру харчування студентів, які приїхали в великі міста із сільської місцевості, де харчові раціони містять значно більшу кількість рослинних продуктів. Значну частину доби студенти ведуть малорухомий спосіб життя, їх фізична активність невелика. Тільки частина молоді, яка навчається, займається спортом [3].

Особливо важливим є дотримання принципів збалансованого харчування в період екзаменаційної сесії, яка потребує мобілізації низки фізіологічних систем організму. У цей період необхідним є збільшення в раціоні частки продуктів, які містять білки та вітаміни, що підвищують емоційну стійкість організму. Добова витрата енергії повинна повністю покриватися за рахунок енергії, отриманої з їжі [4].

Особливу увагу, хочу звернути на стан здоров'я студентів Луцького педагогічного коледжу та їх умови харчування. Ми провели дослідження серед студентів третіх курсів. Були запропоновані дати відповіді на такі питання: Чи щодня ви снідаєте, обідаєте і вечеряєте?; Чи часто харчуєтеся в сухом'ятку? Чому ви надаєте перевагу: фаст-фуду чи здоровій їжі? Надаєте перевагу газованим напоям чи чистій воді? Скільки води ви випиваєте протягом дня? Перечисліть продукти які ви вживаєте кожного дня (3 приклади). В процесі дослідження виявлено, що раціони більшості студентів незбалансовані. Неправильна організація харчування пов'язана з відсутністю належного рівня знань необхідних для побудови здорового харчування та відсутності навичок його корекції. Отже, під час дослідження було виявлено, що :88% студентів харчуються не правильно, 7% частково правильно і лише 5% студентів харчуються здорово і правильно. Саме студенти педагогічних навчальних закладів повинні пропагувати здорове харчування та бути прикладом для оточуючих.

Встановлено, що підвищення рівня освіти студентської молоді з питань здорового харчування є одним із пріоритетних завдань у мотивації до здорового способу життя. Існуючі навчальні програми дисциплін медико-біологічного циклу не дають можливості вдосконалити ці знання та виробити навички. З огляду на тенденції європейського розвитку вищої освіти в Україні слід враховувати нагальні потреби підвищення рівня валеологічного спрямування, і впровадження відповідних тем, предметів та здоров'язберігаючих технологій в

навчальний процес вищих навчальних закладів [5].

Література:

1. Основи раціонального харчування студентів: <file:///C:/Users/user/Downloads/5109-96-18831-2-10-20151211.pdf>
2. Основи раціонального харчування студента: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/1423-osnovi-ratsionalnogo-harchuvannya-studenta/>
3. Харчування студентів: https://studopedia.com.ua/1_269200_harchuvannya-studentiv.html
4. Загальна теорія здоров'я і здоров'язбереження: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_zdor_ta_korr_os/Zagalna_teoriya_zdorovia_i_zdorviazberegennja.pdf
5. Дослідження особливостей харчування студентів вищої школи як складової способу життя : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3.1/44.pdf>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ ЗВИЧАЇВ І ТРАДИЦІЙ

Радевич Оксана

студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. психол. н. С. Д. Ілляш

Визначено сутність та педагогічний зміст екологічного виховання; з'ясовано педагогічний і виховний потенціал народних звичаїв і традицій, розкрито їх значення у формуванні екологічної культури учнів початкової школи.

У формуванні екологічної культури відповідальна роль належить початковій школі, яка є однією з перших ланок становлення людини – громадянина. Основні риси характеру особистості формуються у ранньому дитинстві, і спілкування з природою має у вихованні дитини першочергове значення. Для успішного екологічного виховання учнів початкової школи необхідно визначити не лише екологічний потенціал кожного навчального предмета, але й позакласної роботи.

У Концепції «Нова українська школа» однією з учнівських ключових компетентностей є екологічна грамотність, тобто «уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини» [3].

Нині у сфері екологічної освіти молоді існує ряд проблем: екологічно недоцільна поведінка, неусвідомлення особистої відповідальності за наслідки своїх дій у навколишньому середовищі, бездумне використання природних ресурсів. Ще однією проблемою, яка пов'язана з екологічною грамотністю і потребує нагального вирішення, є збереження молоддю власного здоров'я. Статистичні дані свідчать, що з кожним роком зростає не тільки сезонна захворюваність серед учнівської молоді, але й кількість учнів з хронічними захворюваннями і хворобами, що потребують тривалого лікування.

Тому в сучасних умовах тотальної інформатизації суспільства, коли відбувається штучне відмежування людини від природи, вкрай необхідно зосередити увагу педагогів на поверненні молоді до першоджерел їхнього життя; формувати небайдуже і свідоме ставлення до природних багатств і власного здоров'я; формувати екологічну культуру.

Вагомий вплив на формування екологічної культури учнів мають народні звичаї і традиції. Як педагогічне поняття, традиції є центральним компонентом українського народознавства, змісту і комплексного засобу виховання. Феномен традиції інтегрує звичаї обряди, ритуали, свята, трудові та естетичні цінності, ідеали, певні моральні норми, правила поведінки, елементи духовної і матеріальної спадщини, що зберігаються, розвиваються і передаються від покоління до покоління.

Отже, цінність традицій полягає в тому, що вони забезпечують примноження кращих моральних якостей українського народу, його емоційних та інтелектуальних особливостей, всього менталітету нації. Таким чином, усі прогресивні традиції українського народу мають народознавчий, національно-культурний, високоморальний характер. Вони є реальними детермінантами освітньої діяльності всіх типів сучасної школи [1].

Проблеми екологічного виховання та формування екологічної культури учнів у процесі використання народних природознавчих традицій досліджували класики педагогічної думки (В.О. Сухомлинський, К. Ушинський, Г. Ващенко, А. Макаренко та ін.), сучасні педагоги (В. Горощенко, Л. Іщенко, А. Кузьмінський, Н. Мойсеюк, М. Фіцула та ін.), методисти (Н. Байбара, О. Біда, О. Варакута, С. Іващенко, С. Клименко, Н. Коваль, О. Плахотип, Н. Пустовіт, О. Химинець та ін.), вчителі-практики (Г. Бондаренко, О. Гавриленко, Ю. Рева, Л. Різник, Л. Руденко, А. Степанюк, О. Ткаченко, Н. Хлонь, З. Шевців та ін.).

Проте аналіз вищенаведених праць показав, що проблема екологічного виховання учнів молодшого шкільного віку в них розкрита неповно, фрагментарно або в контексті загального екологічного розвитку особистості. Тому необхідність удосконалення процесу екологічного виховання у початковій школі за допомогою використання народних звичаїв і традицій зумовлює актуальність проблеми.

Одним із завдань всебічного розвитку учнів є формування елементів екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля, формування реалістичних уявлень про явища природи, практичних умінь та навичок.

Формувати екологічну культуру особистості означає виховувати таке ставлення до природи, що перетворює знання морально-етичних норм і правил на внутрішнє надбання людини, робить їх регулятором її поведінки. Отже, не бездумне заповнення пам'яті дитини екологічними знаннями, а формування емоційної сфери, розвиток естетичного почуття та любові до природи – основа екологічного виховання [4].

У дитини, яка приходить до першого класу, ще не сформовані стійкі погляди, переконання, інтереси. Тому завдання учителя – сформувати мислення та екологічну культуру кожного учня; навчити молоде покоління жити за законами природи; домогтися, щоб почуття особистої відповідальності за все живе на Землі, турбота про збереження природи стали рисами характеру кожної дитини.

Початкова школа відкриває неабиякі можливості для цього, бо саме тут закладаються підвалини інтелекту, структура мислення, а природна допитливість дітей та щирий інтерес до оточення створюють надзвичайно сприятливі умови для екологічного виховання. І найкращим помічником стає сама природа.

Формування екологічної культури учнів початкових класів здійснюється у різноманітних видах діяльності: навчальній, трудовій, громадсько-корисній, особливо таких її видах, де учні поставлені в ситуації безпосереднього вияву турботи про природу та людину, надання допомоги і підтримки, захисту слабшого, молодшого, хворого і т. ін.

До форм екологічного виховання відносять спеціальні уроки, екологічні бесіди, розмови, диспути, лекції, тематичні вечори, зустрічі свят народного календаря, благодійні заходи, створення альманахів з історії родоводу, вечорниці та інші форми занять.

Під вихованням на народних звичаях і традиціях розуміємо процес відтворення у наступних поколіннях тих кращих якостей і рис, що були вироблені й перевірені українським народом упродовж усього періоду свого існування. Педагогічна сутність їх – у спрямуванні молодого покоління на особистісно й суспільно корисний шлях самовдосконалення і самотворення, формування його ціннісних пріоритетів [2].

Отже, традиції надійно захищають національну самобутність, сприяють усвідомленню кожного невід'ємною частиною свого народу. Виховні національні традиції вивчаються в загальнокультурних зв'язках, що неможливо здійснити без національної етнопедагогіки, рідної мови, історії, фольклору, національного світобачення. Таким чином, традиції підтримують сили в історико-етнічному організмі певного народу, забезпечують передачу народних надбань в освіті та вихованні як національної пам'яті, своєрідного педагогічного коду народу.

Народні звичаї і традиції українського народу зберігають національну пам'ять, застерігають проти того, чого не слід робити у навчанні та вихованні. Традицієзнавчий підхід у педагогіці збагачує зміст виховання згідно з віковичними настановами і вимогами, спрямовує процес виховання до певної благородної мети й добра, на користь усіх народів. Ми не можемо і не здатні заперечити, що в кожній країні найголовнішим педагогом є народ, який сотні років нагромаджує педагогічний досвід і формує правила виховання, зберігаючи їх у традиціях.

Література:

1. Бойко А. Педагогічний потенціал національно-культурних традицій. *Рідна школа*. 1999. №10. С.12-15.
2. Кодлюк Я. П. Підручник для початкової школи: Теорія і практика. Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. 288 с.
3. Концепція Нової української школи <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>
4. Руденко Л. Народні традиції в екологічному вихованні учнів. *Рідна школа*. 2001. №2. С. 38-40.

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ МАС (МЕТОД АСОЦІАТИВНИХ СИМВОЛІВ) У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ребрина Ольга

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист М. А. Федорець

Розглянуто один із високоефективних методів навчання англійської мови у початковій школі – метод асоціативних символів (МАС).

На сучасному етапі процес викладання іноземної мови в цілому, і у початковій школі зокрема, повинен бути спрямований на підвищення рівня інтелектуального розвитку учня, адже саме у молодшому шкільному віці починається формування школяра як мовної особистості.

Незаперечним є факт, що іноземна мова в ранньому віці засвоюється краще. Відомий психолінгвіст

Наом Хомський зазначав, що ми народжуємось з можливістю вивчати будь-яку мову швидко, без проблем і розвивається цей талант приблизно до 11-12 років. При правильній організації навчання діти молодшого шкільного віку, не знаючи граматичних правил, дуже швидко вивчають мову до рівня вільного володіння.

В результаті цього у початковій школі мають створюватися умови, для ранньої комунікативно-психологічної адаптації молодших школярів до нового мовного світу та для подолання подальших психологічних бар'єрів при використанні іноземної мови як засобу спілкування, для розвитку мотивації у подальшому оволодінні іноземною мовою. Чим раніше починається адекватне, грамотне навчання, тим кращим буде подальший інтелектуальний розвиток дитини.

Доведено, що пам'ять у дитини нетривала: вона не тільки швидко запам'ятовує, а й швидко забуває вивчене. Однією з найбільших проблем навчання є збереження в пам'яті мовного матеріалу. Науковці, що досліджують дитяче мислення стверджують, що розуміння будь-якого поняття для дітей раннього віку відбувається на основі конкретного й безпосереднього сприймання, тому дуже важливо, щоб мовні одиниці сприймалися ними через усі аналізатори: зорові, слухові, мовленнєво-моторні й рухові. Чим більше аналізаторів задіяно при вивченні навчального матеріалу, тим ефективніше буде його засвоєння. Не випадково одним із завдань сучасної методики навчання іноземних мов є пошук оптимальних шляхів вирішення цієї проблеми.

Хороший результат у навчанні дають ілюстративні унаочнення у вигляді малюнків, карток, таблиць тощо, оскільки в дітей добре розвинена зорова пам'ять. Якщо ж учитель скористається предметним унаочненням (іграшки, реальні предмети, макети) – ще краще, тому що учень може доторкнутися до них, узяти в руки, виконати будь-які інші дії, погратися з ними. Проте не завжди у вчителів є можливість принести предмети, іграшки на урок, «обіграти» їх, і це займає багато часу. Тому цікавим методом для засвоєння обсягу матеріалу буде робота з уявними предметами, об'єктами, явищами, тобто з образами, показ яких супроводжується мімікою, жестами, рухами.

Такий підхід до навчання молодших школярів на сучасному етапі має назву «Метод Асоціативних Символів» (МАС), який передбачає використання мови жестів з метою навчання іншомовній комунікації. Мова жестів – одна з природних мов людства, не краща й не гірша за будь-яку словесну мову, характеризує її як «мову-мислення», «мову-когнітивну діяльність», «мову-соціалізацію» стосовно осіб, котрі не чують. Застосування МАС у навчанні іноземної мови було досліджено С. Гулько. Також цю методику розглядали Л. Гусак, О. Єфіменко та Н. Стадник. Вони вважали, що на відміну від традиційних форм навчання, МАС орієнтує на цілісний особистісно-орієнтований та творчий підхід до навчання іншомовної діяльності.

Основою МАС є Метод повної фізичної реакції або Total Physical Response метод (TPR). У психологічній і методичній літературі є велика кількість статей, присвячених висвітленню проблеми використання TPR у процесі навчання англійської мови молодших школярів. Вперше цей метод був застосований Джеймсом Ешером, і пов'язаний з «теорією слідів» у пам'яті, яку можна пояснити так: чим тісніше та інтенсивніше закріплюються сліди в пам'яті, тим міцнішою буде асоціація, і тим імовірніше вона буде відтворена у пам'яті. Теорія цього методу доказує, що діти легко засвоюють іноземну, коли опанування мови починається з вивчення команд та фізичних дій, які одночасно виконуються ними. Цей метод надзвичайно ефективний на ранньому етапі вивчення іноземної мови, оскільки враховує особливості дитячої фізіології, природні здібності дитини. Дж. Дефті обґрунтовує доцільність використання TPR з психологічної точки зору для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, подає приклади роботи з римівками [6].

Навчання за таким методом – це справжня гра, адже при його використанні в усіх учасників навчального процесу активно задіяні зорові, слухові, мовленнєво-моторні та рухові аналізатори. Діти рухаються на занятті. Для них це означає, що вони граються. Гра допомагає вихованцям осмислити отриману інформацію й засвоїти її в доступній для них формі. Заняття, які проходять у формі гри, розвивають увагу, пам'ять, кмітливість, образне мислення і т. д.

Практичний досвід дає змогу зробити висновок, що на початковому етапі навчання ефективним є підключати елементи жестової мови як основної семантичної одиниці. Процес успішного запам'ятовування школярем іншомовної лексики, спираючись на елементарні зорово-слухові образи, лежить в основі методу, який було названо методом асоціативних символів (МАС) через імітацію, максимально наближену до реальності.

Метод асоціативних символів – кодова мова уявлень і асоціацій. Це метод, під час використання якого значення нового мовного явища (лексичного або граматичного) розкривається через утворення асоціативних образів (символів), при якому той, хто навчає, і той, кого навчають, працюють у межах визначеної конвенції, тобто за домовленістю, створюючи образи-символи й адаптуючи їх до різних ситуацій.

Це ігровий метод, який поліпшує сприйняття і відтворення інформації, базуючись на властивому кожній дитині вмінні уявляти й фантазувати. Завдяки яскравій дитячій уяві створюються образи будь-якої лексичної чи граматичної одиниці. Дитина значно швидше запам'ятовує іноземне слово, якщо воно пов'язане з конкретним образом або дією.

Запропонований метод асоціативних символів можна застосувати при вивченні майже будь-якої теми. Найпростіше використовувати даний метод при вивченні теми «Дикі та свійські тварини» і «Команди», тому що легко підібрати асоціацію. Наприклад, а bear – діти зображають перевалюючись з однієї ноги на іншу, а giraffe – піднімаючи руки вгору і витягуючи шию; а dog – приставлені до голови дві руки асоціюються з вухами

собаки; а chick – зігнуті руки в ліктях, імітуючи маленькі крильця курчати.

Образи-символи до предметів дій чи явищ – це виявлення творчої фантазії вчителя. Кожен педагог може по-своєму імітувати поданий предмет чи явище. Головне, щоб імітація була наближена до реальної дійсності, а також, щоб учні розуміли вчителя, а він – учнів.

Від ефективності та цілеспрямованості цього етапу залежить уся подальша робота над лексикою, тому педагог має обрати найефективніший спосіб презентації нових слів відповідно вікових особливостей дітей.

Педагогічна цінність методу асоціативних символів в тому, що це активний спосіб досягти багатьох освітніх цілей, а саме: введення учнів у життєві ситуації; опрацювання нового лексичного матеріалу, закріплення вивченого матеріалу, узагальнення та систематизації знань; залучення більшості у процес ігрового навчання; підвищення пізнавальної активності учнів на уроці та виховання інтересу до мови, яка вивчається, для покращення успішності навчання; релаксація після важкої справи або іншого стомлюючого заняття та інші.

Література:

1. Гусак Л. Є. *Методологічні основи застосування методу асоціативних символів в навчанні іноземної мови в початковій школі* / Л. Є. Гусак, С. В. Гунько, З. Лещенко, О. Чухнова. *Edukacja wczesnoszkolna zmieniającej się rzeczywistości* / Red. P. Mazur, E. Miterka. *Chelm*, 2011. S. 202–222.
2. Гусак Л. Є. *Мнемічна діяльність молодших школярів у процесі їх асоціативного навчання іноземної мови*. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2013. Вип. 39. С. 242-248.
3. Редько В. Г. *Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи*. Київ: Генеза, 2007. 136 с.
4. Asher, J. *Language by Command. The Total Physical Response Approach to Learning Language. The Way of Learning*. Summer 2014, p.35.
5. *Deftly Jeff. Creative fingerplays & actionrhymes: an index & guide to use them*. USA.: The Oryx Press, 2002. 255с.

ВПЛИВ НАРОДНОГО ТАНЦЮ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Романюк Христина

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач хореографічних дисциплін Т. М. Царик

Розглянуто особливості фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку; розкрито успішні умови використання народного танцю на заняттях з хореографії.

Мистецтво хореографії – явище загальнолюдське, що має багатовікову історію розвитку. В основі його походження лежить непереможне прагнення людини до ритмічного руху, потреба висловити свої емоції засобами пластики, гармонійно зв'язуючи рух і музику.

Завдання, що стоїть сьогодні перед вчителями, керівниками дитячих творчих колективів полягає в пошуку і використанні спеціальних методик, які дозволяють підійти до питання розвитку дітей (фізичного, психологічного, інтелектуального) більш продуктивно, застосовуючи нові технології.

Таким чином, одним з найважливіших завдань сучасної хореографії є не лише розвиток високого рівня виконавської майстерності, а й своєчасне визначення функціонального стану організму, його здоров'я і змін опорно-рухового апарату дітей та підлітків, які займаються танцями, внесення корекції в тренувальний процесі проведення відновлювальних заходів. У зв'язку з цим, особливо актуальним у роботі педагога-балетмейстера є оволодіння ним основами багатьох природничих дисциплін, таких як вікова анатомія і фізіологія, медицина, гігієна дітей та підлітків [6, с. 349].

Сьогодення вимагає розробки індивідуальних програм оздоровлення, різноманітних освітньо-оздоровчих послуг; ефективних форм та методів сполучення та взаємодії всіх соціальних інститутів для проведення занять, тренінгів, психолого-розвивальних, корекційних, оздоровчо-реалітаційних впливів на становлення та розвиток особистості, стан здоров'я та спосіб життя школярів [2, с. 46].

На даний час особливою популярністю користуються народні танці. Сучасний народний танець, динамічний за своєю природою, є творчим за сутністю. Він максимально відображає складний діапазон людських емоцій, думок, і, крім того, позитивно впливає на них через систему рухів, що здійснюються у швидкому темпі. Народна хореографія є неусвідомленим зв'язком з потужною культурою, яку кожен відчуває в собі по своєму [1, с. 210].

Заняття танцями розвивають у дітей естетичні почуття, музичний слух, розвивають вміння сприймати музику, вчать володіти своїм тілом, тренують моторику і координацію рухів. Заняття народними танцями сприяють розвитку фізичної сили дитини, витривалості, покращують роботу дихальної та серцево-судинної систем, покращують поставу, зміцнюють м'язи.

Гармонійному фізичному розвитку молодшого школяра присвячені роботи з психології (Р. Немова, Н. Фоміна та ін), педагогіки (Т. Барішнікова, Н. Тарасова та ін) [8, с. 168] фізіології, фізичної культури

М. Безруких, М. Іваницької та ін).

У працях видатних фізіологів і психологів І. Сеченова, Н. Берштейна [6, с. 349]. Л. Виготського містяться відомості про важливе значення м'язової діяльності для спільного, у тому числі психічного розвитку.

Експериментально доведено, що збільшення рухової активності здійснює стимулюючу дію на перцептивні та інтелектуальні процеси у дітей. Необхідні рухи включаються в певну діяльність – трудову, ігрову, спортивну і т.д.

Виняткову роль у цьому відношенні відіграють танці. Вони формують мислячу, емоційну, свідомо діючу, в міру своїх можливостей, дитину. Під керівництвом педагога-хореографа формується особистість, яка здатна орієнтуватися в навколишньому середовищі, активно долати труднощі. Формується самостійність, самоконтроль, творче мислення, увага; відбувається вдосконалення рухових навичок, розвивається спритність, рухливість, загальна витривалість.

Танцювальні рухи під ритмічну, гарну музику створюють гарне самопочуття, «заряджають» дитину бадьорим настроєм, виховують потребу у руховій активності, формують у дітей звичку здорового способу життя. Особливе значення для дітей набувають заняття народними танцями у віці 6-9 років, так як практичні заняття вимагають вивчення танцювального етикету, культури поведінки і, що важливо, міжособистісного спілкування.

У процесі індивідуально-парних і колективних занять дитина стикається з необхідністю дотримання певних санітарно-гігієнічних норм, виконання режимних моментів, використання навичок координації зусиль, дій та рухів у парі, знайомиться з естетикою рухів та вимогами до зовнішнього вигляду [4, с. 15].

Танець дозволяє людині реалізувати себе, дарує їй фізичне здоров'я та душевну рівновагу: під час занять танцями відбувається тренування всіх м'язів тіла й дихання.

В системі хореографічної культури суспільства, народний танець займає особливе місце як найбільш масове мистецтво, яке відіграє свою власну роль важливого компонента духовного життя людей, значної сфери їх культурно-дозвілєвої діяльності. Заняття народними танцями – це комплекс різноманітних видів діяльності, який забезпечує різнобічний розвиток здібностей. Розвиваючись у танцювальній майстерності, діти самі в собі виявляють нові можливості. Зовнішнє підтвердження успіхів, об'єктивний хороший результат на занятті, на змаганні або концертному виступі – зміцнює позитивну самооцінку та впевненість у собі [5, с. 314].

Народний танець є фундаментом для оволодіння всіма іншими танцювальними дисциплінами. Навчання народному танцю передбачає опанування танцювальною технікою як основою для втілення хореографічного образу. Він органічно поєднаний з музикою, яка є важливим компонентом у хореографічному вихованні [3, с. 256].

Народний танець тренує одночасно всі м'язові групи і мозок, сприйняття і відображення музики, пластику і вміння керувати своїм тілом. Цей танець, будучи складною синтетичною діяльністю, впливає на розвиток різних сторін психіки дитини [8, с. 45-56].

Відвідування танцювальних занять створює сприятливі умови не тільки для фізичного, а й розумового, морального, естетичного виховання, а також розкриває творчі здібності дитини.

Заняття народними танцями, як видом фізичної активності, позитивно впливають на різноманітні психічні процеси; поєднання фізичних вправ і естетичної творчості, позитивно впливає на формування різнобічної особистості дитини.

Систематичні заняття танцями дуже корисні для фізичного розвитку, поліпшується постава, усувається ряд фізичних недоліків, зміцнюються м'язи, стають рухливими суглоби, удосконалюються рухи. Поступово усі починають легше і граціозніше рухатися, стають розкутими, здобувають виразність рухів [7, с. 27-29].

На даний час народний танець у своєму класичному виконанні являє собою синтез мистецтва і спорту, поєднуючи в собі їх характерні риси.

Хореографія як унікальний синтез фізичної культури та мистецтва має великі можливості для формування культури здоров'язбереження дітей та молоді в сучасному освітньому процесі. Представляючи собою гармонійну єдність фізичного, психічного, соціального та духовного компонентів поняття «здоров'я», заняття танцями забезпечують формування активної, фізично здорової та духовно багатой особистості, сприяють самовдосконаленню та саморозвитку дітей та молоді, самостійному відтворенню позитивних життєвих цінностей у різноманітних сферах життя, що закладає міцний фундамент для формування трудового та інтелектуального потенціалу України.

Література:

1. Блацук О.В. *Народний танець*. Київ, 2005. 210 с.
2. Бондаренко Л.А. *Методика хореографічної роботи в школі*. Київ, 2001. 46с.
3. Верховинець В.М. *Теорія українського народного танцю*. 5-е вид. Київ, 1990. 256 с.
4. Голдріч О. *Хореографія: посібник з основ хореографічного мистецтва та композиції танцю*. Львів: Край, 2003. 160 с.
5. Баршніківа Т.Ю. *Основи хореографії*. Москва, 2001. 272 с.
6. Берштейн Н.А. *Нариси з фізіології руху і фізіології активності*. Москва, 2011. 349 с.
7. Іваницька І.М. *Рухова активність і здоров'я дітей*. Москва: Медицина, 1998. С. 27-29.
8. Тарасова, Н.Б. *Теорія і методика викладання народно-сценічного танцю: навч. посібник*. СПб.: ГПУ, 2000. 168 с.

ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИЧНОГО СТАНУ ДІВЧАТ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОЗДОРОВЧОЇ АЕРОБІКИ

Романюк Юлія

студентка 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. н. з фіз. вих. та спорту Ю. М. Андрійчук

За останні роки стала особливо помітною поява інтересу до занять різними видами спорту і рухової активності для відпочинку і відновлення сил. Серед цих оздоровчих тренувань особливе місце зайняла аеробіка.

Урок фізичної культури як був, так і залишився головною ланкою в системі фізичного виховання загальноосвітньої школи. Зміст і форма його проведення в значній мірі обумовлюють рівень фізичної підготовленості та спортивної захопленості школярів. Дуже важливо, щоб він разом із загальноприйнятими завданнями мав інструктивну спрямованість і стимулював учнів до самостійних занять, як у школі, так і вдома [2, с. 64].

Мета аеробіки в системі фізичного виховання: покращення фізичного стану, формування позитивної мотивації учнів для усвідомлених самостійних занять з фізичної культури, формування теоретичних знань в області фітнесу, умінь і навичок до здатності спрямованого використання різноманітних засобів фітнесу для збереження і зміцнення здоров'я також сприяння самореалізації та самовдосконаленню, розвитку фізичних, інтелектуальних і моральних якостей особистості.

В ході занять, під музичний супровід можна змінювати темп вправ і підвищувати їх інтенсивність. Різні види аеробіки знаходять відображення в тій чи іншій спрямованості уроків фізичної культури [1, с. 304].

Заняття оздоровчою аеробікою, як вважає А. Г. Лук'яненко, покращують загальний стан учнів, допомагають значно поліпшити фізичну форму, зміцнити здоров'я, поліпшити самопочуття.

Отже, різні види занять аеробікою дозволяють придбати добре самопочуття, сприяють поліпшенню здоров'я, підвищенню працездатності й поліпшенню загального стану організму. Інакше кажучи, заняття аеробікою підвищують якість життя. Саме таким чином аеробіка інтенсивно розвивається і її отримує дедалі більшої популярності серед людей різних вікових категорій й різного рівня фізичної підготовки.

Література:

1. Мякинченко Е. Б. і Шестакова М. П. *Аеробіка. Теорія і методика проведення занять.* Москва: СпортАкадемПресс, 2002. 304 с.
2. Гачок Є.С. *«Аеробіка. Зміст і методика проведення оздоровчих занять.* Москва: Терра-Суперечка, Олімпія Прес, 2001. 64 с.

«ДОПОМОЖИ МЕНІ ЦЕ ЗРОБИТИ САМОМУ» – ОСНОВНА КОНЦЕПЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ М. МОНТЕССОРІ

Росоловська Аліна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського
Науковий керівник–викладач-методист Т. М. Листопад

Розкрито основну концепцію педагогічних ідей М. Монтессорі, головні умови розвитку самостійності кожної дитини та наведено приклади реалізації методики М. Монтессорі у сучасній школі.

Сьогодення потребує від сучасного школяра високий рівень розвитку самостійності, який є запорукою успішного навчання школяра. Дослідженням цієї проблеми займався італійський педагог М. Монтессорі. Основним принципом педагогічних ідей вченої є “допоможи мені це зробити самому”. Саме цей принцип лежить в основі системи саморозвитку. Для цього педагоги – Монтессорі створюють умови, що стимулюють дітей до самостійної діяльності, не обмежуючи при цьому їхню свободу у процесі розвитку і навчання. М. Монтессорі вважала, що набуття дитиною незалежності – це основна ознака дорослішання, а також головна мета її методу.

Італійський педагог сформулювала низку законів саморозвитку дитини: закон праці, закон незалежності або автономії, закон розвитку уваги, закон розвитку волі, закон розвитку розуму, закон розвитку уваги та творчості, закон емоційного та морального розвитку, закон сензитивних періодів [4, с. 10-14].

Учений вдалося довести, що індивідуальні психологічні особливості дитини формуються саме через концентрацію уваги при виконанні певної праці. Саме праця, допомагає дитині стати незалежною, самою

собою, дає їй змогу бути активною. М. Монтессорі вважала, що батьки беруть керівну участь у формуванні самостійності дітей.

Вчена розробила ряд порад для батьків, а саме: купуйте одяг, який дитина може одягти або зняти самостійно; зробіть кімнату дитини яскравою, привабливою й простою, прибирайте з поля зору дитини предмети які, можуть бути зіпсовані нею; виділяйте дитині місце в інших місцях будинку для її особистих речей; дайте дитині в особисте користування маленьку губку, ганчірку для пилу, віник, щоб вона сама могла прибирати свою кімнату; відповідайте чесно й просто на всі питання вашої дитини, ніколи не обманюйте її; якщо у вас виникають деякі труднощі у вихованні вашої дитини, звертайтеся за консультацією до вчителя або лікаря [5].

Особливу увагу на розвиток самостійності вчена звертає під час сенситивного періоду. Це найсприятливіший вік для розвитку певних психічних функцій. У цей час дитина віддає перевагу певному виду діяльності, який завершується набуттям академічних та соціальних навичок, компетентностей.

Однією з основних умов розвитку самостійності кожної дитини є підготовлене розвивальне середовище. М. Монтессорі поділила розвивальне середовище на такі зони: практичних навичок життя, сенсорики, математики, граматики, космосу, творчості [4, с. 10-14]. Крім того, що М. Монтессорі за освітою педагог та лікар, вона ще й інженер, тому весь дидактичний матеріал створювала самостійно. До дидактичних матеріалів для сприймання розмірів належать такі: «Рожева башта», «Коричнева драбина», «Червоні штанги»; для розрізнення кольорів – «Кольорові таблички»; для розрізнення форм – «Геометричний комод», «Конструктивні трикутники», «Об'ємні геометричні тіла», «Блоки з циліндрами-втулками»; для виховання тактильного почуття – «Скринька з кусочками тканини», «Дошечки з різною поверхнею»; для розрізнення ваги – «Табличками з різних порід дерева або вагові баночки»; для розрізнення шумів і звуків – «Шумові баночки»; для розрізнення запахів – «Коробочки із запахами»; для розрізнення смаків – «Смакові баночки» [3].

М. Монтессорі сформулювала вимоги до педагога, за якими він повинен:

- досконало знати вікову психологію та фізіологію дітей;
- бути ентузіастом своєї справи;
- генерувати нові ідеї, що стимулюватимуть дітей до діяльності;
- вірити у дітей та їхні можливості;
- мати високі особистісні якості;
- застосовувати індивідуальний підхід до дітей;
- завжди бути у доброму гуморі;
- добре володіти методом спостереження;
- прискіпливо ставитись до свого зовнішнього вигляду, мати приємний голос [1, с. 15- 20].

З метою ознайомлення із впровадження методики М. Монтессорі у сучасних закладах освіти ми взяли інтерв'ю у вчительки Володимир-Волинського ліцею» Центр освіти» Черненко Наталії Миколаївни. Вона зазначила, що було відкрито кабінет раннього розвитку дитини, обладнаний справжнім дидактичним матеріалом М. Монтессорі, який був виготовлений у Голландії вартістю понад 10 000 євро. Наталя Миколаївна поділилася власним досвідом проведення занять за методикою М. Монтессорі. Вона зазначила, що заняття розпочинаються з ранкового кола (його придумала М. Монтессорі), діти спочатку самостійно обирають як вони хочуть привітатися, співають різноманітні пісні, проводять пальчикову гімнастику, спостерігають у куточку погоди і лише тоді розпочинається основна частина заняття, яку презентує вчитель мінімізуючи словесне пояснення. Після цього діти самостійно працюють з дидактичним матеріалом. Все, що дитина робить, вона проговорює в думці. У зоні «математики» розташовані найрізноманітніші матеріали, які готують дитину до вивчення математики у школі. До прикладу «Рожева вежа з кубиків» при роботі з якою дитина не повинна звертати увагу на колір кубиків, а лише на їхню величину. Завдяки цьому діти вчать порівнювати предмети за розміром. Для того, щоб діти не втомлювалися і їм не було важко сидіти на уроці, створено різноманітні стільці, килимки для занять та весь дидактичний матеріал розміщено так, щоб дитина під час занять пересувалась і він був вільному доступі для дітей. У групах є певні правила, які повинні дотримуватися всі учні: «Продзвенів дзвінок – розпочався урок, опрацював – все покладав, бачиш килимок – обійди». Такі правила закладають порядок у дітей.

Наталя Миколаївна наголосила, що для того, щоб навчати дітей за методикою М. Монтессорі, необхідно пройти навчання у Київській школі Монтессорі. Термін навчання триває 6 курсів, протягом яких вчителі засвоюють знання з таких дисциплін: філософії, психології, практичних навичок життя, математики, граматики, космосу, сенсорики та творчої діяльності. Ми переконалися, що вимоги, які Монтессорі розробила для вчителя, враховані під час підготовки сучасних Монтессорі-педагогів.

Стратегія Нової української школи тісно переплітається з педагогічними ідеями М. Монтессорі. У Новій українській школі можна виділити такі спільні ознаки з методикою італійського педагога: 7 навчальних осередків(зон): вчителя, тиші, відкриттів, матеріалів, комунікативний, тематичний, новин; кабінети, оснащені сучасними дидактичними матеріалами: палички Х. Кюїзенера, логічні блоки Дьенеша, циліндри, набір об'ємних геометричних фігур, леґо, мікроскоп, вага. Кожен навчальний день починається з ранкового кола, як і в школі Монтессорі.

При проведенні пробних занять у школах Володимира-Волинського ми переконалися, що працювати

над самостійністю учнів допоможуть різнопланові види діяльності. Під час проведення уроків інтегрованого курсу української мови з читанням нами було використано елементи методики «Щоденні 5», тобто «читання з другом» та «читання для себе», виконуючи які учні вчаться самостійно організовувати процес роботи над поданим твором. Цікавим елементом у формуванні самостійності є ведення «Щоденників вражень», тому що вчитель лише задає певну тему, а учні фантазуючи заповнюють його. Для цього вчитель встановлює часові межі виконання даного виду роботи, а школярі вчаться бути відповідальними та пунктуальними. Одним із видів діяльності є виконання учнем доручення чергового у класі, яке має певні обов'язки.

Вище викладене дає підстави стверджувати, що основна концепція педагогічних ідей М. Монтесорі «допоможи мені це зробити самому» є актуальною сьогодні і активно впроваджується в Новій українській школі.

Література:

1. Грядовкіна Ж. Методика М. Монтесорі в освітньому процесі дошкільного закладу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. №8. С. 15-20.
2. Жебровський Б. Українська модель школи М. Монтесорі. *Початкова школа*. 2005. №5. С. 42-44.
3. Малшико М.В.. Монтесорі-ключ до світу. *Методичний посібник для працівників дошкільних закладів, вчителів початкових класів*. Тернопіль МП «Мальва – ОСО».1998. С. 47.
4. Михальчук Т. Філософські аспекти педагогічної системи М. Монтесорі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. №8. С. 10-14.
5. Поради батькам: <http://umkastudio.com.ua/poradi-batkam>
6. Сутність сенсорного розвитку дитини раннього віку на основі впровадження технології Марії Монтесорі: <https://naurok.com.ua/tema-sutnist-sensornogo-rozvitku-ditini-rannogo-viku-na-osnovi-vprovadzheniya-tehnologii-marii-montessori-61258.html>

БУЛІНГ І ТОЛЕРАНСТВО

Рубаха Василина

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Розглядається така проблема сучасної молоді як булінг. Толеранство як позиція, викликана визнанням прав і свобод людства.

Булінг – це агресивна поведінка дітей одне до одного, яка має на меті, принизити, залякати і часто супроводжується фізичним насиллям. Все частіше доводиться чути про булінг в українських навчальних закладах, жорстокість підлітків часто переходить усі межі. Бійки між студентами і психологічне насилля можуть нанести непоправної шкоди дитині [1].

Булінг відрізняється від сварки між підлітками тим, що він супроводжується реальним фізичним чи психологічним насиллям: жертву висміюють, залякують, дразнять, шантажують, б'ють, псують речі, розповсюджують плітки, бойкотують, оприлюднюють особисту інформацію та фото в соціальних мережах. В ситуації булінгу завжди беруть участь три сторони: той, хто переслідує, той, кого переслідують та ті, хто спостерігають [2].

Нині серед студентської молоді надзвичайно загострилася проблема булінгу, здійснюваного самими людьми одне до одного [3]. Поспілкувавшись із студентами Луцького педагогічного коледжу, та поставивши їм ряд запитань, а саме: «Чи були вони самі жертвами булінгу?», «Чи застосовували коли-небудь булінг щодо когось?», «Якщо застосовували булінг, то для чого і з якою метою?». Більшість підлітків, які займалися булінгом назвали банальне бажання показати, хто «головний». Також не мала кількість опитаних посилалися на дратівливі особливості характеру однолітків, їх окремі фізичні особливості або поведінку. Втягування підлітка у роль жертви відбувається шляхом провокації. Провокуючий булінг робить якусь дію по відношенню до іншої дитини, щоб викликати її реакцію, звинуватити її у чому-небудь, скоєному раніше або тому, що здійснюється зараз. За статистикою, 80% українських дітей піддаються цькуванню, навіть не усвідомлюючи цього [4].

Підліткам потрібно бути толерантними та зрозуміти, що кожна людина є індивідуальністю, тому що вона єдина в цілому світі. Всі люди роблять помилки – це нормально. Підлітки не ідеальні, але особливі, тому що вони неповторні. І поведінка студентів залежить від того, як вони ставляться до себе самі [6].

Велике значення настрою студентів, їх характеру та відношення до оточуючих має саме ставлення до них батьків, а також виховання в сім'ї. Батьки та інші дорослі надають підтримку і дають особистий приклад дітям, показуючи їм, якими мають бути здорові стосунки.

Позитивні стосунки студентів з іншими студентами залежать від позитивних відносин із дорослими. В багатьох випадках буває так, що діти які пережили булінг в сім'ї переносять насилля у відносини з однолітками. Багато дітей, які виростили в сім'ях, де батько бив матір і всіляко знущався над ними, засвоюють

цю модель поведінки і в майбутньому повторюють її [7].

Найчастіше зустрічається булінг в сім'ї у вигляді емоційного тиску з боку дорослих на підлітка. Приміром, якщо батьки постійно висміюють будь-які починання сина або дочки, вважають їх несерйозними і безперспективними, можна говорити про психологічне насильство [8].

Третина студентів в Україні щороку спостерігають акти насильства в сім'ї. Підлітки, які зазнали булінг, у шість разів частіше намагаються покінчити життя самогубством, 50% з них схильні до зловживань наркотиками та алкоголем [10].

Дуже часто жорстоке поводження з дітьми це результат того, що самі батьки страждали від насильства у дитинстві. Іноді батьки не знають інших шляхів «виховання», бо у своїй родині бачили тільки це. Найжахливіше те, що це може повторюватися багато поколінь [9].

Боротьба із булінгом має бути комплексним набором рішень та протидій. Звісно, найгірше в цій ситуації, що підлітки почасти не довіряють дорослим і намагаються впоратись із проблемами самотужки. Звідси виникають депресія, апатія, страхи та низька самооцінка [12].

Вирішальна роль у протидії насильству і булінгу належить педагогам. Проте впоратися з цією проблемою вони можуть тільки завдяки системному підходу та підтримки керівництва школи, батьків, представників місцевих органів влади та громадських організацій, а також із залученням та участі дітей та молоді.

Попередити прояви насильства в закладах освіти допомагає медіація однолітків та відновні практики через запровадження діяльності Служби порозуміння [13].

Толерантність – не поступливість чи примха. Можна бути байдужим до всього, не реагувати на чужі проблеми але толерантність вище цього, це активна позиція, викликана визнанням прав і свобод людства [11]. На жаль, у наш час багато говорять про толерантність, але мало хто є толерантним насправді. Люди повинні розуміти, що бути толерантним це в першу чергу дозволяти людям бути іншими, не такими як ти, а різними, з іншими системами цінностей [5].

Література:

1. *Що таке булінг, його види і як з ним боротися в школах України:* https://24tv.ua/health/buling_v_ukrayini_shho_take_buling_kiberbuling_vogo_vidi_yak_z_nim_borotis_n1055565
2. *Булінг. Ситуація в Україні :* <https://stopbullying.com.ua/adults/about>
3. *Булінг у школі:* http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/42788/
4. *Булінг: Чому діти цькують дітей і що з цим робити :* <https://www.the-village.com.ua/village/children/children/263143-buling-u-shkoli-chomu-diti-tskuyut-ditey-i-scho-z-tsim-robiti>
5. *Толерантність: можливості чи загрози? :* <https://risu.org.ua/ua/index/blog/~Olena/70725/>
6. *Толерантність у роботі вчителя з підлітками:* <http://novyn.kpi.ua/2010-2/13-ped-Ruda.pdf>
7. *Насильство в сім'ї:* <https://liferules.com.ua/psihologiya/nasilstvo-v-simyi-shho-robiti-prichini.html>
8. *Насильство у сім'ї. Потрібна допомога? :* <https://helsinki.org.ua/advices/7565/>
9. *Насильство над дітьми в сім'ї :* <http://osvita.khpg.org/index.php?id=1217414248>
10. *Психологічний захист від насильства над дітьми в сім'ї:* http://zaprudnyanskenu.ucoz.ua/load/robota_z_batkami/nasilstvo_v_sim_39_ji/psihologichnij_zakhist_vid_nasilstva_nad_ditmi_v_sim_ji/41-1-0-86
11. *Тренінг «Толерантність» :* <https://sites.google.com/site/malavyaska/trening-tolerantnist>
12. *Віталій Улибін. Булінг. Як запобігти «травлі» дітей:* <https://zmist.pl.ua/blogs/buling-yak-zapobigti-travli-ditei-u-shkolah>
13. *Протидія булінгу в закладі освіти. Системний підхід:* <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/2019-1pf>

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА В НУШ

Рубаха Василина

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. К. Ричко

Розповідається про естетичне виховання засобами мистецтва в НУШ.

Вивчення предметів художньо-естетичного циклу в системі загальної середньої освіти є важливим чинником духовного розвитку естетичної культури. Зміст шкільної художньо-естетичної освіти розкриває перед учнями розмаїття жанрів і стилів українського та світового мистецтва, своєрідність вітчизняної художньої культури в контексті культуротворчих процесів людства, основи естетичних знань, прилучає учнів до творчої діяльності в окремих видах мистецького самовираження [5].

Естетичне виховання – це процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності; здатність до творчого самовиявлення притаманна людині [1].

Естетичне виховання, як складова частина сучасного виховання, має на меті розвинути здатність

сприймати і правильно розуміти прекрасне в дійсності – в природі і праці людей, в їх суспільних відносинах, поведінці і вчинках, у мистецтві, – формувати естетичні поняття і погляди, почуття, смаки, виховати потребу і здатність створювати прекрасне в житті і мистецтві [2].

Питання естетичного виховання і розвитку естетичної культури підростаючого покоління є актуальними питаннями сьогодення. Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає прилучення молодшої людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості [4].

В естетичному вихованні молодших школярів велике значення набуває мистецтво, яке обумовлене тенденціями нового світогляду сучасної людини. Оскільки, освіта в Україні та процес її інтеграції у європейську і світову спільноту потребують істотного удосконалення духовної культури людини [3].

Цінності мистецтва важливі з огляду на сучасне існування дітей і молоді в полікультурному просторі [2].

Важливо, щоб у процесі естетичного виховання учні самі стали творцями прекрасного – не тільки вміли бачити і розуміти його, але й творити красу навколо себе [4].

Основою, на якій здійснюється естетичне виховання в школярів є певний рівень художньо-естетичної культури особистості, її здатності до естетичного освоєння дійсності. Цей рівень виявляється як у розвитку всіх компонентів естетичної свідомості, так і в розвитку умінь і навичок активної перетворюючої діяльності у мистецтві. Формування у школярів певної системи художніх уявлень, поглядів, які зможуть допомогти їм виробити в собі дійові критерії естетичних цінностей, готовність та уміння вносити елементи прекрасного у своє життя, починається із сприймання оточуючого [5].

Завдання естетичного виховання школярів успішно реалізується на уроках з образотворчого мистецтва. Вони дають можливість ефективно розвивати почуття прекрасного, формувати естетичні смаки, вміння розуміти і цінувати твори мистецтва, пам'ятники історії та архітектури, красу і багатство рідної природи [4].

Формування та розвиток світогляду є одним з головних завдань художньо-естетичного виховання, яке здійснюється на заняттях із образотворчого мистецтва в процесі ознайомлення учнів з творчістю видатних митців, вивчення української та світової художньої спадщини, оволодіння мистецтвознавчими поняттями, також під час практичної художньої діяльності [5].

Мистецтво, діючи на емоційну сферу, дитини стає могутнім засобом морального виховання, насичення духовного життя. Емоційне сприйняття художніх образів, що розкривають красу оточуючого світу, сприяє формуванню світогляду і духовної культури людини [4].

Образотворче мистецтво – унікальний навчальний предмет, який надає учням багато можливостей для духовного саморозкриття, творчого самовтілення, розвитку здатності до життєвого самовизначення, дає змогу розкрити нахили до різних творчих професій: художника, дизайнера, фотографа, модельєра, спеціаліста з комп'ютерної графіки [4].

Засвоюючи такі навчальні поняття, як “композиція”, “форма”, “колір”, “простір та об'єм”, школярі вчаться створювати, образи на рівні переосмислених в емоційно-естетичному ключі уявлень про навколишній світ, вільно оперуючи фарбами, кольорами, лініями, формами та їх поєднанням [3].

Предмет «Образотворче мистецтво» має на меті виховання в учнів цілісного сприймання дійсності за художньо-естетичними законами, розвитку зорової культури і творчої уяви, а також оволодіння різноманітними засобами створення художніх образів.

Образотворче мистецтво є специфічною формою пізнання навколишнього світу. У процесі художньої діяльності, потяг до якої закладено в глибинах людської психіки, формується художній світогляд.

Уроки образотворчого мистецтва мають важливе естетичне виховне значення для дітей. При залученні їх до образотворчого мистецтва розвиваються естетичні смаки і можливості. Цьому слід приділити більшу увагу.

Введення в навчальну програму поширені уроки з образотворчого мистецтва допоможе виховати покоління, яке буде всесторонньо розвиненим і естетично обізнаним [5].

Н. Чен, І. Малиніна, В. Голубев називають образотворче мистецтво одним з найважливіших навчальних предметів сучасної школи. На їх думку, саме уроки образотворчого мистецтва відіграють найважливішу роль у вихованні й творчому розвитку дитини, допомагають учню увійти в дивний світ краси, гармонії та творчості, залучитися до невичерпної скарбниці художньої культури. Автори вказують, що образотворче мистецтво впливає на: внутрішній світ дитини виховання у неї здатності орієнтуватися в навколишньому житті, вміння бачити прекрасне довкола себе [3].

Цінність мистецтва полягає у тому, що воно часто зображає ті сторони дійсності, побачити які людина не має змоги. І хоч у наш час мистецтво залишається однією з найбільш популярних і поширених форм естетичного виховання, суспільство, що дбає про культуру людей, намагається якнайповніше використати для цієї мети різні форми, прагнучи одночасно до різноманітності методів виховання [4].

Засобами живопису, скульптури, архітектури, графіки виражається краса життя, природи, виражаються високі думки, почуття. Твори образотворчого мистецтва кличуть до боротьби за прекрасне, відіграють велику роль в повсякденному житті. Талант розуміти і тонко відчувати прекрасне в образотворчому мистецтві, а у деяких дітей і талант створювати прекрасне в живописі, скульптурі, графіці, паперопластиці, малюванні починає формуватися в процесі особистої творчої діяльності, в процесі ознайомлення з образотворчим

мистецтвом [5].

Література:

1. Уроки образотворчого мистецтва: естетичне виховання : <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14572/>
2. Естетичне виховання молодших школярів : <https://vseosvita.ua/library/estetichne-vihovanna-skladova-castina-sucasnogo-vihovanna-62214.html>
3. Естетичне виховання молодших школярів засобами образотворчого мистецтва: <https://naurok.com.ua/estetichne-vihovannya-molodshih-shkolyariv-zasobami-obrazotvorchogo-mistectva-125757.html>
4. Естетичне виховання школярів на уроках образотворчого мистецтва: https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00136715_0.html
5. Естетичне виховання школярів засобами образотворчого мистецтва : <http://ippobuk.cv.ua/images/estetichne-vihovannya-shkolyariv-zasobami-obrazotvorchogo-mistectva.doc>

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В НУШ

Рябова Ольга

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. К. Ричко

Подано інтерактивні методи навчання на уроках образотворчого мистецтва у Новій українській школі.

Провідна роль у формуванні особистості належить учителю початкових класів, адже саме він закладає фундаментальні основи духовності, освіченості, культури та естетичного досвіду дитини. Образотворче мистецтво є невід’ємною частиною духовного життя особистості, воно концентровано презентує навколишній світ у художньо-образній формі, акумулює в собі багатий естетичний досвід людства.

Метою освітньої галузі “Мистецтво” є формування і розвиток в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду.

Особливий інтерес на сучасному етапі розвитку методики образотворчого мистецтва становлять інтерактивні методи навчання. Необхідність використання таких методів у практиці початкової школи зумовлена особливостями сучасного суспільного розвитку. Інтерактивні методи навчання спрямовані на реалізацію можливостей нових індивідуальних способів навчальної діяльності особистості дитини. Вони дають позитивний результат при умові осмислення учнем своєї діяльності, досвіду, мотивів і потреб [3].

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що це – співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учні, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб’єктами навчання. Вони розуміють, що роблять, рефлексують із приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Протягом останнього часу вчителів в НУШ необхідно на кожному уроці змогти зацікавити дітей, сконцентрувати їх увагу на певному об’єкті та чомусь навчити і саме для цього можна використати ряд інтерактивних методів що допоможуть педагогові [2:]

- 1) метод проектів;
- 2) мозковий штурм;
- 3) асоціативний куш;
- 4) дискусія;

Кожний з цих методів вчитель може використати на кожному уроці, але щоб дітям було цікаво то на кожному занятті скористатись іншим. Розглянемо вплив кожного метода на особистість окремо та з’ясуємо який метод краще використовувати на уроках: малювання, української мови, математики та природознавства.

Сьогодні метод проектів вважають одним з найперспективніших методів навчання. Адже він стимулює учнів до розв’язання проблем, які потребують певної суми знань; розвиває критичне мислення; формує навички роботи з інформацією (учні добирають потрібну інформацію, аналізують її, систематизують); допомагає вирішувати пізнавальні й творчі завдання в співпраці, де учні виконують різні соціальні ролі. Роботу над методом проектів краще використовувати на уроках природознавства дає учням змогу побачити усе розмаїття навколишнього природного середовища [2].

Важливим є те, що у процесі активної навчальної діяльності та роботи над проектом учні [1]:

- спілкуються з учителем, батьками, рідними, сусідами, знайомими;
- проводять навчальні екскурсії по рідному краю;
- відвідують музеї та виставки;

- займаються краєзнавчою роботою;
- засобами масової інформації.

Наступний метод мозковий штурм – це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, який спонукає учасників виявляти свою уяву та творчість. Він передбачає вільне висловлення думок усіх учасників і допомагає знаходити багато ідей та рішень. Наприклад: «Давайте запишемо щонайменше десять способів...» або «Давайте сформулюємо якомога більше способів...за одну хвилину». Цей метод вчителів найдоречніше використовувати на уроках математики та української мови, а також на образотворчому, адже саме він допомагає перевірити рівень засвоєння і розуміння нового матеріалу учнем. Наприклад: «Назвіть кілька способів які кольори необхідно змішати щоб вийшов голубий відтінок, сірий, бордовий ...» ; « Дайте визначення пейзаж – це...» [1].

Метод асоціативного куща він полягає в тому, щоб за короткий проміжок часу учні пригадали та сформулювали засвоєні раніше знання з теми, запропонованої вчителем. Дані відповіді у формі коротких тез записують на дошці навколо розглянутого поняття чи явища. Результатом є схема-опора, що актуалізує знання учнів і готує їх до сприйняття нового матеріалу з даної теми. Цей метод доречно використовувати на уроках образотворчого, під малювання з дітьми різноманітних тваринок. Наприклад, запропонувати дітям написати з чим у них асоціюється слово «котик» або «песик». І за допомогою цього методу діти зможуть висловити свої думки, бажання, а також вчителів це допоможе краще пізнати дитину.

І останній метод – це дискусія його викладач може використати на будь-якому уроці залежно від теми і також на образотворчому якщо бачить що клас цього потребує. Під час малювання з дітьми пейзажу педагог може з ними подискутувати на основі визначення кольорів і групи до якої він належить. Наприклад:

1. Поміркуйте: жовтий, рожевий, червоний – це кольори теплі ?
2. А коричневий, синій, блакитний до якої групи належить?

Це дає можливість вчителів перевірити рівень знань які він засвоїв протягом заняття, або повторити раніше вивчений матеріал.

Щоб навчання як процес взаємодії вчителя й учнів був цікавим і продуктивним, варто використовувати інтерактивні методи різних технологій: кооперативного навчання, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання і опрацювання дискусійних питань.

Крім того, використання інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею співробітництва тих, хто навчає і тих хто навчається, вчить їх конструктивній взаємодії, сприяє оздоровленню психологічного клімату на уроці, створює доброзичливу атмосферу, значно підвищує мотивацію учнів до навчання.

Література:

1. Вахрушева Т.Ю. *Теоретичні основи інтерактивної технології навчання. Науково-методична збірка МОНУ. Вип. 44. 2006.*
2. Пометун О., Пироженко Л. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2005.*
- 7) *Нові педагогічні та інформаційні технології в системі освіти / під ред. Е. С. Полат. Москва: Академія. 2000. С. 217 – 233.*

ПАЛЬЧИКОВА ГІМНАСТИКА

Рябова Ольга

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Подано матеріали про те як пальчикова гімнастика впливає і яку роль виконує в житті дитини.

Навчити, зацікавити, захопити і розважити. І все це треба зробити в межах уроку. Бути педагогом складно, а вчителем молодших класів – тим паче. Адже, щоб втримати увагу школярів молодших класів, треба змінювати діяльність кожні 5-10 хвилин. В іншому випадку діти втомлюються, перестають сприймати інформацію й їм просто стає нудно.

Щоб урок був динамічним, спеціалісти рекомендують протягом занять чергувати навчальну діяльність з фізхвилинками. У межах класу якнайкраще підійдуть пальчикові ігри.

Пальчикова гра – це інсценування будь-яких римованих історій чи казок за допомогою пальців. Це не новий метод, такі ігрові форми навчання з'явилися дуже давно, але не втрачають своєї актуальності. Адже нервові закінчення рук впливають на мозок дитини, і розумова діяльність активізується [2].

Техніка виконання пальчикових ігор проста, рухи нескладні. Однак саме вони знімають напруження рук, сприяють розслабленню м'язів усього тіла. Тексти віршиків для пальчикових ігор добираємо такі, які містять цікаву інформацію про навколишній світ, явища природи, предмети, тварин, людей, їхню діяльність.

Пальчикові вправи та ігри педагоги проводять з дітьми щоденно протягом дня: на заняттях під час індивідуальної та групової роботи. Добираємо їх відповідно до теми тижня (дня), враховуючи вік дітей та рівень їхньої підготовки. Ігри з пальчиками розвивають мозок дитини, дрібну моторику рук, формують образне мислення, стимулюють розвиток мови, фантазію.

Пальчикова гімнастика для молодших школярів є дуже важливою особливо в першому класі. Вона допомагає дітям краще розробити пальчики, що дуже важливо для письма. На сьогоднішній день вчитель на кожному уроці з дітьми може використати різну пальчикову вправу:

- віршовані та невіршовані пальчикові вправи, лічилки та потішки; Веселі ігри для пальчиків;
- ігри з дрібними предметами (фантиками, гудзиками, камінцями, горішками, паличками тощо);
- різні графічні ігрові вправи (малювання по клітинках, з'єднання крапочок, малювання візерунків тощо);
- ліплення з пластиліну, та інших матеріалів;
- ігри з мозаїкою та лего – що використовується у НУШ.

Послідовність розучування пальчикових ігор з дітьми у різних класах різна у першому класі вона нескладна:

1. Спочатку дорослий сам показує гру дитині.
2. Дорослий показує гру, маніпулюючи пальцями і рукою однієї дитини з класу.
3. Дитина і дорослий виконують рухи одночасно, а дорослий при цьому промовляє текст.
4. Діти виконують рухи кому не вдається, то з допомогою дорослого;
5. Текст промовляє дорослий.
6. Дитина самостійно виконує рухи та промовляє текст, а дорослий підказує і допомагає [1].

Під час проведення ігор вихователь виразно вимовляє тексти пальчикових ігор: то підвищуючи, то понижуючи голос, роблячи паузи, наголошуючи на окремих словах; рухи виконує синхронно з текстом або в паузах.

Завдяки таким іграм дитина отримує різноманітні сенсорні враження, в неї розвивається уважність та здатність концентруватися а також розвивається вміння правильно тримати ручку і досить добре нею володіти під час написання слів. Також такі ігри формують добрі взаємовідносини між дітьми. Саме них викладач може використати на будь якому уроці цю вправу і дитина на основі її зможе засвоїти краще необхідний матеріал. Наприклад у першому класі найдоцільніше можна використати таку пальчикову вправу: [3].

Налетів з-за лісу вітер,
(помахати руками у напрямку до обличчя)

Та сердитий і рвучкий,
(стиснути кулачки)

Покрутив в садку нам квіти,
(колові рухи кулачками)

Розгойдав усі гілки.
(Поворухити пальчиками у повітрі.)

У вікно, у двері грюкнєв,
(поплескати в долоні)

Розстелив по хаті дим,
(руки вперед, поворухити пальчиками)

Впав на шлях і мчить на луки.
(Руки покласти долонями вниз,
поворухити пальчиками.)

Я – наввипередки з ним.

Вже в третіх – четвертих класах проведення пальчикових вправ трішки змінюється, адже вчитель підбирає вправи ускладненого характеру, адже діти стають старшими і вони їх використовують вже для відпочинку після написання чогось або під час малювання після занять коли дитина втомилась бо працювала рукою або для того щоб сконцентрувати увагу дитини на чомусь конкретному. Для цього найкраще підійдуть і зацікавлять дитину пальчикові вправи під музичний супровід

Найбільше дітям подобаються пальчикові ігри зі співом, де тексти можна наспівувати на будь-яку мелодію. Використовуємо також пальчикові картинки (фігури), інсценівки, загадки, вірші, міні-вистави пальчикового театру, спонукаємо дітей до самостійної творчості. Синтез руху, мовлення й музики викликає радість у дітей та дає змогу зробити кожне заняття ефективним [2].

Під час моїх спостережень за заняттями у школі що проводила вчителька я можу сказати що найбільш найкращим варіантом на уроці використовувати музичну вправу там де піснею розповідається про якусь тваринку, комашку, рослину тобто про щось живе, бо саме це зацікавлює дітей і вони слухаючи те що них зацікавило саме знання з цієї пальчикової вправи можуть використати у своєму подальшому житті.

Пальчикова гімнастика допомагає розслабити пальці, розвиває рухливість. Вправи, написані у форі цікавих, веселих віршиків, легко засвоюються, знімають втому під час навчання.

На пальцях і долонях є «активні точки», масаж яких поліпшує самопочуття, покращує роботу мозку. Систематичні заняття сприяють підтримці доброго тону.

Саме у четвертому класі підбирати вправи можна у довільному порядку, але рекомендовано:

- після кожної вправи пальці необхідно розслабляти (струшувати кисті рук);
- усі пальці потрібно навантажувати рівномірно;
- оскільки пальчикова гімнастика має комплексний характер, її варто робити на різних уроках:

математики, трудового навчання, читання та ін.;

- на уроках читання та математики більше уваги слід приділити масажу (розтиранню) пальців і долонь, робивши це під музичний супровід.

Фахівці радять кожну вправу пальчикової гімнастики виконувати декілька разів по черзі обома руками. Бажано поєднувати у невеликий комплекс дві-три вправи (пригадувати попередні, або ті, які найбільше сподобалися). Виконувати їх можна як перед початком, так і посередині, або наприкінці заняття.

Пальчикові ігри» ніби відображають реальність навколишнього світу – предмети, тварин, людей, їх діяльність, явища природи. У ході «пальчикових ігор» діти, повторюючи рухи дорослих, активізують моторику рук [2].

Отже, саме у навчальному процесі НУШ пальчикова гімнастика – це спосіб дитині дати можливість відпочити, можливість розслабити пальці та сконцентрувати увагу дітей на вивченні, закріпленні чи кращому розумінні нового матеріалу. А в 1-2 класах розробити вміння за допомогою використання пальчикової гімнастики швидко рахувати та здобути багато інших цікавих знань. А як для мене як для майбутнього педагога це один із кращих способів для того щоб утримати дитячу увагу, дати можливість відпочити і направити в те русло що необхідно вам для того щоб вони краще зрозуміли і засвоїли викладений вами матеріал.

Література:

1. Савченко О. В. Пальчикові вправи та картинки. Палітра педагога. 2003 № 2. С. 22-24.
2. Савченко О. В. Чарівна рукавичка. Палітра педагога. 2003. № 2. С. 20-21.
3. Приклади пальчикових вправ. <https://vseosvita.ua/library/palcikova-gimnastika-dla-molodsih-skolariv-6260.html>

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ТА УМОВИ ЙОГО ЗБЕРЕЖЕННЯ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Савенко Іванна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Обґрунтовано умови збереження психічного здоров'я молодших школярів під час навчально-виховного процесу у загальноосвітніх школах.

Соціально-економічні події, що відбуваються останнім часом у нашій країні, віддзеркалюються не лише на долі Української держави, а й долі кожної людини. Вразливою категорією населення є діти молодшого шкільного віку, у яких ще недостатньо мірою сформовані психічні процеси, в результаті чого вони досить часто неадекватно діють у складних ситуаціях, не в змозі належно аналізувати події та робити правильні висновки, а це у свою чергу призводить до виникнення дискомфорту і стресів.

Молодший шкільний вік вважається основним періодом розвитку особистості, її природних задатків, формування моральних якостей, рис характеру та набуття соціального досвіду. У віці 6-10 років активно формується прагнення на все мати своє бачення, з'являються думки про власну соціальну значущість, розвивається самооцінка, формується самосвідомість та зворотність зв'язку з оточенням.

Важливим новоутворенням цього віку вчені вважають рефлексію, за якої діти навчаються оцінювати свою діяльність, поведінку. Водночас розвиваються й дитячі страхи, що відображають сприйняття ними подій, інформації, навколишнього світу загалом, межі якого у нинішніх умовах розширюються. Проблемами психічного здоров'я учнів початкової школи займалися багато вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема В. Бехтерев, О. Васильєв, Л. Виготський, О. Кочерга, О. Леонтєв, К. Платонов С. Рубінштейн, І. Сікорський [1]. Але не зважаючи на багато численні дослідження з даного питання недостатньо уваги приділено проблемі збереження психічного здоров'я дітей під час навчання у початковій школі.

Психічне здоров'я, за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я – це стан, що сприяє найповнішому фізичному, розумовому й емоційному розвитку людини [1, с. 26-30]. З іншого погляду психічне здоров'я – це стан рівноваги між людиною і зовнішнім світом, адекватність його реакцій на соціальне середовище, а також на фізичні, біологічні й психічні впливи, відповідність нервових реакцій силі і частоті зовнішніх подразників, гармонія між людиною і оточуючими людьми, узгодженість уявлень про об'єктивну реальність даної людини з уявленнями інших людей, критичний підхід до будь-яких обставин життя [1, с. 28-29].

У психологічній літературі виділяють три рівня психічного здоров'я людини це: психофізіологічний (визначається станом і функціонуванням центральної нервової системи); індивідуально-психологічний (характеризується станом і функціонуванням психічної діяльності); особистісний (визначається співвідношенням потреб людини з можливостями та вимогами соціального середовища).

У науковій літературі виділяють п'ять етапів розвитку психічного навантаження: 1) оптимальний; 2)

стан норми; 3) стомленість; 4) втома; 5) перевтома. Два перших етапи не порушують психічне здоров'я дитини, тоді, як наступні три його руйнують. Для кращого розуміння питання розвитку етапів психічного навантаження доречно з'ясувати сутність понять «стомлення», «втома», «перевтома».

Поняття «втома» характеризується, як суб'єктивне виявлення втоми, яке супроводжується ослабленням організму, відчуттям деякої розбитості, небажанням працювати. У свою чергу «втома» – відсутність, чи зниження працездатності всього організму або окремих органів і систем органів у результаті виконаної роботи.

«Перевтома» – хронічний стан, який може перейти у захворювання, яке виявляється низкою ознак: ослаблення психічних функцій (мислення, сприймання, засвоєння, пам'ять, увага, головний біль, порушення нормального сну, безсоння, погіршення апетиту, апатія) [2, с. 36-41]. Психічне здоров'я молодшого школяра залежить від багатьох чинників, серед яких: сім'я, школа, телебачення та інші засоби масової інформації (ЗМІ). Однак із школою безпосередньо пов'язані такі фактори, як вікові кризи в період 6-7 років і велике розумове навантаження. Це і є основною причиною виникнення перевантажень і погіршення психічного здоров'я молодших школярів.

Окрім цього, психологічні особливості молодших школярів сприяють швидкому засвоєнню соціального досвіду суспільства, як його позитивних так і негативних проявів. Збільшення інформаційності, глобалізації соціального і технічного середовищ значно відчутніше, ніж раніше, впливають на людину.

На жаль, школа і сім'я не можуть захистити дітей від інформаційної агресії, яку створюють ЗМІ, постійного впливу на свідомість людей, пропаганди «щасливого випадку», а не успішної праці. Нестабільність економічного стану значної частини сімей, недостатня педагогічна просвіта населення додають неспокою у щоденне буття дітей. Перенасиченість дозвілля вихованців нерозбірливим переглядом великої кількості телепередач зумовлює появу синдрому залежності від «ящика», небажання самостійно читати (адже є надлишок інформації), конструювати, брати участь у домашньому господарстві. Крім того, вчителі помічають зростаючу неувважність дітей, їх невміння зосереджуватись, уважно слухати, засміченість мовлення. На подолання цих чинників варто постійно звертати увагу батьків, рекомендувати ефективні засоби переключення дітей на інші види діяльності, розвивати в школах, громадах дитячі організації.

З урахуванням цього, вчителю початкової школи досить важливо підтримувати в колективі класу стабільний психологічний мікроклімат, знаходити спільну мову з батьками учнів, відповідати на безліч запитань, що виникають щоденно, а в разі потреби – проводити бесіди, консультації, психологічні консиліуми з залученням профільних фахівців, аби подолати негативні явища, які, на жаль, існують в умовах соціальної нестабільності [3, с. 41-43].

Для збереження психічного здоров'я молодших школярів дуже важливо правильно організувати навчально-виховний процес. У свою чергу керівництво школи і вчителі початкових класів зобов'язані уважно слідкувати за психо-фізіологічним станом кожної дитини; відповідістю навчального навантаження згідно вікових та індивідуальних можливостей школярів; дотримуватися раціонального режиму праці та відпочинку; створити оптимальні умови середовища навчання, які відповідають гігієнічним нормативам; організувати режим навчальних занять із урахуванням динаміки розумової працездатності школярів.

У свою чергу вихователь продовженого дня повинен навчати дітей помічати й радіти найпростішим речам, які їх оточують; прищеплювати любов до рідної землі, шанобливе ставлення до старших; привчати співпереживати з іншими, поділяти успіхи та невдачі інших людей; намагатися розвивати сили та можливості дітей, дарувати їм радість успіху в навчальній діяльності.

Важлива роль у збереженні психічного здоров'я молодших школярів належить практичному психологу школи, який повинен розробляти поради для вчителів і батьків, як зберегти і зміцнити психічне здоров'я дитини, подолати негативні прояви в суспільному житті, зберегти спокій, рівновагу, вселити надію на краще майбутнє.

Отже, проаналізувавши наукову літературу присвячену збереженню здоров'я дітей початкової школи, а саме психічного здоров'я, можна констатувати, що даний процес вимагає злагодженої діяльності усіх учасників навчально-виховного процесу. У даному випадку є доречними слова В. Сухомлинського «... вчитель має знати і відчувати, що на його совісті – доля кожної дитини» [3, с. 41-43].

Література:

1. Калошин В.Ф. Психічне здоров'я школярів. Обдарована дитина. 2008. №1. С. 26-30.
2. Коцур Н.І. Психогігієна: Навчальний посібник для вузів. 1983. С. 57-90.
3. Мартиненко С. Як зберегти психічне здоров'я дитини? Початкова школа. 2014. №5. С. 41-43.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДОМАШНЬОЇ ОСВІТИ

Савенко Іванна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Демократичні зміни, що відбуваються в суспільстві, позначаються і на завданнях шкільної освіти. Вирішення сучасних проблем вдосконалення освіти пов'язано з переходом до розробки інноваційної технології, яка має базуватися на підвищенні рівня пізнавальної активності учня, перенесення акцентів з процесу відтворення на процеси розуміння й мислення.

Однією з таких технологій є технологія розвитку критичного мислення, стрижнем якої є діалогічний підхід до навчання на основі ретельно продуманого та концептуально обґрунтованого поєднання різноманітних методів, форм та засобів навчання.

Термін «критичне мислення» не є новим для вчителів. Поняття «критичне мислення» використовується в світовій методичній літературі вже більше 50 років. У нас цей термін почали вживати з кінця 90-х років ХХ століття.

Канадський професор Ральф Х. Джонсон визначає критичне мислення як «особливий вид розумової діяльності, що дозволяє людині винести раціональне судження щодо запропонованої їй точці зору або моделі поведінки»[1].

Професор Девід Кластер дає найбільш зрозуміле і корисне для вчителів визначення критичного мислення. Він називає п'ять складових критичного мислення:

1. Критичне мислення – мислення самостійне. Ніхто не може думати за нас. Ми формуємо свої ідеї, оцінки й переконання винятково самі й для самих себе. Мислити критично можна в будь-якому віці, навіть малюта здатні думати критично і цілком самостійно. Самостійність – перша і, можливо, найважливіша ознака критичного мислення.

2. Інформація є відправним, а не кінцевим пунктом критичного мислення. Знання створює базу, без якої людина не може мислити критично. Щоб висловити складну думку, потрібно переробити гору фактів, ідей, теорій, концепцій. На уроках учні самі починають розуміти: для того, щоб навчитися мислити на більш високому рівні, потрібно мати знання. Завдяки критичному мисленню процес пізнання стає осмисленим, без перервним і продуктивним.

3. Критичне мислення починається з постановки питань і з'ясування проблем, які потрібно розв'язати. Люди допитливі у своїй природі. Ми помічаємо щось нове і хочемо довідатися, що це таке.

4. Критичне мислення прагне до переконливої аргументації. Критично мисляча людина може знайти власне розв'язання проблеми й обґрунтувати його розумними доказами. Вона усвідомлює, що можливі й інші розв'язання тієї ж проблеми, але може довести, що її розв'язання є оптимальним.

5. Критичне мислення – це мислення соціальне. Особлива думка перевіряється й удосконалюється, коли нею діляться з іншими. Коли ми дискутуємо, сперечаємося, обмінюємося думками з іншими людьми, ми уточнюємо й поглиблюємо свою власну позицію.

Роберт Енніс визначає критичне мислення як «прийняття обміркованих рішень у тому, як варто діяти й у що вірити». Слово «критичне» припускає насамперед оцінювальний компонент: чи вдало вибрані джерела, чи добре ми проаналізували інформацію, чи правильні висновки зробили з неї, чи правильне рішення ми прийняли і т. д. [4].

Відомо, що в умовах НУШ трапляються випадки коли здобувачу освіти не може знаходитись у колективі, повноцінно навчатись, відвідувати гуртки з тих чи інших причин. Саме у цьому випадку значна кількість батьків є ініціаторами для переведення учня на домашню освіту. Тобто, беруть на себе повну відповідальність за навчання дитини. Під час цього процесу може працювати із здобувачем освіти не тільки один із батьків, але й репетитор, вчитель, викладач. Враховуючи те, що здобуття освіти відбувається не у колективі дитина не втрачає можливості спілкування з однолітками, адже під час домашнього навчання ми можемо корегувати час на вивчення того чи іншого предмету та присвячувати комунікації з друзями більше часу.

Існує міф, що дитина, яка навчається вдома обділена інформацією, способами вивчення предмету. Насправді все навпаки, в той час коли інші учні вивчають табличку множення за партою, розв'язуючи вирази, дитина має шанс це робити за допомогою ігор на комп'ютері, відео в Інтернеті та ін.

Щодо розвитку критичного мислення в умовах домашнього навчання можна використовувати такі прийоми:

«Критичного читання» – це такий спосіб читання, під час якого учень не просто механічно читає текст, а опрацьовує його, застосовуючи при цьому прийоми, які допоможуть сформувати власне враження та позицію щодо отриманої інформації. Стимулювання будь-якої розумової діяльності відбувається за рахунок проблемних запитань на зразок «Які питання залишились без відповіді?», «З якими думками ви не погоджуєтесь?», «Якби ви були автором, чи написали б ви дещо по-іншому?» та інші. Позначки робимо олівцем, опрацьовуючи текст самостійно. Прочитавши текст, ставимо запитання за змістом, щоб виявити прогалини в знаннях.

«На уроках» читання впроваджуємо технологію «Кероване читання з передбаченням». Після ознайомлення з назвою тексту та його автором перед читанням ставимо дитині питання, які дозволяють зробити припущення, про що саме буде текст. Текст розподіляється на частини, і далі читаємо його частинами.

Зупинки робимо на найбільш цікавих місцях. Після читання кожної частини ставимо запитання. Пропонуємо зробити передбачення стосовно того, що буде далі. А після читання наступної частини, це передбачення аналізуємо [2].

На етапі вивчення нового матеріалу важливою для розвитку критичного мислення є технологія «Дошка запитань». Суть її в тому, що на стіні кімнати вивішується великий аркуш паперу, на якому учень записує будь-які запитання, що виникають у нього під час сприймання й усвідомлення та осмислення нових знань. Ця технологія стимулює природну допитливість школяра, розвиває вміння ставити запитання, привчає не відволікатися від теми, а батьки мають можливість побачити, що з вивченого залишилося незрозумілим.

На етапі підведення підсумку вивченого можна використати побудову віршів «Сенкан». Така форма роботи не тільки сприяє покращенню емоційного стану школярів, а й дає змогу перевірити, як учні запам'ятали найважливіші поняття теми, розвиває вміння узагальнювати вивчений матеріал. Складаючи сенкани, дитина перетворює нові знання на власні.

Гарним стимулом активізації самостійного мислення є постановка у ситуацію, коли треба комусь допомогти, врятувати, дати пораду. Для цього учням пропонуємо проблемні питання, за допомогою яких діти вчаться робити висновки з прочитаного («Хвилинка фантазії»)[5].

Отже, системне запровадження методів і прийомів технології розвитку критичного мислення в початковій школі є прийнятним і оптимальним у викладанні української мови, читання, математики, природознавства, громадянської освіти і інших предметів.

Література:

1. Блум Бенджамін С. *Таксономія освітніх цілей (1956)*. Оpubліковано Аллін і Бекон, Boston, MA.
2. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П. *Критичне мислення: як цього навчати*. Харків: Основа, 2007. 110 с.
3. *Державна програма розвитку освіти на 2006–2010 роки (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.07.06)*: <http://www.mon.gov.ua>
4. *Державний стандарт початкової загальної освіти*: <http://www.mon.gov.ua>

РОЛЬ ХОРЕОГРАФІЇ У ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ УЧНІВ ШКОЛИ МИСТЕЦТВ НА УРОКАХ РИТМІКИ

Савенко Іванна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач хореографічних дисциплін Т. М. Царик

Подано осмислення розвитку пізнавального, фізичного, художньо-естетичного потенціалу особистості, формування творчої активності, уяви, мови у процесі навчання уроків ритміки.

На новому етапі розвитку соціально-економічної сфери, культури і освіти особливої уваги набувають питання художньо-творчого розвитку підростаючого покоління. В суспільстві зростає потреба у високоінтелектуальних творчих особистостях, здатних самостійно вирішувати виникаючі труднощі, приймати нестандартні рішення і втілювати їх у життя.

Найбільший інтерес в цьому плані становлять молодші школярі, так як саме в цьому віці закладається основа особистості, відбувається орієнтація на розвиток духовності, самореалізації, самовираження і формуються світовідчуття, необхідні у подальшому житті. Хореографічна творчість є одним із засобів всебічного розвитку учнів, що навчаються в школі мистецтв. В основі побудови занять творчого типу лежить діалектичний взаємозв'язок життя і мистецтва, мистецтва та життя. В основі уроків закладені принципи хореографії, що відображають творчу спрямованість. До них відносяться:

- ✓ Продуктивний розвиток здатності естетичного осягнення дійсності і мистецтва як уміння вступати в особливу форму духовного спілкування;
- ✓ Спрямованість на формування образного мислення як найважливішого чинника художнього освоєння буття. Саме образне мислення оптимізує у дитини розуміння естетичної багатомірності навколишньої дійсності.
- ✓ Оптимізація здатності художнього синтезування як умови для пластично-чуттєвого і естетично багатопланового освоєння явищ діяльності.
- ✓ Розвиток навичок художнього спілкування як основи для цілісного сприйняття мистецтва.
- ✓ Створення морально-естетичних ситуацій як найважливішого умови для виникнення емоційно-творчого переживання дійсності.
- ✓ Виховання навичок імпровізації як основи для формування художньо-самобутнього ставлення до навколишнього світу.
- ✓ Імпровізація – першооснова художньої творчості дітей. Імпровізація дозволяє розвивати вміння

бачити ціле, що досягається в єдності продуктивних і репродуктивних сторін мислення, дає можливість усвідомити процес творчості у педагогіці[1].

Розглядаючи питання про прояв творчої активності учнів на уроках ритміки, не можна не сказати про роль танців і їх різновидах. Танці активізують слух, виробляють чіткі та красиві рухи, саме в танці-імпровазації найбільш яскраво спостерігається прояв дитячої творчості, раннє розучування елементів танцювальних рухів дозволяє учням уже в молодшому шкільному віці скласти власну композицію танцю. Особливу роль у творчому розвитку дітей засобами хореографії відіграє участь у виконавчій, імпровазаційній та творчій діяльності. Учні усіх спеціалізацій відчувають потребу у вільному танці, для них це одна з найбільш доступних форм самовираження.

Творчий розвиток учнів, передбачається у змісті сучасних програм уроків хореографії, але не використовується в повній мірі.

Мета уроків ритміки – це залучення дітей до танцювального мистецтва, хореографії. Хореографія – поняття дуже широке, буквально означає в перекладі з грецької «писати танець». Але з часом цим словом стали називати все, що відноситься до мистецтва танцю: – балет, побутовий танець, професійне мистецтво, самодіяльне мистецтво [3].

Танець є найбагатшим джерелом естетичних вражень дитини, її творчих можливостей. Синкретичність танцювального мистецтва передбачає розвиток почуття ритму, вміння чути і розуміти музику, узгоджувати з нею свої рухи, одночасно розвивати і тренувати м'язову силу корпусу і ніг, рухи рук, грацію і виразність. Заняття танцем на уроках ритміки формують правильну поставу, виховують основи етикету і грамотної манери поведінки в суспільстві, дають уявлення про акторську майстерність. Танець має величезне значення як засіб виховання національної самосвідомості.

При роботі з учнями молодшого шкільного віку необхідно знати вікові особливості, без яких неможливо правильно визначити зміст і напрям навчання. Педагог повинен звернути увагу на зміцнення і розвиток м'язів, формування стійких навичок правильної постави.

Слабкість дихальних м'язів, недостатньо розвинена серцево-судинна система – всі ці особливості вимагають від педагога дуже обережного збільшення фізичних навантажень і чергування швидкого темпу з поміркованим і повільним. У дітей недостатньо розвинений аналізаторний апарат: зорова, слухова, м'язова і вестибулярна чутливість. Недосконале сприйняття: діти не вміють довго слухати музику, неточно сприймають руху, погано орієнтуються в просторі [4].

Слід пам'ятати, що оволодіння тим чи іншим навиком повинно носити художньо-творчий характер. Тоді, займаючись хореографією, учень не просто вивчить певну кількість рухів і танців, але на кожному уроці буде пізнавати своєрідну, виразну мову хореографічного мистецтва, отримає уявлення про танці, де тісно переплітаються музика і пластика. Музика і танець нерозривно пов'язані один з одним. В музиці закладені зміст і характер будь-якого танцювального твору.

У дітей молодшого шкільного віку сприйняття і мислення в основному носять конкретно-образний характер. Тому танець повинен бути пов'язаний не тільки з музикою, але і з художнім словом, малюнком, пантомімою. Організація практично на кожному уроці творчої діяльності у поєднанні з фізичною і розумовою роботою, в процесі якої діти могли б висловити свої враження, настрої, почуття, ставлення до чого-небудь, а також застосовувати отримані на уроках знання. Спілкування педагога з дитиною повинно здійснюватися на позиції «особистість–особистість» [2].

Отже, уроки ритміки націлені на творчий розвиток учнів в умовах прояву вільної ініціативи, художнього початку і чуттєвих роздумів. Також направлені на прояв учнем себе в творчій роботі не тільки на уроці, але й вдома. Уроки ритміки представляють музично-ритмічне заняття, де є місце синтезу мистецтва, а також і драматургії.

Література:

1. Резерв успіху – творчість. Під ред. Р. Нойнера, В. Калвейта, Харків: Клейна. Москва: Педагогіка, 1989. 152 с.
2. Михайлова М. А., Горбина Е. В. Співаємо, граємо і танцюємо у будинку і в саду: Популярний посібник для батьків і педагогів. Ярославль: Академія розвитку, 1997.
3. Мелік-Пашаєв А., Новлянская З. Трансформація дитячої гри в художню творчість. Мистецтво в школі 1994. №2. С. 9-18.
4. Дружинін Ст. Н. Психологія загальних здібностей. СПб, 2002. С. 166.

ЗНАЧЕННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ

Сак Анастасія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Луцький педагогічний коледж
Науковий керівник – викладач **О. В. Мельничук**

Висвітлено значення ігрової діяльності та використання дидактичних ігор у роботі з дітьми з вадами слуху та розкрито механізм впливу дидактичних ігор на адаптацію дітей з вадами слуху.

Процес адаптації в суспільстві дітей з фізичними і психічними відхиленнями має свої особливості. Поняття «порушення слуху» часто використовується для описання широкого діапазону розладів, пов'язаних зі зниженням слуху, що включає і глухоту. Глухота визначається як цілковита відсутність слуху або його значне зниження, внаслідок якого сприймання та розпізнавання усного мовлення неможливе. Слухова недостатність несприятливо відбивається на психофізичному розвитку дитини, особливо якщо порушення слуху настає в ранньому віці. В першу чергу страждає сприйняття і відтворення усного мовлення, що призводить до порушення соціальних контактів дитини з оточуючими людьми [4].

Ігри мають велике значення в розумовому, моральному, естетичному та фізичному вихованні дітей. Відомий лікар та педагог С. Аркін звертав увагу на велике значення ігор дітей для їхнього успішного фізичного виховання. У своїх працях він говорив, що не може бути здорового розвитку у дитини без діяльного, цікавого життя [5].

Гра для дитини – єдина форма діяльності. Ніколи гра не пропонує дитині вимог, які б та не могла виконати, і разом з тим вона потребує від нього певної напруги сил, що пов'язане з гарним самопочуттям, а це – запорука здоров'я. Гра як форма діяльності дитини сприяє гармонічному розвитку психічних процесів, особистих рис, інтелекту, що дуже важливо для дітей з патологічним розвитком мовлення [1].

Ряд досліджень підтверджує, що формування названих якостей у грі у дитини реалізується значно швидше та простіше, ніж при використанні тільки дидактичних прийомів виховання. Для дітей з різними слуховими, і як наслідок, мовленнєвими порушеннями ігрова діяльність зберігає своє значення і роль, як необхідна умова всебічного розвитку їх особистості та інтелекту. Проте недоліки звуковимови, недосить чітке сприймання звукового образу слова, обмеженість словника, повна або часткова зміна граматичних форм, а також зміна темпу мови, її плавності – все це впливає на їх ігрову діяльність, породжує у них і особливості поведінки в грі [3].

У дітей з вадами слуху виникають труднощі при необхідності швидкої зміни динамічного стереотипу, тому в іграх вони не можуть швидко переключатись з одного виду діяльності на інший. Вони з пониженою активністю кори, схильні до заторможення проявляють в грі несміливість, в'ялість, їх рухи невпевнені, вони швидко втомлюються. Дітям із підвищеною збудливістю не вистачає зосередженості, уваги і настирливості в доведенні гри до кінця. Неврівноваженість, рухливий неспокій, метушливість в поведінці, мовна втома, створюють труднощі при включанні їх в колективну гру. Такі діти вимагають часті зміни подразнень. Ігрова діяльність таких дітей вимагає безпосереднього впливу керуючого слова дорослого. На перших порах ігрові дії проходять при дуже обмеженому мовному спілкуванні, що породжує скорочення об'єму ігор та їх сюжет [4].

Без спеціального організованого навчання гра, спрямована на збагачення словника і життєвого досвіду дітей з вадами слуху, самостійно не виникає. Основні свої знання і враження вони одержують тільки в процесі цілеспрямованої ігрової діяльності. В грі у дітей виникає потреба в мовному спілкуванні, закріплюються мовні навички, одержані на логопедичних заняттях.

Але для того, щоб гра стала умовою їх розумового, морального і фізичного розвитку, дійовим заходом виховання, потрібно навчити їх гратися. При цьому необхідно враховувати, що всі ігри з дітьми повинні сприяти подоланню їх мовленнєвих недоліків і особливостей поведінки.

Ігри сприяють формуванню повноцінної особистості дитини з вадою слуху, створенню правильних взаємовідносин між дітьми. Діти оволодівають вмінням разом гратися, погоджувати свої інтереси з колективними, допомагати один одному. Ігри сприяють також розвитку ініціативи, вихованню позитивних рис характеру. Засвоюючи ігрові дії, такі діти стають більш впевненими в своїх можливостях. Правила гри завжди відзначають, як дитина повинна поводитись під час гри, що можна, а чого не повинен робити. Ігри, які проводяться на різних етапах роботи повторюються, поступово ускладнюючи не тільки зміст мовного матеріалу, але й правила кожної гри. Головним критерієм підбору гри є врахування мовленнєвих можливостей дитини і ступінь її участі в грі. Досвід роботи з дітьми з вадами слуху показує, що наявність систематизованого ігрового матеріалу, який відповідає вимогам послідовного навчання правильного мовлення, допомагає в певні терміни подолати мовленнєву неповноцінність дитини [3].

Важливим методом розвитку мовлення дітей з вадами слуху є дидактична гра. Дидактична гра – це різновидність гри з правилами, в якій діти уточнюють, поглиблюють, розширюють, систематизують, застосовують отримані раніше знання, як на уроках, так і в повсякденному житті. За допомогою дидактичних ігор відбувається активне сприймання запропонованого педагогом матеріалу. Ці ігри вимагають зосередженості уваги, кмітливості, влучності та швидкості пригадування, активності й адекватного використання мовлення. У процесі гри виробляються та розвиваються такі розумові операції як: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення [2].

Дидактична гра має свою сталу структуру, яка відрізняє її від іншої діяльності дітей. Вона складається з ігрового задуму, ігрового завдання, ігрових дій та правил. Ігровий задум часто виражений у самій назві гри, іноді має форму ігрового завдання, або ж виступає у формі інтелектуального завдання. Він викликає живий інтерес у дітей, збуджує їх активність [1].

Правила гри виконують функцію організуючого елемента гри. Вони дисциплінують дітей, вказують

спосіб та послідовність дій, регулюють взаємовідносини дітей у грі. Усі структурні елементи дидактичної гри взаємопов'язані між собою. Відсутність одного з них руйнує гру. Без ігрового задуму й ігрових дій дидактична гра перетворюється на вправу. Результатом дидактичної гри є її фінал.

При організації дидактичних ігор потрібно дотримуватись таких вимог: ігри не повинні займати багато часу (5-10 хв); проводити ігри в повільному темпі, не поспішаючи, щоб дитина мала можливість зрозуміти завдання гри, усвідомити свою помилку і виправити її, а логопед (або ін. педагог) допомогти їм в цьому; гра повинна бути цікавою, захоплюючою для дитини, в ній повинні бути присутні елементи змагання, нагороди за успішну участь у грі; гра може бути частиною уроку або проводитись в один із режимних моментів (на прогулянці, в години дозвілля); в грі необхідно добиватись активної мовної участі всіх дітей, при цьому по можливості використовувати і рухову активність; в грі слід розвивати у дітей навички контролю за чужою і своєю мовою і бажання вірно і досить швидко виконувати мовні завдання, заохочувати дитячу ініціативу; в процесі гри педагог бере участь, по ходу гри вносить необхідні корективи і поправки в мовлення дітей [2].

Отже, гра у навчальному процесі створює мотивацію, близьку до природної, збуджує інтерес, підвищує рівень навчальної праці, розвиває комунікативні навички.

Література:

1. Артесова Л. *Моделі структур дидактичної гри. Дошкільне виховання. №4. 2005. С. 6–8.*
2. Золотоверх В. *Ігротерапія як засіб подолання порушень у дітей з особливостями психофізичного розвитку. Дефектологія. 2004. №4. С. 18–22.*
3. Піроженко Т. О. *Методика обстеження і координати зростання мовленнєвого розвитку дошкільника. Практична психологія та соціальна робота. 2001. №10. С. 14 – 18.*
4. Синьов В. М., Коберник Г. М. *Основи дефектології: навч. посібник. Київ: Вища шк., 1994. 143 с.*
5. Янківська О. П. *Дидактичні ігри в дитячому садку. Київ. 1985. 115 с.*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР

Самець Інна

студентка 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. н. з фіз. вих. та спорту Ю. М. Андрійчук

На даний час розроблено безліч методів для розвитку координаційних здібностей, в які входять рухливі ігри, і дуже важливо знати як саме гра впливає на розвиток координаційних здібностей і яку саме рухливу гру потрібно застосовувати для розвитку певного виду координації.

З давніх-давен в Україні будь-які зібрання дорослих і дітей супроводжувались ігровою діяльністю, найбільш поширеними різновидами якої були біг, скачки, стрільба з лука, кулачні бої, метання списа, а жінки та дівчата водили хороводи. Участь у грі дозволяла людині відійти від проблем повсякдення, запобігала виникненню сумнівів й недовіри до своїх сил.

Педагоги всіх часів відзначали, що рухлива гра добродійно впливає на формування дитячої душі, розвиток фізичних сил і духовних здібностей.

У результаті життя і побуту мільйонів людей протягом віків в Україні сформувались народні ігри. У цих іграх відображаються звичаї нашого народу, їх побут та уявлення про світ. Вивченням національних рухливих ігор займався «батько української фізичної культури» Іван Боберський, який видав посібник «Рухливі ігри та забави» [5, с. 89].

Насамперед дітям цікавий сам процес дій, миттєві зміни ігрових ситуацій. Доводиться самостійно знаходити вихід з непередбачених ситуацій, намічати мету, встановлювати взаємодії з товаришами, проявляти спритність, витривалість, координацію і силу. Уже саме нагадування про наступну гру викликає у дитини позитивні емоції, приємне хвилювання. Серед учених таких як Н. Анікєєва поширена думка, що гра – це структурна модель поведінки дитини. За допомогою гри вона пізнає довкілля і готується до активного його перетворення [1, с. 132].

А. Васильков вважав, що під координаційними здібностями слід розуміти, по-перше, здатність доцільно будувати цілісні рухові акти, по-друге, здатність перетворювати вироблені форми дій або перемикатися від одних до інших, відповідно, вимогам мінливих умов [2, с. 381].

У молодшому шкільному віці відбувається «закладка фундаменту» для розвитку всіх здібностей, а також придбання знань, умінь і навичок при виконанні вправ на координацію. Цей віковий період називається «золотим віком», маючи на увазі темп розвитку координаційних здібностей так вважав В. Лях [3, с. 44-46].

Рівень координаційної здібності визначається такими характеристиками індивіда:

- швидко реагувати на різні сигнали, зокрема, на об'єкт, що рухається;
- точно і швидко виконувати рухові дії за мінімальний проміжок часу;

- диференціювати просторові часові та силові параметри руху;
- пристосовуватися до мінливих ситуацій, до незвичайної постановки завдання;

Тільки сформовані координаційні здібності – необхідна умова підготовки дітей до життя, праці, служби в армії. Вони сприяють ефективному виконанню робочих операцій при постійно зростаючих вимогах у процесі трудової діяльності, підвищують можливості людини в управлінні своїми рухами.

Координаційні здібності забезпечують економне витрачання енергетичних ресурсів дітей, впливають на розмір їх використання, так як точно дозоване в часі, просторі і за ступенем наповнення м'язове зусилля і оптимальне використання відповідних фаз розслаблення ведуть до раціонального витрачання сил [4, с.178]. Отже, є актуальним довести що ефективним засобом розвитку координаційних здібностей у дітей молодших класів є саме рухливі ігри.

Отже, з вище зазначеного можна зробити такий висновок: гра може нести не тільки розважальну мету, але й освітню. Вчитель може використовувати гру як засіб вдосконалення вивченого матеріалу та застосування набутих навичок в різних мінливих ситуаціях гри. Також дитина може відпочити від інтелектуальної праці та переагрузити свій організм для початку нової роботи.

Література:

1. Аникеева Н. П. *Воспитания игрой.* Москва: Просвещение, 2007. 132 с.
2. Васильков А. А. *Теория и методика физического воспитания: учебник.* Ростов на Дону: 2008. 381 с.
3. Лях В. І. *Поняття «координаційні здібності» і «спритність».* Теорія і практика фізичної культури. 2003. № 8. С. 44-46.
4. Назаров В. П. *Координация движений у детей школьного возраста.* Москва: ФиС. 2009. 178 с.
5. Цьось А. В. *Українські народні ігри та забави.* Луцьк, 2009. 89 с.

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ СПІВАЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ

Саморига Мирослава

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. Т. В. Горобець

Подано поняття «вокальна культура», «традиційний спів» та «український традиційний спів», висвітлено компонентну структуру вокальної культури.

У наш час спостерігається інтерес до національного вокального мистецтва серед дітей і молоді. Зростає кількість співочих колективів, відкриваються численні вокальні студії, в музичних школах та загальноосвітніх школах організуються вокальні колективи, у яких є можливості вибору для оволодіння будь-якими видами вокального виконавства – народний, академічний, естрадний спів.

Відомо, що вокально-виконавська творчість позитивно впливає на всебічне виховання й освіту, музичний розвиток дітей та юнацтва, впливаючи на емоційну сферу, розвиваючи художній смак, виховуючи естетичну культуру. Водночас, серед проблем виховання учнівської молоді на сьогоднішній день однією з найгостріших можна назвати зниження рівня художньо-естетичних потреб.

Ще здавна вокальна культура була одним з основних виховних засобів людини, суттєво впливала на формування її свідомості, музичних та гностичних здібностей [4].

Дослідження педагогів-музикантів (Е. Абдулін, Ю. Алієв, О. Апраксіна, В. Ємельянов, К. Нікольська-Береговська, Д. Огороднов, Т. Овчиннікова, Г. Стулова, Л. Шаміна, В. Шацька та ін.) вказують на особливу роль співу в системі музично-естетичного виховання дітей.

Співацькі національні традиції українського народу сягають прадавніх часів, а співучість є однією з найхарактерніших рис української музики. Вивчення особливостей української народної пісні, що існувала в найдавніші часи, орієнтує дітей на усвідомлення цілісного світогляду, що розкриває ставлення народу до природи та її явищ.

Джерела українського вокального мистецтва – у музичному, поетичному, драматичному мистецтві українського народу, джерела національної вокальної школи – у народному та церковному співі. Українські вокальні традиції склалися історично і концентрувалися у методичних системах М. Дилецького, М. Леонтовича, К. Стеценка. Результатом накопиченого поколіннями педагогів-вокалістів досвіду стали науково-методичні роботи М. Микиша, Д. Євтушенко, у яких викладені методичні засади української вокальної педагогіки.

Визначення поняття «вокальна культура» тісно пов'язане з поняттям «музична культура», яка визначається як поєднання музики і її соціального функціонування.

Компонентну структуру вокальної культури складають: мотиваційний (зацікавленість та інтерес у вокальній діяльності дітей старшого шкільного віку та захопленість його вокально-виконавською діяльністю,

націленість на пізнання національних пісенних традицій та співацьке самовдосконалення); когнітивно-оцінювальний (база знань, умінь та навичок у сфері оволодіння вокальною культурою, вміння адекватно оцінити набутий виконавський досвід, здатність учня виносити ціннісно-оціночні судження про якості співочого звуку інших виконавців); творчо-виконавський (здатність до яскравого художньо-образного виконання вокальних творів, вміння донести створений образ до аудиторії, відбиває прояв творчої активності учня по освоєнню цінностей співочого мистецтва) компоненти. Методика формування вокальної культури учнів старшого шкільного віку у процесі опанування національних співацьких традицій ґрунтується на особистісно-зорієнтованому, творчому та діяльнісному підходах.

Український традиційний спів – це динамічна структура, що має різноманітні стильові відгалуження і зберігає свої яскраві своєрідні риси. Український традиційний спів – основа української вокальної школи. [2, с. 579]. Учені зазначають, що основу української вокальної школи становить фольклорний та церковний спів. Народна пісня дійшла до нас завдяки народним співцям (кобзарям, бандуристам).

Українська народна пісня завжди зберігала свої яскраві самобутні риси (пісні зимові, календарні, землеробські, весняні, літньо-осіннього циклу, весільні, колискові, плачі та голосіння, жартівливі, сатиричні, хорове багатоголосся) [1, с. 56]. Героїчний епос України – думи. Виникли вони у середині XV ст. У думках яскраво й правдиво відображено героїчну боротьбу українського народу проти іноземних загарбників та поневолювачів: турецьких і татарських грабіжників, невинної польської шляхти, суворий осуд соціальної та національної несправедливості [3].

Учні 7-8 класів вивчають предмет «Мистецтво». Одним із завдань даного предмету є формування вокальної культури, яка ґрунтується на вивченні кращих унікальних традицій національної виконавської майстерності України і передбачає три етапи: перший – інформаційно – мотиваційний; другий – операційно – поглиблювальний; третій – креативно – діяльнісний.

Перший етап – інформаційно-мотиваційний – передбачає накопичення теоретичної бази знань учнів, вивчення вокальних традицій українського народу, вокально-виконавського досвіду видатних співаків України, спрямовується також на формування мотивації дітей до вокального навчання [5, с. 112]. *Другий етап* – операційно-поглиблювальний – зорієнтований на опанування школярами вокальних вмінь на навичок у процесі їх безпосередньої виконавської діяльності. На цьому етапі традиційні методи навчання співу – показу, пояснення, повтору та інші – мають доповнюватися характерними акцентами української вокальної педагогіки, згідно з якими значна увага приділяється основам звукового аналізу музичного твору. Навчання співу учнів має ілюструватися малюнками-схемами, на яких зображено голосовий апарат вокаліста, та як і над чим потрібно працювати. Такі наочні методи педагогічної роботи значно активізують навчальну діяльність дітей [5, с. 178]. На цьому етапі учні старших класів повинні ознайомитися із стильовими особливостями вокального твору через цілісний аналіз розучуваних творів, виявлення художньо-стильових характеристик, жанрових особливостей. *Третій етап* – креативно-діяльнісний – спрямований на формування творчо-виконавського та когнітивно-оцінювального компонентів вокальної культури учнів, розвиток здатності до яскраво-образного відтворення художнього змісту вокальних творів та вміння донести створений образ до учнівської аудиторії [5, с. 178].

Отже, процес формування вокальної культури учнів старших класів може бути більш успішним й ефективним, якщо в ході навчально-виховного процесу у закладах загальної середньої освіти будуть реалізовані наступні педагогічні умови: оптимальне поєднання класної й позакласної навчальної, концертно-практичної діяльності учнів, спрямованої на формування професійних вокально-виконавських компетенцій; бажання дітей отримати ґрунтовні знання та зацікавленість у самовдосконаленні.

Література:

1. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект: монографія. Київ: Українська ідея, 2001. 144 с.
2. Гофман А. Б. Традиція. Велика радянська енциклопедія т. 26, 1977. 648 с.
3. Історія української музики в 6-ти томах / за ред. М. М. Гордійчук і ін. Т.1, 2 Київ, 1989.
4. Курьшев Е. В. Формирование исполнительских умений как компонент профессиональной подготовки студентов музыкально-педагогического факультета: автореф. дис. на соискание научн. степенеканд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 1986. 24 с.
5. Чжу Цзюньцзяо. Змістовні етапи формування вокальної культури майбутнього вчителя музики. Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. 2012. № 22. С. 174-180.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сахарчук Дарина

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж, м. Луцьк

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. Н. В. Борбич

Проаналізовано можливість мотивації учіння молодших школярів за допомогою естетичних засобів. Наведено приклади використання естетичних засобів.

Відомий мандрівний філософ Г. Сковорода вважав, що людина протягом життя має шукати і знайти щастя. Завдання школи – підготувати учня до пошуків, тобто випустити у самостійне доросле життя із належним багажем знань.

Відомо, що найкращий учитель той, хто пробуджує в учнів бажання вчитися. Щоб навчити дитину, треба не просто передати їй знання і вміння, а й викликати в неї відповідну активність, пізнавальну чи практичну. Важливим структурним елементом цієї активності є мотивація, у якій виявляється ставлення школярів до навчання.

Традиційне навчання з його авторитаризмом, орієнтацією на учня, перевагою репродуктивної діяльності над пошуковою не відповідає вимогам часу. Тому настала необхідність переходу від «передачі знань» до «навчання вчитися», «навчати жити». Сучасному учневі не так треба подати тему, як навчити осмислювати її, а він вже потім шукатиме інформацію, яка допоможе реалізувати проблему. На нашу думку, сприяти вирішенню поставлених перед освітою завдань мають сучасні методи формування мотивації та самостійності.

Реалізація сучасних методів формування мотивації та самостійності на уроках повинна мати конкретну мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності [1].

Вважаємо, що саме мотивація та самостійність допоможуть досягти мети, яку закладено в Концепції нової української школи.

Мотивація є фактором, що формує компетентності учнів. Поняття «компетентність» (лат. *competens* – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої особи; володіння знаннями, досвідом у певній галузі [2].

Саме тому мотивація на уроках – це потреби, інтереси, прагнення, емоції, переконання, ідеали, які спонукають учня до діяльності. Мотивація сприяє появі в школяра навчальної ініціативи й любові до предмета, спонукає його діяти з максимальною енергією в різних навчальних ситуаціях.

На жаль, не існує єдиної магічної формули для мотивації учнів. На неї впливають багато чинників: інтерес до предмета, усвідомлення його корисності, прагнення до успіху, впевненість і почуття власної гідності, наполегливість, терпіння, врешті подобається чи не подобається вчителю. І, звичайно ж, всі учні мають різні потреби й бажання.

Сучасний урок – це ефективне заняття, де активізована розумова діяльність учнів, де вчитель постійно вдосконалює відомі методи роботи, шукає засоби, які б сприяли глибокому засвоєнню матеріалу.

Ефективність уроку залежить від:

- майстерності педагога;
- доступності інформації;
- умінь педагога спілкуватися;
- активної роботи учнів;
- організованості та дисциплінованості учнів;
- емоційності атмосфери;
- технічних засобів навчання;
- результативності [3].

Одним із шляхів формування позитивного ставлення дітей до навчання є створення системи мотивів діяльності особистості, яка піддається педагогічному управлінню і забезпечує визначення поведінки учнів і їх ставлення до вивчення того чи іншого навчального предмета. Під мотивацією розуміють сукупність спонукальних факторів, які визначають активність особистості.

Існує кілька теорій мотивації діяльності людини, але для вчителя важливо одне: опанування способами створення на уроці такого навчального середовища, у якому б учні відчували внутрішню потребу вчитися. Це може бути за умови, коли учень самостійно ставить перед собою цілі й докладає зусилля для їхнього досягнення.

Формування мотивації та самостійності – це виховання у дітей та учнівської молоді ідеалів, створення системи цінностей, пріоритетів соціально прийнятних в українському суспільстві, у поєднанні з активною поведінкою учня, що означає взаємозв'язок між усвідомленими та реально діючими мотивами, єдність слова, діла та активної життєвої позиції учня.

Інтерес і радість мають бути основними переживаннями школяра в процесі навчання. Щоб цікавий був урок для учня треба незвичайно його почати за допомогою музичних фрагментів, ігрових та змагальних форм, гумористичних хвилинок. Також доречно використати прийом «Приваблива мета»: перед учнем постає проста,

зрозуміла і приваблива мета, при досягненні якої він виконує і ту навчальну дію, яку планує педагог. Так учням буде цікаво на уроці вивчати нові теми і використовуючи різні наочності учні із захопленням будуть слухати вчителя.

Для розвитку позитивної мотивації в навчанні й творчості слід забезпечити процес переживання емоцій задоволення від досягнення успіхів, проявів самостійності та ініціативності, можливості самоствердження тощо. Для реалізації цього принципу вчитель повинен розуміти внутрішній світ учня, використовувати методи емоційного стимулювання навчальної діяльності (заохочення, створення ситуацій успіху, позитивну атмосферу занять, оригінальні індивідуальні завдання, постановку цікавих завдань). Технології художньо-естетичного розвитку в першу чергу вимагають звернення до особистісної сфери людини. Особистісно-сміслова організація навчального процесу передбачає використання низки прийомів і методів, а саме: створення емоційно-психологічних установок, адже емоційно-чуттєва сфера є переважаючою в мистецтві й творчості.

Виходячи з цього можна сказати, що урізноманітнення форм роботи естетичними засобами значно підвищує мотивацію навчальної діяльності учнів, вдосконалює освітній процес, створює атмосферу творчої діяльності. Школярі вчать самостійно робити висновки, у них підвищується інтерес до навчання, реалізується принцип доступності у навчанні, розширюється загальний кругозір, збагачується словниковий запас.

Література:

1. Дербеньова А.Г. *Усе про мотивацію*. Харків: Основа, 2012. 232 с.
2. Зайченко М.В. *Пробудимо бажання вчитися: навч. посібник*, Пирятин. 2010. 114 с.
3. Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. *Вісник ЖНАЕУ*. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58.
4. *Формування позитивної мотивації учнів до навчання на уроках української мови*. Українська мова і література в школах України. 2016. № 9. С. 23-24.
5. *Що таке мотивація? Початкова освіта: веб-сайт*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
6. *Сучасні методи формування мотивації та самостійності учнів на уроках*. Всеосвіта: веб-сайт. URL: http://literature.at.ua/index/kejs_tekhnologija/0-30

ПОКРАЩЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Свиридюк Наталія

студентка 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. н. з фіз. вих. та спорту Ю. М. Андрійчук

Розглянуто питання аналізу комплексної програми з фізичної культури щодо її структури, змісту та можливості розвитку фізичних якостей для покращення фізичної підготовленості молодших школярів.

На думку багатьох провідних фахівців у галузі фізичної культури і спорту, безпідставне зменшення обсягу обов'язкових занять з фізичного виховання у закладах освіти та переорієнтація цього процесу виключно на секційні факультативні заняття може привести до суттєвого зменшення кількості дітей, які активно займаються фізичною культурою та спортом, і, як наслідок, до істотного погіршення загального фізичного стану починаючи з молодшого шкільного віку [1, с. 10].

Освітній процес з фізичного виховання школярів у загальноосвітніх школах будується на основі програми з фізичної культури, у якій відображаються вимоги сучасного суспільства, соціальні та економічні можливості сфери освіти. Комплексна програма з фізичної культури містить методичні рекомендації щодо формування вмінь та навичок виконання основних рухливих дій, розвитку фізичних можливостей, а також нормативний матеріал для оцінки підготовленості школярів.

Слід зазначити, що питання вдосконалення процесу фізичного виховання дітей 7-9 років традиційно розглядалося з точки зору можливості впровадження в роботу з ними засобів різних видів фізичних вправ для підвищення їх фізичної працездатності, фізичної підготовленості, фізичного та психічного здоров'я. Показано, зокрема, високу ефективність використання серед різних категорій дітей молодшого шкільного віку різноманітних видів оздоровчого фітнесу, ритмічної гімнастики, гімнастики рухливих ігор та елементів спортивних ігор, легкої атлетики, туризму.

На думку В. Леонової, існуюча система фізичного виховання в школах не вирішує головних своїх завдань – виховних, оздоровчих, навчальних [2, с. 118].

Т. Круцевич зазначає, що зміст програмового забезпечення повинен враховувати біологічні та педагогічні закономірності управління фізичним станом організму людини в процесі фізичного виховання [3, с. 44]. Ігнорування цих закономірностей перешкоджає реалізації педагогічних завдань, і, відповідно, досягненню мети фізичного виховання: підвищенню рівня фізичного стану, зміцненню здоров'я, зниженню захворюваності.

Експериментальні дослідження О. Бельського стверджують, що однією з основних умов підвищення рівня фізичної підготовленості учнів є відповідність фізичних навантажень функціональним можливостям організму. Дію цих навантажень автор пропонує оцінити візуально за показниками стомлення, а також на

основі даних працездатності, за показниками ЧСС.

Як бачимо з аналізу досліджень, найбільшу увагу приділено проблемі нормування фізичного навантаження та вдосконалення форм організації занять фізичними вправами. Яка крім іншого повинна забезпечити позитивні емоції, радісний настрій дітей.

Література:

1. Ареф'єв В. Г., Єднак Г. А. *Фізична культура в школі. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2001. 12 с.*
2. Леонова В. А., Куц А. С. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Вінниця, 1996. С. 118-123.*
3. Круцевич Т. Ю. *Управление физическим состоянием подростков в системе физического воспитания, 2000. 44 с.*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Синя Олена

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. філол. н. О. О. Стрельбіцька

Висвітлюється специфіка використання інформаційно-комп'ютерних технологій як засобу навчання на уроках мовно-літературної галузі початкової школи.

Реалізація сучасної освітньої парадигми значною мірою залежить від учителя початкової школи. Сьогодні педагог перестав бути основним джерелом знань для учнів, які отримують значний обсяг інформації в інформаційно-комунікаційному середовищі, створеному телебаченням, відеофільмами, комп'ютерними програмами й іграми, Інтернет, різноманітною навчальною й науково-популярною літературою тощо. Для початкової школи це означає зміну пріоритетів в розстановці цілей освіти: одним з результатів навчання і виховання в початковій школі повинна стати готовність дітей до оволодіння сучасними комп'ютерними технологіями і здатність застосовувати отриману інформацію для подальшої самоосвіти [8, с.480].

Теоретичні питання використання інформаційно-комп'ютерних технологій на різних рівнях освіти проаналізовано в працях І. Булах, А. Гуржія, М. Жалдака, Ю. Жука, О. Ляшенка, Ю. Машбиця, Н. Морзе, І. Роберта, С. Сисоевої та ін. Вивченню особливостей застосування ІКТ у викладанні філологічних дисциплін присвячені окремі праці науковців О. Брацлавської, В. Воробцової, О. Пшеничникова, І. Радченко, В. Уліщенко, Н. Хміль та ін.

Загальновідомо, що зацікавлений учень пізнає та засвоює матеріал набагато краще, ніж той, який не цікавиться змістом того, що вивчає. ІКТ дає можливість впливати на всі канали сприйняття людини – зоровий, механічний, слуховий, емоційний. Відомо, що учень запам'ятовує 5% почутого і 20% побаченого, проте одночасне використання аудіо- і відеоінформації запам'ятовується до 40-50%. Мультимедіа ж, як один із електронних ресурсів, – це представлення об'єктів за допомогою фото, відео, графіки, анімації та звуку, що сприяє мотивації навчання, розвитку комунікативних здібностей, накопиченню знань, розвитку світогляду та інформаційної грамотності [8, с.480].

Зазначимо, що комп'ютерні (нові інформаційні) технології навчання – це процес підготовки й передачі інформації, засобом здійснення яких є комп'ютер. З огляду на це, інформаційно-комунікаційна технологія навчання (ІКТ) розуміється як сукупність педагогічних методів і технічних засобів, спрямованих на реалізацію навчальної мети шляхом використання інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж, що максимально забезпечує ефективність навчального процесу [2].

Інформаційно-комунікаційні технології, насамперед, мають виконувати певну освітню функцію: допомагати дитині розібратися в масиві інформації, опанувати її, запам'ятати, однак без шкоди для здоров'я. Це – допоміжний елемент навчального процесу. Враховуючи особливості психічного розвитку молодшого школяра, робота з використанням інформаційно-комунікаційних технологій має бути чітко продумана і дозована. Плануючи урок (роботу) в початковій школі, варто ретельно продумувати мету, місце і спосіб використання ІКТ, щоб оперативно вносити зміни, доповнення, полегшити зберігання і доступ до інформації. Ці уроки захоплюють новизною, можливістю включення в шкільний курс альтернативних ідей і нестандартних підходів.

Погоджуємося з думкою Н. Морзе, яка зауважує, що інформаційні технології дозволяють забезпечити зворотній зв'язок у процесі навчання, зробити його більш інтенсивним [7, с. 96].

Можливості інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках мовно-літературної галузі можна використовувати на всіх етапах навчання: при поясненні нового матеріалу; закріпленні вивченого матеріалу; повторенні вивченого матеріалу; контролі знань, умінь, навичок.

Для перевірки домашнього завдання найбільш доцільно використовувати тести. Для цього є кілька програм створення тестів, вони прості у використанні і всім доступні.

Під час вивчення нового матеріалу у нагоді стають презентації. Зазначимо, що створювати їх потрібно

відповідно до віку дітей, з дотриманням санітарних норм (поєднання кольорів, використання шрифту). Робота з презентаціями задіює всі види пам'яті: зорову (учні бачать), слухову (читають), моторну (пишуть). Відзначимо, що презентація є ефективнішою у порівнянні з таблицями, адже вона кольорова, часто з ілюстраціями та анімацією, що активізує увагу учнів.

У роботі вчителя початкових класів можна використовувати готові мультимедійні презентації, створювати власні мультимедійні навчальні програми та презентації, проекти, використовувати засоби мережі Інтернет у навчальній та позакласній роботі. Використовуючи програму Power Point, можна готувати цікаві презентації, які застосовуються на уроках для вивчення нового матеріалу. Завдяки цій програмі вчитель початкових класів може складати презентації за різноманітними темами.

Застосування інформаційних технологій на уроках мовно-літературної галузі дає можливість впливати на види сприйняття учнів: візуальний, аудіальний, кінестетичний, а значить, сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу. Збільшується обсяг матеріалу за рахунок економії часу. Здійснюються міжпредметні зв'язки, що дозволяє розширювати кругозір учнів, підвищувати рівень їх культурної освіти, розвивати творчі здібності [3, с. 48].

Важливим також є використання ІКТ у роботі з обдарованими дітьми, зокрема, під час пошуку інформації з теми дослідницької роботи та підготовки презентації тощо. У 1–4-х класах учням пропонуються мініпроекти: мультимедійні презентації. Під час виконання проекту діти демонструють найвищий рівень самостійності – творчий. Він виявляється в ході виконання завдань дослідницького характеру, коли необхідно опанувати методами і прийомами пізнання, що дозволяють побачити нову проблему в знайомій ситуації, віднайти нові способи застосування засвоєних знань. У ході роботи над проектом доводиться опановувати велику кількість інформації, однак учні добре орієнтуються в цьому питанні: так захоплюються досліджуваною темою, що вивчають досить багато матеріалу і з задоволенням демонструють свої вміння оформлювати результати роботи на комп'ютері у вигляді презентації, буклету, відеоролика [1, с. 34].

Отже, перевагами використання ІКТ на уроках мовно-літературного циклу є такі: індивідуалізація навчання; інтенсифікація самостійної роботи учнів; зростання обсягу виконаних на урок завдань; розширення інформаційних потоків при використанні Internet; підвищення мотивації та пізнавальної активності [2]. Застосування ІКТ є не лише вимогою часу, а й одним з найефективніших прийомів навчання у сучасній початковій школі.

Література:

1. Гевал М. Д. Загальні принципи використання комп'ютера на уроках різних типів. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2000. №3. С. 34.
2. Гулюк С. В. Поняття та роль інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ): <http://svitppt.com.ua/informatika/popyatya-ta-rol-informaciyukomunikaciyunih-tehnologiyikt.html> (дата звернення: 26.01.2020)
3. Дзюбенко А. А. Новые информационные технологии в образовании : монография. Москва : Наука, 2000. 104 с.
4. Жалдак М. І. Інформатика – фундаментальна наукова дисципліна. Вона має вивчати закони природи, інформаційні процеси і відповідні технології Комп'ютер у школі та сім'ї. 2010. № 2. С. 39-43.
5. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі: <http://osvita.ua/school/technol/6804>.
6. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: словник термінів. Львів: СПОЛОМ, 2009. 260 с.
7. Морзе Н. В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій. Київ: Видавнича група ВНУ, 2008. 352 с.
8. Шахіна І. Ю. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2013. Вип. 36. С. 479-484.

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ДЖ. ЛОККА

Сітовська Вікторія

студентка 4 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Висвітлено педагогічні ідеї Дж. Локка. Розглянуто думки про фізичне виховання особистості.

Джон Локк (1632–1704) – англійський філософ, просвітител, державний діяч, один з основоположників емпірико-сенсуалістичної теорії пізнання. Дж. Локк довгий час викладав грецьку мову, риторику, етику в Оксфордському університеті, працював домашнім учителем і вихователем, був політиком. Діяльність Дж. Локка припала на період Англійської буржуазної революції, результатом якої стало встановлення конституційної монархії. У світогляді вченого чітко визначена філософська дуалістична позиція: з одного боку – стихійний матеріалізм та сенсуалізм, з іншого – обстоювання позиції

про те, що ми знайомимося не з самими предметами, а з уявленнями про них у нашому розумі (ідеалізм) [2].

У своїх працях «Досвід про людський розум» (1690), «Думки про виховання» (1693) Дж. Локк виклав власне переконання щодо відсутності природжених ідей, уважаючи, що навіть ідея Бога і моральності не народжується з людиною. Дитина від народження до набуття власного досвіду подібна до чистої дошки (листа). У процесі життя людина з двох джерел знань (матеріальні об'єкти відчуттів та відповідні ідеї почуттєвих якостей і уявлень) формує зовнішній досвід. Внутрішній досвід, пов'язаний з мисленням, рефлексією, визначає основний зміст і результат розумового розвитку.

Ці ідеї стали ґрунтом для розвитку педагогічної психології, зокрема методу самоспостереження. Також це свідчить про тверде переконання Дж. Локка у тому, що від виховання і обставин життя залежить увесь процес розвитку людини.

Подібні філософсько-педагогічні міркування вченого зумовили формування так званої теорії природного права, згідно з якою природним правом кожної людини є свобода, власність, а майнова й соціальна нерівність у суспільстві – природне явище.

У творі «Думки про виховання» розкрито цілу систему фізичного виховання джентльмена, яка передбачає ряд цікавих та ефективних, а інколи і суперечливих прийомів. Локк рекомендує привчати дітей до холоду і спеки, носити простий і вільний одяг, мити ноги холодною водою тощо.

Такі позиції Локка щодо фізичного виховання не випадкові, адже тогочасна Англія вела активну колоніальну політику, і людям, які завойовували нові території, часто доводилось жити в складних умовах [1].

Головне місце у педагогічній концепції Локка належить моральному вихованню. Для джентльмена, на його думку, найважливіше виробити характер і волю. Морально вихована людина це та, якій вчинки диктує розум, і яка вміє діяти всупереч своїм почуттям і бажанням. У самообмеженні і самодисципліні Дж. Локк бачив необхідну умову розумної поведінки і управління людиною собою за різних обставин життя. При цьому моральні норми і правила не повинні залишатись чимось зовнішнім, а стати його глибоко внутрішніми особистісними якостями.

У загальному, можна сказати, що мету і завдання виховання людини Дж. Локк трактував у широкому соціальному і філософському контексті взаємодії особистості і суспільства, висуваючи на перше місце становлення громадянина, формування характеру, моральних якостей людини, здатної реалізовувати високі ідеали. Таким чином, у взаємодії особистості і суспільства пріоритетне значення, за Дж. Локком, належить індивідуальній основі, яка повинна бути пов'язана із суспільними інтересами.

Розумове виховання по відношенню до морального та фізичного Локк ставить на останнє місце. Він вважає, що джентльмен може обійтись без більшості тих знань, які даються у школі. Мета ж навчання полягає не в тому, щоб зробити юнака вченим, а в тому, щоб підготувати з нього ділову людину, зробити розум його здатним сприймати будь-яке знання, якщо він сам того захоче. За Локком навчання повинно мати практичну спрямованість, кожний предмет, що вивчається, має приносити певну користь.

Він запропонував програму реальної освіти, яка передбачала необхідну підготовку до “ділових занять в реальному світі”, до комерційної діяльності; радив вивчати живу мову, замість мертвих: англійської та французької. У число “корисних” для вивчення предметів ввійшли також географія, малювання, математика, астрономія, філософія, історія, право. Сюди ж Локк включив стенографію і бухгалтерію.

Можна стверджувати, що в розумінні завдань освіти він далекий від вузького практицизму, утилітаризму. Його вихованець повинен бути не тільки підготовлений до ведення практичних справ, але і усвідомлювати свою громадянську відповідальність, прагнути до добродесного життя, проявляти інтерес до навчання того, в чому він буде корисний своїй державі. Таким чином, освіта виступає також засобом розвитку важливих громадянських моральних якостей особистості [2].

Дж. Локк не виділяє окремо трудового виховання, але рекомендує, щоб вихованець займався якимось ремеслом (столярним, токарним, теслярством), садівництвом, сільським господарством чи ін. Дж. Локк вважав, що фізична праця знімає втому від навчальних занять, відновлює енергію, стимулює пізнавальні сили, зміцнює здоров'я, дає життєвий гарт.

Література:

1. Золочевський В. В. Питання фізичного виховання у педагогічній спадщині Джона Локка та їх педагогічна ретроспекція в сучасних школах Великої Британії. <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-01/08zvmbbs.pdf> (дата звернення: 29.11.2019).
2. Філософсько-педагогічні погляди Дж. Локка. Аналіз роботи «Думки про виховання». <https://studopedia.org/10-59423.html>

СПРЯМУВАННЯ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА НА РЕЗУЛЬТАТ ОСВІТИ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Склезь Ірина

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Н. С. Пушкар

Розглянуто співпрацю вчителя і батьків спрямовану на навчання, виховання і розвиток першокласників. Досліджено партнерські стосунки в ЗОШ I ступеня с. Острівок Камінь-Каширського району.

Глобальні зміни в світі у XXI ст. торкнулися усіх галузей, в тому числі освітньої. Перед Україною стоїть чимало викликів. Важливим завданням є підготовка молодого покоління до життя в інших умовах. В зв'язку з цим відбувається реформування освіти. Новий зміст освіти заснований на формуванні необхідних для успішної самореалізації в суспільстві компетентностей, спільними для яких є вміння (читати, розуміти прочитане, висловлювати думку, критично і систематично мислити, ініціативність, творчість, уміння вирішувати проблеми, керувати емоціями, здатність до співпраці в команді тощо).

Головною метою НУШ є створення школи, в якій, буде комфортно учню отримувати освітні послуги щодо навчання, виховання та розвитку учнів. Досягти мети можна лише на основі педагогіки партнерства. Це питання надзвичайно актуальне. Тільки сприятлива спільна праця може дати результат.

Проблему партнерства батьків та вчителів піднімали в свій час корифей української педагогічної думки К. Ушинський, В. Сухомлинський та інші. Так В. Сухомлинський вбачав завдання школи і батьків в тому, щоб «дати дитині щастя. Щастя багатогранне. Воно і в тому, щоб дитина розкрила свої здібності, полюбила працю і стала в ній творцем [5, с.38].

Аналіз публікацій в педагогічній пресі дає підстави стверджувати, що цікавість до цієї проблеми в наш час, час змін дуже зростає. Ми поставили за мету дослідити розвиток партнерства вчителя та батьків в сільському навчальному закладі та з'ясували його вплив на освіту молодших школярів, Нової української школи.

Згідно з концепцією Нової української школи «учні, батьки та вчителі об'єднані спільними цілями та прагненнями є добровільними та зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат» [3, с. 7]. Такими чином, зростає відповідальність не тільки вчителя, а й батьків за успішний рух дитини в освітньому процесі. Протягом січня 2020 року ми провели дослідження питання педагогіки партнерства в ЗОШ I ступеня с. Острівок. В результаті аналізу класного та батьківського колективів з'ясували наступне:

1. В школі навчається 8 першокласників(4 дівчинки і 4 хлопчики). Середній вік – 6 років (1 учень – 7 років).
2. Сім'ї молоді, повні та благополучні.
3. Після першого семестру навчання клас став цілісним колективом.
4. Учні Олександра, Дмитро та Аріна мають схильність до лідерства й у майбутньому можуть увійти в актив класу.
5. Всі учні систематично відвідують школу. Більшість з них намагається уважно слухати вчителя, бути ввічливими, дотримуватися правил шкільної поведінки. Проте є виключення (учні Дмитро та Данило інколи порушують дисципліну).
6. Рівень пізнавальної активності відповідає їхній віковим особливостям.
7. Діти готові до надання освітніх послуг, мають достатні знання про навколишній світ, уміють порівнювати, робити найпростіші узагальнення, правильно розуміють завдання вчителя, піднімають руку, коли знають відповідь. Деякі учні мають індивідуальні труднощі. В Данила та Вадима, через низький рівень зорово-моторної координації та обмежений словниковий запас, спостерігається дещо уповільнений темп мисленневих процесів. Тимофій, Дарина та Вероніка нестандартно мислять під час вирішення навчальних завдань.

Аналізуючи співпрацю учителя та батьків приходимо до висновку, що велике значення для подальшої роботи з першокласниками має визначення учителям готовності дітей до школи (фізіологічної, інтелектуальної, психологічної, соціальної). Це відбувається через бесіди з батьками, спілкування з майбутніми учнями. Вчитель націлює батьків на виконання завдань НУШ. Значну увагу приділяє режиму дня харчуванню, розвитку розумових здібностей, правильній вибудові стосунків в колективі дітей та дорослих, згідно вимог в школі наявні 8 осередків навчання: столи, дошки і стенди, місце для ігор, місце для творчості, куточок живої природи, місце для відпочинку, дитяча класна бібліотека, осередок учителя. Облаштована класна кімната при допомозі батьків, освітній процес першокласників забезпечений всім необхідним. Учитель, маючи відповідну матеріальну-технічну базу, навчас, виховує, розвиває дітей керуючись прогнаними вимогами МОН України. Сьогодні в його арсеналі свобода творчості, академічна свобода (підготовка авторських програм, вибір підручників, методів, способів і засобів навчання тощо).

Спостереження показали, що реалізуючи принципи дитиноцентризму, вчитель ЗОШ I ступеня с.

Острівок Н. М. Березнюк з великою повагою ставиться до учнів, здійснює індивідуальний підхід до кожного, враховує психолого – педагогічні особливості при впровадженні форм і методів навчання та наскрізного виховання. Вміло заохочує дітей до праці, використовує цікаве унаочнення, чергує різні прийоми навчання, спрямовані на досягнення мети. Надає великого значення формуванню ключових компетентностей та наскрізних умінь. В освітньому процесі учитель орієнтує першокласників на розвиток загальнолюдських цінностей. Виховує в них гідність, чесність, справедливість, повагу до людей, рідної мови та культури, повагу до закону, шанобливе ставлення до довкілля. Він надає психолого – педагогічну допомогу батькам.

Учням, які мають лідерські здатності, доручає очолювати команди під час групової роботи, організовувати чергування, догляд за кімнатними рослинами тощо. Спрямовує весь класний колектив на допомогу тим, хто цього потребує. Таким чином, учитель вивчає кожного учня в дії здійснює необхідну корекцію. Свої спостереження використовує в роботі з батьками. Про цікаві заходи, уроки, досягнення повідомляє по телефону всій батьківській групі, дає настанови. Особливо велике значення має індивідуальна робота з сім'ями дітей, скерувати на правильні шляхи усунення недоліків дітей, підтримку їх уподобань і стремінь.

Бесіди з батьками про те, як навчитися розуміти дитину, анкетування, підготовка пам'яток для батьків першокласників, тренінги з залученням психолога, медсестри спрямовані на більш глибоке розуміння власної дитини і завдань освіти. Батьки забезпечують своїх дітей відповідним середовищем життя, що спонукує їх до навчання. Вчитель щоденно надає інформацію батькам про життя дітей в школі. Батьки знають як вчинити в певній ситуації, яка виникне.

В класі створений батьківський комітет, який спільно з учителем обирає форми роботи з батьками, учнями, налагоджує зв'язок з громадою можемо зробити висновки, що в ЗОШ І ступеня с. Острівок простежується ефективно партнерство всіх учасників освітнього процесу.

Педагогіка партнерства важлива: сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність. Партнерство задовольняє потребу в значимості дитини та зменшує рівень стресу, що допомагає інтелекту працювати ефективніше. Нова українська школа може виконати успішно свою місію лише на дієвій співпраці дитини, батьків – учителя, якому належить ключова роль серед рівноправних партнерів.

Література:

1. Корнієнко С. М. Батьківські збори у початковій школі: навчально – методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2019. 168 с.
2. *Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ – URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (дата звернення 16.01.2020).*
3. *Нова українська школа: поради для вчителя/ за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ, 2018. 160 с.*
4. *Психолого-педагогічна характеристика учнів 1 класу – URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/1868-priklad-psihologo-pedagogchno-harakteristiki-1-klasu> (дата звернення 17.01.2020).*
5. Сухомлинський В. О. *Серце віддаю дітям. Вид. 7-е. Київ: Рад. шк., 1981. 380 с.*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЕСТРАДНОЇ МУЗИКИ

Слісарчук Віталій

студент 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. Т. В. Горобець

Подано поняття творчості та творчі здібності, визначено загальні критерії творчого мислення.

На сучасному етапі розвитку системи початкової освіти найбільшої вагомості набула потреба пошуку нових форм виховання і навчання, які б сприяли творчому розвитку дитини. Дана проблема займає в сучасній педагогіці одне з головних місць, тому що цей розвиток передбачає перш за все розвиток мислення – здатність розуміти, усвідомлювати, пояснювати, перетворювати навколишню дійсність.

Естрада займає великий простір в музичному житті суспільства, тому в останні десятиріччя зростає інтерес науковців до неї. Галузь естрадного співу дітей практично перебуває в стадії становлення: музикознавчих та методичних праць з проблем естрадного ансамблевого співу саме дітей молодшого шкільного віку надзвичайно мало. У зв'язку з цим виникає гостра потреба у вивченні процесів становлення й розвитку ансамблевого естрадного мистецтва, специфіки естрадного вокального виконавства і вокальної педагогіки. Лише за цих умов вивчення вокально-виконавських і професійно-педагогічних особливостей естрадного ансамблевого співу буде найповнішим.

Я. Пономарьов загалом уважає, що сприймати термін «творчість» як діяльність людини, означає розуміти його у вузькому значенні, та формулює гіпотезу, згідно якої у найширшому значенні творчість є

механізмом розвитку [5, с. 17]. Д. Богоявленська «творчість» трактує «як розвиток діяльності за ініціативою самої особистості» [1, с. 36].

В академічному словнику творчість визначається як – діяльність людини, яка спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей [4, с. 32]. В. Сухомлинський писав що, творчість – це не сума знань, а особлива спрямованість інтелекту, особливий взаємозв'язок між інтелектуальним життям особистості і проявом її сил в активній діяльності [6, с.23]. Виходячи з аналізу робіт вітчизняних і зарубіжних психологів, які розкривають властивості і якості творчої особистості, науковцями були виділені такі загальні критерії творчих здібностей: готовність до імпровізації, виправдану експресивність, новизну, оригінальність, легкість асоціювання, незалежність думок і оцінок, особливу чутливість.

Таким чином, творчість за своєю суттю є соціальною, тому що зумовлюється впливом соціально – культурного середовища (впливом сім'ї, дошкільного навчального закладу, школи, суспільства, культури в цілому [2, с. 151]. Творчі здібності – це здібність привносити щось нове у досвід, висувати оригінальні ідеї в умовах вирішення або окреслення нових проблем, усвідомлювати недоліки, суперечності, формувати гіпотези. При цьому критеріями творчого мислення є швидкість, оригінальність, гнучкість, усвідомленість, фантастичність, прагнення до інтелектуальної новизни і т.д.

В якості важливого чинника формування музичної культури дітей молодшого шкільного віку розглядається музика масових жанрів. Під музикою масових жанрів слід розуміти музику, яка користується широкою популярністю, характеризується відносною легкістю сприйняття, доступністю і дохідливістю. Такою є і естрадна музика.

В сучасних умовах, завдяки розвитку музичної індустрії, орієнтації дітей в області музики формуються, головним чином, під впливом засобів масової комунікації і спілкування з однолітками, що призводить до споживання музичних зразків сумнівної естетичної якості, розрахованих на невибагливий смак, в силу легкості сприйняття.

Сьогодні естрадний спів займає особливе місце в сучасній музиці, належачи до найбільш популярним і доступним видам музичного мистецтва, і викликає у дітей величезний інтерес.

Спів – основний засіб музичного виховання, зокрема, дітей молодшого шкільного віку. На уроках «Музичне мистецтво» спів дозволяє досягти емоційного розкріпачення кожної дитини, допомагає реалізувати його творчий потенціал. Можна стверджувати, що крім розвиваючих і повчальних функцій, спів виконує оздоровчо-корекційну функцію.

Груповий спів є дієвий засіб зняття напруги і гармонізації особистості. Для дітей будь-якого віку уроки вокалу є джерелом оптимістичного настрою, впевненості в своїх силах, соматичної стабілізації. Спів стає для дитини естетичну цінність, яка буде збагачувати все його подальше життя [3, с. 6].

Сьогодні українська естрада – це актуальне художнє явище в системі мистецтв, яке охоплює різні сфери музикування і виконавські склади. До нього належить: сольне виконавство (вокальне, інструментальне), ансамблеве виконавство (вокальні ансамблі, інструментальні ансамблі, вокально-інструментальні ансамблі, рок-групи), також естрадні і джазові оркестри.

Естрадному вокальному твору притаманна провідна роль ритму і гучності. Гучність – один з найважливіших елементів музичної мови естради. Величезний рівень гучності може бути здійснений тільки при сприянні сучасної звукопідсилювальної техніки. Тому сьогодні відпрацьовуються прийоми володіння технікою гучності, створення звукового балансу ансамблю, використання різних звукових ефектів.

Ритм на естраді має важливу роль, тому створює неабиякий вплив на слухачську аудиторію. Для сучасної української естрадної музики типовою ознакою є формування і розробка модних ритмічних моделей, переритмізація фольклорних та класичних мелодій. В деяких сучасних естрадних творах ударні інструменти виконують сольні партії.

Глибокі зрушення, що відбулися на естраді під впливом творчих новаторських пошуків, викликали появу великої кількості різноманітних художніх прийомів.

Естрадний вокальний номер містить великий вплив театральності, бо сучасною тенденцією є установка на візуалізацію, на створення шоу. Естрадній музиці властиве прагнення до помітності, незвичайності, оригінальності: будь-якому номеру доводиться відстоювати своє право на

Отже, творчі здібності дітей молодшого шкільного віку формуються у сучасній українській початковій школі. Підтвердженням цього є велика кількість дітей молодшого шкільного віку, які є лауреатами різноманітних пісенних українських та міжнародних вокальних конкурсів.

Література:

1. Богоявленская Д. Б. *Психология творческих способностей*. Москва: Академия, 2002. 320 с.
2. Дружинин В. Н. *Психология общих способностей*. СПб. : Питер Ком, 1999. 368 с.
3. Лазаренко Г.А. *Формування художньо-естетичного смаку у дітей старшого дошкільного віку засобами музичного мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 – теорія і методика виховання; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*. Харків, 2015. 17 с.
4. *Новий тлумачний словник української мови*. Київ: Аконт. 2008. 862 с.
5. Пономарев Я. А. *Психология творчества*. Москва : Наука, 1980. 303 с.
6. Сухомлинський В. О. *Як виховати справжню людину*. Вибр. тв. : в 5-ти т. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 2. 454 с.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ

Смітюх Софія

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Н. С. Пушкар

Подано завдання, зміст, засоби та передбачуваний результат екологічного виховання у початковій школі. Описано основні методи і форми вихованого впливу на дітей, учителів та батьків враховуючи проблеми екології на сучасному етапі.

Одним з найважливіших завдань початкової освіти XXI століття є формування нової людини, яка здатна жити в гармонії з природою, суспільством, самою собою. В ранньому дитинстві формуються основні риси особистості. Інтерес до навколишнього світу, надзвичайна допитливість – важливі умови для екологічного виховання здобувачів початкової освіти.

Актуальність цього напрямку виховання визначається складною екологічною ситуацією в Україні та світі. На сучасному етапі людського існування можна з впевненістю сказати що для безтурботного життя людини у неї є все необхідне. У людей є вода, їжа, тепло – найнеобхідніші елементи для повноцінного існування. Людство з космічною швидкістю вирубує ліси для господарських проблем, добуває корисні копалини, дорогоцінне каміння, знищує популяцію тварин та рослин. Тисячоліттями люди своїм способом життя поступово знищують планету. З кожним новим етапом розвитку людського інтелекту і винахідливості вплив людини на природу посилюється, поступово вбиваючи її не помічаючи чи роблячи вигляд, що не помічаємо цього. Для наших дітей і внуків на цій Землі не залишиться нічого живого, якщо ми не будемо приймати негайних рішень.

Екологічне виховання – це складний процес формування екологічних уявлень, розвитку свідомості і почуттів, переконань в необхідності екологічної діяльності подолання споживацького ставлення до природи, враховуючи психологічні аспекти. Задля того щоб зацікавити дітей до виконання нелегких природоохоронних заходів, варто постійно висвітлювати їм проблеми буденного світу. Звичайно, це відбувається делікатно, щоб не перевантажувати багаж знань, не травмувати дитячу психіку, а вмільо спрямувати їх уявлення про сучасних світ в потрібному напрямку.[5]

На нашу думку дітям початкової школи варто висвітлювати окремі проблеми на окремих рівнях:

Локальні проблеми – ті, які відбуваються на окремій локації і несуть шкоду для жителів лише тієї території. Жителі Волинської області і власне всієї України нещодавно мали нагоду спостерігати стрімке обміління найглибшого озера України Світязь. Тисячі людей лишилась без комфортного літнього відпочинку на березі чудового озера, а жителі Шацького району, там, де розташоване озеро, майже позбавились головної особливості свого регіону.

Регіональні – ті, які з'являються в межах великого регіону і несуть за собою незручності та шкоду для багатьох мешканців цієї території. Яскравим прикладом є вибух 1986 року на Чорнобильській АЕС, внаслідок чого шквальний рівень радіації обгорнув всі сусідні країни.

Світові – ті, які відбуваються на певній території, але через її появу страждає весь світ. Одним з найновіших яскравих прикладів є масові пожежі на території Австралії. Страшні і смертоносні пожежі з'являються на північних і здебільшого східних узбережжях. Австралія зі всіх сторін обмежена океанами, тому вогонь поширитись на сусідні континенти не може. Проте вже через декілька днів виникнення лісових пожеж, скупчення диму, добралось до Нової Зеландії, до деяких регіонів Азії.

Глобальні – проблеми, які становлять загрозу для всієї планети. Танення льодовиків – проблема, яка стоїть перед нами зараз, і як передбачають вчені, з кожним новим днем вона зростає і стає гострішою.

Діти початкової школи повинні зрозуміти взаємозв'язок всіх типів природних катастроф та екологічних негараздів за рівнем, потужністю і результатами. Це повинно виховувати в них небайдужість і серйозне ставлення до великих і маленьких земних проблем.

Екологічне виховання у школі з учнями 1-4 класів може здійснюватись на уроках методами спостережень, бесіди, стимулювання самостійної діяльності, розв'язання проблем, розповіді та інше. Учитель залучає дітей до різних форм роботи в позаурочний час. *Наведемо приклади:*

- 1) організація заходів які передбачають залучення дітей до порятунку рослин, висаджування дерев, квітів та догляд за ними;
- 2) організація екскурсій у вільний від занять час до зоопарків, пунктів догляду за хворими чи пораненими тваринами;
- 3) організації благодійних проєктів, що передбачають розв'язання певних екологічних проблем, способи їх вирішення та успіхи членів цієї спільноти;
- 4) групове створення стінгазет про природу, рослин та тварин;
- 5) організація груп дітей, які готують виступи про різні екологічні проблеми та катастрофи, показують

оптимальні та ефективні способи їх вирішення, роблять постанову гумористичних номерів з глибокою мораллю.

Учні початкової освіти завжди мають право приєднатись до таких заходів не лише як глядачі та слухачі, але й як повноцінні учасники і члени команди. В результаті вони навчаються не лише працювати у команді, а й вільно почуватись перед великою аудиторією, приймати критику і програші, а разом з цим змінювати та формувати свої погляди на стан планети, навчатись зараджувати її проблемам і запобігати їх появі.

Екологічне виховання в здобувачів початкової освіти повинно здійснюватись не лише в рамках школи і навчальних занять, а й удома, під час буденної обстановки. Сприяти цьому повинні батьки, які є невід'ємною частиною виховного процесу. Важливою є співпраця вчителя з батьками. Результат виховання не лише екологічного а й загального, буде проявлятися лише тоді, коли між вчителем і батьками дитини відбувається правильна, доцільна взаємодія, справжнє сучасне партнерство [3, с. 107].

Екологічне виховання дітей з боку батьків може відбуватись такими способами:

- *Доручення доглядати за рослинами*, які є вдома : квіти, вазони, городи, грядки тощо. Таким чином в дитини формується відповідальність до тієї справи, яку їй доручили. Це повинно супроводжуватись постійним, але не надмірним контролем з боку батьків. Вони можуть давати дитині підказки, вказувати на помилки, але делікатно, щоб не відбити в неї бажання виконувати цю роботу.

- *Доручення дитині догляду за домашніми улюбленцями*. Цей тип домашнього екологічного виховання формує в дитині відповідальність, турботу за чуже життя. Дитина яка за період шкільних років мала домашню тваринку, за якою завзято доглядала. Ставши дорослою людиною не зможе пройти осторонь біля пораненої чи хворої тварини. Діти усвідомлюють що всі живі істоти на Землі рівні і не мають права заважати існуванню одне одному.

- *Походи та екскурсії до зоопарків, центрів реабілітації тварин і закладів подібного типу*. Батьки повинні повністю усвідомлювати, що замість походу в цирк чи дельфінарії, набагато краще для розвитку дитини відвідати разом з нею зоопарк, заповідник, реабілітаційний центр, де можна побачити на власні очі життя різноманітних тварин.

Спираючись на наші дослідження, можемо передбачити такі результати екологічного виховання учнів на кінець отримання ними початкової освіти: сформований світогляд, розвинуту екологічну свідомість; чітко сформовану екологічну культуру та поняття про екологічну цінність; щире переживання і розуміння всіх негараздів екології; самостійний пошук інформації щодо екології і її поширення; вибір дитиною гуманістичного способу життя; запобігання нею появі нових глобальних екологічних проблем і катастроф.

Екологічне виховання має бути наскрізним, систематичним, з активним залученням молодших школярів до посильних практичних справ. Працюючи з учнями вчитель має усвідомлювати, що результативність екологічного виховання залежатиме від переконань, світогляду, розуміння проблем в першу чергу ним самим.

Література:

1. *Іванчик Г. Ф., Пенькова О. І. Про деякі аспекти екологічної освіти школярів / за ред. В. Л. Андрущенка. Київ, 1997. С. 125.*
2. *Корнієнко С. М. Батьківські збори у початковій школі : навчально-методичний посібник / за ред. С. М. Корнієнко, Я. П. Кодлюк. Тернопіль, 2019. С. 105-108.*
3. *Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів : теорія; технологія . Київ, 2006 . С. 266-273.*
4. *Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. H.M. Bibik. Київ, 2018. 160 с.*
5. *Екологічні ситуації в Україні . URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/ecology/18874> (дата звернення 25.01.2020).*

ВІРУС ТЕЛЕФОННОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ В ЛУЦЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Смоленська Юлія

студентка 3 курсу спеціальність «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Описано масштаби телефонної залежності у студентів та запропоновано засоби та методи боротьби з даною залежністю.

Останнім часом мобільні пристрої відіграють величезну роль у житті людей, а особливо підлітків. Мобільний телефон й планшет стають для них джерелом розваг, дають відчуття себе супергероями, підвищують рівень адреналіну. У той же час підліток стає залежним від гаджетів й більше не може без них обходитися. Настрій підлітка безпосередньо залежить від мобільних пристроїв. Без них він більше не може повноцінно

насолоджуватися реальним життям.

Які наслідки для здоров'я можуть мати екранні гаджети:

зір – розвиток міопії та синдрому сухого ока;

деформації хребта внаслідок тривалої нерухомої і викривленої пози ;

зменшення фізичної активності, що в свою чергу веде до розвитку ожиріння та інших проблем;

порушення сну;

зниження успішності в школі;

розвиток агресії – у відеоігри, в яких присутні бійки, монстри та інші прояви агресії;

психологічні проблеми – доведено, що діти, котрі проводять в екранному режимі більше двох годин на день більш схильні до розвитку депресій, аутизму, синдрому дефіциту уваги та гіперактивної дитини;

порушення адаптації в соціальному середовищі, адже в дітей не розвивається рольова гра та комунікативні навички;

Насправді, цей перелік ще можна продовжувати і продовжувати, адже вплив гаджетів на організм людини ще достатньо не вивчений і ми не можемо його точно оцінити [2].

З метою вивчення видів мобільної залежності і їх поширення серед підлітків, було проведено анкетування студентів Луцького педагогічного коледжу (105 осіб). В ході опитування було виявлено такі форми залежності від смартфона:

Залежність від самого пристрою – студент носить телефон із собою всюди, дратується, якщо телефон розряджений або ламається, вважає телефон частиною себе, а без нього почуває себе неповноцінним. На питання “якщо ти забув телефон вдома” – 68% опитаних підлітків відповіли “однозначно повернувся за ним”.

SMS-залежність – поширена залежність серед студентів, вони пишуть сотні повідомлень у день, навіть коли простіше й дешевше подзвонити. 69% респондентів анкетування протягом дня відсилає більше 10 смс. Передавати записки на уроках вже не модно і не практично, адже смс дійде швидше, і конфіденційність надісланого залишиться недоторканою [1].

Довготривалі розмови по телефону – 51% анкетованих на розмови по мобільному телефону витрачають понад 2-3 годин в день.

Інфоманія – студент перебуває в постійній готовності одержати нову інформацію. Щохвилини перевіряє електронну пошту або мобільний. 95% опитаних підлітків користуються інтернетом в мобільному телефоні.

Гаджет-аддикція – прагнення купувати наймодніші технічні новинки (аддикція – залежність). Вони стають головною ознакою соціального статусу й джерелом радості. Заради нової іграшки діти готові відмовитися від життєво важливих речей. За рахунок престижності телефону підлітки намагаються виділитися серед однолітків, підвищити свою самооцінку слід все ж таки зазначити, що частота змін підлітком мобільного телефону залежить від фінансових можливостей батьків [3]. Тим не менш 52% опитаних підлітків - змінюють телефон декілька раз на рік, 4% – не менше 2 раз на рік, 44% – один раз на 2 роки.

Ще одиноподібний прояв залежності – це звукові галюцинації коли здається, лунає дзвінок мобільного телефону, хоча насправді апарат не дзвонив або був зовсім виключений. Такі випадки хоча б раз відбувалися з усіма власниками мобільних, однак у деяких людей неіснуючі дзвінки стають хронічною фобією. Цей феномен одержав назву «манія дзвінка». 87% опитуваних знайомі з цим феноменом.

„Мобільний фантом” – коли у когось лунає меледія, підліток починає швидко діставати свій, перевіряти свої вхідні дзвінки. Така поведінка схожа з синдромом „фантомкінцівки”, коли у людини з ампутованою кінцівкою з'являється хибне відчуття її наявності [3].

Страх пропустити дзвінок відчувають 77% респондентів, коли підліток не випускає телефону з рук, не включає його, ставить поруч ввімкненим коли лягає спати.

Отже, проведене анкетування, свідчить про досить високі показники залежності підлітків від мобільних телефонів. Ще більш тривожним є те, що цю залежність усвідомлюють один із ста, а добровільно працювати з даною залежністю не бажає ніхто.

Технічний прогрес щодня зростає, заборонити чи обмежити користування мобільним телефоном студентам неможливо, тим більше коли він є невідмінною частиною життя сучасної людини. На даний час психологам, педагогам, батькам слід вести роботу як з самою мобільною залежністю так і її профілактикою.

Вчені заспокоюють: про негативний вплив смартфонів на фізичний та психічний стан людини необхідно знати, але це не зобов'язує відмовлятися від сучасних технологій. Важливо проводити більше часу подалі від гаджету, бажано на свіжому повітрі. Для покращення якості сну корисним також буде ставити смартфон подалі від ліжка, а як будильник використовувати класичний годинник. Під час навчання телефон необхідно не просто поставити на режим без звуку, але й відкласти його якомога далі [5].

Найкращим способом запобігти проблемі телефонної залежності у підлітків є підвищення їхньої обізнаності про можливі наслідки надто тривалого використання телефону, але й не слід забувати про те, що діти завжди беруть приклад з дорослих, а тому викладачам і батькам потрібно стати для них прикладом.

Сьогодні існує безліч сучасних додатків для телефонів, націлених на покращення здоров'я людини – від програм, що стежать за вагою, до повноцінних йога-уроків. Є додатки, які відстежують частоту та ступінь головного болю, нагадують про необхідність вживати більше води та аналізують якість сну. Більш того, сьогодні навіть є багато програм, які дозволяють контролювати залежність від смартфонів для покращення

самопочуття [4].

Таким чином, найбільш простий і швидкий доступ до віртуального спілкування – телефон. З ним можна практично жити онлайн: грати, відвідувати соціальні мережі, знайомитися, надсилати повідомлення – і саме ці можливості телефону становлять найбільшу загрозу. Проте не варто забувати, що лише ми самі обираємо, як використовувати «розумні телефони» та який вплив вони матимуть на наше життя.

Література:

1. Борусяк В. *Психология девиантного поведения: метод. реком.* Н. Новгород: ННГАСУ, 2009. 32 с.
2. Василенко В. В. *Аналіз впливу електромагнітних випромінювань на організм людини та методи захисту. Енергетика і автоматика.* 2011. № 4(10). С. 1–14.
3. Егоров А. Ю. *Нехимические зависимости.* СПб: Речь, 2007. 190 с.
4. Малкова Е. Е. *Клиникопсихологические феномены формирования компьютерной зависимости у современных подростков. Медицинская психология.* 2012. № 4(15).
5. Павленко А. Р. *Компьютер, мобильный и здоровье. Решение проблемы.* Київ: Основа, 2007. 250 с.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Смоленська Юлія

студентка 3 курсу спеціальність «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. К. Ричко

Розглядається образотворче мистецтво як засіб патріотичного виховання свідомої особистості, активного громадянина сучасного демократичного суспільства.

У сучасних умовах соціально-економічної кризи та національно-демократичної нестабільності загострюються проблеми патріотичного розвитку молодого покоління та повної перебудови мистецької освіти в Україні. Актуальним питанням залишається відродження та формування національної культури українського народу.

Патріотизм стає сьогодні особливо актуальним, одне з головних завдань – це почуття любові до Батьківщині. І тому підійдуть уроки малювання на теми, які висвітлюють побут: уроки декоративно-прикладного мистецтва, уроки малювання пейзажів рідного краю, портрети українських діячів, предметів побуту. Завдання – викликати в дітей інтерес до країни. На уроці діти розуміють, що вони є частиною багатой та міцної країни. Також використовуються репродукції українських художників [2].

Розвиток образотворчого мистецтва був синхронізований з розгортанням своєрідності української духовності. Знайомство дітей з творами митців допомагає їм увійти до світу прекрасного, учить бачити і відчувати неповторне поєднання фарб природи, будить потребу любити і радіти життю, підвищує емоційно-естетичну культуру. Таким чином, образотворче мистецтво відіграє певну роль у формуванні патріотичного виховання як учня так і вчителя. Освітня галузь «Мистецтво» у початковій школі – одна з ланок неперервної мистецької освіти, створює базу для успішного опанування учнями художніх компетенцій основної школи [1].

В ході українсько-російської війни, діти хочуть підтримати наших військових малюнками – оберегами. На малюнках найчастіше – зображення тризубу, кетяги калини, козаки, короваї та квіти, а ще підписи із побажаннями для солдатів. «Отримуємо дуже багато малюнків. Діти малюють їх для наших військових як обереги, щоб тепло і любов, які малюки вкладають у свої роботи, берегли вояків від усього поганого, – розповів один із військових волонтерів, що займається доставкою допомоги українським солдатам. На щастя, вдалося довозити малюнки навіть у Дебальцево, на 31-й блокпост, – продовжив розповідь волонтер. – Ми розуміємо, наскільки важливими є ці речі для солдатів. На власні очі бачив, як військові акуратно складають малюнки і ховають або в шолом, або під бронезилет – ближче до серця» [6].

Історія української ідеї невіддільна від історії української образотворчості. Саме тому українська образотворчість є однією із смислових проєкцій української національної ідеї. Українська образотворчість як репрезентант національної ідеї оберігала «смысловий світ» та ціннісне ядро національної культури, «стояла на сторожі» українських культурно-мистецьких традицій. Таким чином, українська образотворчість може виступити адекватним виразником української національної ідеї в системі національного виховання особистості [4]. Декоративне малювання – це малювання різних орнаментів за допомогою гуашевих фарб на площині паперу та об'ємних виробів з глини. Декоративне малювання, як і всі види образотворчого мистецтва, розвиває у дитини почуття прекрасного. Твори народного декоративного мистецтва близькі дітям барвистістю, простотою композиції. Знайомлячи дітей з творами декоративного мистецтва різних областей і народностей нашої країни, педагог повинен виховувати в дітей відчуття любові до Батьківщини, повагу до праці людей, що створюють цю красу [3].

Звичайно, образотворче мистецтво в силу своєї художньо-образної природи ніколи не зможе пропонувати суспільству чи окремій його особистості для реалізації свої художні ідеї в однозначній формі, бо

якби це було так, то воно втратило б найсуттєвіше – феномен естетичного. Однак через сферу образотворчого мистецтва, яке має значний сугестивний потенціал і здатне до емоційно-сміслового підсилення виховних впливів, завжди відбувалося осудження негативних, чи схвалення позитивних для суспільства тенденцій. Відображення в образотворчому мистецтві кращих представників українського народу, які були «героями свого часу» і виразниками національних інтересів, уможливило персоніфікацію національного духа українства, а також задає певну ціннісно-сміслову планку для духовного зростання особистості [5].

Отже, українське образотворче мистецтво як засіб патріотичного виховного впливу здатне мотивувати духовне зростання особистості, актуалізувати її патріотичні почуття [2].

Література:

1. Стась М. *Формування естетичних творчих якостей та умінь майбутніх учителів засобами образотворчого мистецтва. Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 21с.*
2. Авер'янова Н. *Образотворче мистецтво: стан і проблеми вивчення. Рідна школа. 2001. №1. С. 53 – 54;*
3. Сріблянський М. *Національність і мистецтво. Українська хата. 1910. № 12.*
4. Пролєєв С. *Національне буття: тотальність культури та альтернативність побуту (стаття друга). Філософська думка. 2003. № 1. С. 139 – 155.*
5. Денисенко В. *Національна ідея в системі національного виховання підростаючого покоління. Українська національна ідея: витоки і сьогодення. Матеріали доповідей Всеукр. наук.- практ. конф., 7-8 жовтня 1999 р. Київ: Знання, 2000. 105 с.*
6. https://zik.ua/news/2014/11/18/dytyachi_malyunky_bivysi_nosyat_pid_bronzhyletamy_bilya_sertsya_yak_oberegy_541501

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЗАНЯТТЯХ В НУШ

Смоленська Юлія

студентка 3-Г курсу спеціальність «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист А. П. Хомячук

Представлені засоби формування критичного мислення в молодших школярів у ході навчально-виховного процесу в Новій українській школі.

Однією з найпотрібніших навичок майбутнього вважають вміння критично мислити. Дана навичка допомагає учням аналізувати інформацію, правильно використовувати набуті знання та навички, формувати свою власну думку. Учні у процесі формування критичного мислення вчать ставити влучні запитання. На сьогоднішній день в Україні відбувається шкільна реформа, усі освітяни працюють над створенням Нової української школи, одним з ключових завдань якої є формування творчо і критично мислячих учнів. Безперечно, формування вміння людини бути спроможною вчасно й доречно відповідати викликам сучасності є одним із головних завдань виховання та освіти [4]. Критичність мислення виявляється у здатності особистості долати схильність до негативного сприйняття світу, вміння аналізувати проблему з різних боків, користуватися даними з багатьох джерел, відокремлюючи об'єктивну інформацію від суб'єктивної думки про неї, логічну умову від будь-якого упередження, припущення, забобону. Це вміння людини адекватно виявляти причини й передумови наявних в її житті проблем, готовність для їх практичного подолання.

Сьогодні учні визначають творче мислення як таке, що його результатом є відкриття принципово нового чи удосконаленого рішення певної задачі, а критичне мислення – це аналіз та перевірка готових рішень з метою визначення сфери можливого їх використання. Творче мислення націлене на формування нових ідей, а критичне ідентифікує їх недоліки та дефекти. Для успішного вирішення завдань необхідні обидва види мислення.

Науковці та методисти виділяють такі аспекти критичного мислення:

1. Вміння міркувати, що включає в себе володіння важливими прийомами, які формують у практичній діяльності ефективну методологію опрацювання отриманих даних.
2. Відповідальність, яка передбачає те, що учень, звертаючись до інших, знає про обов'язок надавати слухачам чи читачам докази та приклади відповідно до прийнятих стандартних ситуацій.
3. Головним результатом критичного мислення є вміння формулювати власну думку.
4. Самокорекція передбачає те, що учні будуть використовувати критичне мислення як метод, звернений на їх особисті судження з метою їх покращання. Отже, розвиток критичного мислення є складовим етапом особистісного розвитку[2].

Як же навчати дітей розрізняти факт і суб'єктивне розуміння, не піддаватися на маніпуляції? Відповідь

одна – необхідно використовувати методи розвитку критичного мислення під час навчально-виховного процесу у школі.

З погляду педагогіки критичне мислення – це сукупність мисленневих операцій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- бачити проблеми, ставити запитання;
- формувати гіпотези та оцінювати альтернативи;
- робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його.

Цим мисленневим операціям можна і необхідно навчати, а далі – вдосконалювати їх, тренувати, як, наприклад, тренують м'язи спортсмени чи техніку гри – музиканти. І саме школа є ідеальним місцем для цього.

Існує багато різноманітних методів і прийомів розвитку критичного мислення на кожному етапі уроку.

Молодші школярі з першого разу можуть перепитувати, уточнювати, не розуміти смислу діяльності тощо. (Це так? А як можна? Як правильно?) Такі запитання пропонуються починатися словами: «Отже, ти стверджуєш, що...?», «Якщо я правильно зрозуміла, то...?», «Я можу помилитися, але, здається...». Особливість цих запитань в тому, що вони дають учням можливість зворотного зв'язку щодо сказаного. Іноді так запитують, щоб отримати інформацію, якої немає у повідомленні.

Інтерпретаційні (пояснювальні) запитання. Такі запитання пропонують починати зі слова «Чому?». Пояснювальні запитання мають на меті спонукати учнів до пошуку зв'язків між ідеями, фактами, визначеннями та цінностями поданими у тексті чи повідомленні. Можна запропонувати ось такі запитання: «Чому, Ти так думаєш...?» Або: «У чому, по-вашому, так сталося...?»

Творчі запитання. Запитання, які містять у собі частку «б» називаємо творчими. «Що сталося б у лісі, якби...?». Такі запитання заохочують до створення нових ситуацій, наприклад: «Що могли б, на вашу думку, зробити ці звірята?» Або: «Яким міг би бути інший розвиток подій у казці?», «Як би нам жилося без електрики?» [3].

Оцінювальні запитання. Запитання на оцінку вимагають від учня сформованості суджень, як-от: добре чи погано, правильно чи неправильно, згідно з визначеними учнями стандартами. Також ці запитання передбачають оцінювання якості здобутої інформації.

Запитання, які спрямовані на встановлення взаємозв'язку між теорією та практикою називають практичним. «А як би ви повелися на місці героя?». Шукаючи відповідь на такі питання, учні мають використовувати власні знання. Запитання такого типу дозволяють молодшим школярам досліджувати проблемні ситуації, що містяться в текстах для читання або виконують під час навчання.

Учитель, який використовує різноманітні запитання, демонструє повагу до мислення своїх вихованців. Учні розуміють, що опанування фактичних знань є лише одним із різновидів навчання. Такі учні мають вчитися інтегрувати, аналізувати та використовувати інформацію з огляду на її цінність. Учні також поступово починають розуміти, що знання – це не лише те, що написано у книзі чи промовлене вчителем [2].

Отже, перед Новою українською школою постає завдання виховати людину незалежну, вільну, здатну самостійно оцінювати явища навколишнього світу, вміння відстоювати свою власну думку перед будь-ким і будь-де. Цілком зрозуміло, що фундамент для формування цих якостей повинен закладатися ще в початковій школі з перших днів навчання дітей.

Література:

1. Бадер В. І. *Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів Київ: АПН, 2000. 316 с.*
2. Белкіна-Ковальчук О. В. *Критичне мислення учнів початкових класів. Практична психологія та соціальна робота. 2005. № 4. С. 37–42.*
3. Більшакова І. *Розвиток критичного мислення. Початкова освіта. 2012. № 11. С. 3–7.*
4. *Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»).* [http : // www.uazakon.com / documents / date_5x / pg_irwjios / index.htm.](http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjios/index.htm)

ЗАНЯТТЯ З ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ В СТАРШІЙ ГРУПІ НА ТЕМУ: «ЖИТТЯ ДИКИХ ТВАРИН НАВЕСНІ. ЧИТАННЯ ОПОВІДАННЯ Г. СКРЕБИЦЬКОГО ТА І. ЧАПЛІНОЇ «ХТО ЯК ВЕСНУ ЗУСТРІЧАЄ»

Собор Олена

студентка 2 курсу (спеціальності «Дошкільна освіта») заочної форми навчання

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. М. І. Замелюк

Мета: уточнити та розширити уявлення дітей про спосіб життя весною відомих (заєць, ведмідь, лисиця, вовк), розуміти та самостійно пояснювати причину змін у поведінці тварин весною, формувати вміння виділяти цікаве та відмінне у зовнішньому вигляді звірів, виховувати інтерес до життя тварин. Удосконалювати граматичну правильність мови. Спонукати дітей до утворення нових граматичних форм з допомогою суфіксів

(лисиця – лисенятко, ведмідь – ведмежатко). Збагачувати словник дітей спорідненими словами (ліс, лисочок). Виховувати бережне ставлення до природи. Знайомити дітей з діяльністю людей з охорони рідного краю. Залучати до участі у збереженні та відновленні природного оточення міста, лісу, села.

Методи і прийоми: розглядання картин, бесіда, використання усної народної творчості та художньої літератури, питання, порівняння, пояснення, хвала.

Матеріали: ілюстрації із зображенням тварин, оповідання «Хто як весну зустрічає».

Хід заняття

Діти, чи буваєте ви у лісі? А як часто ви туди ходите? З ким ви любите ходити до лісу? Розкажіть, які звірі там мешкають. Чи відомо вам, що в лісі живуть дикі, а не свійські тварини? Кого ви знаєте із диких тварин? Ану, відгадайте загадку!

У темнім лісі проживає,
Довгий хвіст пухнастий має,
Їй на місці не сидиться,
А зовуть її .... (лисиця)

Діти, подивіться уважно на цю картину. Кого ж ви бачите на ній? Погляньте, у лисички на голові є гострі невеличкі вушка, продовгуваті очі, видовжена мордочка, на кінці якої є маленький носик та ротик. Тулуб лисички вкритий шерстю, яка оберігає її зимою від холоду. Тулуб закінчується пухнастим хвостиком. У неї є також чотири лапки, які дуже сильні і закінчуються кігтиками. Чи знаєте ви, що з початком весни у лисиці випадає теплий підшерсток, що гріє її взимку? Але дбайлива лисичка використовує його для того, щоб вистелити лігво, де будуть рости її лисенятка. Коли сонечко вже зігріє землю, лисиця витягує малят із нірки знайомитись з лісом. Давайте послухаємо ще одну загадку:

Хоч у нього шуба є,
Та, як холод настає,
Він не їсть тоді, не п'є,
І не ходить, не гуляє, а у лігво спати лягає.

Дістаю *картинку* з ведмедем і спонукаю дітей до опису. Для полегшення даю план-зразок на основі запитань:

Яка тварина зображена?
Чим вкрите тіло ведмедя?
Які частини тіла він має?

Після опису розказую про зміни, які відбулися у поведінці тварин. Узимку ведмежа знаходиться в барлозі, де їм тепло і затишно, але з приходом весни ведмедиця виводить своїх малят з барлоги, і ті розпочинають жити у лісі.

Втомилися? *Давайте проведемо фізкультхвилинку.*

Встаньте, діти, посміхніться,
Землі нашій уклоніться
За щасливий день вчорашній.
І до сонця потягніться,
Вліво, вправо покрутіться,
Раз присядьте, два присядьте
І на килим гарно сядьте.

А тепер будьте уважні і відгадайте ще одну загадку:

По полю та лісу гуляє,
Овечок хапає та всіх лякає. (Вовк)

Дістаю *картинку* із зображенням вовка, викликаю одну дитину, яка хоче описати цього звіра. Після опису питаю: А хто у лісі із звірят найспритніший? Читаю загадку про зайчика:

Улітку сіренький, а взимку біленький.

Показую *картинку* із зайчиком. Описують тваринку, і я розповідаю їм про зміни у поведінці весною у зайчика. Діти, коли ми повторили про диких тварин, послухайте оповідання про те, хто як із цих тварин зустрічає весну.

Читання оповідання Г. Скребицького та І. Чапліної «Хто як весну зустрічає». Про що тварини турбуються навесні? (пошук їжі та виведення малят) Де влаштовують свої гнізда птахи? (на деревах, стріхах) З якими труднощами зустрічаються звірі в період виведення малят? (знайти безпечне місце для гнізда, їжу, захистити малят від голоду на небезпеки). А чому тварини важливі для природи? Якими б були парки, ліси без тварин? А як ви поводите себе у лісі? Діти, будьте обережними, коли відпочиваєте у лісі, бо ліс – це домівка звірят. Поводьте себе чемно, неначе в гостях. Не залишайте сміття – це дуже шкодить тваринам, краще лишіть трішки хлібчика, який буде смачними ласощами для лісових мешканців.

У підсумку заняття закріплюю поняття про те, що наша природа різноманітна і красива. Її потрібно берегти. Любити природу – це охороняти її!

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Солтис Василь

студент 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського
Науковий керівник – викладач, к. пед. н. **О. В. Гнепа**

Розглядаються особливості нової української школи. Представлено переваги і недоліки цієї освітньої реформи.

Нова українська школа (далі – НУШ) – реформа шкільної освіти, яка була запроваджена з 1 вересня 2018 року у всіх перших класах нашої країни. Через рік поширилась і на другі класи. Мета Нової української школи – всебічний розвиток дитини відповідно до її індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування ключових компетентностей та цінностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечить її життя у суспільстві [4]. Проаналізуємо переваги освітньої реформи, не оминаючи також певних недоліків.

Мета дослідження – висвітлити потенціал нової української школи та визначити труднощі реалізації цієї освітньої реформи.

Перше моє знайомство з реформою Нової української школи відбулося в Інтернеті на сторінках веб-ресурсів. Значний інтерес до модернізації освіти зумовлений моїм навчанням у педагогічному коледжі і майбутньою роботою у сфері освіти. Поступово розуміння НУШ поглиблювалось під час занять із педагогіки, на засіданнях студентського наукового товариства, у результаті самоосвіти.

Загальновідомо, що причиною освітніх реформ було те, що діти покоління «Зед», тобто, народжені в еру інформаційних технологій, зовсім не ті, якими були раніше їхні батьки. Як тільки школярі зіштовхуються з якимись проблемами, вони не просять батьків про допомогу, а відразу «гуглять», тобто знаходять відповідь на будь-яке питання, яке їх цікавить, за допомогою свого гаджета [2]. Тому заклади освіти теж мають змінюватися згідно потреб дітей, адже діти не хочуть вчити і розуміти те, що просто заучується вже багато років поспіль. Школярі прагнуть дізнаватися те, що принесе їм максимальну користь у повсякденному житті, проводити експерименти, брати активну участь у творенні науки.

Ініціаторами змін в освіті були не лише педагоги, але й батьки, було вирішено провести глобальну модернізацію та повне переосмислення навчального процесу у школі, починаючи з початкової освіти. Найперше це торкнулося вчителів. Адже, для того, щоб реалізувати якісь нововведення, варто почати із самих себе, тобто тих, хто є рушійною силою у становленні учнів. У дитинстві здавалося, що вчителі все знають, не можуть помилятися. Тобто в центрі уваги був вчитель, а діти його мали слухати і виконувати вказівки, без права висловити свою точку зору. Намагаючись зрозуміти, де використовується поданий педагогом матеріал у повсякденному житті, зазвичай чули, «що це потрібно, згодиться у житті» і на цьому поясненні завершувалося.

НУШ кардинально змінила підхід до вивчення матеріалу. На даному етапі у школах реалізується принцип дитиноцентризму, що максимально наближує навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів. Інтереси учня стають цінностями освіти [3, с. 18-19]. Варто зауважити, що ідея дитиноцентризму відображена у працях Василя Сухомлинського «Шлях до серця дитини» (1963), «Серце віддаю дітям» (1969), який у центрі уваги завжди ставив дитину, поважав її особистість. Талановитий педагог наголошував, що наставник не повинен орієнтуватися на середнього учня, потрібно брати до уваги кожного, його внутрішній світ, адже всі різні [1]. В. Сухомлинський пояснював, що «у вихованні всебічно розвиненої людини взагалі немає нічого другорядного, все тут важливе, і коли що-небудь упущено або зроблено неправильно, руйнуються основи гармонії, якою є всебічний розвиток як єдине ціле». Його багаторічний педагогічний досвід доводить, що хоча він і жив у минулому столітті, але школа вже у той час потребувала змін.

У зв'язку із запровадженням НУШ у всіх перших класах нашої держави із 1 вересня 2018 року педагоги повинні були пройти так звану сертифікацію. Першим її етапом став перегляд на платформі Ed-Era онлайн-курсу для вчителів початкової школи, який тривав 60 годин. Курс поділений на 6 модулів, де представлено багато цікавих роликів. Він обов'язковий для проходження тим, хто набрав 1 клас, і зараховувався як підвищення кваліфікації [5]. Це перший онлайн-курс, який Міністерство освіти і науки України зобов'язало пройти вчителів.

На нашу думку ефективність онлайн-курсу і тих курсів підвищення кваліфікації, які викладачі повинні пройти один раз на п'ять років, є рівнозначною. Досить часто вчителі переглядали не всі ролики, а одразу виконували тести з метою швидшого отримання сертифікатів. Інша крайність: за педагогів, які не звикли користуватися комп'ютером, онлайн-курси проходили вчителі інформатики.

Влітку 2018 року вчителі проходили тренінги при районних відділах освіти, де на практиці знайомились з новими методами навчання і формами роботи. Однією з них є робота з кубиками Lego, які можна використовувати на кожному уроці. Наприклад, відповідаючи на запитання, учні підносять цеглинку певного кольору і вчитель бачить, розуміють діти матеріал чи ні.

Також в інтернеті створено багато вчительських груп, де педагоги радяться, діляться досвідом та бесіднують про НУШ в цілому. Ось найпоширеніші зауваження вчителів, висвітлені на сторінках інтернет-

ресурсів:

- не все, заплановане у міністерстві, вдається учителям на практиці;
- складність роботи вчителя згідно НУШ. Багато часу педагог витрачає на складання календарних щотижневих планів, написання конспектів уроків, пошук завдань і підготовку до самих уроків, ведення зошитів спостережень;
- відсутні детальні пояснення, як втілювати окремі положення НУШ, і куди звертатись за відповіддю;
- брак коштів на оформлення другого класу за новими вимогами. На відміну від перших класів, які були забезпечені методичними матеріалами, класоводи других класів змушені купувати їх самостійно;
- доцільність створення у класі семи навчальних зон, враховуючи недостатню кількість місця у класах;
- перевантаження кабінетів наочною, тобто не врахування правильного співвідношення наочного та абстрактного;
- труднощі у переключенні із тем тижня до модульної програми, яка розподілена по місяцях;
- складність роботи із дітьми із особливими потребами.

І ще чимало запитань, на які ніхто так і не дає відповіді. Час від часу учителів збирають у районних освітніх центрах, де тренери НУШ навчають їх, як втілювати основні ідеї НУШ на практиці. Але цього недостатньо.

Реформа НУШ реалізується у закладах загальної середньої освіти лише другий рік. Перші результати покаже ДПА після 4 класу. Ось тоді зможемо зробити остаточні висновки щодо цієї реформи. На даному етапі як вчителі, так і студенти вищих педагогічних навчальних закладів застосовують нові методи, засоби і форми навчання на практиці. На нашу думку, українській освіті потрібний час для адаптації до нової освітньої реформи та її реалізації. Не все вдається із першого разу. Але бажання, творчість, ініціативність педагогів обов'язково принесуть результати.

Література:

1. Карпенко О. Є. *Ідея дитиноцентризму у спадщині Василя Сухомлинського. Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 18. С. 41–46: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2015_18_8.
2. Мірошникова А. *Як вчителям порозумітися з «цифровим» поколінням дітей. Освіторія* <https://osvitoria.media/opinions/yak-vchytelyam-porozumitysya-z-tsyfrovym-pokolinnnyam-ditej-porady-psyhologa/>
3. *Нова українська школа: poradnik dla vchytelya / za zag. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.*
4. Новосад Г. *Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 07 грудня 2018 року № 1362. Наказ МОН № 21 від 09.01.2020 року: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/69512/.*
5. *Онлайн-курс для вчителів початкової школи. Ed-Era. 2018: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:MON-EDERA-OSVITORIA+ST101+st101/a>*

ОСОБЛИВОСТІ СТАТЕВОРОЛЬОВОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ У ПІДЛІТКІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Солтис Василь

студент 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського

Науковий керівник – викладач психології, викладач-методист Б. С. Шахраюк

Проаналізовано стан проблеми в сучасній психолого-педагогічній науці, визначено чинники становлення статевої ідентифікації підлітків.

Підлітковий вік – це період завершення дитинства, початку статевого дозрівання дитини. Цей вік є важливим етапом становлення статевої ідентичності, бо саме у цьому віці відбувається активне усвідомлення суті своїх ставлень до інших людей та самого себе, розширюється й уточнюється статево самовизначення. Саме у підлітковому віці відбувається становлення статевої ідентичності, яка є внутрішнім переживанням своєї статевої належності, набуттям гендерної ролі й уподібненням до неї.

Підлітковий вік відзначений у психології як найбільш критичний період онтогенезу (Н. Толстих, Д. Фельдштейн, Д. Ельконін), пов'язаний з якісною перебудовою в сфері самосвідомості. Цій проблемі присвячені дослідження багатьох закордонних і вітчизняних психологів (Л. Божович, І. Кон, О. Леонтьєв, Н. Толстих, Х. Ремшмідт, Д. Фельдштейн, Е. Еріксон), якими відзначається значна зміна в розвитку самосвідомості в підлітків. Вивчено різні аспекти статево-рольових стереотипів з погляду виконання ними психологічних і соціальних функцій (В. Агеєв), дослідження мужності-жіночності (В. Є.Каган), специфіка присвоєння соціальних норм дітям різної статі (Б. Хасан, Ю. Тюменева).

Аналіз літературних даних дозволяє охарактеризувати статево ідентичність як динамічне утворення, що проявляється на кожному з вікових етапів якісними перебудовами в свідомості й переживаннями людиною себе як представника окремої статі. Статево ідентичність інтегрує окремі сторони особистості в єдине ціле, це дозволяє зробити висновок про те, що стадії розвитку ідентичності відповідають стадіям розвитку особистості [3].

Поняття статевої ідентифікації визначається як процес набуття дитиною психологічних та поведінкових рис (С. Головін); як формування уявлень та поведінки, обумовлених статтю; як статево-рольова ідентифікація (Л. Колберг); як психічна стать та статеві ролі; як результат ставлення батьків до своїх дітей; як усвідомлена статева приналежність індивіда (І. Кон). Більшість авторів поділяють статево-рольову ідентичність на дві складові: статева ідентичність – розуміння приналежності себе до певної статі; власне статево-рольова ідентичність – знання та засвоєння ролей чоловіка та жінки.

Ідентичність – одна з найістотніших характеристик людини, без якої вона не може існувати як свідомо автономна особистість. За визначенням Е. Еріксона, ідентичність базується на відчутті тотожності самому собі і неперервності свого існування в часі й просторі, а також на усвідомленні факту, що цю тотожність і неперервність визнає оточення [5, с. 59].

Сучасні дослідження статевої ідентичності вказують на складний характер цього особистісного утворення. Воно розглядається перед усім як усвідомлення та переживання індивідом позиції Я відносно деяких образів-еталонів статі. Набуття індивідом психологічних і поведінкових властивостей, характерних для жінок або чоловіків, визначають як статево-рольову соціалізацію. В процесі статево-рольової соціалізації та формування гендерної ідентичності важливу роль відіграють соціальні та культурні фактори, що впливають на формування психологічної статі особистості [5].

Статева ідентичність, яку можна вважати однією з найістотніших із усіх рольових ідентичностей, пов'язана з розділенням людей на групи чоловіків та жінок і усвідомленням належності людини до тієї чи іншої статі.

Статеві та гендерні ролі мають надзвичайно велике значення для нормальної соціалізації особистості серед безлічі ролей, що їх засвоює людина. Ці ролі тісно пов'язані з усвідомленням себе представником певної статі та з нормативами поведінки, характерної для представників цієї статі. Гендерна ідентичність формується в процесі статево-рольової соціалізації. Цей процес відбувається, з одного боку, як засвоєння індивідами цінностей гендерної культури, що транслюються попередніми поколіннями, з другого – як трансформація цих цінностей, що є реалізацією притаманної молоді потреби у новаціях [1].

На становлення статево-рольової ідентифікації підлітка суттєвий вплив мають особистісні детермінанти: статева свідомість, самосвідомість, образ „Я” тощо.

На підлітковий припадає процес вторинної статевої ідентифікації, статевого усвідомлення і поведінки. Особливу роль у ньому відіграє наслідування моделей рольової поведінки. Розширення діапазону соціальних ролей поглиблює, збагачує уявлення особистості підлітка про власну відповідність гендерним нормативам. Процес розвитку гендерних ролей, як соціально зумовлених моделей статевої ролі та статево-рольової поведінки, відбувається в контексті досить важливого для життя особистості процесу, який називається соціалізацією.

Підлітковий вік – найбільш драматичний і динамічний період становлення соціальної ідентичності, зокрема гендерної (статево-рольової) ідентичності. Підліткова стадія статево-рольової соціалізації виявляється вирішальною у формуванні гендерного типу особистості. Це обумовлюється тим, що у підлітковий період формується зріла гендерна ідентичність як усвідомлення індивідом своєї статевої належності, як суб'єктивне осмислення, переживання статевої ролі, яке виявляється у єдності статевого усвідомлення та поведінки [3].

Головними факторами, що впливають на процес формування статево-рольової ідентифікації індивіда є соціум, приналежність до певної вікової, статевої або національно-етнічної групи, мала група (сім'я, шкільний клас, референтна група). Учені визнають загальну тенденцію, що проявляється у детермінації поведінки дітей відповідно до своєї статі через ідентифікацію з батьками. Наслідування ролей чоловіка і жінки, батьківської та материнської моделі поведінки і сприймання себе в навколишньому світі стає однією з головних домінант розвитку у підлітковому віці. До основних чинників статево-рольової ідентифікації підлітків також відносять: а) гендерні уявлення підліткових груп, в яких механізм статево-рольової ідентифікації тісно пов'язаний з особливостями спілкування підлітків; б) гендерні стереотипи та настанови вчителів; в) спрямованість профільного навчання; г) зміст шкільних підручників [2].

Отже, формування гендерної (статево-рольової) ідентичності – одне із головних завдань розвитку особистості у підлітковому віці, а її зміст залежить від соціальних очікувань соціуму. Установленні статево-рольової ідентифікації підлітків значна роль належить соціально-психологічним чинникам, серед яких провідну роль відіграє найближче оточення (сім'я, школа, однолітки), а також особливості та зміст навчально-виховного процесу. Становлення гендерної ідентичності підлітка проходить в умовах соціалізації особистості.

Література:

1. Говорун Т. В. *Гендерна психологія: навч. посіб.* Київ: Видав. центр «Академія», 2004. 307 с.
2. Городнова Н. М. *Проблеми статево-рольової соціалізації підлітків у сучасній школі. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Науково-методичний журнал.* 2001. Вип. 3. С. 56-63.
3. Курдибаха О. М. *Ідентифікація як механізм гендерної соціалізації підлітків. Психологія: реальність та перспективи: зб. наук. пр. РДГУ. Рівне: РДГУ, 2015. С. 144-146.*
4. Токарева Н.М. *Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу: монографія.* Кривий Ріг, 2014. 312 с.
5. Эриксон Э. *Идентичность: юность и кризис: пер. с англ. / Э. Эриксон; Москва: Прогресс, 1996. 341 с.*

РОЛЬ МУЗИЧНО-ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стасюк Богдана

студентка 1 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач хореографічних дисциплін Т. М. Царик

Розглядаються питання музично-ритмічного виховання дітей дошкільного віку. Проаналізована роль музично-дидактичних ігор у розвитку дошкільнят.

Дитячу гру як засіб ефективного педагогічного впливу на формування розумових, моральних, естетичних цінностей дітей молодшого шкільного віку визнано багатьма відомими педагогами та музикантами минулого й сучасності (О. Апраксіна, Л. Дмитрієва, М. Монтессорі, Е. Печерська, О. Ростовський, С. Русова, В. Сухомлинський та ін.) [4, с. 38].

Серед багатьох різновидів дитячих ігор слід виділити музично-дидактичні, які збагачують школярів новими враженнями, виховують у них ініціативу, самостійність, творчість, спрямовані, насамперед, на розвиток музичних здібностей (відчуття ритму, ладу, музичної пам'яті, уміння розрізняти звуки по висоті, тривалості тощо).

Музично-дидактичні ігри – це засіб активізації мислення, розумових і творчих здібностей дітей дошкільного віку. Їх доцільно використовувати на уроках музичного мистецтва, на заняттях ритміки при повторенні й закріпленні навчального матеріалу, перевірки знань. Перевагу треба надавати таким іграм, які передбачають участь у них більшості дітей групи, швидку відповідь, зосередження довільної уваги [5, с. 12].

Структурні складові дидактичної гри – це дидактичне завдання, ігровий задум, ігровий початок, ігрові дії, правила гри, підбиття підсумків.

Музично-дидактичні ігри – це навчальні матеріали, які дають змогу допомагати дітям в ігровій формі комплексно сприймати музичні твори, викликати у дітей зорову, слухову і рухову активність і тим самим розширювати їхнє сприймання музики у цілому.

Відомий педагог, доктор педагогічних наук Олександра Усова називала музично-дидактичні ігри провідним засобом музичного виховання. Через них дитина вчиться розрізняти характер музики, її жанри, розвиває ладове сприйняття, почуття ритму, тембру, звуковисотність. Наталія Ветлугіна стверджувала, що музично-дидактичні ігри дають змогу створити умови, які сприяють сенсорному розвитку дитини, їх зміст, структура, ігрові дії спрямовані на планомірний і систематичний розвиток висотного, динамічного та тембрового слуху [2, с. 88].

На думку багатьох учених музично-ритмічна діяльність впливає на фізіологічні процеси, оскільки рухи, вправи, таночки, ігри під музику здатні прискорити чи уповільнити темп дихання та серцебиття. Уповільнення пульсу приводить до стану спокою чи задоволення, його прискорення – до втоми й незадоволення

Слід зазначити, що музично-ритмічні рухи зміцнюють дитячий організм, покращують дихання, кровообіг, збуджують нервову систему і викликають посилену діяльність вищих відділів головного мозку, що, в свою чергу, покращує асоціативні, інтелектуальні і вольові процеси. Більшість рухів, на яких побудовані музичні ігри, вправи, таночки, хороводи – це основні рухи (ходьба, біг, стрибки, підскоки, повороти, кружляння). Вони сприяють зміцненню м'язів ніг, рук, виробленню правильної постави, ритмічності тощо. Окрім цього, рухи, які виконуються під музику, завжди супроводжуються емоційним підйомом і тому позитивно впливають на загальний стан організму і здоров'я дошкільників.

Музично-рухові вправи, ігри, поліпшуючи якість рухів дітей, роблячи їх більш виразними, пружними, пластичними, водночас допомагають орієнтуватися в просторі, розвивають кроки, стрибки, підскоки, біг тощо, впливають на розвиток музичності, особливо на розвиток відчуття ритму.

Використання різних видів музичної діяльності, зокрема, музично-ритмічних рухів, у повсякденному житті дитячого садка сприяє розвитку музичних і пізнавальних здібностей дітей, активізує мислення, увагу, розвиває уяву, фантазію, виховує активність, дисципліну, покращує моторику та загальний стан організму. Головним напрямком роботи над музично-ритмічними рухами є систематичний музичний розвиток дітей [3, с. 52].

Необхідно зазначити, що музично-ритмічні рухи, які є основою музичних ігор і таночків, займають чинне місце у житті дошкільників. Рухова діяльність дітей у грі залучає до роботи різні м'язи, сприяючи м'язовому навантаженню і попереджаючи стомлення [1, с. 9]. Окрім цього, зміст, характер рухів у грі визначаються музикою, що впливає на розвиток музичних здібностей дітей, виховання дружніх стосунків між ними, а також формування культури поведінки тощо. Під час музичної гри діти передають у діях образи тих чи інших персонажів, відповідно до характеру музики, що сприяє поліпшенню їхнього настрою та емоційного стану. Таночки розвивають творчість, естетичні прояви. Вони більш складні, ніж вправи й ігри та вимагають поступового засвоєння танцювальних рухів.

Оскільки одним з основних завдань музичного виховання дітей є розвиток музичних здібностей, можна

кваліфікувати ігри, саме на цій підставі – їх можливостям в розвитку кожної з трьох основних музичних здібностей: відчуття ладу, музично-слухових уявлень і відчуття ритму.

Музично-дидактичні ігри для розвитку відчуття ладу сприяють пізнаванню знайомих мелодій, визначенню характеру музики, зміни побудови в окремих частинах твору, розрізненню жанру. Тут можуть застосовуватися всі види музично-дидактичних ігор. Це і настільні ігри типу лото, де діти закріплюють відповідний малюнок мелодії, використовуються рухливі ігри, сюжетні і не сюжетні, в яких діти узгоджують рухи персонажів з характером музики, зміною жанрів [5, с. 18].

Музично-дидактичні ігри для розвитку музично-слухових уявлень пов'язаних з розрізненням і відтворенням звуковисотного руху. Дітям подобаються ігри, що включають відтворення мелодії голосом або на музичному інструменті. Для активізації музично-слухових уявлень застосовуються музично-дидактичні настільні і хороводи-ігри.

Розвиток відчуття ритму, здатності активно переживати музику, відчувати емоційну виразність музичного ритму і точно його відтворювати – передбачає використання музично-дидактичних ігор пов'язаних з відтворенням ритмічного малюнка мелодії на музичних інструментах і передачею зміни характеру музики за допомогою рухів. Застосовуються всі види ігор для передачі ритму і характеру музики в рухах.

Отже, застосування музично-дидактичних ігор відіграє дуже важливу роль у житті та розвитку дошкільнят. Музично-дидактичні ігри об'єднують в собі різне поєднання методів музичного виховання. Образна, ігрова форма, застосування різноманітних вправ дозволяють підтримувати у дітей інтерес до діяльності, здійснювати її успішніше. З кожним роком все більше уваги надається розвитку творчої активності та творчих здібностей дітей дошкільного віку. Застосування музично-дидактичних ігор на заняттях дає можливість сприяти творчому та загальному розвитку, закладанню основ духовної культури особистості.

Література:

1. Вільчаковський Е. С., Денисенко Н. Ф., Шевченко Ю. М. *Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку: Навчально-методичний посібник*. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 128 с.
2. Ветлугіна Н. О. *Музичний розвиток дитини*. Київ: Муз. Україна, 1990. 255 с.
3. Виноградов Л. В. *Развитие музыкальных способностей у дошкольников*. СПб.: Речь, Образовательные проекты. Москва: Сфера, 2009. 160 с.
4. Завалко К. Фір С. *Основи Орф-педагогіки: навчально-методичний посібник / під заг. редакцією К. В. Завалко*. Чернівці: ПАТ «ПВК» Десна», 2018. 162 с.
5. Ротт З. Я. *Музыкально-дидактические игры для детей дошкольного возраста*. Москва: Айрис-пресс, 2005. 58 с.

ІЛЮСТРАТИВНЕ МАЛЮВАННЯ – ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ МАЛЮНКІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стельмащук Ольга

студентка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач С. І. Боярчук

Розглянуто особливості збагачення художньої виразності малювання у жанрі книжкової ілюстрації дітей старшого дошкільного віку.

Одним із найефективніших засобів розвитку образного мислення, уяви і емоційно-цілісного ставлення дітей до світу є мистецтво. Саме воно, є засобом впливу на почуття, відчуття, психіку дитини, на її естетичний, розумовий і моральний розвиток. Під впливом образотворчої діяльності формуються певні судження, способи сприйняття, відчуття.

Експериментальні дослідження (Н. Сакуліної, В. Котляра, Г. Підкурғанної) свідчать про те, що в умовах цілеспрямованого навчання дітям дошкільного віку доступні засоби композиційної виразності. На думку дослідників (Н. Сакуліної, Т. Комарової, Т. Казакової, В. Котляра та ін.), дошкільникам доступні такі засоби композиційної виразності в малюнку, як: ритмічна організація елементів композиції; вибір формату зображувального поля, який відповідає змісту аплікації; виділення смислового центру; передача статичності на основі симетрії та динаміки; найпростіші способи відображення багатоплановості.

Малювання – це створення зображення на площині за допомогою формуютьвальних плям, ліній і кольору. Ілюстративне малювання – це виконання малюнків до літературних творів, тобто малюнків що пояснюють певний зміст [4].

Ілюстративне малювання за своїм характером близьке до малювання по пам'яті. Коли діти малюють по пам'яті, то відтворюють образи такими, якими їх запам'ятали, а під час малювання ілюстрацій до літературних творів – так, як їх описав автор [1, с. 56].

Щоб керувати дитячою творчістю під час ілюстрування літературних творів, вихователь повинен вміло вибрати епізоди для ілюстрацій, враховувати придатність змісту твору до зображення його графічним

способом. Краще, коли зображення великі і розміщені на одній сторінці.

У книзі для дітей взаємодіють два види мистецтва: художнє слово, що виражає ідейний зміст у цілому та ілюстрація, що зображує його візуальні сторони, які доступні і зрозумілі дітям. Ілюстрація містить сюжет, що дозволяє показати неіснуючий світ, фантазії, уяви.

Основними виражальними засобами ілюстративного малювання є ритм, колір, композиція. Саме тому для ілюстрації відбираються прості за змістом епізоди, які композиційно легко побудувати. Завдання вихователя – обрати казки, в яких події хвилюють дітей, а нескладні епізоди легко малювати, при цьому дітей треба спрямувати на пошуки способів передачі виразності образів [4, с. 13].

Дослідна робота на етапі констатувального експерименту була спрямована на виявлення рівнів оволодіння дітьми засобами художньої виразності, композиційних вмінь і навичок дітей старшого дошкільного віку.

На першому етапі роботи, ми виявили рівень художнього сприйняття ілюстрацій дітьми старшого дошкільного віку. Основні показники художнього сприйняття книжкової ілюстрації дітьми: дитина відчуває стійкий інтерес, захоплено розглядає ілюстрації. Співпереживає героям, емоційно відгукується на художній образ, співвідносить ілюстрації з текстом даного літературного твору. Розуміє єдність засобів художньої виразності і змісту. Має уявлення про книжкову графіку та її особливості. Усвідомлює такі засоби виразності, як жести, міміка, колір. Перераховує всі об'єкти і виділяє головний. Є уявлення про значення ілюстрації в книзі. Розуміння особливостей використаних художником засобів виразності залежно від стилю і жанру літературного твору. Уявлення про книжкову графіку, її зв'язок з текстом, знання засобів художньої виразності, імен 2-3 художників – ілюстраторів і творів, які вони ілюстрували.

Для того щоб виявити сформованість композиційних вмінь і навичок дітей старшого дошкільного віку, ми також врахували такі критерії та оцінки створених дітьми зображень: передача кольору; передача перспективи; передача головних та другорядних персонажів; передача ритму, динаміки рухів, композиції. Критерії включали різні показники, для того щоб можна було диференціювати рівні успішності засвоєння дітьми різних компонентів і виразних засобів, за допомогою яких передається сюжет і композиція дитячих малюнків.

На основі виділених критеріїв ми визначили рівні сформованості у дітей старшого дошкільного віку навичок виконання сюжетної композиції та використання засобів виразності у малюнку: низький, середній і високий. Результати констатувального експериментального зрізу свідчать, що понад 26,1% (6) дітей, які брали участь в експерименті, мають низький рівень розвитку навичок виконання сюжетної композиції. До середнього рівня ми віднесли 43,5% (10) дітей. Високого рівня досягло 30,4% (7) дітей старшого дошкільного віку.

Результати констатувального експерименту дозволили нам зробити висновки, що на практиці далеко не повністю використовуються виховні можливості образотворчої діяльності, зокрема і малювання у жанрі книжкової ілюстрації. У повсякденній роботі діти не завжди мають можливість самовираження, так як їм часто нав'язують визначені штампи та стереотипи, а вихователі не наважуються надавати у користування дітей різноманітні матеріали.

У ході нашого дослідження було виявлено інтерес дітей до українських народних казок, які були ілюстровані різними художниками. Рівень зацікавленості ілюстрованою книгою був значно вищий, ніж неілюстрованою, також помітна суттєва різниця у їх сприйманні. Найбільш привабливими для дітей виявились ілюстрації І. Вишинського «Солом'яний бичок», А. Гілевич «Колосок», «Коза – дореза», В. Голозубова «Лисичка і журавель».

На основі результатів констатувального етапу дослідження ми виокремили завдання подальшої роботи: ознайомлення з ілюстраціями дитячої книги як видом графічного мистецтва, закономірностями їх побудови, викликати інтерес, емоції, почуття під час сприймання ілюстрацій; продовжувати вчити дітей виділяти головне в ілюстрації; удосконалити вміння дітей передавати нескладний зміст літературного твору у малюнках; вчити дітей колективно виконувати сюжетний малюнок: обговорювати разом сюжет, домовлятися про послідовність його виконання, враховувати задум інших дітей, розподіляти між собою завдання та колективно його виконувати, враховуючи при цьому закономірності композиції; вчити правильно розміщувати композиційний центр як на всій поверхні предметної площини (без передачі неба і землі), так і зображення на аркуші паперу землі і неба; виявляти в сюжетному малюнку головне розміром, кольором; виявляти задум композиції з урахуванням елементарних правил, прийомів і засобів побудови композиції (ритму, рівноваги тощо); зображувати контрастно образи; формувати і розвивати у дітей вміння збагачувати зміст і засоби виразності власних сюжетних малюнків, спираючись на художні прийоми, запозичені у ілюстраторів; розвивати естетичні почуття у дітей під час створення ілюстрацій.

Література:

1. Мухіна В. *Методика навчання образотворчої діяльності*. Київ, 2003. С. 74
2. Коровіна Л. *Як намалювати казку за допомогою чарівної кульки*. Вихователь-методист дошкільного закладу: щомісячний спеціалізований журнал. 2016. № 9. С. 51-57.
3. Сухорукова Г., Дронова О., Голота Н., Янцур Л. *Образотворче мистецтво з методикою викладання у дошкільному навчальному закладі*. Київ, 2014. С. 149
4. Сухорукова Г. *Малювання за народними казками*. Дошкільне виховання. 2004. № 8. С. 1.
5. *Українські художники-ілюстратори дитячої книги / уклад. О. І. Білан*. Львів, 2004. 120 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АДЕКВАТНОЇ САМООЦІНКИ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Стрільчук Мирослава

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського

Науковий керівник – викладач психології, викладач-методист Б. С. Шахраюк

Розглядається сутність поняття самооцінка. Аналізуються особливості формування адекватної самооцінки у дітей підліткового віку.

Підлітковий вік – це «перехідний» період між дитинством та дорослістю. Цей вік є важливим етапом формування самооцінки. Самооцінка впливає на формування стилю поведінки і життєдіяльність людини. Самооцінка – це уявлення людини про саму себе, свої можливості, відносини з іншими людьми.

Цій проблемі присвячені дослідження багатьох закордонних і вітчизняних психологів (М. Савчин, Г. Костюк, М. Заброцький, І. Кон, Д. Фельдштейн та інші), якими відзначається значна зміна в розвитку самосвідомості в підлітків. Психологічні дослідження переконливо доводять, що особливості самооцінки впливають і на емоційний стан, і на фізичні здібності, і на стосунки з оточуючими.

Самооцінка як центральне утворення особистості охоплює разом із знаннями про себе оцінку людиною своїх фізичних характеристик, здібностей, етичних якостей і вчинків, у підлітковому віці детермінована особливостями процесів розвитку самосвідомості. Розвиток самосвідомості та її найважливішої сторони – самооцінки – це складний і тривалий процес, що супроводжується у підлітка цілою гамою переживань [1].

У психологічних дослідженнях самооцінка інтерпретується як емоційно-оціночна складова Я-концепції, особистісне утворення, що бере безпосередню участь в регуляції поведінки і діяльності, як автономна характеристика особистості [3]. Самооцінка є складним особистісним утворенням і відноситься до фундаментальних властивостей особистості. У ній відбувається те, що Людина дізнається про себе від інших, і її власна активність, спрямована на усвідомлення своїх дій і особистісних якостей [2].

Підлітковий період – це період інтенсивного формування самооцінки, бурхливого розвитку самосвідомості як здатності спрямовувати свідомість на власні психічні процеси, включаючи і складний світ своїх переживань, потреби пізнати себе як особистість. На межі молодшого шкільного віку і підліткового відбувається криза самооцінки. Помічено різкий зріст незадоволеності собою. Було встановлено, що в підлітковий період формується вміння оцінювати себе не тільки через вимоги авторитетних дорослих, а й через власні вимоги [4].

Формування самооцінки підлітків відбувається у декілька стадій, залежно від віку.

Перша стадія (10-11 років) – дітям притаманна особлива критичність самооцінки

Друга стадія (12-13 років) – на фоні загальної самооцінки більшості підлітків з'являється ситуативне ставлення до себе, нерідко, негативне і залежить від оточуючих, найбільше однолітків.

Третя стадія (14-15 років) – розвиток самооцінки на цій стадії характеризується орієнтацією підлітка на певний «ідеал», який складається з ідеальних рис інших людей.

Старший підлітковий вік (15-16) років – це найскладніший з усього дитячого віку, який вважається періодом становлення особистості [4].

Існує три форми самооцінки:

1. Завищена – характеризується переоцінкою своїх можливостей, егоїзмом та перевагою над оточуючими, зневагою до думки інших.

2. Адекватна – характеризується знанням себе і правильним відношенням до інших.

3. Занижена – недооцінка своїх можливостей, невпевненість, постійне відчуття тривоги [4].

Основні завдання дослідження полягали у вивченні особливостей самооцінки підлітків. З цією метою використано методику «Самооцінка» [1].

Дослідження проводилось у місті Володимирі-Волинському на базі ЗОШ I-III ступеня №1. Вивчалася підліткова група з 40 чоловік 12 – 13 років.

Аналізуючи отримані результати, можна зробити такі висновки: неадекватно високий рівень самооцінки проявляється у 5 % опитуваних підлітків, високий рівень самооцінки показали 7,5 % опитуваних, вищий від середнього – 25%, середній рівень – 30%, нижчий від середнього – 17,5%, низький – 12,5%, неадекватно низький – 2,5 % опитуваних.

Адекватна самооцінка відповідає двом позиціям (рівням) психодіагностичної шкали: «середній», «вищий від середнього».

Підлітки з адекватною самооцінкою (55%) правильно зіставляють свої можливості і здібності, достатньо критично ставляться до себе, ставлять перед собою реальні завдання, вміють прогнозувати адекватне відношення оточуючих до результатів своєї діяльності. Їх поведінка неконфліктна.

При самооцінці «високий рівень», «вищий від середнього» підлітки справедливо цінують та поважають себе, задоволені собою, у них розвинене почуття власної гідності.

При самооцінці «середній рівень» підлітки вважають себе, але знають свої слабкі сторони і прагнуть до самовдосконалення.

Завищена самооцінка відповідає рівню «неадекватно високий» за психодіагностичною шкалою. При завищеній самооцінці у підлітків виникає неправильна уява про себе, ідеалізований образ своєї особистості. Вони переоцінюють свої можливості, орієнтовані на успіх, ігнорують невдачі. Сприйняття реальності у них часто емоційне. Справедливу критику на свою адресу сприймають як причепливість. Такі підлітки конфліктні, в конфлікті поводить себе активно, роблячи ставку на перемогу.

Занижена самооцінка відповідає трьом позиціям (рівням) в психодіагностичній шкалі: «неадекватно низький», «низький» і «нижчий від середнього».

Для підлітків із заниженим рівнем самооцінки (32,5%) притаманний комплекс неповноцінності. Вони невпевнені в собі, несміливі, пасивні, відрізняються надмірною вимогливістю до себе і ще більшою вимогливістю до інших. Вони нудні, у себе та інших бачать тільки недоліки. Такі підлітки конфліктні. Причини конфліктів часто виникають через їх нетерплячість до інших людей.

Таким чином, результати дослідження самооцінки у дітей підліткового віку показали, що серед опитуваних досить велика кількість дітей має низьку самооцінку. У таких дітей виникають проблеми в навчанні, в спілкуванні з однолітками, оскільки вони невпевнено почувають себе, вступаючи в контакт з людьми. Підліток часто шукає у собі якісь недоліки, які призводять до формування комплексів. Саме це і призводить до заниження самооцінки. За низької самооцінки підліток недооцінює свої можливості і прагне до виконання тільки найпростіших завдань, що заважає його самоствердженню.

Висновки. Формування адекватної самооцінки – одне із головних завдань розвитку особистості у підлітковому віці, а її зміст залежить від таких основних умов: прийняття батьками дитини; встановлення зрозумілих правил поведінки; наданням дитині свободи дій(у встановлених батьками межах).

Оптимальним шляхом процесу формування адекватної самооцінки є поєднання різних форм роботи з підлітками(розвиваючі заняття, групові та індивідуальні заняття з елементами тренінгу), з педагогами, методистами, психологами, з батьками досліджуваних.

Література:

1. Галузяк В. М. *Діагностичний інструментарій класного керівника*. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. 304 с.
2. Савчин М. В. *Вікова психологія*. Київ: Академвидав, 2006. 360 с.
3. *Вивчення особистості підлітка / за ред. М. Т. Дригус*. Київ: Інститут психології АПН України, 1994. 128 с.
4. Остапенко Г. В. *Самооцінка в підлітковому віці*. Наука і освіта. 2004. №3. С. 130–132.
5. Токарева Н.М. *Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу: монографія*. Кривий Ріг, 2014. 312 с.

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЯК ОСНОВИ САМОРОЗВИТКУ УЧНІВ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Суплінчак Неля

студентка 2-го курсу спеціальності «Початкова освіта»
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – доцент, к. психол. н. Л. Й. Скалич

Висвітлено основні вимоги щодо організації самостійної роботи в системі початкової освіти; окреслено окремі недоліки в практиці організації самостійних робіт; за допомогою педагогічного експерименту перевірено ефективність застосування різноманітних видів самостійних робіт.

В умовах, коли якість навчання молодших школярів набуває особливого значення, проблема самостійної роботи як основи саморозвитку учнів в навчальному процесі повстає особливо гостро. Початкова ланка освіти повинна не тільки дати учням певну систему знань, а й формувати в них навички самостійного учіння. Для цього проводяться пошуки таких методів організаційних форм навчання, які сприятимуть розвитку їхньої самостійності.

Для того, щоб дитина могла вільно і міцно засвоювати знання, треба розвивати аналітичне мислення, навчати виділяти істотне у навчальному матеріалі, порівнювати, робити узагальнення, доводити окремі положення, оцінювати явища події, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Цього можна досягти у процес активної самостійної діяльності. Самостійна учбова діяльність молодших школярів забезпечує більш ефективно засвоєння навчального матеріалу, якщо її організація має системний характер, забезпечує оптимальний рівень пізнавальної активності школярів, поєднує репродуктивну і продуктивну діяльність учнів та за змістом поглиблює засвоєний матеріал [3, с. 65].

Проблема розвитку самостійності учнів привертала увагу багатьох видатних педагогів. Помітним явищем в теорії розвитку самостійності учнів є роботи Є. Голанта, у яких учений визначив три види

самостійності школярів: організаційно-технічну самостійність, самостійність у практичній діяльності, самостійність у процесі пізнавальної діяльності; О. Герд. зазначав, що вчитель повинен розвинути в учнів інтерес до самостійного вивчення явищ природи, передавати їм потрібні практичні відомості та прийоми; В. Буряк розглядав самостійну роботу як вид учбової діяльності школярів, яка має бути передусім досвідченою, внутрішньо вмотивованою діяльністю.

Найбільш цілісно проблему самостійної роботи учнів у навчальному процесі та підходи до класифікації цього методу за характером пізнавальної діяльності представлено в роботах Б. Єсіпова та П. Підкасістого, які узагальнили передовий досвід застосування самостійних робіт учнів у навчанні в структурі традиційного уроку [2, с. 32].

При постановці цілей і завдань самостійної роботи необхідно враховувати наступні дидактичні вимоги: самостійна робота повинна носити цілеспрямований характер; самостійна робота повинна бути дійсно самостійною і спонукати учня при її виконанні працювати напружено; на перших порах в учнів потрібно сформулювати найпростіші навички самостійної роботи; для самостійної роботи в більшості випадків потрібно пропонувати такі завдання, виконання яких не допускає дії за готовими рецептами і шаблоном, а вимагає застосування знань у новій ситуації; в організації самостійної роботи необхідно враховувати, що для оволодіння знаннями, вмінням і навичками різних учнями потрібен різний час; завдання, пропоновані для самостійної роботи, повинні викликати інтерес учнів; самостійні роботи учнів необхідно планомірно і систематично включати в навчальний процес [1, с. 84].

Самостійна робота має великий потенціал для розвитку різних умінь школярів. Так, основними з них є: вміння працювати з книгою (підручником, текстом, довідниками, таблицями), робота за планом; класифікація, систематизація навчального матеріалу, успіх самостійної роботи нерідко залежить від вміння систематизувати навчальний матеріал; навички самоконтролю та самоаналізу. У залежності від цілей самостійної роботи можна розділити на наступні: навчальні, тренувальні, закріплюючі, повторювальні, розвиваючі, творчі, контрольні.

Основними недоліками в практиці організації самостійних робіт є слабе керування цим процесом і репродуктивний характер багатьох завдань (списати, прочитати, вивчити, повторити та ін.). Звичайно подібні завдання необхідні, але обмежувати самостійну роботу і тільки наслідувальними діями не можна, бо, це гальмує розвиток пізнавальних здібностей учнів. Істотним недоліком організації самостійної роботи є випадковість, непродуманість самостійних завдань, що порушує порядок опрацювання теми створює безсистемність у засвоєнні учнями матеріалу. Часто дітям пропонують завдання, техніку виконання яких вони ще не засвоїли. Іноді вчителі одразу або після пояснення правила пропонують вправи на цілком самостійне його застосування. У таких випадках учні роблять багато помилок, формально заучують правило, не усвідомлюючи його практичного значення.

Плануючи самостійну роботу на уроках, вчитель повинен визначити її місце на уроці залежно від рівня вимог до учнів на даному етапі оволодіння матеріалом; передбачити труднощі, які можуть виникнути під час роботи в різних групах учнів; зміст та обсяг завдань і форму, у якій вони будуть запропоновані; тривалість самостійної роботи, дидактичний матеріал, який треба підготувати; спосіб перевірки роботи.

Ефективність застосування різноманітних самостійних робіт ми перевірили в процесі експерименту, який провели під час педагогічної практики.

У контрольному класі навчальний процес здійснювався за методикою вчителя. В експериментальному класі ми навчальний процес побудували таким чином, щоб реалізувати власну методику навчання учнів, яка була спрямована на ефективне використання на уроках методу самостійної роботи. Розпочали експериментальне дослідження з виявлення в учнів ставлення до самостійної роботи провівши анкетування. На запитання: «Що, на ваш погляд, варто було б змінити в організації самостійної роботи школярів?» більшість відповіли: «Пропонувати завдання на вибір», «Частіше пропонувати творчі завдання».

Упродовж всього експериментального дослідження використовували різноманітні самостійні роботи («Коректор», творча вправа «Я-особистість», «Працюю сам», «Світ без тебе», виконання тестового завдання «А з чого починається успіх?», робота з таблицею «Алгоритм досягнення успіху», робота з картками, самостійна робота за підручником, робота з таблицями «Ввічливі слова», «Вчинок і наслідок», робота (в групах) за тематичним словником) на етапах: актуалізації опорних знань, вивчення нового матеріалу, узагальнення і систематизація знань учнів. Великий інтерес в учнів викликали завдання творчого характеру та робота у парах, групах.

На підсумковому етапі експерименту учні виконали перевірку роботи, метою якої було перевірити знання учнів з вивченого матеріалу; розвивати самостійність, зосередженість, увагу, вміння чітко давати відповіді на поставлені запитання; виховувати охайність оформлення роботи. Результати свідчать про те, що у експериментальному класі значно підвищився рівень пізнавальної активності у дітей при виконанні системи завдань різного характеру ніж у контрольному класі.

Таким чином, ефективність самостійної учбової діяльності школярів підвищується, якщо на різних етапах уроку використовується система навчальних завдань (за зразком, розвивального характеру, варіативні, творчі, оглядові, тематичні) та система пізнавальних завдань побудованих за принципом зростання рівня пізнавальної активності. Кількісний та якісний аналіз результатів проведеного дослідження свідчить про те, що розроблена нами методика використання на уроках курсу «Я досліджую світ» різного характеру самостійних робіт сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів.

Література:

1. Марчук Л. Б. Самостійна робота як метод урізноманітнення навчальної діяльності учнів. Рідна школа. 2000. № 4. С. 84-88.
2. Мочай С. Н. Сприйняття нового матеріалу через систему вправ для самостійної роботи учнів Початкова школа. 1996. № 2. С. 32-38.
3. Тимченко О.Т. Самостійна робота як дидактична категорія. Педагогіка і психологія. 2002. № 3 – 4. С.64 – 68.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЛУЦЬКОЇ БРАТСЬКОЇ ШКОЛИ НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНИ НА ПОЧАТКУ XVII СТОЛІТТЯ

Сухацький Артур

студент 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. пед. н., викладач педагогіки Н.А. Антонюк

Розкрито передумови виникнення Луцької братської школи, особливості організації діяльності та навчально-виховні традиції згідно шкільного статуту.

Кінець XVI – перша половина XVII ст. займають особливе місце в історії розвитку української культури та освіти. Важливу роль, без сумніву, відіграли братства – громадські організації міст України, які в не досить сприятливих умовах в цей період об'єднувалися для захисту національно-культурних інтересів. Одним із важливих напрямків культурно-освітньої діяльності братств було створення і функціонування широкої мережі шкіл та налагодження видавничої справи [5, с. 37].

На Волині найвідомішим було Луцьке Хрестовоздвиженське братство, яке на поч. XVII ст. стає головним осередком українського православного релігійного, культурно-освітнього та національного життя.

В 1619 р. братство отримало королівський привілей, за яким міщанам дозволялося створити «школу для побожних наук людей молодих потребною». У 1620 р. для навчального закладу був збудований мурований будинок. А в 1624 р. в рукописному збірнику Луцької школи вписано два документи, що регламентували характер і структуру цієї школи: «Права школи греко-слов'янської Луцької артикули» і «Порядок шкільний». Це були дві частини єдиного шкільного статуту, який був взірцем для інших братських шкіл на Україні [1, с. 24].

Устав містив досить цікаві відомості про організаційне життя школи:

1. Вступник на протязі трьох днів мав вивчити правила порядку в школі, визначити «науки», які будуть йому доступні згідно його віку, можливостей та бажань.
2. При вступі сплачували 4 гроша, а бідні діти навчалися на кошти братства.
3. Ніхто не мав права укласти будь-яку угоду без відома вчителя, про справи в школі теж не можна було «выносить за порог школьный», заборонялися іновірні та еретичні книги.
4. Уставом обмежувалися тілесні покарання: учитель міг покарати учня «за непослушание», але «не тирански», а «учительски».
5. На школу покладалися обов'язки визначати спроможності дітей, їх схильності до вивчення тих чи інших предметів.
6. Школу очолював ректор, який вибирався із представників братського монастиря загальними зборами братства. Кожен член братства мав право відвідувати школу з метою ознайомлення з її роботою.
7. Устав детально визначав риси, якими мав володіти кожен викладач: «благочестив, рассудителен, смиренномудр, кроток, не пьяница, не блудлив, не лихоимец, не гневлив, не завистлив, не смехотворец, не способник ересей; к детям он должен относиться строго, но с любовью; наряду с нравственным воспитанием он должен также заботиться о здоровье учащихся, проводит физическое воспитание детей с использованием игр, состязаний и пр.» [2, с. 35].

У Луцькій братській школі існували освітньо-виховні традиції, які були характерними для діяльності усіх шкіл такого типу, а саме:

- навчання велося рідною мовою;
- у змісті навчання присутні як світські так і духовні науки, переважали гуманітарні науки;
- в усіх школах впроваджувалась класно-урочна система навчання;
- використовувалися різноманітні методи навчання: лекції, бесіди, диспути, взаємне (парне) навчання, самостійні роботи з підручниками, списування на таблиці, складання віршів, промов, написання диктантів та інше;
- чітке методичне забезпечення навчання (прийом фігурального зображення букв (для швидкого запам'ятовування букв використовувались відповідні пози тіла), широко застосовувалась книга – рукописна, ілюстративна, друкована;
- систематичні перевірки для кращого закріплення вивченого матеріалу: а) учні опитували один одного;

б) опитував учитель; в) усе, що вивчалось протягом тижня, повторювалось у суботу; г) здійснювались періодичні перевірки знань ректором; д) старші учні (аудитори) перевіряли домашнє завдання і повідомляли вчителя про успіхи кожного учня;

- основою морального виховання вважались християнські догми [2, с. 42].

Згідно статуту Луцька братська школа була підвищеного типу, в ній вивчали «вызвольные науки», тобто курс «семи вільних наук» («тривіум» (граматика, діалектика, риторика) і «квадривіум» (геометрія, арифметика, музика, астрономія)), а також «розные диалекты». Школа йменувалася «греко-латино-слов'янська». Серед гуманітарних предметів головне місце відводилось вивченню граматики, яка вважалась «основанием первым и подошвой всех хитростей» [2, с. 44].

Учні поділялися на три розряди: в першому вчилися читати, в другому читали і вивчали напам'ять різні предмети, в третьому розряді пояснювали вивчене і обговорювали. Про фронтально-групову роботу з учнями свідчать і статутні статті Луцької школи: «каждый, сидя на своем месте, должен слушать, уразумевать и замечать все, что будет читано, сказываемо, диктуемо учителем, стараясь всеми силами, чтобы все слышанное мог выразить, подобно учителю».

Велика увага приділялася вивченню музики. Співи вважали одним із основних предметів навчання. При надходженні учнів у школу в першу чергу зверталася увага на голос і слух. Заняття із співів проводилися, як правило, в суботу. З учнів був організований церковний хор. Учень, що числився в хорі, діставав певну плату, харчі та одяг (темно-зелений кунтуш, жовтий жупан, чоботи з підковами і шапку). Статут Луцького братства передбачав, що його керівники зобов'язані піклуватися однаково, як про вчителів, так і про учнів, здібних до співу [4, с. 47].

Надзвичайно поширеними серед учнів братських шкіл були віршування, інсценування, декламації, драматичні вистави, які сполучались з народними дійствами (іграми, хороводами, ритуалами, побутовими обрядами), спочатку суто релігійного характеру, а потім – на пів світського.

Чітка організація простежувалась уже з прийому учня до навчального закладу. Батько (чи опікун), приводячи сина до школи, мав ознайомитись також з порядком навчання. Йому та одному чи двом свідкам, яких він приводив із собою показували й зачитували правила школи, від нього також брали зобов'язання, що його дитина буде підкорятися цим правилам.

У Луцькій братській школі навіть передбачалось, що до укладання договору дитина повинна була два чи три дні ходити до школи, щоб ознайомитися з її порядками й дати можливість учителеві з'ясувати її поведінку, старанність та уважність. При укладанні угоди з батьками визначалась і програма навчання дитини згідно з її віком. Розмір платні за науку залежав від віку дитини, від обсягів навчальних предметів, від матеріального становища батьків. Діти бідних братчиків навчались у школах безкоштовно, частина найбідніших перебувала на повному утриманні братства, одержували житло та забезпечувались харчуванням у братських монастирях [3, с. 54].

Отже, діяльність Луцької братської школи – яскрава сторінка в історії розвитку освіти й педагогічної думки в Україні. Аналіз її статуту свідчить про гуманізм і народність педагогічних ідей, що лежали в основі її роботи, розвиток традиційних положень вітчизняної педагогіки, зв'язок школи із життям народу.

Література:

1. Бірюліна О. А. Луцьке Хресто-воздвиженське братство 17 ст. культурно-освітній осередок Волині. Остріг на порозі 900-річчя: матеріали I-III науково-красназничих конференцій, Остріг. 1992. С. 24.
2. Бондарчук А.І. Луцьке Хресто-воздвиженське братство: історія та відродження. Луцьк: ВМА «Терен», 2013. 187 с.
3. Власовський І. Юнацькі церковні братства в старовину. Церква і нарід. Крем'янець, 1999. 756 с.
4. Герасименко О. А. Освітні заклади на Волині 16-18 століть. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Зб. наук. праць. / гол. ред. І. М. Хом'як. Рівне, 2005. 566 с.
5. Дзюба Е. Просвещение на Украине: друга пол. XVI – перша пол. XVII. 1997. 129 с.

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ

Табак Іванна

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач О. В. Мельничук

Розкрито особливості інклюзивного навчання дітей з вадами слуху на сучасному етапі розвитку освіти.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, яка ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [3].

Інклюзивний підхід – створення таких умов, за яких усі учні мають однаковий доступ до освіти, у тому

числі діти з особливими освітніми потребами, які навчаються в загальноосвітніх школах. Водночас усі учні мають можливість отримати досвід, знання, які сприяють подоланню упереджень й дискримінації та сприяють формуванню позитивного ставлення до тих, хто «відрізняється» [2].

Ідеї інклюзивної освіти, які з року в рік дедалі ширше обговорюють вітчизняні науковці і практики, є закономірними етапами в розвитку освітніх систем і наразі впроваджуються в багатьох країнах світу, зокрема й у країнах пострадянського простору. Україна підходить до цього етапу еволюційним, а не революційним шляхом. Безумовно, ці процеси пов'язані насамперед зі зміною суспільної думки, переосмисленням ставлення суспільства і, як наслідок, держави до людей з обмеженими можливостями здоров'я, визнанням їхніх прав на здобуття належної освіти нарівні з усіма іншими громадянами.

Так, у спеціальних загальноосвітніх закладах вже створено і перевірено часом комфортне освітнє середовище для дітей цієї категорії (підготовлені фахівці, задіяні корекційні послуги, створено однорідне за складом середовище учнів з такими самими освітніми потребами тощо). На противагу спеціальній школі у закладах загальної середньої освіти не завжди існує можливість отримання кваліфікованої спеціальної корекційної допомоги; вчитель обмежений у можливостях забезпечити дитині з порушеннями слуху необхідну увагу та педагогічну допомогу внаслідок великої кількості учнів у класі; існує ризик отримання учнем із порушенням слуху психологічної травми, проявів дискримінації з боку здорових ровесників, виникнення шкільної дезадаптації на ґрунті навчальної та особистісної неготовності дитини до інклюзивного навчання [1].

Водночас в інклюзивному середовищі для дітей зі зниженим слухом відкриваються додаткові можливості щодо спілкування, мовленнєвого та загального розвитку, ефективної соціалізації, адаптації до реалій сучасного життя. Дитина не ізольована від здорових однолітків, що може сприяти підвищенню рівня загальноосвітньої підготовки та розвитку комунікативних навичок; вона постійно контактує з батьками, їхня увага та підтримка створюють умови для нормального психічного становлення й особистісного розвитку дитини. Усе це сприяє кращій соціалізації дитини та інтеграції в громаду.

Звернемо увагу до таких аспектів означеної проблеми:

В інклюзивному класі організація та зміст освітнього процесу мають спрямовуватися на задоволення освітніх потреб як чуючих школярів, так і якісне навчання, загальний і мовленнєвий розвиток їхніх однокласників зі зниженим слухом.

Ще до початку інтегрування учня зі зниженим слухом у навчальний заклад слід провести підготовчу роботу з кожною такою дитиною, її батьками та педагогічним колективом школи.

Під час усього періоду навчання учня зі зниженим слухом в інклюзивному закладі необхідна різнопланова психолого-педагогічна та корекційно-розвиткова робота за умови об'єднання зусиль усіх фахівців, педагогічного колективу школи та батьків.

В інклюзивній школі з метою підвищення якості навчання учнів зі зниженим слухом доцільно залучати до роботи фахівців-дефектологів, а також сурдопедагогів. У процесі навчання дітей зі зниженим слухом в інклюзивних класах особливе значення має корекційна підтримка спеціаліста, який організовує заняття з розвитку слухового сприймання та розвитку мовлення, проводить роботу з подолання труднощів в опануванні знань та спілкування з однолітками та педагогами, визначає досягнення школяра у різних сферах діяльності.

Навчання учня зі зниженим слухом в інклюзивному освітньому просторі має відбуватися на основі використання широкого спектра технічних засобів.

Важливою умовою успішного інтегрування учня зі зниженим слухом є своєчасне виявлення вчителем ступеня складності навчального матеріалу та визначення методів, прийомів і засобів «донесення» його до дитини. Під час уроку варто використовувати прийоми, що знижують навантаження на довільну пам'ять учня з порушенням слуху, базовані на використанні візуальних опор, які не лише ілюструють навчальний матеріал, а й підтримують перебіг міркувань дитини у процесі розв'язання навчальних завдань.

Класний керівник в інклюзивному закладі має забезпечити злагоджену взаємодію мультидисциплінарної команди фахівців, які опікуються дитиною зі зниженим слухом; залучати батьків дитини до співпраці з педагогічним колективом інклюзивного закладу; допомагати учням зі зниженим слухом в організації їхньої діяльності у навчальному процесі; здійснювати експертне оцінювання успіхів учнів у процесі навчання; обстоювати соціальні, освітні інтереси учнів із порушеннями слуху та дітей усього класу загалом; проводити роботу з формування та розвитку класного колективу та створення належної атмосфери в ньому (налагодження міжособистісних стосунків, залучення дітей зі зниженим слухом в усі види навчальної та позаурочної діяльності) тощо.

Незаперечним є той факт, що інклюзивна освіта передбачає певну активність з боку школярів під час їхнього навчання, що, відповідно, природно зумовлює позитивні зміни в інтелектуальному й особистісному розвитку такого учня. Інтегрування дитини з порушенням слуху в інклюзивний освітній простір передбачає не лише професійну взаємодію педагога, психолога, вчителя-дефектолога (сурдопедагога), а й активне залучення до навчального процесу батьків цього учня, оскільки скоординована допомога учневі зі зниженим слухом з боку всіх учасників цього процесу забезпечує її ефективність [3].

Підсумовуючи, зазначимо, що досягнення результативності у навчанні учнів зі зниженим слухом зростає за умови допомоги батьків у процесі навчання.

Література:

1. Бочелюк В. Й. Соціально-психологічні особливості людини з порушеннями слуху. Психологія людини з обмеженими можливостями :навч. посіб. для ВНЗ. Київ. Центр учб. літ., 2016. С. 88–91.
2. Жук В. В. Особливості адаптування дітей з порушеннями слуху до умов інклюзивного навчання [Електронний ресурс]. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. пр. НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. Кіровоград, 2014. Вип. 5. С. 25–36. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2014_5_5
3. Колупаєва А. А. Інклюзивні тенденції сучасної спеціальної освіти. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.; вип. 9. / за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка. Київ: Актуальна освіта, 2007. 237 с.
4. Лорман Т. Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти: як перейти від запитання «Чому?» до запитання «Як?» Міжнародний журнал цілісної освіти. 3(2). 2007. С. 22–38.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАННІ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Тарасюк Вікторія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. К. Ричко

Процес інтеграції в педагогічній практиці є одним з найбільш важливих процесів, дозволяє сформувати у дитини цілісне уявлення про світ і його складових.

Сучасні умови розвитку освітніх закладів та совіти загалом вказує на входження в єдиний світовий освітній та інформаційний простори, що супроводжується помітними змінами у педагогічній теорії та практиці останніх років.

В сучасних умовах найбільш ефективним способом ефективного навчання є інтегровані уроки, які в початковій школі відповідають віковим і психолого-педагогічним особливостям дітей.

Згідно А. Данилюка сьогодні педагогічною концепцією теорії інтеграції в освіті визнана концепція особистісно-орієнтованої освіти [2].

Досліджуючи інтеграцію та інтегровані уроки О. Комар виділила основні ознаки інтеграції до яких належать наступні [4, с. 69-70]:

- інтеграції властива взаємодія різнорідних, до цього розрізнених, в чомусь відмінних один від одного елементів, частин, фрагментів;
- в процесі інтеграції здійснюються якісні та кількісні перетворення взаємодіючих елементів, які сприяють становленню цілісності;
- процес інтеграції різних навчальних дисциплін має свою логікозмістову структуру, яка виникає на базі родовидової подібності, яка визначається шляхом порівняння, групування і класифікації;
- інтегрування змісту навчальних дисциплін має особливу структуру.

С. Овчаров зазначає, що інтегрований урок являє собою особливий тип уроку, який поєднує одночасне навчання з декількох дисциплін при вивченні одного поняття, теми або явища [5, с. 207].

На нашу думку, інтеграція в освіті – це процес і результат розвитку, пов'язаний з об'єднанням в ціле раніше розрізнених частин. Цей процес характерний і може бути здійснений як в рамках однієї системи, так і в рамках нових утворень. Відповідно, сутністю процесу інтеграції в освіті є якісні зміни всередині кожного елемента, що входить у новостворену систему.

Особливості інтегрованих уроків в початковій школі пов'язаний з розвитком сучасних засобів навчання, комп'ютеризацією і інформатизацією освітнього процесу. Починаючи з другого класу початкової школи багато дисциплін потребують інтеграції з інформатикою. Такий підхід – вимога часу, і він активно впроваджується в практику початкової школи, так як дозволяє інтегрувати в одну систему, здавалося б, несумісні навчальні дисципліни. Наприклад, проводяться інтегровані уроки мистецтва і української мови [1].

Інтегроване навчання є одночасно і метою, і засобом навчання. Як мета навчання інтеграція допомагає школяреві цілісно сприймати світ, пізнавати красу навколишньої дійсності у всій її різноманітності. А як засіб навчання учнів воно сприяє набуттю нових знань, уявлень на стику традиційних предметних знань, є вищою формою втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому щаблі. В даних заняттях основна увага зосереджена на розвиток творчих здібностей дітей через малювання.

Також, зазначимо, що інтегративні заняття сприяють зняттю перенапруги, перевантаження, стомлюваності молодшого школяра за рахунок переключення їх на різноманітні види діяльності в ході заняття. Розвитку сенсорних здібностей дітей, пов'язаних зі слухом, промовою, рухом допомагають дітям розвивати уяву, творче мислення і в підсумку – зображально-просторову діяльність.

Інтеграцію використовують для пояснення нового матеріалу і закріплення нових знань, виправлення

помилки, рішення задач або побудови інструкційних карт за технологією. За допомогою персонального комп'ютера або інтерактивної дошки. Це доставляє учням велике задоволення, і навчання для них стає привабливим і цікавим [1].

Методика – це найбільш мобільна частина кожного уроку, тому що методи, прийоми і засоби навчання використовуються на уроці в різних співвідношеннях, послідовності і взаємозв'язку [6].

Особливостями інтегрованих уроків від інших ми вважаємо наступні:

- діти досить швидко втомлюються, якщо уроки день у день проводяться стандартно, одноманітно;
- діти в початковій школі в силу психологічних особливостей швидко втрачають інтерес до досліджуваного об'єкта, що вимагає від вчителя включення в свою професійну діяльність нестандартних, інноваційних форм і методів проведення уроків;
- інтегровані уроки дозволяють розширити технологічні можливості уроків, що сприяє пробудженню інтересу у школярів до навчання і стимулювання їх активності;
- інтегровані уроки дозволяють розкрити власний творчий потенціал вчителя початкової школи.

А. Данилюк вважає, що, в свою чергу, педагогічна інтеграція є високий рівень дидактичних принципів, цілей, завдань навчання і змісту освіти на основі глибокої внутрішнього взаємозв'язку навчальних дисциплін. При цьому принцип інтеграції є провідним при розробці цілей і результатів навчання, визначаючи його зміст, форми та методи. Отже, згідно з А. Данилюком інтегративний підхід означає реалізацію принципу інтеграції в будь-якому компоненті педагогічного процесу, забезпечує цілісність і системність педагогічного процесу [2].

Інтегровані уроки є точкою перетину двох або трьох навчальних дисциплін і повинні стати найвищою точкою засвоєння навчального матеріалу. Інтегрований урок насичує учнів великим об'ємом інформації, до чого ще не готові учні першого класу. До того ж у них не сформовані вміння аналізування, зіставлення, пошуку зв'язку між предметами і явищами дійсності.

Нагромадження навчальної інформації, застосування невиправданих інтерактивних методик роботи можуть втомити учнів, і все це може привести до зворотного освітнього ефекту.

До переваг інтегрованих уроків вчений відносить наступні: підвищують мотивацію, формують пізнавальний інтерес, що сприяє підвищенню рівня навченості і вихованості дитини; сприяє формуванню цілісної наукової картини світу, розгляду предмета, явища з декількох сторін: теоретичної, практичної, прикладної; сприяє розвитку художніх і музичних умінь і навичок, допомагає висловити почуття образотворчими засобами, а також пояснити художні поняття словом; дозволяє систематизувати знання [3].

Важливо підкреслити, що ігрові технології є дидактичні системи застосування різних ігор, які формують вміння вирішувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів: цікаві, театралізовані, ділові, рольові ігри, імітаційні вправи, ігрове проектування, індивідуальний тренінг, рішення практичних ситуацій і завдань.

Отже, сьогодні освіта спрямована на індивідуальний розвиток особистості, тому вчитель повинен цілеспрямовано формувати в учнів здібності до самореалізації і саморозвитку, цілеспрямовано формувати і розвивати індивідуальні якості школяра, що допоможе йому «знайти себе» і реалізувати свій потенціал. Інтегрований урок успішно поєднує в собі різні предмети навчання, зберігаючи при цьому самостійність кожної дисципліни, а також створює всілякі оптимальні умови для розвитку мислення учнів.

Література:

1. Аронова С. В. *Інтеграція художнього і логічного в процесі формування метапредметних компетенцій на уроках образотворчого мистецтва. Початкова школа. 2015. № 2. С. 65-68.*
2. Данилюк Я. *Теорія інтеграції освіти. Суми: Вид-во Зростання. пед. ун-ту, 2010. 448 с.*
3. Дьюї Д. *Реконструкція в філософії. Проблеми людини. Київ: Республіка, 2013. 494 с.*
4. Комар О. *Децо про інтеграцію та інтегровані уроки. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2017. №57. С. 67-73.*
5. Овчаров С. М. *Інтегровані уроки як засіб розвитку креативності учнів. Наукові записки кафедри педагогіки. 2013. № 31. С. 204-210.*
6. Тимків В. І. *Інтегровані уроки у початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів. URL: <http://conference.pi.if.ua/forum/files/11-13052016/3/Timkiv.pdf>*

ЗАНЯТТЯ З ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ В СТАРШІЙ ГРУПІ НА ТЕМУ: «Я КРАПЛИНКА»

Тарасюк Діана

студентка 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта» заочної форми навчання

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. М. І. Замелюк

Мета: розширити знання дітей про воду та її значення. Закріпити та узагальнити знання про властивості води. Розвивати логічне мислення, уяву, фантазію щодо створення нових думок, спостережливість,

допитливість. Виховувати бережне ставлення до водних ресурсів.

Хід заняття

I частина (спілкування, організаційний момент).

Сьогодні ми з вами будемо і далі знайомитися із властивостями води.

Вода якою буває?(холодною, теплою, гарячою).

До нас сьогодні завітали краплинки.

Холодна краплинка. Я-маленька краплинка несу цілющі властивості, омолоджую, сприяю росту тварин.

Тепла краплинка Я-маленька краплинка несу тепло і зігріваю.

Гаряча краплинка. Я-маленька краплинка. Сонце випаровує воду із калюж, річок, озер. Воно перетворює воду на пару. Пара піднімається угору. Збирається у хмарах і падає на землю дощем.

II частина (ознайомлення із новою нормою діяльності (навчання)).

Дякуємо краплинки, що ви завітали. Давайте пограємо у гру «Чарівні кола». Ваше завдання: з'єднати кружечки так, щоб утворився предмет.

А тепер, давайте дослідимо властивості води.

1. Припущення: лід швидше розтане в гарячій воді, потім в тарілці, а потім у холодній воді.

2. Припущення: лід тане, якщо його посипати сіллю.

Спостерігати, що буде відбуватися із льодом коли його покласти у гарячу, холодну воду, на тарілку, посипати сіллю. Запропонувати дітям зробити висновки самостійно.

Психологічна гімнастика: сядьте рівенько і заплющьте оченятка. Уявіть, що ви маленькі рослинки. Ось вас поливають теплою водичкою. Вам добре, ви далі хочете рости. Ось і холодна вода. У вас на листячку появилися колючі крижинки. Вам дуже холодно. А тут вилили гарячу воду. Як пече корінчик, листячко скрутилося, і рослинка почала плакати. Тут добрий вітерець приніс тепленьку водичку. Всі рослинки ожили.

Гра «Намалюй, що уявив». Давайте намалюємо ці краплинки, холодну, теплу, гарячу.

Гра «Раз краплинка». Завдання: вихователь говорить слова, а діти збирають краплинки, сніжинки, крапельки пари, бурульки. Гра проводиться двічі, рахують малята те, що назбирали, і їм видаються призи у вигляді краплинки, сніжинки, крапельки пари, бурульки.

Раз краплинка, два краплинка

Утворилася сніжинка

Три краплинка і чотири

В небо парою злетіли.

П'ята дощиком тремтіла.

Шоста лід собі зробила.

Всіх до купи позбираєм

Гру ми знову починаєм.

Крім того, що вода буває гарячою, холодною, теплою. Вона ще буває і корисною і шкідливою. Подумайте, яку користь приносить вода? Яку шкоду? Викладемо екологічний ланцюжок.

Екологічний ланцюжок: дерево-сонце-вода-людина; людина-вода-сонце-дерево.

III частина (формування навичок у новій формі діяльності (формування вмінь та навичок)).

Перед вами малюнки. Я буду розповідати про водичку, а ви будете вгадувати і малювати коло.

1. Доторкнулася сніжинка до долоньки і перетворилася у...

2. Не барилося ясне сонечко і пригріло, що сталося із водичкою?....

3. Мороз прийшов до річки і стукнув по ній морозяною палкою, що сталося із водою? Замалюйте малюнки.

VI частина(офіційно-контрольна діяльність).

Діти, про що ми говорили? Що вам найбільше запам'яталося? Давайте подякуємо краплинкам за таку цікаву подорож.

МУЗИКА ДЛЯ ДІТЕЙ У ТВОРЧОСТІ МИХАЙЛА ЧЕМБЕРЖІ

Тимиргалієва Юлія

студентка 3 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. мистецтвозн. І. В. Регуліч

Подано музику для дітей у творчості сучасного українського композитора М. Чембержі. Висвітлено основні напрямки діяльності та краці зразки його творів. Виявлено їх спільні особливості для впровадження в освітній процес ЗЗСО.

Музика – одна з прекрасних естетичних цінностей людства. Вона сприяє гармонізації загального світосприйняття, виступає інструментом самовираження і натхнення, служить джерелом відчуттів і емоцій, які важко передати словами.

Українська сучасна музика для дітей – це багатогранний, різноманітний і дуже цікавий пласт сучасної української музичної культури, представлений різними в жанровому, стильовому та художньому сенсі творами. Це і зовсім прості сольні пісеньки у супроводі фортепіано, і низка хорових двоголосних, триголосних творів з фортепіано або а саррелла, і розвинені великі хорові форми, музика до театральних спектаклів, опери, балети, камерно-інструментальні твори та навіть симфонічна музика. Є ряд митців, для яких дитячий жанр є одним із основних, і які протягом років послідовно звертаються до нього. Найпопулярнішим і найширше представленим жанром сучасної української музики для дітей є хоровий, що включає як малі, так і великі форми. Про це свідчать численні дитячі хори М. Дремлюги, Ж. Колодуб, М. Завалишиної, В. Шаповавленка, Б. Фільц, А. Мігай, І. Кириліної.

Особливої уваги тут потребує творчість Михайла Івановича Чембержі (1944 – 2018) – відомого українського композитора, педагога, громадського діяча, заслуженого діяча мистецтв України, народного артиста України, члена-кореспондента Академії педагогічних наук України, професора, члена Національної спілки композиторів України, Національної спілки театральних діячів, відзначеного численними нагородами. М. Чембержі був засновником і ректором Київської дитячої Академії мистецтв – інноваційного закладу безперервної мистецької освіти, де навчаються майбутні фахівці з різних видів мистецтва: музичного, образотворчого, театрального, хореографічного. Він проводив інтенсивну наукову, науково-методичну діяльність, був одним з провідних фахівців із проблем сучасної професійної мистецької освіти, автором збірки наукових статей «Наближення до високих істин» та монографії «Ранкові роздуми про вічне»[2, с. 60-61].

Композиторський доробок М. Чембержі різноманітний. Характерними для його стилю є розкішність мелодики, тонкий ліризм і глибинний психологізм, послідовність структурних компонентів та тяжіння до національної ідентичності. Особливо яскрава сторінка творчої діяльності пов'язана зі створенням музики для дітей: пісні, хори, інструментальні п'єси, музика до дитячих вистав, озвучення українських народних казок («Солом'яний бичок», «Колобок», «Колосок», «Котик і півник», «Коза-дереза» та інші). Серед творів композитора – опера «Різдвяна коліскова» (2001), балет «Принцеса на горошині» (1992), «Пролісок» (1996). Однією з провідних жанрових сфер є музика до театральних вистав – «Маленька принцеса», «Новорічні пригоди», «Різдвяні візерунки» та інших, а також до кінофільмів «Богдан-Зиновій Хмельницький» і «Ностальгія»[3, с. 20-21].

Михайло Чембержі був педагогом-новатором, котрий свою діяльність спрямовував на постійне оновлення освітнього процесу. Завдяки його ідеї ранньої професіоналізації, побудованій на партнерських стосунках та втіленій у Київській дитячій академії мистецтв, діти мають нагоду працювати пліч-о-пліч із високопрофесійними майстрами. Власний педагогічний репертуар композитора орієнтований на активізацію креативності вихованців, їх творчу самореалізацію. Серед таких напрацювань композитора: збірка солоспівів(сольфеджіо) «Моя абетка» (2002), фортепіанні та вокально-хорові цикли – «Музичні картинки», «Мрії веселкові», «Ранкові промені» та інші[4, с. 14].

Усі вони зацікавлюють дитину з перших звуків, мотивують її заглибитись у внутрішній світ власних почуттів, а також дають можливість відчутти себе справжніми поетами чи художниками.

Через картину природи у пісні «Коліскова для мами», написаній на вірші Валентини Малишко, розкривається почуття любові, ніжності, уважності та жалю до стомленої мами. Твір приваблює тонким взаємопроникненням музики і поетичного тексту, теплотою, мелодійністю, образністю, вираженістю. Спокійний, лагідний характер коліскової відчувається завдяки мінорному ладу, плавному звуковеденню, легкому супроводу, який ніби колихає, арпеджованим септакордам, тихий в цілому, але різноманітній динаміці. Робота над виконанням цієї пісні сприятиме виробленню у дітей м'якого звукоутворення, вміння користуватися ланцюговим диханням, розвиватиме гармонічний слух, музичну пам'ять, чуття ритму. Звичайно ж, діти набудуть певних навичок інтонування при співі вгору та вниз таких інтервалів як кварта, квінта, секста, а також послідовності з кількох терцій та багаторазових повторів одного і того ж звуку.

Цікавою для виконання у закладах загальної середньої освіти є його пісня «Останній дзвоник», яка написана на слова відомого поета, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата багатьох міжнародних і всеукраїнських пісенних конкурсів та фестивалів Вадима Дмитровича Крищенка. Зміст пісні – схвильовано-оптимістичний, адже йдеться про останній шкільний дзвоник та шкільний бал. Традиційно цей вечір не уявляється нам без вальсу. Саме сумну і піднесену, ліричну та теплу вальсовість обрав композитор для відтворення образу твору. Виконуючи пісню, ми неначе відчуваємо схвильованість випускників, які ще вчора були дітьми, а сьогодні стоять на порозі дорослого, самостійного життя, і сум вчителів, яким не хочеться розлучатися зі своїми вихованцями та за яких вони дуже вболівають. Ця хвилююча атмосфера відчувається вже у вступі, де низхідна мелодична лінія викладена секстами і переривається паузами. Святковість зображується дуже теплою, спокійною мелодією, що не містить різких стрибків та дисонуючих інтервалів. Віра випускників у щасливу долю передається у багатоголосному приспіві, який звучить урочисто і піднесено. В цілому ж, як музика, так і поетичний текст наповнені красою, добром, світлом.

Твір «М'ята», на вірші Володимира Сороки, написаний М. Чембержі для дитячого хору а саррелла. За жанром – це пейзажна лірика. Тридольний розмір, повторюваність ритмічних, фактурних, інтонаційних

формул, тиха динаміка в межах р–тр, спокійний, дещо погойданий характер руху мелодії, що створює асоціацію з певною баркарольністю, плавне звуковедення, використання м'яко дисонуючих квінтсектакордів, поєднання мажоро-мінору(а-F) – відтворює світанкову красу природи, втілює психологічний стан споглядальності й медитативності. Для підсилення кульмінації, яка припадає на другу частину твору, композитор використовує тональне співставлення частин, рух партії альтів по ступенях верхнього тетраорду мелодичного а-moll, широке розташування акордів, голосну динаміку. Усе це створює рух, хвилювання, розквіт, надає об'єму і повноти хоровому звучанню та відчуття гармонії кольору, звуку, запаху.

Дитяча музика має низку своїх особливостей і закономірностей. Головна з них – вимога доступності та зрозумілості творів, яка досягається зверненням до образно-художнього кола, цікавого для дитини, а також до простих музично-виразових засобів. Музиці для дітей сучасних українських композиторів притаманно поєднання і співдія трьох функцій: виховної (морально-етичної й естетично-художньої), пізнавальної та навчальної. Усе вище зазначене забезпечує безсумнівну користь і доцільність її використання на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти. Це сприятиме виховання всебічно розвиненої особистості, освіченого, інтелектуального, високоморального громадянина, здатного до розуміння і творення прекрасного.

Література:

1. Горбенко С. С. *Українська дитяча хорова література [Ноти] : навчально-методичний посібник для вчителів шкіл різного типу та студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Ч. II. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 272 с.*
2. Політова О. *З музику в серці: парадигма професійно-мистецької освіти Михайла Чембержі. Вища школа. № 6. 2016. С. 60-67.*
3. Ржевська М. *Двадцять років промайнули, як один день. Музика. № 5. 2014. С. 12-15.*
4. Степанченко Г. *Театральні обрії Михайла Чембержі. Музика. № 5. 2013. С. 18-21.*

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Тимчук Наталія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Володимир-Волинський педагогічний коледж м. А. Ю. Кримського

Науковий керівник – викладач-методист Т. М. Листопад

Описано подвиг вчителя-героя, пояснено значення понять «патріотизм», «національно-патріотичне виховання» та наведені приклади реалізації завдань національно-патріотичного виховання у сучасних школах.

Сучасність покликана виховувати всебічно розвинену особистість». Освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, здатні до ризику та інновацій» [1]. Згідно стратегій Нової української школи, випускник повинен бути особистістю, інноватором та патріотом.[4]. Особистість-людина, котра здатна критично мислити, готова змінювати світ та всебічно розвиватись. Ін новатор – особа, котра спроможна конкурувати на ринку праці, розвивати економіку, вчитися впродовж життя. Патріот – людина, з активною громадською позицією, готова приймати серйозні та відповідальні рішення на благо держави та нації.

Патріотизм(від грец. співвітчизник, вітчизна) – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури [5]. Проблемам виховання громадянина-патріота велику увагу приділяли: К. Ушинський, Г. Ващенко, С. Русова, І.Огієнко та інші українські педагоги [2].Аналіз праць професора Г. Ващенка дає підставу стверджувати, що він багато уваги приділяв проблемам виховного ідеалу як меті виховання. В основу виховного ідеалу він поклав загальнолюдські та національні цінності, моральні закони творення добра і боротьби зі злом, за побудову справедливого ладу, виплеканого на любові та красі. Софія Федорівна Русова запевняла, що кожна школа зобов'язана передусім навчити дітей національному вихованню, створити культ Нації та Батьківщині. Учні зобов'язані володіти знаннями із географії, української мови, історії України та краєзнавства.

Навчаючись у Іваничівській ЗОШ І-ІІІ ступеня №2 імені Юрія Лелюкова, ми пишалися і пишаємось тим, що у цьому закладі працювала людина з добрим серцем, та, котра заради життя інших віддала своє і та людина, яка є яскравим прикладом патріота, людини з великої літери. Ми кожного дня дізнавались інформацію про його життя, навчання та роботу зі слів вчителів, старшокласників, а також отримали інформацію про вчителя-героя зі стендів музею Юрія Лелюкова. Юрій Миколайович був простим учителем Іваничівської школи №2. Колишній прикордонник , кадровий офіцер та професіонал у своїй справі. Він народився у маленькому селі Заболотні Іваничівського району Волинської області. Його мама була вчителькою початкових класів, а тато – прикордонником. Пізніше сім'я переїжджає до селища Іваничі. Саме у цьому місці Юра ходить

у школу. Він був відповідальним, ерудованим і завзятим юнаком. Часто задумувався над своїм подальшим життям. Напевно, саме батько надихнув маленького Юру на вибір професії, він вирішив навчатись на прикордонника також. Після закінчення інституту Юрій Миколайович не обирав легких шляхів, хотів реалізувати себе як сильний, мужній та розумний військовий. Обрав роботу на півдні країни. Юрій Лелюков був старшим лейтенантом, служба була важкою, проте він багато чого навчився, зміг реалізувати себе, випробувати вміння та навички на практиці і, звісно, отримав величезний досвід. Пізніше написав рапорт. Повернувшись у рідні Іваничі звикає до цивільного ритму життя, влаштовується на роботу до колгоспу імені Мічуріна на посаду заступника голови. Пізніше у загальноосвітній школі №2 з'явилася вакансія вчителя військової підготовки, і Юрій Миколайович довго не вагаючись вирішив змінити місце роботи. Коли прийшов у школу, його дуже полюбили як колеги, так і діти. Молодий вчитель завжди радий був усім допомогти, грав у футбол з учнями, навіть планував створити гандбольну секцію. [3].

І ось на календарі – 29 листопада 1984 року. Це був звичайний ранок буденного дня, у вікно заглядали запізнілі червоні краплі шипшини. Так нам розповідав про героїчний вчинок свідок тих подій, учень-десятикласник у минулому Тимчук Б. М. (нині мій тато). Того ранку Юрій Миколайович як люблячий чоловік та татко, вранці поцілував свою дружину та маленьких дітей і поспішав на роботу. Він у чудовому настрої крокував на урок військової підготовки до учнів десятого класу. Цього разу вчитель розповідав дітям про будову гранати, принцип її дії, бойову силу. Біля нього було три муляжі гранати, які надав військкомат для занять з дітьми. На одному з них він показав гранату у розрізі, у іншому вправно висмикнув кільце. Він почув клацання, пішов легкий дим. Таке клацання означало тільки одне – у нього в руках бойова граната. Як досвідчений прикордонник знав, що у нього лишилось 4 секунди. Лише 4 секунди і усе життя промайнуло. Він на мить глянув у вікно, але біля школи бігали та галасували молодші школярі. А у кабінеті на нього дивилось 26 юнаків та юних дівчаток. Він зробив те, що дійсно мав зробити кожен на його місці. Швидко побіг у кут, відвернувся від дітей, затис гранату до себе, і тоді пролунав вибух. Повилітали шибки, посипалася штукатурка, увесь кабінет був в диму. Учні не розуміли що сталося, хтось у класі вигукнув : «Юрій Миколайович!» Проте старшокласники у відповідь не почули нічого. Вічність забрала життя Юрія. Я схвильовано споглядала на свого тата, котрий із жахом згадував той день, і у нього на очах завжди були сльози. «А ще таких гранат виявили у 14-х школах. Страшно навіть уявити, скільки людей могло загинути.» – розповідав свідок подій.

Класний керівник Юрія Лелюкова не може згадувати про учня без сліз. Галина Войтюк розповідає: «Юра був хорошим сином для батьків, коли їхав на роботу заходив до мами, провідував її, лише після цього йшов на урок. Це був такий для нас удар коли прибігли діти в учительську і сказали, що нема вже Юрія Миколайовича. Через годину-дві в школу прибули військові з Києва дивитись ті гранати, але, навіть, вони не могли визначити, де навчальна, а де – бойова» [3].

Дійсно, Юрій Миколайович врятував не тільки один клас, а й сотні інших дітей. Без сина залишились батьки, без чоловіка – дружина та без татуса – діти. Влада певний час замовчувала цю страшну подію. Пізніше Юрія Миколайовича Лелюкова було нагороджено орденом «Знак Пошани».

Кожного року у школі згадують про подвиг вчителя, у школі створили музей Юрія Лелюкова. Там досі зберігаються фотокартки, грамоти, нагороди, одяг, а також лежить відкритий на тій же сторінці шкільний журнал, пошкоджений осколками. Тепер загальноосвітня школа І-ІІІ ступеня №2 носить ім'я Юрія Лелюкова. В Іваничах розташована вулиця імені Юрія Лелюкова. Отже, педагогічний колектив даної школи на прикладі вчителя-героя формує патріотичні якості у здобувачів освіти.

Під час проведення пробних занять у школах міста Володимира-Волинського, ми намагались донести учням сутність національно-патріотичного виховання. У закладах освіти міста дотримуються Концепції національно-патріотичного виховання, суть якої полягає у тому, щоб виховати молоде покоління у душі патріотизму, донести дітям суть понять «патріот», «нація», плекати любов до державних символів України (герб, прапор, гімн). Під час проведення уроків з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», темою тижня якого була: «Ми – мандрівники», ми досліджували історію нашого рідного краю, міста та пам'яток культури, створювали лепбук на тему «стежками Волині», робили виставки дитячої творчості (малюнки, аплікації). Школярі були у захваті від таких форм роботи. Про це свідчили їх записи у «Щоденниках вражень». Учні зрозуміли свою приналежність до маленької Батьківщини та до великої родини під назвою Україна.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що національно-патріотичне виховання дійсно відіграє важливу роль у сучасних школах. А сьогодні, коли Україна перебуває у стані війни, підсилює патріотичне виховання героїчними подвигами Героїв Небесної Сотні та Героїв АТО.

Література:

1. Бібік Н. М. *Нова українська школа: поради для вчителя*. Київ : Літера ЛТД, 2018. – С. 13.
2. Вишневецький О. І. *Теоретичні основи сучасної української педагогіки* 2008. URL:
3. *Матеріали музею Юрія Лелюкова. ЗОШ І-ІІІ ступеня № 2 смт Іваничі імені Юрія Лелюкова.*
4. *Нова українська школа: Концептуальні реформування середньої школи.* URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed>.
5. *Український педагогічний словник / С. Гончаренко. Київ : Либідь, 1997. С. 249.*

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Тинчук Катерина

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач С. В. Савчук

Розглянуто чинники впливу освітнього середовища на формування навичок здорового способу життя у молодших школярів. Представлені методи формування та усвідомлення цінності здоров'я.

Найвищою соціальною цінністю людство визнає здоров'я. У преамбулі Всесвітньої організації охорони здоров'я зазначено, що "здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних дефектів" [1]. Тому важливим завданням для кожної школи є збереження та зміцнення здоров'я дитини та забезпечення безпеки особистості через освіту. При цьому найефективнішим засобом виступає збереження й удосконалення здоров'я людини шляхом утвердження здорового способу життя, що ґрунтується на культурних нормах, цінностях, формах і способах діяльності, що зміцнює здоров'я, сприяє гармонійному фізичному, духовному, соціальному розвитку дитини.

Навчальні заклади як державні установи покликані опікуватися проблемами дитинства та надавати соціально-психологічну допомогу дітям, тим самим удосконалювати впровадження і забезпечення прав дітей, чітко визначених з Конвенції ООН про права дитини.

В сучасному світі здоров'я розглядається як філософська, соціальна, біологічна категорії. Це дуже важлива індивідуальна і суспільна цінність. У дослідженнях І. Поташнюк [2, с. 23] здоров'я характеризується як психологічний стан людини. Починаючи з шкільного віку, діти мають незадовільні показники здоров'я. За період перебування в закладах освіти захворюваність дітей зростає на 7 – 9% , а лише 38, 2 % дітей шкільного віку мають гармонійний фізичний розвиток. [2, с. 27]

Навчальний заклад для учнів є важливою сферою життя, де відбувається спілкування з однолітками і педагогічним колективом. Тому саме впродовж періоду навчання відбувається одночасний розвиток дитини в трьох сферах: фізичний, когнітивний і психо-соціальний. Якщо порушується одна з цих сфер, відразу виникають зміни в інших. Сучасність вимагає від вчителів виконання важливого завдання – зробити фізичне та психічне виховання для кожної дитини життєвою потребою. Однак особливе місце та відповідальність в оздоровчій діяльності відводиться освітній системі, яка повинна й має всі можливості для того, щоб зробити освітній процес здоров'язберігаючим.

Здоров'язбережувальна компетентність є однією із ключових компетентностей Нової Української Школи. Відомо, що ефективність формування здорового способу життя вимагає активного залучення учнів до здоров'язберігаючого навчального процесу, формування в них активної позиції щодо зміцнення і збереження власного здоров'я.

Для формування в учнів навички здорового способу життя впроваджені фізкультпаузи, створені оптимальні умови для активного відпочинку учнів на перервах з використанням свіжого повітря. Для учнів молодших класів пропонується ввести «Щоденники здоров'я» для відображення всієї динаміки показників та рівня фізичної культури учнів.

Для формування навичок здорового способу життя потрібно правильно організувати та підтримувати руховий режим дня. Рухова активність школярів значною мірою залежить від стану їхньої м'язової системи. У дитини 8 років м'язи складають 27,7% маси тіла, а у дорослого 44, 2% .Тому для нормального розвитку м'язів у дітей необхідні помірні фізичні вправи. Дуже важливо виконувати вимогу рухового режиму. «Сидячий» малорухливий спосіб життя, який часом переважає в школяра, може призвести до відхилень фізичного розвитку. Тому важливо щоб домашній час був насичений рухом. Наприклад – рухливі ігри в перервах між підготовкою домашніх завдань, заняття спортом, туристичні походи.

Необхідно знати, що для розвитку всього опорно-рухового апарату велике значення має також найпростіший вид руху – ходьба. Якщо за нормативну одиницю рухової активності прийняти крок, то для дітей віком 6 – 8 років нормою є 11000-12000 кроків на день[3, с.52].

Важливою складовою здоров'я є психічний стан дитини. Стреси, сильне нервово напруження – це травмуючі психічні стани. Для організації профілактичної роботи в закладах загальної середньої освіти доцільно проводити тематичні заняття, психологічні тренінги. Однією із причин, які призводять до неврозу, психологічної виснаженості у дитини , є конфлікт у класі. Для формування психічного здоров'я дитини доцільно використовувати такі методи як : бесіди, тренінги, анкетування [2, с. 45]

Стан здоров'я сучасного покоління дітей значно нижчий ніж їх однолітків декілька років тому. Враховуючи особливості психічного розвитку дітей України, досить актуальними є впровадження нової української школи, за якими учням першого класу нової української школи не задають домашніх завдань і впроваджено нову систему оцінювання – в перших двох класах НУШ учні не отримують оцінок у балах взагалі, такий спосіб оцінювання з'являється лише з третього класу[4]. Завдяки цьому, у дитини зменшиться стресовість, навчання буде відбуватися в ігровій формі.

Вчитель може оцінювання учнів лише у вербальній формі [5].

Також за стандартами НУШ освітній простір повинен бути зручним та комфортним для кожного учня, здійснюватись через такі 8 осередків [4]:

1. Для навчально-пізнавальної діяльності (при цьому парти чи столи мають бути одномісними);
2. Змінні тематичні осередки (дошки/фліпчарти/стенди для діаграм та малюнків);
3. Для гри (як настільних, так і рухливих ігор);
4. Для художньо-творчої діяльності;
5. Куточок живої природи для проведення дослідів (пророщення зерна, догляд за рослинами, акваріум);
6. Для відпочинку (з килимом для сидіння та гри, пуфами, подушками);
7. Дитяча класна бібліотека;
8. Осередок вчителя.

Отже, здоровий спосіб життя – це розумне використання свого життєвого потенціалу.

Література:

1. Визначення здоров'я (ВООЗ): <https://subject.com.ua/biology/medical/215.html>.
2. Колонькова О. О. *Здоров'язберігаючі технології в навчальному закладі*. Київ: Шкільний світ, 2009. 70 с.
3. Потапшук І. В. «Школа сприяння здоров'ю: теорія, практика, методи дослідження». Луцьк: Надстир'я, 2006.
4. Рекомендації як облаштувати освітній простір Нової української школи: <https://nus.org.ua/news/mon-dalo-rekomendatsiyi-yak-oblastuvaty-osvitnij-prostir-novoyi-ukrayinskoji-shkoly/>.
5. *Що важливо знати про нову українську школу*: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/nova-ukrajinska-shkola-shcho-ce-take-i-shcho-potribno-znati-novini-ukrajini-50039251.html>.

ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тищук Аліна

студентка 4 курсу спеціальності «Музичне мистецтво»
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. Т. В. Горобець

Розглянуто досвід як філософську категорію; виділено два його види (плодоносний і світлоносний).

Проблема досвіду, художньо-естетичному (І. Гриценко, А. Зись, І. Зязюн, Л. Масол, С. Хлебик, О. Щолокова) та професійно-педагогічному (Н. Гузій, А. Козир, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Хижна) аспектах.

Особливої уваги потребує розгляд досвіду музично-виконавської діяльності старших дошкільників у ракурсі їх безпосередньої участі в процесі активного «добування» музики. Адже, досвід такої участі наповнюється не абстрактно-понятійним, а емоційно-практичним змістом, що відображений в уміннях втілювати характер музики засобами співу, рухів та інструментального музикування і співвідносити власне музичне виконавство з виконавством інших.

Філософський зміст поняття досвіду спирається на об'єктивні умови та закони існування людини як суб'єкта чуттєво-матеріальної та практично-перетворювальної діяльності, в процесі якої відбувається пізнання оточуючого середовища. І тлумачення досвіду як особливої форми опанування світу, тобто досвіду діяльності, в якому сама діяльність стає органічним досягненням суб'єкта, являє собою точку відліку в розкритті змісту даного феномена. [4, с. 201].

Психологічний аналіз поняття досвіду полягає у виявленні особливостей і джерел суб'єктивного досвіду та визначенні його місця в структурі особистості. При цьому постійно виникає питання про те, яку роль у формуванні досвіду особистості відіграє навколишнє середовище, а яку – вроджені задатки. За В. Вундтом і Л. Бретано, безпосередній і фізіологічний досвід людини відтворює конструкції її свідомості [3, с. 54]. При цьому, безпосередній досвід складається з відчуттів, уявлень і почуттів, що є, водночас, і елементами свідомості людини.

Д. Локк поділяв чуттєвий досвід індивіда на дві сфери: зовнішній досвід, об'єктом якого є зовнішній світ, та внутрішній, об'єктом якого є діяльність душі людини. Зовнішній досвід об'єднує ідеї-відчуття, що народжуються в процесі чуттєвого пізнання природи, а внутрішній – ідеї-рефлексії, що народжуються в процесі рефлексивного пізнання діяльності душі. Ці прості ідеї обробляються розумом, перетворюючись на більш складне знання [6, с. 271].

У вітчизняних та зарубіжних дослідженнях останніх десятиліть поняття досвіду розглядається в системі співвідношень емпіричного і теоретичного. Так, досвід об'єднує емпіричні знання та їх теоретичне узагальнення у цілісній системі наукового пізнання. При цьому практична діяльність, що перетворює реальність, і досвід – поняття нетотожні, оскільки досвід, на думку О. Аверіна, є результатом пізнавального відношення суб'єкта і об'єкта на основі практики [1, с. 3].

Своєрідність музичного досвіду в старшому дошкільному віці виявляється в тому, якій музиці дитина

надає перевагу, яка музика її цікавить, які дії з музикою вона може виконати самостійно. Уподобання дошкільника, його зацікавленість музикою значною мірою залежать від музичних інтересів батьків, родичів, знайомих, друзів. Не заперечити сьогодні і факту впливу засобів масової інформації, адже в музичному досвіді дітей відображена та соціокультурна ситуація, в якій вони живуть [6, с. 60]. Згідно положень Н. Ветлугіної, музичний досвід охоплює різні сфери особистості дитини: в сфері емоцій відбувається перехід від найпростіших імпульсивних відгуків до різноманітних емоційних реакцій на музичні явища; в сфері відчуттів – від цілісного та несвідомого до диференційованого та усвідомленого сприймання музичних звуків за їх основними ознаками (висотою, тембром, динамікою і тривалістю); в сфері інтересів – від нестійкого потягу до перших проявів музичного смаку; в сфері діяльності – від наслідування та імітації до самостійних і творчих дій з музикою [5, с. 14].

Музично-виконавська діяльність, за твердженнями сучасних психологів, гармонізує спілкування педагогів і дітей. Можливість і бачити, і чути, і співати, і рухатися водночас відкривається в процесі розучування і виконання музичних творів [9, с. 10]. Таким чином, музично-виконавська діяльність є, по суті, одним із засобів спілкування з музикою і спілкування з приводу музики. А якщо в такому спілкуванні, як вказує Н. Бергер, накопичується певний емоційний досвід [6, с. 13], то досвід музично-виконавської діяльності старших дошкільників цілком можна охарактеризувати як емоційний. Музика, при цьому, моделює не емоції безпосередньо, а їх зовнішнє виявлення через вокалізацію, ритми дихання і пульсу, пластику жестів і рухів [7, с. 37]. Музично-виконавська діяльність як спільна гра дітей і педагогів актуалізує головну ідею педагогіки співпраці, яку І. Бех висловлює так: «Єдиний емоційний діапазон, в якому відбувається співпраця вихователя і вихованця, запобігає некоректному вторгненню дорослого в дитячий світ і надає вихованцю можливість краще функціонувати як особистість» [2, с. 37].

Рухові навички Н. Ветлугіна пов'язала з емоційним відгуком на музику та умінням відображати художні образи в рухах і розподілила їх на дві групи: музично-ритмічні (реакція на зміну музичних образів, характеру музики, зміни частин твору, а також на метроритмічні, темпові та динамічні зміни); навички виразних рухів (рухи з фізичних вправ, гімнастичні рухи та перешикування, елементи народних, бальних і характерних танців, сюжетно-образні рухи) [5, с. 175-176].

Проблемі формування умінь і навичок, якими визначається зміст виконавського досвіду старших дошкільників у співі, присвячені праці Т. Орлової і С. Бекіної. Автори стверджують, що за умов систематичного навчання співу у дітей формуються: уміння слідувати за чистотою інтонування; навички нефорсованого співу з чіткою дикцією; навички правильного звукоутворення в процесі співу; уміння слухати і чути власний спів та спів своїх товаришів; уміння виконувати вивчені пісні хором, невеличким ансамблем та індивідуально; уміння співати без музичного супроводу; уміння виразно співати в різних темпах, змінюючи динамічні відтінки [8, с. 20]. Таким чином, результати теоретичного дослідження дозволяють визначити структуру досвіду музично-виконавської діяльності дітей старшого дошкільного віку в єдності чотирьох компонентів: діяльнісного, емоційного, пізнавального і розвитку.

Література:

1. Аверин А. Н. Гносеологический анализ понятия «опыт» : Автореф. дисс. канд. филос. наук : 09. 00. 01 / Уральский гос. ун.-т. Свердловск, 1973. 20 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
3. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. СПб. : Питер, 2008. 400 с.
4. Иванов В. П. Человеческая деятельность – познание – искусство. Київ: Наукова думка, 1977. 251.
5. Методика музыкального воспитания в детском саду / Н. А. Ветлугина, И. Л. Дзержинская и др. Москва : Просвещение, 1982. 271 с.
6. Теория и методика музыкального воспитания детей дошкольного возраста : Учеб. пос. для студ. высш. учеб. зав. / А. Г. Гогоберидзе, В. А. Деркунская. Москва: Академия, 2005. 317 с.
7. Тютюникова Т. Э. Видеть музыку и танцевать стихи. Творческое музицирование, импровизация и законы бытия. Москва: Едиториал УРСС, 2003. 264 с.
8. Учите детей петь: песни и упражнения для развития голоса у детей 5-6 лет / Г. М. Орлова, С. И. Бекіна. Москва: Просвещение, 1988. 143 с.
9. Яновська Н. М. «Піснєзнайка» – здоров'я та інтелект нації. Піснєзнайка. Гармонія інтелекту та здоров'я / ред. Г. Якименко. Київ, 2002.

НОВІ ПОГЛЯДИ НА РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ 21 СТОЛІТТЯ

Тороканець Анастасія

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. В. А. Гриндюк

Подано основні компоненти нової української школи та розглянуто іношомовні науково-методичні матеріали щодо завдань та компетентностей вчителя 21 століття.

Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами.

Міністерство освіти і науки пропонуватиме типові навчальні програми, проте будь-який учитель чи авторська група може доповнювати їх або створювати свої. Учитель тепер обмежений лише Державним стандартом. В Державному стандарті окреслено результати: що мають знати та вміти учні, закінчивши певний етап навчання. Натомість, як дійти до цих результатів, учитель визначатиме сам [1].

Сучасний вчитель повинен вміти мотивувати учня: до розвитку, до знання предмета, до пізнання світу. Це можна зробити лише тоді, коли любиш свою працю, коли ти відповідальний і відкритий до світу. Без мотивації не буде результату, а він має бути, оскільки вже зараз можна сказати, що новітні технології не замінять вчителя [4].

Роль вчителя безумовно змінюється. Якщо раніше він був єдиним джерелом інформації, то зараз вчитель є «провідником» у світ інформації, помічником, наставником та «контролером», який чітко спланованими діями організовує навчальний процес так, щоб діти самі пізнавали світ. Він, як і раніше, залишається лідером освітнього процесу, але стає невидимим творцем продуктивного навчального середовища.

Варто зазначити, що українські науковці, розглядають й інші ролі вчителя. Так, вчитель-тьютор – наставник, що індивідуально працює з інтересом дитини, вчитель-фасилітатор – підтримує дитину в її навчальній діяльності через педагогічну взаємодію, допомагає, (організатор спілкування та обговорення в результаті якого спільно вирішуються завдання та підсумовуються висновки), вчитель-новатор – педагог, який приносить в інтелектуальну освіту нові ідеї, вчитель-супервайзер – чітко організовує навчальний процес, контролює учнів, час виконання завдання [2].

Формула нової освіти в Україні складається з 8 ключових компонентів:

- Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві
- Умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.
- Наскрізний процес виховання, який формує цінності.
- Децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.
- Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.
- Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.
- Нова структура школи, яка дозволяє добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя.
- Справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти [1].

Постійна конференція міністрів освіти і культури земель ФРН є керівним органом німецької системи освіти, найповажніша німецька Конференція фахівців, яка виступає важливим інструментом координації та розвитку освіти в Німеччині. На думку німецьких вчених, бути вчителем – це набагато більше, ніж просто викладати, готуватись до уроків та слідувати за ними. Задля цього потрібно дотримуватись завдань освіти. Німецькі науковці виділяють 4 основні завдання вчителя, кожне з яких містить чіткі компетентності.

Перше завдання: Навчання.

Компетентність 1: Вчителі планують уроки професійно та доцільно і проводять їх об'єктивно та професійно правильно.

Компетентність 2: Вчителі підтримують навчання учнів, розробляючи навчальні ситуації. Вони мотивують учнів і дають їм змогу створювати зв'язки та використовувати те, чого вони навчилися.

Компетентність 3: Вчителі просувають навички учнів для самовизначеного навчання та роботи.

Друге завдання: Виховання:

Компетентність 4: Вчителі знають соціальні та культурні умови життя учнів та впливають на їхній індивідуальний розвиток у школі.

Компетентність 5: Вчителі передають цінності та норми і підтримують самостійно визначені судження та дії учнів.

Компетентність 6: Вчителі знаходять розв'язання труднощів та конфліктів у школі.

Третє завдання: Оцінювання:

Компетентність 7: Вчителі діагностують потреби у навчанні учнів; вони спеціально підтримують учнів та консультують учнів та їхніх батьків.

Компетентність 8: Вчителі фіксують результати роботи учнів на основі прозорих критеріїв оцінювання.

Четверте завдання: Інновації:

Компетентність 9: Вчителі обізнані про особливі вимоги педагогічної професії. Вони розуміють свою професію як державну посаду з особливою відповідальністю та обов'язком.

Компетентність 10: Вчителі розуміють свою професію як постійне навчальне завдання.

Компетентність 11: Вчителі беруть участь у плануванні та реалізації шкільних проєктів [6].

Отже, трансформація освітнього процесу набуває обертів, змінюються вимоги до підготовки вчителів, ставляться нові завдання до роботи вчителя, а у зв'язку із швидким розвитком новітніх технологій, переглядається роль вчителя. Це пов'язано з тим, що клас 21 століття суттєво відрізняється від того, що був у 20 столітті. Сьогодні роль вчителя полягає у моделюванні нових підходів до роботи з учнями, спонукає до самоосвіти та саморозвитку, зорієнтована на розвиток розумової діяльності учнів та створення продуктивного навчального середовища.

Література:

1. Нова українська школа. Міністерство освіти і науки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Нові професійні ролі і завдання сучасного вчителя в концепції Нової української школи. Презентація. URL: <https://vseosvita.ua/library/novi-profesijni-rol-i-zavdannja-suchasnogo-vcitela-v-konteksti-koncepcii-novoi-ukrainskoi-skoli-87162.html>
3. Попова Л. Імідж сучасного педагога. Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід. 2008. №3. С. 41.
4. Яким має бути сучасний вчитель. URL: <https://osvitoria.media/experience/yakym-maye-but-y-suchasnyi-vchytel/>
5. Die Rolle des Lehrers. URL: <https://www.colegioalemannk.org/de/die-schule/bildung-des-21-jahrhunderts/die-rolle-des-lehrers.html>
6. Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften. (Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 16.12.2004. Vereinbarung zu den Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften (Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 16.12.2004). Електронний реферс. URL https://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_12_16-Standards-Lehrerbildung.pdf

РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Тусин Галина

студентка 2 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Початкова освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. псих. н. С. Д. Ілляш

Розглядаються особливості реалізації розвивального навчання у практиці сучасної початкової школи; аналізуються способи формування загальнонавчальних умінь і навичок учнів, особливості розвитку їх пізнавальної активності, а також формування позитивних мотивів навчання.

Впровадженню системи розвивального навчання у практику масової школи в Україні передували фундаментальні психологічні дослідження та багаторічний психолого-педагогічний експеримент, які виявили, що в спеціально створених умовах з організації певної форми активності дитини (навчальної діяльності) формуються: стійкий інтерес до змісту знань, прагнення і вміння навчатися, здатність до діалогічної форми взаємодії, адекватна самооцінка (реалістичний образ «Я»), закладаються основи теоретичного мислення, здійснюється становлення системи цінностей особистості, головними серед яких є цінності пізнання та співробітництва [2, с.78].

Протягом останніх десятиліть розвивальне навчання набуло практичного втілення в Україні, поступово виходячи за рамки експериментальних майданчиків. Оскільки система розвивального навчання реалізується, на відміну від традиційної, вчителем, який є організатором самостійної діяльності учнів, головною професійною характеристикою такого вчителя постає вміння організувати самостійну дослідницьку діяльність учнів.

Однак, як свідчить досвід впровадження системи розвивального навчання у шкільну практику, реалізація цілей, пов'язаних з розвитком учня як суб'єкта навчальної діяльності залежить не тільки від професійних якостей, умінь та навичок, але й від низки важливих рис особистості вчителя. Тому вивчення особистості вчителя постає необхідною умовою успішної реалізації системи розвивального навчання в сучасній початковій школі.

Термін „розвивальне навчання» належить великому швейцарському педагогу Йоганну Песталоцці (1746-1827 рр.), одному із засновників дидактики початкового навчання. Він стверджував, що навчання повинно мати розвивальний характер. „Розвивати розум, серце, забезпечити розвиток усіх задатків і здібностей дитини», – писав він [3, с.59].

Теорію розвивального навчання поглибили і розвинули К. Ушинський, Г. Костюк, М. Вашуленко, Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Заков, В. Сухомлинський, Н. Менчинська, О. Савченко та інші науковці.

Проблемі реалізації розвивального навчання у практиці початкової школи присвятили свої наукові дослідження М. Богданович, Т. Байбара, Н. Захарчук, В. Мелешко, Т. Прошкуратова, Н. Коваль, А. Мовчун, М. Чумарна, К. Прищепа та ін.

Проблема особистості вчителя в системі розвивального навчання розглядалась у працях українських психологів (А. Алпатова, Г. Балла, О. Бондаренко, А. Коваленко, Г. Костюка, С. Максименка, Ю. Машбиця,

Т. Щербана та ін.).

Вчитель, здійснюючи розвивальне навчання, метою якого є засвоєння системи наукових понять, повинен організувати адекватну цьому завданню навчальну активність учнів. Організація такої активності передбачає, що учні чітко виокремлюють і фіксують запропонований для засвоєння спосіб дії, усвідомлюють його значення та побудову; здатні більш-менш точно відтворити його при виконанні відповідних вправ.

Як стверджують науковці, система розвивального навчання учнів початкової школи може успішно функціонувати за умови пошуково-дослідницької навчальної діяльності, яка розпочинається з формулювання для учнів навчального завдання, що вимагає від них якісно нового розуміння аналізу ситуації і своїх дій. Пошуково-дослідницький метод – метод залучення учнів до самостійних і безпосередніх спостережень, на основі яких вони встановлюють зв'язки предметів і явищ дійсності, роблять висновки, пізнають закономірності. Внесення елементу дослідження в навчальну діяльність сприяє вихованню в школярів активності, ініціативності, допитливості, розвиває їхнє мислення, заохочує потребу дітей у самостійних пошуках [3, с.67].

Поставивши перед учнями навчальне завдання, вчитель організовує його розв'язання, тобто власне пошукову діяльність. Для цього він повинен бути реальним учасником спільного пошуку, а не його керівником. Усі його міркування про конкретні дії учнів, пропозиції щодо варіантів розв'язання завдань мають бути відкритими для критичного аналізу та оцінювання так само, як і дії учнів.

Для реалізації технології розвивального навчання учителю необхідно не лише адаптувати її до конкретної навчальної ситуації, а й забезпечити принципово новий тип взаємодії з учнями. Можливості та характер взаємодії учителя й учнів, тобто їх участі у розв'язанні навчального завдання, обумовлюються його змістом і умовами розв'язання. Оскільки навчальні завдання в традиційному і розвивальному навчанні, принципово відрізняються, суттєві відмінності має і взаємодія між учителем та учнями у процесі розв'язання цих завдань. У системі розвивального навчання навчальне завдання вимагає від учителя й учнів пошуку способів здійснення конкретної дії. Спільний пошук передбачає не поділ функцій між ними, а виокремлення послідовних етапів розв'язання навчального завдання. Ступінь і форми участі учителя й учнів у такій діяльності залежать від реальних можливостей учня, з розширенням яких учитель відкриває йому нові ланки спільної діяльності [1, с.42].

Прагнення постійно оптимізувати освітній процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних раніше педагогічних технологій різних рівнів та цільової спрямованості. Подальший їх розвиток пов'язаний з орієнтацією на реалізацію сучасних концепцій освіти й виховання.

Розвивальне навчання – це завжди розвиток учня, зміна його поглядів, установок, цінностей, норм. В системі інноваційного навчання на перший план виходить особистісний потенціал учня, його здатність бути суб'єктом інноваційної діяльності. Педагогічна освіта розглядається не лише як здобуття нових знань, цілей, цінностей, особистісних смислів, але й як розкриття сутнісних сил особистості кожної дитини, яка навчається в сучасній початковій школі.

Для організації розвивального навчання слід використовувати методи, які викликають найбільший інтерес в учнів: проблемні, продуктивні, дослідницькі, що сприяють розвитку творчого мислення та уяви. Однак, при цьому не відкидається застосування інформаційних, репродуктивних та репродуктивно-продуктивних методів.

Ефективності уроку сприяють такі психологічні умови його підготовки, за яких вчитель мусить вивчати, знати, визначати:

- рівень розумового розвитку учнів;
- їх ставлення до навчання;
- вміння самостійно організувати свою розумову діяльність;
- творче самопочуття на уроці;
- психологічний контакт з класом;
- вміння учителя організувати пізнавальну діяльність учнів [4, с.134].

Отже, для реалізації розвивального навчання вчитель має враховувати у своїй професійній діяльності характерні особливості розвитку пізнавальної діяльності учнів різного віку, пробуджувати у них інтерес до свого навчального предмета, формувати мотиви навчально-пізнавальної діяльності, виховувати культуру розумової праці, вміння самостійно регулювати розумову діяльність.

Технологія розвивального навчання потребує від учителя конкретних професійних здібностей, умінь та навичок. Це – реалізація на практиці знань, психолого-педагогічних основ навчання, розвитку дитини, умінь моделювати діяльність, прогнозуючи кінцевий результат.

Література:

1. Гусак П. М. Підготовка учителя: технологічні аспекти: монографія. Луцьк: Вежа, ВДУ, 1999. 278 с.
2. Зайченко І. В. Історія педагогіки. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Слово, 2010. 624 с.
3. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / за ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2004. С. 91 – 107.
4. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. Київ, 1997. 253 с.

ВРАХУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИ СКЛАДАННІ ДОБОВОГО ТА ТИЖНЕВОГО РЕЖИМУ ДНЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Федонюк Іванна

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Г. М. Давидюк

Визначено валеологічні особливості при складанні добового та тижневого режиму дня учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти. Виділено основні режимні моменти та вимоги до їх виконання.

Початок навчання в школі є особливим періодом у житті кожної дитини. Зміна ігрової діяльності у дитячому садку на навчальну у закладі загальної середньої освіти, безперечно, впливає на зміну режиму та розпорядку дня. З точки зору валеології добове і тижневе фізичне та психологічне навантаження на організм дитини залежить від її вікових особливостей.

Валеологія – наука про формування, збереження та зміцнення здоров'я людини в духовному, психічному, фізичному і соціальному плані [3, с. 6]. Основні закони валеології необхідно враховувати при організації та розподілі всіх видів діяльності, відпочинку та приймання їжі.

Дотримання раціонального режиму дня є однією із найважливіших умов зміцнення та збереження здоров'я. Режим дня – чіткий розпорядок життя дитини протягом доби, що передбачає чергування неспання та сну, а також раціональну організацію різних видів діяльності.

У режимі дня школяра можна виділити декілька загальних компонентів, до яких відносимо:

- сон;
- особисту гігієну та прийоми їжі;
- навчальну діяльність в школі та вдома;
- перебування на свіжому повітрі (рухливі ігри, заняття спортом та фізкультурою, прогулянки);
- заняття в гуртках за інтересами;
- відпочинок за власним вибором (вільний час) [2, с. 15].

В залежності від віку змінюється зміст та тривалість кожного із даних компонентів, тому раціональний режим дня має створюватися з урахуванням вікових особливостей дітей та основних законів діяльності вищої нервової системи. Організація режиму дня може змінюватися залежно від віку, стану здоров'я, сімейних особливостей виховання та сезонних змін пір року.

З кожним навчальним роком у дітей збільшується розумове навантаження в школі, що вимагає збільшення часу на підготовку домашніх завдань. Як наслідок – зниження працездатності та погіршення навчальної успішності, загальна втома, дратівливість, втрата апетиту, зниження імунітету. Досить часто причина цього криється у невдало підбраному режимі дня або й взагалі його відсутності.

Для запобігання різних негативних моментів необхідно віднайти баланс між навчальною діяльністю, фізичною активністю та відпочинком, адже всі процеси в організмі носять ритмічний характер, тому регулярність окремих елементів режиму та їхнє чергування сприяють нормальному функціонуванню та чіткій взаємодії всіх органів і систем.

Особливу увагу необхідно звернути на тривалість сну, адже саме тоді проходить відпочинок та відновлення функцій головного мозку та працездатності організму. Загальна тривалість нічного сну молодших школярів має становити 10-10,5 годин. Діти початкових класів мають лягати спати не пізніше 21.30, а прокидатися в 7.00-7.30. Починати день варто із ранкової зарядки, це створить бадьорий настрій, приведе в тонус весь організм, зміцнить нервову систему та покращить кровопостачання головного мозку. Лікарі-педіатри рекомендують щоранку перед ранковою зарядкою випивати склянку води.

Після зарядки необхідно виконати гігієнічні процедури, застелити ліжко, одягнутися та поспіяти. В жодному разі не можна нехтувати ранковим прийомом їжі, тому що це може стати причиною різноманітних захворювань. Дуже корисно перед початком занять здійснити прогулянку на свіжому повітрі протягом 20-30 хвилин, це підвищить розумову працездатність та забезпечить продуктивність освітньої діяльності. Прогулянку можна сумістити із дорогою до школи. Для того, щоб краще сконцентруватися на уроці, бажано приходити в школу заздалегідь, за 10-15 хвилин до дзвінка [2, с. 74].

При складанні шкільного розкладу адміністрація школи повинна враховувати особливості розвитку нервової системи школярів: продуктивність праці на перших та останніх уроках, на початку та вкінці тижня є пониженими, тому найлегші за розумовим навантаженням уроки – перші та останні в розкладі. Також необхідно враховувати, що найменш продуктивними є перший та останній робочі дні тижня.

Складні для засвоєння предмети повинні збігатися із періодом найвищої працездатності організму, не можна ставити в розкладі декілька складних уроків поспіль. Зокрема, важким предметом для сприйняття учнів усіх вікових категорій є математика. Уроки з цього предмета бажано розподіляти на години більш високої працездатності.

На стомлюваність учнів дуже впливає ступінь психофізіологічного напруження. Це такі фактори:

- обсяг інформації, призначеної для сприйняття і наступної переробки, що повідомляється учням;
- складність навчального матеріалу;
- ступінь новизни навчального матеріалу;
- тип уроку і його структура;
- методична майстерність викладача;
- емоційний стан учня;
- ступінь інтересу до предмета;
- взаємини класу і вчителя, учня і вчителя;
- санітарний стан навчальних приміщень [1, с. 92].

У процесі уроку для зняття втоми рекомендовано проводити фізкультурні паузи та вправи для рук, очей. Переключення видів діяльності забезпечить працездатність протягом усього дня.

Для учнів початкової школи передбачається організація дворазового харчування – обід та полуденок (обов'язковий для групи подовженого дня). Першокласникам (особливо в період адаптації до навчальної діяльності) та дітям з ослабленим здоров'ям бажано передбачити денний сон тривалістю 1-1,5 год.

Після школи діти обов'язково повинні займатися рухливими іграми на вулиці. Загальна тривалість перебування на свіжому повітрі протягом дня для учнів молодших класів має становити 3-3,5 год. На жаль, сучасні діти досить часто активний відпочинок на свіжому повітрі замінюють на комп'ютерні ігри чи ігри в мобільних телефонах, що надалі негативно впливає на їх організм.

Самопідготовка до уроків має розпочинатися із матеріалу середньої важкості, потім – складного матеріалу, а насамкінець – виконання легких завдань. Такий порядок сприяє поступовому входженню в роботу та правильній організації засвоєння навчального матеріалу.

В режимі дня учня обов'язково має бути передбачений час для відвідування гуртків за інтересами, а також допомогу сім'ї у виконанні посильної домашньої роботи. Прогулянка перед сном тривалістю 30 хвилин допоможе знизити напругу після тривалого дня та сприятиме швидкому засинанню [1, с. 112].

Розпорядок дня може складатися індивідуально для кожної дитини, проте правильна його організація та чітке дотримання є запорукою здоров'я. В кожній родині контроль за виконанням режиму дня дітьми покладається на батьків, тому вони мають слідкувати за тим, щоб відбувалося розумне чергування інтелектуального та фізичного навантаження, праці та відпочинку.

Таким чином, для нормального розвитку дітей молодшого шкільного віку надзвичайно важливо дотримуватися правильного режиму дня.

Література:

1. Валеологія – наука про здоровий спосіб життя. Інформ.- метод. збірник товариства Київ: «Знання» України. 2016. Вип. 1. 320 с.
2. Грінченко Т. Ф. Шлях до здоров'я. Київ : Здоров'я, 2011. 152 с.
3. Грiban В. Г. Валеологія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 214 с.

ТВОРИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ КУРСУ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Федорець Володимир

студент 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист Н. С. Дмитренко

Висвітлено питання ефективності інноваційних методів, прийомів, форм опрацювання творів В. Сухомлинського як засобу морального виховання школярів на уроках літературного читання в початковій школі.

Українське суспільство потребує підготовки людей, які володіють не тільки глибокими знаннями, але й мають сформовані моральні цінності [3]. Концепція Нової української школи, крім загального розвитку дитини, формування її ключових компетентностей, наголошує на важливості морального розвитку особистості [7].

Діяльність В. Сухомлинського в царині формування морально-ціннісних орієнтацій засобами літератури для дітей визначається оригінальністю, самобутністю. У контексті Нової української школи проблема морального виховання загалом та його реалізації на уроках літературного читання в початковій школі засобами творів В. Сухомлинського вимагає пошуку і застосування нових ефективних педагогічних технологій, підходів, засобів.

Моральне виховання – виховна діяльність школи і сім'ї, метою якого є формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності. На думку В. Сухомлинського, школа може бути осередком освіченості за умови наявності в ній чотирьох культур: культу Вітчизни, культу людини, культу книги і культу рідного слова.

Створені ним близько 1500 казок і оповідань для молодших школярів мають безцінний освітній та виховний потенціал [2, с. 10], тому стали частиною змісту підручників з літературного читання для 2-4 класів.

Метою курсу «Літературне читання» в початковій школі є формування у першооснов читацької культури, формування особистості школярів засобами художнього слова [7]. Аналіз змісту підручників «Українська мова та читання» (2 клас) [1; 9], «Літературне читання» (3-4 клас) [5; 6; 10; 11] дає підстави стверджувати, що твори В. Сухомлинського відіграють важливу роль у системі навчання і виховання молодших школярів (таблиця 1).

Таблиця 1

Твори В. Сухомлинського у підручниках з літературного читання

Клас, підручник	Назва твору	Жанр твору
«Українська мова та читання», авт. І. Большакова, М. Пристанська (2 клас)	«Добре, що сонечко сяє» «Урятував сонечко»	Оповідання Оповідання
«Українська мова та читання», авт. О. Савченко (2 клас)	«Як Наталя в Лисиці хитринку купила» «Яблуко з осіннього саду» «Вічна тополя» «Глуха дівчинка» «Покинуте кошеня» «Нехай буде і Соловей, і Жук» «Хлопчик і Дзвіночок Конвалії»	Казка Оповідання Легенда Оповідання Оповідання Оповідання Казка
«Літературне читання», авт. В. Науменко (3 клас)	«Дід Осінник» «Снігуроччина пісня»	Казка Казка
«Літературне читання», авт. О. Савченко (3 клас)	«Соромно перед соловейком» «Красиві слова і красиве діло» «Кінь утік» «Сонце заходить» «Сергійкова квітка»	Оповідання Оповідання Оповідання Оповідання Оповідання
«Літературне читання», авт. В. Науменко (4 клас)	«Краса, натхнення, радість і таємниця»	Оповідання
«Літературне читання», авт. О. Савченко (4 клас)	«Восени пахне яблуками» «Не забувай про джерело» «Не загубив, а знайшов» «Співуча пір'їнка»	Оповідання Бувальщина Оповідання Казка

Твори В. Сухомлинського у підручниках з літературного читання об'єднані за ідейним, а саме морально-етичним спрямуванням, що дозволяє згрупувати їх за певними змістово-художніми особливостями [8] та сформуванню методичні рекомендації щодо їх опрацювання:

1) твори про формування відчуття краси рідного слова, краси природи, оскільки ця властивість притаманна морально розвиненим, духовно багатим особистостям («Дід Осінник», «Снігуроччина пісня», «Восени пахне яблуками»);

2) твори власне морально-етичної спрямованості («Добре, що сонечко сяє», «Урятував сонечко», «Красиві слова і красиве діло», «Не загубив, а знайшов», «Кінь утік» та ін.).

Дидактичний та виховний вплив творів В. Сухомлинського підсилюють інноваційні освітні методики.

Вивчення творів про природу («Восени пахне яблуками»), викликає труднощі, оскільки школярі не сприймають настроєвість твору, шукаючи в ньому передусім подієвої послідовності. Учням пропонується аналітичне дослідження: переказати вірші В. Сосюри «Як не любить той край...», Л. Костенко «Усе моє, все зветься Україна» своїми словами й зіставити, чи зберігає переказ усю красу текстів. Робота в парах дозволить учням обмінятися власними враженнями та зіставити свої почування з авторськими. Школярі роблять висновок: через образ яблука автор залучає читачів до осмислення морально-етичних цінностей: добро, відповідальність, обов'язки, любов до матері, працелюбність [12, с. 441-443].

Заслуговує на увагу досвід О. Митника, А. Стрижак щодо формування вмінь успішної комунікативної взаємодії засобами творів В. Сухомлинського на основі комунікативно-діяльнісного підходу [4, с. 24-26]. Етюд-пантоміма «Запропонуй правильний вибір» має на меті формування вміння невербальної поведінки («Красиві слова і красиве діло») [10]. Мета вправи «Відчуй іншого» – виховання чуйності; здатності бути витриманим, доброзичливим стосовно партнера по спілкуванню («Глуха дівчинка») [9]. Вправа «Конструктор успіху» спрямована на формування вмінь конструктивного вирішення конфліктів («Кінь утік») [10]. Інтерактивні вправи забезпечують розвиток рис високоморальної особистості: пізнавати інших і розуміти їх, об'єктивно оцінити ситуацію і стосовно неї прогнозувати свою поведінку відповідно до ustalених морально-етичних норм; володіти правилами етикету; володіти навичками вербальної та невербальної комунікації.

Отже, твори В. Сухомлинського є ефективним компонентом системи морального виховання молодших школярів за умови використання особистісно орієнтованого навчання, комунікативно-діяльнісного підходу, проблемно-пошукових та інтерактивних технологій навчання.

Література:

1. Большакова І., Пристанська М. Українська мова та читання : підручник для 2 класу. Харків Ранок, 2019.
2. Дічек Н. Універсальність педагогічного новаторства В. О. Сухомлинського. Рідна школа. 2010. № 3. С. 8-11.

3. Кучина К. Моральне виховання молодших школярів в сучасних вітчизняних освітніх концепціях та програмах : http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/1291/1/stattya_Kuchina.pdf
4. Митник О., Стрижак А. Система завдань, спрямованих на формування комунікативних умінь як складової соціальної успішності молодшого школяра. Початкова школа. 2019. № 9. С. 23-26.
5. Науменко В. Літературне читання : підручник для 3 класу. Київ: Генеза, 2013.
6. Науменко В. Літературне читання : підручник для 4 класу. Київ: Генеза, 2015.
7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
8. Сиротинко В., Бондаренко О. Вивчення творчості В. Сухомлинського на уроках літературного читання в початковій школі: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/174547/174521>
9. Савченко О. Я. Українська мова та читання : підручник для 2 класу. Київ : Оріон, 2019.
10. Савченко О. Я. Літературне читання : підручник для 3 класу. Київ: Освіта, 2015.
11. Савченко О. Я. Літературне читання : підручник для 4 класу. Київ: Освіта, 2015.
12. Савченко О. Я. Художні твори Василя Сухомлинського для дітей як джерело виховання цінностей. Педагогічний дискурс : збірник наукових праць. 2011. С. 441-443.

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Фрончко Катерина

студентка 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – к. пед. н., Н.А. Антонюк

Розкрито суть інтерактивного навчання, його значення в освітньому процесі початкової школи, визначено основні принципи та вимоги щодо ефективного використання інтерактивних методів під час уроку.

Педагогічна наука у процесі розвитку накопичила величезний досвід використання різних методів навчання. Сучасні вчителі активно використовують як традиційні, так й інтерактивні методи. Саме останні мають великі можливості в розвитку інтелектуально-творчих умінь молодших школярів.

Інтерактив – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною). Отже, інтерактивне навчання – це насамперед діалогове навчання, під час якого здійснюється взаємодія вчителя та учня» [1, с. 28].

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється за умови постійної, активної взаємодії усіх його членів. Аналізуючи свої дії та дії партнерів, учасники навчального процесу змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння, тому є сенс говорити про інтерактивні методи не тільки як засіб покращення навчання, але й як засіб посилення виховних впливів [3, с. 37].

Основою інтерактивних методів є інтерактивні вправи та завдання, які виконуються учнями. Інтерактивний метод навчання – це впорядкований спосіб активної суб'єкт-суб'єктної взаємодії між усіма учасниками навчального процесу, спрямований на досягнення цілей і завдань освіти, який сприяє накопиченню в учасників соціального досвіду спілкування та освоєнню ними соціальних методів організації навчальної діяльності.

Науковцями і практиками визнано, що отримання знань, формування вмінь і навичок, розвиток особистісних якостей, набуття певних компетентностей особистості учня є найефективнішими, якщо в освітньому процесі використовують інтерактивні форми і методи [2, с. 88].

Для прикладу, інтерактивний метод «Мікрофон» є різновидом загальногрупового обговорення. Він надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на питання або висловлюючи свою думку чи позицію. Метод «Прес» використовується у випадках, коли виникають суперечливі думки і потрібно зайняти та аргументувати чітко визначену позицію із певної проблеми, що обговорюється. Він навчає дітей висловлюватися у виразній і стильній формі, переконуючи інших («Я вважаю, що ...», «Тому, що ...», «Наприклад ...», «Таким чином ...»). Метод «Мозковий штурм» це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень шляхом вільного висловлювання всіх учасників. Важливо уникати «закритих» питань, на які можна одночасно відповісти «так» чи «ні», потрібно ставити запитання «закриті», які починаються з «як», «чому», заохочують учнів висловлювати свої ідеї, почуття [5, с. 78].

Перелік інтерактивних методів можна продовжувати, але як бачимо із зазначених, що їх використання у навчальному процесі дає змогу учням:

- самостійно аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу

й у такий спосіб зробити засвоєння знань доступнішим;

- навчитися формулювати власну думку, правильно її висловлювати, доводити власну позицію, аргументувати й дискутувати;
- навчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;
- моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації, їх моделювання;
- вчитися будувати конструктивні взаємини у групі, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути діалогу та консенсусу;
- розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт [2, с. 33].

Використання інтерактивних методів навчання вимагає зміни в житті класу, а також часу для підготовки, як від учнів, так і від учителя. Разом з тим, потрібно розуміти, що їх використання не є самоціллю. Це лише засіб, який сприяє створенню на уроці атмосфери співпраці, взаєморозуміння.

Для ефективного застосування інтерактивних методів, з метою охоплення всього необхідного обсягу матеріалу і глибокого його засвоєння потрібно дотримуватись наступних вимог:

По перше педагог має ретельно планувати свою роботу:

- давати завдання учням для попередньої підготовки: прочитати, обміркувати, виконати самостійні підготовчі завдання;
- добирати до заняття таку інтерактивну вправу, яка давала б учням «ключ» до засвоєння теми;
- враховувати темп роботи кожного учня і його здібності;
- на одному занятті використовувати один – два (максимум) інтерактивних методи, а не їх калейдоскоп.

По друге, педагог повинен дотримуватись таких принципів інтерактивного навчання [6, с. 98]:

- *Принцип активності.* Для досягнення поставлених цілей кожен учень має брати активну участь у процесі спілкування і активно взаємодіяти з іншими.

- *Принцип відкритого зворотного зв'язку.* Забезпечення можливості висловлення учасниками групи думок, ідей чи заперечень щодо поставлених завдань. Саме завдяки активному використанню зворотного зв'язку учасники групи дізнаються, як інші люди сприймають їхню манеру спілкування, стиль мислення, особливості поведінки.

- *Принцип експериментування.* Забезпечення активного пошуку учнями нових ідей і шляхів вирішення поставлених завдань. Цей принцип дуже важливий і як зразок стратегії поведінки в реальному житті, і як поштовх до розвитку творчості й ініціативи особистості.

- *Принцип довіри у спілкуванні.* Саме на це спрямовано спеціальну організацію групового простору в ході проведення занять: зазвичай використовуваний у роботі прийом розташування учня і вчителя по колу обличчям один до одного, для того щоб змінити в учнів стереотипну установку й уявлення про те, як повинні проводити й організувати заняття і яку роль у них має відігравати вчитель.

- *Принцип рівності позицій.* Він означає, що вчитель не прагне нав'язати учням своєї думки, а діє разом та нарівні з ними. Своєю чергою, кожен учень має змогу побувати у ролі організатора, лідера [3, с. 154]

По третє, між етапами інтерактивного уроку, педагог, повинен дотримуватись орієнтовного розподілу часу: мотивація – 5 %; оголошення теми – 5 %; інформування учнів – 10-15%; інтерактивна вправа – 50-60%; рефлексія – 15-20%.

Дотримання усіх зазначених вимог і правил використання інтерактивних методів навчання, дозволяє значно збільшити відсоток засвоєння інформації (до 90%); навчання орієнтоване, на відміну від традиційного, не тільки на засвоєння знань, але й на розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання. Головним джерелом мотивації є інтерес самого учня, в результаті чого навчальній діяльності притаманний високий рівень активності.

Отже, у результаті оптимального використання різних інтерактивних методів навчання змінюються позиції вчителя й учнів у навчально-виховному процесі. Із носія готових знань учитель перетворюється в організатора пізнавальної діяльності учнів, а останні стають рівноправними суб'єктами в навчанні [4, с. 52]. Водночас створюється та реалізується модель творчої особистості, яка не лише володіє навичками спілкування, розуміє історичний процес і правові явища, а й вміє самостійно працювати над розвитком власного інтелекту, культури й моралі, виявляє свій творчий потенціал, що є основою успішного подальшого професійного становлення особистості.

Література:

1. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. Початкова школа. 2010. №7. С. 29.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
3. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). Київ: Райдуга, 2000. 62 с.
4. Кондратюк О. Інноваційні технології в початковій школі. Київ, 2015. 250 с.
5. Пометун О. Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2011. 135 с.
6. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Наук.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.

ТЮТОРСЬКИЙ СУПРОВІД ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗІЇ

Хомич Анастасія

студентка 3 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Д.О. Стасюк

Подано теоретичний аналіз поняття «тьюторський супровід», його роль у ефективному розвитку інклюзивної освіти. Увагу зосереджено на сучасному етапі розвитку тьюторського супроводу.

Тьюторський супровід дитини з особливими освітніми потребами – виклик сучасності спрямований на успішну соціалізацію дитини. Поглиблюючись в особливості роботи тьютора – ми забезпечуємо вміння аналізувати та бути компетентним у вирішенні безлічі проблем, що виникають у реаліях інклюзивної практики. Особистість тьютора – важлива для успішної реалізації освітнього маршруту дитини з особливими освітніми потребами [3, с. 440].

Тьюторський супровід – це педагогічна діяльність з індивідуалізації освіти, спрямована на виявлення та розвиток освітніх мотивів та інтересів, пошук освітніх ресурсів для створення індивідуальної освітньої програми, на роботу з освітнім замовленням родини, формування навчальної та освітньої рефлексії тьюторанта [1, с. 12].

Цікавим для нас виявилось твердження Г. Косаревої та М. Успішної про те, що «освітня інклюзія неможлива без кваліфікованого супроводу», «її продуктивність неабияк залежить від кваліфікації педагогічних кадрів». Психолого-педагогічний і соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти повинен бути, по-перше, комплексним, а по-друге, мати корекційно-розвивальну спрямованість. Усі заняття, на думку Г. Косаревої, повинні проводитися за програмами, спеціально скоригованими для кожної дитини з урахуванням її інтелектуальних, фізичних і психологічних можливостей [3, с. 89].

Е. Леонова зауважує: «Тьюторський супровід полягає в організації навчальної діяльності дитини, що базується на постійному рефлексивному співвідношенні її досягнень з інтересами і прагненнями. Тьютор – це провідник дитини в освітньому просторі. До професійної та особистісної підготовки фахівців, які працюють у системі інклюзії, необхідні особливі вимоги, зокрема розуміння того, що таке інклюзивна освіта, в чому її відмінність від традиційних форм освіти...» [4, с. 438-439].

Ми поділяємо думку С. Микитюка стосовно того, що «викладач, який використовує у своїй педагогічній діяльності тьюторські технології, повинен розробити ще й спеціальне ресурсне забезпечення, що передбачає:

- нормативно-організаційний супровід – навчально-методична документація, що регламентує діяльність тьютора в конкретно визначений період (робочий навчальний план, програма педагогічної діяльності тощо);

- інструктивно-методичний супровід – пояснювально-інструкційна документація, що забезпечує ефективне включення студентів у навчальний процес із тьютором на всіх етапах педагогічного процесу: інструкції та методичні рекомендації (форум, чат, тьюторіал тощо), методичні матеріали щодо виконання різних видів навчальної і самоосвітньої діяльності (тестування, написання есе, проектна робота тощо);

- дидактичний супровід – друковані, електронні та програмні ресурси, передбачені для використання безпосередньо під час навчання» [5, с. 75-76].

Багато спільного знаходимо у розумінні педагогічного та тьюторського супроводу. Так педагогічний супровід розуміється як тип педагогічної діяльності, сутність якого полягає як в превентивному процесі навчання дитини самостійно планувати свій життєвий шлях та індивідуальний освітній маршрут, організовувати життєдіяльність, вирішувати проблемні ситуації, так і в перманентній готовності адекватно відреагувати на ситуацію його емоційного дискомфорту [6, с. 145]. Під тьюторським супроводом розуміють педагогічну діяльність з індивідуалізації навчання, спрямовану на виявлення та розвиток освітніх мотивів та інтересів тьюторантів, пошук освітніх ресурсів для створення індивідуальної освітньої програми, на роботу з освітнім замовленням, формування навчальної й освітньої рефлексії того, хто навчається [7, с. 240].

Вивчаючи систему педагогічної підтримки, що існує у школах зарубіжних країн, а саме країн Балтії, ми зацікавилися трьома основними моделями діяльності тьютора, а саме:

1. *Модель «експерт»* – діти, які мають проблеми, направляються вчителями-предметниками до фахівців, наприклад, психолога, консультанта із конфіденційних питань, учителя-лікаря.

2. *Модель «тьютор»* – кожен учень протягом навчання в школі має свого особистого опікуна. Тьютор не обов'язково викладає в класі, де вчиться дитина, він наглядає за кількома десятками учнів з різних класів.

3. *Модель «класний тьютор»* – кожен клас має свого тьютора, який відповідає як за весь клас, так і за кожну дитину окремо. Класний тьютор проводить уроки у своєму класі, регулярно проводить бесіди, працює з батьками та вчителями [7, с. 242].

Ідея супроводу дітей з особливими освітніми потребами висуває особливі вимоги до професійної та особистісної підготовки фахівців, що працюють в системі інклюзії, зокрема: – уявлення і розуміння того, що

таке інклюзивна освіта, в чому його відмінність від традиційних форм освіти; – знання психологічних закономірностей і особливостей вікового і особистісного розвитку учня; – навички аналізу особливостей взаємодії і взаємовпливу дитини з особливими потребами та соціального оточення; – вміння реалізувати різні способи педагогічної взаємодії між усіма суб'єктами освітнього середовища (з учнями окремо і в групі, з батьками, вчителями, фахівцями, керівництвом) [8]. На даний момент склалася ситуація, коли більшість фахівців, що працюють в освітніх організаціях загального типу, не мають достатніх знань про дітей з особливостями розвитку. А фахівці, що мають професійну підготовку, не враховують особливостей корекційно-педагогічної роботи в умовах інклюзивної освіти.

Отже, для активного розвитку інклюзії тьюторський супровід є необхідною складовою. Адже, саме тьюторинг має на меті взаємодію з дітьми з особливими освітніми потребами в режимі співпраці, коли тьютор є рушійною силою для дітей при вирішенні тих чи інших ситуацій. Завдяки цьому тьюторинг індивідуалізує процес навчання, що забезпечує прогресивний розвиток інклюзії

Література:

1. *Абрамовских, Н. В., Казаева Е. А. Тьюторство: история и современность. Вестник Шадринского государственного педагогического института, 2013. Вып.3. С. 10–16*
2. *Косарева Г. М. Подготовка майбутніх вихователів до впровадження інклюзивних форм навчання в освітню практику. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2014. Вып. 9. С. 87–90.*
3. *Леонова Е. В. Организация работы тьютора в инклюзивной образовательной среде [Педагогичні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. № 4. С. 437–444.*
4. *Микитюк С. О. Ресурсне забезпечення тьюторської діяльності в системі фахової підготовки майбутніх педагогів. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи». 2012. Вып. 38. С. 72–80.*
5. *Гордон Э. Революция в тьюторстве: прикладное исследование передового опыта, вопросополитики и достижений учащихся / пер. с англ. под науч. ред. С. Ф. Сироткина, М. Л. Мельниковой. Ижевск : ERGO, 2010. 332 с.*
6. *Сисоева С. О. Професійна підготовка викладача-тьютора: теорія і методика: навч.-метод. посібник Київ: Видавничий будинок ММД, 2011. 280 с.*
7. *Карпенкова И. Тьютор в инклюзивной школе. Сопровождени еребенка с особенностями развития: метод. пособие / под ред. М. Семенович. Москва, 2010. 341 с.*
8. *Карпова Т. Профессия «тьютор» в системе инклюзивного образования. URL: <http://ocpmcc.edu35.ru/tospec/tospec244/specother>*

ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Хом'як Ольга

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – доцент, к. пед. н. П.М. Бойчук

Висвітлено питання формування диференційованої адекватної самооцінки молодшого школяра, необхідної йому для правильного оцінювання себе, своїх сил, можливостей і здібностей у вирішенні завдань і вимог суспільства.

Одним з найбільш важливих особистісних утворень, тому й найважливішим об'єктом дослідження у вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній науці вважається самооцінка особистості. Самооцінка є системоутворюючим стрижнем індивідуальності людини, яка багато в чому визначає життєві позиції і погляди особистості, рівень її домагань, всю сукупність оцінок. Самооцінка обумовлює стиль поведінки і соціальні норми життєдіяльності людини.

Іншими словами, самооцінка багато в чому зумовлює динаміку і спрямованість розвитку людини.

На формування самооцінки дитини впливає ставлення оточуючих, стиль батьківського виховання, особливості педагогічного спілкування. Для формування адекватної самооцінки молодшого школяра необхідно організувати процес демократичного педагогічного спілкування, заснованого на принципах поваги прав і свобод особистості дитини, її індивідуальності. Через індивідуальність розкриваються своєрідність особистості людини, її здібності, інтереси і потреби, краща область діяльності, її мотиваційна сфера.

Дослідженню проблеми розвитку самооцінки в психолого-педагогічній науці присвячені роботи відомих психологів – Б. Ананьєва, Л. Божович, Л. Виготського, С. Рубінштейна, К. Роджерса, Е. Еріксона та інших науковців, які мають як загально теоретичне, так і методологічне значення. У них розглядаються питання, пов'язані з особливостями самооцінки, залежно самооцінки особистості від оцінок оточуючих і т.д. Питаннями виявлення закономірностей формування самооцінки у дітей займалися М. Батюта, М. Бартош, М. Боришевський, М. Холодна та інші науковці.

У педагогічну термінологію поняття «самооцінка» було впроваджено закордонними (Р. Бернс,

У. Джеймс, К. Роджерс, З. Фрейд) і вітчизняними (Б. Ананьєв, Л. Божович, І. Кон, Е. Терещенко, Е. Еріксон) науковцями. Дана педагогічна категорія набула особливої значущості у освітньому процесі в зв'язку з прийняттям нового Державного стандарту початкової освіти та Концепції Нової української школи як основи розвитку індивідуальних здібностей, моральних цінностей і світоглядних якостей молодших школярів.

Існують різні визначення поняття «самооцінка», різні думки дослідників відносно визначення її видів, структурних компонентів та інших питань, пов'язаних з її обґрунтуванням. Про складність і неоднозначність даного терміну свідчать відмінності в категоріях, що складають його основу, до яких прийнято відносити: «особистісне утворення», «Ядро індивідуальності особистості», «елемент самосвідомості», «комплекс проявів особистості» та ін.

Молодший шкільний вік є активним етапом усвідомлення дитиною себе, своїх потреб, мотивів поведінки, діяльності та спілкування [6, с. 7]. Саме в цьому віці відбувається формування правильного ставлення до навколишнього світу, що вимагає особливої уваги до розвитку адекватної самосвідомості. Однак, початок розвитку самооцінки дітей в науці прийнято пов'язувати з кризою трьох років, таким періодом у житті дитини, коли збільшується її увага до самої себе, підвищується рівень вимог до себе, свого становища, успіху. А вже в молодшому шкільному віці, на етапі інтенсивного розвитку навчальної діяльності і в результаті правильної її організації відбувається оволодіння дитиною узагальненими формами дій. Внаслідок цього формується самооцінка як орієнтація на предмет діяльності і способи її перетворення [7, с. 251].

Як зазначав відомий психолог Л. Виготський, саме в семирічному віці починає складатися самооцінка, виражена в узагальненому, стабільному, і при цьому, вибірково ставленні дитини до самої себе [5]. Це говорить про те, що самооцінка регулює відношення дитини до себе, концентрує напрямок і стиль її діяльності, розвиває досвід спілкування з іншими людьми.

Самоконтроль учня, реальна оцінка результатів своєї навчальної діяльності, поведінки, саморегуляції є суттєвими показниками самооцінки особистості. Дослідниками найчастіше виділяються наступні види самооцінки: адекватна, занижена і завищена. Вона може бути і нестійкою, що дає можливість впливати на неї, коригувати та формувати в результаті цілеспрямованого або стихійного впливу [4, с. 157].

Основою розвитку у молодшого школяра впевненості в собі, віри в свої сили і можливості є адекватна самооцінка. Вона сприяє розвитку особистісної компетентності, самокритичності і вимог до себе. Занижена або ж завищена самооцінка дитини перешкоджає розкриттю і реалізації її здібностей і можливостей, веде до виникнення внутрішніх конфліктів, порушення спілкування, конфліктів з навколишнім світом. Все це свідчить про несприятливий розвиток особистості дитини.

Численні дослідження самооцінки дітей до кінця старшого дошкільного та початку молодшого шкільного віку дають можливість робити висновок про те, що саме в цей період якісно змінюється ставлення дитини до себе. Широко відома думка відомого дослідника Р. Бернса, який в результаті аналізу досліджень американських вчених прийшов до висновку про те, що на рубежі дошкільного і молодшого шкільного віку відбувається якісний стрибок в розвитку самооцінки дитини. Якщо самооцінка дошкільника має складну структуру, тобто дитина визнає себе і як суб'єкта діяльності, і як особистість, то у молодших школярів самооцінка стає більш адекватною, більш обґрунтованою і рефлексивною [2].

Самооцінка на даному віковому етапі знаходиться на стадії формування, і під впливом певних факторів може легко змінюватися. В основі розвитку самооцінки дітей молодшого шкільного віку аж до підліткового віку лежить думка оточуючих, в тому числі і суб'єктів педагогічної діяльності, оцінка ними їх поведінки і вчинків дітей. Володіння психологом, педагогом, батьками знаннями про особливості самооцінки молодшого школяра допомагає їм правильно організувати педагогічний процес, вводити дітей у різні види діяльності, формувати навчальну діяльність. Аналіз літературних джерел, а також наші спостереження за ходом навчального процесу початкової школи, характером і змістом взаємодії сім'ї і школи в реалізації розвивального впливу на дитину показали, що самооцінка молодшого школяра складається в процесі сімейного та соціального виховання.

Специфіка формування самооцінки молодшого школяра в умовах школи полягає в тому, що саме на початковому етапі формування дитина починає усвідомлювати відмінності між собою та іншими дітьми, використовуючи при цьому соціальне порівняння, тобто показник успішності в реальних видах діяльності – зокрема, навчальній.

Створення сприятливих умов для підвищення самооцінки молодшого школяра пов'язане з дотриманням ряду умов, серед яких сучасна психолого-педагогічна наука виділяє наступні:

- пред'являти вимоги, адекватні рівню саморозвитку, саморегуляції, самовиховання і вже частково сформованій самооцінці молодшого школяра, тобто вимоги повинні відповідати індивідуальній програмі розвитку дитини;

- організовувати систематично спільну діяльність учнів, яка передбачає важливість спільної справи, а також кожного учасника в діяльності;

- організувати процес оцінювання діяльності на основі рефлексивного підходу, тобто учні повинні навчитися аналізувати власні досягнення і робити відповідні висновки;

- до процедури оцінювання необхідно залучати всіх учасників освітнього процесу (учителів, учнів, батьків);

- надавати допомогу учням в пошуку різних додаткових джерел для подальшого розвитку [7, с. 254].

Однак учасникам психолого-педагогічної взаємодії необхідно озброїтися і знанням факторів, що впливають на формування заниженої самооцінки молодшого школяра. Вони такі:

- неправильна оцінка з боку вчителя, батьків, однолітків, результатів його діяльності, в тому числі і навчальної діяльності, вчинків, скоєних школярами;
- формування в середовищі спілкування з однолітками несприятливих ситуацій;
- невміння аналізувати свої дії і вчинки;
- занадто завищені або ж занижені критерії самооцінки [7, с. 253].

Таким чином, у молодшого школяра формується ставлення до себе і навколишнього світу – з'являється самооцінка в психологічному сенсі. Це вимагає професійного керівництва і уважного ставлення до дитини. Вся складність полягає в тому, що необхідно діяти так, щоб домогтися адекватної самооцінки у кожного учня. Головна особливість самооцінки полягає в самовдосконаленні, самоконтролі, саморегуляції учня. Необхідно консолідувати зусилля всіх учасників освітнього процесу, включно із батьками, для створення оптимальних умов формування адекватної самооцінки.

Література:

1. Ананьев Б.Г. *Развитие детей в процессе начального обучения и воспитания*. Москва: Академия, 2009. 449 с.
2. Бернс Р. *Развитие «Я – концепции» и воспитание*. Москва: Прогресс, 2006. 422 с.
3. Білозерська С. Моральні цінності як регулятор поведінки молодшого школяра. *Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка»*. Острог : Вид-во НаУ «Острозька академія». 2008. Вип. 10. Психологія. С. 17-23.
4. Божович Л. И. *Личность и ее формирование в детском возрасте*. Москва, Просвещение, 2001. 264 с.
5. Выготский Л. С. *Детская психология*. Москва: Владос, 2009. 464 с.
6. Іванов Д. І. *Психологічний аналіз системи дитячо-батьківських відносин в парадигмі глибинної психології* : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Одеса, 2005. 20 с.
7. Мушегова Н. І. *Особливості становлення самооцінки молодших школярів з різним рівнем навчальних досягнень у системі «Я – учіння»*. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. Київ. 2001. Т. III. Ч. 5. С. 250–255.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У НУШ

Хоружа Віталія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А.Ю. Кримського
Науковий керівник – викладач-методист Т. М. Листопад

Подано визначення понять «ігрова діяльність», «пізнавальна активність» «критичне мислення», встановлений вплив імітаційно-ігрових технологій, методів розвитку критичного мислення на пізнавальну активність здобувачів освіти.

Актуальність даної теми полягає в тому, що розвиток та підвищення пізнавальної активності учнів є одвічною проблемою. Це запитання цікавить кожного вчителя, а у зв'язку з останніми змінами в освіті, особливо вчителя НУШ.

Цій проблемі присвячено наукові дослідження у педагогіці та психології. Науковці постійно знаходяться у пошуку ефективних методів активізації пізнавальної активності учнів початкових класів у ході навчально-виховного процесу. Найважливішим методом розвитку пізнавальної активності, на нашу думку, є гра. В. Сухомлинський писав: «гра – це величезне світле вікно, через яке духовний світ дитини вливається в життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що розпалює вогонь кмітливості та допитливості» [4]. Питання гри у навчальній діяльності досліджували вчені Л. Виготський, Д. Ельконін, які бачать у грі найважливішу форму соціалізації дитини, через яку вона долучається до світу культури в цілому і до людських відносин [6]. Потреби дитини у грі дослідники пояснювали по-різному. Так, теорія Шиллера-Спенсера розглядала основою потреби у грі «надлишок сил» дитини та її природне прагнення до активності. Гра як відпочинок з метою відновлення фізичних сил дитини постає у теорії Лацаруса. Психологи (Л. Венгер, Я. Коломенський, В. Мухіна) у своїх працях розкривають характерні особливості дітей шестирічного віку: у них достатньо розвинене мислення, переважає мимовільна увага, хоча вони можуть і довільно регулювати свою поведінку, зосереджуватися на тому, що їх приваблює. У дітей інтенсивно розвивається пам'ять, а ще вони є напівреалістами, напівфантазерами. Їх уява грає велику роль під час навчання, діти дуже довірливі, мають почуття сорому та гордості, а ще вони прагнуть до позитивних взаємин із дорослими; дитина хоче заслужити його схвалення і симпатію своїх товаришів. Їхнє життя – це постійні хвилювання з кожного приводу. Дітям шести-, семирічного віку не вистачає сили волі, адже мотиви «хочу» і «потрібно» вступають в суперечність, саме тому діти такого віку інколи обманюють дорослих. Діти готові виконувати усі вказівки вчителя, тому потрібно, щоб педагогічний вплив був спрямований на виховання особистих моральних якостей дитини.

Психолого-педагогічна література вказує, що ігрова діяльність (гра) – це різновид активної діяльності

дітей, у процесі якої вони оволодівають суспільними функціями, відносинами та рідною мовою як засобом спілкування між людьми. Це є свого роду дитячим моделюванням соціальних відносин [2].

З методичної точки зору пізнавальна активність – це основа підготовки молодого покоління до продуктивної професійної діяльності, це й умова духовного розвитку особистості, її самостійності, підвищення рівня творчого потенціалу; пізнавальна активність є важливою умовою вдосконалення і одночасно показником ефективності навчально-виховного процесу [3, с. 5-6].

Як свідчать наукові дані, імітаційно-ігрова діяльність виконує ряд важливих функцій: спонукальну (викликає інтерес в учнів), комунікабельну (під час гри діти засвоюють елементи культури спілкування), самореалізації (всі учасники гри проявляють свої здібності та реалізують можливості), розвивальну (розвиток уваги, уяви, пам'яті, логічного мислення та інших мислительських операцій), розважальну (отримання почуття задоволення під час гри), діагностичну (виявлення прогалин у знаннях, уміннях та навичках, а також у поведінці), корекційну (у структуру особистості відбуваються позитивні зміни).

Розвиток пізнавальної активності учнів здійснюється при проведенні уроків в НУШ, особливо таких як інтегрований курс «Я досліджую світ», математика, літературне читання, іноземна мова.

Модельна програма першого класу НУШ містить тему тижня «Професії» [5]. При плануванні даного тижня варто застосувати імітаційно-ігрові вправи. Наприклад, на уроці ЯДС у 1-А класі ЗОШ № 1 м. Володимира-Волинського нами була використана рольова гра «Супермаркет». Проведення цієї гри дає підстави зробити висновок, що учні дізналися про професії (касир, продавець-консультант, охоронець, вантажник, адміністратор, директор), вчилися спілкуватися один з одним, проявляли активність, творчість, емоційність (були веселі, жваві, зацікавлені, натхненні). При підготовці занять даного тижня варто організовувати проведення таких імітаційно-ігрових вправ як: «Салон краси» та «Поліклініка». Дані ігри розвивають у дітей почуття відповідальності та обов'язку.

Одним із завдань НУШ є розвиток критичного мислення. Критичне мислення – складне й багаторівневе явище. Мислити критично означає вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень. З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленневих операцій, що характеризується здатністю людини: аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел, бачити проблеми, ставити запитання, робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи. Цим мисленневим операціям можна і необхідно навчати, а далі – вдосконалювати їх, тренувати, як, наприклад, тренують м'язи спортсмени чи техніку гри – музиканти. І саме школа є ідеальним середовищем для цього.

Під час уроку з використанням методів розвитку критичного мислення доцільно аби вчитель надавав слово учням, а сам говорив якомога менше. Він має бути провідником, стимулювати учнів до роздумів, уважно вислуховувати їхні міркування. При проведенні занять у школах міста Володимира-Волинського нами були використані різноманітні методи розвитку критичного мислення.

Вивчення теми тижня «Я – мандрівник» супроводжувалося створенням «асоціативного куща» до поняття «подорож». Ми переконалися, що при використанні даного методу учні розуміють що таке подорож, усвідомлюють хто такий мандрівник, свідомо аналізують свій життєвий досвід та обирають слова та поняття, які влучно уточнюють досліджуване поняття. При вивченні теми тижня «Я – дослідник. Я- винахідник» учні склали «сенкан» з поняттям «дослідник». Вони визначили, що ця людина є допитливою, наполегливою, що вона вивчає, досліджує та пізнає навколишній світ, висловили своє ставлення щодо даного поняття («Я хочу бути дослідником», «Я хочу досліджувати світ!») та підбрали слова, подібні за значенням (винахідник, вчений). Разом із тим ми дійшли висновку, що методи розвитку критичного мислення є найдієвішими при навчання учнів 1 класу та розвитку у них пізнавальної активності.

Психологи вважають, що у сучасних дітей, на відміну від їхніх однолітків кінця ХХ століття, у яких переважав наслідувальний рефлекс, спостерігається рефлекс свободи: вони самі вибудовують систему поведінки, що виявляється у наймолодшому віці. Тому урахування особливостей розвитку сучасних дітей у навчальному процесі дасть змогу вибудувати систему відносин на основі довіри і розуміння [1, с. 43]. Тому враховуючи ці особливості сучасних дітей, імітаційно-ігрові методи, дидактичні ігри та методи розвитку критичного мислення забезпечують дані вимоги. У зв'язку з викладеним вище варто додати, що для забезпечення різностороннього розвитку здобувача освіти необхідно, найперше, підвищити його бажання вчитися, а тому вчитель та батьки повинні прикладати максимум зусиль для того, щоб генерувати цікавість учня та сприяти формуванню його емоційного інтелекту.

Література:

1. Бібік Н. М. *Нова українська школа: поради для вчителя*. Київ : Літера ЛТД, 2018. С. 43.
2. Виготський Л. С. *Гра і її роль у психічному розвитку дитини*. Питання психології, 1986. № 6. С. 62-68.
3. Лозова В. І. *Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. 2-е вид., доп. Харків: ОВС», 2000. 164 с.*
4. Сухомлинський В. О. *Серце віддаю дітям* Київ: Рад. школа, 1977. С. 95-97.
5. *Типова освітня програма початкової освіти. Цикл І (1–2 класи) ; за наук. ред. Р. Шияна. URL : <https://drive.google.com/file/d/0BxTQRyhVjdHIM2pWZXBPU1BUWHc/view/> (дата звернення: 10.08.2018).*
6. *Український педагогічний словник / С. Гончаренко. Київ: Либідь, 1997. С. 139.*

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Цимбалюк Анна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач Н. П. Ярошук

Висвітлено теоретичний аналіз проблем, пов'язаних з адаптацією дітей з особливими освітніми потребами до навчання в школі.

Вступ до школи – є важливим моментом в житті кожної дитини. Він пов'язаний з новими стосунками із однолітками, вчителем та незвичними формами діяльності. Більшість особистісно-зорієнтованих педагогічних розробок спрямовані не тільки на розширення сфери пізнання дитини, але й на прискорення її особистісного розвитку, на інтенсивний розвиток спостережливості, пізнавальних потреб, кмітливості тощо [1]. Всі ці завдання ставляться і реалізуються вчителем в процесі адаптації. Водночас такі ж завдання ставляться і перед шкільним психологом який вирішує їх через психодіагностичну та розвивально-корекційну роботу з учнями, а також просвітницьку та консультативну роботу з батьками й класоводом. Саме тому діяльність вчителя-класовода та психолога вимагає злагодженої співпраці у наданні психолого-педагогічної допомоги першокласникам.

У численних психологічних дослідженнях наголошується на необхідності враховувати специфіку саме шкільної адаптації дітей із певними вадами. Найчастіше до інклюзивної чи індивідуальної форми навчання залучаються діти з особливими освітніми потребами, кількість яких у популяції досить численна – це діти із затримкою психічного розвитку, з мовленнєвими вадами, з дитячим церебральним паралічем, з сенсорними порушеннями, з порушеннями поведінки та емоцій. Труднощі, які перешкоджають таким дітям успішно увійти у навчальний процес можна згрупувати наступним чином:

- труднощі пов'язані зі зниженим інтелектуальним розвитком;
- труднощі пов'язані з несформованістю мотивації до навчання;
- недостатня саморегуляція;
- труднощі пов'язані з особливостями особистісного розвитку дитини [2].

Відомо, що дитина в якій присутній певний дефект, нерідко комплексує, що значно ускладнює її психологічну адаптацію до шкільного життя. Комплекси значно підвищують припустимий рівень тривожності у школяра, роблять його соціально боязким, і викликають труднощі у навчанні, які є частою причиною дезадаптації, різкого зниження мотивації навчання. Це негативно позначається на поведінці, а іноді призводить до вчинків навіть кримінального характеру. В літературі описано чимало варіантів поведінки дітей, що мають адаптаційні проблеми в молодшому шкільному віці: недовірливість, слабка інтуїція в міжособистісних стосунках, впертість, егоцентризм, відсутність почуття страху в ситуаціях підвищеного ризику, ігнорування норм культури поведінки, гіперчутливість до загрози. Погане ставлення однолітків у класі погано впливає на розвиток дитячої психіки, за рахунок чого рівень адаптації знижується. Проте за умови компенсації негативних переживань позитивними емоціями, позитивним спілкуванням з іншими, значущими для дитини, людьми ймовірність дезадаптації знижується.

Високий рівень адаптації дитини забезпечують: виховання її у повній сім'ї, у якій нема конфліктних ситуацій; належний рівень освіти батька й матері, правильні методи виховання у сім'ї; позитивне ставлення до дітей вихователя групи; позитивне ставлення до дітей, вихователів, сприятливий статус дитини у групі, задоволеність спілкуванням із дорослими; адекватне усвідомлення свого становища в групі однолітків [2].

Низький рівень адаптації проявляється у негативному ставленні до дитячого садка чи школи, переважанні негативного настрою, відсутності інтересу до занять, небажанні самостійно працювати. Це засвідчують факти дезадаптації дитини – прояву психогенного формування особистості, що зумовлений особливостями її об'єктивного і суб'єктивного статусу в дошкільному навчальному закладі та сім'ї і може спричинити порушення навчальної діяльності в майбутньому [4].

Аналізуючи доступні на сьогоднішній день теорії і практики навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами можна сказати, що одним з найбільш важливих і ефективних засобів соціальної адаптації вказаної категорії дітей в навчальному закладі є система педагогічної підтримки.

В цих випадках педагогічна підтримка дітей з обмеженими можливостями і є необхідною допомогою, що забезпечується педагогічними зусиллями із залученням широкого кола фахівців (лікарів, психологів, соціальних педагогів, дефектологів, логопедів і інших), яка надається дитині в освітньому просторі школи.

Психологічний супровід орієнтований на оптимістичну перспективу кожного учня та спрямований на допомогу оптимальному розвитку кожного учня – його пізнавальній діяльності, засвоєнню ним предметних знань і соціальних цінностей, норм міжособистісної взаємодії і спілкування, формуванню самостійного типу поведінки і творчої спрямованості, позитивного психологічного самопочуття [1].

Для отримання інформації про інтелектуальні та психологічні особливості дитини, досвідченому

психологу достатньо буде лише спілкування та спільної діяльності у ході якої дитина буде розв'язувати певні завдання. Ігнорування цих особливостей може стати причиною таких труднощів адаптації, як: невпевненість, пасивність, надмірна сором'язливість. Усі ці прояви підтверджуються додатковими діагностичними засобами в процесі навчання та знаходять своє пояснення під час вивчення особливостей сімейного виховання, спостереження за спілкуванням дитини з педагогом та однокласниками, що дає підстави для відповідних висновків і рекомендацій.

Попередженню дискримінації за певними ознаками та сприянню розвитку дітей може стати посилена увага педагогічного колективу щодо залучення батьків учнів до допомоги у корекційно-виховній роботі. Саме від педагогічного колективу (до якого входять соціальні педагоги, психологи, медичні працівники, вчителі-предметники) залежить успіх процесу. Адже для них важливо розуміти кінцеву мету корекційно-виховної роботи дитини, яка б йшла їй на користь.

Отже, весь процес навчання і виховання дитини з особливостями у розвитку має бути спрямований на те, щоб забезпечити її соціальну адаптацію та інтеграцію в суспільство, зробити інтеграцію максимально успішною і благополучною. Адже, рівень і характер взаємодії особистості і суспільства визначається ступенем її соціальної адаптації та соціалізації [3].

Література:

1. *Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації / за наук. ред. В.Г. Панка. – Електронні дані. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. <https://www.slideshare.net/ssuser491ed5/ss-107881244>*
2. *Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній заклад. Соціальний педагог. 2009. №5. С. 26-27.*
3. *Колупасва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Київ : Самміт-Книга, 2009. 272 с.*
4. *Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2013. 456 с.*
5. *Томчук С.М. Теоретичний аналіз проблем адаптації дітей з особливими потребами до навчання у школі. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. № 1(3) 2004. С. 339-342.*
6. *Шпицька Л. Інтеграція дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. 2004. № 2. С.7-8.*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ціко Марія, Мотрунчик Жанна

студентки 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист С. П. Бахомент

Представлено актуальні питання щодо національно-патріотичного виховання та його формування в умовах Нової української школи.

Згідно з реформою загальної середньої освіти випускник Нової української школи – це громадянин-патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини. Ключовими компетентностями, які має набути випускник Нової української школи, є спілкування державною і рідною в разі відмінності мовою, спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні і громадянські компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність і ведення здорового способу життя [3]. У виховній роботі, в закладах загальної середньої освіти, в центрі має бути розвиток громадянських компетентностей, щоб кожна дитина відчувала себе громадянином власної держави, несла відповідальність за її майбутнє та майбутнє наступних поколінь українців.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя;- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;

- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності, працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;- формування мовленнєвої культури;- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму [2].

Патріотизм є сьогодні нагальною потребою суспільства, оскільки лише високий рівень патріотизму населення здатний забезпечити соціально-політичну стабільність та гідне місце держави в цивілізованому світі[3]. Суспільство зацікавлене в тому, щоб саморозвиток особистості, становлення її патріотичної самосвідомості здійснювався на національній та морально-етичній основі.

З огляду на це можна рекомендувати таке:

По-перше, виокремити як один з найголовніших напрямів виховної роботи національно-патріотичне виховання – справу, що за своїм значенням є стратегічним завданням. Не менш важливим є повсякденне виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів – Герба, Прапора, Гімну.

По-друге, необхідно виховувати в учнівської молоді національну самосвідомість, налаштованість на осмислення моральних та культурних цінностей, історії, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, усвідомленням відповідальності.

По-третє, системно здійснювати виховання в учнів громадянської позиції; вивчення та популяризацію історії українського козацтва, збереження і пропаганду історико-культурної спадщини українського народу; поліпшення військово-патріотичного виховання молоді, формування готовності до захисту Вітчизни.

По-четверте, важливим аспектом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою та послуговування нею повинно стати пріоритетними у виховній роботі з дітьми. Мовне середовище повинно впливати на формування учня-громадянина, патріота України.

По-п'яте, формувати моральні якості особистості, культуру поведінки, виховувати бережливе ставлення до природи, розвивати мотивацію до праці [1].

Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

У молодшому шкільному віці важливо формувати здатність дитини пізнавати себе як члена сім'ї; родини, дитячого угруповання; як учня, жителя міста чи села; виховувати у неї любов до рідного дому, краю, вулиці, своєї країни, її природи, рідного слова, побуту, традицій.

У початкових класах соціальна і громадянська компетентності як ключові є міждисциплінарними та інтегруються через усі освітні галузі і спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадянських якостей, дотримання соціальних норм і правил [1].

Отже, національно-патріотичне виховання в умовах Нової української школи являє собою комплексну системну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави.

Література:

1. Келембет Л. *Модель виховної системи загальноосвітнього навчального закладу: теоретичний аспект*. : <http://www.osvitatlm.if.ua/node/88>
2. *Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015-2019 рр., затверджена на колегії МОН України 26 березня 2015 року.*
3. *Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» від 14 грудня 2016 р. № 988-р.* : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>

ІДЕЇ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ Г. СКОВОРОДИ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Чирський Андрій

студент 3 курсу спеціальності «Агрономія»

Горохівський коледж ЛНАУ

Науковий керівник – викладач-методист М. О. Здинюк

Висвітлюється ідеї видатного українського філософа Григорія Савича Сковороди, що дає змогу розширити свої

знання про легендарну особистість. Автор робить висновок, що педагогічні настанови філософа є актуальними та знаходять своє застосування, коли українська школа входить в епоху важливих змін.

Щасливий той, хто мав змогу знайти щасливе життя. Але щасливіший той, хто вміє ним користуватися.

Г. Сковорода

Через епохи і роки проступає до нас, сучасників, світла постать великого і глибокого мислителя, геніального філософа 18 століття Григорія Савовича Сковороди, чиє ім'я посіло почесне місце у скарбниці не лише української, а й світової культури. А те, що залишив він нам у спадок, – це цілюще, життєдайне джерело мудрості, з якого черпатимуть насагу ще десятки поколінь вдячних нащадків. Творчість Григорія Савовича – це один великий заповіт і своїм сучасникам, і прийдешнім поколінням, це гармонійно витворений світ, у якому рівноцінно поєднується ніжний талант лірика і сувора майстерність байкаря, мудрість філософа і гуманізм учителя. Та в кожній сфері діяльності Сковорода вражає своєю неординарністю. М. Слабошпицький пише, що, крім філософії, літературних творів і музики Сковороди, від нього лишився нам і урок справді рідкісного життя, приклад того, «як можна бути вільним серед неволі і святим посеред пекла».

Народився він 3 грудня 1722 р. в сотенному містечку Чорнухи Лубенського полку (тепер Полтавщина) в козацькій сім'ї. 1738 р. вступив до Київської академії. Всебічно обдарована й самодостатня людина, Сковорода здобув у Київській академії фундаментальні знання з античної й західноєвропейської філософії та літератури. Досконало вивчив латинську, грецьку, церковнослов'янську, німецьку і польську мови.

Виключно цікава постать Сковороди і як педагога, практика й теоретика, вихователя молоді, своєрідного й талановитого «вчителя життя». Інтерес до проблем виховання виник у нього не випадково. До цього спричинили передусім обставини його біографії. 1750 року Сковорода виїздить до Угорщини, а далі подорожує по Австрії, Словаччині, Польщі, Італії й Німеччині. Це сприяло формуванню світогляду, нагромадженню життєвого досвіду, поглибленню знань, давало можливість вивчити життя, побут, мистецтво і звичаї народів Європи. На відміну від багатьох, тридцятирічний Сковорода вирішує ці знання реалізувати на Батьківщині.

1753 р. він повертається в Україну і займає посаду викладача поетики в Переяславському колегіумі. Наступні п'ять років (1754-1759) проживає у с. Коврай, працюючи домашнім учителем у сім'ї колишнього переяславського полковника, а на той час поміщика Степана Томари (тепер це село Золотоніського району на Черкащині). Тут він написав значну віршів своє збірки «Сад божественних пісень», заклав основи своїх філософської та педагогічної систем. Педагогічні питання були тісно пов'язані з основними проблемами світогляду, філософії й літературної творчості Сковороди. Центральне місце у його педагогічному вченні посідає проблема людини, формування її як особистості.

М. Слабошпицький стверджує: « Місце цього великого мислителя в нашій культурі особливо важливо. Він у ній – не тільки надійний міст, що назавжди поєднав в одне ціле давні й нові часи. Григорій Сковорода – уже принципово інший етап у житті української інтелігенції. При ньому було остаточно закріпачено селян, зруйновано Запорізьку Січ – останню надію на те, що волю в рідний край повернуть на вістрі шабель доблесні козаки. Отже, зброю в нашого народу забрали. У нього лишилася тільки думка, якою він повинен був боротися за себе, за свою повноцінність поміж інших – часто історично щасливіших – народів планети. І такі його славні сини, як Григорій Сковорода, допомагали йому вистояти в боротьбі за себе, лишитися нацією із справді великою культурою та історією» [4, с. 14].

Філософія є сутністю самого життя митця, бо творив він її серцем і розумом. Саме філософські погляди є ідейною основою педагогіки Сковороди, улюбленої справи, якій мудрець мріяв присвятити все своє життя, бо своїм покликанням вважав якраз педагогічну діяльність і понад усе любив працювати з молоддю, переливаючи в голови юних ріки мудрості, а серця їхні засіваючи зернами любові та добра. І хоч не судила йому доля мати довгу педагогічну практику у навчальних закладах, та він, гнаний владою багатих невігласів, ніс своє мудре слово в народ як мандрівний філософ і у такий спосіб все ж сіяв добре, мудре, вічне. А його філософські ідеї та педагогічні настанови і понині є надійним дороговказом для сучасного педагога.

Українська народна педагогіка відіграла важливу роль в ідейному зростанні, педагогічній діяльності й творчій спадщині Григорія Савовича. З нею був пов'язаний упродовж усього життя. Мислитель по справжньому щиро захоплювався педагогічним надбанням нашого народу.

Важливим чинником, що сформував погляди філософа – педагога, була козацька педагогіка. Сам Григорій Савович походив із козацького роду, де виховувався в українському дусі народних козацьких традицій. Сучасному вчителю варто звернути увагу саме на етнопедагогіку, особливо на її складову – козацьку. На сучасному етапі розвитку нашої країни, саме елементи козацької педагогіки, зможуть консолідувати населення, створити основу для Збройних сил України, вирішити «відкрите» питання національно-патріотичного виховання, формувати українця-патріота з високими морально-духовними якостями. Вчитель нового покоління має активно використовувати педагогічну техніку Г. Сковороди, адже він звертався до українського фольклору, мови, національних традицій, практики родинного виховання, обрядовості та традицій.

Педагогічні погляди Сковороди втілюють основні напрями прогресивної педагогіки: гуманізм,

демократизм, високу моральність, патріотизм, етичну культуру, естетичне сприйняття світу. Будучи прихильником принципу народності у вихованні, він відстоював думку, що воно має відповідати інтересам народу, жити з народних джерел, культивуватися в житті кожного народу, адже саме це дасть можливість не втратити людську подобу і зберегти народні традиції: «Кожен повинен знати свій народ, а в народі пізнати себе. Якщо ти українець, то будь ним. Чи француз? Будь французом. Чи татарин? Будь татариним. Все добре на своєму місці в своїй мірі, і все прекрасно, що чисте, природне, тобто не фальшиве» [1, с. 329].

Поряд з цим він також захищав право на існування української мови в системі освіти, яку великосвітське дворянство, зрікаючись своєї культури, називало з погордою «мужицькою». Г. Сковорода завжди хвалив мову рідного народу, користувався нею при безпосередньому спілкуванні з селянами, часто вживав її навчальною метою. А був митець чудовим майстром слова, і вигравало воно в його вустах яскравими барвами під час бесід на найрізноманітніші теми.

Одним із перших в історії педагогіки Г. Сковорода озвучив положення про всебічно і гармонійно-розвинену особистість, формування якої і повинно стати метою виховного процесу. Тільки самопізнання допоможе кожному самоутвердитися і самовизначитися, знайти свій шлях у житті. А людина, яка не пізнала себе і не вгамувала своїх пристрастей, мало чим відрізняється від тварини. Для того ж, хто пізнав самого себе, легкою буде будь-яка справа. «Якщо хочеш виміряти небо, землю і моря, повинен спочатку виміряти себе» [3, с.127].

Шляхом самопізнання людини, за глибоким переконанням Сковороди, визначає свої природні нахили і уподобання, починає займатися улюбленою, «сродною» собі справою, а тому отримує справжню насолоду і від неї самої, і від її результатів. Це вчення про «сродну працю» стало нарізним каменем і філософських, і педагогічних багатством живиться лише тіло, а душу звеселяє споріднена праця» [2, с.131].

У наш час педагогічні погляди Г. Сковороди є насправді досить прогресивними і створюють модель гуманної, особистісно орієнтованої педагогіки, вони базуються на принципах гуманізму, демократії, свободи, рівності. На думку філософа, мета виховання – підготовка вільної людини, гармонійно – розвиненої, щасливої, корисної для суспільства, людини, здатної жити національно ідентифікуючи себе. Нам треба звернутися до поглядів Григорія Савовича стосовно формування громадянських чеснот особистості, зокрема таких, як любов до України, праці, людяності, дружби, правдивості, сили волі, почуття людської гідності. І тоді навчання буде корисним.

Література:

1. Сковорода Г. *Сродність к богословію: Повне зібрання творів у 2-х т. Київ: Знання, 1973. Т. 2.*
2. Сковорода Григорій. *Твори. Київ: Веселка, 1996. 271 с.*
3. Сковорода Григорій. *Твори у 2-х т. Київ: Обереги, 2005. Т. 1.*
4. Слабошпицький М. *Урок життя Григорія Сковороди. Однокласник. 1994. №2. С. 14-15.*
5. Єшкілев В. *Усі кути Трикутника: Апокриф мандрів Григорія Сковороди. Київ: Академія, 2012. 248 с.*

ВПЛИВ ГРИ НА ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Чуб Іванна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцького педагогічного коледжу

Науковий керівник – викладач С. В. Савчук

Розглянуто важливість впливу гри на розвиток, виховання та формування особистості молодших школярів.

Гра ще з давна – це школа праці. Під час гри дитина відчуває радість, цікавість, любов до пізнання нового. Таким чином, ми можемо виховувати в неї бажання навчатися.

Майбутнім вчителям потрібно бути дуже обізнаним у питаннях щодо гри. Розумітися на вікових особливостях учнів, коли і яку гру доречно застосувати на виховному заході. За допомогою гри можливо згуртувати колектив, створити дружні відносини між однокласниками, та виховати повагу до старших.

Гра може допомогти вибрати дитині майбутню професію, розвивати творчі здібності. Якщо вчитель майстер своєї праці, то за допомогою гри, він побачить вроджені здібності учня і повідомить батькам.

В житті дитини гра виконує такі найважливіші функції:

- розважальну (основна функція гри – розважити, доставити задоволення, надихнути, розбудити інтерес);
- комунікативну: освоєння діалектики спілкування;
- самореалізації в грі;
- терапевтичну: подолання різних труднощів, що виникають в інших видах життєдіяльності;
- діагностичну: виявлення відхилень від нормативної поведінки, самопізнання в процесі гри;
- корекційну: внесення позитивних змін у виховання дитини;
- міжнаціональної комунікації: засвоєння єдиних для всіх людей соціокультурних цінностей;

□ соціалізації: включення в систему суспільних відносин.

Для зміцнення характеру дитини у спілкуванні включають для розвитку сюжетно-рольові ігри, де вона повинна буде пристосовуватись до індивідуальних особливостей інших дітей. Краще, якщо як партнери по спілкуванню будуть виступати діти, які дуже відрізняються один від одного, тому що це вимагає різної міжособистісної поведінки. Крім того, необхідне ускладнення задач, які розв'язуються при взаємодії з іншими дітьми.

Важливими є сюжетно-рольові ігри. Тому, що потрібно придумати сюжет гри, ігри-казки, розподілити ролі і чітко дотримуватися відведеної дитині ролі, такі ігри вчать дітей дисциплінованості та відповідальності, вихованості, також закріплення знань про норми моралі, а також розвивають уяву. Вчитель з учнями може розігрувати різні сюжетно-рольові ігри та підводити дітей до правильних висновків. У таких іграх найбільш чітко проявляється темперамент малюка, його ставлення до одноліток. Під час такої гри дитина може копіювати поведінку своїх батьків, тому вчителю потрібно уважно стежити за тим, як вона себе поводить в рамках відведеної їй ролі. Якщо дитина, граючи «в магазин» або «в сім'ю» постійно свариться з іншими дітьми, веде себе агресивно, то можливо саме батьки є причиною такої поведінки. Слід знати, що сам малюк не може сформувати модель поведінки в такому ранньому віці, тому скоріш за все він копіює поведінку в сім'ї.

Під час гри малюк знайомиться з навколишнім світом, з предметами, їх властивостями і призначенням. Дитина ще не усвідомлює до кінця, що грає, це скоріше схоже на маніпулювання предметами – перебирання, сортування і групування їх за якими-небудь якостями. Але навіть в такому випадку гра позитивно впливає на малюка, так як закладає в ранньому віці навик концентрації і аналізу, що неодмінно стане в нагоді йому в подальшому.

Рухливі ігри не тільки зміцнюють імунітет і прищеплюють любов до спорту і здорового способу життя, вони також розвивають вміння володіти своїм тілом.

Граючи, дитина наділяє предмети новими властивостями, моделює простір для гри: одушевляє іграшки, готує без продуктів, будує цілі міста в своїй кімнаті. Такі ігри дуже важливі, адже вони вчать дитину приймати нестандартні рішення, щоб реалізувати задуманий сюжет.

За допомогою гри дитина вчиться спілкуватися з однолітками, знаходити компроміс в конфліктних ситуаціях, а ще такі ігри сприяють розвитку мовлення.

А. Макаренко писав: «Гра має важливе значення в житті дитини. Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому вчитель повинен виховати майбутнього діяча перш за все в грі». Отже, гра, її організація – ключ в організації виховання.

У молодшому віці, зазначає К. Ушинський, надзвичайно велика роль належить грі. Її роль і значення є навіть більш важливим ніж початкове навчання. Вона виховує активність, ініціативу, кмітливість, спритність, розвиває фізично й розумово, формує характер. Гра, як і пісня – вільне, надихаюче творіння самої природи дитини, учив К. Ушинський. Проте, застерігав великий учений, дитину не слід розвивати лише “ззовні”, не враховуючи її внутрішній розвиток.

У молодшому віці, зазначає К. Ушинський, надзвичайно велика роль належить грі. Її роль і значення є навіть більш важливим ніж початкове навчання. Вона виховує активність, ініціативу, кмітливість, спритність, розвиває фізично й розумово, формує характер. Гра, як і пісня – вільне, надихаюче творіння самої природи дитини, учив К. Д. Ушинський.

Література:

1. Зязюн І. А. *Неперервна освіта як основа соціального поступу. Неперервна професійна освіта: теорія і практика / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Нічкало: У 2-х ч. Київ, 2001. Ч. 1.*
2. Амонашвілі Ш. А. *Особистісно гуманна основа педагогічного процесу. Мінськ: Університетське, 1990.*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОЛЬОРОТЕРАПІЇ

Шевчик Яна

студентка 3 курсу групи Г спеціальності «Початкова освіта»
Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А. Ю. Кримського
Науковий керівник – викладач, к. пед. наук О. В. Гнепа

Розглядається потенціал кольоротерапіїта можливості її використання у сучасних навчальних закладах.

На сьогоднішній день збереження та зміцнення здоров'я дітей належить до основних завдань сучасної освіти. Ефективна побудова нової української школи вимагає врахування фізичного та психологічного стану учнів. У цьому контексті заслуговує на увагу кольоротерапія як один із напрямів підвищення ефективності навчально-виховного процесу, психологічної атмосфери, дисципліни. Кольоротерапія цікава та ефективна у роботі з дітьми, доступна для використання педагогами і не потребує спеціальної освіти [1, с. 1].

Наукові праці сучасних науковців О. Вознесенської Т. Пасеки, К. Пасько, Л. Чижевської розкривають

сутність кольоротерапії та її особливості.

Метою дослідження є аналіз потенціалу кольоротерапії та можливості її використання у закладах освіти.

Із самого народження нас оточують кольори, які впливають на організм, нервову систему та психіку людини. Колір допомагає лікувати хворих, зокрема може заспокоювати, хвилювати, пригнічувати і веселити, стимулювати зір, мозок, нерви. Цікаво, що колір навіть може викликати почуття теплоти або холоду. Відомо, що кімнати, пофарбовані у теплі, червоні відтінки потрібно опалювати менше, бо у таких квартирах людям менше холодно. Незалежно від віку, рівня інтелекту, статусу вплив кольору однаковий для всіх. Але з іншого боку ефект від впливу певного кольору залежить від того, з чим він асоціюється в окремо взятої людини.

Кольоротерапія як лікувальний засіб використовувалася ще в стародавньому Єгипті, Індії, Китаї, на Русі тощо. Але її виокремлення у самостійну науку, що займається вивченням цілющих властивостей кольорів, розпочалося лише в ХІХ столітті. Широкий інтерес до кольоротерапії у наш час перш за все пов'язаний з прізвищем німецького лікаря Хайнца Шигля, який в 1979 році опублікував книгу під назвою «Кольоротерапія». Вагомим, на нашу думку, є факт, що вчений Ф. Рюберг отримав Нобелівську премію миру з фізіології і медицини за дослідження у галузі світла і кольоротерапії [3, с. 138].

Кольоротерапія є складовою арт-терапії, що означає «лікування мистецтвом». Окрім кольоротерапії до арт-терапії належать: ізотерапія (терапія образотворчим мистецтвом), танцювально-рухову терапію (терапія через рух і танець), музикотерапію (терапія звуками), казкотерапію, бібліотерапію (терапія засобами слова), драматерапію (терапія через сценічну гру), ігротерапію, кольоротерапію, фототерапію, лялькотерапію та ін. Варто зауважити, що кольоротерапія супроводжує кожен вид арттерапії. Наприклад, дитині потрібно обрати певні кольори для малюнків чи костюмів, в які будуть одягнені персонажі під час театральних вистав [2, с. 64].

Аналіз джерельної бази дозволяє стверджувати, що не існує єдиного визначення поняття «колотерапія». Частина науковців розуміє цей термін як цілеспрямований вплив кольором на самопочуття, фізіологію людини; активізацію кольором діяльності органів і систем; метод психологічного лікування з метою розслаблення, зняття стресів, підняття настрою та тонусу за допомогою кольорів. Сучасна дослідниця О. Вознесенська в одній зі своїх статей дає таке тлумачення «кольоротерапія – це метод зцілення за допомогою кольору, що застосовується у психотерапії, психосоматичних клініках та в соціальній сфері».

Умовно можна виділити три рівні використання кольоротерапії:

1. Організаційні можливості кольору (освітлення та колірне оформлення інтер'єру, добір іграшок, обладнання, інвентарю).

2. Педагогічні можливості кольору (навчання, розвиток, виховання).

3. Реабілітаційні можливості кольору (оздоровлення, лікування, психологічний комфорт).

Моє початкове уявлення про кольоротерапію сформувалось під час практики у школі. Стало зрозумілим, що вчителю краще уникати яскравих кольорів, які можуть викликати в учнів несподівані емоції. Всі елементи професійного гардеробу педагога повинні свідчити про поміркованість і виваженість. Яскравий одяг несвідомо привертає увагу, тому доцільно поєднувати білий і чорний кольори, поширені у діловій сфері [3, с. 140].

Пізніше мої уявлення про кольоротерапію були поглиблені під час занять студентського наукового товариства з педагогіки і психології. Дізналася, що кожен колір впливає на наш організм позитивно або негативно. Можна використовувати безліч різних кольорів. Але зазвичай вибирають основні кольори – червоний, жовтий і синій, а також змішані тони – оранжевий, фіолетовий і зелений. Не дарма кажуть, що ми червоніємо від гніву, відчуваємо «зелену» тугу або дивимося на світ крізь рожеві окуляри.

Є загальні характеристики впливу кольорів на людину, що можуть бути враховані в сучасній українській школі з метою створення сприятливої атмосфери навчання учнів та роботи вчителя. Зокрема, білий колір несе чистоту, енергію.

Червоний колір позитивно впливає на систему кровообігу, покращує функціонування печінки. Оранжевий колір відіграє роль «щастя», допомагає при депресіях, втраті апетиту. Жовтий колір піднімає настрій і позитивно впливає на нервову систему. Активно допомагає при проблемах з печінкою.

Зелений колір є надзвичайно важливим для нашого організму, оскільки цей колір відновлює нерви, піднімає настрій. Також цей колір ми можемо почути у вимогах НУШ. Він використовується для оформлення стін класів та перевірки домашнього завдання.

Синій колір покращує сон та втамовує головний біль, корисний при підвищенні температури.

Фіолетові тони покращують зосередженість уваги на певних предметах. Вони розслаблюють, знімають біль.

Погоджуємося з думкою науковців, що колір, який оточує школяра протягом усього робочого дня, тісно пов'язаний з ефективністю його праці. Не всі звертають увагу на те, що колірна гамма інтер'єру впливає на підсвідомість людини. Переважання якогось кольору або поєднання кольорів в оформленні приміщення створює певне емоційно-робоче середовище. Декоратори і дизайнери, конструюючи інтер'єр приміщень, завжди повинні враховувати стать, вік, рід, зайнятість людини тощо. Навколишнє середовище дітей повинно складатись з нейтральних світлих кольорів. Це покращує їх самопочуття і викликає потяг до творчості [Пас, с. 139].

Сучасні заклади освіти активно впроваджують у свою роботу принципи кольоротерапії. Насамперед

варто пофарбувати стіни у школах у кольори, які стимулюють розумову діяльність і допомагають дітям почуватися комфортно. Водночас кольоротерапію варто використовувати для визначення схильностей і творчого потенціалу дитини. Також за допомогою кольорів можна з'ясувати емоційний стан учня і скоригувати його поведінку.

Ефективними є також різноманітні флешмоби у школах, коли для одного з днів тижня обирається певний колір. Цей колір присутній не лише в одязі, але й різноманітних аксесуарах учнів та вчителів.

Важливим є використання кольоротерапії з метою пізнавального розвитку учнів. Власний досвід роботи з кольорами свідчить, що розфарбовування снігу, вати, це захопливе завдання. Наприклад, під час нанесення кольорових фарб на снігові або ватні кульки за допомогою піпеток діти отримують не тільки емоційне задоволення, але й пізнають властивості води і снігу. Це можна використовувати у НУШ під час тижня “Хто такий дослідник? Як розвивати в собі вміння дослідника?”

Отже, кольоротерапія – це дієвий метод впливу на дитину, який варто використовувати в освітніх закладах із діагностичною, педагогічною і здоров'язбережувальною метою.

Література:

1. Алексінцева Т. В. *Формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки у професійній діяльності* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2019. 20 с.
2. Козігора М. А. *Місце арт-педагогіки у процесі фахової підготовки учителя початкової школи. Молодий вчений. 2018. № 10 (62). С. 63-66.*
3. Пасько К. М. *Арт-терапія як інноваційна технологія сучасної освітньої систем. Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка* : збірник наукових праць : у 2 частинах / за заг. ред. О. Зосименко. Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. Ч. 2. С. 137-142.

СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

Шевчук Анастасія

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач О. В. Мельничук

Розглядається значення сім'ї як соціального інституту. Проводиться порівняльний аналіз виконуваних функцій і специфіки соціальних відносин.

Сім'я, яка є основою багатьох інших соціальних інститутів, вносить величезний внесок у функціонування і розвиток суспільства, тому переоцінити її роль неможливо. Завдяки родині формуються уявлення людини про добро і зло, про справедливість і несправедливість, про рівність і нерівність. У родині, з рідними людьми людина вперше переживає почуття любові, спільноти, відповідальності [6, с. 110].

Сім'я – один з основних соціальних інститутів, на який вказували і класики, і сучасні соціологи. Г. Спенсер розглядав сімейні інститути як організації, необхідні для співпраці, що виникають з переслідування індивідуальних цілей, побічно призводять до суспільного добробуту[3].

Для Т. Парсонса родина – це добре організована і інтегрована група, колектив в соціальній підсистемі і одночасно інститут, елемент нормативної структури культурної підсистеми, що виконує інтегративну функцію в соціальній підсистемі [3].

Ч. Міллс визначає інститут як комплекс інституалізованих інтеграційних ролей, що має стратегічну структурну значимість для конкретної соціальної системи, і виділяє в суспільстві п'ять основних інституційних порядків: родові відносини, політичні, військові, економічні та релігійні, які утворюють єдину соціальну структуру [5, с. 39]. Сім'я для нього виступає також один з головних соціальних інститутів.

В даний час в ряді країн спостерігаються серйозні зміни у сфері шлюбно-сімейних відносин. Як наслідок, в сучасній соціології йдуть дискусії про те, що являє собою сім'я сьогодні.

У другій половині ХХ століття родину найчастіше розуміли як спільне проживання та ведення господарства дорослих людей різної статі, між якими існують соціально визнані сексуальні відносини, наслідком яких стає народження дітей.

У нинішньому столітті єдності в розумінні сім'ї та шлюбу немає. Можливо, з цієї обставиною пов'язаний і той факт, що Оксфордський словник по соціології 2009 року видання навіть не пропонує окремого визначення сім'ї, в ньому можна знайти лише такі статті, як «розширена сім'я», «нуклеарна сім'я», «соціологія сім'ї» [7, с. 243-246] тощо.

Традиційна сім'я була, по-перше, розширеною, тобто спільно проживали кілька шлюбних пар різних поколінь, по-друге, ця сім'я була середньо- або багатодітною. Розширена і багатодітна сім'я, у якій проживає декілька поколінь, була довготривалою групою з постійним місцем проживання, наступністю способу життя, професій, господарської діяльності, культури, традицій, служила посередником у всіх взаєминах людини з іншими соціальними інститутами.

За словами британського соціолога Е. Гідденса, традиційна сім'єю називався, перш за все, економічний осередок, оскільки всічлени селянської родини були зайняті в сільськогосподарському виробництві, а у дворян і вищої аристократії головні причини шлюбу були пов'язані з придбанням власності [1, с. 70]. У таких сім'ях емоційна прив'язаність не розглядалася як необхідна умова укладення шлюбу.

Ситуація змінилася з набуттям жінками рівноправності з чоловіками в різних сферах і, особливо, економічної самостійності. Частка працюючих жінок стабільно збільшується в різних країнах. Це призвело до того, що «на зміну «економічної згоди як основи шлюбу прийшла ідея романтичної любові» [1, с. 73-74]. Найбільш значимою зміною Е. Гідденс вважає той факт, що центральне місце в сімейному житті зайняла пара, яку пов'язує не економічна основа, а емоційна близькість [1, с. 74]. Шлюб і сім'я в сучасному світі, як правило, існують до тих пір, поки відносини між партнерами складають собою цінність для них. Якщо емоційна близькість між партнерами зникає, ніщо, в тому числі, наявність дітей не рятує сім'ю від руйнування.

Сьогодні все частіше «формується установка, що набагато простіше знайти нового партнера, нехай і тимчасового, ніж намагатися працювати над проблемами в шлюбі» [4, с. 31], тобто пари, засновані на емоційній прихильності, легко і швидко створюються і так само розпадаються.

Дослідники в західних країнах прийшли до висновку про те, що сьогодні такі критерії, як офіційна реєстрація шлюбу, спільне проживання і наявність спільного господарства втратили свою релевантність для виділення подружніх пар. Значимість мають тільки ступінь емоційної близькості в парі.

У культурі починають домінувати ідеали абсолютно незалежної особистості, звільненої від обов'язків перед родом і сім'єю, формуються цінності протистояння поколінь [4, с.76]. Поширення індивідуалізму призводить до зростання егоїзму та небажання піклуватися про оточуючих.

У культурі індивідуалізму вибір партнера мотивується певним стилем життя, який є формою представлення себе іншим [6, с. 64].

Дедалі популярнішими стають рухи, які взагалі пропагують відмову від народження від дітей. Добровільно бездітні, або «чайлдфрі», тобто вільні від дітей, розглядають дітей як тягар і співчують тим, хто ще не усвідомив цього. Вони досить активно сприяють популяризації руху, намагаються залучити до своїх однодумців, оскільки для них це стає однією з форм самоствердження.

Внаслідок цього виробляються нові способи взаємодії з родичами, тобто, конструюються нові практики повсякденного життя. «Тепер при дослідженні сім'ї багато соціологів широко використовують методологічні принципи процесуальності, амбівалентності. У руслі даної методології сім'я і батьківство(материнство і батьківство) вже не розглядаються як інститути задані соціокультурною традицією, а сімейне життя більше не є цілком очевидним станом життя»[4, с. 78].

Наслідки змін, що відбуваються, як уже було сказано вище, оцінюються по-різному. В сучасних умовах держава володіє набагато більшими можливостями втручання в сферу дитячо-батьківських відносин. Боротьба з дитячою бідністю і захист прав дитини стали головними темами соціального порядку в європейських країнах. Створюються спеціальні служби, покликані регулювати ту сферу, яка раніше розглядалася як частина приватного простору. Реалізація ними своїх функцій отримує неоднозначну оцінку як громадськості, так і наукової спільноти.

Отже, в контексті аналізу проблеми сім'ї як соціального інституту ми можемо стверджувати, що життя сім'ї, її історичні типи, її структура залежать від загальних тенденцій зміни, розвитку суспільства.

Література:

1. Гидденс Э. *Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь*. Москва, 2004.
2. Головаха Є., Горбачик А., Паніка Н. *Україна та Європа: Результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження*. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2006. 142 с.
3. Дворецька В.Г. *Соціологія*. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-67.html> (дата звернення: 20.01.2020 р).
4. Катаев С. Л. *Сучасне українське суспільство: навч. посіб*. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 200 с.
5. Миллс Ч.Р. *Социологическое воображение / под общей редакцией и с предисловием Г. С. Батыгина*. Москва: Издательский Дом NOTABENE, 2001. 264 с.
6. Кравченко Т. В. *Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи: монографія*. Київ: Фенікс, 2009. 416 с.
7. Оксфордський словник. URL: <https://uk.glosbe.com/en/uk/Oxford> (дата звернення: 2.02.2020 р).

РОЛЬ АВТОРИТЕТУ БАТЬКІВ У ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Шиян Ірина

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач О. В. Мельничук

Висвітлено значення терміну «авторитет», охарактеризовано типи відносин у системі «батьки – діти».

Дитячо-батьківські відносини мають великий вплив на формування необхідного в дорослому житті

соціального досвіду. Цей тип відносин став об'єктом наукового інтересу порівняно недавно. Актуальність проблеми полягає у тому, що змінюється соціальна ситуація розвитку, зростає темп життя, посилюються вимоги до батьків, розширюється система захисту дитинства.

В арсеналі батьків найдієвішим способом педагогічного впливу на дитину залишається спілкування. Спілкування і довірливе ставлення в дитячо-батьківських відносинах безпосередньо впливають на таку важливу складову сімейного виховання як авторитет батьків.

До теми батьківсько-дитячих відносин в останні роки зверталися багато вітчизняних науковців, зокрема, А. Захаров, А. Співаковська, А. Варга, В. Брутман, Г. Філіппова, Л.Божович, П. Гальперін, Ю. Гіппенрейтер, Е. Ейдемільер, З. Матейчук, Л. Вассерман, Е. Смірнова, О. Карабанова.

Визначення феномену «авторитет» знаходимо в багатьох джерелах. Одне з них фіксує С. Гончаренко в українському педагогічному словнику: «Авторитет учителя – загально визнана учнями значущість достоїнств батьків й заснована на цьому сила його виховного впливу на дітей. До таких достоїнств належать висока духовність, культура, інтелігентність, ерудиція, високі моральні якості, виховна майстерність. Виховний авторитет батьків значною мірою залежить також від його становища в суспільстві, матеріального і психоемоційного стабільного стану спілкування у сім'ї» [5].

У науковій літературі авторитет батьків визначається як: вплив особистісних якостей батька і матері на свідомість і поведінку дітей, заснований на довірчому відношенні дітей до думки і життєвого досвіду батьків; визнання особистих якостей і життєвого досвіду батька і матері в очах дітей і заснована на цьому сила батьківського впливу на їхні вчинки і поведінку.

Таким чином, ключовими поняттями батьківського авторитету є «вплив», «визнання», що дозволяє стверджувати: позитивність дитячо-батьківських відносин залежить від батьківського авторитету.

А. Макаренко приділяв значну увагу місцю і ролі батьківського авторитету в сімейному вихованні дітей. Адже діти ще не мають достатнього соціального досвіду, відбувається активний процес його успадкування, і вияви авторитету батька і матері можуть позитивно чи негативно впливати на збагачення дітей їхнім соціальним досвідом. Виділяють два види авторитету: істинний (справжній) і фальшивий [3].

Характер взаємодії з дитиною визначає прийняття батьками тієї чи іншої концепції виховання – авторитарної чи гуманістичної. Як стверджують науковці, результатом авторитарної моделі є відчуття дитиною тиску авторитету дорослого [2]. В результаті вихованець звільняється від необхідності робити самостійний вибір, що перешкоджає формуванню відповідальності за свої вчинки. Дана модель характеризується позицією примусу, тобто не може бути основою істинного авторитету батьків.

Гуманістична модель базується на позиції ненасильства, орієнтована на суб'єкт-суб'єктні зв'язки («батьки – діти») у взаємодії. На думку науковців, ознаками позицій ненасильства є: вміння не ображатися; емоційна стійкість і впевненість в собі; позитивна відкритість; здатність до соціальної децентрації (подолання егоцентризму); усвідомлення своїх психологічних захистів; терпимість до чужої думки; розширення меж суб'єктивної волі; вміння стримувати свою агресивність і тривожність; пріоритет позитивних форм оцінювання; переважання активних форм реагування [2, с. 77].

Існує декілька основних класифікацій типів взаємодії батьків з дітьми, в основі яких покладені способи прийняття рішень, стилі спілкування та управління дітьми. Відповідно в кожній з них існує тип, яких свідчить про наявність авторитету батьків відповідно до застосовуваного ними стилю спілкування та виховання дітей [4], [5, с.43].

Найчастіше визнання батьківського авторитету дітьми відбувається за умови демократичного стилю взаємодії між ними, коли батьки надають дитині права та обов'язки рівномірно, а дитини приймає та дотримується їх; знає, що не лише думка батьків важлива для неї, але і її думка чи позиція важлива для них.

Авторитет батьків першочергово залежить від них самих. Чинниками, які зумовлюють і підтримують його для дітей є: позиція батьків щодо їх виховання і, як наслідок, позиція дітей в дитячо-батьківських відносинах; стиль виховання у сім'ї; стиль спілкування батьків з дітьми; визнання і повага батьків іншими людьми.

У моделі виховання молодшого школяра є дві крайні позиції батьків, які можуть негативно вплинути на формування відносин між ними. Перша полягає у переконаності, що влада над дітьми «дана батькам від Бога, природи», тому діти повинні слухатись батьків без заперечень. Слова батьків повинні сприйматись як закон і виконуватись без обговорень. Така позиція батьків щодо виховання дітей, обмежує свободу вибору дитини, заперечує врахування її думки та характерна для авторитарного стилю виховання. Друга крайня позиція батьків – потурання дитині у всіх її бажаннях, надмірний вияв турботи у задоволенні всіх її потреб. Батьків, які дотримуються цієї позиції, може охоплювати страх, що їхні діти швидко подорослішають і вони більше не будуть для них такими значимим, як раніше. Щоб уникнути цього, батьки намагаються «не відставати» в розвитку від дітей. За такої позиції відносини між батьками та дітьми нагадують не батьківсько-дитячі, а дружні, коли ролі межі розмиті і виховний вплив не здійснюється [1, с. 57].

Позиція батьків щодо виховання дітей виражається у засобах впливу. До ефективних засобів належать: заохочення пропорційне до зусиль, витрачених дитиною; коли батьки вказують, що саме варте захоплення; заохочення досягнення певних результатів, що відповідають інтересам та індивідуально-психологічними можливостям дитини; оцінка досягнень дитини у порівнянні з її попередніми результатами. У такий спосіб батьки розвивають у дитині внутрішню мотивацію досягнення успіхів та показують можливість досягнень у

майбутньому, залежно від реалізації потенційних можливостей дитини. Неefективним засобом заохочення дитини молодшого шкільного віку є заохочення загалом та узагальнено, коли воно не залежить від зусиль, витрачених нею. Відповідно у дитини розвивається зовнішня мотивація успіху, вона постійно прагне перемог і підкріплень своїх дій [2, с.32].

Аналіз наявних трактувань авторитету дав підставу виділити його основні показники: довіра та пошана до дитини; розширення поля самостійності, віра і сприйняття її інформації як істинної; визнання її найважливішим джерелом знань і надання переваги у чомусь; її популярність; визнання і надання права приймати відповідальні рішення [1]; впливовість.

Отже, авторитет – це визнання, повага до людини; здатність здійснювати вплив ненасильницькими методами, бути зразком для наслідування, джерелом ідей, норм і соціально-толерованих форм поведінки.

Література:

1. Гаміна Т.С., Гончар О.Ю. Авторитет та авторитарність батьків у вихованні дітей. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2010. № 9 (196). С. 76–84.
2. Иванова З.Н. Родительский авторитет. Семья в контексте педагогических, психологических и социологических исследований : материалы международной научно-практической конференции 5–6 октября 2010 г. Пенза – Ереван – Прага : Социосфера, 2010. С. 70–72.
3. Павленко В.В. А.С. Макаренко про роль батьківського авторитету у вихованні дітей. Національна освіта у контексті творчості А. Макаренка: Зб. наук. праць за ред. проф. М. В. Левківського. Житомир, 2003. С. 97-99.
4. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. СПб. Питер, 2000. 656 с.
5. Український педагогічний словник. за ред. С. Гончаренко URL: <https://hum.edu-lib.com/szbrannoe/goncharenko-s-i-ukrayivskiy-pedagogichniy-slovník-onlayn> (дата звернення: 05.02.2020 р).

ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ ПРО МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Шмигельська Наталія

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Проаналізовано ідеї видатних педагогів на проблему морального виховання особистості дитини.

Виховання моральності починається з раннього дитинства («Бережи честь змолоду»). Головну відповідальність за виховання дітей несуть батьки. Народний ідеал всебічного розвитку особистості втілений в усній народній творчості, яка високо поціновує шляхетні риси людини, засуджує все, що підриває моральні устої. Джерелом виховного досвіду народу є прислів'я, приказки, пісні, казки, загадки, які влучно, змістовно і цікаво репрезентують такі моральні категорії, як «добро» і «зло», «правда» і «кривда», «совість» і «безчестя». Благо добра і недопустимість зла утверджують у душі дитини змалечку («Добра справа і у вогні не горить, і у воді не тоне») [2, с. 87].

Народний досвід морального виховання аналізували видатні педагоги всіх часів і народів. Основоположник дошкільної педагогіки Ян Коменський (1592–1670) виховання духовності розглядає в одному ряду з пізнанням світу (розумовим вихованням). Основа етичних досліджень Коменського – особистість людини, її інтереси, цілі, права. Тільки внутрішньо вільна людина може бути моральною, оскільки може свідомо прийняти на себе людські права і обов'язки, діяти по совісті, а не з примусу або страху [1, с. 13].

Педагогічну своєрідність мають етичні погляди видатного англійського філософа Джона Локка (1632–1704). Він заперечує вроджені моральні ідеї і основним чинником морального розвитку вважає виховання, яке спирається на «основу натури» дитини і ґрунтується на ласкавому ставленні до неї.

Відомий швейцарський педагог Йоганн Песталоцці (1746–1827) наголошував на тому, що метою морального виховання, яке є центром усієї виховної роботи з дітьми, є формування «діяльної любові до людей», що починається з любові до матері, інших членів сім'ї. Завдання морального виховання в сім'ї та виховному закладі, де також повинен панувати дух сім'ї, визначені трьома напрямками: формування моральних нахилів дитини шляхом збудження чистих почуттів, спонуканням до моральних вчинків, самовладання, витримки, прагнення до доброго і справедливого, а також розвитком моральних переконань.

Педагогічна спадщина відомого польського гуманіста, лікаря і педагога Януша Корчака (1878–1942) майже цілком присвячена моральному вихованню. У найзначніших його працях «Право дитини на повагу» і «Як любити дитину» виведено закон виховання: «Реформи в житті дорослих слід починати в душах дітей». Виховати людину означає дати їй можливість відчувати нашу радість від спілкування з нею, нашу гордість і надію. Дитина, яка відчує це серцем, – досконала у моральному відношенні.

Ідеї морального виховання дітей, висунуті видатними українськими педагогами і мислителями здебільшого ґрунтуються на моральному народному досвіді виховання та на принципах християнської моралі. У праці Володимира Мономаха «Повчання дітей» (1117) пропагуються ідеї гуманізму, миру, справедливості,

високої моралі, наполегливої праці, патріотизму. Мономах пропонує турбуватися про бідних, про християнські душі і бідних вдів. Він також закликає своїх дітей бути добрими, ввічливими до старших і рівних собі. Його «Повчання» закликає до поваги людської гідності.

Продовжив розвиток морально-гуманістичних ідей виховання В. Мономаха Григорій Сковорода (1722–1794), видатний український мислитель і педагог. Він завжди підкреслював важливе значення морального виховання. Одних знань ще далеко не достатньо, потрібно до того ще виховати людину моральною. Він підкреслював, що людину характеризують її моральні якості: любов до Вітчизни і праці, людяність, дружба, правдивість, чесність, скромність, сила волі, чуття людської гідності. Однією з важливих категорій етичної концепції Г. Сковороди виступає працьовитість. Працю і щастя він ставить у пряму залежність, але не просто працю, а працю за покликанням, «сродну». Загалом проблеми морального виховання відображено у його притчах «Благоробний Еродій», «Убогий жайворонок», «Харківські байки».

Цілісністю морального виховання відзначається педагогічна теорія Костянтина Ушинського (1824–1870). Мета виховання – виховання моральної людини. Виняткової цінності для сьогодення набувають ідеї К. Ушинського в зв'язку з тим, що вони являють приклад серйозного дослідницького підходу до проблеми формування особистості у дошкільні роки з використанням даних суміжних наук (психології, філософії, фізіології). Цій педагогічній теорії чужі відрив від практики, відданість окремій філософській течії. Приклад дорослих і переконання – головні методи морального виховання: «Людина більше людина в тому, як вона відчуває, ніж у тому, як вона думає» [3, с. 126]. На думку К. Ушинського, виховання, якщо воно прагне щастя людини, повинне «виховувати її не для щастя, а для праці життя» [3].

Виняткового значення моральному вихованню дітей, починаючи з раннього віку, надавала Софія Русова (1856–1940), автор першої концепції національного дитячого садка в Україні. В дошкільному віці особливо важливе виховання «на рідному ґрунті», збудження в дитині її духовних сил, моральних почуттів, передусім до навколишніх людей, світу природи. Зробити це можна, спираючись на те добре, що є в дитині з ранніх років (співчуття, доброту, прагнення до ласки). Негативні вчинки дітей, на думку С. Русової, є наслідком об'єктивних причин, пов'язаних з фізичним або психічним нездоров'ям, впливами середовища або ж реакцією на неправильне виховання, небажання або невміння дорослих вивчати індивідуальність дитини і враховувати це у вихованні.

Література:

1. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників. Київ: Вища школа, 1993. 112 с.
2. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка. Київ, 1996.
3. Ушинський К. Д. Про народність у громадянському вихованні. Вибрані твори: в 2-х т. Т. 1. Київ, 1983.

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ

Шнайдер Тетяна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач О. В. Мельничук

Розкрито значення культури спілкування, як складової педагогічної культури педагогів для ефективності освітнього процесу.

Процес входження України до європейського та світового співтовариства висуває вимоги щодо зміни соціально-економічної ситуації в Україні, перебудови стилю мислення, розвитку особистості на засадах демократичності, що, відповідно, вимагає осмислення ролі культури педагога в суспільстві, його культуротворчого впливу на підростаюче покоління.

Однак доводиться констатувати, що суспільно-економічне та духовне життя країни характеризується сьогодні станом яскраво вираженого культурного дисбалансу, що не сприяє гармонійному розвитку суспільства та системи педагогічної освіти, зокрема. В такому сенсі актуалізується значення в суспільному житті педагога з високим рівнем педагогічної культури, володіючого системою загальнолюдських та професійних цінностей.

Від рівня сформованості у випускника ЗВО педагогічної культури як інтегрованої частини професійної культури, на нашу думку, залежатиме якісний бік розв'язання проблем педагогічно-культурної взаємодії, побудови траєкторії професійного педагогічного зростання й результативність виховання підростаючого покоління.

Педагогічне спілкування – це взаємодія учнів з педагогами у всіх ситуаціях шкільного життя. Воно може мати форму інструкції, поради, розпорядження, запланованої бесіди або спонтанної розмови, зауваження, тощо. В освітньому процесі педагогічне спілкування має велике, часом основне значення. Це пояснюється тим, що воно містить оцінку поведінки і особистісних якостей учня, звісно окрім ділової інформації.

На думку І. О. Зимньої, це комплексне поняття, що містить передусім особистісну культуру тих, хто

спілкується. У ній дуже важливими є такі компоненти:

- ✓ високий рівень загальної культури;
- ✓ культура мислення;
- ✓ культура мовних засобів і способів формування та формулювання думки;
- ✓ культура педагогічного впливу, що викликає адекватну реакцію учня у відповідь;
- ✓ культура прогнозування реакції партнера зі спілкування у відповідь;
- ✓ культура слухання;
- ✓ культура підтримання спілкування;
- ✓ культура виправлення помилкової дії [2].

Роль педагогічного спілкування серед інших компонентів процесу виховання історично зростає. Це пов'язано з тим, що разом з демократизацією суспільних відносин постійно розвивається почуття власної гідності та чутливість до міжособистісних стосунків кожної людини, тому авторитарний стиль все частіше сприймається учнями як прояв зневажливого ставлення до них, як відхилення від норми [3].

У педагогічній практиці минулого головне завдання полягало у передачі знань, а характер спілкування стояв на другому місці. Якщо ж говорити про ставлення вихованців: хоча дітям більше подобались доброзичливі, спокійні педагоги, але вони сприймали як норму суворе ставлення вчителя та його різкість. З приводу сьогодення, то педагог не може розраховувати на успішний результат у навчанні, якщо він своїм ставленням та манерою спілкування не викликає у учнів нічого іншого як купу негативних емоцій та вражень від уроку. Зараз у багатьох вчителів спілкування є «ахілесовою п'ятою» їхнього викладу матеріалу, хоча саме ці педагоги аж ніяк не бачать проблеми у їхньому спілкуванні з учнями.

Якщо у таких учителів виникають конфлікти із учнями, то вони завжди звинувачують у них лише учнів, говорять про їхню невихованість, вони не бажають визнавати власні помилки у спілкуванні з вихованцями. Вони поділяють учнів на групи і з кожною групою учнів спілкуються по-різному: з порушниками-вимогливо, різко, багато їх критикують, а похвалу для такої групи вихованців вважають непотрібною, із дисциплінованими учнями з точністю навпаки – спокійно, доброзичливо. Якщо замислитись, то такий підхід нібито і має свою логіку, але на практиці така тактика виявляється провальною.

Педагогічне спілкування має спиратися на розуміння ролі психологічного захисту учня, який підтримує досить високу самооцінку учня і примушує його вороже сприймати навіть справедливу критику [4]. Педагогічне спілкування має бути побудоване на довірі між учнем та учителем, учень має сприймати педагога як об'єкт отримання знань, учитель має зробити все аби уникнути психологічних бар'єрів між ним а учнями. Це непросто, але професіоналізм вчителя виявляється саме у умінні спілкуватись з учнем без виникнення бар'єрів. Культура спілкування є сильним фактором соціального розвитку та впливає на всі сфери як суспільної так і персональної життєдіяльності : спосіб життя ,розваги , працю як вдома так і на роботі [5] .

В робочій атмосфері педагоги використовують багато прийомів, застосовують на максимум усю свою педагогічну майстерність, стосовно спілкування, для того щоб максимально точно донести інформацію для учнів ,щоб колоритно та емоційно забарвити сказане. Навіть для того, щоб зробити учневі зауваження потрібне культурне педагогічне спілкування. Педагог має вміти подати зауваження так, щоб учень повністю усвідомив свою помилку і ні в якому разі не образився на нього. Багато учителів не надають зауваженням великого значення і своїми грубими словами залишають негативний осад в душі учня.

Тому, на мою думку, у навчальному закладі та у колективі, з учнями слід спілкуватися винятково на педагогічно культурному рівні. Це потрібно для підтримання педагогічного іміджу, статусу, педагогічної особистості. Педагоги завжди є прикладом для дітей, тому вони повинні удосконалюватись, покращувати себе, для того аби бути цікавими для дитини, щоб уникнути нудьгування.

Спілкування поза навчальним закладом може бути з знайомими, друзями, родичами, тут воно у кожного індивідуальне. Поза стінами навчального закладу педагог стає звичайною людиною з своїми вподобаннями, смаками. Але не варто забувати, що педагог, незважаючи на середовище спілкування, це вихована, культурна людина.

Культура педагогічного спілкування передбачає не тільки наявність у вчителя психолого-педагогічних знань, а й всебічний розвиток і якнайбільший прояв його особистості у процесі реалізації педагогічної діяльності, адже особистість, за А. Петровським, «випромінює щось на зразок силового поля», яке перетворює емоційні, вольові й інтелектуальні процеси в людини, з якою вона вступила в контакт [5].

Отже, успішна педагогічна діяльність неможлива не тільки без максимальних знань у тій галузі, якої вчитель навчає дітей, а й без професійного володіння різними способами виховання і навчання дітей, любові до них, без високого рівня комунікативної та загальної культури.

Література:

1. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ. 2009. 124 с.
2. Педагогіка: модульний курс : навч. посіб. / І. П. Анєнкова, М. А. Байдан, О. А. Горчакова, В. М. Руссол. Львів. : Новий Світ-2000, 2011. 566 с.
3. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навчальний посібник. Київ. Навчальна книга, 2010. 360 с.
4. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Київ. Генеза, 2009. 62 с.
5. Яблонко В. Я. Психолого-педагогічні основи формування особистості: навчальний посібник. Київ. Навчальна книга, 2008. 254 с.

ЗАНЯТТЯ-ПРОГУЛЯНКА З ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПРИРОДОЮ В СТАРШІЙ ГРУПІ НА ТЕМУ: «ЗИМОВІ ЯВИЩА В ПРИРОДІ»

Шпак (Новосад) Галина

студентка 2 курсу спеціальності «Дошкільна освіта» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач, к. пед. н. М. І. Замелюк

Мета: ознайомити дітей зі змінами, що відбуваються в природі настанням зими, дати початкові уявлення про характерні ознаки зими в природі, як живій, так і неживій; продовжувати формувати в дітей уміння виділяти істотні ознаки в об'єктах природи; учити аналізувати, узагальнювати, спостерігати, порівнювати; розвивати мовленнєві здібності; виховувати шанобливе ставлення до природи, уміння бачити і цінувати її красу.

Матеріали: демонстраційний: картки із зображенням птахів (горобець, синичка, снігур, дятел), склянка для снігу, льоду; роздавальний: конверт із сніжинками.

Хід прогулянки

Подивіться, хто до нас завітав?

Гарна зірка сніжно-біла

На рукав мій залетіла;

Поки ніс її сюди, ‘

Стала краплею води (Сніжинка)

До нас завітала Чарівна Сніжинка. Вона хоче з вами погуляти.

Відгадайте загадку.

Чудо-сани прилетіли,

Скакуни в тих санях білі.

Їде у санях цариця - білокоса, білолиця.

Рукавом махає - сріблом все вкриває (Зима)

Як ви дізналися, що це зима? (Відповіді дітей) А чи знаєте ви, які дерева взимку? А як утворюється сніжинка? Як зимують птахи та тварини? Які зимові місяці ви знаєте.? Послухайте уривки з віршиків, вони вам допоможуть згадати назви цих місяців.

Світ у грудні білий-білий!

Хто швидкий і хто сміливий –

Нумо зиму зустрічати

І кататись на санчатах!

У січні рік новий приходить,

Серпантини, хороводи.

Під ялинкою дарунки,

А на вікнах візерунки.

Лютий холодом проймає, .

Щічки, носики щипає.

Тільки годі нас лякати –

Все одно йдемо гуляти Ю. Каспарова (переклад А.Тимченко).

То як же називаються місяці чарівниці-Зими? (Відповіді дітей) Вихователь розповідає дітям про особливості першого місяця грудня. Грудень дарує мало сонячних днів. Частіше стоїть непривітна, похмура й холодна погода. Тож звуть цей місяць інколи: «хмурень», «студень», «ворота зими». До початку грудня земля ще не встигла повністю охолонути. Своє тепло вона віддавала повітрю. Тому нерідко перший сніг змінюється відлигою, потім і морозом. Спочатку сніг падає легесенький і пухнастий. (Покажіть як летить сніг) Та, полежавши кілька днів, він ущільнюється, стає міцним і твердим, з'являється все рідше і рідше, все менше тепла і світла посилає Землі. Мороз частіше згадує про свої обов'язки – замерзає вода в ставках, озерах, річках. Яким спочатку лід буває?(Він тоненький, прозорий, як скло, крізь нього можна побачити і листя й гілочки в калюжі, водорості в ставку). Станем на крижину – вона попереджає: обережно, я дуже крихка. Які ознаки початку зими ви можете назвати? (Відповіді дітей) Як ви гадаєте, як почувуються дерева, рослини взимку? (Діти роздумують та відповідають)Вихователь налаштовує дітей на спостереження за ґрунтом і рослинами, коментуючи побачене. Ґрунт, прикритий листям, а потім снігом, може й зовсім не замерзати або промерзнути лише на невелику глибину. Сніг, наче м'яка тепла ковдра, зігріває землю і рослини. Підстилка з опалого листя взимку поступово перегниває і виділяє тепло. Тому й вода в ґрунті не замерзає. Рослини споживають її і взимку, але значно менше, ніж навесні чи влітку.

Дослідницька робота. Початок роботи можна провести на вулиці. Вихователь демонструє вирізану з паперу сніжинку та розповідає від її імені. Думаю, що ви знаєте, як утворюється дощ. Так, так, він падає з

хмарки. Я теж народжуюсь високо над землею, але інакше. Водяна пара піднімається дуже високо, де панує сильна холоднеча, саме там із водяної пари утворюються крихітні крижинки- кристалики. Це ще не сніжинки, котрі падають на землю, вони ще дуже малі. Але шестикутний кристалик весь час росте і зрештою стає чудовою зірочкою. Я і мої подруги повільно опускаємося у вигляді лапатоного снігу на землю. А чи можемо ми зламатися? Можемо, ви навіть чуєте тріскіт під ногами, коли на вулиці мороз і ви йдете по снігу; під час ходи ламаються промінці у сніжинок. Якщо сніжинка була б одна, ви нічого б і не почули. Але нас багато, ступнув ногою – і почув: трісь, трісь.

Далі вихователь продовжує бесіду: Давайте візьмемо трішечки снігу та льоду з собою в групову кімнату й подивимося, що з ним станеться. У групі продовжуються спостереження. Що сталося зі сніжинками? снігом? льодом? Що швидше розтануло? Чому? Де з'явилося більше води? (Відповіді дітей) Розгляньте воду, яка залишилася. Що ви можете розказати про неї? (Розповіді дітей) Вихователь підводить дітей до розуміння, що після того, як і розтанув сніг, вода залишається холодна і брудна. Ні в якому разі не можна їсти сніг.

Фізкультхвилинка

Руки в сторони та вгору –
На носочки піднялись.
Ще раз вправо цю повторим.
Руки вгору, руки – вниз.
Почнемо ми присідати,
Добре ноги розминати.
Раз присіли – руки прямо.
Встали. Знову все так само.
Вправо дружно почали,
Нахил вліво – раз, два, три!
А тепер схилились вправо –
Це така корисна справа!
Вліво, вправо повернулись,
Одне одному всміхнулись.
Ось зарядці вже кінець,
Хто старався – молодець.

Вправа «Відгадай і розкажи».

Маленький хлопчик
У сірій свитинці
По дворах стрибає,
Крихти збирає (Горобець)
Що воно за «ліхтарі»
На гілках в моїм дворі?
Підійшли, яка ж досада:
«Ліхтарі» чкурнули з саду.
Стало темно у дворі
Поховались ... (Снігурі)
Пташка невеличка,
В неї білі щічки,
Сірі лапки, чорна шапка.
Фартушок жовтенький,
Голосок тоненький.
Та ж ця птиця невеличка
Називається ... (Синичка).

Скажіть, про яких птахів були загадки? А які ще птахи зимують з нами? Чим харчуються птахи взимку? (Відповіді дітей) Птахи взимку переселяються в міста, села, тримаються ближче до людського житла. Чому? Як ви гадаєте? (Припущення дітей) Важко шукати їжу птахам під снігом. Чим ми можемо їм допомогти? (Відповіді дітей)

Гра «Відгадай і покажи». Вихователь загадує загадки, діти за допомогою рухів та жестів показують відгадки.

Гра «Влучи в коло». Давайте поділимося на три команди. На відстані від вишикуваних у колоні команд поставимо відерце. Нехай кожний із вас візьме в руки зроблену сніжку. Будемо закидати свої сніжки у свою цеберку.

Підсумок.

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Штангрет Ольга

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Науковий керівник – доцент, к. пед. н. Н. І. Калита

Розглянуто волонтерську діяльність молодших школярів, висвітлено деякі аспекти формування громадянських та соціальних компетентностей за допомогою волонтерства.

В Україні і світі волонтерський рух має потужну історію, і сьогодні розвивається в нових цивілізаційних обставинах. У 1998 році Україна приєдналася до програми розвитку волонтерського руху в Європі, внаслідок чого було створено перший волонтерський центр в незалежній Україні, професійно розпочалася підготовка та організація волонтерів, співпраця організацій для роботи з волонтерами. Піднесення волонтерської діяльності на рівень патріотичного почуття та громадянського обов'язку припадає на період Революції Гідності і початок російської окупації на сході і півдні України. Цивілізаційними викликами розвитку волонтерського руху в сучасних українських реаліях є також нераціональне, недбале ставлення до довкілля, забрудненість природного середовища, російсько-українська війна на Донбасі, збільшення чисельності людей, які потребують опіки та допомоги тощо.

Волонтером називаємо того, хто добровільно та безкорисливо здійснює діяльність для суспільного блага. А синонімами поняття «волонтерство» і, відповідно, «волонтер» виступають укорінені в нашій мові слова: благодійність – благодійник, добродійність – добродійник. У зверненні до Закону України «Про волонтерську діяльність» [1] дамо визначення змісту ключових понять нашого дослідження, а саме: волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги, тобто тієї роботи та послуг, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами. Волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності, однак, безоплатне виконання робіт або надання послуг на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин не є волонтерською діяльністю.

Відповідно до положень вказаного Закону (Розділ 2, стаття 7) поняттям «волонтер» ми означаємо діяльність особи у певному статусі, що вимагає, зокрема, досягнення віку з 14 років. Зважаючи на це, благодійні, добротворчі справи молодших школярів щодо тих, хто її потребує, називаємо волонтерською діяльністю умовно, як і тих, хто її здійснює – волонтерами, що за змістом не суперечить визначенням законодавчих актів.

Добротворчу діяльність молодших школярів, здійснену в межах школи та поза нею під керівництвом вчителя та за участю інших осіб, можемо назвати пропедевтичною, підготовчою щодо здійснення ними в майбутньому повноцінної волонтерської діяльності. Обов'язковою умовою проведення волонтерської діяльності молодших школярів як в межах школи, так і поза нею є її зв'язок із навчально-виховним процесом закладу освіти I ступеня – у використанні його форм, змісту та методів.

Теоретико-методологічною основою волонтерської діяльності молодших школярів в контексті навчально-виховного процесу початкової школи визначаємо принципи особистісно орієнтованої гуманістичної освітньої парадигми, зокрема: законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, наступності.

Обставини життя українського суспільства об'єктивно виступають чинниками волонтерської діяльності, що визначають необхідність привернути увагу молодших школярів до діяльності людей, які витрачають свій час на безкорисливу допомогу тим, хто її потребує, заохотити дітей до цієї нелегкої, але шляхетної справи, сформуванню громадянські та соціальні компетентності учнів.

Як зазначено у Концепції Нової української школи, володіння молодшими школярами цими компетентностями визначає усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті та на роботі, дає уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів [2, с.12-15]. Громадянські та соціальні компетентності молодших школярів засновані на ідеях свободи, справедливості, рівності прав і можливостей кожного, прагненні здорового способу життя, добробуту для окремої людини та громади, суспільства, держави в цілому, поваги та любові до свого та інших народів, історії, культури тощо.

Зміст волонтерської діяльності обумовлений її напрямками, зокрема це посильна допомога особам, які її потребують (малозабезпечені, хворі, інваліди, люди похилого віку, внутрішньо переміщені особи, постраждалі внаслідок війни, катастроф тощо), проведення заходів охорони навколишнього природного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховань, участь у проведенні громадських заходів тощо. Обираючи зміст і напрями волонтерської діяльності учнів початкових класів, вчителю як її організатору та керівнику необхідно враховувати вікові та психологічні особливості молодших школярів.

Таким чином, здійснення молодшими школярами волонтерської діяльності передбачає створення алгоритму дій вчителя як її організатора і керівника. Етапами здійснення волонтерської діяльності учнями

початкової школи є: отримання письмової згоди батьків (або осіб, що їх замінюють) на здійснення дитиною конкретної волонтерської діяльності; колективний вибір об'єкта волонтерської діяльності; ознайомлення з її метою, завданнями, особливостями; визначення плану дій як навчального проекту; інструктаж для забезпечення безпеки для життя і здоров'я учнів; обговорення результатів, підведення підсумків, визначення перспективи; презентація результатів діяльності.

Література:

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» (Відомості Верховної Ради України, 2011, № 42, ст. 435). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.
2. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ В США

Шубіч Маргарита

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач О. В. Кузьмич

Описано специфіку американської дошкільної та шкільної освіти.

Навчання в США базується на певних етапах: дошкільна, початкова, середня і вища. Також присутнє середнє спеціальне навчання і навчання у коледжах та університетах. Освіта контролюється і фінансується федеральною владою, владою штатів і місцевою владою. Початкова, середня та старша школи є обов'язковими на відміну від інших.

Дошкільна освіта передбачає вивчення алфавіту та цифр. Оскільки декретних відпусток у США немає, то батьки можуть найняти бейбі-сіттера. Згодом вони можуть вибрати позашкільний заклад для своєї дитини. Це може бути школа Монтессорі або ж інший заклад з альтернативною методикою, де відсутній жорстокий режим та викладачі займаються унікальними можливостями дитини. Дошкільна освіта поділяється на ясла (з 3 до 5 років) та дитячий садок (з 4 до 6 років). Звісно ж такі заклади є безкоштовними (державними) та платними (дитячі садочки).

Коли дитина йде у початкову школу батьки мають вибрати куди ж саме їхня дитина піде. Існують державні, приватні та спеціалізовані школи. Також є християнські школи, де теж дається добра освіта, за згодою батьків із релігійною складовою. А також домашня освіта, яка забезпечується батьками.

Початкова школа має 5 навчальних класів: нульовий (з 5 до 6 років), перший (з 6 до 7 років), другий (з 7 до 8 років), третій (з 8 до 9 років), четвертий (з 9 до 10 років) та п'ятий (з 10 до 11 років). Програма нульового класу мало відрізняється від дошкільної освіти. У першому класі діти можуть читати та писати твори. 1-3-4 класи в США дуже тримають курс на загальний розвиток, тобто на загальні природничі знання, правопис, історія, малювання й іншу творчість, відсутнє фіксування початку та кінця уроку, діти можуть сидіти не за партами, а в колі, викладач надає матеріал у захоплюючій ігровій формі або бесіді. З третього класу учні складають тести з математики та англійської. У п'ятому додаються тести з соціальних і природничих наук. У початковій школі США присутнє фізичне навантаження, але у дуже малій кількості. Бо, як правило, з дітьми може щось трапитись, хтось може поранитись чи щось собі зламати. Звісно батьки за це не будуть платити, бо це трапилось на території школи. Також, обмежують прогулянку в шкільному дворі.

Середня школа починається з шостого класу та закінчується на восьмому. У середній школі додається вже великий перелік наук. Зазвичай в середній школі, на відміну від початкової, один вчитель викладає один предмет. Діти вивчають саме науки, а не окремі предмети. Кожен учень має право вибрати перелік предметів, які він може вивчати, гнучкість починається вже у вищій школі. Тут має велике значення ідентичність, тому є всі можливості, щоб вибрати, чим людина хоче займатися у житті. Є можливість себе уявити вчителем, лікарем, іншим фахівцем, зрозуміти, що для цього треба і як до цього дійти. У середній школі також починається поділ учнів на звичайні і просунуті потоки. Учні, які навчаються краще за інших з даного предмета, можуть вчитися в просунутому класі, де швидше проходять матеріал і задають більше домашніх завдань. Останнім часом такі класи, особливо з гуманітарних дисциплін, в деяких містах відмінні.

Старші школи бувають академічними, професійними і багатoproфільними. У старшій школі учні можуть вибирати предмети більш вільно, ніж раніше, і тільки повинні виконати мінімальні критерії для отримання диплома, які встановлює шкільна рада. Типові мінімальні вимоги такі: 3 роки вивчення математики, аж до другого року алгебри (математика в середніх і старших школах як правило ділиться на перший рік алгебри, геометрії, другий рік алгебри, введення в аналіз і математичний аналіз, і проходиться в цьому порядку); 4 роки вивчення літератури; 2-4 роки вивчення соціальних наук, зазвичай включають в себе історію і державний устрій США; 1-2 роки вивчення фізкультури. Закінчуючи школу, учні пишуть SAT (Академічний оцінювальний тест) і отримують HighSchool Diploma. Результати SAT автоматично розсилають у вищі штату.

Вступних іспитів у ВНЗ нема. Талановиті студенти можуть отримати запрошення від різних закладів вищої освіти з гарантованою стипендією. Ті, хто покидає школу до 12-го класу, можуть написати спеціальний тест і отримати GED –General Educational Development. У 15 штатах навчання у школі можна припинити в 16 років за власним бажанням (в інших – у 17–18). До 16 років – тільки за наявності дозволу від батьків і вагомої причини (наприклад, народження дитини). З 14 років у США офіційно дозволяють працювати. Стати військовослужбовцем армії США без диплома про закінчення школи неможливо.

Коли діти навчаються у державних школах вчителі ставлять такі основні завдання виховання характеру: заохочування учнів до перевиховання: від егоцентризму і надмірного індивідуалізму до колективних відносин і взаємної поваги; сприяння зростанню морального потенціалу – здатності думати, відчувати та діяти морально; створення у школі сприятливої атмосфери співтовариства, яка мала б за основу справедливість, турботу та небайдужість, що у свою чергу, стане системою підтримки розвитку індивідуальності кожного учня.

Що ж стосується методів, то їх можна розділити на три групи: методи формування свідомості ціннісно-орієнтованих та патріотичних громадян; методи організації і стимулювання діяльності школярів, спрямовані на формування позитивного досвіду суспільної поведінки та спілкування з представниками різних соціальних груп; методи контролю та самоконтролю за ефективністю реалізації виховання характеру.

До групи методів формування свідомості ціннісно-орієнтованих та патріотичних громадян можна віднести коротку лекцію, дискусію, бесіду, диспут, обговорення (моральних дилем, літературних творів, кінофільмів, есе, матеріалів ЗМІ та ін.). Цей метод дає змогу учням продемонструвати на практиці, якими моральними якостями та позитивними рисами характеру вони володіють. Метод обговорення моральних дилем є найбільш поширеним серед варіацій методу обговорення.

Методи організації і стимулювання діяльності школярів, спрямовані на формування позитивного досвіду суспільної поведінки та спілкування з представниками різних соціальних верств населення, є найбільш чисельною групою і включають в себе: проблемне навчання, кооперативне навчання, соціальний проект, рольові ігри, імпровізацію, дослідницьку роботу, інтерв'ю, опитування, мозковий штурм, кейс-стаді, моделювання, навчальні екскурсії, ігри, конкурси, змагання, громадську діяльність та практичне навчання на засадах громадської діяльності.

Інший дієвий та широко представлений метод – метод моделювання та наставництва. Він передбачає обрання прикладу для наслідування, яким може бути дорослий, учень чи історична постать, перевірена у «навчального героя» чи літературного персонажа. Окрім зазначених методів для здійснення виховання характеру в американській школі, особливої уваги, на нашу думку, заслуговують громадська діяльність на волонтерських засадах (communityservice) та практичне навчання на засадах громадської діяльності (servicelearning). До групи методів контролю й самоконтролю за ефективністю реалізації виховання характеру відносимо методи поточного контролю (поточне анкетування для виявлення позитивних аспектів здійснення виховання характеру, педагогічне спостереження та бесіда з учнями з метою виявлення їхнього рівня вихованості та моральності, письмові завдання (листи, есе, твори, доповіді), ведення учнями індивідуальних «етичних журналів», поточні тести, презентації, проекти) та підсумкового контролю.

Література:

1. Америка 2000 – освітня стратегія. *Освіта. 2001.* 21-28 лютого. С. 3.
2. Максимюк С. П. Педагогіка: навч. посіб. Курс лекцій. Частина 3. *Історія педагогіки. 2002.* С. 479.
3. Освітній портал «Педагогічна преса». Децентралізація чи централізоване управління. *Освіта у світі. 2015.*
4. Чошанов М. А. Огляд таксономії навчальних цілей в педагогіці США. *Педагогіка. №4. 2000.* С. 86 – 91.
5. Штейнберг В. Е. *Освіта – технологічний рубіж: інструменти, проектування, творчість. Шкільні технології. №1. 2000.*
6. Венцель К. Р. Чи ефективні вчителі, як хороші батьки? *Навчання стилів та коригування учнів на початку підліткового віку. Дитячий розвиток. 2002. № 73.* С. 287–301.
7. Петерсон Р., Скїба Р. *Створення шкільної настрою, який запобігає насильству в школі. 2001.* С. 167–170.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ХАРАКТЕРУ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Шубіч Маргарита

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач психології А. В. Аханова

Розглянуто психологічні особливості дітей підліткового віку.

Термін «характер» – грецького походження, він означає «риси», «відбиток», «ознака». Цей термін ввів Аристотель Теофраст та у «Характеристиках» описав 31 тип людських характерів (нудних, хвалькуватих, улесливих) [4].

Характер – це сукупність постійних індивідуально-психологічних властивостей людини, які

виявляються в її діяльності та суспільній поведінці, ставленні до колективу, інших людей, праці, навколишньої діяльності та до самої себе. Характер є основою особистості. Від його особливостей значно залежать стиль поведінки і діяльності людини, її життєві успіхи й невдачі. Позитивні характерологічні риси допомагають долати серйозні труднощі при досягненні поставлених цілей.

Виявляється характер людини в її діях та вчинках і накладає на них певний відбиток. Від нього залежить поведінка людини за різних обставин: рішучість у прийнятті рішень, наполегливість у досягненні поставленої мети, винахідливість при уникненні небезпеки тощо. У структурі характеру необхідно розрізнити зміст і форму. Зміст характеру особистості визначається суспільними умовами життя та виховання. Вчинки людини завжди чимось мотивуються, на щось або на когось спрямовуються. Але за формою наміри, прагнення реалізуються по-різному. Це залежить і від обставин, ситуацій, у яких перебуває людина, і від особливостей її характеру, передусім від темпераменту.

У структурі характеру виокремлюють такі його компоненти: спрямованість; переконання; розумові риси; емоції; волю; темперамент; повноту; цілісність; визначеність; силу.

Формування характеру залежить від активності дитини в життєдіяльності. Процес цей починається в ранньому віці, коли вона мимоволі наслідує від дорослих певні способи поведінки, дій, ставлення до людей, усвідомлює свої можливості, оволодіває рухами, вчиться керувати собою, її організатором, керівником, партнером має бути близька людина, від якої залежить формування основних якостей поведінки, характеру дитини. Важливо, щоб вони своєчасно зосереджували свою увагу на розвитку конкретних якостей характеру з урахуванням новоутворень дитячої психіки. Залежно від конкретних умов виховання і взаємин з близькими дорослими провідну роль у цьому процесі можуть відігравати різні мотиви (безпосередній інтерес до діяльності, її змісту, значущості, честолюбність, амбіції тощо). Цим обумовлені різноманітні індивідуальні особистісні якості дитини.

Характер формується в процесі виховання, спілкування та діяльності людини, в її вчинках і може виявлятися, як в цілях, які людина ставить перед собою, так і в засобах їх досягнення, як у тому, що вона робить, так і в тому як вона це робить. Характер в підлітковому віці проявляється досить різноманітно. У підлітка можуть бути виражені доброзичливість і жорстокість, вимогливість і поступливість, принциповість та безпринципність, колективізм та індивідуалізм, відповідальність та безвідповідальність, скромність та самовпевненість і т.д., по суті, всі признаки, які мають місце і в дорослих [3].

Своєрідність характеру в підлітковому віці звичайно проявляється в його «загостренні», акцентуації (акцентуація – це загострені риси характеру, які при певних умовах мають схильність перейти в патологічний стан), яка обумовлена соціальними факторами – ускладненням взаємовідносин з навколишніми і біологічними зрушеннями – нейроендокринною перебудовою, яка лежить в основі статевого дозрівання. Недостатнє врахування особливостей характеру в пубертатному періоді сприяє виникненню напружених, конфліктних відносин в сім'ї та школі.

Підлітковий вік – це вік допитливого розуму, жадібного прагнення до пізнання, вік шукань, особливо, якщо це має суспільне значення вік кипучої діяльності, енергійних рухів. Ці якості часто знаходять свій прояв у вельми неорганізованій формі. Відповідних вказівок з боку дорослих і в школі і удома більш ніж достатньо. Разом з цим, при правильному і твердому керівництві колектив дітей цього віку вже здатний організовано і самостійно провести ряд суспільних заходів.

У підлітковому віці починають складатися і закріплюватися риси характеру. Зрозуміло, формування характеру не починається і не закінчується в цьому віці. Відомо, що характер формується і змінюється в перебігу життя людини. Проте, підлітковий вік у відмінності від дошкільного і молодшого шкільного віків – це вік, коли формування характеру набуває помітне місце в загальному процесі розвитку.

Для того, щоб підліток мав добре сформований характер та риси, потрібно визначити психологічні особливості:

1. Скромність. Важливо виховати дітей скромними людьми, вдячними за внесок у власний успіх тим, хто їх оточує. Діти не повинні ставати зарозумілими людьми й переоцінювати свій внесок.

2. Терпіння. Це те, чого у значній мірі не вистачає нашій молоді, але ж уміння чекати слушного часу для будь-чого необхідне для кращого навчання. Терпіння як риса характеру корисніше для дитини, ніж непосидючість і невгамовність.

3. Чесність. Чесність і правдивість у ставленні до себе й до інших людей роблять людину надійною. Чесна людина добре спить і внутрішньо більш щаслива, ніж шахрай або брехун. Страх наслідків і покарань є основною причиною нечесності молоді та людей старшого віку.

4. Витримка, рішучість і старанність. Діти повинні проявляти рішучість, наполегливо й цілеспрямовано йти назустріч своїм цілям. Мало хто з батьків хоче, щоб у дитини до двадцяти років знизилася цілеспрямованість та енергія.

5. Доброта у ставленні до себе й тих, хто оточує. Хороші учні проявляють добре ставлення до себе й тих, хто їх оточує. Жорстке, суворе ставлення до себе й до інших людей згубно впливає на процес навчання, у той час як доброта сприяє командній роботі. Якщо дитина навчиться бути добрим лідером, вона буде не тільки успішною, але й користуватиметься повагою й шанобою.

6. Душевна рівновага. Збереження спокою та внутрішньої рівноваги в умовах психологічного тиску та складних ситуацій – це по-справжньому важке, але надзвичайно важливе завдання. Дитина повинна бути

уважною та врівноваженою в будь-яких обставинах. Це забезпечить їй ясність розуміння того, що відбувається, допоможе вибрати відповідну тактику своєї поведінки.

7. Повага. Діти вчать поважати, спостерігаючи за тим, як їхні батьки ставляться до інших людей. Малюки часто наслідують батьків у словах і діях. Важливо, щоб діти відчували, що батьки ставляться до них з повагою. Тоді вони навчаться поважати себе та інших людей.

8. Оптимізм і позитивне мислення. Оптимізм перед обличчям складних перешкод істотно сприяє досягненню мети. Оптиміст ніколи не сумує, його позитив приносить користь не тільки йому самому, а й людям з його оточення [4].

Література:

1. *Психологія розвитку та формування особистості дитини: реком. бібліогр. покажч. Харків. 2018. С. 76.*
2. *Макаренко С. Психолого-медико-педагогічна допомога гіперактивним дітям. Психолог. Шкільний світ. 2008. № 47. С. 5-19.*
3. *Коробко С. Л., Коробко О. І. Робота психолога з молодшими школярами: метод. посіб. Київ. 2006. 416 с.*
4. *Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навчальний посібник. Київ. 2006. С. 123-134.*

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ПРО ОСОБИСТІСТЬ ВЧИТЕЛЯ

Шуляк Валентина

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

Проаналізовано погляди Григорія Сковороди про вчителя, визначено позиції «сродної праці» у педагогічній діяльності.

Г. Сковорода приділяв належну увагу особистості вчителя-вихователя. Видатний філософ і просвітитель не міг пройти повз ті наболілі питання галузі народної освіти, які ставила на порядок денний прогресивна інтелігенція його часу. Він критично оцінював жалюгідне становище народної школи, систему навчання і виховання, запроваджувану іноземними наставниками, гувернерами.

Головна думка Г. Сковороди полягала в тому, що іноземні горе-педагоги, які були далекі від народу, від його культури, мови, історії традицій, не могли сприяти формуванню повноцінної особистості. Все було розраховано на зовнішній блиск, на «второносные... блонды и пукли с кудрями» [2, с. 497].

Учитель, вихователь має бути нерозривно пов'язаним з народом. Філософ вважав, що мудрість народна – неперевершена, що треба постійно вивчати її, черпати з її глибинних джерел матеріал для безперервного самовдосконалення, для навчання і виховання.

Г. Сковорода залишив багату епістолярну спадщину, в якій є немало цінних думок і про педагогічну, вчительську працю. Зокрема з листів до М. Ковалинського, що є порадами мудрого і вдумливого

наставника, ми дізнаємося про те, як розглядав мислитель суспільну роль педагога, як визначав він почесні, благородні і разом з тим відповідальні завдання вчителя в піднесенні свідомості простих людей – селян, рядових козаків, ремісників, усіх «трудолубствующих».

У своїй практичній учительській діяльності Г. Сковорода послідовно і неухильно стояв на позиціях народності виховання, проявляв глибоку відданість своїй Батьківщині, своєму народові. Саме тому після звільнення з посади викладача Харківського колегіуму він цілком віддається просвітницькій роботі в масах народу.

Головне в особі вчителя і вихователя – його моральні якості, найважливіше його завдання – розбудити свідомість простих людей, трудівників, навчити їх самопізнанню, допомогти їм розкрити очі на суспільне зло. Іноді ці думки Г. Сковорода висловлював у теологічній формі. Але за теологічною оболонкою ми бачимо гуманізм і демократизм справжнього педагога, який живе думами, прагненнями й помислами народними. В одному з листів до М. Ковалинського просвітитель писав, що справа вчителя, вихователя людей – велична і благородна: «Так, мій найдорожчий Михайле, це не тільки велика річ, але й найвеличніша... Якщо велика справа панувати над тілами, то ще більша – керувати душами... Якщо важливо лікувати тіло, то чи не найважливіше разом з тілом зберігати і душу людини цілою, здоровою, незіпсованою?» [3, с. 36].

Один із найголовніших обов'язків учителя, вихователя – виявляти і розвивати природні задатки своїх вихованців. Звичайно, пізнати природний хист дитини не легко, але це можливо, бо «всякая тайна имеет свою окличительную тень» [2, с. 44]. Сковорода застерігав педагогів від квапливих і необгрунтованих висновків

щодо тих чи інших нахилів, інтересів, здібностей у дітей. Завдань вчителя – своєчасно розкрити внутрішній світ дитини і спрямувати її діяльність по правильному шляху.

Учитель зобов'язаний оберегати дитину від шкідливих зовнішніх впливів, сприяти розкриттю і формуванню її природних можливостей.

Г. Сковорода вимагав від учителів уважного вивчення нахилів і здібностей своїх учнів, що виявляються й закріплюються у процесі праці, діяльності. Адже «сродность» утверджується дією і працюваністю. Г. Сковорода цілком ясно заявляв, що «сродность трудолюбием утверждается. Наука и привычка есть то же. Она не в знании живет, но в делании» [1, с. 113]. Тому вчитель – не пасивний спостерігач самовиявлення природи дитини. Його завдання, – пізнавши природні задатки учня, розвивати їх, цілеспрямовано діяти в напрямку високої мети – виховання щасливої, вільної і творчої особистості.

Учитель – це дбайливий садівник, який, активно втручаючись у природний хід розвитку вихованця, веде його по наперед наміченому шляху. Але для того, щоб педагог добре виконував свої обов'язки, він сам повинен мати «сродность» до педагогічної діяльності, до місії наставника молоді.

Для людини будь-якої професії, отже й для вчителя, фахова праця має бути джерелом радості, насолоди і щастя. Якщо цього немає, це означає, що людина виконує невласливу собі, неспоріднену працю [2, с. 127]. Тільки праця споріднена, тільки праця за схильністю, за покликанням може бути успішною. І справді, професія, яка не відповідає можливостям і здібностям людини, – не дає їй ні насолоди, ні морального задоволення, а суспільству завдає непоправної шкоди.

З великою силою підкреслював просвітитель положення про необхідність взаємоповаги і дружби між учителем і учнем. Для Г. Сковороди цей принцип мав дуже широке суспільне значення. Хороші й дружні взаємини між людьми повинні виявлятися скрізь і завжди, у всіх сферах діяльності і передусім там, де йдеться про формування духовних якостей людей.

Тільки щиро люблячи своїх вихованців, педагог може успішно формувати їхнє моральне обличчя, збуджувати і утверджувати у них любов до людей: «...помічати або розуміти, а чим більше хто помічає, тим більше плекає надії, а там більше плекає надії, тим полум'яніше любить, з радістю творить добро в якнайширшому, наскільки можливо, обсязі, безмежно і безмірно» [1, с. 239]. Чуйність, гуманність, чесність можуть бути виховані тільки людиною, якій самій притаманні ці якості: «Адже любов викликається любов'ю і, бажаючи бути любимим, я сам перший люблю». І далі: «Любов же викликається любов'ю, яку породжує ласка і прихильність в поєднанні з чеснотою» [1, с. 218].

Сам Г. Сковорода був чудовим майстром бесід на різноманітні, зокрема й моральні, теми. У викладанні в Переяславському та Харківському колегіумах, у бесідах з селянами, в листах до учнів і друзів просвітитель показав зразки логічного, вдумливого й дієвого переконання.

Отже вчитель, за Г. Сковородою, це – людина глибокого розуму, високої моралі, єдності слова і діла, людина, безмежно віддана своєму народові, Батьківщині. Тим, хто обрав професію вчителя, просвітитель дає низку порад у творі «Алфавит, или букварь мира». Важливими є настанови педагога: облиш усі справи, до яких ти не народжений, не покликаний; будь доброчесним, стриманим, терплячим; вивчай мови, навчись бодай одної, але ґрунтовно; не бійся ненависті ворогів; люби свою працю.

Література:

1. Сковорода Г. Твори. В 2-х т. Київ, 1961 Т. 2.

2. Сковорода Г. Твори. В 2-х т. Київ, 1961 Т.1.

3. Струбицька О. В., Струбицький В. В., Шостак О. В. Особистість вчителя в педагогічній спадщині вітчизняних просвітителів: навч. посіб. Луцьк: Вежа, 2007. С. 34–41.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ – СКЛАДОВА МОРАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ

Юзефко Софія

студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач З. П. Богдан

Розкривається сутнісна характеристика народної музичної творчості, її жанри та особливості.

Сьогодні проблема виховання підростаючого покоління набуває особливої вагомості, адже від розв'язання її значною мірою залежить майбутнє української держави. Особливо це стосується морального виховання учнів початкової школи, бо саме в цьому віці вони починають розуміти, що таке совість, гідність, чуйність, що добре, а що погано, тобто – моральні норми.

Безперечно, неабиякий вплив на моральне становлення особистості мають багатовічні українські традиції, календарна обрядовість та народнопісенна творчість українського народу.

В свій час відомий український педагог та композитор К. Стеценко багато працював над питанням використання українських народних пісень у шкільній практиці.

Проблема морального виховання привертає увагу багатьох вчених: психологів, педагогів та методистів. С. Гончаренко дає таке визначення: «Моральне виховання – один з найважливіших видів виховання, полягає у цілеспрямованому формуванні моральної свідомості, розвитку морального почуття. Здійснюється на національному ґрунті шляхом засвоєння національних норм і традицій, багатой духовної культури народу» [1, с.216].

Дещо інше визначення дає С. Карпенчук: «Моральне виховання учнів – це вивчення теоретичних основ моралі, формування в них моральних уявлень, організація досвіду їхньої поведінки і діяльності, які відповідають вимогам моралі нашого суспільства» [7, с.72].

В «Абетці морального виховання» зустрічаємо ще одне визначення поняття «моральне виховання» – це найважливіший бік формування і розвитку особистості дитини, який передбачає становлення її відносин з батьками, оточуючими, з колективом, суспільство і самої себе [1, с. 5].

Проаналізувавши всі визначення, ми дійшли висновку, що процес морального становлення школярів є одним з важливих завдань сучасної школи.

К. Ушинський писав: «У кожного народу своя особлива національна система виховання. Як не можна жити за взірцем іншого народу... точно так само не можна виховувати за чужою педагогічною системою... Народ без народності – тіло без душі... Виховання, якщо воно не хоче бути безсилим, має бути народним. Почуття народності таке сильне в кожному, що при загальній загибелі всього святого і благородного воно гине останнім» [5, с. 128]. Це відбувається завдяки тому, що народна творчість близька до генетичного коду свого народу і становить невід'ємну частину практичної народної педагогіки.

Педагогічну доцільність використання народних пісень у вихованні справедливо обґрунтовують їх красою і художньою довершеністю.

Отже, наука, яка вивчає народну музичну творчість, називається фольклористикою [2, с.5]. Термін «фольклор» ввів англійський історик та бібліограф Вільям Томс у 1846 році. В перекладі з англійської мови він означає «народна мудрість, знання». Дитячий фольклор – це народні музичні твори, які супроводжують дитину від народження до юності. Він являє собою цілком самостійний пласт фольклору, який є ніби спрощеним відображенням дорослого. На жаль, фольклористи пізно звернули увагу на таке цікаве явище, публікації дитячого фольклору почали з'являтися тільки з середини ХІХ ст.

Жанри дитячого фольклору мають різні джерела й формувалися протягом багатьох етапів історичного розвитку українського народу. Багато зразків діти просто перейняли від дорослих. Важливо зазначити, що й самі діти є прекрасними творцями нових пісень, ігор, які виникли на основі їх спостережень та досвіду. Необхідно ще раз підкреслити, що дитячий фольклор – це твори, які супроводжують повсякденне життя дитини. Він покликаний розвеселити, прикрасити побут, заспокоїти, допомогти отримати потрібні навички тощо.

Чим багатші музичні традиції в тій чи іншій місцевості та родині, чим більше музичної інформації отримує й засвоює дитина, тим більшим буде її музичний багаж та творча віддача вже дорослої особистості.

Дитячий музичний фольклор можна поділити на такі основні розділи:

1. Пісні виконували дорослими для дітей(колискові пісні, пестушки, утішки, прислів'я, приказки, легенди, казки, скоромовки, небилиці);
2. Жанри, які перейшли із загального фольклорного доробку(деякі обрядові пісні, казки, загадки, прислів'я);;
3. Пісні, виконували самими дітьми (ігрові пісні, лічилки, дражнили, мирилки).

Коліскові пісні через найближчі предмети і явища навколишньої дійсності дають перші уроки чесності, шанобливого ставлення до старших, до праці. Так, ще з колиски дитина одержує перше найпростіше уявлення про добре й погане, можна й не можна, хоча все, про що йдеться в колисковій пісні, стосується начебто властивостей і звичок тварин. І лише в окремих випадках зображувані ситуації прямо асоціюються з життям.

Вагоме місце в дитячій культурі займають пісні, виконували дорослими для дітей. Вони відіграють важливу роль в музично-естетичному вихованні та в розвитку музичних здібностей школярів. Саме цей пласт народної творчості формує любов до природи, до людини. За своїм походженням пісні, виконували дорослими для дітей є такі ж давні, як і саме людство. Цей пласт творять такі народні жанри: колискові, забавлянки, пісні-казки, небилиці, пісні з казок.

Досліджуючи вплив колискової пісні на моральне становлення особистості, ми дійшли висновку, що жанр колискової пісні чи не єдиний на сьогоднішній день (крім поховальних голосінь), виконує первинну практично-утилітарну функцію – заколихує дитину. У колискових іноді й прямо висловлюються моральні настанови, наприклад:

*Не вчись, коте, красти,
а вчися робити,
Черевички шити,
Та не дорогії, по три золотії.*

Співаючи над колискою, українська мати дбала не лише про те, щоб дитина заснула, а щоб з перших днів свого життя вбирала в себе високі моральні приписи, виростала розумною, цінувала красу в житті.

Попри свою специфіку, традиційний дитячий фольклор існував як суттєва частина

загальнонаціональної народної пісенності, зображував динаміку її життя, розмаїття форм і функцій. В арсеналі кожного фахівця – вчителя музичного мистецтва мають бути найяскравіші приклади народнопісенної творчості, особливо дитячого фольклору.

Отже, народна музична творчість має могутній навчально-виховний потенціал. Музично-естетичне виховання, засноване на використанні фольклорних здобутків, має універсальний характер, може ефективно використовуватися в роботі зі школярами різного віку та ступеню розвитку. Переважна більшість музичних образів народної творчості – це народні ідеали. Педагогічна цінність використання усної народної музичної творчості у процесі морального становлення учнів стає очевидною.

Література:

1. Дем'янчук О. *Методика художньо-естетичного виховання учнів загальноосвітньої школи*. Київ: 1996. С.31.
2. Іваницький А. *Український музичний фольклор*. Вінниця: Нова книга. 2004. 315 с.
3. Вороний О. *Звичаї нашого народу*. Етнографічний нарис. Київ: Оберіг. 1991. Т.1. С. 9.
4. Глушко М., Гонтар Т. *Українське народознавство*. Львів: Фенікс. 1994. 602 с.
5. Гончаренко М. *Свято нашого роду*. Початкова школа. 1990. №7.
6. Ігнатенко П., Руденко Ю. *Народознавство у школі*. Серія 7. 1990.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Юрійчук Христина

студентка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковий керівник – доцент, к. пед. н. Н. І. Калита

Розкрито поняття морального виховання особистості. Обґрунтовано формування моральних якостей учнів початкової школи.

Зміст початкової освіти складає основу різнобічного розвитку учнів, формування у них мислення, пізнавальних інтересів, оволодіння навичками здобувати знання. У цей період у молодших школярів інтенсивно формуються інтелектуальні, соціальні і моральні якості. Саме в початковій школі учні отримують основи знань з навчальних дисциплін, правил поведінки, розуміння моральних цінностей, що будуть служити підґрунтям їхньої успішної діяльності та поведінки впродовж усього життя [1].

Моральне формування особистості – складний і багатогранний процес, здійснюваний під впливом різних факторів і умов. Підрастаюче покоління розвивається під впливом зовнішніх і внутрішніх впливів. Все, з чим стикаються діти, – люди, речі, явища навколишнього життя – накладає відбиток на їх поведінку.

Моральне виховання є основою формування моральних якостей особистості, морально вихована особистість є чесною, людяною, справедливою та багато інших рис їй притаманні у психолого-педагогічній літературі термін моральне виховання означає «цілеспрямований процес оволодіння дітьми моральними категоріями, цінностями, принципами, ідеалами, виробленими людством і прийнятими суспільством на рівні власних переконань, дотримання їх як звичних форм моральної поведінки» [4].

Концептуальні засади виховання моральних якостей учнів сформовано І. Бехом, Н. Ганнусенко, К. Чорною та іншими науковцями. У Національній доктрині розвитку освіти України, одним із пріоритетних завдань сучасної школи є формування моральної життєтворчої мотивації, активної громадянської та професійної позиції [2].

Учні початкової школи вже в першому класі можуть проаналізувати моральні якості особистості: чесність, дружність, доброзичливість, відповідальність. Учені, В. Демиденко, В. Перепелиця пропонують розглянути процес формування моральних якостей учнів початкової школи вони зазначають, що учні засвоюють доступні їм норми та правила моралі і в них формується певне коло етичних уявлень. Пізніше вони вчаться на основі засвоєних початкових уявлень про правила та норми поведінки етичних понять, розвиток вміння вести себе відповідно до засвоєних моральних норм при самоконтролі з боку самої особистості. В учнів формуються моральні переконання, які регулюють їхню поведінку в найрізноманітніших ситуаціях, що свідчить про моральну сформованість особистості [3].

Моральні якості особистості зосереджені на інтелекті, емоціях, волі. Зміна середовища, змінює уявлення особистості про моральні якості. Велике значення у формуванні моральних якостей особистості має сім'я, сімейне виховання. Саме сім'я закладає основи доброти, милосердя, чуйності. Дитина потрапляє в середовище садка, школи, де також вона набирається тих якостей які присутні в певній групі. Саме на допомогу батькам приходять вихователі та учителі які теж займаються розвитком особистості.

У літературі відбувається поділ моральних якостей на позитивні і негативні. Ми живемо в світі, де наша поведінка диктується соціальними нормами і правилами, але з усіх правил є винятки, тому й виходить, що є люди добропорядні, а є ті, які діють тільки з вигодою для себе, не замислюючись про оточуючих. Це відбувається через те, що на протязі всього нашого життя йде формування позитивних і негативних якостей, прояв яких залежить від виховання, освіти, вміння справлятися з різними ситуаціями.

Необхідність морального виховання дітей зумовлена декількома причинами. По-перше, діти не народжуються моральними або аморальними. Вони стають такими в процесі цілеспрямованого виховання. По-друге, для освоєння морального досвіду, діти потребують постійної допомоги дорослих, педагогів, які володіють цим досвідом. Особистий досвід дітей досить вузький, обмежений характер. Звідси необхідність в систематичному вихованні, спрямованому на формування позитивних моральних якостей і на подолання негативних. Будь-які якості особистості, рівень її інтелектуального розвитку, фізичну досконалість, силу волі мають позитивний соціальний сенс лише в поєднанні з моральним розвитком особистості [3].

Учителеві необхідно розібратися в тому, як моральне виховання впливає на розвиток вихованця, як учень змінюється, піднімається на нову сходинку моральної досконалісті. Це можна зрозуміти, якщо розділити цілісний процес морального виховання на окремі ланки і розглянути кожну з них.

Тому важливо, з перших днів навчання дітей в школі, під час постійного спілкування з ними на уроках і в позаурочний час, в бесідах з батьками визначити можливості дітей. Але це не повинно призводити до перерви, до зупинення в моральному вихованні. Використовуючи нові можливості шкільного навчання: зміна характеру і організації діяльності, збагачення знань учнів, учителі прагнуть до розширення і поглиблення морального досвіду дітей, їхніх моральних уявлень і понять.

Працюючи з усім колективом, учитель не повинен упускати з уваги окремих учнів. Помітивши позитивні риси дитини, учитель повинен прагнути розвивати і вдосконалювати їх. Свої зусилля він має координувати з батьками і таким шляхом не тільки вирішувати завдання, що стоять перед навчанням, але і готувати умови для подальшого морального виховання дітей.

Моральне виховання дітей на уроках здійснюється через зміст програмного і дидактичного матеріалу, самою організацією уроку, особистістю вчителя. Великі можливості морального впливу на школярів має навчальний матеріал, який міститься в підручниках. На уроках учитель безпосередньо наводить учнів на осмислення відносин до людини і суспільства.

Але, мабуть, найсильніший вплив на моральний розвиток школярів в процесі навчання слід надати особистості учителя. Моральний вигляд учителя розкривається дітям в системі його відносин до своєї роботи, до учнів і інших людей, до самого себе. Ці відносини є для дитини переконливим коментарем до тих моральних ідей, які затверджуються в процесі навчання. Приклади захопленого, відповідального ставлення до своєї справи, принципності, чуйності і турботи в відносинах з колегами і учнями зміцнюють в дітей віру в свої можливості. Важливим для молодшого школяра в моральному становленні є приклад дорослих.

Слід зауважити, що людина не народжується духовно і морально збагачена, це все накопичується протягом життя особистості. Тому важливим для формування морально вихованої особистості є зовнішній вплив в, батьків, учителів, освітньої середовища навчального закладу.

Література:

1. Лавроненко О. М. *Виховання в учнів початкових класів гуманістичних цінностей у позаурочній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 "Теорія та методика виховання / М-во освіти і науки України, Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2008. 20 с.*
2. *Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Освіта. 2001. 11–18 липня. С. 2–6.*
3. *Підготовка майбутнього вчителя до морального виховання учнів: навч. посібник / за заг. ред. В. К. Демиденка. Київ, 1996. 204 с.*
4. Чорна К.І. *Моральне виховання. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 523-524.*

ФОРМИ І МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

Юхимець Діана

студентка спеціальності «Музичне виховання»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – старший викладач І. В. Чемерис

Окреслено форми і методи формування мистецьких компетентностей, вимоги підручників з «Музичного мистецтва», різні інноваційні методи для проведення уроків.

Основною формою організації навчання та виховання учнів у закладі загальної середньої освіти є урок. Проте, формування мистецьких компетентностей має відбуватись не лише на уроці, а й у позакласній, позашкільній роботі, у процесі перебування в родинному колі та близькому оточенні. Але, як показує практика, найбільш результативною в цьому напрямку є робота вчителів музичного та образотворчого мистецтва. Інтегрований курс «Мистецтво» за програмою Нової української школи передбачає наскрізну інтеграцію мистецьких дисциплін. Освітній процес спрямований на те, щоб на уроках музичного мистецтва не лише

займатися музикою, а й споглядати кращі зразки живопису, переглядати мультиплікаційні фільми, фрагменти опер та балетів, знайомитися із скульптурою та архітектурою, бути обізнаним із різними стилями образотворчого мистецтва.

Підручники з музичного мистецтва пропонують завдання для розвитку творчого мислення учнів вже з самого початку навчання у школі. Зокрема, перший урок музичного мистецтва рекомендує першокласникам придумати та з допомогою вчителя виконати поспівку на заданий текст «Продзвенів дзвінок, почнемо урок. Добрий день!». Надалі учні можуть взяти придуману поспівку як музичне вітання перед початком уроку. Згодом школярі навчаються створювати музичні вітання самостійно, без допомоги вчителя, адже такі і подібні творчі завдання зустрічатимуться на кожному кроці.

А вже з другого класу буде продовжуватися робота по розвитку творчого мислення, а всі види музичної діяльності сконцентровані на розвитку мистецьких компетентностей школярів.

Використання на уроках різноманітних вправ, ребусів, кросвордів спонукають учнів до активного мислення, сприяють розвитку пам'яті, уваги, чутливості; формують бажання складати власні головоломки, загадки, шаради. В практичних роботах краще віддавати перевагу творчим завданням: «Домалой», «На що схоже?», «Хто загубив?», «Спостережливе око», «Відгадай», «Точка зору», що дають змогу розкритися кожній дитині. Творчий розвиток проходить від наслідування дій вчителя до спроб відшукати власні виразально-зображальні засоби, самостійно перенести набутий на уроках музично-творчий досвід у практичну діяльність.

Крім цього, для розвитку творчого мислення потрібно організовувати для учнів різноманітні конкурси, змагання, хвилинки-цікавинки; складати з ними казки, оповідання, розвиваючи їхню творчу уяву. Учням завжди цікаво виконувати завдання, в яких пропонуються зобразити на аркуші паперу лінії, відповідні характеру мелодії, що звучить, її «злетам» і «падінням», контрасту регістрів, динаміці, темпу тощо.

Потрібно пропонувати дітям завдання намалювати картину на тему програмного музичного твору, при цьому звертати увагу на зображення характерних персонажів, пошук виразності колориту, ліній і штрихів малюнка композиції.

Для розвитку пластичної творчості школярів потрібно підбирати музичні твори, що мають програмний зміст («Їжачок», «Три подружки» Д. Кабалевського, «Марш дерев'яних солдатиків», «Танець феї Драже» П. Чайковського, «Дощик» В. Косенка, «Скривдили» М. Степаненка, «Політ джмеля» М. Римського-Корсакова). В основу методики розвитку мистецьких компетентностей поклали оптимальне використання дидактичних умов поєднання сучасних колективних інтерактивних форм музично-творчої діяльності молодших школярів з самостійною роботою учнів. Їх музичний інтерес та творчі здібності формувати поступово, по висхідній. Навчальні завдання за рівнем складності:

- роботи за зразком: підібрати рухові жести до вивченої на уроці пісні; створити ритмічний рисунок для повільного і швидкого танку;

- реконструктивні роботи: зіграти на металофоні колискову, маршову мелодію; придумати підголоски до вивченої пісні;

- творчі роботи: створити музичні діалоги на теми з шкільного життя: «На перерві», «Урок образотворчого життя».

Для того щоб сформувати мистецькі компетентності потрібно ще використовувати дидактичні ігри та ігрові ситуації, як засіб формування музичних інтересів та творчої активності учнів. Використовувати різні види ігор: навчальні, розвивальні, ігри за закріплення певних знань і навичок.

Значну увагу треба приділяти виробленню у дітей навичок образного сприймання музики, усвідомлення ними зв'язків між різними видами мистецтва (музика-література, музика-живопис). Цьому сприяють творчі завдання типу: створити мелодію на теми: «Дощик», «Весела дощова пісенька», «Сумна пісенька про дощик»; скласти пісеньку про Соловейка, Котика, Зайчика; створити музичний діалог на тему «Вовк і семеро козенят».

При конструюванні музично-дидактичних ігор основна увага повинна звертатись на: врахування музичних та творчих інтересів учнів; створення комфортних педагогічних умов для розкриття творчих здібностей учнів; залучення до ігор всіх учнів класу з урахуванням їх бажання та творчої активності.

Особливою умовою для проведення музично-дидактичних ігор повинна бути опора на емоційність учня, як основу розвитку його музичності, артистичності, пластичності, емпатії та емоційного слуху.

Така робота розвиває такі риси обдарованої особистості, як фантазійність, уява, пам'ять (передусім щодо мистецьких засобів), спостережливість, здатність до оцінки та самооцінки.

Література:

1. Дикало В. І. Поліетнічне виховання молодших школярів на музичних традиціях Волині: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07. Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2014. 19 с.
2. Коберник О., Коберник Т. Активізація навчально-пізнавальної діяльності школярів. Рідна школа. 1999. № 1. С. 55-80.
3. Коваль О. Формування музичних здібностей молодших школярів на уроках музики: дис. канд. пед. наук: спеціальність 13.00.02. Ніжинський держ. Педагогічний ун-т ім. Миколи Гоголя. Київ, 2002. 251 с.
4. Масол Л. М. Концепція загальної мистецької освіти. Мистецтво та освіта. 2004. № 1. С. 2-5.
5. Красовська О. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в галузі мистецької освіти. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: зб. наук. праць. Рівне: РВЦ МЕРУ імені академіка Степана Дем'янчука. 2016. № 1 (15). С. 9-49.

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО НА НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ющук Іванна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач В. А. Левицька

Вивчено систему діяльності видатного педагога, яка організована за високими принципами гуманізму, глибокою повагою до особистості дитини.

Питанню навчання учнів у початкових класах на заняттях з образотворчого мистецтва присвячували свої наукові дослідження М. Богданович, Т. Байбара, Н. Захарчук, В. Мелешко, Т. Прошкуратова, Н. Коваль, А. Мовчун, М. Чумарна, К. Прищеп та ін.

Мета статті – визначення ролі поглядів В. Сухомлинського на навчання образотворчого мистецтва в початковій школі.

Останнім часом, педагогічна наука все впевненіше пов'язує проблеми самореалізації особистості з наданням їй можливості реалізувати себе переважно в творчій діяльності. В. Сухомлинський увійшов в історію вітчизняної і світової педагогіки як видатний педагог-гуманіст, який утверджував самоцінність дитячої особистості, необхідність зосередження педагогічного процесу на потребах розвитку творчих сил кожної дитини у різних видах діяльності, виховання на засадах загальнолюдських і національних цінностей. Ця благородна і дуже складна місія гуманної педагогіки реалізована у спадщині Василя Олександровича багатопланово і водночас цілісно. Однією з найважливіших складників педагогічної системи В. Сухомлинського є теоретичне обґрунтування і практичне втілення шляхів розвитку дитини у навчально-виховному процесі.

Василь Олександрович зазначав: «...завжди треба пам'ятати, що розумова вихованість не рівнозначна обсягу набутих знань: вся суть у тому, як відбувається життя знань у складній і багатогранній діяльності людини» [1, с. 97].

В. Сухомлинський утверджував необхідність всебічного розвитку дитини: інтелектуального, духовного, фізичного, трудового, естетичного в активній діяльності, різних видах співпраці дитини і дорослого, окремої індивідуальності і колективу, тому в повноцінному навчальному процесі, на думку педагога, «учні повинні не лише здобувати знання, а й формувати свою натуру» [1, с. 541].

Педагог вважав, що одним з найважливіших завдань спеціалізованого закладу загальної середньої освіти є виховання почуттів учнів. Розпочинається воно з усвідомлення дитиною любові до своєї мами, з розуміння важливості турботи про неї. З почуття любові до матері зростають усі найкращі якості людини. Тому школа повинна виховувати дитину разом із батьками, родиною, сім'єю. Оцінка дитиною власних можливостей, рівня сформованості особистих здібностей обумовлює стан духовного здоров'я індивіда. Сучасні освітні стандарти в цілому зорієнтовані на загальнолюдські цінності, реалізацію завдань гуманізації й гуманітаризації освіти. На чільне місце в освітньому процесі стає розвиток особистості дитини, її неповторність та унікальність. Модернізація загальноосвітньої школи спрямована в першу чергу на вдосконалення структури і змісту навчання, організацію особистісно-орієнтованого підходу у вихованні й навчанні дітей. Цілеспрямований процес розвитку здатності дітей до повноцінного сприйняття і розуміння прекрасного передбачає вироблення у них системи художніх уявлень, поглядів й переконань, формування прагнення утверджувати, продукувати красу за будь-яких умов і обставин.

Відповідно до вимог Державного стандарту початкової загальної освіти головною метою освітньої галузі «Мистецтво» є розвиток у школярів особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, формуванні потреби в художньо-творчій самореалізації та в духовному самовдосконаленні. Образотворче мистецтво з-поміж інших навчальних дисциплін є унікальним у вирішенні завдань гармонійного виховання, навчання й розвитку дитини. Це пов'язано перш за все з тим, що вже в ранньому віці саме образотворча діяльність стає однією з найбільш доступних форм творчості, яка дозволяє дітям передавати в своїх роботах те, що їх хвилює, викликає емоційне піднесення, захоплює.[4, с. 75].

Однією з найважливіших проблем школи в галузі викладання образотворчого мистецтва є доволі слабка матеріальна база навчальних закладів, нестача технічного забезпечення, наочних посібників. Більш за все це стосується сільських шкіл. Досвід роботи вихователів дошкільних навчальних закладів, учителів початкових класів показує, що ефективність навчання образотворчому мистецтву визначається як науково-педагогічним рівнем викладання, так і матеріальною базою, зокрема – наявністю відповідно обладнаних кабінетів. Правильне використання обладнання та матеріалів кабінету сприяє зміцненню знань, умінь і навичок у дітей, стимулює їхні творчі здібності, значною мірою допомагає прищеплювати любов до мистецтва. Відповідна матеріальна і методична база дозволяє педагогові творчо підходити до кожного заняття, спонукає до висвітлення у повній мірі кожної теми чи розділу програми.

Формування у дітей потреби до образотворчої діяльності передбачає наявність таких фундаментальних якостей, як відчуття краси та гармонії, здатність емоційно відгукуватися на різноманітні прояви естетичного у навколишньому світі; вміння підмічати прекрасне у спостережуваних явищах та усвідомлювати його [3, с. 17].

Головною ланкою в проблематиці художньо-естетичного виховання в початковій школі є особистість педагога. На перший план виступає творча діяльність учителя, яка повинна опиратись на художньо-педагогічну інтуїцію. Урок образотворчого мистецтва повинен стати результатом творчого процесу. Якщо учитель проявляє себе і як педагог і як митець, заохочує до спілкування на мистецьку тематику поміж учнями, діти йому довіряють й завжди готові до співпраці та співтворчості. В. Сухомлинський визначає педагогічні умови навчання мистецтва як цілеспрямовано створені чи використовувані обставини, що забезпечують можливість досягнення його результативності. Серед першочергових педагогічних умов мистецького навчання: – створення позитивної атмосфери навчання; – досягнення діалогових засад взаємодії учителя і учня в навчальному процесі; – забезпечення пріоритету практичної діяльності.

На уроках мистецтва має панувати заохочення і підтримка найменших спроб учня до самостійних дій, до вираження власної думки, до висловлення свого судження. В арсеналі вчителя має переважати схвалення, а не критика, відзначення кращого, а не гіршого, спрямованість на похвалу, а не на засудження. Учитель, що налаштований на добро, побачить у учнів, перш за все, їх навчальні досягнення, а не невдачі, підкреслить у взаємовідносинах повагу до художніх спроб, до мистецьких успіхів, бодай найменших [2, с. 22].

Узагальнюючи аналіз педагогічної спадщини В. Сухомлинського, доходимо висновків, що умовами організації навчання образотворчого мистецтва в початковій школі є особистісно значущий для дітей зміст, естетичне предметно-розвивальне середовище, багатство життя шкільного колективу, творча, гуманна особистість учителя; взаємозв'язок школи з сім'єю, різноманітні організаційні форми реалізації змісту (спілкування, навчання, праця, гра).

Література:

1. Сухомлинський В. О. *Вибрані твори в п'яти томах. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 1. 651 с.*
2. Сухомлинський В. А. *Серце отдаю детям. Київ: Рад. школа, 1972. 244 с.*
3. Сухомлинський В. О. *Слово про слово. Вибр. твори : В 5-ти т. Т. 5. Київ : Рад. школа, 1977. 638 с.*
4. Сухомлинський В. О. *Вибр. твори. В 5-ти т. Т.3. Київ: Рад. школа, 1977. 670 с.*
5. Кальчук М. І. *Педагогіка В. О. Сухомлинського. педагогіка ХІХ століття. Початкова школа. 2008. №9. С. 1-3.*
6. Полякова Г. та ін. *Образотворче мистецтво, 1 – 7 класи: навчально-методичний посібник для вчителів. Харків: Скорпіон, 2001. 160 с.*

ФОРМУВАННЯ ЗНАТЬ І УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ НАОЧНОСТІ І МОДЕЛЮВАННЯ

Якимчук Анна

студентка 4 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач С. В. Савчук

Проаналізовано перспективи розвитку питання формування знань і вмінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності й моделювання.

Засоби наочності – важливий елемент системи засобів навчання. Наочність – універсальний засіб навчання і виховання, яке відображає різноманіття конкретних явищ, предметів навколишнього світу; організує сприйняття і спостереження учням реальної дійсності; значно впливає на сенсорну сферу учня, розвиває його спостережливість, мислення, уяву; стимулює пізнавальну і творчу активність, допомагає розвитку інтересу до навчання; сприяє узагальненню. Однак, незважаючи на найцінніші гідності наочності, невміле її використання може підмінити навчальну мету яскравим засобом, стати перешкодою на шляху до глибокого оволодіння знаннями, пізнання істотних зв'язків і закономірностей [1, с. 302-303].

Міцність і свідомість засвоєння знань досягається лише тоді, коли вивчення кожного нового поняття, явища, способу дії супроводжується ілюстрацією відповідного об'єкта чи його моделі, показом практичних дій і маніпуляцій з об'єктами. Саме на початкових етапах ознайомлення з новим навчальним матеріалом використання засобів наочності й моделювання є не лише необхідним, а й обов'язковим компонентом процесу навчання, системи роботи вчителя.

У ході аналізу психолого-педагогічних джерел встановлено, що використання наочного матеріалу у процесі навчання – питання, яке має глибоке історичне коріння. У кожному конкретно-історичному періоді зміст поняття наочності зазнавав змін. Він поглиблювався, уточнювався з розвитком теорії і практики навчання, задовольняючи на відповідному етапі наявні суспільні потреби. Саме останні спонукають до перегляду даного питання, його обґрунтування із сучасних дидактичних позицій [2, с. 233-238].

Первинну основу теорії наочного навчання сформулювали і обґрунтували провідні педагоги минулого, зокрема, Я. Коменський (1592–1670) у “золотому правилі”, Й. Песталоцці (1746–1825) в “основному методі”, “вищому принципі навчання людства” та К. Ушинський (1824–1870) у педагогічно-психологічному трактуванні. Успішно розвивали його послідовники М. Бунаков, В. Водовозов та ін. [3, с. 365–371].

Метою дослідження було виявити початковий рівень знань і вмінь молодших школярів, рівень свідомого засвоєння знань і вмінь; виявити наявний стан використання вчителями наочного матеріалу у процесі навчання, урахування ними видової різноманітності наочних засобів і особливості самостійного застосування наочного матеріалу учнями і наявність такої потреби у них. Для цього використовувались такі методи: спостереження, опитування, анкетування, індивідуальні й колективні бесіди.

Так, у ході анкетування вчителів початкових класів ЗОШ №11 було поставлено запитання: “Які моделі ви використовуєте в процесі навчання (на уроках математики)?”. Одержані відповіді можна розділити на такі групи:

а) традиційне розуміння поняття “модель”, як, наприклад, модель годинника, глобуса, модель геометричних фігур, – 16,7% (1 особа);

б) традиційне, але узагальненіше трактування даного поняття (типу таблиці, опорні схеми), – 33,3% (2 осіб);

в) взагалі не відповідали на дане запитання або зазначили, що не використовують, – 50% (3 осіб).

Залежно від вікових і психологічних особливостей учнів, мети і завдань уроку, на кожному з його етапів застосовують моделі різного виду. Однак загальний характер їхнього призначення при цьому був такий:

на етапі актуалізації опорних знань – опора для відтворення уже наявних знань і умінь;

на етапі мотивації навчальної діяльності – для створення проблемної ситуації, яка потребує розв’язування;

на етапі сприймання нового матеріалу – для забезпечення розуміння, усвідомлення матеріалу, що вивчається;

на етапі закріплення, узагальнення знань і умінь – допомога як у пошуковій роботі, так і для полегшення запам’ятовування отриманих знань, набутих умінь;

на етапі контролю знань і умінь – для самостійного, але контрольованого вчителем, творчого використання їх. Це сприяло стимулюванню зацікавленості учнів до самого процесу виконання завдання, пошуку результату і творчого підходу до вирішення будь-яких ситуацій.

Спостерігаючи та аналізуючи результати навчальної діяльності учнів, відгуки вчителів, батьків, можна констатувати, що ефективність навчання школярів підвищилася на уроках, де педагоги втілювали сучасний підхід до розуміння і використання засобів наочності й моделювання. Учні активніше себе проявляли в процесі навчання, краще розуміли і запам’ятовували навчальний матеріал, оскільки їхні знання ґрунтувалися на основі усвідомленого сприйняття.

Отже, внаслідок використання засобів наочності й моделювання у процесі навчання в учнів підвищився рівень навчальних досягнень в оволодінні знаннями і вміннями.

Проведена нами робота дає змогу сформулювати такі висновки:

Використання наочності в навчальному процесі початкової школи є необхідним. Наочність у навчанні сприяє формуванню уявлень, що правильно відображають об’єктивну реальність. Застосування наочних засобів формує в учнів образні уявлення, а також поняття, для розуміння зв’язків і залежностей, що є одним із найважливіших положень дидактики. Використання різних видів наочності активізує пізнавальну діяльність учнів, але тільки комплексне їх застосування дає позитивні результати під час навчання.

Проведене дослідження дає змогу констатувати, що формування знань і умінь молодших школярів у процесі навчання за допомогою наочного матеріалу у традиційному розумінні зводиться до формування лише емпіричного мислення, яке своєю природою орієнтується на “золоте правило” дидактики.

Література:

1. Коменський Я. А. Велика дидактика. Вибрані педагогічні твори. Москва, 1982. С. 302–303.
2. Павелко В. Зв’язок принципів моделювання та наочності в навчальному процесі математики. Наук. записки. Серія «Психологія і педагогіка». Вип. 2. Острозький, 2001. С. 233–238.
3. Павелко В. В. Золоте правило Я. А. Коменського – минуле і сучасність. Наук. записки. Серія «Психологія і педагогіка». Вип. 3. Острозький, 2002. С. 365–371.
4. Коджаспирова, Г. М. Педагогіка: підручник. Москва, 2004. С. 311.

ВИВЧЕННЯ ІДЕЙ ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ В УЯВЛЕННІ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІВ

Якимчук Олексій

студент 2 курсу спеціальності «Фізична культура і спорт» заочної форми навчання
Луцький педагогічний коледж

Науковий керівник – викладач-методист, к. пед. н. С. С. Марчук

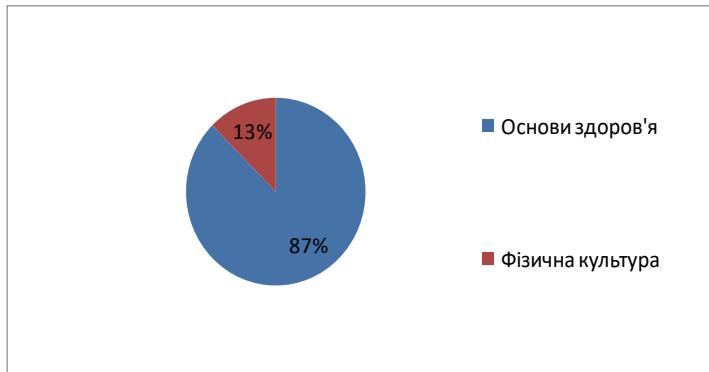
Розглянуто ідеї раціонального харчування молодших школярів крізь призму педагогічних поглядів учителів сільської школи.

Раціональна організація харчування школяра є однією з найважливіших умов, які визначають стан його здоров'я та працездатності. Важко переоцінити значення харчування для організму людини. Воно забезпечує організм необхідними речовинами для побудови тканин і органів, для підтримання температури тіла та виконання життєво важливих функцій.

Ми з'ясували проблеми сучасного харчування молодших школярів в уявленні педагогів: їжа може містити шкідливі домішки і хвороботворні бактерії; не різноманітність їжі; недотримання режиму харчування; хвороби викликані неправильним харчуванням; харчові отруєння через неналежне зберігання та транспортування харчових продуктів; погане засвоєння продуктів через поспіх споживання їжі; не належний санітарний огляд продуктів, що швидко псуються, калорійність і кількість їжі не завжди відповідає енергетичним затратам організму.

Ми поцікавилися у педагогів (вчителів початкових класів, 12 осіб) с. Стобихівка Камінь-Каширського району чи обговорюють вони з батьками питання здорового харчування дітей і отримали ствердзувальну відповідь. На запитання «На яких уроках учні найбільше дізнаються про користь їжі, про правила раціонального харчування?» вчителі дали такі відповіді: «Основи здоров'я» – 87 %, «Фізична культура» – 13 % (рис. 1). Ми поцікавилися у вчителів, які форми роботи з батьками учнів щодо проблеми харчування доцільно використовувати в сучасній школі і отримали такі відповіді: «семінари-практикуми» – 46 %, «батьківські збори» – 36 %, «круглі столи» – 9 %, «зустрічі з лікарями» – 9 % (рис. 2).

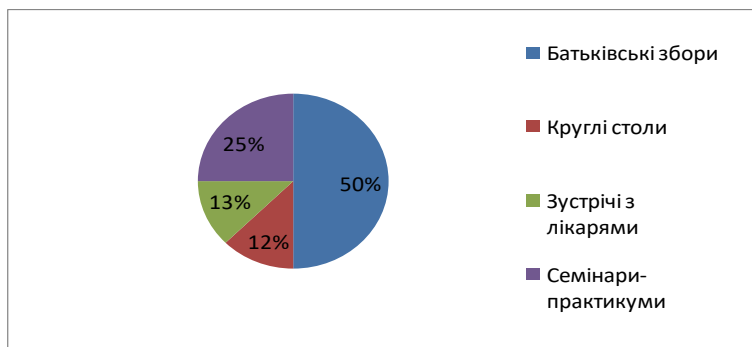
Ми з'ясували, що в школі також проводиться просвітницька робота бібліотекарями, класоводами, вихователями ГПД серед учнів і батьків. Бібліотекарями школи підібрано матеріал для проведення бесід для різних вікових категорій учнів («Гаряче харчування – запорука здоров'я», «Вплив харчування на розумову діяльність учнів», «Основні складові їжі, їх значення для організму»).

Рис. 1. Результати відповідей педагогів на питання «На яких уроках учні найбільше дізнаються про користь їжі, про правила раціонального харчування?»

В бібліотеці створено банк даних науково-методичних матеріалів з цього питання. Отже, велике значення має і

просвітницька робота з батьками: лекторії, виступи на батьківських зборах всіх відповідальних за організацію харчування.

Рис. 2. Результати відповідей вчителів на запитання «Які форми роботи з батьками учнів щодо проблеми харчування доцільно використовувати в середній школі?»

Література:

1. Павлоцька Л. Ф., Дуденко Н. В., Димитрієвич Л. Р. Основи фізіології, гігієни харчування та проблеми безпеки харчових продуктів: Навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2007. 441 с.
2. Про стан харчування учнів у загальноосвітніх навчальних закладах <http://news.if.ua/news/17681.html>
3. Шахненко В. Азбука здоров'я молодшого школяра Київ: Магістр-S, 1998. 151 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Редактори: Н. Борбич, С. Марчук

Коректор: С. Марчук

Технічні редактори: С. Марчук

Дизайн: В. Левицька

ВОЛИНСЬКА ВЕСНА : ***ПЕРШІ ПАРОСТКИ НАУКИ*** **ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ** **IV Всеукраїнської студентської** **науково-практичної конференції**

ВОЛИНСЬКА ВЕСНА : ПЕРШІ ПАРОСТКИ НАУКИ : Збірник матеріалів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (4 березня 2020 року). Луцьк: Волиньполіграф, 2020. 308 с.

У збірнику вміщено понад 200 тез доповідей учасників IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Волинська весна : перші паростки науки» (м. Луцьк, Луцький педагогічний коледж, 4 березня 2020 року).

Матеріали подано за загальною редакцією наукових керівників. Доробки авторів присвячені основним тематичним напрямкам конференції: соціально-педагогічні проблеми сучасної початкової школи та сімейної педагогіки; актуальні проблеми і перспективи розвитку дошкільної та інклюзивної освіти; історико-педагогічні питання в контексті сьогодення; формування здоров'язберезувальної компетенції особистості; сучасні технології навчання та виховання школярів; психологічний вимір особистості; актуальні проблеми початкової освіти в контексті сучасних реформ та умовах Нової української школи.

УДК 372.48

ББК 74.058.545

© Луцький педагогічний коледж, 2020